Cav. G. DI GIACOMO
Restauro del Libro Antico e Legatoria
Piazza dello Spirito Santo, 11 - Tel. 21.244
PESCARA

EXORCISMUS

καὶ γεκφικὰ χρήσιμα: Veteri tamen tralationi conuenit cum excusis: Ex ipsis tamen scriptis, qui γεκφικὰ retinent, quidam χρήσιμα habent, non χρήσιμος.

195. 13. Κεφαλὴ γυμνασίᾳ πρόσωσιν. V. tr. habuit κεφάλη γυμνάσια πρόσωσιν, sententia omnino eadem, diuerso modo loquendi.

20 Καὶ ταῖς αὐλητικαῖς. Scriptis libris in hoc quoq; conuenit cum excusis: Vetus tamen tra. uidetur habuisse in suo exemplari ἐκφαυλίαις: uel ἐκφαυλιστικαῖς quod paulo ante inquit τὴν βίαιον τροφὴν ἀπειργασμένας, uidetur receptam lectionem confirmare.

200. 18. Οὐκ ἔστιν ἡ αὐλὸς ἁπλῶς. In hac lectione nullus est scrupulus: uidetur tamen uet. tra. aliam scripturam indicare, quæ habet. Non est idipsum » scilicet fistula, morale: ut fortasse pronomine ostenderit Aristoteles instrumentum musicum, de quo locutus fuerat: additumq; illic ab aliquo sit scholion, quod declaratio postea irrepserit pro pronomine illo in contextum sermonis Aristotelis.

202. 23. Μιλήσι διάτονον. In exemplari, quod uetus tralatio secuta est, erat, ut suspicari licet, ἐν Μιλήσι διατονικὸν. Sed eadem uerbum διατονικὸν quod sequitur, nõ exprimit: quod fortasse uitio eiusdem libri factum est: Nam paulo supra etiã pro χρῆσαι, uidetur illa χρῆσθαι legisse: in quem conuertit. Exhibent innocuam regionem hominibus. Nolumus tamen huiusce modi locos, qui manifestò corrupti sunt, omitt..

R E G I S T R V M.

* A B C D E F G H I K L M N.

Omnes sunt quaterni, excepto * qui est duernus.

F L O R E N T I A E A P V D I V N T A S.

lapsus hic est: nam meo iudicio quadrat mirifice peruulgata lectio: deq; his etiam rebus apte ἀπολαύειν dici consueuit.

123. 29. Καὶ τὴν τροφὴν. Vetus tralatio interpretatur τροφὴν.

138. 32. Φρονήματά τε. Quidam scriptus inutatis numero φρόνημά τε.

149. 3. Πότερον οὖν αὖτη ἡ πολιτεία. Vetus tralatio in suo exemplari uidetur habuisse πότερον οὖν αὖτη ἡ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν τιμημάτων πολιτεία: Verum ego non addidi, quæ illic superabant, existimans fuisse totum illud scholion.

165. 15. Ἀλλ' ὑπερίδωμεν τοῦτο τοῦ ψεύδους. Postremum horum uerborum: non expressit uetus tralatio.

170. 19. Καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον. Vetus tralatio μάλιστα interpretatur.

31. Ἀπήχθειαν. Ita inueni in quodam scripto libro: quam lectionem sequitur etiam uetus tralatio, quamuis alius scriptus habeat ἀπήχθειαν, ut prius in excusis legebatur.

172. 30. Δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας. Vetus tralatio legit ζῆν τῶν: falso, nisi fallor.

176. 27. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν. Vetus tralatio τρόπον exprimit.

178. 1. Εἶναι κατασκευήν. Vetus tralatio habuit in suo exẽplari παρασκευήν.

21. Μιμεῖσθαι δὲ χρή. Vetus tralatio exprimit μιμεῖσθαι: quæ lectio non inelegans est.

179. 19. Φαμὲν δὲ καὶ τὸ τίς ἐθικὸς ἔσται. V. tr. uidetur habuisse φαμὲν δὲ καὶ διορίσασθαι: quod non addidi, ueritus ne declaratio quondam fuerit.

183. 25. Οπόσας ζητοῦσι τὴν ἐν μέσῳ. Vetus tralatio ζητοῦσι: quo uerbo etiam paulo supra in eadem re ostendenda usus fuerat.

184. 7. Οπως ἐξῇ σχολάζειν. Vetus tra. ita legit ὅπως ἐν τῇ σχολάζῃ. Cui lectioni ut locus esse cõmode potest, ita non uideo, cur recepta anteponenda sit.

15. Πολλῆς οὖν δεῖ. Structura uerborum ualde dura. Ve. tra. uidetur legisse πολλῆς οὖν δέοντας δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύνης οἱ ἄρισα δοκοῦντες πράττειν, καὶ πάντων τῶν μακαριζομένων ἀπολαύοντες. in qua lectione omnia plana sunt.

186. 19. Ετι τοῦ σπέρματος αἰσθανόμενον. Ve. tr. legit σώματος: Nec tamen nõ receptam lectionem ueriorem puto.

188. 9. Οἷς ἐπιμελὲς ἐστιν ἐσάγειν τὴν πολιτικὴν ἕξιν. Hanc lectionem erui e uetere tralatione: nam in excusis prius erat οἷς ἐπιμελὲς ἐστιν ἀεὶ τὴν πολιτικὴν ἕξιν.

190. 1. Ως οἰκειοτέρου τῇ διατριβῇ. Ve. tra. uidetur legisse διάτρεβα: quod elegans esset. Qua ratione Cic. quoq; in Oratore inquit. In uersu quidem »theatra tot ex latinant.

192. 28. Τῶν δὲ μεσῶν καὶ ἀδιαφόρων διαπορήσειε ἄν τις. Vetus trala. uidetur in suo exemplari habuisse περὶ δὲ μεσοτήτων διαπορήσειε ἄν τις.

193. 23. Καὶ γραφικὴ χρήσιμος εἶναι. Sunt plures scripti libri, in quibus legitur

PETRVS VICTORIVS
LECTORI.

Vantum iudicio diligentiq; animaduerſione conſequi potui, collatis pluribus exemplaribus: accuratéq; perſpecta uetere tralatione, correxi plures pluresq; locos, qui tuto poſſe emẽdari uidebantur: cum.n. certior ſubtiliorq; ſententia ex lectione, quæ reperitur in ſcriptis libris eliceretur: quibus etiam pleruńq; ſe comitem adiungebat ſimplex illa, impolitaq; tralatio, quid de ueritate ſcripturæ dubitandum fuit? & cur non noua contaminataq; expuncta, priſca atq; integra reponenda? Verum quia non nulli loci extitere, de quibus nihil certi ſtatuere potui: cum aut utriq; lectioni locus eſſe uideretur poſſe, aut huiuſcemodi aliqua difficultas orta eſſet, illos nunc cum fide indicabo: in arbitrioq; eruditorum ac prudentium uirorum relinquam quid illis fieri oporteat. Vale lector optime: ac ſiqua in re lapſus ſim, ignoſce: cupiditas.n. te adiuuandi ſtudiumq; utiliſſimũatq; elegantiſſimum opus expoliendi, me ut hoc periculum ſubirem, impulerunt. Nam quòd ipſius deſideratur (illa autem eſt optima ac perfectiſſima pars huius ſcriptionis) cum multis antea ſeculis amiſſum ſit, laboribus ac uigiliis meis, reſtitui non potuit. Adnotauit autem quoq; in extremo auctor ueteris tralationis, ſe reliquum huius operis, à ſe ſtudioſe conquiſitum, non dum inuenisſe.

Pa.17.uer.12 Ἐκατέρας τῆς χρηματιστικῆς. Sic omnes ſcripti libri: quam lectionem etiam ſequitur uetus tralatio. Ceteri tamen latini interpretes uidentur legiſſe patrio caſu ἑκατέραν.

15. Τῆς οἰκονομικῆς ὅρον. In pluribus ſcriptis inuenitur οἰκονομίας.

77. 30. Τύραννον. Libri quidam ſcripti habent τυραννίαν: quod, cum uerba ſint priſci poëtæ, non omnino negligendum putaui.

79. 7. Τετράμορον. Vetus tralatio legit. τρίμορον.

89. 15. Πολιμίους. Vetus tralatio legit πολίμους.

92. 30. Κραμσάν. Quidam ſcripti habent κραμσάν.

93. 9. Αχαβὶν. Quidam codices exarati habent χαβὶν..

111. 14. Εὐπορίαν. Vetus tralatio ſequuta eſt exemplar, in quo eſſet ἐπορίαν: mendoſe, ut patet.

112. 6.1 Ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ. Vetus tralatio habuit in ſuo exemplari περὶ τὸ παντὶ χρόνῳ: ut puto corruptè.

118. 28. Σωκαπολλώνιον ποιοῦσι τὴν ὅλην πόλιν. Auctor ueteris tralationis uidetur habuiſſe in ſuo libro σωκαπολλαβῶν: nisi forte, ut non nulli de peritus

ἁρμονιῶν, ἃ πρέπει τῇ τῶν παίδων ἡλικίᾳ, διὰ δ' ἁπάντων κόσμον τ' ἔχειν ἅμα καὶ παιδείαν. οἷον, ἡ λυδιστὶ φαίνεται πεποιθέναι μάλιστα τῶν ἁρμονιῶν, δῆλον ὅτι ζητοῦσ' ὅρους τρεῖς ποιητέον εἰς τὴν παιδείαν. τό, τε μέσον, καὶ τὸ δυνατόν, καὶ τὸ πρέπον.

*

ε αἰς ταῖς πιαύταις. τοιαύτη δ' ἡ δωριστὶ, καθάπερ εἴπομεν πρότερον. δέχεσθαι δὲ δεῖ κἂν τινα ἄλλην ἡμῖν δοκιμάζωσιν οἱ κοινωνοὶ τῆς περὶ φιλοσοφίαν διατριβῆς, καὶ τῆς πρὸς τὴν μουσικὴν παιδείας. ὁ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ Σωκράτης οὐ καλῶς τὴν Φρυγιστὶ μόνην καταλείπει μετὰ τῆς δωριστί. καὶ ταῦτα ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλόν: ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἡ Φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, λέγω δὴ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις: ἄμφω γὰρ ὀργιαστικὰ καὶ παθητικά. δῆλοι δ' ἡ ποίησις: πάντα γὰρ βακχεία καὶ πάθος ἡ τοιαύτη κίνησις, μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς
ζ τῶν δ' ἁρμονιῶν ἐν τοῖς Φρυγιστὶ μέλεσι λαμβάνει ταῦτα δ' πρέπον. οἷον, ὁ διθύραμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ Φρύγιον: καὶ τούτου πολλὰ παραδείγματα λέγουσιν οἱ περὶ τὴν σύνεσιν ταύτην. ἄλλα τε, καὶ διότι φιλόξενος ἐγχειρήσασα τῇ δωριστὶ ποιῆσαι διθύραμβον ηὗρε μύθους, οὐχ οἷός τ' ἦν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Φύσεως αὐτῆς ἐξέπεσεν εἰς τὴν Φρυγιστὶ, τὴν προσήκουσαν ἁρμονίαν πάλιν. περὶ δὲ τῆς δωριστὶ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς σεμνοτάτης οὔσης, καὶ μάλιστ' ἤθος ἐχούσης ἀνδρεῖον. ἔτι δὲ,
ϛ ἐπεὶ τὸ μέσον μετὰ τῶν ὑπερβολῶν ἐπαινοῦμεν, καὶ χρῆναι διώκειν φαμὲν: ἡ δὲ δωριστὶ ταύτην ἔχει τὴν Φύσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἁρμονίας, φανερὸν ὅτι τὰ μέλη πρέπει παιδεύεσθαι μᾶλλον τοῖς νεωτέροις. ἐσὶ δὲ δύο σκοποὶ. τό, τε δυνατὸν, καὶ τὸ πρέπον: καὶ γὰρ τὰ δυνατὰ δεῖ μεταχειρίζεσθαι μᾶλλον, καὶ τὰ πρέποντα ἑκάστοις. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὡρισμένα ταῖς
η ἡλικίαις. οἷον, τοῖς ἀπειρηκόσι διὰ χρόνου οὐ ῥᾴδιον ᾄδειν τὰς σφοδρὰς ἁρμονίας, ἀλλὰ τὰς ἀνειμένας ἡ Φύσις ὑποβάλλει πρὸς τηλικούτους. διὸ καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ δεύτερον Σωκράτει τῶν περὶ τὴν μουσικὴν τινὶ, ὅτι ταῖς ἀνειμέναις ἁρμονίαις ἀπροδοκιμάσιαις εἰς τὴν παιδείαν, ὡς μεθυστικαῖς λαμβάνων αὐτὰς, οὐ κατὰ τὴν τῆς μέθης δύναμιν: βακχευτικὸν γὰρ ἦν μέθη ποιεῖ μᾶλλον, ἀλλ' ἀπειρηκόσι. ὥστε καὶ πρὸς τὴν ἐσομένην ἡλικίαν, τὴν τῶν πρεσβυτέρων, δεῖ καὶ τῶν τοιούτων ἁρμονιῶν ἅπτεσθαι, καὶ ἐν μέλεσι τοιούτοις. ἔτι δ' ἔστι τοιαύτη τῶν

τὴν, σωτεῖνον. ὁμοίως δὲ, καὶ πολλὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἀρχαίων. οἷον πηκτίδες, καὶ βάρβιτοι: καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν σωτείνοντα τοῖς ἀκούουσι τῶν χρωμένων, ἐπάγωνια, καὶ τείγωνα, καὶ καμβύκαι: καὶ πάντα τὰ λεόμενα χειρουργικῆς ἐπιτήμης. δύλογος δ' ἔχει καὶ ὁ περὶ τῶν αὐλῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεμυθολογημένος. φασὶ γὰρ δὴ τὴν ἀθηναῖν εὑρεῖν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλοὺς. οὐ κακῶς μὲν ἔχει φάναι καὶ διὰ τὴν ἀχθηδόνα τοῦ προσώπου ταύτην ποιῆσαι, δυχεραίνουσαν τὴν θεὸν. οὐ μὴν ἀλλὰ μᾶλλον εἰκὸς, ὅτι πρὸς τὴν διάνοιαν οὐθέν ἐστιν ἡ παιδεία τῆς αὐλήσεως: τῇ δὲ ἀθηνᾷ τὴν ἐπιστήμην προστίθεμεν, καὶ τὴν τέχνην. ἐπεὶ δὲ τῶν τε ὀργάνων καὶ τῆς ἐργασίας ἀποδεχόμεθα τὴν τεχνικὴν παιδείαν: τεχνικὴν δὲ τίθεμεν τὴν πρὸς τοὺς ἀγῶνας: οὐ ταύτην γὰρ ὁ σοφίτην, οὐ τῆς αὐτοῦ μεταχειρίζεσθαι χάριν ἀρετῆς, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς, καὶ ταύτης φορτικῆς. διόπερ οὐ τῶν ἐλευθέρων πρέπουσιν εἶναι τὴν ὄργασίαν, ἀλλὰ θητικωτέραν. καὶ βαναύσους δὴ συμβαίνει γίγνεσθαι: πονηρὸς γὰρ ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν ποιοῦνται τὸ τέλος: ὁ γὰρ θεατὴς, φορτικὸς ὤν, μεταβάλλειν εἴωθε τὴν μουσικήν. ὥστε καὶ οὗ τεχνίτας, τοὺς πρὸς αὐτὴν μελετῶντας, αὐτούς τε ποιοῦς τινας ποιεῖ καὶ τὰ σώματα, διὰ τὰς κινήσεις. Σκεπτέον δ' ἔτι περὶ τε τῆς ἁρμονίας, καὶ τοὺς ῥυθμοὺς, καὶ πρὸς παιδείαν. πότερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἁρμονίαις, καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς, ἢ διαιρετέον. ἔπειτα δῖς πρὸς παιδείαν διαπονοῦσι. πότερον τὴν αὐτὴν διορισμοὶ θητέον, ἢ τρίτον δεῖ ζητεῖν ἕτερον. ἐπειδὴ τὴν μὲν μουσικὴν ὁρῶμεν διὰ μελοποιΐας καὶ ῥυθμῶν οὖσαν: τούτων δὲ ἑκάτερον οὐ δεῖ λελῆθέναι τίνα ἔχει δύναμιν πρὸς παιδείαν. καὶ πότερον προαιρετέον μᾶλλον τὴν εὐμελῆ μουσικὴν, ἢ τὴν εὔρυθμον. νομίζοντες δὴ πολλὰ καλῶς λέγειν περὶ τούτων, τῶν τε νῦν μουσικῶν εἰδους, καὶ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ὅσοι τυγχάνουσιν ἐμπείρως ἔχοντες τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας, τὴν μὲν καθέκαστον ἀκριβολογίαν ἀποδώσομεν ζητεῖν τοῖς βουλομένοις παρ' ἐκείνων. νῦν δὲ νομικῶς διέλωμεν, ὡς τύπου μόνον ἐπόντες περὶ αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ τὴν διαίρεσιν ἀποδεχόμεθα τῶν μελῶν, ὡς διαιροῦσι τινὲς τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, τὰ μὲν, ἠθικὰ: τὰ

ἔτι δὲ ἐν ποίοις ὀργάνοις τὴν μάθησιν ποιητέον: καὶ γὰρ ἂν δόξειε διαφέρειν εἰκὸς: ἐν τούτοις γὰρ ἡ λύσις δι' ἃς ἐπιμίσεως· οὐδὲν γὰρ κωλύει τρόπον τινὰ τῆς μουσικῆς ἀπεργάζεσθαι τὸ λεχθέν. φανερὸν τοίνυν, ὅτι δεῖ τὴν μάθησιν αὐτῆς, μήτε ἐμποδίζειν πρὸς τὰς ὕστερον πράξεις: μήτε δ' σῶμα ποιεῖν βάναυσον καὶ ἄχρηστον πρὸς τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς ἀσκήσεις. πρὸς μὲν τὰς χρήσεις, ἤδη: πρὸς δὲ τὰς μαθήσεις, ἱκανόν. συμβαίνει δ' ἀν τὴν μάθησιν, εἰ μήτε τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα τὸν τεχνικοὺς συντείνοντα διατιθοῖεν, μήτε τὰ θαυμάσια καὶ τὰ τῶν ἔργων, ἃ νῦν ἐλήλυθεν εἰς τὸν ἀγῶνα: ἐκ δὲ τῶν ἀγάνων, εἰς τὴν παιδείαν. ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα μέχρι τοῦ δύνασθαι χαίρειν τοῖς καλοῖς μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς: καὶ μὴ μόνον τῷ κοινῷ τῆς μουσικῆς, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων οὐκ ἔστιν ἃ ζώων. ἔτι δὲ καὶ τοῦ βίου ἀνδραπόδων καὶ παιδίων. δῆλον δὲ ἐκ τούτων καὶ ποίοις ὀργάνοις χρηστέον: οὔτε γὰρ αὐλοὺς εἰς παιδείαν ἀκτέον: οὔτ' ἄλλο τεχνικὸν ὄργανον. οἷον, κιθαρᾶν, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερόν ἐστιν, ἀλλὰ ὅσα ποιήσει αὐτῶν ἀκροατὰς ἀγαθοὺς, ἢ τῆς μουσικῆς παιδείας, ἢ τῆς ἄλλης. ἔτι δὲ οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικὸν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν. ὥστε πρὸς τοὺς τοιούτους αὐτῷ καιροὺς χρηστέον, ἐν οἷς ἡ θεωρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται, ἢ μάθησιν: προσδῶμεν δὲ ὅτι συμβέβηκεν ἐναντίον αὐτῷ πρὸς παιδείαν, καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὴν αὔλησιν. διὸ καλῶς ἀπεδοκίμασαν αὐτοῦ οἱ πρότερον τὴν χρῆσιν ἐκ τῶν νέων, καὶ τῶν ἐλευθέρων. καί πρ χρησάμενοι τὸ πρῶτον αὐτῷ: σχολαστικώτεροι γὰρ γιγνόμεθα διὰ τὰς δυνατὰς καὶ μεγαλοψυχότεροι πρὸς ἀρετὴν: ἔτι τὸ πρότερον καὶ μὴ τὰ μηδικὰ, φρονηματίσαντες ἐκ τῶν ἔργων, πάσης ἁπτόμενοι μαθήσεως, οὐδὲν διακρίνοντες, ἀλλ' ἐπιζητοῦντες. διὸ καὶ τὴν αὐλητικὴν ἤγαγον πρὸς τὰς μαθήσεις: καὶ γὰρ ἐν Λακεδαίμονι τὸν χορηγὸν αὐτὸς ἤυλησε τῷ χορῷ: καὶ σχεδὸν οἱ πολλοὶ τῶν ἐλευθέρων μετεῖχον αὐτῆς. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ πίνακος, οὗ ἀνέθηκε Θρασίππος ἐκ φανερᾶς χορηγήσας. ὕστερον δ' ἀπεδοκιμάσθη διὰ τὴν πεῖραν αὐτῆς, βέλτιον διαμεῖναι κρίνειν τὸ πρὸς ἀρετὴν, καὶ τὸ μὴ πρὸς ἡδο-

τῶν τῶν ὄργων: τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἔχει καὶ τὰ πρὸς τοὺς ῥυθμούς: οἱ μὲν γὰρ, ἦθος ἔχουσι σασιμώτερον: οἱ δὲ, κινητικοὶ. καὶ τούτων οἱ μὲν, φορτικωτέρας ἔχουσι τὰς κινήσεις: οἱ δὲ, ἐλευθεριωτέρας. ἐκ μὲν οὖν τούτων φανερὸν, ὅτι δύναται ποιόν τι τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος ἡ μουσικὴ παρασκευάζειν. εἰ δὲ ἔστιν δύναται ποιεῖν, δῆλον, ὅτι προακτέον καὶ παιδευτέον ἐν αὐτῇ τοὺς νέους. ἔστι δὲ ἁρμότ-τουσα πρὸς τὴν φύσιν τὴν τηλικαύτην ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς: οἱ μὲν γὰρ νέοι διὰ τὴν ἡλικίαν ἀηδῶς οὐδὲν ὑπομένουσιν ἐκοῦν-τες: ἡ δὲ μουσικὴ φύσει τῶν ἡδυσμένων ἐστὶ, καί τις ἔοικε συγγέ-νεια ταῖς ἁρμονίαις καὶ τοῖς ῥυθμοῖς εἶναι. διὸ πολλοὶ φασὶ τῶν σο-φῶν: οἱ μὲν, ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν: οἱ δ', ἔχειν ἁρμονίαν.

Πότερον δὲ δεῖ μανθάνειν αὐτοὺς ἄδοντάς τε καὶ χειρουργοῦντας, ἢ μὴ: καθάπερ ἐπορίσθη πρότερον, νῦν λεκτέον. οὐκ ἄδηλον δὲ ὅτι πολλὴν ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ γίγνεσθαι ποιούς τινας, ἐαὐτοὺς αὐτὸς κοινωνῇ τῶν ἔργων: ἐν γάρ τι τῶν ἀδυνάτων ἢ χαλεπῶν, ἐστὶ, μὴ κοινωνήσαντας τῶν ἔργων, κεῖσθαι γενέσθαι σπουδαίους. ἅμα δὲ καὶ δεῖ τοὺς παῖδας ἔχειν τινὰ διαπεμπὴν: καὶ τὴν ἀσχολίαν πλα-ταῖαν οἴεσθαι γενέσθαι καλῶς: ἵν' διδόασι τοῖς παισὶν, ὅπως χρώμενοι ταύτῃ, μηδὲν καταγνώσει τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν: οὐ γὰρ δύναται τὸ νέον ἡσυχάζειν. αὕτη μὲν οὖν ἐστὶ τοῖς νηπίοις ἁρμόττου-σα τῶν παιδιῶν: ἡ δὲ παιδεία πλαταγὴ ἔστω τοῖς μείζοσι τῶν νέων. ὅτι μὲν οὖν παιδευτέον τῇ μουσικῇ οὕτως, ὥστε καὶ κοινωνεῖν τῶν ἔργων, φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων: τὸ δὲ πρέπον καὶ τὸ μὴ πρέπον ταῖς ἡλικίαις, οὐ χαλεπὸν διορίσαι, καὶ λύσαι πρὸς τοὺς φάσκοντας δεῖν αὐτοὺς εἶναι τῇ ἐπιμελείαν: πρῶτον μὲν γὰρ, ἐπεὶ τὸ κρίνειν χαίρειν μετέχειν δεῖ τῶν ὄργων, διὰ τοῦτο καὶ νέ-ους μὲν οὔτας, χρῆσθαι τοῖς ὄργοις: πρεσβυτέρους δὲ γινομέ-νους, τῶν μὲν ὄργων ἀφεῖσθαι: δύασθαι δὲ τὰ καλὰ κρίνειν. καὶ χαίρειν ὀρθῶς διὰ τὴν μάθησιν τῇ γνωμοσύνῃ ἐν τῇ νεότητι. τοῖς δὲ τῆς ἐπιτηδείστεως, ἵνα ζῶνες ἐπιτηδῶσιν, ὡς ποιούσης τῆς μουσικῆς βαναύσους, οὐ χαλεπὸν λῦσαι: σπεφαμένους μέχρι τε πόσου τῶν ἔργων κοινωνητέον τοῖς πρὸς ἀρετὴν παιδευομένοις πο-λιτικῇ, καὶ ποίων μελῶν, καὶ ποίων ῥυθμῶν κοινωνητέον

τῶν ῥυθμῶν καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ συμβέβηκεν ἓν τὴν μουσικὴν τῶν ἡδέων: τὴν δ' ἀρετὴν περὶ τὸ χαίρειν ὀρθῶς καὶ φιλεῖν καὶ μισεῖν, δεῖ δηλονότι μανθάνειν καὶ συνεθίζεσθαι μηθὲν οὕτως, ὡς τὸ κρίνειν ὀρθῶς, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς ἐπιεικέσιν ἤθεσι, καὶ ταῖς καλαῖς πράξεσιν. ἔστι δὲ ὁμοιώματα μάλιστα παρὰ ταῖς ἀληθιναῖς φύσεις τὰ τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τοῖς μέλεσιν ὀργῆς καὶ πραότητος. ἔτι δ' ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τούτοις, καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν. δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων: μεταβάλλομεν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀκροώμενοι τοιούτων. ὁ δ' ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐθισμὸς τὸ λυπεῖσθαι καὶ χαίρειν, ἐγγύς ἐστι τοῦ περὶ τὴν ἀλήθειαν τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον. οἷον, ἐάν τις χαίρει τὴν εἰκόνα πιὼν θεώμενος, μὴ δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μορφὴν αὐτήν, ἀναγκαῖον τοῦτο καὶ αὐτὴν ἐκείνην τὴν θεωρίαν, οὗ τὴν εἰκόνα θεωρεῖ, ἡδεῖαν εἶναι. συμβέβηκε δὲ τῶν αἰσθητῶν οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις, μηδὲν ὑπάρχειν ὁμοίωμα τοῖς ἤθεσιν. οἷον, οὐ τοῖς ἁπτοῖς καὶ τοῖς γευστοῖς, ἀλλ' οὐ τοῖς ὁρατοῖς, πλήν μικρὰ: σχήματα γάρ ἐστι τοιαῦτα. ἀλλ' ὅσοι μικρὸν καὶ πάντες τῆς τοιαύτης αἰσθήσεως κοινωνοῦσιν. ἔτι δὲ οὐκ ἔστι ταῦτα ὁμοιώματα τῶν ἠθῶν, ἀλλὰ σημεῖα μᾶλλον τὰ γιγνόμενα σχήματα καὶ χρώματα, τῶν ἠθῶν. καὶ ταῦτ' ἔστιν ὅσοι τῷ σώματος οὐ τοῖς πάθεσιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅσον, διαφέρει καὶ πρὸς τὴν τούτων θεωρίαν, δεῖ μὴ τὰ παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους, ἀλλὰ τὰ πολυγνώτου: κἂν εἴ τις ἄλλος τῶν γραφέων, ἢ τῶν ἀγαλματοποιῶν ἐστὶν ἠθικός. οὐ δὲ τοῖς μέλεσιν αὐτοῖς ἐστι μιμήματα τῶν ἠθῶν. καὶ τοῦτ' ἐστὶ φανερόν: ἅπαξ γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις. ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι: καὶ μὴ ταὐτὸν ἔχειν πάθος πρὸς ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς μὲν σύντασιν, ὀλυρτικωτέρως καὶ συνεσκότως μᾶλλον. οἷον, πρὸς τὴν μιξολυδιστὶ καλουμένην: πρὸς δὲ τὰς, μαλακωτέρως τὴν διάνοιαν. οἷον, πρὸς τὰς ἀνειμένας: μέσως δὲ καὶ καθεστηκότως μάλιστα πρὸς ἑτέραν. οἷον δοκεῖ ποιεῖν ἡ δωριστὶ μόνη τῶν ἁρμονιῶν. ἐνθουσιαστικοὺς δ' ἡ φρυγιστί: ταῦτα γὰρ καλῶς λέγουσιν οἱ περὶ τὴν παιδείαν ταύτην περὶ λοσοφικότες: λαμβάνουσι γὰρ τὰ μαρτύρια τῶν λόγων ἐξ αὐ-

ἐστι. καὶ τὴν διαγωγὴν ὁμολογουμένως δεῖ μὴ μόνον ἔχειν σ' καλὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡδονήν: τὸ γὰρ εὐδαιμονεῖν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστί: τὴν δὲ μουσικὴν πάντες ἂν φαμὲν τῶν ἡδίστων, καὶ μετὰ λύρας οὖσαν, καὶ μετὰ μελῳδίας. Φησὶ γοῦν καὶ Μουσαῖος, εἶναι βροτοῖς ἥδιστον ἀείδειν. διὸ καὶ εἰς τὰς συνουσίας καὶ διαγωγὰς εὐλόγως παραλαμβάνουσιν αὐτὴν, ὡς δυναμένην εὐφραίνειν. ὥστε καὶ συνάδειν ἄν τις ἐντεῦθεν ἀξιοῖ καὶ μανθάνειν δεῖν αὐτὴν τοὺς νεωτέρους: ὅσα γὰρ ἀβλαβῆ τῶν ἡδέων, οὐ μόνον οὐχ ἁμάρτει πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν. ἐπεὶ δὲ ἐν μὲν τῷ τέλει συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις ὀλιγάκις γίγνεσθαι, πολλάκις δὲ ἀναπαύονται καὶ χρῶνται ταῖς παιδιαῖς, οὐχ ὅσον ἐστὶ πολέον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἡδονὴν, χρήσιμον ἂν εἴη διαναπαύειν εἰ ταῖς ἀπὸ ταύτης ἡδοναῖς. συμβέβηκε δὲ τοῖς ἀνθρώποις ποιεῖσθαι τὰς παιδιὰς τέλος: ἔχει γὰρ ἴσως ἡδονήν τινα καὶ τὸ τέλος, ἀλλ' οὐ τὴν τυχοῦσαν: ζητοῦσι δὲ ταύτην, λαμβάνοντες ὡς ταύτην, ἐκείνην, διὰ τὸ τῷ τέλει τῶν πράξεων ἔχειν ὁμοίωμά τι: τό, τε γὰρ τέλος οὐθενὸς τῶν ἐσομένων χάριν αἱρετὸν: καὶ αἱ παιδιαὶ τῶν ἡδονῶν οὐθενός εἰσι τῶν ἐσομένων ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν γεγονότων. οἷον, πόνων καὶ λύπης. διὸ μὴν εὖ αἰτίαν ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν γίγνεσθαι διὰ τούτων τῶν ἡδονῶν, ταύτην ἂν τις εἰκότως ὑπολάβοι τὴν αἰτίαν. ὡσὶ δὲ τῷ κοινωνεῖν τῆς μουσικῆς, οὐ διὰ ταύτην μόνην, ἀλλὰ καὶ δι' χρήσιμον εἶναι πρὸς τὰς ἀναπαύσεις ὡς ἔοικεν, οὐ μὴν ἀλλὰ ζητητέον μή ποτε ἄλλο μὲν συμβέβηκε: ζημιωτάτη δ' αὐτῆς ἡ φύσις ἐστὶν, ἢ κατὰ τὴν ἐρημίαν χρεία: καὶ δεῖ μὴ μόνον τῆς κοινῆς ἡδονῆς μετέχειν ἀπ' αὐτῆς, ἣν ἔχθιστοι πάντες αἰσθησιν: ἔχει γὰρ ἡ μουσικὴ τὴν ἡδονὴν φυσικὴν. διὸ πάσαις ἡλικίαις, καὶ πᾶσιν ἤθεσιν, ἡ χρῆσις αὐτῆς ὅτι προσφιλὴς. ἀλλ' ὁρᾶν, εἴπη καὶ πρός τ' ἦθος συντείνει, καὶ πρὸς τὴν ψυχήν. δῆλον δ' ἂν εἴη δῆλον, εἰ ποιοί τινες τὰ ἤθη γιγνόμεθα δι' αὐτῆς. ἀλλὰ μὴν ὅτι γιγνόμεθα ποιοί τινες, δῆλον διὰ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων: οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τῶν ὀλύμπου μελῶν: ταῦτα γὰρ ὁμολογουμένως ποιεῖ τὰς ψυχὰς ἐνθουσιαστικάς: ὁ δ' ἐνθουσιασμὸς τὸ τοιοῦτον τὴν ψυχὴν ἦθος πάθος ἔχει. ἕλξ δὲ ἀκροώμενοι τῶν μιμήσεων γίγνονται πάντες συμπαθεῖς, καὶ χωρὶς

λον οἰκτέον πρὸς ἀρετὴν τὴν μουσικὴν, ὡς δυναμένην, καὶ A
θάπερ ἡ γυμναστικὴ σῶμα ποιόν τι παρασκευάζει, καὶ τὴν μουσικὴν τὸ ἦθος ποιόν τι ποιεῖν, ἐθίζουσαν δύνασθαι χαίρειν ὀρθῶς, ἢ πρὸς διαγωγὴν τὶ συμβάλλεσθαι, καὶ πρὸς φρόνησιν: καὶ γὰρ τοῦτο τρίτον δεῖ τῶν εἰρημένων. ὅτι μὲν οὖν δεῖ νέους μὴ παιδιᾶς ἕνεκα παιδεύειν, οὐκ ἄδηλον: οὐ γὰρ παίζουσι μανθάνοντες: μετὰ λύπης γὰρ ἡ μάθησις. ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ διαγωγήν τε παισὶν ἁρμόττει καὶ τοῖς ἡλικίαις ἀποδιδόναι τοῖς παιδαρίοις: οὐθενὶ γὰρ ἀτελὲς προσήκει τέλος. ἀλλ' ἴσως ἂν δόξειεν ἡ τῶν παίδων ποιεῖσθαι παιδιᾶς ἕνεκα χάριν, ἀνδράσι γενομένοις, καὶ τελειωθεῖσιν. ἀλλ' εἰ τοῦτ' ὄντι τοιοῦτον, τίνος ἂν ἕνεκα δεῖ μανθάνειν αὐτούς, ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ τῶν πρόσθεν καὶ μέσων βασιλεῖς, δι' ἄλλων αὐτὸ ποιούντων μεταλαμβάνειν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς μαθήσεως: καὶ γὰρ ἀναγκαῖον βέλτιον ἀπεργάζεσθαι τοῦτο αὐτὸ ἕξιν τοιουμένους ἔργον καὶ τέχνῃ, τῶν τοιούτων χρόνον ἐπιμελουμένους, ὅσον πρὸς μάθησιν μόνον. εἰ δὲ δεῖ τὰ ὅμοια διαπονεῖν αὐτούς, καὶ τὴν τῶν ὅλων τοιαύτην αὐτοὺς ἂν δεῖ παρασκευάζειν, ἀλλ' ἄτοπον. τὴν δ' αὐτὴν ἀπορίαν ἔχει καὶ εἰ δύναται τὰ ἤθη βελτίω ποιεῖν: ταῦτα γὰρ τί δεῖ μανθάνειν αὐτούς; ἀλλ' οὐχ ἑτέρων ἀκούοντας ὀρθῶς τε χαίρειν, καὶ δύασθαι κρίνειν; ὥσπερ οἱ Λάκωνες: ἐκεῖνοι γὰρ οὐ μανθάνοντες, ὅμως δύανται κρίνειν ὀρθῶς ὡς φασὶ, τὰ χρηστὰ καὶ τὰ μὴ χρηστὰ τῶν μελῶν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος, κἂν εἰ πρὸς δύναμιν καὶ διαγωγὴν ἐλευθέριον χρηστέον αὐτῇ, τί δεῖ μανθάνειν αὐτούς, ἀλλ' οὐχ ἑτέρων χρωμένων ἀπολαύειν. σκοπεῖν δ' ἔξεστι τὴν ὑπόληψιν ἣν ἔχομεν περὶ τῶν θεῶν: οὐ γὰρ ὁ Ζεὺς αὐτὸς B
ᾄδει καὶ κιθαρίζει ταῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ βαναύσοις καλοῦμεν αὐτὸν τοιοῦτον, καὶ τὸ ποεῖν, οὐκ ἀνδρὸς μὴ μεθύοντος, ἢ παίζοντος. ἀλλ' ἴσως περὶ μὲν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. ἡ δὲ πρώτη ζήτησις ὅδε, πότερον οὐ θετέον εἰς παιδείαν τὴν μουσικὴν, ἢ θετέον: καὶ τὶ δύναται τῶν διαπορηθέντων τριῶν, πότερον παιδείαν, ἢ παιδιὰν, ἢ διαγωγήν. διόλου δ' εἰς πάντα τάττεται, καὶ φαίνεται μετέχειν: ἥ τε γὰρ παιδιὰ χάριν ἀναπαύσεως ἐστὶ: τὴν δ' ἀνάπαυσιν ἀναγκαῖον ἡδεῖαν εἶναι: τῆς γὰρ διὰ τῶν πόνων λύπης ἰατρεία τίς

Λ
Ε ἐφ.
ζ
Lacuna.
Δ

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

καὶ χρηστικὰ χρήσιμα: Veteri tamen tralationi conuenit cum excusis: Ex ipsis tamen scriptis, qui χρηστικὰ retinent, quidam χρήσιμα habent, non χρήσιμος.

195. 13. Κεφοπρα γυμνασίᾳ πρεσπισίαν. V. tr. habuit καυφόπρα γυμνάσιν πρεσπισίαν, sententia omnino eadem, diuerso modo loquendi.

20 Καὶ παῖς καὶ αγκαφαγιας. Scriptis libris in hoc quoq; conuenit cum excusis: Vetus tamen tra. uidetur habuisse in suo exemplari ξηροφαγίας: uel ἰξαποφαγίας quod paulo ante inquit τὴν βιαίαν τροφὴν ἀπιεργασταμ, uidetur receptam lectionem confirmare.

200. 18. Οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἀθικὸν. In hac lectione nullus est scrupulus: uidetur tamen uet. tra. aliam scripturam indicare, quæ habet. Non est idipsum scilicet fistula, morale: ut fortasse pronomine ostenderit Aristoteles instrumentum musicum, de quo locutus fuerat: additumq; illic ab aliquo sit scholion, declaratio postea irrepserit pro pronomine illo in contextum sermonis Aristotelis.

202. 23. Μίλιον διάτονον. In exemplari, quod uetus tralatio secuta est, erat, ut suspicari licet, διατονικὸν. Sed eadem uerbum διατονικὸν quod sequitur, non exprimit: quod fortasse uitio eiusdem libri factum est. Nam paulo supra etiã pro χρεαὶ, uidetur illa χρῆσθαι legisse: [illegible] conuertit. Exhibent innocuam regionem hominibus. Nos. nu. [illegible] rem huiusce modi locos, qui manifesto corrupti sunt, omisimus.

R E G I S T R V M.

* A B C D E F G H I K L M N.

Omnes sunt quaterni, excepto * qui est duernus.

FLORENTIAE APVD IVNTAS.

lapsus hic est: nam meo iudicio quadrat mirifice peruulgata lectio: deq; his etiam rebus apte ἀπολαύειν dici consueuit.

113. 29. Καὶ τὴν τροφὴν. Vetus tralatio interpretatur τρυφὴν.

138. 32. Φρονήματός τι. Quidam scriptus imitatis numero φρόνημά τι.

149. 3. Πότερον οὖν αὖτη ἡ πολιτεία. Vetus tralatio in suo exemplari uidetur habuisse πότερον οὖν αὖτη ἡ κατὰ τὸ πλῆθος τὴν τιμωμένων πολιτείαν: Verum ego non addidi, quæ illic superabant, existimans fuisse totum illud scholion.

165. 15. Ἀλλ' ὑπατείας παρὰ τοῦτο τοῦδε. Postremum horum uerborum non expressit uetus tralatio.

170. 19. Καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον. Vetus tralatio μάλιστα interpretatur.

31. Ἀπήχθεια. Ita inueni in quodam scripto libro: quam lectionem sequitur etiam uetus tralatio, quamuis alius scriptus habeat ἀπάχθεια, ut prius in excusis legebatur.

172. 30. Δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας. Vetus tralatio legit ζῆν τῶν: falso, nisi fallor.

176. 27. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν. Vetus tralatio τρόπον exprimit.

178. 1. Εἶναι κατασκευήν. Vetus tralatio habuit in suo exẽplari παρασκευήν.

21. Μεμιμῆσθαι δὲ χρὴ. Vetus tralatio exprimit μιμεῖσθαι: quæ lectio non inelegans est.

179. 19. Φαμὲν δὲ καὶ τοῖς ἤθεσιν. V. tr. uidetur habuisse Φαμὲν δὲ καὶ διορίσασθαι: quod non addidi, uerbitus ne declaratio quondam fuerit.

183. 25. Οπόσας ζητοῦσι τὴν μνείαν. Vetus tralatio ζηλοῦσι: quo uerbo etiam paulo supra in eadem re ostendenda usus fuerat.

184. 7. Ὅπως ἐξῇ σχολάζειν. Vetus tra. ita legit ὅπως ἐξῆς σχολάζῃς. Cui lectioni ut locus esse cõmode potest, ita non uideo, cur recepta anteponenda sit.

15. Πολλῆς οὖν δεῖ. Structura uerborum ualde dura. Ve. tra. uidetur legisse πολλῆς οὖν δεῖται δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύνης οἱ ἄρισα δοκοῦντες πράττειν, καὶ πάντων τῶν μακαριζομένων ἀπολαύοντες. in qua lectione omnia plana sunt.

186. 19. Ετι τοῦ σπέρματος αἰσθομένου. Ve. tr. legit σώματος: Nec tamen nõ receptam lectionem ueriorem puto.

188. 9. Οἷς ἐπιμελὲς ἐστιν ἑκάστῳ τὸν πολιτικὸν εἶναι. Hanc lectionem erui e uetere tralatione: nam in excusis prius erat οἷς ἐπιμελὲς ἐστιν καὶ τὸν πολιτικὸν εἶναι.

190. 1. Ως οἰκειοτέρων τῇ διατριβῇ. Ve. tra. uidetur legisse διάτρεσιν: quod elegans esset. Quam ratione Cic. quoq; in Oratore inquit. In uersu quidem „theatra tot uix laudant.

192. 28. Τῶν δὲ μουσικῶν ἀδῶν διαφορώτερος αὐτός τις. Vetus trala. uidetur in suo exemplari habuisse τῶν δὲ μουσικῶν διαφορώτερος αὐτός τις.

193. 23. Καὶ γραφικὴ χρήσιμος εἶναι. Sunt plures scripti libri, in quibus legitur

PETRVS VICTORIVS
LECTORI.

Vantum iudicio diligentiq; animaduerſione conſequi potui, collatis pluribus exemplaribus: accuratéq; perſpecta uetere tralatione, correxi plures pluresq; locos, qui tuto poſſe cuiq; dari uidebantur: cum.n. certior ſubtiliorq; ſententia ex lectione, quæ reperitur in ſcriptis libris elicceretur: quibus etiam pleruncq; ſe conuitem adiungebat ſimplex illa, impolitaq; tralatio, quid de ueritate ſcripturæ dubitandum fuit? & cur non noua contaminataq; expuncta, priſca atq; integra reponenda? Verum quia non nulli loci extitere, de quibus nihil certi ſtatuere potui: cum aut utriq; lectioni locus eſſe uideretur poſſe, aut huiuſcemodi aliqua difficultas orta eſſet, illos nunc cum fide indicabo: in arbitrioq; eruditorum ac prudentium utrorum relinquam quid illis fieri oporteat. Vale lector optime: ac ſiqua in re lapſus ſim, ignoſce: cupiditas.n. te adiuuandi ſtudiumq; utiliſſimũatq; elegantiſſimum opus expoliendi, me ut hoc periculum ſubirem, impulerunt. Nam quòd ipſius deſideratur (illa autem eſt optima ac perfectiſſima pars huius ſcriptionis) cum multis antea ſeculis amiſſum ſit, laboribus ac uigilijs meis, reſtitui non potuit. Adnotauit autem quoq; in extremo auctor ueteris tralationis, ſe reliquum huius operis, à ſe ſtudioſe conquiſitum, non dum inuenijſſe.

Pa.17.uer.12 Ἑκατέρᾳ τῆς χρηματιστικῆς. Sic omnes ſcripti libri: quam lectionem etiam ſequitur uetus tralatio. Ceteri tamen latini interpretes uidentur legiſſe patrio caſu ἑκατέρας.

15. Τῆς οἰκονομικῆς φύσεως. In pluribus ſcriptis inuenitur οἰκονομικῆς.

77. 30. Τύραννον. Libri quidam ſcripti habent τυραννίαν: quod, cum uerba ſint priſci poëtæ, non omnino negligendum putaui.

79. 7. Τὸ τράμφον. Vetus tralatio legit. τρόμφον.

89. 15. Γολιμίους. Vetus tralatio legit πολίμους.

92. 30. Κτωμοάχ. Quidam ſcripti habent κτωμοάχω.

93. 9. Αχαθὴν. Quidam calamo exarati habent χαθὴν.

111. 14. Εὐπορίχ. Vetus tralatio ſequuta eſt exemplar, in quo eſſet χπορίχ: mendoſe, ut patet.

112. 6.1 Ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ. Vetus tralatio habuit in ſuo exemplari παρόντι χρόνῳ: ut puto corruptè.

118. 28. Σωκπολλῶν ποιοῦσι τὴν ὅλ'ιν πόλιν. Auctor ueteris tralationis uidetur habuiſſe in ſuo libro σωκπολλαβῶν: niſi forte, uir non ualde peritus

ἁρμονιῶν, ἃ πρέπει τῇ τῶν παίδων ἡλικίᾳ, διὰ δ' ἁπάντων κόσμον τ' ἔχειν ἅμα καὶ παιδείαν. οἷον, ἡ λυδιστὶ φαίνεται πεποιθέναι μάλιστα τῶν ἁρμονιῶν, δηλονότι ζητοῦσι τρεῖς πιπτέον εἰς τὴν παιδείαν. τό, τε μέσον, καὶ τὸ δυνατόν, καὶ τὸ πρέπον.

*

ε αἰς ταῖς πιαύταις. τοιαύτη δ' ἡ δωριστὶ, καθάπερ εἴπομεν πρότερον. δέχεσθαι δὲ δεῖ κἂν τινα ἄλλην ἡμῖν δοκιμάζωσιν οἱ κοινωνοὶ τῆς ἐν φιλοσοφίᾳ διατριβῆς, καὶ τῆς πρὸς τὴν μουσικὴν παιδείας. ὁ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ Σωκράτης οὐ καλῶς τὴν Φρυγιστὶ μόνην καταλείπει μετὰ τῆς δωριστί. καὶ ταῦτα ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλόν: ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἡ Φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, ἢ περ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις: ἄμφω γὰρ ὀργιαστικὰ καὶ παθητικά. δηλοῖ δ' ἡ ποίησις: πάντα γὰρ βακχεία καὶ πάθος ἡ τοιαύτη κίνησις, μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς. ζ τῶν δ' ἁρμονιῶν ἐν τοῖς Φρυγιστὶ μέλεσι λαμβάνει ταῦτα δ' πρέπον. οἷον, ὁ διθύραμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ Φρύγιον: καὶ τούτου πολλὰ παραδείγματα λέγουσιν οἱ περὶ τὴν σύνεσιν ταύτην. ἄλλα τε, καὶ διότι φιλόξενος ἐγχειρήσασ' ἐν τῇ δωριστὶ ποιῆσαι διθύραμβον τὸν μῦθος, οὐχ οἷός τ' ἦν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐξέπεσεν εἰς τὴν Φρυγιστὶ, τὴν προσήκουσαν ἁρμονίαν πάλιν. περὶ δὲ τῆς δωριστὶ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς σεσεμνοτάτης οὔσης, καὶ μάλισθ' ἁρμόττουσης ἀνδρείῳ. ἔτι δὲ, ἐπεὶ τὸ μέσον μεσῶν τῶν ὑπερβολῶν ἐπαινοῦμεν, καὶ χρῆναι διώκειν φαμὲν: ἡ δὲ δωριστὶ ταύτην ἔχει τὴν φύσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἁρμονίας, φανερὸν ὅτι τὰ δώρια μέλη πρέπει παιδεύεσθαι μᾶλλον τοῖς νεωτέροις. εἰσὶ δὲ δύο σκοποὶ. τό, τε δυνατὸν, καὶ τὸ πρέπον: καὶ γὰρ τὰ δυνατὰ δεῖ μεταχειρίζεσθαι μᾶλλον, καὶ τὰ πρέποντα ἑκάστοις. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὡρισμένα ταῖς ἡλικίαις. οἷον, τοῖς ἀπειρηκόσι διὰ χρόνου οὐ ῥᾴδιον ᾄδειν τὰς σηη τονοὺς ἁρμονίας, ἀλλὰ τὰς ἀνειμένας ἡ φύσις ὑποβάλλει πῖς τηλικούτοις. διὸ καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ τῶν ποιητῶν τῶν περὶ τὴν μουσικὴν τινὶ. ὅτι τὰς ἀνειμένας ἁρμονίας ἀποδοκιμάσειεν εἰς τὴν παιδείαν, ὡς μεθυστικὰς λαμβάνων αὐτὰς, οὐ κατὰ τὴν τῆς μέθης δύναμιν: βακχευτικὸν γάρ ἔγε μέθη ποιεῖ μᾶλλον, ἀλλ' ἀπειρηκόσι. ὥστε καὶ πρὸς τὴν ἐσομένην ἡλικίαν, τὴν τῶν πρεσβυτέρων, δεῖ κἠ τῶν τοιούτων ἁρμονιῶν ἅπτεσθαι, καὶ τῶν μελῶν τῶν τοιούτων. ἔτι δ' ἔτης ἔστι τοιαύτη τῶν

δὲ, θρηνώδικὰ: τὰ δ', ἐνθουσιαστικὰ πεθέντες, καὶ τῶν ἁρμονιῶν τῇ φύσιν πρὸς ἕκαστα τούτων οἰκείαν ἄλλῃ πρὸς ἄλλο μέρος ἁθέασι. φασὶ δ' οὐ μᾶς ἕνεκεν ὠφελείας τῇ μουσικῇ χρῆσθαι δεῖν, ἀλλὰ καὶ πλειόνων χάριν: καὶ γὰρ παιδείας ἕνεκεν καὶ καθάρσεως. τὶ δὲ λέγομεν τῇ κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς: πάλιν δ' ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ῥηθοῦμεν σαφέστερον. τέτον δὲ πρὸς διαγωγὴν: πρὸς ἄνεσίν τε καὶ πρὸς τὴν τῆς σωτονίας ἀνάπαυσιν, φανερὸν, ὅτι χρηστέον μὲν πάσαις ταῖς ἁρμονίαις: οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον πάσαις χρηστέον, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν παιδείαν ταῖς ἠθικωτάταις: πρὸς δὲ ἀκρόασιν ἑτέρων χειρουργούντων, καὶ ταῖς πρακτικαῖς καὶ ταῖς ἐνθουσιαστικαῖς: ἐ γὰρ περὶ ἑκάστας συμβαίνει πάθος ψυχὰς ἰσχυρῶς, ἔστι δὲ πάσας ὑπάρχει: τῷ δὲ ἧττον διαφέρει καὶ τῷ μᾶλλον. οἷον, ἔλεος καὶ φόβος. ἔτι δ' ἐνθουσιασμός: καὶ γὰρ τοῦτο ταύτης τῆς κινήσεως κατακώχιμοί τινές εἰσιν. ὁρῶμεν δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν τοὺς, ὅταν χρήσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι, καθισταμένους, ὥσπερ ἰατρείας τυχόντας καὶ καθάρσεως. ταὐτὸ δὴ τοῦτο ἀναγκαῖον πάσχειν καὶ τοὺς ἐλεήμονας, καὶ τοὺς φοβητικοὺς, καὶ τοὺς ὅλως παθητικοὺς: τοὺς δ' ἄλλους καθ' ὅσον ἐπιβάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ, καὶ πᾶσι γίγνεσθαί τινα κάθαρσιν, καὶ κουφίζεσθαι μεθ' ἡδονῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μέλη τὰ καθαρτικὰ, παρέχει χαρὰν ἀβλαβῆ τοῖς ἀνθρώποις. διὸ τοῖς μὲν τοιαύταις ἁρμονίαις, καὶ τοῖς τοιούτοις μέλεσι θεατέον τοὺς τῇ θεατρικῇ μουσικῇ μεταχειριζομένους ἀγωνιστάς. ἐπεὶ δ' ὁ θεατὴς διττὸς. ὁ μὲν, ἐλεύθερος καὶ πεπαιδευμένος: ὁ δὲ, φορτικὸς, ὁ βαναύσων, καὶ θητῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων συγκείμενος, ἀποδοτέον ἀγῶνας καὶ θεωρίας καὶ τοῖς τοιούτοις πρὸς ἀνάπαυσιν. εἰσὶ δ' ὥσπερ αὐτῶν αἱ ψυχαὶ παρεσκευασμέναι τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, οὕτω καὶ τῶν ἁρμονιῶν παρηκβάσεις εἰσὶ: καὶ τῶν μελῶν τὰ σύντονα, καὶ παρακεκρουσμένα. πρὸς δὲ τὴν ἡδονὴν ἑκάστοις τὸ κατὰ φύσιν οἰκεῖον. διόπερ ἀποδοτέον ἐξουσίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις πρὸς ἓν θεατὴν ἓν τοιοῦτον, τοιούτῳ τινὶ χρῆσθαι τῷ γένει τῆς μουσικῆς: πρὸς δὲ παιδείαν, ὥσπερ εἴρηται, τοῖς ἠθικοῖς τῶν μελῶν χρηστέον, καὶ ταῖς ἁρμονίαις

τὴν, σωτεῖνον. ὁμοίως δὲ, καὶ πολλὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἀρχαίων. οἷον πηκτίδες, καὶ βαρβίτοι: καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν σωτείνοντα τοῖς ἀκούουσι τῶν χρωμάτων, ἐπάγωια, καὶ τείγωια, καὶ καμβύκαι: καὶ πάντα τὰ λεγόμενα χειρουργικῆς ἐπιτηδείως. δὴ λόγως δ' ἔχει καὶ τὸ περὶ τῶν αὐλῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεμυθολογημένον. φασὶ γὰρ διὰ τὴν ἀθηναῖ εὑρεῖν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλούς. οὐ κακῶς μὲν ἔν ἔχει φάναι καὶ διὰ τὴν ἀχημοσύνην τοῦ προσώπου τοῦτο ποιῆσαι, δυχεραίνουσαν τὴν θεόν. οὐ μὴν ἀλλὰ μᾶλλον εἰκὸς, ὅτι πρὸς τὴν διάνοιαν οὐθὲν ἐστιν ἡ παιδεία τῆς αὐλήσεως: τῇ δὲ ἀθηνᾷ τὴν ἐπιστήμην προσθετέθεμεν, καὶ τὴν τέχνην. ἐπεὶ δὲ τῶν τε ὀργάνων καὶ τῆς ἐργασίας ἀποδοκιμάζομεν τὴν τεχνικὴν παιδείαν: τεχνικὴν δὲ τιθεμεν τὴν πρὸς τοὺς ἀγῶνας: ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ θεατὴς, οὐ τῆς αὐτοῦ μεταχειρίζεται χάριν ἀρετῆς, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς, καὶ ταύτης φορτικῆς. διόπερ οὐ τῶν ἐλευθέρων κρίνομεν εἶναι τὴν ὄργασίαν, ἀλλὰ θητικωτέραν. καὶ βαναύσους δὴ συμβαίνει γίγνεσθαι: πονηρὸς γὰρ ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν ποιοῦνται τὸ τέλος: ὁ γὰρ θεατὴς, φορτικὸς ὢν, μεταβάλλειν εἰώθε τὴν μουσικήν. ὥστε καὶ τοὺς τεχνίτας, τοὺς πρὸς αὐτὸν μελετῶντας, αὐτοὺς τε ποιούς τινας ποιεῖ καὶ τὰ σώματα, διὰ τὰς κινήσεις. Σκεπτέον δ' ἔτι περί τε τὰς ἁρμονίας, καὶ τοὺς ῥυθμοὺς, καὶ πρὸς παιδείαν. πότερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἁρμονίαις, καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς, ἢ διαιρετέον. ἔπειτα δῆς πρὸς παιδείαν διαπονοῦσι. πότερον δὲ αὐτὸν διορισμοὶ ζητοῦμεν, ἢ τρίτον δεῖ τινὰ ἕτερον. ἐπειδὴ τὴν μὲν μουσικὴν ὁρῶμεν διὰ μελοποιΐας καὶ ῥυθμῶν οὖσαν: τούτων δὲ ἑκάτερον οὐ δεῖ λελῆθέναι τίνα ἔχει δύναμιν πρὸς παιδείαν. καὶ πότερον προαιρετέον μᾶλλον τὴν σύμμελῆ μουσικὴν, ἢ τὴν ῥυθμόν. νομίζοντες δὲν πολλὰ καλῶς λέγειν περὶ τούτων, τῶν τε νῦν μουσικῶν τινὰς, καὶ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ὅσοι τυγχάνουσιν ἐμπείρως ἔχοντες τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας, τὴν μὲν καθ' ἕκαστον ἀκριβολογίαν ἀποδώσομεν ζητεῖν τοῖς βουλομένοις παρ' ἐκείνων. νῦν δὲ νομικῶς διέλωμεν, τὰ τύπου μόνον ἁπτόντες περὶ αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ τὴν διαίρεσιν ἀποδεχόμεθα τῶν μελῶν, ὡς διαιροῦσι τινὲς τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, τὰ μὲν, ἠθικὰ: τὰ

ἔτι δὲ ἐν ποίοις ὀργάνοις τὴν μάθησιν ποιητέον: καὶ γὰρ ἂν τοῦτο διαφέρειν εἰκὸς: ἐν τούτοις γὰρ ἡ λύσις ὅτι τῆς ἐπιμελείας: οὐδὲν γὰρ κωλύει τρόπον τινὰ τῆς μουσικῆς ἀπεργάζεσθαι τὸ λεχθέν. φανερὸν τοίνυν, ὅτι δεῖ τὴν μάθησιν αὐτῆς, μήτε ἐμποδίζειν πρὸς τὰς ὕστερον πράξεις: μήτε δ' σῶμα ποιεῖν βάναυσον καὶ ἄχρηστον πρὸς τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς ἀσκήσεις. πρὸς μὲν γὰρ χρήσεις, ἤδη: πρὸς δὲ τὰς μαθήσεις, ὕστερον. συμβαίνοι δ' ἂν τοῦτ' τὴν μάθησιν, εἰ μήτε τὰ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς τεχνικοὺς σωτείνονται διαπονοῦσιν, μήτε τὰ θαυμάσια καὶ ποικίλα τῶν ἔργων, ἃ νῦν ἐλήλυθεν εἰς τοὺς ἀγῶνας: ἐκ δὲ τῶν ἀγάνων, εἰς τὴν παιδείαν. ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα μέχρι πρὸ οὗ δύνωνται χαίρειν τοῖς καλοῖς μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς: καὶ μὴ μόνον τῷ κοινῷ τῆς μουσικῆς, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων οὗτοι ζώων. ἔτι δὲ καὶ πολίτας αὐθραπόδων καὶ παιδίων. δῆλον δὲ ἐκ τούτων καὶ ποίοις ὀργάνοις χρηστέον: οὔτε γὰρ αὐλοὺς εἰς παιδείαν ἀκτέον: οὔτ' ἄλλο τεχνικὸν ὄργανον. οἷον, κιθαρᾶν, κἂν ἔτι τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλὰ ὅσα ποιήσει αὐτῶν ἀκροατὰς ἀγαθοὺς, ἢ τῆς μουσικῆς παιδείας, ἢ τῆς ἄλλης. ἔτι δὲ οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικὸν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν. ὥστε πρὸς τοὺς τοιούτους αὐτῷ καιροὺς χρηστέον, ἐν οἷς ἡ θεωρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται, ἢ μάθησιν: προσθῶμεν δὲ ὅτι συμβέβηκεν ἐναντίον αὐτῷ πρὸς παιδείαν, καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὴν αὔλησιν. διὸ καλῶς ἀπεδοκίμασαν αὐτοῦ οἱ πρότερον τὴν χρῆσιν ἐκ τῶν νέων, καὶ τῶν ἐλευθέρων. καὶ πρὸ χρησάμενοι τὸ πρῶτον αὐτῷ: σχολαστικώτεροι γὰρ γιγνόμενοι διὰ τὰς εὐπορίας καὶ μεγαλοψυχότεροι πρὸς ἀρετὴν: ἔτι τε πρότερον καὶ μὴ τὰ μηδικὰ, φρονηματίσθεντες ἐκ τῶν ἔργων, πάσης ἅπτονθ' μαθήσεως, οὐδὲν διακρίνοντες, ἀλλ' ἐπιζητοῦντες. διὸ καὶ τὴν αὐλητικὴν ἤγαγον πρὸς τὰς μαθήσεις: καὶ γὰρ ἐν Λακεδαίμονι τὸς χορηγὸς αὐτὸς ἤυλησε τῷ χορῷ: καὶ πολλοὶ ἀθλοῦσαν οὕτως ἐπεχείρησαν, ὥστε σχολὴ οἱ πολλοὶ τῶν ἐλευθέρων μετεῖχον αὐτῆς. δῆλον δὲ καὶ τὸ πίνακος, οὗ ἀνέθηκε θρασίππος ἐν φανερᾷ χορηγήσας. ὕστερον δ' ἀπεδοκιμάσθη διὰ τὴν πείρασ αὐτῆς, βέλτιον δυναμένων κρίνειν τὸ πρὸς ἀρετὴν, καὶ τὸ μὴ πρὸς ἡδο-

τῶν τῶν ὀργων: τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς ῥυθμούς: οἱ μὲν γὰρ, ἦθος ἔχοντι σασιμώτερον: οἱ δὲ, κινητικοί. καὶ τούτων οἱ μὲν, φορτικωτέρας ἔχοντι τὰς κινήσεις: οἱ δὲ, ἐλευθεριωτέρας. ἐκ μὲν οὖν τούτων φανερὸν, ὅτι δύναται τοιόν τι τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος ἡ μουσικὴ παρασκευάζειν. εἰ δὲ τοῦτο δύναται ποιεῖν, δῆλον, ὅτι προακτέον καὶ παιδευτέον ἐν αὐτῇ τοὺς νέους. ἔστι δὲ ἁρμόττουσα πρὸς τὴν φύσιν τὴν τηλικαύτην ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς: οἱ μὲν γὰρ νέοι διὰ τὴν ἡλικίαν ἀηδῶς οὐδὲν ὑπομένουσιν ἐκόντες: ἡ δὲ μουσικὴ φύσει τῶν ἡδυσμένων ἐστὶ, καί τις ἔοικε συγγένεια ταῖς ἁρμονίαις καὶ τοῖς ῥυθμοῖς εἶναι. διὸ πολλοὶ φασὶ τῶν σοφῶν: οἱ μὲν, ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν: οἱ δ', ἔχειν ἁρμονίαν.

Πότερον δὲ δεῖ μανθάνειν αὐτοὺς ἄδοντάς τε καὶ χειρουργοῦντας, ἢ μή: καθάπερ ἡ πορίθη πρότερον, ναῦν λεκτέον. οὐκ ἄδηλον δὲ ὅτι πολλὴν ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ γίγνεσθαι ποιούς τινας, ἐάν τις αὐτὸς κοινωνῇ τῶν ἔργων: ἐν γάρ τι τῶν ἀδυνάτων ἢ χαλεπῶν, ἐστὶ, μὴ κοινωνήσαντας τῶν ἔργων, περὶ αὐτὰ γενέσθαι σπουδαίους. ἅμα δὲ καὶ δεῖ τοὺς παῖδας ἔχειν τινὰ διατριβήν: καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ πλαταγὴν οἴεσθαι γενέσθαι καλῶς: ἣν διδόασι τοῖς παιδίοις, ὅπως χρώμενοι ταύτῃ, μηδὲν καταγνῶσι τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν: οὐ γὰρ δυνάται τὸ νέον ἡσυχάζειν. αὕτη μὲν οὖν ἐστὶ τοῖς νηπίοις ἁρμόττουσα τῶν παιδιῶν: ἡ δὲ παιδεία πλαταγὴ ἐστὶ μείζοσι τῶν νέων. ὅτι μὲν οὖν παιδευτέον τῇ μουσικῇ οὕτως, ὥστε καὶ κοινωνεῖν τῶν ἔργων, φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων: τὸ δὲ πρέπον καὶ τὸ μὴ πρέπον ταῖς ἡλικίαις, οὐ χαλεποὶ διορίσαι, καὶ λύσαι πρὸς τοὺς φάσκοντας δεῖν αὐστηρὸν εἶναι τῇ ἐπιμελείᾳ: πρῶτον μὲν γὰρ, ἐπεὶ τὸ κρίνειν χαίρειν μετέχειν δεῖ τῶν ὀργων, διὰ τοῦτο χρὴ νέους μὲν ὄντας, χρῆσθαι τοῖς ὀργοις: πρεσβυτέρους δὲ γινομένους, τῶν μὲν ὀργων ἀφεῖσθαι: δύασθαι δὲ τὰ καλὰ κρίνειν. καὶ χαίρειν ὀρθῶς διὰ τὴν μάθησιν τῇ γενομένῃ ἐν τῇ νεότητι. τοῖς δὲ τῆς ἐπιτιμήσεως, ἵνα τινες ἐπιτιμῶσιν, ὡς ποιούσης τῆς μουσικῆς βαναύσους, οὐ χαλεπὸν λῦσαι: σκεψαμένοις μέχρι τοῦ πόσου τῶν ἔργων κοινωνητέον τοῖς πρὸς ἀρετὴν παιδευομένοις τοῦ πολιτικοῦ, καὶ ποίων μελῶν, καὶ ποίων ῥυθμῶν κοινωνητέον

τῶν ῥυθμῶν καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ συμβέβηκεν εἶναι τὴν μουσικὴν τῶν ἡδέων: τὴν δ' ἀρετὴν περὶ τὸ χαίρειν ὀρθῶς καὶ φιλεῖν καὶ μισεῖν, δεῖ δηλονότι μανθάνειν καὶ συνεθίζεσθαι μηθὲν οὕτως, ὡς τὸ κρίνειν ὀρθῶς, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς ἐπιεικέσιν ἤθεσι, καὶ ταῖς καλαῖς πράξεσιν. ἔστι δὲ ὁμοιώματα μάλιστα παρὰ ταῖς ἀληθιναῖς φύσεις ἐν τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τοῖς μέλεσιν ὀργῆς καὶ πραότητος. ἔτι δ' ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τούτοις, καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν. δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων: μεταβάλλομεν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀκροώμενοι τοιούτων. ὁ δ' ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐθισμὸς τὸ λυπεῖσθαι καὶ χαίρειν, ἐγγύς ἐστι τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον. οἷον, ἐάν τις χαίρει τὴν εἰκόνα τινὸς θεώμενος, μὴ δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μορφὴν αὐτήν, ἀναγκαῖον τούτῳ καὶ αὐτὴν ἐκείνην τὴν θεωρίαν, οὗ τὴν εἰκόνα θεωρεῖ, ἡδεῖαν εἶναι. συμβέβηκε δὲ τῶν αἰσθητῶν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, μηδὲν ὑπάρχειν ὁμοίωμα τοῖς ἤθεσιν. οἷον, ἐν τοῖς ἁπτοῖς καὶ τοῖς γευστοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς ὁρατοῖς, ἡρέμα: σχήματα γάρ ἐστι τοιαῦτα. ἀλλ' ἔστι μικρὰ καὶ πάντες τῆς τοιαύτης αἰσθήσεως κοινωνοῦσιν. ἔτι δὲ οὐκ ἔστι ταῦτα ὁμοιώματα τῶν ἠθῶν, ἀλλὰ σημεῖα μᾶλλον τὰ γιγνόμενα σχήματα καὶ χρώματα, τῶν ἠθῶν. καὶ ταῦτ' ἔστιν ὡς τοῦ σώματος ἐν τοῖς πάθεσιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅσον, διαφέρει καὶ πρὸς τὴν τούτων θεωρίαν, δεῖ μὴ τὰ παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους, ἀλλὰ τὰ πολυγνώτου: κἂν εἴ τις ἄλλος τῶν γραφέων, ἢ τῶν ἀγαλματοποιῶν ἐστὶν ἠθικός. ἐν δὲ τοῖς μέλεσιν αὐτοῖς ἐστι μιμήματα τῶν ἠθῶν. καὶ τοῦτ' ἐξ ἧ φανερόν: εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέσκηκε φύσις. ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι: καὶ μὴ τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον πρὸς ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν μιξολυδιστὶ κατὰ τὸν μᾶλλον. οἷον, πρὸς τὴν μιξολυδιστὶ κάλουμένην: πρὸς δὲ τὰς, μαλακωτέρως τὴν διάνοιαν. οἷον, πρὸς τὰς ἀνειμένας: μέσως δὲ καὶ καθεστηκότως μάλιστα πρὸς ἑτέραν. οἷον δοκεῖ ποιεῖν ἡ δωριστὶ μόνη τῶν ἁρμονιῶν. ἐνθουσιαστικοὺς δ' ἡ φρυγιστὶ: ταῦτα γὰρ καλῶς λέγουσιν οἱ περὶ τὴν παιδείαν τούτῳ περὶ λοσοφικότες: λαμβάνουσι γὰρ τὰ μαρτύρια τῶν λόγων ἐξ αὐ-

ε ἐστι. καὶ τὴν διαγωγὴν ὁμολογουμένως δεῖ μὴ μόνον ἔχειν δ' καλὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡδονήν: τὸ γὰρ εὐδαιμονεῖν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστί: τὴν δὲ μουσικὴν πάντες εἶναι φαμὲν τῶν ἡδίστων, καὶ ψιλὴν οὖσαν, καὶ μετὰ μελῳδίας. φησὶ γοῦν καὶ Μουσαῖος, εἶναι βροτοῖς ἥδιστον ἀείδειν. διὸ καὶ εἰς τὰς συνουσίας καὶ διαγωγὰς εὐλόγως παραλαμβάνουσιν αὐτὴν, ὡς δυναμένην εὐφραίνειν. ὥστε καὶ συντείνειν ἄν τις ὑπολάβοι καὶ εὐδαίμονας δεῖν αὐτὴν εἶναι τοὺς νεωτέρους: ὅσα γὰρ ἀβλαβῆ τῶν ἡδέων, οὐ μόνον αἱρετὸν πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν. ἐπεὶ δὲ ἐν μὲν τῷ τέλει συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις ὀλιγάκις γίγνεσθαι, πολλάκις δὲ ἀναπαύονται καὶ χρῶνται ταῖς παιδιαῖς, οὐχ ὅπως ἵνα τι πρᾶξωσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἡδονὴν, χρήσιμον ἂν εἴη διαναπαύειν τινὰς ἀπὸ ταύτης ἡδονάς. συμβέβηκε δὲ τοῖς ἀνθρώποις ποιεῖσθαι τὰς παιδιὰς τέλος: ἔχει γάρ τινα ἴσως ἡδονὴν καὶ τὸ τέλος, ἀλλ' οὐ τὴν τυχοῦσαν: ζητοῦσι δὲ ταύτην, λαμβάνοντες ὡς ταύτην, ἐκείνην, διὰ τὸ τῷ τέλει τῶν πράξεων ἔχειν ὁμοίωμά τι: τὸ, τε γὰρ τέλος οὐθενὸς τῶν ἐσομένων ζ χάριν αἱρετὸν: καὶ αἱ πιαῦται τῶν ἡδονῶν οὐθενός εἰσι τῶν ἐσομένων ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν γεγονότων. οἷον, τῶν νοσησάντων καὶ λυπῆς. διὰ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν γίγνεσθαι διὰ τούτων τῶν ἡδονῶν, ταύτην ἄν τις εἰκότως ὑπολάβοι τὴν αἰτίαν. ὡσαύτως δὲ τῷ κοινωνεῖν τῆς μουσικῆς, οὐ διὰ ταύτην μόνην, ἀλλὰ καὶ διὰ χρήσιμον εἶναι πρὸς τὰς ἀναπαύσεις ὡς ἔοικεν, οὐ μὴν ἀλλὰ ζητητέον μή ποτε ἔστιν μὲν συμβέβηκε: τιμιωτέρα δ' αὐτῆς ἡ φύσις ἐστὶν, ἣ κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν χρεία: καὶ δεῖ μὴ μόνον τῆς κοινῆς ἡδονῆς η μετέχειν ἀπ' αὐτῆς, ἣν ἔχουσι πάντες ἄνθρωποι: ἔχει γὰρ ἡ μουσικὴ τὴν ἡδονὴν φυσικὴν. διὸ πάσαις ἡλικίαις, καὶ πᾶσιν ἤθεσιν, ἡ χρῆσις αὐτῆς ὅτι προσφιλὴς. ἀλλ' ὁρᾶν, εἴπη καὶ πρὸς δ' ἦθος συντείνει, καὶ πρὸς τὴν ψυχήν. ἔστιν δ' ἂν εἴη δ' ἦν, εἰ ποιοί τινάς τὰ ἤθη γιγνόμεθα δι' αὐτῆς. ἀλλὰ μὴν ὅτι γιγνόμεθα ποιοί τινες, δῆλον διὰ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων: οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τῶν ὀλύμπου μελῶν: ταῦτα γὰρ ὁμολογουμένως ποιεῖ τὰς ψυχὰς ἐνθουσιαστικὰς: ὁ δ' ἐνθουσιασμὸς τῶν περὶ τὴν ψυχὴν ἤθους πάθος ἐστί. εἴ τι δὲ ἀκροώμενοι τῶν μιμήσεων γίγνονται πάντες συμπαθεῖς, καὶ χωρὶς

λον οἰητέον πρὸς ἀρετήν τι τείνειν τὴν μουσικήν, ὡς δυναμένην, καθάπερ ἡ γυμναστικὴ σῶμα ποιόν τι παρασκευάζει, καὶ τὴν μουσικὴν τὸ ἦθος ποιόν τι ποιεῖν, ἐθίζουσαν δύνασθαι χαίρειν ὀρθῶς, ἢ πρὸς διαγωγὴν τὸ συμβάλλεσθαι, καὶ πρὸς φρόνησιν: καὶ γὰρ τοῦτο τρίτον δητέον τῶν ἐνημένων. ὅτι μὲν οὖν δεῖ τοὺς νέους μὴ παιδιᾶς ἕνεκα παιδεύειν, οὐκ ἄδηλον: οὐ γὰρ παίζουσι μανθάνοντες: μετὰ λύπης γὰρ ἡ μάθησις. ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ διαγωγήν τε παισὶν ἁρμόττει καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀποδίδοναι ταῖς τοιαύταις: οὐθενὶ γὰρ ἀτελεῖ προσήκει τέλος. ἀλλ' ἴσως ἂν δόξειεν ἡ τῶν παίδων ἀσκεῖν παιδιᾶς εἶναι χάριν, αὐτοῖς γενομένοις, καὶ τελειωθεῖσιν. ἀλλ' εἰ τοῦτ' ὄντι τοιοῦτον, τίνος ἂν ἕνεκα δέοι μανθάνειν αὐτούς, ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ τῶν πόρων καὶ μήλων βασιλεῖς, δι' ἄλλων αὐτὸ ποιούντων μεταλαμβάνειν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς μαθήσεως: καὶ γὰρ ἀναγκαῖον βέλτιον ἀπεργάζεσθαι τοὺς αὐτοὺς τοῦτο πεποιημένους ἔργον καὶ τέχνην, τῶν τοσούτων χρόνον ἐπιμελουμένων, ὅσον πρὸς μάθησιν μόνον. εἰ δὲ δεῖ τὰ ὅσια ταῦτα διαπονεῖν αὐτούς, καὶ τὴν τῶν ὅλων παρασκευὴν αὐτοὺς ἂν δέοι παρασκευάζειν, ἀλλ' ἄτοπον. τὴν δ' αὐτὴν ἀπορίαν ἔχει καὶ εἰ δεῖ αὐλεῖσθαι τὰ ἤθη βελτίω ποιεῖν: ταῦτα γὰρ τί δεῖ μανθάνειν αὐτούς; ἀλλ' οὐχ ἑτέρων ἀκούοντας ὀρθῶς τε χαίρειν, καὶ δύασθαι κρίνειν; ὥσπερ οἱ Λάκωνες: ἐκεῖνοι γὰρ οὐ μανθάνοντες, ὅμως δύανται κρίνειν ὀρθῶς ὡς φασί, τὰ χρηστὰ καὶ τὰ μὴ χρηστὰ τῶν μελῶν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος, κἂν εἰ πρὸς θυμηρίαν καὶ διαγωγὴν ἐλευθέριον χρηστέον αὐτῇ, τί δεῖ μανθάνειν αὐτούς, ἀλλ' οὐχ ἑτέρων χρωμένων ἀπολαύειν. σκοπεῖν δ' ἔξεστι τὴν ὑπόληψιν ἣν ἔχομεν περὶ τῶν θεῶν: οὐ γὰρ ὁ ζῆν αὐτὸς ἄδει καὶ κιθαρίζει ταῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ βαναύσοις καλοῦμεν αὐτὸ τοιοῦτοις, καὶ τὸ φορτίζειν, οὐκ ἀνδρὸς μὴ μεθύοντος, ἢ παίζοντος. ἀλλ' ἴσως περὶ μὲν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. ἡ δὲ πρώτη ζήτησις ὅδε, πότερον οὐ δητέον εἰς παιδείαν τὴν μουσικήν, ἢ δητέον: καὶ τὴν δύναμιν τῶν διαπορηθέντων τριῶν, πότερον παιδείαν, ἢ παιδιὰν, ἢ διαγωγήν. εὐλόγως δ' εἰς πάντα τάττεται, καὶ φαίνεται μετέχειν: ἥ τε γὰρ παιδιὰ χάριν ἀναπαύσεώς ἐστι: τὴν δ' ἀνάπαυσιν ἀναγκαῖον ἡδεῖαν εἶναι: τῆς γὰρ διὰ τῶν πόνων λύπης ἰατρεία τίς

Λ

Ε ζ

ς

ο

λων: νῦν δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις καὶ τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι λειτουργουμένους ἑτέρων: οὐ γὰρ τῷ σὺν νέοις γυμνάζεσθαι τὸν πρόσω ἔσεσθαι διάφορον, ἀλλὰ τῷ μόνον μὴ πρὸς ἀσκοῦντας ἀσκεῖν. ὥστε δ' καλὸν, ἀλλ' οὐ δ' θηριώδη δεῖ πρωταγωνιστεῖν: οὐ γὰρ λύκος, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τὶ, ἀγωνίσαιτο ἂν οὐθένα καλοὶ κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. οἱ δὲ λίαν εἰς ταῦτα αὐχοῦντες σὺν παῖδας, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπαιδαγώγους ποιήσαντες, βαναύσους κατεργάζονται κατά γε δ' ἀληθές: πρὸς οὔτε μόνον ἔργον τῇ πολιτικῇ χρησίμους ποιήσαντες, καὶ πρὸς ἥδιον χεῖρον ὡς φησιν ὁ λόγος, ἑτέρων. δεῖ δὲ οὐκ ἐκ τῶν προτέρων ὄργων κρίνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν νῦν: ἀνταγωνιστὰς γὰρ τοῖς παιδείας νῦν ἔχουσι, πρότερον δ' οὐκ εἶχον. ὅτι μὲν δὴν χρηστέον τῇ γυμναστικῇ, καὶ πῶς χρηστέον, ὁμολογούμενόν ἐστι: μέχρι μὲν γὰρ ἤθους κουφοτέρας γυμνασίας προσοιστέον, τὴν δίαν τροφὴν καὶ τὸν πρὸς ἀνάγκην πόνον, ἀπέργοντας, ἵνα μηθὲν ἐμποδὸν ᾖ πρὸς τὴν αὔξησιν: σημεῖον γὰρ οὐ μικρὸν ὅτι δύναται τοῦτο παρασκευάζειν: ἐν γὰρ τοῖς ὀλυμπονίκαις δύο τὶς δὴν, ἢ τρεῖς, εὗροι τοὺς αὐτοὺς νενικηκότας ἄνδρας τε καὶ παῖδας, διὰ τὸ νέους ἀσκοῦντας, ἀφαιρεῖσθαι τὴν δύναμιν ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων γυμνασίων. ὅταν δ' ἀφ' ἥβης ἔτι τελείας πρὸς τοῖς ἄλλοις μαθήμασι γένωνται, τότε ἁρμόττει καὶ τοῖς πόνοις καὶ ταῖς ἀναγκοφαγίαις καταλαμβάνειν τὴν ἐγκύκλιον ἡλικίαν: ἅμα γὰρ τῇ τε διανοίᾳ καὶ τῷ σώματι διαπονεῖν οὐ δεῖ: τοὐναντίον γὰρ ἑκάτερος ἀπεργάζεσθαι πέφυκε τῶν πόνων: ἐμποδίζων, ὁ μὲν τὸ σώματος πόνος, τὴν διάνοιαν: ὁ δὲ ταύτης, τὸ σῶμα.

Περὶ δὲ μουσικῆς, ἔνια μὲν διαπορήσαμεν τῷ λόγῳ καὶ πρότερον: καλῶς δ' ἔχει καὶ νῦν ἀναλαβόντας αὐτὰ προαγαγεῖν, ἵνα ὡσπερ εὐδόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, οὓς ἂν τις ἔπειτα ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς: οὔτε γὰρ τίνα ἔχει δύναμιν ῥᾴδιον περὶ αὐτῆς διελεῖν, οὔτε τίνος δεῖ χάριν μετέχειν αὐτῆς: πότερον παιδιᾶς ἕνεκα καὶ: ἀναπαύσεως, καθάπερ ὕπνου καὶ μέθης: ταῦτα γὰρ καθ' αὑτὰ μὲν, οὔτε τῶν σπουδαίων, ἀλλ' ἡδέα, καὶ ἅμα παύει μεριμνῶν ὡς φησὶν Εὐριπίδης, διὸ καὶ τάττουσιν αὐτῇ, καὶ χρῶνται πᾶσι τούτοις ὁμοίως οἶνῳ, καὶ μέθῃ, καὶ μουσικῇ. ἔοικασι δὲ καὶ τὴν ὄρχησιν ἐν τούτοις. ἢ μᾶλ-

ὡς χρησίμῳ παιδευτέον οὖν ὑμᾶς, οὐδ' ὡς ἀναγκαῖαν, ἀλλ' ὡς ἐλευθέριον καὶ καλήν, φανερόν ἐστι. πότερον δὲ μία ἢ πλείους, καὶ τίνες αὗται, καὶ πῶς, ὕστερον λεκτέον πρὸς αὐτῶν. νῦν δὲ βουλόμεθα ἡμῖν εἶναι περὶ ὅλου γένους, ὅτι καὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων ἱκανὴν μαρτυρίαν ἐκ τῶν καταβεβλημένων παιδευμάτων: ἡ γὰρ μουσικὴ τοῦτο ποιεῖ δῆλον. ἔτι δὲ καὶ τῶν χρησίμων ὅτι δεῖ τινα παιδεύεσθαι οὐ παῖδας, οὐ μόνον διὰ τὸ χρήσιμον. οἷον, τὴν τῶν γραμμάτων μάθησιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλὰς συμβαίνειν γίγνεσθαι δι' αὐτῶν μαθήσεις ἑτέρας. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν γραφικὴν, οὐχ ἵνα ἐν τοῖς ἰδίοις ὠνίοις μὴ διαμαρτάνωσιν, ἀλλ' ὅσιν αὐξαπάτητοι πρὸς τὴν τῶν σκευῶν ὠνὴν τε καὶ πρᾶσιν. ἢ μᾶλλον ὅτι ποιεῖ θεωρητικοὺς τοῦ περὶ τὰ σώματα κάλλους. τὸ δὲ ζητεῖν πανταχοῦ τὸ χρήσιμον ἥκιστα ἁρμόττει τοῖς μεγαλοψύχοις, καὶ τοῖς ἐλευθέροις. ἐπεὶ δὲ φανερὸν πότερον τοῖς ἔθεσιν, ἢ τῷ λόγῳ παιδευτέον ἐστίν. καὶ περὶ τὸ σῶμα πρότερον ἢ τὴν διάνοιαν, δῆλον ἐκ τούτων, ὅτι παραδοτέον τοῦ παῖδας γυμναστικῇ, καὶ παιδοτριβικῇ: τούτων γὰρ ἡ μὲν, ποιά τινα ποιεῖ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος: ἡ δὲ, τὰ ἔργα. Νῦν μὲν οὖν αἱ μάλιστα δοκοῦσαι τῶν πόλεων ἐπιμελεῖσθαι τῶν παίδων, αἱ μὲν, ἀθλητικὴν ἕξιν ἐμποιοῦσι: λωβῶμεναι τά, τε εἴδη, καὶ τὴν αὔξησιν τῶν σωμάτων. οἱ δὲ λάκωνες τούτων μὲν οὐχ ἥμαρτον τὴν ἁμαρτίαν: θηριώδεις δ' ἀποβάλοῦσι τοῖς πόνοις. ὡς τοῦτο πρὸς ἀνδρείαν μάλιστα συμφέρον. καί τοι καθάπερ εἴρηται πολλάκις, οὔτε πρὸς μίαν, οὔτε πρὸς μάλιστα ταύτην, βλέποντα ποιητέον τὴν ἐπιμέλειαν. εἴτε καὶ πρὸς ταύτην, οὐδὲ τοῦτο ἐξευρίσκουσιν: οὔτε γὰρ οἱ τοῖς ἄλλοις ζώοις, οὔτ' ἴσως τῶν ἐθνῶν, ὁρῶμεν τὴν ἀνδρείαν ἀκολουθοῦσαν τοῖς ἀγριωτάτοις, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἡμερωτέροις καὶ λεοντώδεσιν ἤθεσι. πολλὰ δ' ὄθνεια τῶν ἐθνῶν, ἃ πρὸς τὸ κτείνειν, καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωποφαγίαν, εὐχερῶς ἔχει: καθάπερ τῶν περὶ τὸν Πόντον ἀχαιοί τε καὶ ἡνίοχοι, καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν ἔθνων ἕτερα. τὰ μὲν, ὁμοίως τούτοις: τὰ δὲ, μᾶλλον. ἃ λῃστικὰ μέν ἐστιν: ἀνδρείας δ' οὐ μετείληφασιν. ἔτι δ' αὐτοῦ τοῦ λάκωνας ἴσμεν, ἕως μὲν αὐτοὶ προσῆρχον τοῖς φιλοπονίαις, ὑπερέχοντας τῶν ἄλ-

κ αἱρετὸν δ' ἀσχολάζειν τῆς ἀσχολίας, καὶ τέλος ζητητέον τὶ ποιοῦντας δεῖ ἀσχολάζειν: οὐ γὰρ δὴ παίζοντας: τέλος γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ βίου τὴν παιδιὰν ἡμῖν. εἰ δὲ τοῦτο ἀδυνάτον, καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀσχολίαις χρηστέον τοῖς παιδιαῖς: ὁ γὰρ πονῶν δεῖται τῆς ἀναπαύσεως: ἡ δὲ παιδιὰ χάριν ἀναπαύσεως δοκεῖ: τὸ δ' ἀσχολεῖν συμβαίνει μετὰ πόνου καὶ πυκνότητος, διὸ δεῖ παιδιὰς εἰσάγεσθαι, καιροφυλακοῦντας τὴν χρῆσιν. ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν: ἄνεσις γὰρ ἡ τοιαύτη κίνησις τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τὴν ἡδονὴν ἀνάπαυσις: τὸ δὲ σχολάζειν ἔχειν αὐτὴν δοκεῖ τὴν ἡδονὴν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ ζῆν μακαρίως: ὃ δ' οὐ τοῖς ἀσχολοῦσιν ὑπάρχει, ἀλλὰ τοῖς σχολάζουσιν: ὁ μὲν γὰρ ἀσχολῶν ἕνεκά τινος ἀσχολεῖ τέλους, ὡς οὐκ ὑπάρχοντος: ἡ δ' εὐδαιμονία τέλος ἐστὶν, ἣν οὐ μετὰ λύπης, ἀλλὰ μετ' ἡδονῆς οἴονται πάντες εἶναι. ταύτην μέντοι τὴν ἡδονὴν οὐκέτι τὴν αὐτὴν πιθέασιν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστος, καὶ τὴν ἕξιν τὴν αὐτῶν: ὁ δ' ἄριστος τὴν ἀρίστην, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν καλλίστων. ὥστε φανερὸν ὅτι δεῖ καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ διαγωγῇ σχολὴν, μανθάνειν ἄττα καὶ παιδεύεσθαι: καὶ ταῦτα μὲν τὰ παιδεύματα, καὶ ταύτας τὰς μαθήσεις ἑαυτῶν εἶναι χάριν: τὰς δὲ πρὸς τὴν ἀσχολίαν, ὡς ἀναγκαίας καὶ χάριν ἄλλων. διὸ καὶ τὴν μουσικὴν οἱ πρότερον εἰς παιδείαν ἔταξαν, οὐχ ὡς ἀναγκαῖον: οὐδὲν γὰρ ἔχει τοιοῦτον: οὐδ' ὡς χρήσιμον ὥσπερ τὰ γράμματα πρὸς χρηματισμὸν, καὶ πρὸς οἰκονομίαν, καὶ πρὸς μάθησιν, καὶ πρὸς πολιτικὰς πράξεις πολλάς. δοκεῖ δὲ καὶ γραφικὴ χρήσιμος εἶναι πρὸς τὸ κρίνειν τὰ τῶν τεχνιτῶν ἔργα κάλλιον. οὐ δ' αὖ καθάπερ ἡ γυμναστικὴ λ πρὸς ὑγίειαν καὶ ἀλκὴν: οὐδέτερον γὰρ τούτων ὁρῶμεν γιγνόμενον ἐκ τῆς μουσικῆς. λείπεται τοίνυν πρὸς τὴν ἐν τῇ σχολῇ διαγωγὴν, εἰς ὅπερ καὶ φαίνονται παράγοντες αὐτὴν: ἣν γὰρ οἴονται διαγωγὴν εἶναι τῶν ἐλευθέρων, ἐν ταύτῃ τάττουσι. διόπερ ὅμηρος οὔτως ἐποίησεν. ἀλλ' οἷον μέν ἐστι καλεῖν ἐπὶ δαῖτα θαλείην καὶ οὕτω προεπών » ἑτέρους τινὰς, οἳ καλέουσιν ἀοιδὸν φησιν, ὅκεν τέρπησιν ἅπαντας. καὶ ἐν ἄλλοις δέ φησιν ὀλβιώτατον εἶναι τοῦτον ἀρίστην εἶναι διαγωγὴν, ὅταν » εὐφραινομένων τῶν ἀνθρώπων, Δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ. Ημενοι ἑξείης. ὅτι μὲν τοίνυν δεῖ παιδεύειν τοὺς νέους οὐχ

βίον τὸν ἄριστον: οὐδὲ φανερὸν πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον, ἢ πρὸς τὴν ψυχὴν ἦθος: εἰ δέ τι τῆς ἐμπροσθὲν παιδείας παραχώρησις ἢ σκέψις: καὶ δῆλον οὐδέν, πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετήν, ἢ τὰ περιττά: πάντα γὰρ ἔλαφε ταῦτα περί τινας. ἱκανῶς τε τῶν πρὸς ἀρετὴν, οὐθεὶς ἐστὶν ὁμολογούμενον: καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν οὐθεὶς πάντες τιμῶσιν. ὥστ' εὔλογος διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν αὐτῆς. ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον. ὅσα δὲ οὐ πάντα διηρημένων τῶν τε ἐλευθέρων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθέρων, φανερὸν, ὅτι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν, ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάναυσον: βάναυσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν, καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς ἀρετῆς, ἄχρηστον ἀπεργάζονται δὲ σῶμα τῶν ἐλευθέρων, ἢ τὴν ψυχὴν, ἢ τὴν διάνοιαν. διὸ τάς τε τοιαύτας τέχνας, ὅσαι δὲ σῶμα παρασκευάζουσι χεῖρον διακεῖσθαι, βαναύσους καλοῦμεν, καὶ τὰς μαθαρνικὰς ἐργασίας: ἄσχολον γὰρ ποιοῦσι τὴν διάνοιαν, καὶ ταπεινήν. ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐλευθερίων ἐπιστημῶν μέχρι μοίρας τινὸς σύμμετρον μετέχειν, οὐκ ἀνελευθέρως: προσοισθήσεται δὲ λίαν πρὸς τὸ συντελοῦν, ὃ δεῖ τὰς ἐπιμελείας βλάπτειν. ἔχει δὲ πολλὴν διαφορὰν καὶ τὸ, τίνος χάριν πράξει τις ἢ μανθάνει: αὐτῷ μὲν γὰρ χάριν, ἢ φίλων, ἢ δι' ἀρετὴν, οὐκ ἀνελευθέρως: ὁ δὲ αὐτὸ τοῦτο πράττων δι' ἄλλους, πολλάκις βαναύσου καὶ δουλικοῦ δόξειεν ἂν πράττειν. αἱ μὲν οὖν καταβεβλημέναι νῦν μαθήσεις καθάπερ εἴρηκεν πρότερον, ἐπαμφοτερίζουσιν. Ἔστι δὲ τέτταρα χρηστὰ ἃ παιδεύειν εἰώθασι. γράμματα, καὶ γυμναστικὴν, καὶ μουσικὴν: καὶ τέταρτον ἔνιοι γραφικὴν: τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ γραφικὴν, ὡς χρησίμους πρὸς τὸν βίον οὔσας καὶ πολυχρήστους: τὴν δὲ γυμναστικὴν, ὡς ῥωμαλεότητος πρὸς ἀνδρείαν. τὴν δὲ μουσικὴν ἤδη διαπορήσειεν ἄν τις: νῦν μὲν γὰρ ὡς ἡδονῆς χάριν οἱ πλεῖστοι μετέχουσιν αὐτῆς: οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς ἔταξαν ἐν παιδείᾳ, διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτὴν ζητεῖν, ὅπερ πολλάκις εἴρηται, μὴ μόνον ἀσχολεῖν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ σχολάζειν δύνασθαι καλῶς: αὕτη γὰρ ἀρχὴ πάντων. ἵνα καὶ πάλιν εἴπωμεν περὶ αὐτῆς: εἰ γὰρ ἄμφω μὲν δεῖ, μᾶλλον δὲ

ἀριστὸν

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Θ.

Τι μὲν ὖν τῷ νομοθέτῃ μάλιστα πρακτέον περὶ τὴν τῶν νέων παιδείαν, οὐδεὶς ἀν ἀμφισβητήσειε: καὶ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ὰ γηγόμενον ἴσχυρ βλάπτει τὰς πολιτείας: δεῖ γὰρ πρὸς ἑκάστην πολιτεύεσθαι: τὸ γὰρ ἦθος τῆς πολιτείας ἑκάστης ἐστὶν οἰκεῖον, καὶ φυλάττειν ἐιώθε τὴν πολιτείαν, καὶ καθίστησιν ἐξ ἀρχῆς. οἷον, τὸ μὲν, δημοκρατικὸν, δημοκρατίαν: τὸ δὲ ὀλιγαρχικὸν, ὀλιγαρχίαν. ἀεὶ δὲ τὸ βέλτιστον ἦθος βελτίονος αἴτιον πολιτείας. ἔτι δὲ πρὸς πάσας δυνάμεις καὶ τέχνας ἔστιν ἃ δεῖ προπαιδεύεσθαι καὶ προεθίζεσθαι, πρὸς τὰς ἐκάστων ἐργασίας. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ πρὸς τὰς τῆς ἀρετῆς πράξεις. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ τέλος τῇ πόλει πᾶσι, φανερὸν ὅτι καὶ τὴν παιδείαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον εἶναι πάντων. καὶ ταύτης τὴν ἐπιμέλειαν εἶναι κοινὴν καὶ μὴ κατ' ἰδίαν, ὃν τρόπον νῦν ἕκαστος ἐπιμελεῖται τῶν αὑτοῦ τέκνων: ἰδία τε, καὶ μάθησιν ἰδίαν, λυπῶν δὴ λόγῳ, διδάσκων. δεῖ δὲ τῶν κοινῶν κοινῇ ποιεῖσθαι καὶ τὴν ἄσκησιν. ἅμα δὲ οὐδὲ χρὴ νομίζειν αὐτὸν αὑτοῦ τινὰ εἶναι τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ πάντας τῆς πόλεως: μόριον γὰρ ἕκαστος τῆς πόλεως. ἡ δ' ἐπιμέλεια πέφυκεν ἑκάστου μορίου βλέπειν πρὸς τὴν τοῦ ὅλου ἐπιμέλειαν. ἐπαινέσειε δ' ἄν τις καὶ ἴσχυρ Λακεδαιμονίους: καὶ γὰρ πλείστην ποιοῦνται σπουδὴν περὶ τοὺς παῖδας, καὶ κοινὴ ταύτην. ὅτι μὲν ὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας, καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον, φανερόν. Τίς δ' ὅτιν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν: νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων: οὐ γὰρ ταυτὰ πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους, ὅτε πρὸς ἀρετὴν, ὅτε πρὸς

αὐτελῶν ὑποκειτῶν, ὡς οἰκειουμένων τῶν θεατῶν τοῖς πρώταις ἀκοαῖς. συμβαίνει δὲ ταὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων ὁμιλίας, καὶ πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων: πάντα γὰρ σθέργομεν τὰ πρῶτα μᾶλλον. διὸ δεῖ τοῖς νέοις πάντα ποιεῖν ξένα τὰ φαῦλα: μάλιστα δ' αὐτῶν, ὅσα ἔχει ἢ μοχθηρίαν, ἢ δυσχέρειαν. διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο μέχρι τῶν ἑπτὰ δεῖ θεωροὺς ἤδη γίγνεσθαι τῶν μαθήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτούς. δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς ἃς ἀναγκαῖον διηρῆσθαι τὴν παιδείαν μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ μέχρι ἥβης. καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφ' ἥβης μέχρι τῶν ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν: οἱ γὰρ τοῖς ἑβδομάσι διαιροῦντες τὰς ἡλικίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέγουσιν οὐ καλῶς. δεῖ δὲ τῇ διαιρέσει τῆς φύσεως ἑπακολουθεῖν: πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ παιδεία δ' προσλεῖπον τῶν βουλεται τῆς φύσεως ἀναπληροῦν. πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἰ ποιητέον τάξιν τινὰ τοῖς παισὶ τοῖς παῖδας. ἔπειτα πότερον συμφέρει κοινῇ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, ἢ κατ' ἴδιον τρόπον: ὃ γίνεται καὶ νῦν οὐ τοῖς πολείσαις τῶν πόλεων. τρίτον δὲ, ποίαν τινα δεῖ τούτων.

Τέλος, τοῦ η.

ε παιδιὰς εἶναι δεῖ ταὶς πολλαὶς μιμήσεις τῶν ὕστερον ἀπανθαζομένων. ταὶς δὲ διατάσεις τῶν παίδων καὶ τοὺς κλαυθμοὺς, οὐκ ὀρθῶς ἀπαγορεύουσιν οἱ κωλύοντες ἐν τοῖς νόμοις: συμφέρουσι γὰρ πρὸς αὔξησιν: γίνεται γὰρ πρόσωπον τινὰ γυμνασία τοῖς σώμασιν: ἡ γὰρ τοῦ πνεύματος κάθεξις ποιεῖ τὴν ἰσχὺν τοῖς πονοῦσιν: ὃ συμβαίνει καὶ τοῖς παιδίοις διατεινομένοις. ἐπισκεπτέον δὲ τοῖς παιδονόμοις τὴν τούτων διαγωγὴν, τίνυτ' ἄλλην, καὶ ὅπως ὅτι ἥκιστα μετὰ δούλων ἔσται: ταύτην γὰρ τὴν ἡλικίαν, καὶ μέχρι τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἀναγκαῖον οἴκοι τὴν τροφὴν ἔχειν. βέλτιον δὲν ἀπολαύνειν ἀπὸ τῶν ἀκουσμάτων καὶ τῶν ὁραμάτων αἰνελευθερίας, καὶ τινικούτους ὄντας. ὅλως μὲν δὲν αἰσχρολογίαν εἰς τὴν πόλεως, ὥσπερ ἄλλο τι, δεῖ τὸν νομοθέτην ἐξορίζειν: εἰς τὸ γὰρ εὐχερῶς λέγειν ὁτιοῦν τῶν αἰσχρῶν, γίνεται καὶ τὸ ποιεῖν σύνεγγυς. μάλιστα μὲν δὲν εἰς τῶν νέων, ὅπως μήτε λέγωσι, μήτε ἀκούωσι μηδὲν τοιοῦτον. ἐὰν δέ τις φαίνηται τι λέγων ἢ ποιῶν τῶν ἀπηγορευμένων, τὸν μὲν ἐλεύθερον: μήπω δὲ κατακλίσεως ἠξιωμένον εἰς τοὺς συσσιτίους, ἀτιμίαις κολάζειν καὶ πληγαῖς: τὸν δὲ πρεσβύτερον τῆς ἡλικίας ταύτης, ἀτιμίαις αἰνελευθέροις, ἀνδράσι πολλοῖς χάριν. ἐπεὶ δὲ δ' λέγειν τὶ τῶν βίου τῶν ἐξορίζομεν, φανερὸν ὅτι καὶ τὸ θεωρεῖν, ἢ γραφὰς, ἢ λόγους ἀρμόττοντας. ἐπιμελὲς μὲν δὲν ἔσται τοῖς αἴρησι, μηθὲν, μήτε ἄγαλμα, μήτε γραφὴν εἶναι τοιούτων πράξεων μίμησιν. εἰ μὴ παράτισι θεαῖς τοιούτοις, οἷς καὶ τὸν πάτριον ἀποδίδωσιν ὁ νόμος. πρὸς δὲ τούτοις ἀφίησιν ὁ νόμος τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν πλέον προήκουσαν. καὶ ἑαυτῶν καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν τιμᾶν τοὺς θεούς. τοὺς δὲ νεωτέρους, οὔτ' ἰάμβων, οὔτε κωμῳδίας θεατὰς νομοθετητέους πρὶν ἢ τὴν ἡλικίαν λάβωσιν, εἰ ἢ καὶ κατακλίσεως ὑπάρξει κοινωνεῖν ἤδη, καὶ μέθης: καὶ τῆς ἀπὸ τῶν τοιούτων γιγνομένης βλάβης ἀπαθεῖς ἡ παιδεία ποιήσει πάντας. νῦν μὲν δὲν τούτων οὐ παραδρομῇ πεποιήμεθα τὸν λόγον: ὕστερον δ' ἐπισκοποῦντας δεῖ διορίσαι μᾶλλον. εἴτε μὴ δεῖ πᾶσιν: εἴτε δεῖ, διαπορήσαντας, καὶ πῶς δεῖ. κατὰ δὲν παρόντα καιρὸν, ἐμνήσθημεν ὡς ἀναγκαῖον. ἴσως γὰρ οὐ κακῶς ἔλεγε τὸν τοιοῦτον Θεόδωρος ὁ τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὴς: οὐδενὶ γὰρ πώ ποτε παρῆκεν ἑαυτὸν προεισάγειν, οὐδὲ τῶν

ε Ludorum gloriandi ad imitandi adhuc minus capaces.

Quæ enim prohibenda, ea meminisse non oportet. Quæ imitando discuntur, ea agendo addiscuntur.

Turpitudo ex omnibus absterrenda.

Nemo in ludos liberos, qui conscius legum adhuc omnino sit.

Nemo, quibus leges civium adhuc ignotæ sunt, ut puerorum, mulierum, servorum.

Juniores nec Jambis, nec Comœdiis, nec convivia, nec ebrietatem, nec libidinem, nec Comissationem frequentare, nisi ætate provecti. Vide dicta lib. VII. Polit. Cap. VIII.

Theodorus Tragœdus Ludi magistrum primum se dicere solitum, quod alios docuisset, ipse nunquam discere desisteret.

τίασ, φαίνεθαι δεῖ ποιουμένουσ τὴν ὁμιλίαν. πρὸσ δὲ τὴσ προὲ A
ἄλλω ἢ πρὸσ ἄλλον, ἔσω μὲν ἀφελῶσ μὴ καλὸν ἀπέμφαινον φαίνε-
θαι μηδαμῆ μηδαμῶσ, ὅταν ᾖ καὶ προσαγορευθῇ τισίσ. πε-
ρὶ δὲ τὸν χρόνον τὸν τῆσ τεκνοποιΐασ, ἐάν τισ φαίνηται ποιοῦτόσ
ἐν ὥρᾳ, ἄλυπόσ ἐστιν ἡμιόλιοσ πρεπούσησ πρὸσ τὴν ἁμαρτίαν.

CAP. XVII.

Γνωμολογοῦσι δὲ τῶν τέκνων, οἴεσθαι μεγάλην εἶναι διαφορὰν πρὸσ
τὴν τῶν σωμάτων δύναμιν, τὴν τροφήν, ὁποία τισ ἂν ᾖ. φαί-
νεται δὲ διά τε τῶν ἄλλων ζώων ἐπισκοποῦσι, καὶ διὰ τῶν ἐ-
θνῶν, οἷσ ἐπιμελέστερον ἐστὶν ἐξάγειν τὴν πολεμικὴν ἕξιν, ἡ τοῦ γάλα-
κτοσ πλουσία τροφὴ μάλιστα οἰκεῖα τοῖσ σώμασιν: ἀοινοτέρα B
δὲ διὰ τὰ νοσήματα. ἔτι δὲ καὶ κινήσεισ, ὅσασ ἐνδέχεται ποιεῖσθαι
τηλικούτων συμφέρει. πρὸσ δὲ τὸ μὴ διαῤῥεῖσθαι τὰ μέλη δι' ἀ-
πλότητα, χρῶνται καὶ νεῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοισ ποὶ μηχανι-
κοῖσ: ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιούτων ἀσφαλέστερον. συμφέρει δὲ οὕτωσ
καὶ πρὸσ τὰ ψύχη πωλεῖσθαι ἐκ μικρῶν παίδων: ἕξισ γὰρ καὶ
πρὸσ ὑγίειαν, καὶ πρὸσ πολεμικὰσ πράξεισ, εὔχρηστον. διὸ πα-
ρὰ πολλοῖσ ὅτι τῶν βαρβάρων ἔθοσ, τοῖσ μὲν, εἰσ ποταμοὺσ ἀπο- Barbi
βάπτειν τὰ γιγνόμενα ψυχρόν: τοῖσ δὲ, σπάσματα μικρὰ ἀμ- ri. edd.
πίσχειν. οἷον, καὶ τοῖσ: πάντα γὰρ ὅσα δυνατὸν ἐθίζειν, εὐθὺσ ἀρ-
χομένοισ βέλτιον μὲν ἐθίζειν: ἐκ προσαγωγῆσ δ' ἐθίζειν. εὐφυΐασ
δ' ἡ τῶν παίδων ἕξισ διὰ θερμότητα πρὸσ τὴν τῶν ψυχῶν ἄσκη-
σιν. πρὸσ μὲν οὖν τὴν πρώτην συμφέρει πωλεῖσθαι τὴν ἐπιμέ-
λειαν τοιαύτην τε καὶ τὴν ταύτῃ παραπλησίαν, τὴν δ' ἐχομέ-
νην ταύτησ ἡλικίαν μέχρι πέντε ἐτῶν: ἐν οὐδὲ πω πρὸσ μάθη-
σιν καλῶσ ἔχει προσάγειν οὐδεμίαν, οὔτε πρὸσ ἀναγκαίους πόνους, D
ὅπωσ μὴ τὴν αὔξησιν ἐμποδίζωσι, δεῖ τοιαύτησ τυγχάνειν κινήσε-
ωσ, ὥστε διαφεύγειν τὴν ἀργίαν τῶν σωμάτων: ἣν χρὴ παρασκευάζειν,
καὶ δι' ἄλλων πόνων καὶ διὰ τῆσ παιδιᾶσ. δεῖ δὲ καὶ ταύτασ παιδι-
ὰσ εἶναι, μήτε ἀνελευθέρουσ, μήτε ἐπιπόνουσ, μήτε ἀνήμουσασ. καὶ πρὸσ
λόγων δὲ καὶ μύθων ποίουσ τινὰσ ἀκούειν δεῖ τοὺσ τηλικούτουσ, ἐπι-
μελεῖσθαι ἔσω τῆσ αὐξήσεωσ, οὓσ καλοῦσι παιδονόμουσ: πάντα γὰρ
δεῖ τὰ τοιαῦτα προοδοποιεῖν πρὸσ τὰσ ὑστέρασ διατριβάσ. διὸ τὰσ

ἐπαινοῦντες μᾶλλον. ποίων δὲ τινων τῶν σωμάτων ὑπαρχόντων, μάλιστα ὄφελος ἔσται τοῖς γεννωμένοις, ἐπισκέψασθαι μὲν μᾶλλον λεκτέον ἐν τοῖς περὶ τῆς παιδονομίας· τύπῳ δὲ ἱκανὸν εἰπεῖν καὶ νῦν· οὔτε γὰρ ἡ τῶν ἀθλητῶν χρῆσιμος ἕξις πρὸς πολιτικὴν εὐεξίαν, οὔτε πρὸς ὑγίειαν, καὶ τεκνοποιΐαν, οὔτε ἡ βραδυτικὴ καὶ καρτερητικὴ λίαν, ἀλλ' ἡ μέση τούτων. πεπονημένην μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὴν ἕξιν· πεπονημένῳ δὲ πόνοις μὴ βιαίοις· μὴ δὲ πρὸς ἕν μόνον, ὥσπερ ἡ τῶν ἀθλητῶν ἕξις, ἀλλὰ πρὸς ἅπαν τῶν ἐλευθέρων πράξεις. ὁμοίως δὲ δεῖ ταῦτα ὑπάρχειν ἀνδράσι καὶ γυναιξί. χρὴ δὲ καὶ ταῖς ἐγκύοις ἐπιμελεῖσθαι τῶν σωμάτων, μὴ ῥᾳθυμούσας· μὴ δ' ἀραιᾷ τροφῇ χρωμένας. ῥᾴδιον δὲ τῷ νομοθέτῃ ποιῆσαι, προστάξαντι καθ' ἡμέραν ἅπασαν ποιεῖσθαι πορείαν πρὸς θεῶν ἀποθεραπείαν, τῶν εἰληχότων τὴν πόλιν τῆς γενέσεως τιμήν. τὴν μέν τοι διάνοιαν τὠναντίον τῶν σωμάτων, ῥᾳθυμοτέρως ἁρμόττει διάγειν· ἀπολαύοντα γὰρ φαίνεται τὰ γενόμενα τῆς ἐχούσης, ὥσπερ καὶ τὰ φυόμενα τῆς γῆς. πόλει δὲ ἀπαιτήσεως καὶ τροφῆς τῶν γιγνομένων, ἔστω νόμος, μηδὲν πεπερασμένον τρέφειν· διὰ δὲ πλῆθος τέκνων, ἐὰν ἡ τάξις τῶν ἐθνῶν κωλύῃ, μηδὲν ἀπωτίθεσθαι τῶν γιγνομένων· ὠρίσθαι γὰρ δεῖ τῆς τεκνοποιΐας τὸ πλῆθος· ἐὰν δέ τισι γίγνηται παρὰ ταῦτα συμβαθέντων, περὶν αἴσθησιν ἐγγενέσθαι καὶ ζωῇ, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἄμβλωσιν· ἔστι γὰρ ὅσιον καὶ τὸ μὴ διωρισμένον, τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ ζῆν ἔσται. ἐπεὶ δ' ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἡλικίας ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ διώρισται, πότε ἄρχεσθαι χρὴ τῆς συζεύξεως, καὶ πόσον χρόνον λειτουργεῖν ἁρμόττει πρὸς τεκνοποιΐαν ὡρίσθω· τὰ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων σπέρματα καθάπερ τὰ τῶν νεωτέρων, ἀτελῆ γίνεται καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς διανοίαις· τὰ δὲ τῶν μεμιγμένων, ἀσθενῆ. διὸ κατὰ τὴν τῆς διανοίας ἀκμήν· αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις, ὧν πρὸ τῶν ποιητῶν τινὲς εἰρήκασιν, οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, πρὸς τὸν χρόνον τὸν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν. ὥστε τέτταρσιν, ἢ πέντε ἔτεσιν ὑπερβάλλοντα τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἀφεῖσθαι δεῖ τῆς εἰς τὸ φανερὸν γεννήσεως· τὸ δὲ λοιπὸν ὑγιείας χάριν, ἢ τινὸς ἄλλης τοιαύτης αἰ-

τῶν γεννωμένων ὑπάρχῃ πρὸς τὴν τοῦ νομοθέτου βούλησιν. σχε- l
δὸν δὴ πάντα ταῦτα συμβαίνει κατὰ μίαν ἐπιμέλειαν. ἐπεὶ γὰρ
ὥρισται τέλος τῆς γεννήσεως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰπεῖν, ἀνδράσι μὲν,
ὁ τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμὸς ἔχατος: πεντήκοντα δὲ γυναι-
ξὶ, δεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς συζυγίας κατὰ τὴν ἡλικίαν εἶναι τοῦτον
τοὺς χρόνους καταβαίνειν τούτοις. ἔστι δ' ὁ τῶν νέων σπουδασμὸς φαῦλος
πρὸς τεκνοποιΐαν: οἱ γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτελῆ τὰ τῶν νέων ἔγγονα,
καὶ θηλυτόκα μᾶλλον, καὶ μικρὰ τὴν μορφήν. ὥστ' ἀναγκαῖον
ταυτὸ τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. τεκμήριον δὲ: ἐν
ὅλαις γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζειν δ' νέους συζυγνύναι καὶ νέ- 2
ους, ἀτελεῖς καὶ μικρὰ τὰ σώματά εἰσιν. ἔτι δὲ ἐν τοῖς τόκοις αἱ
νέαι πονοῦσί τε μᾶλλον καὶ διαφθείρονται πλέονς. διὸ καὶ ἐν νο- Νομοθ.
μοῖς γενέσθαι τινὲς φασι διὰ τοιαύτην αἰτίαν τοῖς προιξὶ νυοῖς. ὡς
πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι ταῖς νεοτόκοις, ἀλ-
λ' οὐ πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδήν. ἔτι δὲ καὶ πρὸς σωφροσύνην //
συμφέρει ταῖς ἐν ὄγδοις ποιεῖσθαι περισσοτόκους: ἀκόλαστοτέρας //
γὰρ εἶναι δοκοῦσι νέαι χρησάμεναι ταῖς συνουσίαις. καὶ τὰ τῶν ἀρρέ- //
νων δὲ σώματα βλάπτεσθαι δοκεῖ πρὸς τὴν αὔξησιν, ἐὰν ἔλαττον
σπέρματος αὐξανομένου ποιῶνται τὴν συνουσίαν: καὶ γὰρ τούτου
τὸν ὡρισμένος χρόνος, οὗ οὐχ ὑπερβαίνει πολὺν ἔτι. διὸ ταῖς μὲν ἀρ
μόττει περὶ τὴν ὀκτωκαιδέκατον ἐτῶν ἡλικίαν συζυγνύναι: οὗτοι δ' ἐ
πὶ ἢ πεντήκοντα, ἢ μικρὸν: ἐν τοσούτῳ γὰρ ἀκμάζουσί τε τοῖς σώμα-
σι σύζυξις ἔσται: καὶ πρὸς τὴν παῦλαν τῆς τεκνοποιΐας συγκα-
ταβήσεται τοῖς χρόνοις εὐκαίρως. ἔτι δὲ ἡ διαδοχὴ τῶν τέκνων, τοῖς
μὲν, ἀπημελήτως ἔσται τῆς ἀκμῆς, ἐὰν γίγνηται κατὰ λόγον εὐ- d
θὺς ἡ γένεσις: τοῖς δὲ, ἤδη καταλελυμένης τῆς ἡλικίας πρὸς τὸν
τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμόν. πρὸς μὲν δὴ τοῦτο τὸ τέλος δεῖ ποιεῖσθαι
τὴν σύζυξιν, εἴρηται. τοῖς δὲ πρὸς τὴν ὥραν χρόνοις, δεῖ χρῆσθαι, οἷς
οἱ πολλοὶ χρῶνται καλῶς καὶ νῦν, ἐγείροντες χειμῶνος τὴν συναυ-
λίαν ποιεῖσθαι ταύτην. δεῖ δὴ καὶ αὐτοὺς ἤδη θεωρεῖν πρὸς τὴν
τεκνοποιΐαν, τά, τε παρὰ τῶν ἰατρῶν λεγόμενα, καὶ τὰ παρὰ
τῶν φυσικῶν: οἵτε γὰρ ἰατροὶ τοὺς καιροὺς τῶν σωμάτων ἱκανῶς λέ-
γουσι: καὶ πρὸς τῶν πνευμάτων οἱ φυσικοὶ, τὰ βόρεια τῶν νοτίων

ε καὶ τὴν φύσιν, διώρισαι πρότερον. λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι πότερον πασι βυτέον τῷ λόγῳ πρότερον, ἢ τοῖς ἔθεσι: ταῦτα γὰρ δεῖ πρὸς ἄλληλα συμφωνεῖν συμφωνίαν τὴν ἀρίστην: ἐνδέχεται γὰρ διημαρτηκέναι καὶ τὸν λόγον τῆς βελτίστης ὑποθέσεως: καὶ διὰ τῶν ἐθῶν ὁμοίως ἔχειν, φανερὸν δὴ τοῦτό γε πρῶτον μὲν καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἡ γένεσις ἀπ' ἀρχῆς ἐστι καὶ τὸ τέλος ἀπό τινος ἀρχῆς ἄλλου τέλους: ὁ δὲ λόγος ἡμῖν, καὶ ὁ νοῦς, τῆς φύσεως τέλος. ὥστε πρὸς τούτους τὴν γένεσιν καὶ τὴν τῶν ἐθῶν δεῖ παρασκευάζειν μελέτην. ἔπειτα ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα δύ' ὄντ', οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν δύο μόρια: τό, τε ἄλογον, καὶ τὸ λόγον ἔχον, καὶ ταὐτὰ ἕξεις ταὐτὰ τούτων δύο τὸν ἀριθμόν. ὧν τὸ μὲν, ἔστιν ὄρεξις: τὸ δὲ, νοῦς. ὥσπερ δὲ τὸ σῶμα πρότερον τῇ γενέσει τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ τὸ ἄλογον τοῦ λόγου ἐστίν. φανερὸν δὲ καὶ οὕτω: θυμὸς γὰρ καὶ βούλησις, ἔτι δὲ ἐπιθυμία, καὶ γενομένοις οὐθὶς ὑπάρχει πῶς ἄλογος. διὸ πρῶτον μὲν τοῦ σώματος τὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκαῖον εἶναι προτέραν, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς. ἔπειτα τὴν τῆς ὀρέξεως: ἕνεκα μὲν τοῦ νοῦ τὴν τῆς ὀρέξεως: τὴν δὲ τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς. εἴπερ δεῖ ἀπ' ἀρχῆς τὸν νομοθέτην ὁρᾶν δεῖ, ὅπως βέλτιστα τὰ σώματα γένηται τῶν τρεφομένων, πρῶτον μὲν ἐπιμελητέον τοῦδε τὴν σύζυξιν, πότε καὶ τοῖς τινας οὖσας, χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἄλλήλους τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν. Δεῖ δ' ἀποβλέποντα νομοθετεῖν ταύτην τὴν κοινωνίαν, πρὸς αὐτούς τε καὶ τὸν τοῦ ζῆν χρόνον, ἵνα συγγαταβαίνωσι ταῖς ἡλικίαις τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ μὴ διαφωνῶσιν αἱ δυνάμεις: τὸ μὲν, ἔτι δυναμένου γενναῖν: τῆς δὲ, μὴ δυναμένης. ἢ ταύτης μὲν: τοῦ δ' ἀνδρὸς μή: ταῦτα γὰρ ποιεῖ καὶ στάσεις πρὸς ἀλλήλους, καὶ διαφοράς. ἔπειτα καὶ πρὸς τὴν τῶν τέκνων διαδοχήν: δεῖ γὰρ, οὔτε λίαν ὀψὲ λείπεσθαι ταῖς ἡλικίαις τὰ τέκνα τῶν πατέρων: ἀνόνητος γὰρ τοῖς μὲν πρεσβυτέροις ἡ χάρις παρὰ τῶν τέκνων: ἡ δὲ παρὰ τῶν πατέρων βοήθεια τοῖς τέκνοις οὔτε λίαν πάρεγγυς ἔστω: πολλὴν γὰρ ἔχει δυσχέρειαν: ἅπτε γὰρ αἰσθῶς ἥττον ὑπάρχει τοῖς τοιούτοις ὡς πρὸς ἡλικιώτας, καὶ πρὸς τὴν οἰκονομίαν ἐγκληματικὸν δ' πάρεγγυς. ἔτι δ', ὅθεν ἀρξόμεθα διὰ βραχέων μετέβημεν, ὅπως τὰ σώματα

+ in hoc lib. Cap. VII.

Considerat Utrum rationem moribus vitæ instituendi naturæ

+++ Sic: Gesn. Meyb. prava nota pravi mores signa

ex his omnib. concludit, primum corpus à Legislatore adhibendum, deinde animum: et deinde ea quæ pertinent ad corpus, et deinde ea quæ pertinent ad animum, et deinde ea quæ pertinent ad animum, et deinde ea quæ pertinent ad corpus

CAP. XV.

σχολάζειν. Ἐπεὶ δὲ τ' αὐτὸ τέλος εἶναι φαίνεται καὶ κοινὴ καὶ ἰδία τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸν αὐτὸν ὅρον ἀναγκαῖον εἶναι τῷ τε ἀρίστῳ ἀνδρὶ καὶ τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, φανερὸν ὅτι δεῖ τὰς εἰς τὴν σχολὴν ἀρετὰς ὑπάρχειν: τέλος γάρ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, εἰρήνη μὲν πολέμου: σχολὴ δ' ἀχολίας. χρήσιμοι δὲ τῶν ἀρετῶν εἰσὶ πρὸς τὴν σχολὴν καὶ διαγωγὴν, ὧν τε ἐν τῇ σχολῇ δ' ἔργον, καὶ ὧν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ: δεῖ γὰρ πολλὰ τῶν ἀναγκαίων ὑπαρχειν, ὅπως ἐξῇ σχολάζειν. διὸ σώφρονα τὴν πόλιν εἶναι προσήκει, καὶ ἀνδρείαν, καὶ καρτερικήν: κατὰ γὰρ τὴν παροιμίαν, οὐ σχολὴ δούλοις. οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι κινδυνεύειν ἀνδρείως, δοῦλοι τῶν ἐπόντων εἰσίν. ἀνδρείας μὲν οὖν καὶ καρτερίας δεῖ πρὸς τὴν ἀσχολίαν: φιλοσοφίας δὲ πρὸς τὴν σχολήν: σωφροσύνης δὲ καὶ δικαιοσύνης, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χρόνοις: καὶ μᾶλλον εἰρήνην ἄγουσι καὶ σχολάζουσιν: ὁ μὲν γὰρ πόλεμος ἀναγκάζει δικαίους εἶναι καὶ σωφρονεῖν: ἡ δὲ τῆς εὐτυχίας ἀπόλαυσις, καὶ τὸ σχολάζειν μετ' εἰρήνης, ὕβρεσιν ποιεῖ μᾶλλον. πολλῆς οὖν δεῖ δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύνης τοῦτ' ἄριστα δοκοῦντας πράττειν, καὶ πάντων τῶν μακαριζομένων ἀπολαύοντας. οἷον, εἰ ζῶντές εἰσιν ὡς φασὶν οἱ ποιηταί φασιν, ἐν μακάρων νήσοις: μάλιστα γὰρ οὗτοι δεήσονται φιλοσοφίας, καὶ σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, ὅσῳ μᾶλλον σχολάζουσιν ἐν ἀφθονίᾳ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν. διότι μὲν οὖν τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονήσειν καὶ εὐδαίμονα ἔσεσθαι πάλιν, τούτων δεῖ τῶν ἀρετῶν μετέχειν, φανερόν: ἀχρεῖος γὰρ οὕτως μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἔτι μᾶλλον μὴ δύνασθαι ἐν τῷ σχολάζειν χρῆσθαι. ἀλλ' ἀσχολοῦντας μὲν καὶ πολεμοῦντας φαίνεσθαι ἀγαθοὺς: εἰρήνην δ' ἄγοντας καὶ σχολάζοντας, ἀνδραποδώδεις. διὸ δεῖ μὴ καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων πόλις, τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν: ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐ ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων, τῷ μὴ νομίζειν ταῦτα τὰ τοῖς ἄλλοις μάλιστα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ τῷ γενέσθαι ταῦτα μᾶλλον διάφορος ἀρετῆς. ἐπεὶ δὲ μείζω τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰ τοῦ πολέμου ταῦτα, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὴν τούτων, ἢ τὴν τῶν ἀρετῶν, καὶ ὅτι δι' αὐτήν, φανερὸν ἐκ τούτων. πῶς δὲ καὶ διὰ τίνων ἔσται, τοῦτο δὴ θεωρητέον. τυγχάνομεν δὴ διῃρημένοι πρότερον, ὅτι φύσεως, καὶ ἔθους, καὶ λόγου δεῖ: τούτων δὲ ποίους μέν τινας εἶναι

μον ἐνομοθέτησεν: ἃ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἔστιν ὑπόλειπεται, καὶ τοῖς ὄργοις ἐξελήλεγκται νῦν: ὥσπερ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ζημιοῦσι τῶν πολλῶν διαφέρειν, ὅτι πολλὴ χρημία γίγνεται τῶν δυστυχημάτων, οὕτω καὶ θίβρων ἀγάμενος φαίνεται τὸν τῶν λακώνων νομοθέτην: καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν γεγραφότων πολὺ πολιτείας αὐτῶν, ὅτι διὰ τὸ γεγυμνάσθαι πρὸς τοὺς κινδύνους, πολλῶν ἦρξεν. καίτοι δῆλον, ὡς ἐπειδὴ νῦν γε οὐκέτι ὑπάρχει τοῖς λάκωσι τὸ ἄρχειν, οὐκ εὐδαίμονές: οὐδ' ὁ νομοθέτης ἀγαθός. ἔτι δὲ τοῦτο γελοῖον, εἰ μένοντες ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῖς, καὶ μηδενὸς ἐμποδίζοντος πρὸς τὸ χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἀποβεβλήκασι τὸ ζῆν καλῶς. οὐκ ὀρθῶς δ' ὑπολαμβάνουσιν οὐδὲ περὶ τῆς ἀρχῆς, ὡς δεῖ τιμῶντα φαίνεσθαι τὸν νομοθέτην: τὸ γὰρ δεσποτικῶς ἄρχειν ἢ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ καλλίων, καὶ μᾶλλον μετ' ἀρετῆς. ἔτι δὲ οὐ διατοῦτο δεῖ τὴν πόλιν εὐδαίμονα νομίζειν, καὶ τὸν νομοθέτην ἐπαινεῖν, ὅτι κρατεῖν ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τῶν πέλας ἄρχειν: ταῦτα γὰρ μεγάλην ἔχει βλάβην: δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τῶν πολιτῶν τῷ δυναμένῳ τοῦτο πειρατέον διώκειν, ὅπως δυνήσεται τῆς οἰκείας πόλεως ἄρχειν: ὅπερ ἐγκαλοῦσιν οἱ λάκωνες τῷ παυσανίᾳ τῷ βασιλεῖ, καίπερ ἔχοντι τηλικαύτην τιμήν. οὔτε δὲ πολιτικὸς τῶν τοιούτων λόγων καὶ νόμων οὐδεὶς, οὔτε ὠφέλιμος, οὔτε ἀληθὴς ἐστί: ταυτὰ γὰρ ἄρισα καὶ ἰδία καὶ κοινῇ τὸν νομοθέτην ἐμποιεῖν δεῖ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων. πρός τε τῶν πολεμικῶν ἄσκησιν οὐ τούτου χάριν δεῖ μελετᾶν, ἵνα καταδουλώσωνται τοὺς ἀναξίους, ἀλλ' ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὶ μὴ δουλεύωσιν ἑτέροις: ἔπειτα ὅπως ζητῶσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ μὴ πάντων δεσποτείας. τρίτον δὲ τῷ δεσπόζειν τῶν ἀξίων δουλεύειν. ὅτι δὲ δεῖ τὸν νομοθέτην μᾶλλον παρασκευάζειν, ὅπως καὶ πρὸς τὰ πολεμικὰ, καὶ πρὸς ἄλλην νομοθεσίαν τὸ σχολάζειν ἕνεκεν τάξει, καὶ τῆς εἰρήνης, μαρτυρεῖ τὰ γιγνόμενα τοῖς λόγοις: αἱ γὰρ πολεῖσαι τῶν τοιούτων πόλεων, πολεμοῦσαι μὲν, σώζονται: κατακτησάμεναι δὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἀπόλλυνται: πρὸς γὰρ βαθὺν ἀφιᾶσιν ὥσπερ ὁ σίδηρος, εἰρήνην ἄγοντες: αἴτιος δ' ὁ νομοθέτης, οὐ παιδεύσας δυνάσθαι

μὲν, ἔχει λόγον καθ' αὑτὸ : τὸ δ', οὐκ ἔχει μὲν καθ' αὑτὸ : λόγῳ δ' ὑ- A
πακούειν δυνάμενον. ὧν φαμὲν ταῖς ἀρεταῖς εἶναι, καθ' ἃς αὐτὴν ἀγα-
θὸς λέγεταί πως: τούτων δὲ τὸ ποτόρρω μᾶλλον τὸ τέλος: τοῖς μὲν
οὕτω διαιροῦσιν, ὡς ἡμεῖς φαμὲν, οὐκ ἄδηλον πῶς λεκτέον: αἰεὶ γὰρ
τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἕνεκεν: καὶ τοῦτο φανερὸν ὁμοίως καὶ ἐπὶ
τῶν κατὰ τέχνην, καὶ τοῖς κατὰ φύσιν: βέλτιον δὲ τὸ λόγον ἔχον: διήρη-
ται τε διχῇ, καθ' οὗπερ εἰώθαμεν πρότερον διαιρεῖν: ὁ μὲν γὰρ, τοῦ ἀ-
λόγου ἐστὶ λόγος: ὁ δὲ, θεωρητικός. ὡσαύτως δὴ ἀνάγκη διῃρῆσθαι
καὶ τοῦτο τὸ μόριον, δῆλον ὅτι καὶ ταῖς πράξεις δ' ἀνάλογον ἐροῦμεν B
ἔχειν: καὶ δεῖ τὰς τοῦ φύσει βελτίονος αἱρετωτέρας εἶναι τοῖς δυνα-
μένοις τυγχάνειν, ἢ πασῶν, ἢ τοῖν δυοῖν: αἰεὶ γὰρ ἑκάστῳ τοῦθ' αἱρε-
τώτατον, οὗ τυχεῖν ἐστιν ἀκροτάτου. διήρηται δὲ καὶ πᾶς ὁ βίος εἰς
ἀσχολίαν, καὶ εἰς σχολήν: καὶ πόλεμον, καὶ εἰρήνην: καὶ τῶν πρα-
κτῶν, τὰ μὲν, εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα: τὰ δὲ, εἰς τὰ καλά. πε-
ρὶ ὧν ἀνάγκη τὴν αὐτὴν αἵρεσιν εἶναι, καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι, καὶ
ταῖς πράξεσιν αὐτῶν. πόλεμον μὲν, εἰρήνης χάριν: ἀσχολίαν δὲ,
σχολῆς: τὰ δ' ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα τῶν καλῶν ἕνεκεν. πρὸς πάν- C
τα μὲν τοίνυν τῷ πολιτικῷ βλέποντι νομοθετητέον, καὶ κατὰ τὰ
μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ ταῖς πράξεις αὐτῶν: μᾶλλον δὲ πρὸς τὰ
βελτίω καὶ τὰ τέλη. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοὺς βίους καὶ
ταῖς τῶν πραγμάτων διαιρέσεις: δεῖ μὲν γὰρ ἀσχολεῖν δικαίως,
καὶ πολεμεῖν: μᾶλλον δ' εἰρήνην ἄγειν καὶ σχολάζειν. καὶ τἀνα-
γκαῖα, καὶ τὰ χρήσιμα δὲ πρακτέον: τὰ δὲ καλὰ δεῖ μᾶλλον. ὥστε
πρὸς τούτους τοὺς σκοποὺς καὶ παῖδας ἔτι ὄντας παιδευτέον, καὶ D
ταῖς ἄλλαις ἡλικίαις, ὅσαι δέονται παιδείας. οἱ δὲ νεῦν ἄρτα δοκοῦν-
τες πολιτεύεσθαι τῶν ἑλλήνων: καὶ τῶν νομοθετῶν οἱ ταύτας κα-
τασήσαντες ταῖς πολιτείαις, οὔτε πρὸς τ' βέλτιον τέλος φαίνονται
συντάξαντες τὰ περὶ ταῖς πολιτείαις: οὔτε πρὸς πάσας ταῖς αἱρε-
τοῖς τοὺς νόμους καὶ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ φορτικῶς ἀπέκλιναν πρὸς τὰς
χρησίμους εἶναι δοκούσας, καὶ πλεονεκτικωτέρας. παραπλησίως
δὲ τούτοις καὶ τῶν ὕστερον τινὲς γεγραφότων ἀπεφήναντο τὴν αὐτὴν
δόξαν: ἐπαινοῦντες γὰρ τὴν λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἄγαμαι τὸν
νομοθέτου ἓν σκοπὸν, ὅτι πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλε-

ρὰν τὴν ὑπεροχὴν ταῖς ἀρχομένοις τὴν τῶν ἀρχόντων, δῆλον ὅτι βέλ
ζ τιον ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς, τοῦ μεῖν, ἄρχειν: τοὺς δ', ἄρχεσθαι καθάπαξ.
ἐπεὶ δὲ δῆτ' ἀ ῥᾴδιον λαβεῖν, οὐδέ ἐστιν, ὥσπερ ἐν ἰνδοῖς φησι σκύλαξ,
ἐν τοῦ βασιλέως τοσοῦτον διαφέροντας τῶν ἀρχομένων, φανε-
ρὸν ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τοῦ
κατὰ μέρος ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι: τὸ, τε γὰρ ἴσον ταὐτὸν τοῖς ὁμοί-
οις, καὶ χαλεπὸν μένειν τὴν πολιτείαν τὴν συνεκτικὴν παρὰ δί-
καιον: μιᾷ γὰρ τῶν ἀρχομένων ὑπάρχουσιν, ἐπιτρίβειν βουλόμενοι,
η πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν: ὅσους τε ἐν τοῦ τῷ πολιτεύματι
τὸ πλῆθος, ὥστ' εἶναι κρείττους πάντων τούτων, κἂν τῶν ἀδυνάτων
ᾖ. ἀλλαμὴν ὅτι γε δεῖ τοῦ ἄρχοντας διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀναμ
φισβήτητον. πῶς δ' ταῦτ' ἔσται, καὶ πῶς μεθέξουσι, δεῖ σκέψασθαι τὸν
νομοθέτην. ἔρηται δὲ πρότερον πρὸς αὐτόν: ἡ γὰρ φύσις δέδωκε
τὴν αἵρεσιν, ποίᾳ χρῆται αὐτῇ τῷ γένει ταὐτῷ: τ' μὲν, νεώτερον: τ' δὲ,
πρεσβύτερον. ὧν τοῖς μὲν, ἄρχεσθαι πρέπει: τοῖς δ', ἄρχειν. ἀ-
γανακτεῖ δὲ οὐδεὶς καθ' ἡλικίαν ἀρχόμενος, οὐδὲ νομίζει εἶναι κρείτ
των: ἄλλως τε καὶ μέλλων ἀναλαμβάνειν τοῦτον τὸν ὄρειον, ὅταν
6 τύχῃ τῆς ἐκνομισθείσης ἡλικίας. ἔστι μὲν ἄρα, ὡς τοὺς αὐτοὺς ἄρχειν
καὶ ἄρχεσθαι φατέον: ἔστι δὲ, ὡς ἑτέρους, ὥστε καὶ τὴν παιδείαν
ἔσται ὡς τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον: ἔστι δ' ὡς ἑτέραν εἶναι: τὸν τε γὰρ
μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. ἔστι δὲ ἀρχὴ
καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις εἴρηται λόγοις, ἡ μὲν, τοῦ ἄρχοντος χάριν:
ἡ δὲ, τοῦ ἀρχομένου. τούτων δὲ, τὴν μὲν, δεσποτικὴν εἶναι φαμὲν:
τὴν δὲ, τῶν ἐλευθέρων. διαφέρει δ' οὐθὲν τῶν ἐπιτατομένων, οὐ
κ τοῖς ἔργοις, ἀλλὰ τῷ τίνος ἕνεκα. διὸ πολλὰ τῶν εἶναι δοκούντων
διακονικῶν ἔργων καὶ τῶν νέων τοῖς ἐλευθέροις καλὸν διακονεῖν:
πρὸς γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ μὴ καλὸν οὐχ οὕτω διαφέρουσιν αἱ πρά
ξεις καθ' αὑτὰς, ὡς ἐν τῷ τέλει καὶ τοῦ τίνος ἕνεκεν. ἐπεὶ δὲ πολί-
του καὶ ἄρχοντος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἔστιν φαμὲν, καὶ τοῦ ἀρίστου
ἀνδρὸς: τὸν δ' αὐτὸν ἀρχόμενόν τε δεῖν γίγνεσθαι πρότερον καὶ ἄρ-
χοντα ἄριστον, τοῦτ' δὴ ἔπι τῷ νομοθέτῃ μηχανητέον, ὅπως ἂν
ὅτι ἀγαθοὶ γίγνωνται, καὶ διὰ τίνων ἐπιτηδευμάτων: καὶ τί τ'
τέλος τῆς ἀρίστης ζωῆς. διήρηται δὲ δύο μέρη τῆς ψυχῆς, ὧν τὸ

ταύτας ἀπλῶς. διὸ καὶ νομίζουσιν ἄνθρωποι τῆς εὐδαιμονίας αἰτια τὰ ἐκτὸς εἶναι τῶν ἀγαθῶν. ὥσπερ εἰ τῷ κιθαρίζειν λαμπρῶς καὶ καλῶς αἴτιῳ τὸ λύραν μᾶλλον τῆς τέχνης. ἀναγκαῖον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ μὲν, ὑπάρχειν: τὰ δὲ, παρασκευάσαι ἐν νομοθέτῃ. διὸ κατ' ὀρθὴν ὑπόθεσιν ζητοῦμεν τὴν τῆς πόλεως σύστασιν, ὧν ἡ τύχη κυρία: κυρίαν καὶ αὐτὴν ὑπάρχειν τίθεμεν: τὸ δὲ εὐδαίμονα εἶναι τὴν πόλιν, οὐκ ἐπὶ τύχης ἔργον, ἀλλ' ἐπιστήμης καὶ προαιρέσεως. ἀλλαμοῦ εὐδαίμων πόλις ὅτι, τῷ πολίτας, τοὺς μετέχοντας τῆς πολιτείας, εἶναι εὐδαίμονας: ἡμῖν δὲ, πάντες οἱ πολῖται μετέχουσι τῆς πολιτείας. τοῦτ' ἄρα σκεπτέον, πῶς ἀνὴρ γίνεται εὐδαίμων: καὶ γὰρ εἰ πάντας ἐνδέχεται εὐδαίμονας εἶναι, μὴ καθ' ἕκαστον δὲ τῶν πολιτῶν, οὕτως αἱρετώτερον: ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ καθ' ἕκαστον, καὶ τὸ πάντας. ἀλλαμοῦ ἀγαθοί γε καὶ εὐδαίμονες γίγνονται διὰ τριῶν: τὰ τρία δὲ ταῦτά ἐστι, φύσις, ἔθος, λόγος: καὶ γὰρ φῦναι δεῖ πρῶτον οἷον, ἄνθρωπον. ἀλλὰ μὴ τῶν ἄλλων τι ζῴων, οὕτω, καὶ ποιόν τινα δὲ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ἔνια τε οὐθὲν ὄφελος φῦναι: τὰ γὰρ ἤθη μεταβάλλειν ποιεῖ: ἔνια γάρ ἐστι διὰ τῆς φύσεως ἐπαμφοτερίζοντα διὰ τῶν ἐθῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ τὸ βέλτιον. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῶν ζῴων μάλιστα μὲν τῇ φύσει ζῇ: μικρὰ δ' ἔνια καὶ ὀλίγα ἔθεσιν. ἄνθρωπος δὲ καὶ λόγῳ: μόνον γὰρ ἔχει λόγον. ὥστε δεῖ ταῦτα συμφωνεῖν ἀλλήλοις: πολλὰ γὰρ παρὰ τὰ ἐθισμοὺς καὶ τὴν φύσιν πράττουσι διὰ τὸν λόγον, ἐὰν πεισθῶσιν ἄλλως ἔχειν βέλτιον. τὴν μὲν οὖν φύσιν οἵους εἶναι δεῖ τοὺς μέλλοντας εὐχερῶς ἕπεσθαι τῷ νομοθέτῃ, διωρίσμεθα πρότερον. τὸ δὲ λοιπὸν ἔργον ἤδη παιδείας: τὰ μὲν γὰρ, ἐθιζόμενοι μανθάνουσι: τὰ δ', ἀκούοντες. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία συνέστηκεν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, σκεπτέον δὴ σκεπτέον εἰ ἑτέρους εἶναι δεῖ τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς ἀρχομένους. ἢ τοὺς αὐτοὺς διὰ βίου: δῆλον γὰρ ὡς ἀκολουθεῖν δεήσει καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην. εἰ μὲν τοίνυν ἔκειτο διαφέροντες ἄτεροι τῶν ἄλλων, ὅσον τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας ἡγούμεθα τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν, δῆλον πρῶτον κατὰ τὸ σῶμα πολλὴν ὑπερβολὴν: εἶτα κατὰ τὴν ψυχήν, ὥστε ἀναμφισβήτητον εἶναι τὴν φανε-

ε δως: ἐν δὲ, ταῖς πρὸς δ' τέλος φιρούσας πραξεις δυείσιεν: συδέχεται γαρ ταῦτα καὶ διαφωνεῖν ἀλλήλοις καὶ συμφωνεῖν: ἐνίοτε γαρ ὁ μὲν σκοπὸς ἔκειται καλὸς: σὺ δὲ τῷ πραττειν τὸ τυχεῖν αὐτοῦ διαμαρτάνουσιν: ὁτε δὲ, τῶν μὲν πρὸς τὸ τέλος πάντων ἐπιτυγχάνουσιν, ἀλλὰ δ' τέλος ἔθεντο φαῦλοις: ὁτὲ δὲ ἑκατέρου διαμαρτάνουσιν. οἷον, περὶ ἰατρικὴν: οὔτε γαρ περὶοτι δεῖ τὸ ὑγιαῖνον εἶναι σῶμα κρίνουσιν σὺίοτε καλῶς, οὔτε πρὸς δν ἁποκείμενον αὐτοῖς ὅρον τυγχάνουσι τῶν ποιητικῶν: δεῖ δ' σὺ ταῖς τέχναις καὶ ζ ἐπισήμαις ταῦτα ἀμφότερα κρατεῖσθαι, τὸ τέλος, καὶ ταῖς εἰς δ' τέλος πραξεις. ὅτι μὲν οὖν τοῦτ' οὐ ζῆν καὶ τινὶς οὐδαιμονίασ ἐφίεσθαι πάντες, φανερὸν. ἀλλὰ τούτων τοῖς μὲν, ἐξουσία τυγχάνειν: τοῖς δὲ οὔ, διά τινα τύχην ἢ φύσιν: δεῖται γαρ καὶ χρηματίασ τινὸς τὸ ζῆν καλῶς: τούτου δὲ, ἐλάττονος μὲν τοῖς ἄμεινον διακειμένοις: πλείονος δὲ τοῖς χεῖρον. οἱ δ' οὐθὲν οἰκ ὀρθῶς ζητοῦσι τὴν οὐδαιμονίαν ἐξουσίασ ὑπαρχούσης. ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενον ὅτι τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἰδεῖν. αὕτη δ' ἦν ἣ καθ' ἣν ἄριστ' ἂν πολιτεύοιτο πόλις: ἄριστα δ' ἂν πολιτεύοιτο καθ' ἣν οὐδαιμονεῖν μάλιστα συβέχεται τὴν πόλιν, δῆλον ὅτι τὴν οὐδαιμονίαν δεῖ τίθεσθαι λανθάνειν. φαμὲν δὲ καὶ σὺ ταῖς ἠθικαῖς, ἔτι τῶν λόγων ἐκείνων ὄφελος, σὺβάργειαν εἶναι καὶ χρῆσιν ἀρετῆς τελείαν: καὶ τοῦτο, οὐκ ἐξ ὑποθέσεως, ἀλλὰ ἁπλῶς. λέγω δ' ἐξ ὑποθέσεως, τ' ἀναγκαῖα: τὸ δ' ἁπλῶς, τὸ καλῶς. οἷον, τὰ περὶ ταῖς δικαίαις πραξεις αἱ δίκαιαι τιμωρίαι, καὶ κολάσεις, ἀπ' ἀρετῆς μὲν εἰσὶν ἀναγκαῖαι δὲ, καὶ σ' καλῶς ἀναγκαίως ἔχουσιν: αἱρετώτερον μὲν γαρ μηδενὸς δεῖσθαι τῶν τοιούτων, μήτε σ' ἄνδρα, μήτε τὴν πόλιν. αἱ δ' ὑπὸ ταῖς ζημίαις καὶ ταῖς σὺπορίαις ἁπλῶς εἰσὶ κάλλισται πραξεις: τὸ μὲν γαρ ἕτερον, κακοῦ τινος αἵρεσίς ἐστιν: αἱ δ' ἀπαλλαγαὶ πραξεις, τἀναντίον: κατασκευαὶ γαρ ἀγαθῶν εἰσι καὶ γενέσεις. χρήσαιτο δ' ἂν ὁ πσυδαῖος αὐτῇ καὶ πενίᾳ, καὶ νόσῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις τύχαις ταῖς φαύλαις, καλῶς, ἀλλὰ τὸ μακάριον σὐ τοῖς σὶ αὐτοῖς ὄντι: καὶ γαρ ὁ τοιοῦτος διώρισται κατὰ τοὺς ἠθικοὺς λόγους. ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὁ πσυδαῖος, ᾧ διὰ τὴν ἀρετὴν τὰ ἁγαθὰ ἔστι, τὰ ἁπλῶς ἀγαθά. δῆλον δ' ὅτι καὶ ταῖς χρήσεις ἀναγκαῖον πσυδαίας καὶ καλὰς εἶναι

ἔσχυρον γὰρ τὸ τοῦτον τοιαύτης ἀγορᾶς εἶναι καταστῆσαι, ὅταν μὴ πολὺ θεσσαλίαν ὀνομάζουσιν, ἵν' ἐλευθέραν καλοῦσιν. αὕτη δέ ἐστιν, ἵν' δεῖ καθαρὰν εἶναι τῶν ὠνίων πάντων: καὶ μήτε βαίνοντα, μήτε γεωργὸν, μήτ' ἄλλον μηδένα τοιοῦτον παραβάλλειν, μὴ καλούμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. εἰ δ' ἀεὶ δύχαρις ὁ τόπος, εἰ καὶ τὰ γυμνάσια τῶν πρεσβυτέρων ἔχοι τὴν τάξιν ἐνταῦθα: πρέπει γὰρ διῃρῆσθαι κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ δοκεῖν ἂν κόσμον. καὶ παρὰ μὲν τοῖς νεωτέροις, ἄρχοντας ἴναι διατείβειν: οὗ δὲ πρεσβυτέρους, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχικοῖς: ἡ γὰρ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν ἀρχόντων παρουσία μάλιστα ἐμποιεῖ τὴν ἀληθινὴν αἰδῶ, καὶ τὸν τῶν ἐλευθέρων φόβον. τὴν δὲ τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἐπόραν τε δεῖ ταύτης εἶναι, καὶ χωρὶς: ἔχουσαν τόπον εὐσταθῆ, τοῖς τε ἀπὸ τῆς θαλάττης ἐμπορικοῖς, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς χώρας πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος διαιρεῖται τῆς πόλεως εἰς ἱππεῖς, εἰς ἄρχοντας, πρέπει καὶ τῶν ἱππέων συνεστῶτα πολὺ τὴν τῶν ἱππῶν οἰκοδομημάτων ἔχειν τὴν τάξιν. τῶν δ' ἀρχείων, ὅσα πολὺ τὰ συμβόλαια ποιεῖται τὴν ἐπιμέλειαν, πολύ τε γραφὰς δικῶν, καὶ τὰς κλήσεις, καὶ τὴν ἄλλην τὴν τοιαύτην διοίκησιν: ἔτι δὲ πολὺ τὴν ἀγορανομίαν, καὶ τὴν καλουμένην ἀστυνομίαν, περὶ ἀγορᾶ μὲν δεῖ, καὶ συνόλῳ γε κοινῇ, καθεστάθαι: τοιοῦτος δ' ὁ πολὺ τὴν ἀναγκαίαν ἀγορὰν ὅτι τὸ πᾶς: σχολάζειν μὲν γὰρ τὴν ἄνω τίθεμεν: ταύτην δὲ πρὸς τὰς ἀναγκαίας παρέξεις. μεμνῆσθαι δὲ χρὴ τὴν ἑρμαίαν τάξιν καὶ τὰ πολὺ τὴν χώραν: καὶ γὰρ ἐκεῖ τοῖς ἄρχουσιν, οὓς καλοῦσιν: οἱ μὲν, ὑλωροὺς: οἱ δὲ, ἀγρονόμους, καὶ φυλακτήρια, καὶ συσσίτια πρὸς φυλακὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. ἔτι δὲ ἱερὰ κατὰ τὴν χώραν εἶναι νενεμημένα: τὰ μὲν, θεοῖς: τὰ δὲ, ἥρωσιν. ἀλλὰ τὸ διατείβειν νῦν ἀκριβολογουμένους, καὶ λέγοντας πολὺ τῶν ζώντων, ἄργον ἐστὶν: οὐ γὰρ χαλεπόν ἐστι τὰ ζητοῦντα νοῆσαι, ἀλλὰ πιθῆσαι μᾶλλον: τὸ μὲν γὰρ λέγειν, δύχρις ὄργον ὅτι: τὸ δὲ συμβαίνειν, τύχης διὸ πολὺ μὲν τῶν ζητούντων τὸ γε ἐπιπολαῖον ἀφείσθω τανῦν. Περὶ δὲ τῆς πολιτείας αὐτῆς, ἐκ τίνων καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνεστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν, καὶ πολιτεύεσθαι καλῶς, λεκτέον. ἐπεὶ δὲ δύ' ἐστὶν ἐν οἷς γίγνεται τὸ εὖ πᾶσιν: τούτοιν δ' ἕτερον μὲν, τὸ τὴν τὸν σκοπὸν κεῖσθαι, καὶ τὸ τέλος τῶν πρακτέων, ὀρ-

ε αὐτοὶ ποιοῦμεν οἱ πόλεις, λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνοντι, καὶ ταῦτ' ὀρῶντες ἐλεγχομένας ὀργῷ τοὺς ἐκείνως καλωπισαμένους. ἔτι δὲ, πρὸς μὲν τοὺς ὁμοίους, καὶ μὴ πολὺ τῷ πλήθει διαφέροντας, οὐ καλὸν τὸ περᾶσθαι σώζεσθαι διὰ τῆς τῶν τειχῶν ὀρυμνότητος. ἐπεὶ δὲ καὶ συμβαίνει καὶ ἐνδέχεται πολέμῳ πλεῖω τὴν ὑπεροχὴν γίγνεσθαι τῶν ἐπόντων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς ἐν τοῖς ὀλίγοις ἀρετῆς, εἰ δεῖ σώζεσθαι καὶ μὴ πάσχειν κακῶς: μὴ δὲ ὑβρίζεσθαι, πλὴν ἀσφαλεστάτῳ ὀρυμνότητα τῶν τειχῶν οἰητέον εἶναι πολεμικωτάτην. ἄλλως τε καὶ νεῶν ὀρυμνίων τῶν πρὸς τὰ βέλη καὶ τὰς μηχανὰς εἰς
ζ ἀκρίβειαν πρὸς τὰς πολιορκίας. ὅμοιον γὰρ δ' τείχη μὴ περιβάλλειν τοῖς πόλεσιν ἀξιοῦν, καὶ τὴν χώραν ὀνέμβολον ζητεῖν, καὶ περιαιρεῖν τὰ ὄρεινοὺς τόπους. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς οἰκήσεσι τοῖς ἰδίαις μὴ περιβάλλειν τοίχους, ὡς ἀνανδρων ἐπομένων τῶν κατοικούντων. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο γε δεῖ λανθάνειν, ὅτι τοῖς μὲν περιβεβλημένοις τείχη περὶ τὴν πόλιν, ἔξεστιν ἀμφοτέρως χρῆσθαι τοῖς πόλεσι: καὶ ὡς ἐχούσαις τείχη, καὶ ὡς μὴ ἐχούσαις: τοῖς δὲ μὴ κεκτημένοις, οὐκ ἔξεστιν. εἰ δὴ τοῦτο ἔχει τὸν τρόπον, οὐχ ὅτι τείχη μόνον περιβλητέον, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελητέον, ὅπως καὶ πρὸς κόσμον ἔχῃ τῇ πόλει πρεπόντως, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας: τάς τε ἄλλας, καὶ τὰς νεῶν ἐπεξευρημένας. ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐπιδεδημένοις ἐπιμελητέον ἐστὶ, δι' ὧν τόπων πλεονεκτήσουσιν, οὕτω τὰ μὲν, εὑρεῖν: τὰ δὲ, δεῖ ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν καὶ τοὺς φυλαττομένους: ἀρχὴν γὰρ οὐδ' ἐπιχειρῆσιν ἐπιτίθεσθαι τοῖς εὖ παρεσκευασμένοις. Ἐπεὶ δὲ
η δεῖ δ' μὲν πλῆθος τῶν πολιτῶν εἰ συσσίτοις κατανενεμῆσθαι: τὰ δὲ τείχη διειλῆφθαι φυλακτηρίοις καὶ πύργοις κατὰ τόπους ἐπικαίρους, δῆλον ὡς αὐτὰ προκαλεῖται παρασκευάζειν ἔνια τῶν συσσίτων εἰ τούτοις τοῖς φυλακτηρίοις: καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοῦτον ἄν τις διακοσμήσειε τὸν τρόπον. τοὺς δὲ τοῖς θείοις ἀποδεδομένας οἰκήσεις, καὶ τὰ κυριώτατα τῶν ἀρχείων συσσίτια, ἁρμόττει τόπον ἐπιτήδειον τε ἔχειν καὶ τὸν αὐτὸν: ἕως μὲν τῶν ἱερῶν ὁ νόμος ἀφορίζει χωρὶς, ἤτοι μαντεῖον ἄλλο πυθόχρηστον. εἴη δ' ἂν βιοῦντος ὁ τόπος, ὃς ζῆς ἐπιφανειάν τε ἔχει πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς θέσιν ἱκανῶς, καὶ πρὸς τὰ γειτνιῶντα μέρη τῆς πόλεως εὐμοιρόπρως. πρέπει δὲ τὸν μὲν

δεῖ κατατυγχάνειν, πρὸς τέτταρα βλέποντας. πρῶτον μὲν, ὡς A
ἀναγκαῖον, πρὸς ὑγίειαν: αὗται γὰρ πρὸς ἕω τὴν ἔγκλισιν ἔχουσι
καὶ πρὸς τὰ πνεύματα τὰ πνέοντα ἀφ' τῆς ἀνατολῆς, ὑγιεινότε-
ραι. δεύτερον δὲ, πρὸς τὰ βορέαν: εὐχείμεροι γὰρ αὗται μᾶλλον.
τῶν δὲ λοιπῶν πρός τε τὰς πολιτικὰς πραξεις, καὶ πολεμικὰς,
καλῶς ἔχειν. πρὸς μὲν οὖν τὰς πολεμικὰς, αὐτοῖς μὲν, εὔξοδον
εἶναι χρὴ: τοῖς δ' ἐναντίοις, δυσπρόσοδον καὶ δυσπερίληπτον. ὑ-
δάτων τε καὶ ναμάτων, μάλιστα μὲν ὑπάρχειν πλῆθος οἰκεῖον,
εἰ δὲ μὴ ἔστιν γ' ὕδρηται, διὰ τῶν κατασκευάζειν ὑποδοχὰς ὀμβρίοις
ὕδασιν ἀφθόνους καὶ μεγάλας. ὥστε μηδέποτε ἀπολείπειν B
ἐργομισίους τῆς χώρας διὰ πόλεμον. ἐπεὶ δὲ δεῖ πολὺ ὑγιείας
φροντίζειν τῶν οἰκούντων: ἔστιν δ' ἐν τῷ κεῖσθαι τὸν τόπον,
ἔντε τοιούτῳ καὶ πρὸς τοιοῦτον καλῶς. ὑδάτων δὲ ὕδασιν ὑγιει-
νοῖς χρῆσθαι. καὶ τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν μὴ παρέργως: οἷς
γὰρ πλείοσις χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα καὶ πλειστάκις, ταῦτα
πλεῖστον συμβάλλεται πρὸς τὴν ὑγίειαν: ἡ δὲ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ
πνεύματος δύναμις ὁμοίαν ἔχει τὴν φύσιν. διόπερ οἷς μὲν φρο C
νοῦμεν δεῖ διωρίσθαι πόλισιν. ἐὰν μὴ πάνυ ὅμοια: μή τ' ἀφθο-
νία τούτων ἢ ναμάτων, χωρὶς τά, τε εἰς προφὴν ὕδατα, καὶ
τὰ πρὸς τὴν ἄλλην χρείαν. πολὺ δὲ τόπων τῶν ὀρεινῶν, οὐ πά-
σαις ὁμοίως ἔχει συμφέρουσι τοῖς πολιτείαις. οἷον, ἀκρόπολις, ὀλι
γαρχικοῖ καὶ μοναρχικήν: δημοκρατικὸν δὲ, ὁμαλότης: ἀριστο-
κρατικὸν δὲ, οὐδέτερον. ἀλλὰ μᾶλλον ἰσχυροὶ τόποι πολέσι. ἡ
δὲ τῶν ἰδίων οἰκήσεων διάθεσις, ἡδίων μὲν νομίζεται καὶ χρησιμω D
τέρα πρὸς τὰς ἄλλας πραξεις, ἂν εὔτομος ᾖ, καὶ κατὰ ἓν νεώ-
τροις καὶ ἓν ἱπποδάμειον τρόπον: πρὸς δὲ τὰς πολεμικὰς ἀσφα
λείας, ἐναντίως, ὡς εἴρηται κατὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον: δυσέξοδος
γὰρ ἐκείνη τοῖς ξενικοῖς, καὶ δυσεξερεύνητος τοῖς ἐπιθησομένοις. διὸ
δεῖ τούτων ἀμφοτέρων μετέχειν: συνδέχεται γάρ, αἴ τις οὕτω κατα-
σκευάζῃ, καθάπερ οἱ τοῖς γεωργοῖς, αἳ καλοῦσι ζυγὰ τῶν ἀμπέ-
λων συστάδας. καὶ τὴν μὲν ὅλην μὴ ποιεῖν πόλιν οὕτομον, κατὰ μέ
ρη δὲ καὶ τόπους: οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ κόσμον ἕξει
καλῶς. πολὺ δὲ τειχῶν οἱ μὴ φέροντες δεῖσιν ἔχειν τοῖς τῆς ἀρετῆς

αὐτὰ πρὸ τοῦ ἰσχυρίσασ

ε δὲ τῆς διανομῆς καὶ τῶν γεωργούντων, τίνας καὶ ποίους εἶναι χρὴ, λεκτέον πρῶτον. ἐπεὶδὴ οὔτε κοινὰ φαμὲν εἶναι δεῖν τὰ κτήσιν, ὥσπερ τινὲς εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῇ χρήσει φιλικῶς γινομένην κοινὴν: οὔτ' ἀπορεῖν οὐδένα τῶν πολιτῶν τροφῆς. πρὸς συσσιτίων τε συστοχεῖ πᾶσι χρήσιμον εἶναι τὰς οὐκ κατεσκευασμένας πόλεσιν ὑπάρχειν. δι' ἃ δ' αἰτίαν συστοχεῖ καὶ ἡμῖν, ὕστερον ῥηθήσεται. δεῖ δὲ τούτων κοινωνεῖν πάντας οὐ πολίτας. οὐ ῥᾴδιον δὲ οὐ ἀπόρους ἀπὸ τῶν ἰδίων τε εἰσφέρειν σ' συντεταγμένον, καὶ διοικεῖν τὴν ἄλλην οἰκίαν. ἔτι δὲ τὰ πρὸς οὐ θεοὺς δαπανήματα κοινὰ πάσης τῆς πόλεως ἔστιν. ἀναγκαῖον τοίνυν εἰς δύο μέρη διῃρῆσθαι τὴν χώραν. καὶ ζ τὴν μὲν εἶναι κοινὴν: τὴν δὲ τῶν ἰδιωτῶν. καὶ τούτων ἑκατέραν διῃρῆσθαι δίχα πάλιν. τῆς μὲν κοινῆς, σ' μὲν ἕτερον μέρος εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λειτουργίας: τὸ δὲ ἕτερον, εἰς τὴν τῶν συσσιτίων δαπάνην. τῆς δὲ τῶν ἰδιωτῶν σ' ἕτερον μέρος, σ' πρὸς τὰς ἐσχατιὰς: ἕτερον δὲ τὸ πρὸς τὴν πόλιν, ἵνα δύο κλήρων ἑκάστῳ νεμηθέντων, ἀμφοτέρων τῶν τόπων πάντες μετέχωσι. τό, τε γὰρ ἴσον οὕτως ἔχει, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ πρὸς οὐ ἀξυγέτους πολέμους, ὁμονοητικώτερον: ὅσου γὰρ μὴ ῥᾴδιον ἔχειν τὸν τρόπον, οἱ μὲν, ὀλιγωροῦσι τὴν πρὸς οὐ ὁμόρους ἔχραν: οἱ δὲ, λίαν φροντίζουσι καὶ παρὰ τὸ καλὸν. διὸ παρ' ἐνίοις νόμος ὅτι οὐ γειτνιῶντας ὁμόροις, μὴ συμμετέχειν βουλῆς τῶν πρὸς αὐτοὺς πολέμων: ὡς διὰ τὸ ἴδιον οὐκ ἂν δυναμένους βουλεύσασθαι καλῶς. τὴν μὲν οὖν χώραν ἀνάγκη διῃρῆσθαι τὸν τρόπον εἶπον, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας: οὐ δὲ γεωργήσοντας μάλιστα μὲν εἰ δεῖ κατ' εὐχὴν δούλους εἶναι, μήτε ὁμοφύλων πάντων, μήτε θυμοειδῶν: οὕτω γὰρ ἂν πρός τε τὴν ἐργασίαν ἂν χρήσιμοι, καὶ πρὸς σ' μηδὲν νεωτερίζειν ἀσφαλεῖς. δεύτερον δὲ βαρβάρους τοιούτους παραπλησίους τοῖς εἰρημένοις τὴν φύσιν. τούτων δὲ, οὐ μὲν ἰδίους ἐν τοῖς ἰδίοις ἔστω τὸ κεκτημένων τὰς οὐσίας: οὐ δὲ, ὡσὶ τῇ κοινῇ ᾗ, κοινούς. τίνα δὲ δεῖ τρόπον χρῆσθαι δούλοις, καὶ διότι βέλτιον πᾶσι τοῖς δούλοις ἄθλον προκεῖσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ὕστερον ἐρῶμεν. Τὴν δὲ πόλιν, ὅτι μὲν δεῖ κοινὴν εἶναι τῆς ἠπείρου τε καὶ τῆς θαλάττης, καὶ τῆς χώρας ἁπάσης ὁμοίως, ἐκ τῶν εἰλεγμένων ἔρηται πρότερον. αὐτῆς δὲ πρὸς αὐτὴν εἶναι τὴν θέσιν οὕτως ἔχειν

ρῆσθαι χωρὶς κατὰ γένη τὴν πόλιν καὶ τὸ, τε μάχιμον ἕτερον εἶναι, καὶ τὸ γεωργοῦν. εἰ αἰγυπτίῳ τε γὰρ ἔχει δοῦλον ἕτερον καὶ νεῖ: τά, τε ἄλλα τὴν κρήτην· τὰ μὲν δὴ ἄλλα αἰγυπτίου σεσώστριος ὡς φασιν, οὕτω νομοθετήσαντος: μίνω δὲ τὰ περὶ κρήτην. ἀρχαία δὲ ἔοικεν εἶναι καὶ τῶν συσσιτίων ἡ τάξις. τὰ μὲν γὰρ κρήτην γενόμενα μίνω βασιλείαν: τὰ δὲ περὶ τὴν ἰταλίαν τὸ πολλῷ παλαιότερα τούτων. φασὶ γὰρ οἱ λόγιοι τῶν ἐκεῖ κατοικούντων, ἰταλόν τινα γενέσθαι βασιλέα τῆς οἰνωτρίας. ἀφ' οὗ τό, τε ὄνομα μεταβαλόντας, ἰταλοὺς αὐτ' οἰνωτρῶν κληθῆναι. καὶ τὴν ἀκτὴν ταύτην τῆς εὐρώπης, ἰταλίαν τὸ ὄνομα λαβεῖν: ὅση τετύχηκεν ἐντὸς οὖσα τοῦ κόλπου τοῦ σκυλλητικοῦ, καὶ τοῦ λαμητικοῦ: ἀπέχει γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας. δοῦλον δὴ λέγουσι τὸν ἰταλὸν, νομάδας τοὺς οἰνωτροὺς ὄντας, ποιῆσαι γεωργούς. καὶ νόμους ἄλλους τε αὐτοῖς θέσθαι, καὶ τὰ συσσίτια κατασῆσαι πρῶτον. διὸ καὶ νῦν ἔτι τῶν ἀπ' ἐκείνου τινὲς χρῶνται τοῖς συσσιτίοις. καὶ τῶν νόμων ἐνίοις. ὠκησαν δὲ μὲν πρὸς τὴν τυρρηνίαν ὀπικοὶ, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι τὴν ἐπωνυμίαν αὐσόνδε. τὸ δὲ πρὸς τὴν ἰαπυγίαν καὶ τὸν ἰόνιον κόλπον, τὴν καλουμένην σύρτιν. ἐνοικοῦσι δὲ καὶ οἱ χῶνδε οἰνωτροὶ δ' γένος. ἡ μὲν δὴ τῶν συσσιτίων τάξις ἐντεῦθεν γέγονε πρῶτον: ὁ δὲ χωρισμὸς ὁ κατὰ γένος, τὸ πολίτικον πλῆθος, ἐξ αἰγύπτου: πολὺ γὰρ ὑπερτείνει τοῖς χρόνοις τὴν μίνω βασιλείαν ὁ σεσώστριος. σχεδὸν μὲν δὴ καὶ τἄλλα δεῖ νομίζειν εὑρῆσθαι πολλάκις ἐν τῷ πολλῷ χρόνῳ, μᾶλλον δ' ἀπειράκις: τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα τὴν χρείαν διδάσκειν εἰκὸς αὐτήν: τὰ δὲ εἰς εὐκοσμίαν καὶ εὐδιουσίαν, ὑπαρχόντ' ἤδη τούτων, εὔλογον λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. ὥστε καὶ τὰς πολιτείας οἴεσθαι δεῖ τὸν αὐτὸν ἐνίοτε ἔχειν τρόπον. ὅτι δὲ πάντα ἀρχαῖα, σημεῖον τὰ περὶ αἴγυπτον ἐστὶν: οὗτοι γὰρ ἀρχαιότατοι μὲν δοκοῦσιν εἶναι: νόμων δὲ τετυχήκασι καὶ τάξεως πολιτικῆς. διὸ δεῖ τοῖς μὲν ἐρημίοις ἱκανῶς, χρῆσθαι: τὰ δὲ παραλελειμμένα πειρᾶσθαι ζητεῖν. ἃ μὲν δὴ δεῖ τὴν χώραν εἶναι τῶν ὅλων κεκτημένων, καὶ τῶν τῆς πολιτείας μετεχόντων, εἴρηται πρότερον. καὶ διὰ τί οὐ γεωργοῦντας αὐτῶν ἑτέρους εἶναι δεῖ. καὶ πόσην τινὰ χρὴ καὶ ποίαν εἶναι τὴν χώραν. περὶ

φρονήτων, καὶ κρῖνον τοῦτ' ἐν τῶν δικαίων ὑπάρχει, καὶ μέρη φαίνεται τῆς πόλεως μάλιστα ὄντα, πότερον ἕτερα καὶ ταῦτα θετέον, ἢ τοῖς αὐτοῖς ἀποδοτέον ἄμφω; φανερὸν δὲ καὶ ἐκ τούτου, διότι ζόπον μέν τινα ἐξ αὐτοῖς· ζόσον δέ τινα καὶ ἕτερος· ἡ μὲν γὰρ ἑτέρας ἀκμῆς ἑκάτερον τῶν ὀργάνων, καὶ τὸ μὲν, δεῖται φρονήσεως· τὸ δὲ, δυνάμεως, ἑτέρους· ἢ δὲ τῶν ἀδυνάτων ὅτι οὐ δυναμένους βιάζεσθαι καὶ κωλύειν, τούτοις ὑπομένειν ἀρχομένους ἀεί· ταύτῃ δὲ οὐ αὐτοῦ· οἱ γὰρ τῶν ὅπλων κύριοι καὶ μένειν καὶ μὴ μένειν κύριοι τῇ πολιτείᾳ. λείπεται τοίνυν τοῖς αὐτοῖς μὲν ἀμφοτέροις ἀποδιδόναι τὴν πολιτείαν ταύτην· μὴ ἅμα δὲ, ἀλλ' ὥσπερ πέφυκεν. ἡ μὲν δύναμις, ἐν νεωτέροις· ἡ δὲ φρόνησις, ἐν πρεσβυτέροις ὄντων. οὐκοῦν οὕτως ἀμφῶν νενεμῆσθαι συμφέρει καὶ δίκαιον εἶναι· ἔχει γὰρ αὕτη ἡ διαίρεσις τὸ κατ' ἀξίαν. ἀλλὰ μὴν καὶ ταῖς κτήσεις δεῖ εἶναι τοῦτους· ἀναγκαῖον γὰρ ὑπορίαν ὑπάρχειν τοῖς πολίταις. πολῖται δὲ οὗτοι· τὸ γὰρ βάναυσον οὐ μετέχει τῆς πόλεως· οὐδ' ἄλλο οὐθὲν γένος, ὃ μὴ τῆς ἀρετῆς δημιουργόν ἐστι. δῆλον δὲ ἐκ τῆς ὑποθέσεως· τὸ μὲν γὰρ εὐδαιμονεῖν, ἀναγκαῖον ὑπάρχειν μετὰ τῆς ἀρετῆς· εὐδαίμονα δὲ πόλιν οὐκ ἐκ μέρος τι βλέφαντας δεῖ λέγειν αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ πάντας τοὺς πολίτας. φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι δεῖ ταῖς κτήσεις εἶναι τούτων, εἰ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς γεωργοὺς, δούλους, ἢ βαρβάρους, ἢ περιοίκους. λοιπὸν δ' ἐκ τῶν καταριθμηθέντων τὸ τῶν ἱερέων γένος. φανερὰ δὲ καὶ ἡ τούτων τάξις· οὔτε γὰρ γεωργὸν, οὔτε βάναυσον ἱερέα κατασκευάζειν· ὑπὸ γὰρ τῶν πολιτῶν περίπει τιμᾶσθαι τοὺς θεούς. ἐπεὶ δὲ διῄρηται τὸ πολιτικὸν εἰς δύο μέρη, τουτέστι τό, τε στρατιωτικὸν, καὶ τὸ βουλευτικὸν, πρέπει δὲ τῷ τε θεραπείαν ἀποδιδόναι τοῖς θεοῖς, καὶ τῷ διάπαυσιν ἔχειν πρὸς αὐτοῦ τοῦ διὰ τὸν χρόνον ἀπειρηκότας, τούτοις ἂν εἴη ταῖς ἱερωσύναις ἀποδοτέον. ὧν μὲν τοίνυν εἵνεκα πόλις συνίσταται: καὶ ὅσα μόρια πόλεως, εἴρηται: γεωργοὶ μὲν γὰρ, καὶ τεχῖται, καὶ πᾶν τὸ δημιουργικὸν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τοῖς πόλεσι: μόριον δὲ τῆς πόλεως τό, τε στρατιωτικὸν καὶ βουλευτικόν. καὶ κεχώρισται δὴ τούτων ἕκαστον, ἐν μὲν ἀεί: τὸ δὲ, κατὰ μόρος. Ἔοικε δὲ οὐ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν, ὅτι δεῖ διῃ-

† Conclusio Philosophi in qua non admittit. Militem esse partem Ciuitatis, nec eam quae bellum gerit, & armatur, esse partem.

Concludit diuersa munera esse diuersis ciuibus tribuenda. Colligit ex his militiam, & militiae officia non esse communicanda agricolis, & opificibus, quia illi non sunt ciues, & ideo non participant, ciuitatis bonis, quae non sunt ex omni parte, communia. Militiae autem officium est communicandum ciuibus, quia ciues participant ciuitatis bonis, quae sunt communia. Colligit ex his militiae officium non esse communicandum agricolis, & opificibus, quia illi non sunt ciues, & ideo non participant, ciuitatis bonis, quae sunt communia. Colligit ex his militiae officium non esse communicandum agricolis, & opificibus, quia illi non sunt ciues, & ideo non participant, ciuitatis bonis, quae sunt communia.

Concludit de militibus, ciuitatis partibus, & quae ciuitatem gerunt, & armantur, quae partes ciuitatis sunt, & quae non sunt, & quod militia sit communis omnibus ciuibus.

CAP. X. Exemplis manifestat suam intentionem, & ostendit militiae officium esse communicandum ciuibus confirmatos

γὰρ ἴσαι δῆλον. πρῶτον μὲν δὴ ὑπάρχειν δεῖ τροφὴν. ἔπειτα τέχνας: πολλῶν γὰρ ἐργάνων δεῖται τὸ ζῆν. τρίτον δὲ ὅπλα: τοὺς γὰρ κοινωνοῦντας ἀναγκαῖον καὶ αὐτοῖς ἔχειν ὅπλα. πρός τε τὴν ἀρχὴν, τῶν ἀπειθούντων χάριν, καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας. ἔτι χρημάτων τινὰ δύναμιν, ὅπως ἔχωσι καὶ πρὸς τὰ καθ' αὑτοὺς χρείας, καὶ πρὸς πολεμικάς. πέμπτον δὲ καὶ πρῶτον, τὴν πολλῶν θεῖον ἐπιμέλειαν, ἣν καλοῦσιν ἱερατείαν. ἕκτον δὲ τὸν ἀριθμὸν, καὶ πάντων ἀναγκαιότατον, κρίσιν τῶν συμφερόντων καὶ τῶν δικαίων, τῶν πρὸς ἀλλήλους. τὰ μὲν δὴ ἔργα ταῦτ' ἐστὶν, ὧν δεῖται πᾶσα πόλις ὡς εἰπεῖν: ἡ γὰρ πόλις οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ πρὸς ζωὴν αὐταρκῶς ὡς φαμὲν. ἐὰν δέ τι τυγχάνῃ τούτων ἐκλεῖπον, ἀδύνατον ἁπλῶς αὐτάρκη τὴν κοινωνίαν εἶναι ταύτην. ἀνάγκη δῆπου κατὰ ταῦτα ὀργάσασθαι ταύτας συνεστάναι πόλιν. δεῖ ἄρα γεωργῶν τ' εἶναι πλῆθος: οἳ παρασκευάζουσι τὴν τροφὴν, καὶ τεχνίτας, καὶ τὸ μάχιμον, καὶ τὸ βούλευον, καὶ ἱερεῖς, καὶ κριτὰς τῶν ἀναγκαίων καὶ συμφερόντων.

CAP. IX.

Διωρισμένων δὲ τούτων ἄλλοσε σκέψασθαι πότερον πᾶσι κοινωνητέον πάντων τούτων: οἷόν τε γὰρ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντας εἶναι καὶ γεωργοὺς καὶ τεχνίτας, καὶ τοὺς βουλευομένους καὶ δικάζοντας, ἃ καθ' ἕκαστον ἔργον τῶν εἰρημένων ἄλλους ἀποδοτέον. ἢ τὰ μὲν, ἰδία: τὰ δὲ, κοινὰ τούτων ἐξ ἀνάγκης ὄντ' ἐν. οὐκ ἐν πάσῃ δὲ ταὐτὸ πολιτείᾳ: καθάπερ γὰρ εἴπομεν, οἷόν τε καὶ πάντας κοινωνεῖν πάντων, καὶ μὴ πάντας πάντων. ἀλλὰ τινὰ τινῶν: ταῦτα γὰρ καὶ ποιεῖ τὰς πολιτείας ἑτέρας: ἐν μὲν γὰρ ταῖς δημοκρατίαις, μετέχουσι πάντες πάντων: ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἐναντίον. ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν σκοποῦντες τὴν τῆς ἀρίστης πολιτείας: αὕτη δ' ἐστὶ καθ' ἣν ἡ πόλις ἂν εἴη μάλιστ' εὐδαίμων, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν ὅτι χωρὶς ἀρετῆς ἀδύνατον ὑπάρχειν, εἴρηται πρότερον, φανερὸν ὡς ἐν τῇ κάλλιστα πολιτευομένῃ πόλει, καὶ τῇ κεκτημένῃ δικαίους ἄνδρας ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε βαύσουν βίον, οὔτ' ἀγοραῖον δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας: ἀγεννὴς γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος, καὶ πρὸς ἀρετὴν ὑπεναντίος. οὐδὲ δὴ γεωργοὺς εἶναι: δεῖ γὰρ σχολῆς καὶ πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ πρὸς τὰς ἐκ φιλοσοφίας τὰς πολιτικάς. ἐπεὶ δὲ τὸ πολεμικὸν, καὶ τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν συμ

ξ χει λέγειν χαλεπὸις ἔϊν πρὸς ζὺς ἀγνῶτας: πρὸς οὐδένα γὰρ εἶναι χρὴ τοιοῦτον. οὐδὲ εἰσὶν οἱ μεγαλόψυχοι τὴι φύσιν ἄγριοι, πλὴν πρὸς ζὺς ἀδικοῦντας. ἔτι δὲ μᾶλλον ἔζω πρὶς τὸ σωίνθεις πάροιθεν, ὅπερ εἴρηται πρότερον, μὴ ἀδικεῖσθαι νομίσωσι. καὶ ἔτι συμβαίνει κατὰ λόγον: παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴι ὑπεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῶ βλάβει, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. ὅθεν εἴρηται: Χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ Οἵ, τοι πόρα σόρξαντες, οἶδε καὶ πόρα μισοῦσι. πῶδὲ μὴν ἂν τῶν πολιτευομένων πόσους τε ὑπαρχειν δεῖ, καὶ ποίους ζυναὶ τὴι φύσιν: ἔτι δὲ τὴν χώραν πόσην τέζνα, καὶ ποίαν τινά, διώρισται σχεδὸν: οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν δεῖ ζητεῖν διά τε τῶν λόγων καὶ τῶν γιγνομένων διὰ τὴς αἰσθήσεως. Ἐπεὶδ' ὥσπερ τῶν ἄλλων, τῶν κατὰ φύσιν συνεστώτων, οὐ ταὐτά ἐστι μέρια τὴς ὅλης συστάσεως, ὧν αὖθ' ὅλον οὐκ ἂν εἴη, δῆλον ὡς οὐδὲ πόλεως μέρη θετέον, ὅσα ζῆς πόλεσιν ἀναγκαῖον ὑπαρχειν: οὐδ' ἄλλης κοινωνίας οὐδὲ μιᾶς, ἐξ ἧς αὖτη ἐστί: ἓν γάρ τι καὶ κοινὸν ἔϊν δεῖ καὶ ταυτὸ ζῖς κοινωνοῖς: αὖτε ἴσον, αὖτε ἄνισον μεταλαμβάνωσι. οἷον, εἴτε τροφὴ τῶτό ἐστιν, εἴτε χώρας πλῆθος, εἴτε ἄλλό τι τῶν ζιούτων ὄζιν. ὅταν δὴ τὸ μὲν τούτου ἕνεκεν: τὸ δ' οὗ ἕνεκεν, οὐθὲν αὖ γε τούτοις κοινὸν. ἀλλ' ἡ τῶ μὲν, ποιῆζαι: τῶ δὲ, λαβεῖν. λέγω δ' οἷον ὀργάνῳ τε παντὶ πρὸς ὃ γιγνόμενον ὄργον καὶ ζῖς δημιουργοῖς: οἰκία γὰρ πρὸς οἰκοδόμον, οὐθέν ἐστιν ὃ μένζαι κοινοὶ. ἀλλ' ἕνεκα τὴς οἰκίας χάριν ἡ τῶν οἰκοδόμων τέχνη. διὸ κτήσεως μὲν δεῖ ζαῖς πόλεσιν: οὐδὲν δ' ὄζιν ἡ κτῆσις μέρος τὴς πόλεως. πολλὰ δ' ἔμψυχα μέρη τὴς κτήσεως ὄζιν. ἡ δὲ πόλις κοινωνία τίς ἐστι τῶν ὁμοίων, ἕνεκεν δὲ ζωῆς τὴς εὐδεζομένης ἀρίστης. ἐπεὶδ' ὄζιν εὐδαιμονία τὸ ἄριστον: αὖτη δὲ ἀρετῆς εὐέργεια καὶ χῆσις τὶς τέλεος: συμβέβηκε δὲ οὕτως, ὥστε ζοὺς μὲν, ἐνδέχεσθαι μετέχειν αὐτῆς: τοὺς δὲ μικρὸν ἢ μηδὲν, δῆλον ὡς τοῦτ' αἴτιον τῶ γίγνεσθαι πόλεως εἴδη καὶ διαφοράς, καὶ πολιτείας πλείους: ἄλλον γὰρ τρόπον καὶ δι' ἄλλων ἕκασοι ζοῦσι θηρεύοντες, τοὺς τε βίους ἑτέρους ποιοῦντες καὶ ζὰς πολιτείας. ἐπισκεπτέον δὲ καὶ πόζα ταυτὶ ἐστιν, ὧν αὖθ' πόλις οὐκ ἂν εἴη: καὶ γὰρ ἃ λέγομεν ἔϊν μέρη πόλεως, εἰ ζοῦτοις ἂν εἴη ἀναγκαῖον ὑπαρχειν. λεκτέον τοίνυν τῶν ἔργων ὅσ' ἀριθμὸν: εἰ τούτων

θερον: καὶ τῶν πεζευόντων ὄντων. ὃ κύριον ὅτι, καὶ κρατεῖ τῆς ναυτι-
κῆς. πολίθους δὲ ὑπάρχοντες πολεμίκων, καὶ τῶν τὴν χώραν γεωρ-
γούντων, ἀφθονίαν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ναυτῶν: ὁρῶμεν δὲ καὶ ἐκ
καὶ ναῦν ὑπάρχοντα ἔσιν. οἷον τῇ πόλει τῶν Ἡρακλειωτῶν: πολλαὶ γὰρ
ἐκπληροῦσι τριήρεις, κεκτημένοι τῷ μεγέθει πόλιν ἑτέρων ἐμμελε
στέραν. πολὺ μὲν δὴ χώρας, καὶ λιμένων, καὶ πόλεων, καὶ θαλάττης,
καὶ πολὺ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἔστω διωρισμένα τὸν τρόπον τοῦτον:
πολὺ δὲ τὸ πολιτικοῦ πλήθους, τίνα μὲν ὄρον ὑπάρχειν χρὴ, πότε-
ρον εἴπωμεν. Ποίους δὲ ζῆν ἄσα τὴν φύσιν ἔστιν δεῖ, νῦν λέγωμεν.
σχεδὸν δὲ καταναοήσειεν αὐτὸς τοῦτό γε, βλέψας ἐπί τε τὰς πόλεις τὰς
εὐδοκιμούσας τῶν Ἑλλήνων, καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὡς δεῖ-
λητται ζῆν ἔθνεσι: τὰ μὲν γὰρ ἐν ψυχροῖς τόποις ἔθνη, καὶ τὰ πολλὰ
τὴν εὐρώπην θυμοῦ μᾶλλόν ἐστι πλήρη: διανοίας δὲ ἐλλείπει πολλά
καὶ τέχνης. διόπερ ἐλεύθερα μὲν διατελεῖ μᾶλλον: ἀπολίτευτα δὲ, καὶ
τῶν πλησίον ἄρχειν οὐ δυνάμενα. τὰ δὲ περὶ τὴν ἀσίαν, διανοητικὰ
μὲν καὶ τεχνικὰ τὴν ψυχήν: ἄθυμα δὲ. διόπερ ἀρχόμενα καὶ δου-
λεύοντα διατελεῖ. τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος ὥσπερ μεσεύει κατὰ τοῦτο
τὸ τοῦτο, οὕτως ἀμφοῖν μετέχει: καὶ γὰρ εὔθυμον καὶ διανοητικόν ἐστι. διὸ
περ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ, καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον: καὶ δυνά-
μενον ἄρχειν πάντων, μιᾶς τυγχάνον πολιτείας. τὴν αὐτὴν δὲ ἔ-
χει διαφορὰν καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθνη πρὸς ἄλληλα: τὰ μὲν γὰρ
ἔχει τὴν φύσιν μονόκωλον: τὰ δὲ εὖ τε κέκραται πρὸς ἀμφοτέρας
τὰς δυνάμεις ταύτας. φανερὸν τοίνυν, ὅτι δεῖ διανοητικούς τε εἶναι καὶ
θυμοειδεῖς τὴν φύσιν, τοὺς μέλλοντας εὐαγώγους ἔσεσθαι τῷ νομο-
θέτῃ πρὸς τὴν ἀρετήν. ὅπερ γὰρ φασί τινες δεῖν ὑπάρχειν τοῖς φύ
λαξι, εὐ φιλητικοὺς μὲν εἶναι τῶν γνωρίμων: πρὸς δὲ τοὺς ἀγνώ-
τας ἀγρίους, ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν: αὐτὴ γάρ ἐστιν ἡ τῆς
ψυχῆς δύναμις, ἣ φιλοῦμεν: σημεῖον δὲ: πρὸς γὰρ τοὺς οἰκείους
καὶ φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον, ἢ πρὸς τοὺς ἀγνώτας, ὀλι-
γωρεῖσθαι νομίζας. διὸ καὶ ἀρχίλοχος προσκόπτων τοῖς φίλοις ἐγ-
καλῶν, διαλέγεται πρὸς τὸν θυμόν. Οὐ γὰρ δὴ παρὰ φίλων ἀτίμ-
γεο. καὶ τὸ δ' ἄρχειν δὲ καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης
ὑπάρχει πᾶσιν: ἀρχικὸν γὰρ καὶ ἀπήνεμον ὁ θυμός. οὐ καλῶς δ' ἔ-

Ἡ πόλις ἀρετὴ ἐκ πολλῶν μο-
νάδων, ἢ δὲ εἰς ἑτεροειδὴς μονάς
ἐστιν, ὡς μικρὰν εἶπεν ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν.

Ἐρίβοια ἐστὶ, ἣν ἐπὶ Ἰλ. Β. εἶπε νῆ-
σον. Strabo lib.

CAP. VII.

De natura animum qualem esse
oportet.

Vide Gyrae.

De natura eorum qui Europam
et loca frigida habitant.

De natura populi Asiae.

De natura Graeci, qui media
tenet loca, ut animo, et intel-
lectu utrisque praestantem.

Graeci populi ut animo, sic na-
tura temperati, et utrumque naturae
ac imperii participant.

Concludit hominem et intelli-
gentem, et animosum esse debere.

Quomodo Plato Gyrae.

Primus amorem ingenuum
Vt exemplo Achillis, ostendit
quod nonnisi, qui a puero ma-
nimi afficitur, praestet.
Vt Iunet ipse v. Keller.

Homo non fortitudinem dimit-
tit ut ethicus.

Simplex Hera-
cleotarum.

Vide Gyrae.

Vide Gyrae.

Gyrae.

Vt Iunctus
Plato Gyrae.

ε βλαβερὰ, πολλὰ τυγχάνουσιν ἀμφισβητοῦντες: τό, τε γὰρ ἐπιξενοῦσθαι τισὶ καὶ ἄλλοις τεθραμμένοις νόμοις, ἀσύμφορον εἶναί φασι πρὸς τὴν δύναμιν, καὶ τὴν πολυανθρωπίαν: γίνεσθαι μὲν γὰρ εὐχρήστως τῇ θαλάττῃ, διαπέμποντας καὶ δεχομένους ἐμπόρων πλῆθος. ὑπεναντίαν δ' εἶναι πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι καλῶς. ὅτι μὲν οὖν εἰ ταῦτα μὴ συμβαίνει, βέλτιον καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ πρὸς εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων μετέχειν τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν τῆς θαλάττης, οὐκ ἄδηλον: καὶ γὰρ πρὸς ἔξοδον φέρειν δεῖ τοὺς πολεμίους, εὐβοήθητοις εἶναι δεῖ κατ' ἀμφότερα τοὺς σωζησομένους, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ
ζ θάλατταν. καὶ πρὸς τὸ βλάπτειν δεῖ ἐπιτηδείους, εἰ μὴ κατ' ἄμφω δυνατὸν, ἀλλὰ κατὰ θάτερον ὑπάρξει μᾶλλον, ἀμφοτέρων μετέχουσιν. ὅστ' εἰ μὴ τυγχάνει παρ' αὐτοῖς οὖτα, δέξασθαι ταῦτα καὶ τὰ πλεονάζοντα τῶν γιγνομένων ἐκπέμπεσθαι τῶν ἀναγκαίων ὄντων: αὐτῇ γὰρ ἐμπορικὴ, ἀλλ' οὐ τοῖς ἄλλοις δεῖ εἶναι τὴν πόλιν: οἱ δὲ παρέχοντες σφᾶς αὐτοὺς πᾶσιν ἀγορὰν, προσόδου χάριν ταῦτα πράττοισιν. ὥστε δὲ μὴ δεῖ πόλιν τοιαύτης μετέχειν πλεονεξίας, οὐδ' ἐμπόριον δεῖ κεκτῆσθαι τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν ὁρῶμεν πολλαῖς ὑπάρ-
η χουσι καὶ χώραις καὶ πόλεσιν, ἐπίνεια καὶ λιμένας, εὐφυῶς κείμενα πρὸς τὴν πόλιν. ὥστε μήτε τὸ αὐτὸ νέμειν ἄχυ: μήτε πέριξ λίαν, ἀλλὰ κρατεῖσθαι τείχεσι, καὶ τοιούτοις ἄλλοις ἐρύμασι, φανερὸν, ὡς εἰ μὲν ἀγαθόν τι συμβαίνει γίνεσθαι διὰ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ὑπάρξει τῇ πόλει σῶζειν τὸ ἀγαθόν: εἰ δέ τι βλαβερὸν, φυλάξασθαι ῥᾴδιον τοῖς νόμοις, φράζοντας καὶ διορίζοντας, τίνας οὐ δεῖ, καὶ τίνασ
θ ἐπιμίσγεσθαι δεῖ πρὸς ἀλλήλους. περὶ δὲ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ὅτι μὲν βέλτιστον ὑπάρχειν μέχρι τινὸς πλήθους, οὐκ ἄδηλον: οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον τισὶ δεῖ καὶ φοβεροὺς εἶναι, καὶ δύνασθαι βοηθεῖν, ὥσπερ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. περὶ δὲ πλήθους ἤδη καὶ μεγέθους τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸς τὸν βίον ἀποσκεπτέον τῆς πόλεως: εἰ μὲν γὰρ ἡγεμονικὸν καὶ πολιτικὸν ζήσεσθαι βίον, ἀναγκαῖον καὶ ταύτῃ τὴν δύναμιν ὑπάρχειν πρὸς τὰς πράξεις σύμμετρον. τὴν δὲ πολυανθρωπίαν τὴν γιγνομένην περὶ τὸν ναυτικὸν ὄχλον, οὐκ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν: οὐθὲν γὰρ τοῦτο μέρος εἶναι δεῖ τῆς πόλεως: τὸ μὲν γὰρ ἐπιβατικὸν, ἐλεύ-

ρχοντος δ' ἐπίταξις καὶ κρίσις ἔργον. πρὸς δὲ τὸ κρίνειν περὶ τῶν δικαίων, καὶ πρὸς τὸ τὰς ἀρχὰς διανέμειν κατ' ἀξίαν, ἀναγκαῖον γνωρίζειν ἀλλήλους, ποῖοί τινές εἰσι, σὺν πολίτας. ὡς ὅπου μὴ συμβαίνει γίγνεσθαι, φαύλως ἀνάγκη γίγνεσθαι τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κρίσεις: περὶ ἀμφότερα γὰρ οὐ δίκαιον αὐθαιρεδιάζειν, ὅπερ ἐν τῇ πολυανθρωπίᾳ τῇ λίαν, ὑπάρχει φανερῶς: ἐπὶ δὲ ξένοις καὶ μετοίκοις ῥᾴδιον μεταλαμβάνειν τῆς πολιτείας: οὐ γὰρ χαλεπὸν τὸ λανθάνειν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πλήθους. δῆλον τοίνυν ὡς οὗτός ἐστι πόλεως ὅρος ἄριστος, ἡ μέγιστη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ, πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐσυνόπτους. πολὺ μὲν οὖν μεγέθους πόλεως διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς χώρας ἔχει: πᾶσαν μὲν γὰρ τὴν ποίαν τινὰ, δῆλον ὅτι τὴν αὐταρκεστάτην πᾶσιν ἐπαινέσειε. τοιαύτην δὲ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν παντοφόρον: τὸ γὰρ πάντα ὑπάρχειν καὶ δεῖσθαι μηδενὸς, αὐταρκὲς: πολὺ δὲ καὶ μεγέθει τοιοῦτον, ὥστε δύνασθαι σὺν οἰκοῦντας ζῆν σχολάζοντας, ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως. τοῦτον δὲ τὸν ὅρον εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς λέγομεν, ὕστερον ἐπισκεπτέον ἀκριβέστερον, ὅταν ὅλως περὶ κτήσεως καὶ τῆς περὶ τὴν οὐσίαν εὐπορίας συμβαίνῃ ποιεῖσθαι μνείαν, πῶς δεῖ καὶ τίνα τρόπον ἔχειν πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῆς: πολλαὶ γὰρ περὶ τὴν κτῆσιν ταύτην εἰσὶν ἀμφισβητήσεις, διὰ τὸ τοὺς ἔλκοντας ἐφ' ἑκατέραν τὸν βίου τὴν ὑπερβολήν. τοῖς μὲν οὖν τὴν πλοῦτον: τοῖς δὲ, τὴν τρυφήν. τὸ δ' εἶδος τῆς χώρας οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν. δεῖ δ' εἶναι πέφυκεν καὶ τοῖς περὶ τὴν στρατηγίαν ἐμπείροις. ὅπου μὲν τοῖς πολεμίοις ἔστιν δυσέμβολον: αὐτοῖς δ' εὔεξοδον. ἔτι δ' ὥσπερ τὸ πλῆθος τὸ τῶν ἀνθρώπων εὐσύνοπτον ἔφαμεν εἶναι δεῖν, οὕτω καὶ τὴν χώραν. εὐσύνοπτον δ' εὐβοήθητον εἶναι τὴν χώραν δεῖ. τῆς δὲ πόλεως τὴν θέσιν, εἰ χρὴ ποιεῖν κατ' εὐχὴν, πρός τε τὴν θάλατταν προσήκει κεῖσθαι καλῶς, πρός τε τὴν χώραν. ἓν μὲν ὁ λεχθεὶς ὅρος: δεῖ γὰρ πρὸς τὰς ἐκβοηθείας κοινὴν εἶναι τῶν τόπων ἁπάντων. ὁ δὲ λοιπὸς πρὸς τὰς τῶν γιγνομένων καρπῶν παραπομπάς. ἔτι δὲ τῆς πόλεως ξύλα ὕλης, καὶ εἴ τινα ἄλλην ὀργασίαν ἡ χώρα τυγχάνει κεκτημένη τοιαύτην, εὐπαρακόμιστον. Περὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας, πότερον ὠφέλιμος ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν, ἢ

ε ταῖς πόλεσιν ἴσως ὑπάρχειν καὶ δούλων ἀριθμὸν τοὺς μὴ μετοίκων, καὶ ξένων. ἀλλ' ὅσοι πόλεως εἰσὶ μέρος, καὶ ἐξ ὧν συνίσταται πόλις οἰκείων μορίων· ἡ γὰρ τούτων ὑπεροχὴ τὸ πλήθους μεγάλης πόλεως σημεῖον. ἐξ ἧς δὲ βαίνουσι μὲν ἐξέρχονται πολλοὶ τὸν ἀριθμόν· ὁπλῖται δὲ ὀλίγοι, ταύτην ἀδύνατον εἶναι μεγάλην· οὐ γὰρ ταυτὸν μεγάλη τε πόλις καὶ πολυάνθρωπος. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐκ τῶν ἔργων φανερόν· ὅτι χαλεπὸν· ἴσως δ' ἀδύνατον, δύνασθαι τὴν λίαν πολυάνθρωπον· τῶν γοῦν δοκούντων πολιτεύεσθαι καλῶς, οὐδὲ μίαν ὁρῶμεν οὖσαν εὐημερίαν πρὸς τὸ πλῆθος. δῆλον δὲ δῆλον καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων πίστεως· ὅτε γὰρ νόμος τάξις τίς ἐστι, καὶ τὴν δυνομίαν ἀναγκαῖον εὐταξίαν εἶναι· ὁ δὲ λίαν ὑπερβάλλων ἀριθμὸς οὐ δυνάσεται μετέχειν τάξεως· θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔργον, ἥτις καὶ τὸ δὲ συνέχει τὸ πᾶν. ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι. διὸ καὶ πόλιν, ἧς μετὰ μεγέθους ὁ λεχθεὶς ὅρος ὑπάρχει, ταύτην εἶναι καλλίστην ἀναγκαῖον. ἀλλ' ἔστι τι καὶ πόλεσι μεγέθους μέτρον. ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ζώων, φυτῶν, ὀργάνων· καὶ γὰρ ζώων ἕκαστον, οὔτε λίαν μικρὸν· οὔτε κατὰ μέγεθος ὑπερβάλλοντα ἕξει τὴν αὐτῆς δύναμιν. ἀλλ' ὁ μὲν, ὅλως ἐσθημεῖον ἔσται τῆς φύσεως· ὁ δὲ, φαύλως ἕξον. οἷον, πλοῖον τριθαμιαῖον μὲν, οὐκ ἔσται πλοῖον ὅλως· οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν. εἰς δέ τι μέγεθος ἐλθὸν. ὁτὲ μὲν, διὰ σμικρότητα φαύλως ποιήσει τὴν ναυτιλίαν· ὁτὲ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβολήν. ὁμοίως δὲ καὶ πόλις, ἡ μὲν ἐξ ὀλίγων λίαν, οὐκ αὐτάρκης· ἡ δὲ πόλις, αὐταρκὴς· ἡ δὲ σὺ πολλῶν ἄγαν, ἐστὶ μὲν τοῖς ἀναγκαίοις αὐτάρκης ὥσπερ ἔθνος, ἀλλ' οὐ πόλις. πολιτείαν γὰρ οὐ ῥᾴδιον ὑπάρχειν. τίς γὰρ στρατηγὸς ἔσται τοῦ λίαν ὑπερβάλλοντος πλήθους, ἢ τίς κήρυξ μὴ στεντόρειος. διὸ πρώτην μὲν εἶναι πόλιν ἀναγκαῖον τὴν σὺ τοσούτου πλήθους, ὃ πρῶτον πλῆθος αὐτάρκες πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστι κατὰ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. συνέχεται δὲ καὶ τῇ ταύτης ὑπερβάλλουσαν κατὰ πλῆθος, εἶναι μείζω πόλιν. ἀλλὰ τοῦτ' οὐκ ἔστιν ὥσπερ εἴρομεν ἀόριστον. τίς δ' ἐστὶν ὁ τῆς ὑπερβολῆς ὅρος, ἐκ τῶν ἔργων ἰδεῖν ῥᾴδιον· εἰσὶ γὰρ αἱ πράξεις τῆς πόλεως. τῶν μὲν, ἀρχόντων· τῶν δ', ἀρχομένων. ἆρ'

ἐξωτερικῶν πραξέων, τοὺς ζωὰς διανοίας ἀρχιτέκτονας. ἀλλὰ μὴν, οὐδ' ἀπραγμονεῖν ἀναγκαῖον τὰς καθ' αὑτὰς πόλεις ἱδρυμένας καὶ ζῆν οὕτω πεπραγμένας: εἰσὶ δὲ ἔχουσι γὰρ κατὰ μέρη καὶ τοῦτο συμβαίνειν: πολλαὶ γὰρ κοινωνίαι πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι τῆς πόλεως εἰσὶν. ὁμοίως δὲ ἔσται ὑπάρχει καὶ καθ' ἑνὸς ὁτουοῦν τῶν ἀνθρώπων: σχολὴ γὰρ ἂν ὁ θεὸς ἔχοι καλῶς, καὶ πᾶς ὁ κόσμος, οἷς οὐκ εἰσὶν ἐξωτερικαὶ πράξεις παρὰ ζωὰς οἰκείας ζωὰς αὐτῶν. ὅτι μὲν δὴ τὸν αὐτὸν βίον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν ἄριστον, ἐκφανὲς τὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ κοινῇ ζωῇς πόλεσι καὶ τοῖς ἀνθρώποις, φανερόν ἐστιν. Ἐπεὶ δὲ περιφρονεῖμεν τὰ νῦν εἰρημένα ποθὲν αὐτῶν, καὶ ποθὲν τὰς ἄλλας πολιτείας ἡμῖν τεθεώρηται πρότερον, ἀρχὴ τῶν λοιπῶν εἰπεῖν πρῶτον, ποίας ζηνας δεῖ ζωὰς ὑποθέσεις εἶναι ποθὲν τῆς μελλούσης κατ' εὐχὴν συνεστάναι πόλεως: οὐ γὰρ οἷόν τε πολιτείαν γενέσθαι τῇ ἀρίστῃ ἄνευ συμμέτρου χορηγίας. διὸ δεῖ πολλὰ προϋποτεθεῖσθαι καθάπερ ὑπόθεσιν: εἶναι μὲν δὴ μηδὲν τούτων ἀδύνατον. λέγω δὲ οἷον ποσόν τε πλῆθους πολιτῶν, καὶ χώρας. ὥσπερ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. οἷον, ὑφάντῃ καὶ ναυπηγῷ δεῖ τῇ ὕλῃ ὑπάρχειν, ἐπιτηδείαν οὖσαν πρὸς τὴν ἐργασίαν: ὅσῳ γὰρ ἂν αὐτὴ τυγχάνῃ παρεσκευασμένη βέλτιον, ἀνάγκη καὶ τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῆς τέχνης εἶναι κάλλιον, οὕτω καὶ τῷ πολιτικῷ, καὶ τῷ νομοθέτῃ δεῖ τὴν οἰκείαν ὕλην ὑπάρχειν, ἐπιτηδείως ἔχουσαν. ἔστι δὲ πολιτικῆς χορηγίας πρῶτον, τό, τε πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. πόσους τε καὶ ποιούς τινας ὑπάρχειν δεῖ φύσει. καὶ κατὰ τὴν χώραν ὡσαύτως, ὅσην τε ἔστιν, καὶ ποιάν τινα ταύτην. οἰόμεθα μὲν δὴ οἱ πλεῖστοι προσήκειν μεγάλην εἶναι τὴν εὐδαίμονα πόλιν. εἰ δὲ ζοῦτ' ἀληθές, ἀγνοοῦσι ποία μεγάλη καὶ ποία μικρὰ πόλις: κατ' ἀριθμοῦ γὰρ πλῆθος τῶν συνοικούντων κρίνουσι τὸ μεγάλως. δεῖ δὲ μᾶλλον μὴ εἰς τὸ πλῆθος, εἰς δὲ δύναμιν ἀποβλέπειν: ἔστι γάρ τι καὶ πόλεως ἔργον. ὥστε τὴν δυναμικήν ζοῦτο μάλιστ' ἀποτελεῖν, ταύτην οἰητέον εἶναι μεγίστην. οἷον, ἱππικράτην, οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἱατρὸν, εἶναι μείζω φύσιν ἄν τις τοῦ διαφέροντος κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος. οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν εἰ δεῖ κρίνειν πρὸς τὸ πλῆθος ἀποβλέποντας, οὐ κατὰ τὸ τυχὸν πλῆθος ζοῦτο οἰητέον: ἀναγκαῖον γὰρ ἐν

ε τῶν καλῶν. τὸ μὴ τοι νομίζειν πᾶσαν ἀρχὴν εἶναι δεσποτείαν, οὐκ ὀρθόν: οὐ γὰρ ἔλαττον διέστηκεν ἡ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ τῆς τῶν δούλων, ἃ αὐτὸ φύσει ἐλεύθερον, τὸ φύσει δούλου. διώρισται δὲ καὶ περὶ αὐτῶν ἱκανῶς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. ὃ δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖν τὸ ἀπρακτεῖν τοῦ πράττειν, οὐκ ἀληθές. ἡ γὰρ εὐδαιμονία πρᾶξίς ἐστιν. ἔτι δὲ πολλῶν καὶ καλῶν τέλος ἔχουσιν αἱ τῶν δικαίων καὶ σωφρόνων πράξεις. καί τοι τάχ' ἂν τὸ τούτων οὕτω διωρισμένων, ὅλως τὸ κύριον εἶναι πάντων, ἄριστον: οὕτω γὰρ ἂν πολέσιν καὶ καλλίσιν κύριος εἴη πράξεων. ὥστε οὐ δεῖ τὸν δυνάμενον ἄρχειν παριέναι τῷ πολιτικῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφαιρεῖσθαι, καὶ μήτε πατέρα παίδων, μήτε παῖδας πατρὸς, μηδ' ὅλως φίλον φίλου μηδένα νομίζειν: μηδὲ πρὸς τοῦτο φροντίζειν: τὸ γὰρ ἄριστον αἱρετώτατον: ὃ δ' οὖ πράττειν ἄριστον. τοῦτο μὲν οὖν ἀληθῶς ἴσως λέγεται, ἔπου ὑπάρξει τοῖς ἀποστροῦσι καὶ βιαζομένοις, τὸ τῶν ὄντων αἱρετώτατον. ἀλλ' ἴσως οὐχ οἷόν τε ὑπάρχειν. ἀλλ' ὑποτίθενται τοῦτο φαύλους: οὐ γὰρ ἔστι καλὰς τὰς πράξεις εἶναι τῷ μὴ διαφέροντι τοσοῦτον, ὅσον ἀνὴρ γυναικὸς, ἢ πατὴρ τέκνων, ἢ δεσπότης δούλων. ὥστε ὁ παραβαίνων, οὐθὲν μᾶλλον τηλικοῦτον κατορθώσειν ὕστερον, ὅσον ἤδη παρεκβέβηκε τῆς ἀρετῆς: τοῖς γὰρ ὁμοίοις δ' καλὸν καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῷ μέρει: τοῦτο γὰρ ἴσον καὶ ὅμοιον. τὸ δὲ μὴ ἴσον τοῖς ἴσοις, καὶ δ' μὴ ὅμοιον τοῖς ὁμοίοις, παρὰ φύσιν: οὐδὲν δὲ τῶν παρὰ φύσιν καλόν. διὸ κἂν ἄλλος τις ᾖ κρείττων κατ' ἀρετὴν καὶ κατὰ δύναμιν τὴν πρακτικὴν τῶν ἀρίστων, τούτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν, καὶ τούτῳ πείθεσθαι δίκαιον. δεῖ δ' οὐ μόνον ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ὑπάρχειν, καθ' ἣν ἔσται πρακτικός. ἀλλ' εἰ ταῦτα λέγεται καλῶς, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εὐπραξίαν θετέον. καὶ κοινῇ πάσης πόλεως ἂν εἴη καὶ καθ' ἕνα στον, ἄριστος βίος ὁ πρακτικός. ἀλλὰ τὸν ποιητικὸν οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἑτέρους καθάπερ οἴονταί τινες: οὐδὲ τὰς διανοίας εἶναι μέρος ταύτας ποιητικὰς, ἃς τῶν ἀποβαινόντων χάριν γιγνομένας ἐν τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἃς αὐτοτελεῖς καὶ ἃς αὐτῶν ἕνεκεν θεωρίας, καὶ διανοήσεις: ἡ γὰρ εὐποιητικὴ τέλος. ὥστε καὶ πρᾶξις τις. μάλιστα δὲ καὶ πράττειν λέγομεν: καὶ κυρίους τῶν

ὅτι, τὸ ἢ πεῖσαι ἢ βιάζεσθαι: τὸ μὲν, τοὺς θεραπευομένους: τὸ δὲ, τοὺς σωτῆρας. ἀλλ' ἐοίκασιν οἱ πολλοὶ τὴν δεσποτικὴν, πολιτικὴν εἶναι θεσθαι εἶναι: καὶ ὅπερ αὐτοῖς ἕκαστοι οὐ φασὶν εἶναι δίκαιον, οὐδὲ συμφέρον, τοῦτ' οὐκ ἀναγκάζονται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσκοῦντες: αὐτοὶ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ δικαίως ἄρχειν ζητοῦσι: πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐδὲν μέλει τῶν δικαίων. ἄτοπον δὲ εἰ μὴ φύσει, τὸ μὲν, δεσπόζειν ὅτι: τὸ δὲ, οὐ δεσπόζειν. ὥστε εἴπερ ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, οὐ δεῖ πάντων πειρᾶσθαι δεσπόζειν, ἀλλὰ τῶν δεσποτῶν. ὥσπερ οὐδὲ θηρεύειν δεῖ θοίνην ἢ θυσίαν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ πρὸς τοῦτο θηρευτὸν. ἔστι δὲ θηρευτὸν ὃ ἂν ἄγριον ᾖ, ἐδώδιμον ζῷον. ἀλλὰ μὴν, εἴη γ' ἂν καὶ καθ' ἑαυτὴν μία πόλις εὐδαίμων, ἣν πολιτεύεσθαι ὀρθῶς ἐστιν. εἴπερ εὐδέχεται πόλιν οἰκεῖσθαί που καθ' ἑαυτὴν νόμοις χρωμένην σπουδαίοις. ἡ τῆς πολιτείας ἡ ζώταξις οὐ πρὸς πόλεμον: οὐδὲ πρὸς τὸ κρατεῖν ἕνεκα τῶν πολεμίων: μηθὲν γὰρ ὑπάρχέτω τοιοῦτον. δῆλον ἄρα ὅτι πάσας τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιμελείας, καλὰς μὲν θετέον: οὐχ ὡς τέλος δὲ πάντων ἀνηρότατον, ἀλλὰ ἐκείνου χάριν ταύτας. τὸ δὲ νομοθέτου ζῆν σπουδαίου ὅτι, τὸ θεῖσθαι ἐστίν, καὶ γένος ἀνθρώπων, καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν ζωῆς ἀγαθῆς πῶς μεθέξουσι. καὶ τῆς εὐδαιμονίας αὐτοῖς εὐδαιμονίας. διόπερ μία τοῖς τῶν ταπεινῶν εἶναι νομίμων. καὶ ὅτι τῆς νομοθετικῆς ἐστιν ἰδεῖν. ἐὰν τύχῃ ὑπάρχουσι γειτνιῶντες ποῖα πρὸς ποίους ἀσκητέον, ἢ πῶς δεῖ ἡγεῖσθαι πρὸς ἑκάστους χρηστέον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, κἂν ὕστερον τύχῃ τῆς προσηκούσης σκέψεως, πρὸς τὸ τέλος δεῖ θεῖναι ἀρίστην πολιτείαν ὑπολείπειν.

CAP. III.

Πρὸς δὲ τὸν ὁμολογοῦντας μὲν, ἂν μετ' ἀρετῆς τις εἶναι βίον αἱρετώτατον: διαφερομένους δὲ πρὸς τινας τῆς χρήσεως αὐτῶν, λεκτέον ἡμῖν πρὸς ἀμφοτέρους αὐτούς: οἱ μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζουσι τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς, νομίζοντες τόν τε τοῦ ἐλευθέρου βίον ἕτερόν τινα εἶναι τοῦ πολιτικοῦ, καὶ πάντων αἱρετώτατον: οἱ δὲ, τοῦτον ἄριστον: ἀδυνάτου γὰρ τὸν μηθὲν πράττοντα πράττειν εὖ: τὴν δ' εὐπραξίαν καὶ τὸ εὖ ζῆν εὐδαιμονίαν εἶναι τωὐτόν, ὅλα τὰ μὲν, ἀμφότερα λέγουσιν ὀρθῶς: τὰ δὲ, οὐκ ὀρθῶς. οἱ μὲν, ὅτι ὁ τοῦ ἐλευθέρου βίος τοῦ δεσποτικοῦ ἀμείνων: ταῦτον γὰρ ἀληθὲς: οὐθὲν γὰρ τῷ γε δούλῳ, ἢ δοῦλος, χρῆσθαι σπουδῆς: ἢ γὰρ ἐπίταξις ἡ τοῦ δεσπότου ἀναγκαίως, οὐδενὸς μετέχει

ξ νοῦντα πρὸς τὸν βελτίω σκοπὸν σωτάττεσθαι, ἢ τῶν ἀνθρώπων ἕκα-
στον, καὶ κοινῇ τὴν πολιτείαν. νομίζουσι δ' οἱ μὲν, τὸ τῶν πίλαι ἄρ-
χειν, δεσποτικῶς μὲν γιγνόμενον, μετ' ἀδικίας πινὸς εἶναι τῆς μεγίστης:
πολιτικῶς δὲ, ὃ μὴ ἄδικον οὐκ ἔχειν: ἐμποδὼν δὲ ἔχειν τὴν σχολὴν αὐ-
τὸν δι' ἡμέρας. τούτων δ' ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς ἕτεροι τυγχάνουσι δοξά-
ζοντες: μόνον γὰρ ἀνδρὸς τὸν σπουδαῖον εἶναι βίον ἢ πολιτικὸν: ἐφ' ἑ-
κάστης γὰρ αἱρέσεως οὐκ εἶναι σπουδὴν μᾶλλον τοῖς ἰδιώταις: ἢ τοῖς τὰ
κοινὰ πράττουσι καὶ πολιτευομένοις. οἱ μὲν δὴ οὕτως ὑπολαμβάνου
σιν: οἱ δὲ, τὸν δεσποτικὸν καὶ τυραννικὸν τρόπον τῆς πολιτείας εἶναι
η μόνον εὐδαίμονα φασὶ. παρ' ἐνίοις δὲ καὶ τῆς πολιτείας οὗτος ὅρος
τῶν νόμων, ὅπως δεσπόζωσι τῶν πίλας. διὸ καὶ τῶν πολέσων νομί
μων χύδην ὡς ἐπεῖν, κειμένων παρὰ τοῖς πολέσοις, ὅμως ἕνα τὸν
πρὸς ἓν οἱ νόμοι βλέπουσι, ἢ κρατεῖν σοχάζονται πάντες. ὥσπερ οὐ λα
κεδαιμονι καὶ κρήτη πρὸς τὸν πόλεμους ζωτέτακται ἄριστα ἢ, τε
ταμένεια, καὶ τὸ τῶν νόμων πλῆθος. ἔτι δ' ἐν τοῖς ἔθνεσι πᾶσι τοῖς
δυναμένοις πολεονεκτεῖν, ἢ τοιαύτη τετίμηται δύναμις. οἷον, ἐν σκύ-
θαις καὶ πέρσαις, καὶ θραξὶ, καὶ κελτοῖς: ἐν ἐνίοις γὰρ καὶ νόμοι τι-
νές εἰσι παροξύοντες πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, καθάπερ ἐν καρχη
δόνι φασὶ, τὸν ἐκ τῶν κρίνων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσων
ται στρατείας. ἦν δέ ποτε καὶ παρὰ μακεδονίαν νόμος τὸν μηθένα
ἀποκτανόντα πολέμιον ἄνδρα, στεφανοῦσθαι τὴν φρυγειάν. ἐν δὲ
σκύθαις οὐκ ἐξῆν πίνειν ἐν ἑορτῇ τινὶ σκύφον παρεμφερόμενον τῷ μη-
θένα ἀποκτανόντι πολέμιον. ἐν δὲ τοῖς ἴβηρσιν, ἔθνει πολεμικῷ, το
σούτους τὸν ἀριθμὸν ὀβελίσκους καταπηγνύουσι παρὰ τὸν τάφον, ὅ-
σους ἂν διαφθείρῃ τῶν πολεμίων. καὶ ἕτερα δὴ παρ' ἑτέροις ἔθη
η ζιαῦτα πολλά. τὰ μὲν, νόμοις κατειλημμένα: τὰ δὲ, ἔθεσι.
καί τοι δόξειεν ἂν ἄγαν ἄτοπον ἴσως εἶναι τοῖς βουλομένοις ἐπι-
σκοπεῖν, εἰ τοῦτ' ὀρθῶς τοῦ πολιτικοῦ, τὸ δύνασθαι θεωρεῖν,
ὅπως ἀρχὴ καὶ δεσπόζῃ τῶν πολιτῶν, καὶ βουλομένων, καὶ
μὴ βουλομένων: πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο πολιτικοῦ ἢ νομοθετικοῦ,
ἔτι μὴ δὲ νόμιμον ἔστιν. ὃ νόμιμον δὲ, τὸ μὴ μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ ἀδι
κως ἄρχειν: κρατεῖν δ' ὅτι καὶ μὴ δικαίως. ἀλλὰ μὴν ὅδ' ἐν ταῖς ἄλλαις
ἐπιστήμαις οὐδὲν ὁρῶμεν: οὔτε γὰρ τὸν ἰατρὸν, οὔτε τὸν κυβερνήτην ὀρθὸν

ταῦτα μὲν δὴ τοσοῦτον ἔστω προῃρημασμένα τῷ λόγῳ: οὔτε γὰρ μὴ διηγάνειν αὐτῶν δυνατὸν, οὔτε πάντας τοὺς οἰκείους ἐπεξελθεῖν οὐδὲ χεῖρον λόγους: ἱκανὰς γάρ ἐστιν ὄργον σχολῆς ταῦτα. νῦν δὲ ὑπολείπω τοσοῦτον, ὅτι βίος μὲν ἄριστος, καὶ χωρὶς ἑκάστου, καὶ κοινῇ πάσαις πόλεσιν, ὁ μετ' ἀρετῆς κεχορηγημένης δὴ τοσοῦτον, ὥστε μετέχειν τῶν κατ' ἀρετὴν πρᾶξεων. πρὸς δὲ τοὺς ἀμφισβητοῦντας, ἐάσαντας δὴ τῆς νῦν μεθόδου, διασκεπτέον ὕστερον, εἴτις οἷς εἰρημένοις τυγχάνει μὴ πειθόμενος. Πότερον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν αὐτὴν ἕνα φατέον, εἷός τε ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων καὶ πόλεως, ἢ μὴ τὴν αὐτὴν, λοιπὸν ὅτιν εἰπεῖν. φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο: πάντες γὰρ ἂν ὁμολογήσειαν ἕνα εἶναι τὴν αὐτὴν: ὅσοι γὰρ εὖ πλούτῳ τὸ ζῆν οὐ τίθενται ἐφ' ἑνός, οὗτοι καὶ τὴν πόλιν ὅλως εὐδαίμονα ἢ πλουσίαν, μακαρίζουσιν. ὅσοι τε ἂν τυραννικὸν βίον μάλιστα τιμῶσιν, οὗτοι καὶ πόλιν τὴν πλείστων ἄρχουσαν, εὐδαιμονεστάτην ἂν εἶναι φαῖεν, εἴ τε τις ἂν εἶα δι' ἀρετὴν ἀποδέχεται, καὶ πόλιν εὐδαιμονεστέραν φήσει τὴν σπουδαιοτέραν. ἀλλὰ ταῦτ' ἤδη δύο ἐστὶν, ἃ δεῖται σκέψεως. εὖ μὲν, σπουδαίους αἱρετώτερος βίος ὁ διὰ τὸ συμπολιτεύεσθαι καὶ κοινωνεῖν πόλεως, ἢ μᾶλλον ὁ ξενικὸς καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἀπολελυμένος. ἔτι δὲ τίνα πολιτείαν θετέον, καὶ ποίαν διάθεσιν πόλεως ἀρίστην. ἔστε πᾶσιν ὄντος αἱρετοῦ κοινωνεῖν πόλεως: ἔστι καὶ τισὶ μὲν μὴ: τοῖς δὲ πολέσιος. ἐπεὶ δὲ τῆς πολιτικῆς διανοίας καὶ θεωρίας τοῦτ' ὄργον, ἀλλ' οὐ τὸ σοφὸν ἑκάστου αἱρετὸν: ἡμεῖς δὲ ταύτην προῃρημεθα νῦν σκέψιν, ἐκεῖνο μὲν πάρεργον ἂν εἴη: ἴσως δὲ ὄργανα τῆς μεθόδου ταύτης. ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείαν ἀρίστην ταύτην, καθ' ἣν τάξιν, κἂν ὁστισοῦν αἱρῆται πράττοι καὶ ζῴη μακαρίως, φανερόν ἐστιν. ἀμφισβητεῖται δὲ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμολογούντων τὸν μετ' ἀρετῆς βίον αἱρετώτατον, πότερον ὁ πολιτικὸς καὶ πρακτικὸς βίος αἱρετὸς, ἢ μᾶλλον ὁ πάντων τῶν ἐκτὸς ἀπολελυμένος. οἷον, θεωρητικός τις, ὃν μόνον τινὲς φασιν εἶναι φιλόσοφον: ἀρκλὸν καὶ τούτοις δοκεῖ δύο βίους τῶν ἀνθρώπων οἱ φιλοτιμώτατοι πρὸς ἀρετὴν φαίνονται προαιρούμενοι, καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν. λέγω δὲ δύο, τόν τε πολιτικὸν καὶ τὸν φιλόσοφον. διαφέρει δὲ οὐ μικρὸν πότερον ἔχει τὸ ἀληθὲς: ἀνάγκη γὰρ τὸν, τὸ εὖ φρο

ῥᾴδιον μὲν περὶ τούτων καὶ διὰ τῶν ὄργανα λαμβάνειν τὴν πίστιν, ὁρῶντας ὅλα κτῶνται καὶ φυλάττουσιν οὐ τοῖς αὐτοῖς τοῖς σώμασι, ἀλλ' ἐκεῖνα τούτοις: καὶ δ' ζῆν οὐδαιμόνως, εἴτ' ἐν τῷ χαίρειν ὄντι, εἴτ' ἐν ἀρετῇ τοῖς ἀνθρώποις, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν, ὅλα μᾶλλον ὑπάρχει τῶν τὸ ἦθος μὲν, καὶ τὴν διάνοιαν κεκοσμημένοις εἰς ὑπερβολήν: πολὺ δὲ τὴν ἔξω κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν μετρίαζουσιν, ἢ τοῖς ἐκεῖνα μὲν κεκτημένοις πλέω τῶν χρησίμων: ἐν δὲ τούτοις ἐλλείπουσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον σκοπουμένοις εὐσύνοπτόν ἐστι: τὰ μὲν γὰρ σώματος ἔχει πέρας, ὥσπερ ὄργανοί τι: πᾶν δὲ τὸ χρήσιμον ὄντων, ὧν τὴν ὑπερβολὴν, ἢ ἔλλειψιν ἀναγκαῖον, ἢ μηθὲν ὄφελος εἶναι αὐτῶν τοῖς ἔχουσι. τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἕκαστον ἀγαθῶν, ὅσῳ περ ἂν ὑπερβάλλῃ, τοσούτῳ μᾶλλον χρήσιμον εἶναι. εἰ δεῖ καὶ τούτοις ἐπιλέγειν, μὴ μόνον τὸ καλὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ χρήσιμον. ὅλως τε δῆλον ὡς ἀκολουθεῖν φύσομεν τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου σχήματος πρὸς ἄλληλα, κατὰ τὴν ὑπεροχὴν ἣν περ εἴληφε διάσασιν: ὧν φαμὲν αὐτὰς εἶναι διαθέσεις ταύτας. ὥστ' εἴπερ ὄντων ἡ ψυχὴ, καὶ τῆς κτήσεως, ἧ τὸ σώματος τιμιώτερον, καὶ ἁπλῶς ἧ ἡμῖν, ἀνάγκη καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου, ἀνάλογον οὕτων ἔχειν. ἔτι δὲ τῆς ψυχῆς σύνεκεν ταῦτα πάντα αἱρετὰ: καὶ δεῖ πάντας αἱρεῖσθαι τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων σύνεκεν τὴν ψυχήν. ὅτι μὲν οὖν ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπεβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τὸ πράττειν κατὰ ταύτας, ἔστω ὡμολογημένον ἡμῖν, μάρτυρι τῷ θεῷ χρωμένοις: ὃς εὐδαίμων μέν ἐστι καὶ μακάριος: δι' οὐδὲν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ δι' αὐτὸν αὐτὸς, καὶ τῷ ποῖός τις εἶναι τὴν φύσιν. ἐπεὶ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς εὐδαιμονίας διὰ ταῦτ' ἀναγκαῖον ὑπάρχειν: τῶν μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς αἴτιον ταὐτόματον καὶ ἡ τύχη: δίκαιος δ' ὢν δὲς, οὐδὲ σώφρων ἀρὰ τύχης, ἀλλὰ διὰ τὴν τύχην ὄντων: ἐχόμενον δ' ἐστὶ καὶ τῶν αὐτῶν λόγων δεόμενον καὶ πόλιν εὐδαίμονα τὴν ἀρίστην εἶναι καὶ πράττουσαν καλῶς: ἀδύνατον δὲ καλῶς πράττειν, τοῖς μὴ τὰ καλὰ πράττοισιν: οὐθὲν δὲ καλὸν ἔργον, οὔτ' ἀνδρὸς, οὔτε πόλεως χωρὶς ἀρετῆς καὶ φρονήσεως. ἀνδρεία δὲ πόλεως, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφὴν. ὧν μεταλαχὼν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων λέγεται δίκαιος, καὶ φρόνιμος, καὶ σώφρων. ἀλλὰ γὰρ

ε μείασ, καὶ τὴν χώραν. ἔτι τὰ ποδὲ τὰ δικαστήρια, καὶ σωάλλαγμά
των ἀναγκαῖα, καὶ ποσέξεις, καὶ φυλακὰς, καὶ ἐπλογισμοίς τε καὶ
ἐξετάσεις, καὶ προὸς δύθμώσασ τῶν ἀρχόντων: καὶ τέλος αἱ ποδὲ δ
βουλδύόμενον εἰσὶ τῶν κοινῶν. ἰδία δὲ, ταῖς σχολασικωτέραις, καὶ μᾶλ
λον δὴμοβρούσαις πόλεσιν, ἔτι δὲ φροντιζούσαις δύκοσμίασ, γυναικο
νομία, νομοφυλακία, παιδονομία; γυμνασιαρχία: προὸς δὲ τούτοις
ποδὲ ἀγῶνασ ἐπιμέλεια γυμνικοὺς καὶ διονυσιακοὺς, κᾆν εἴ τινασ ἕ-
ζ τέρασ συμβαίνει διαύτας γενέσθαι θεωρίασ. τούτων δ' ἔνιαι φα-
νερῶς εἰσὶν οὐ δημοτικαὶ τῶν ἀρχῶν. οἷον, γυναικονομία καὶ παιδονο
μία: τοῖς γὰρ ἀπόροις ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσ-
πορ ἀκολούθοις, διὰ τὴν ἀδουλίαν. τριῶν δ' οὐσῶν ἀρχῶν, καθ' ἃς
αἱροῦνταί τινασ ἀρχὰς ταὶς κυρίους, νομοφυλάκων, προβού-
λων, βουλῆς: οἱ μὲν νομοφύλακεσ, ἀριστοκρατικόν:
ὀλιγαρχικοὶ δ', οἱ πρόβουλοι: βουλὴ δὲ, δημο-
τικόν. περὶ μὲν δὴ τῶν ἀρχῶν, ὡς
ἐν τύπῳ, σχεδὸν εἴ-
ρηται περὶ
πασῶν.

Τέλος τοῦ ζ.

δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακὰς ὁ μοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἐξετάσεως, καὶ συντάξεως τῶν πολιτῶν. ἔνθα μὲν οὖν ἔστι πᾶσι τούτοις ἀρχαὶ πολέμους εἰσὶν. ἔνθα δ' ἐλάττους. οἷον, ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσι μία πρὸς πάντων. καλοῦσι δὲ στρατηγοὺς καὶ πολεμάρχους οὓς τοιούτους. ἔτι δὲ κἂν ὦσιν ἱππεῖς, ἢ μέλοι ἢ τοξόται, ἢ ναυτικοὶ. καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστων εἰσὶ καθίστανται ἀρχαὶ, αἱ καλοῦνται ναυαρχίαι, καὶ ἱππαρχίαι, καὶ ταξιαρχίαι. καὶ κατὰ μέρος δὲ αἱ ὑπὸ ταύτας τειχαρχίαι, καὶ λοχαγίαι, καὶ φυλαρχίαι, καὶ ὅσα τούτων μόρια. ὁ δὲ πᾶν σύνταγμα τούτων ἔστιν εἷς ἐπιμελείας πολεμικῶν. πρὸς μὲν οὖν ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον. ἐπεὶ δὲ εἶναι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν λογιζομένην καὶ προσεπιθεωροῦσαν, καὶ τὴν μηθὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. καλοῦσι δὲ τούτους. οἱ μὲν, εὐθύνους: οἱ δὲ, λογιστὰς: οἱ δὲ, ἐξεταστὰς: οἱ δὲ, συνηγόρους. παρὰ πάσας δὲ ταύτας ταῖς ἀρχὰς ἡ μάλιστα κυρία πάντων ἐστὶν: ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν ἐφορείαν, ἣ προκάθηται τοῦ πολιτεύματος, ὅπου κύριος ὁ δῆμος ἐστὶν ὁ δῆμος: δεῖ γὰρ εἶναι τὸ συνάγον τὸ κύριον τῆς πολιτείας. καλεῖται δὲ ἔνθα μὲν, πρόβουλοι διὰ τὸ προβουλεύειν: ὅπου δὲ τὸ πλῆθος ὁρίζει, βουλή. μάλλον. αἱ μὲν οὖν πολιτικαὶ τῶν ἀρχῶν, σχεδὸν τοιαῦταί τινές εἰσιν. ἄλλο δ' εἶδος ἐπιμελείας ἱερῶν τε καὶ θυσιῶν. οἷον, ἱερεῖς τε καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν ἱερῶν: τὰ σῴζεσθαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀνορθοῦσθαι τὰ πίπτοντα τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τέτακται πρὸς τοὺς θεούς. συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνίοις μὲν εἶναι μίαν. οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν: ἐνίοις δὲ πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης. οἷον, ἱεροποιοὺς, καὶ ναοφύλακας, καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. ἐξῃρημένη δὲ ταύτης ἡ πρὸς ταῖς θυσίαις ἀφωρισμένη ταῖς κοιναῖς πάσαις, ὅσας μὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἀποδίδωσιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινῆς ἑστίας ἔχουσι τὴν τιμήν. καλοῦσι δ' οἱ μὲν, ἄρχοντας τούτους: οἱ δὲ, βασιλεῖς: οἱ δὲ, πρυτάνεις. αἱ μὲν οὖν ἀναγκαῖαι ἐπιμέλειαι εἰσὶ περὶ τούτων ὡς ἐπεῖν συγκεφαλαιωσαμένους περί τε τὰ δαιμόνια καὶ τὰ πολεμικὰ, καὶ περὶ ταῖς προσόδους, καὶ περὶ τὰ ἀναλισκόμενα, καὶ περὶ ἀγορὰν, καὶ περὶ τὸ ἄστυ καὶ λι-

ε χει λέγειν χαλεπους εἶν πρὸς ζὶς ἀγνώτας : πρὸς οὐδένα γὰρ ἔναι
χρὴ τοιοῦτον . οὐδὲ εἰσὶν οἱ μεγαλόψυχοι τὴι φύσιν ἄγριοι , πλὴν
πρὸς ζοὺς ἀδικοῦντας . ὅλως δὲ μᾶλον ἔζ πρὶς σὺν σωήθεις πά-
ροιθεν, ὅπερ εἴρηται πρότερον, δὴν ἀδικεῖσθαι νομίσωσι. καὶ ὅλως συμ-
βαίνει κατὰ λόγον : παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεται δεῖν τὴι σὺνεργασίαι
ἀπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβει, καὶ ταύτης ἀποστρεῖσθαι νο-
μίζουσιν. ὅθεν εἴρηται: Χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ Οἵ, τοι
πόρα σπάξαντες , οἶδε καὶ πόρα μισοῦσι . πλὴν μεὶ δῆν τῶν πολι-
τευομένων πόσους τὲ ὑπάρχειν δεῖ, καὶ ποίους ζιναὶ τὴι φύσιν : ἔτι
ζ δὲ τὴν χώραν πόσην τέζνα, καὶ ποίαν τινὰ, διώρισται σχεδὸν : οὐ γὰρ
τὴι αὐτὴι ἀκρίβειαν δεῖ ζητεῖν διά τε τῶν λόγων καὶ τῶν γιγνομέ
νων διὰ τὴς αἰσθήσεως. Επεὶ δ' ὥσπερ τῶν ἄλλων, τῶν κατὰ φύ
σιν συνεστώτων , οὐ ταὐτά ἐσι μέρια τὴς ὅλης συστάσεως , ὧν αὖθ' ὅ
λοι οὐκ ἂν εἴη, δῆλον ὡς οὐδὲ πόλεως μέρη θετέον, ὅσα ζοῖς πόλε-
σιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν : οὐδ' ἄλλης κοινωνίας οὐδὲ μιᾶς, ἐξ ἧς σὺν
θ' γένος: ἓν γάρ τι καὶ κοινὸν εἶν δεῖ καὶ ταὐτὸ ζοῖς κοινωνοῖς : αὖτε ἴ-
σον, αὖτε ἄνισον μεταλαμβάνωσι. οἷον, εἴτε τροφὴ τὸ τὸ ἐσιν, εἴτε χώ-
ι ρας πλῆθος, εἴτε ἄλλό τι τῶν ζοιούτων ὄζιν. ὅταν δὴ τὸ μεὶ τούτου
σύνεκεν : τὸ δ' οὗ σύνεκεν, οὐθὲν σοὶ γε τούτοις κοινὸν. ἀλλ' ἢ τῷ μεὶ, ποιῆ-
σαι : τῷ δὲ, λαβεῖν. λέγω δ' οἷον ὀργάνῳ τὲ παντὶ πρὸς δ' γιγνόμενον
ὄργον καὶ ζοῖς δημιουργοῖς : οἰκίᾳ γὰρ πρὸς οἰκοδόμον, οὐθέν ἐσιν ὃ γί-
νεζαι κοινοί. ἀλλ' ἕνεσι τὴς οἰκίας χάριν ἡ τῶν οἰκοδόμων τέχνη . διὸ
κτήσεως μεὶ δεῖ ζοῖς πόλεσιν : οὐδὲν δ' ἔζὶν ἡ κτῆσις μέρος τὴς πόλε
ως . πολλὰ δ' ἔμψυχα μέρη τὴς κτήσεως ἔζὶν . ἡ δὲ πόλις κοινωνία
η τὶς ἐσι τῶν ὁμοίων, ἕνεκεν δὲ ζωῆς τὴς σὺν ἐχομένης ἀρίσης. ἐπεὶ δ' ὄζὶν
εὐδαιμονία τὸ ἄριστον : αὕτη δὲ ἀρετὴς σὺνεργεία καὶ χρῆσις τὶς τέλει
ος : συμβέβηκε δὲ οὕτως, ὥστε ζοὺς μὲι, ἐνδέχεσθαι μετέχειν αὐτὴς:
ζοὺς δὲ μικρὸν ἢ μηδὲν , δῆλον ὡς τοῦτ' αἴτιον τὸ γίγνεσθαι πόλε-
ως εἴδη καὶ διαφορὰς, καὶ πολιτείας πλείους : ἄλλον γὰρ τρόπον τι
καὶ δι' ἄλλων ἕκασοι ὅλως ὀρθοῦντες, τοὺς τε βίους ἑτέρους ποιοῦσι
καὶ ζὰς πολιτείας . ἐπισκεπτέον δὲ καὶ πόσα ταυτί ἐσιν, ὧν ἄνευ πό
λις οὐκ ἂν εἴη: καὶ γὰρ ἃ λέγομεν εἶν μέρη πόλεως, σὺν ζούτοις δῆν ἂν
ναγκαῖον ὑπάρχειν. λειπέον τοίνυν τῶν ἔργων δ' ἀριθμὸν: σὺν τούτων

Vt in III. Ethicorum de propositi magnanimi loquens.

Homo maxime hoc agit ut [illegible] ne ab [illegible] quem magnopere amamus.

Hippiades pravi inimicitiæ

Fratres a calamo [illegible] ne [illegible] mutuis [illegible]

CAP. VIII. *De partibus, q[uibus] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*

Nam hæc omnia ad aliud referuntur, & ut incolæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Civitatis quid sit.

*Politicæ finis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

θερον : καὶ τῶν πεζευόντων ἔθνη. ὃ κύριον ὅτι, καὶ κρατεῖ τῆς ναυτι- A
κῆς . πολίθους δὲ ὑπάρχοντος πολεμίκων, καὶ τῶν τὴν χώραν γεωρ-
γούντων, ἀφθονίαν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ναυτῶν : ὁρῶμεν δὲ καὶ ἔθνη
καὶ νῦν ὑπάρχοντα ἰσχύν . οἷον τῇ πόλει τῶν ἡρακλειωτῶν : πολλαὶ γὰρ Scripsit Hera-
ἐκπληροῦσι τριήρεις, κεκτημένοι τὴν μεγέθει πόλιν ἐτέρων ἐμμελε- clides Ponticus
στέραν. πολλὴ μὲν γὰρ χώρας, καὶ λιμένων, καὶ πόλεων, καὶ θαλάττης,
καὶ πολλὴ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἐστὶ διαφερούσα τὸν πρόσθεν χρόνον:
πολλὴ δὲ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, τὰ μὲν ὅπλον ὑπάρχειν καὶ, πρότε-
ρον εἴπομεν . Ποίους δὲ ζητεῖν τὴν φύσιν ἔστι δεῖ, νῦν λέγωμεν.
ῥᾴδιον δὲ καταπόησιν αὐτῆς τοῦτό γε, βλέψαντας ἐπί τε τοὺς πόλεις τοὺς B.
εὐνομουμένους τῶν ἑλλήνων, καὶ πρὸς πάντα τὸν οἰκουμένην ὡς δεί- Vide Gener.
κνυσθαι δεῖς ἔθνεσι: τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις ἔθνη , καὶ τὰ περὶ Europ.
τὴν εὐρώπην θυμοῦ μᾶλλόν ἐστι πλήρη : διανοίας δὲ ἐνδεέστερα καὶ τέ-
χνης . διόπερ ἐλεύθερα μὲν διατελεῖ μᾶλλον: ἀπολίτευτα δὲ, καὶ
τῶν πλησίον ἄρχειν οὐ δυνάμενα. τὰ δὲ περὶ τὴν ἀσίαν, διανοητικὰ Asia.
μὲν καὶ τεχνικὰ τὴν ψυχὴν : ἄθυμα δὲ. διόπερ ἀρχόμενα καὶ δου-
λεύοντα διατελεῖ. τὸ δὲ τῶν ἑλλήνων γένος ὡσπερ μεσεύει κατὰ τοῦτο Græcia.
τὸ μέρος, οὕτως ἀμφοῖν μετέχει: καὶ γὰρ εὔθυμον καὶ διανοητικόν ἐστι. διό C.
περ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ, καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον : καὶ δυνά-
μενον ἄρχειν πάντων, μιᾶς τυγχάνον πολιτείας . τὴν αὐτὴν δὲ ἔ-
χει διαφορὰν καὶ τὰ τῶν ἑλλήνων ἔθνη πρὸς ἄλληλα : τὰ μὲν γὰρ
ἔχει τὴν φύσιν μονόκωλον: τὰ δὲ δεῖ τε κέκραται πρὸς ἀμφοτέρας
τὰς δυνάμεις ταύτας . φανερὸν τοίνυν, ὅτι δεῖ διανοητικούς τε εἶναι καὶ
θυμοειδεῖς τὴν φύσιν, τοὺς μέλλοντας εὐαγώγους ἔσεσθαι τῷ νομο- D. + Græc.
θέτῃ πρὸς τὴν ἀρετήν . ὅπερ γὰρ φασί τινες δεῖν ὑπάρχειν τοῖς φύ
λαξι , δ' φιλητικοὺς μὲν εἶναι τῶν γνωρίμων : πρὸς δὲ τοὺς ἀγνώ-
στας ἀγρίους, ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν : αὐτὴ γάρ ἐστιν ἡ τῆς
ψυχῆς δύναμις , ἣν φιλοῦμεν : σημεῖον δὲ : πρὸς γὰρ τοὺς οἰκείους
καὶ φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον, ἢ πρὸς τοὺς ἀγνώστας , ὀλι-
γωρεῖσθαι νομίζας. διὸ καὶ ἀρχίλοχος προσηκόντως τοῖς φίλοις ἐγ- Archilochus.
καλῶν, διαλέγεται πρὸς τὸν θυμόν. Οὐ γὰρ δὴ παρὰ φίλων ἀπ' ἀγ-
χεο . καὶ δ' ἄρχειν δὲ καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης
ὑπάρχει πᾶσιν : ἀρχικὸν γὰρ καὶ ἀήττητον ὁ θυμός . οὐ καλῶς δ' ἔ- + Vt loquitur Heraclides

ε βλαβερὰ, πολλὰ τυγχάνουσιν ἀμφισβητοῦντες: τό, τε γὰρ ἐπέχειν ἀναγκαῖον εἶναι φασι πρὸς τὴν δυνομίαν, καὶ τὴν πολυανθρωπίαν: γίνεσθαι μὲν γὰρ εὐχρήστους τῇ θαλάσσῃ, διαπέμποντας καὶ δεχομένους ἐμπόρων πλῆθος. ὑπονοητέον δ' εἶναι πρὸς ἃ πολιτεύεσθαι καλῶς. ὅτι μὲν δὴ εἰ ταῦτα μὴ συμβαίνει, βέλτιον καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ πρὸς εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων μετέχειν τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν τῆς θαλάττης, οὐκ ἄδηλον: καὶ γὰρ πρὸς ἃ ἔξον φέρειν τοὺς πολεμίους, βοηθητοὺς εἶναι δεῖ κατ' ἀμφότερα τοὺς σωζησομένους, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ
ζ θάλατταν. καὶ πρὸς τὸ βλάπτειν τοὺς ἐπιθησομένους, εἰ μὴ κατ' ἄμφω δυνατόν, ἀλλὰ κατὰ θάτερον ὑπάρξει μᾶλλον, ἀμφοτέρων μετέχουσιν. ὅσα τ' ἂν μὴ τυγχάνῃ παρ' αὐτοῖς ὄντα, δέχεσθαι ταῦτα καὶ τὰ πλεονάζοντα τῶν γιγνομένων ἐκπέμπεσθαι τῶν ἀναγκαίων ὄντων: αὐτῇ γὰρ ἐμπορεύεσθαι, ἀλλ' οὐ τοῖς ἄλλοις δεῖ εἶναι τὴν πόλιν: οἱ δὲ παρέχοντες σφᾶς αὐτοὺς πᾶσιν ἀγοράν, προσόδου χάριν ταῦτα πράττουσιν. ὧν δὲ μὴ δεῖ πόλιν τοιαύτης μετέχειν πλεονεξίας, οὐδ' ἐμπόριον δεῖ κεκτῆσθαι τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν ὁρῶμεν πολλαῖς ὑπάρ-
η χουσι καὶ χώραις καὶ πόλεσιν, ἐπίνεια καὶ λιμένας, εὐφυῶς κείμενα πρὸς τὴν πόλιν. ὥστε μήτε τὸ αὐτὸ νέμειν ἄχυ: μήτε πόρρω λίαν, ἀλλὰ κρατεῖσθαι τείχεσι, καὶ τοιούτοις ἄλλοις ἐρύμασι, φανερὸν, ὡς εἰ μὲν ἀγαθόν τι συμβαίνει γίνεσθαι διὰ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ὑπάρξει τῇ πόλει ὅσον τὸ ἀγαθόν: εἰ δέ τι βλαβερὸν, φυλάξασθαι ῥᾴδιον τοῖς νόμοις, φράζοντας καὶ διορίζοντας, τίνας οὐ δεῖ, καὶ τίνας ἐπιμίσγεσθαι δεῖ πρὸς ἀλλήλους. περὶ δὲ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως,
θ ὅτι μὲν βέλτιστον ὑπάρχειν μέχρι τινὸς πλήθους, οὐκ ἄδηλον: οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον ἰσχὺν δεῖ καὶ φοβεροὺς εἶναι, καὶ δύνασθαι βοηθεῖν, ὥσπερ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. περὶ δὲ πλήθους ἤδη καὶ μεγέθους τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸς ἃν βίον ἀποπειπέον τῆς πόλεως: εἰ μὲν γὰρ ἡγεμονικὸν καὶ πολιτικὸν ζήσεται βίον, ἀναγκαῖον καὶ ταύτην τὴν δύναμιν ὑπάρχειν πρὸς τὰς πράξεις σύμμετρον. τὴν δὲ πολυανθρωπίαν τὴν γιγνομένην περὶ τὸν ναυτικὸν ὄχλον, οὐκ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τοῖς πολίταις: οὐθὲν γὰρ μόριον εἶναι δεῖ τῆς πόλεως: τὸ μὲν γὰρ ἐπιβατικὸν, ἐλεύ-

χοντος δ' ἐπίταξις καὶ κρίσις ἔργον. πρὸς δὲ τοῦτο κρίνειν πολλὴ τῶν δικαίων, καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς διανέμειν κατ' ἀξίαν, ἀναγκαῖον γνωρίζειν ἀλλήλους, ποῖοί τινές εἰσι, σὺν πολίτας. ὡς ὅπου τοῦτο μὴ συμβαίνει γίγνεσθαι, φαύλως ἀνάγκη γίγνεσθαι τὰ πολλὰ τοῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς κρίσεις: πολλὰ ἀμφότερα γὰρ οὐ δίκαιον αὐθαιρεδιάζειν, ὅπερ ἐν τῇ πολυανθρωπίᾳ τῇ λίαν, ὑπάρχει φανερῶς: ἐπὶ δὲ ξένοις καὶ μετοίκοις ῥᾴδιον μεταλαμβάνειν τῆς πολιτείας: οὐ γὰρ χαλεπὸν τὸ λανθάνειν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πλήθους. δῆλον τοίνυν ὡς οὗτός ἐστι πόλεως ὅρος ἄριστος, ἡ μεγίστη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ, πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐσύνοπτος. πολλὴ μὲν οὖν μεγέθους πόλεως διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ πολλὰ τῆς χώρας ἔχει: πολλὰ μὲν γὰρ τοῦ ποίαν τινὰ, δῆλον ὅτι τὴν αὐταρκεστάτην πᾶσι ἂν εἴη τοῖς ἐπαινέσειε. τοιαύτην δὲ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν παντοφόρον: τὸ γὰρ πάντα ὑπάρχειν καὶ δεῖσθαι μηδενός, αὐταρκοῦς: πολλὰ δὲ καὶ μεγέθει τὸ αὐτὸ, ὥστε δύνασθαι σὺν οἰκοῦντας ζῆν ῥᾳδίως καὶ σωφρόνως. ἔστω δὲ τὸν ὅρον εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς λέγομεν, ἴσως ἐπισκεπτέον ἀκριβέστερον, ὅταν ὅλως πολλὰ κτήσεως καὶ τῆς πολλὰ τῆς ἀσίας εὐπορίας συμβαίνῃ ποιεῖσθαι μνείαν, πῶς δεῖ καὶ τίνα τρόπον ἔχειν πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν: πολλαὶ γὰρ πολλὰ τῶν σκέψιν ταύτην εἰσὶν ἀμφισβητήσεις, διὰ τοὺς ἔλκοντας ἐφ' ἑκατέραν τὸν βίον τὴν ὑπερβολήν. τοὺς μὲν ζῶντι τὴν ἁπλότητα: τοὺς δὲ, ζῶντι τὴν τρυφήν. τὸ δ' εἶδος τῆς χώρας οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν. δεῖ δ' εἶναι πείθεσθαι καὶ τοῖς πολλὰ τὴν στρατηγίαν ἐμπείροις. ὅτι χρὴ μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι δυσέμβολον: αὐτοῖς δ' εὔεξοδον. ἔτι δ' ὥσπερ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων δυσσύνοπτον ἔφαμεν εἶναι δεῖν, οὕτω καὶ τὴν χώραν. τὸ δ' εὐσύνοπτον, τὸ δύβοή θητον εἶναι τὴν χώραν δεῖ. τῆς δὲ πόλεως τὴν θέσιν, εἰ χρὴ ποιεῖν κατ' εὐχήν, πρός τε τὴν θάλατταν προσήκει κεῖσθαι καλῶς, πρός τε τὴν χώραν. ἓν μὲν ὃ λεχθὲν ὅρος: δεῖ γὰρ πρὸς ταὐτὸν εὐβοηθείας κοινὴν εἶναι τῶν τόπων ἁπάντων. ὁ δὲ λοιπὸς πρὸς τὰς τῶν γιγνομένων καρπῶν παραπομπάς. ἔτι δὲ τῆς πολλὰ ξύλα ὕλης, καὶ εἴ τινα ἄλλην ὀργασίαν ἡ χώρα τυγχάνει κεκτημένη τοιαύτην, οὐ παρανόμως. Περὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας, πότερον ὠφέλιμος ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν, ἢ

ε ταῖς πόλεσιν ἴσως ὑπάρχειν καὶ δούλων ἀριθμὸν πολλῶν, καὶ μετοίκων, καὶ ξένων. ἀλλ' ὅσοι πόλεως εἰσὶ μέρος, καὶ ἐξ ὧν συνίσταται πόλις οἰκείων μορίων: ἡ γὰρ τούτων ὑπεροχὴ τὸ πλήθους μεγάλης πόλεως σημεῖον. ἐξ ἧς δὲ βαίνουσι μὲν ἐξέρχονται πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν: ὁ πολῖται δὲ ὀλίγοι, ταύτην οὐδαμῶς ἔναι μεγάλην: οὐ γὰρ ταυτὸν μεγάλη τε πόλις καὶ πολυάνθρωπος. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐκ τῶν ἔργων φανερόν. ὅτι χαλεπὸν: ἴσως δ' ἀδύνατον, δύνασθαι τὴν λίαν πολυάνθρωπον: τῶν γοῦν δοκούντων πολιτεύεσθαι καλῶς, οὐδὲ μίαν ὁρῶμεν οὖσαν εὐεμέλητον πρὸς τὸ πλῆθος. ζ δῆλον δὲ καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων πίστεως: ὅτε γὰρ νόμος τάξις τίς ἐστι, καὶ τὴν δύνομίαν ἀναγκαῖον δύταξίαν ἔναι: ὁ δὲ λίαν ὑπερβάλλων ἀριθμὸς οὐ δυνάσεται μετέχειν τάξεως: θείας γὰρ δὴ δῆλον δυνάμεως ἔργον, ἥτις καὶ τὸ δὲ συνέχει τὸ πᾶν. ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι. διὸ καὶ πόλιν, ἧς μετὰ μεγέθους ὁ λεχθεὶς ὅρος ὑπάρχει, ταύτην ἂν εἶν καλλίσην ἀναγκαῖον. ἀλλ' ἔστι τὶ καὶ πόλεσι μεγέθους μέτρον. ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ζώων, φυτῶν, ὀργάνων: καὶ γὰρ ζώων ἕκαστον, οὔτε λίαν μικρὸν: οὔτε κατὰ μέγεθος ὑπερβάλλοις ἕξει τὴν αὐτῆς δύναμιν. ἀλλ' ὁ μὲν, ὅλως ἐσθρμένον ἔσαι τῆς φύσεως: ὁ δὲ, φαύλως ἔχον. οἷον, πλοῖον ἀσπιδαμιαῖον μέν, οὐκ ἔσαι πλοῖον ὅλως: οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν. εἰς δέ τι μέγεθος ἐλθόν. ὁ μὲν, διὰ σμικρότητα φαύλην ποιήσει τὴν ναυτιλίαν: ὁ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβολήν. ὁμοίως δὲ καὶ πόλις, ἡ μὲν ἐξ ὀλίγων λίαν, οὐκ αὐτάρκης: ἡ δὲ πόλις, αὐτάρκης: ἡ δὲ ἐκ πολλῶν ἄγαν, ἐὶς μὲν τοῖς ἀναγκαίοις αὐτάρκης ὥσπερ ἔθνος, ἀλλ' οὐ πόλις. πολιτείαν γὰρ οὐ ῥᾴδιον ὑπάρχειν. τὶς γὰρ στρατηγὸς ἔσαι τοῦ λίαν ὑπερβάλλοντος πλήθους, ἢ τὶς κήρυξ μὴ στεντόρειος. διὸ πρῶτον μὲν ἔναι πόλιν ἀναγκαῖον τὴν ἐκ τοσούτου πλήθους, ὃ πρῶτον πλῆθος αὐτάρκες πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστι κατὰ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. ἐνδέχεται δὲ καὶ τὴν ταύτης ὑπερβάλλουσαν κατὰ πλῆθος, εἶν μείζω πόλιν. ἀλλὰ τοῦτ' οὐκ ἔστιν ὥσπερ εἴρηται πρόσω. τίς δ' ὅρος ὁ τῆς ὑπερβολῆς ὅρος, ἐκ τῶν ἔργων ἰδεῖν ῥᾴδιον: ἐστὶ γὰρ αἱ πρακτικαὶ τῆς πόλεως. τῶν μὲν, ἀρχόντων: τῶν δ', αἰσθησόμενον. ἂν

ἐξωτερικῶν πραξέων, τοὺς τοῦς διανοίας ἀρχιτέκτονας. ἀλλὰ μὴν, οὐδ' ἀπορρητέον ἀναγκαῖον τὰς καθ' αὑτὰς πόλεις ἱδρυμένας καὶ ζῆν οὕτω προηρημένας: εἰδέχεται γὰρ κατὰ μέρη καὶ τοῦτο συμβαίνειν: πολλαὶ γὰρ κοινωνίαι πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι τῆς πόλεως εἰσὶν. ὁμοίως δὲ ἔστιν ὑπάρχει καὶ καθ' ἑνὸς ὁτουοῦν τῶν ἀνθρώπων: σχολὴ γὰρ ἂν ὁ θεὸς ἔχοι κακῶς, καὶ πᾶς ὁ κόσμος, οἷς οὐκ εἰσὶν ἐξωτερικαὶ πραξεῖς παρὰ τοὺς οἰκείους τοὺς αὐτῶν. ὅτι μὲν οὖν τὸν αὐτὸν βίον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν ἄριστον, ἐκάστῳ τε τῶν ἀνθρώπων, καὶ κοινῇ τοῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἀνθρώποις, φανερόν ἐστιν. Ἐπεὶ δὲ περιμίας τὰ νῦν εἰρημένα περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας ἡμῖν τεθεώρηται πρότερον, ἀρκὴ τῶν λοιπῶν εἰπεῖν πρῶτον, ποίας ζῆναι δεῖ τοὺς ὑποθέσεις εἶναι περὶ τῆς μελλούσης κατ' εὐχὴν συνεστάναι πόλεως: οὐ γὰρ οἷόν τε πολιτείαν γενέσθαι τὴν ἀρίστην ἄνευ συμμέτρου χορηγίας. διὸ δεῖ πολλὰ προϋποτεθεῖσθαι καθάπερ ὑπεθέμεθα: ἔστιν μὲν δὴ τι μηδὲν τούτων ἀδύνατον. λέγω δὲ οἷον πόλεώς τε πλήθους πολιτῶν, καὶ χώρας. ὥσπερ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. οἷον, ὑφάντῃ καὶ ναυπηγῷ δεῖ τὴν ὕλην ὑπάρχειν, ἐπιτηδείαν οὖσαν πρὸς τὴν ἐργασίαν: ὅσῳ γὰρ ἂν αὕτη τυγχάνῃ παρεσκευασμένη βέλτιον, ἀνάγκη καὶ τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῆς τέχνης εἶναι κάλλιον, οὕτω καὶ τῷ πολιτικῷ, καὶ τῷ νομοθέτῃ δεῖ τὴν οἰκείαν ὕλην ὑπάρχειν, ἐπιτηδείως ἔχουσαν. ἔστι δὲ πολιτικῆς χορηγίας πρῶτον, τό, τε πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. πόσους τε καὶ ποίους τινὰς ὑπάρχειν δεῖ φύσει. καὶ κατὰ τὴν χώραν ὡσαύτως, ὅσην τε εἶναι, καὶ ποίαν τινὰ ταύτην. οἴονται μὲν δὴ οἱ πλεῖστοι προσήκειν μεγάλην εἶναι τὴν εὐδαίμονα πόλιν. εἰ δὲ ζοῦτ' ἀληθὲς, ἀγνοοῦσι ποία μεγάλη καὶ ποία μικρὰ πόλις: κατ' ἀριθμοῦ γὰρ πλῆθος τῶν συνοικούντων κρίνουσι τὴν μεγάλην. δεῖ δὲ μᾶλλον μὴ εἰς τὸ πλῆθος, εἰς δὲ δύναμιν ἀποβλέπειν: ἔστι γάρ τι καὶ πόλεως ἔργον. ὥστε τὴν δυναμένην ταῦτα μάλιστ' ἀποτελεῖν, ταύτην οἰκτέον εἶναι μείζω φύσιν αὖ τις τὸ διαφέροντος κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος. οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν εἰ δεῖ κρίνειν πρὸς τὸ πλῆθος ἀποβλέποντας, οὐ κατὰ τὸ τυχὸν πλῆθος ζῆν οἰκτέον: ἀναγκαῖον γὰρ ἐν

ε τῶν καλῶν. τὸ μὴν τοι νομίζειν πᾶσαν ἀρχὴν εἶναι δεσποτείαν, οὐκ ὀρθὸν: οὐ γὰρ ἔλαττον διέσηκεν ἡ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ τῆς τῶν δούλων, ἢ αὐτὸ φύσει ἐλεύθερον, τοῦ φύσει δούλου. διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἱκανῶς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. ὃ δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖν τὸ ἀγαθοεργεῖν τοῦ πολεμεῖν, οὐκ ἀληθές. ἡ γὰρ εὐδαιμονία πρᾶξίς ἐστιν. ἔπι δὲ πολλῶν καὶ καλῶν τέλος ἔχουσιν αἱ τῶν δικαίων καὶ σωφρόνων πράξεις. καί τοι τάχ' ἂν τοσοῦτόν γε διωρισμένων, ὅσον τὸ κύριον εἶναι πάντων, ἄριστον: οὕτω γὰρ ἂν πολεῖς καὶ καλλίστων κύριος εἴη πράξεων. ὥστε οὐ δεῖ τὸν δυνάμενον ἄρχειν παριέναι τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφαιρεῖσθαι, καὶ μήτε πατέρα παῖδων, μήτε παῖδας πατρὸς, μηδ' ὅλως φίλον φίλου μηδένα ποιεῖσθαι λογιεῖν: μηδὲ πρὸς τοῦτο φροντίζειν: τὸ γὰρ ἄριστον αἱρετώτατον: εὐ δ' οὖ πράττειν ἄριστον. τοῦτο μὲν οὖν ἀληθῶς ἴσως λέγεται, ἐπὶ πᾶσι ὑπάρξει τοῖς ἀποσβεσθεῖσι καὶ βιαίοις, τὸ τῶν ὄντων αἱρετώτατον. ἀλλ' ἴσως οὐχ οἷόν τε ὑπάρχειν. ἀλλ' ὑποτίθεται τοῦτο ψεῦδος: οὐ γὰρ ἔστι καλαῖς ταῖς πράξεις εἶναι τῷ μὴ διαφέροντι τοσοῦτον, ὅσον ἀνὴρ γυναικὸς, ἢ πατὴρ τέκνων, ἢ δεσπότης δούλων. ὥστε ὁ παραβαίνων, οὐθὲν ἧττον ποιήσει κατορθώσεως ὕστερον, ὅσον ἤδη παρεκβέβηκε τῆς ἀρετῆς: τοῖς γὰρ ὁμοίοις δ' καλὸν καὶ τὸ δίκαιον ἐστὶ τῷ μέρει: τοῦτο γὰρ ἴσον καὶ ὅμοιον. τὸ δὲ μὴ ἴσον τοῖς ἴσοις, καὶ δ' μὴ ὅμοιον τοῖς ὁμοίοις, παρὰ φύσιν: οὐδὲν δὲ τῶν παρὰ φύσιν καλόν. διὸ κἂν ἄλλος τις ᾖ κρείττων κατ' ἀρετὴν καὶ κατὰ δύναμιν τὴν πρακτικὴν τῶν ἀρίστων, τοῦτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν, καὶ τοῦτῳ πέφυκεν εἶναι δίκαιον. δεῖ δ' οὐ μόνον ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ὑπάρχειν, καθ' ἣν ἔστι πρακτικός.

ζ ἀλλ' εἰ ταῦτα λέγεται καλῶς, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εὐπραξίαν θετέον. καὶ κοινὴ πάσης πόλεως ἂν εἴη καὶ καθ' ἕκαστον, ἄριστος βίος ὁ πρακτικός. ἀλλὰ τὸν πρακτικὸν οὐκ ἀναγκαῖον ἔστι πρὸς ἑτέρους εἶναι καθάπερ οἴονταί τινες: οὐδὲ τὰς διανοίας ἔστι μόνας ταύτας πρακτικὰς, ἃς τῶν ἀποβαινόντων χάριν γινομένας καὶ τὸ πράττειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὰς αὐτοτελεῖς καὶ τὰς αὐτῶν ἕνεκεν θεωρίας, καὶ διανοήσεις: ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος. ὥστε καὶ πρᾶξις τις. μάλιστα δὲ καὶ πράττειν λέγομεν: καὶ κυρίους τοὺς

ὅτι, τὸ ἢ πεῖσαι ἢ βιάζεσθαι : τὸ μὲν, τοὺς θεραπευομένους : τὸ δὲ, τοὺς σωτῆρας. ἀλλ' ἐοίκασιν οἱ πολλοὶ τῷ δεσποτικῷ, πολιτικῷ εἶναι θεσθαι εἶναι : καὶ ὅπερ αὐτοῖς ἕκαστοι οὐ φασὶν εἶναι δίκαιον, οὐδὲ συμφέρον, τοῦτ' οὐκ ἀναγκάζονται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσκοῦντες : αὐτοὶ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς δ' δικαίως ἄρχειν βούλονται: πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐδὲν μέλει τῶν δικαίων. ἄτοπον δὲ εἰ μὴ φύσει, δ' μὲν, δεσπότου εἶναι: ὁ δὲ, οὐ δεσπότου. ὥστε εἴπερ ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, οὐ δεῖ πάντων πειρᾶσθαι δεσπόζειν, ἀλλὰ τῶν δεσποτῶν. ὥσπερ οὐδὲ θηρεύειν δεῖ θοίνην ἢ θυσίαν ἀνθρώπους, ἀλλὰ δ' πρὸς τοῦτο θηρευτέον. ἔστι δὲ θηρευτὸν ὃ ἄν ἄγριον ᾖ, ἐδέσιμον ζῷον. ἀλλὰ μὴν, εἴη γ' ἂν καὶ καθ' ἑαυτὴν μία πόλις εὐδαίμων, ἣ πολιτεύεται δῆλον ὅτι καλῶς. εἴπερ οὐδὲ χέται πόλιν οἰκεῖσθαί που καθ' ἑαυτὴν νόμοις χρωμένην ἀσπουδαίοις. ἡ τῆς πολιτείας ἡ ζώταξις οὐ πρὸς πόλεμον : οὐδὲ πρὸς τὸ κρατεῖν ἕνεκα τῶν πολεμίων : μηδὲν γὰρ ὑπάρχέτω τοιοῦτον. δῆλον ἄρα ὅτι πάσας τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιμελείας, καλὰς μὲν θετέον : οὐχ ὡς τέλος δὲ πάντων ἀνηρότατον, ἀλλὰ ἐκείνου χάριν ταύτας. τὸ δὲ νομοθέτου ἴδιον τοῦ σπουδαίου ἐστὶ, τὸ θεάσασθαι πῶς πόλιν, καὶ γένος ἀνθρώπων, καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν ζωὴν ἀγαθὴν πῶς μεθέξουσι. καὶ τίνες εὐδαιμονίας αὐτοῖς εὐδαιμονίας. διόπερ μία τοῦ τῶν ταπεινῶν εἶναι νομίμων. καὶ τοῦτο τῆς νομοθετικῆς ἐστιν ἰδεῖν. ἐάν τινα ὑπάρχωσι χειτνιῶντες πρὸς ποίους ἀσκητέον, ἢ πῶς τοῖς καθήκουσι πρὸς ἑκάστους χρηστέον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, κἂν ὕστερον τύχῃ τῆς προσηκούσης σκέψεως, πρὸς τὸ τέλος δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ζωτεύειν. Πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας μὲν, ἂν μετ' ἀρετῆς εἶναι βίον αἱρετώτατον : διαφερομένους δὲ πρὸς τῆς χρήσεως αὐτῆς, λεκτέον ἡμῖν πρὸς ἀμφοτέρους αὐτούς: οἱ μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζουσι τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς, νομίζοντες τόν τε τοῦ ἐλευθέρου βίον ἕτερόν τινα εἶναι τοῦ πολιτικοῦ, καὶ πάντων αἱρετώτατον : οἱ δὲ, τοῦτον ἄριστον: ἀλλ' ἀβέλτερον γὰρ τὸν μηδὲν πρακτέον τὰ πράττειν οὖν: τὴν δ' εὐπραγίαν καὶ τὸ εὖ ζῆν εὐδαιμονίαν εἶναι τοῦτον, ὅλα τὰ μὲν, ἀμφοτέροις λέγουσιν ὀρθῶς: τὰ δὲ, οὐκ ὀρθῶς. οἱ μὲν, ὅτι ὁ τοῦ ἐλευθέρου βίος τοῦ δεσποτικοῦ ἀμείνων: τοῦτο γὰρ ἀληθές : οὐδὲν γὰρ τῷ γε δούλῳ, ἢ δούλος, χρῆσθαι σεμνὸν : ἡ γὰρ ἐπιταξις ἡ τοῦ τῶν ἀναγκαίων, οὐδενὸς μετέχει

CAP. III.

νοῦντα πρὸς τὸν βελτίω σκοπὸν συντάττεσθαι, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον, καὶ κοινῇ τὴν πολιτείαν. νομίζουσι δ' οἱ μὲν, τὸ τῶν πίλαι ἄρχειν, δεσποτικῶς μὲν γιγνόμενον, μετ' ἀδικίας τινὸς εἶναι τῆς μεγίστης: πολιτικῶς δὲ, δι' μὲν ἄδικον οὐκ ἔχειν: ἐμποδὼν δὲ ἔχειν τὴν πόλει αὐτὸν δύναμιν. τούτων δ' ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς ἕτεροι τυγχάνουσι δοξάζοντες: μόνον γὰρ ἀνδρὸς τὸν σπουδαίου εἶναι βίον καὶ πολιτικοῦ: ἐφ' ἑκάστης γὰρ αἱρέσεως οὐκ εἶναι σπουδὴν μᾶλλον τοῖς ἰδιώταις: ἢ τοῖς τὰ κοινὰ πράττουσι καὶ πολιτευομένοις. οἱ μὲν δὴ οὕτως ὑπολαμβάνουσιν: οἱ δὲ, τὸν δεσποτικὸν καὶ τυραννικὸν τρόπον τῆς πολιτείας εἶναι μόνον εὐδαίμονα φασί. παρ' ἐνίοις δὲ καὶ τῆς πολιτείας οὗτος ὅρος τῶν νόμων, ὅπως δεσπόζωσι τῶν πέλας. διὸ καὶ τῶν πολέων νομίμων χεῖρον ὡς εἰπεῖν, κειμένων παρὰ τοῖς πολέσιοις, ὅμως ἕκαστοι τὸ πρὸς ἓν οἱ νόμοι βλέπουσι, καὶ κρατεῖν ζοχάζονται πάντες. ὥσπερ οὐ λακεδαίμονι καὶ κρήτῃ πρὸς τοῦτο πολέμους ζωτέτακται σχεδὸν ἅπαντας, τε παιδείᾳ, καὶ τῷ τῶν νόμων πλήθος. ἔτι δ' ἐν τοῖς ἔθνεσι πᾶσι τοῖς δυναμένοις πολεονεκτεῖν, ἃ τοιαύτη τετίμηται δυνάμις. οἷον, ἐν σκύθαις καὶ πέρσαις, καὶ θραξὶ, καὶ κελτοῖς: ἐν ἐνίοις γὰρ καὶ νόμοι τινὲς εἰσι παροξύνοντες πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, καθάπερ ἐν καρχηδόνι φασί, τὸν ἐκ τῶν κρίνων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρατείας. ἦν δέ ποτε καὶ παρὰ μακεδόσιν νόμος τὸν μηδένα ἀποκτάντα πολέμιον ἄνδρα, παραιρεῖσθαι τὴν φορβειάν. ἐν δὲ σκύθαις οὐκ ἐξῆν πίνειν ἐν ἑορτῇ τινὶ σκῦφον παρεμφερόμενον τῷ μηδένα ἀποκτάντι πολέμιον. ἐν δὲ τοῖς ἴβηρσιν, ἔθνει πολεμικῷ, τοσοῦτόν ἐστιν ἀριθμὸν ὀβελίσκους καταπεπηγότας παρὰ τὸν τάφον, ὅσους ἂν διαφθείρῃ τῶν πολεμίων. καὶ ἕτερα δὴ παρ' ἑτέροις ἔστι διαῦτα πολλά. τὰ μὲν, νόμοις κατειλημμένα: τὰ δὲ, ἔθεσι. καί τοι δόξειεν ἂν ἄγαν ἄτοπον ἴσως εἶναι τοῖς βουλομένοις ἐπισκοπεῖν, εἰ τοῦτ' ὄντως ἔργον τοῦ πολιτικοῦ, τὸ δύνασθαι θεωρεῖν, ὅπως ἀρχὴ καὶ δεσπόζῃ τῶν πλησίον, καὶ βουλομένων, καὶ μὴ βουλομένων: πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο πολιτικὸν ἢ νομοθετικόν; ἔτι μὴ δὲ νόμιμον ὄντιν. ὁ νόμιμον δὲ, τὸ μὴ μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ ἀδίκως ἄρχειν: κρατεῖν δ' ὅτι καὶ μὴ δικαίως. ἀλλὰ μὴν ὅδ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις οὐκ ὁρῶμεν: οὔτε γὰρ τοῦ ἰατροῦ, οὔτε τοῦ κυβερνήτου ἔργον

ταῦτα μὲν δὴ τοσοῦτον ἔστω διῳρισμένα τῷ λόγῳ: οὔτε γὰρ μὴ διηγγάνειν αὐτῶν δυνατὸν, οὔτε πάντας οὐδ' οἰκείους ἐπεξελθεῖν οὐδὲ χρὴ λόγους: ἱκανὰς γάρ ἐστιν ὄργον ἀρχὰς ταῦτα. νῦν δὲ ὑπο-
κείσθω τοσοῦτον, ὅτι βίος μὲν ἄριστος, καὶ χωρὶς ἑκάστου, καὶ κοινῇ
πᾶσι πόλεσιν, ὁ μετὰ ἀρετῆς κεχορηγημένης δὴ τοσοῦδε, ὥστε με-
τέχειν τῶν κατ' ἀρετὴν πρακτέων. πρὸς δὲ τοὺς ἀμφισβητοῦντας, ἐά-
σαντας δή τινας νῦν μεθόδου, διασκεπτέον ὕστερον, εἴτις βίος ἐρημικὸς
τυγχάνῃ μὴ πειθόμενος. Πότερον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν αὐ-
τὴν ἕνα φατέον, οἷός τε ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων καὶ πόλεως, ἢ μὴ
τὴν αὐτὴν, λοιπὸν ὅτιν' εἰπεῖν. φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο: πάντες γὰρ ἂν
ὁμολογήσειαν ἕνα τὴν αὐτὴν: ὅσοι γὰρ εἰ πλούτῳ τὸ ζῆν οὗ τίθενται
ἐφ' ἑνός, οὗτοι καὶ τὴν πόλιν ὅλιστέαν ἢ πλουσία, μακαρίζουσιν.
ὅσοι τε ἂν τυραννικὸν βίον μάλιστα τιμῶσιν, οὗτοι καὶ πόλιν τὴν πλεί-
στων ἄρχουσαν, εὐδαιμονεστάτην ἂν εἶναι φαῖεν, εἴ τις ἂν σῖα δ' ἀρε-
τὴν ἀποδέχεται, καὶ πόλιν εὐδαιμονεστέραν φήσει τὴν σπουδαιοτέ-
ραν. ἀλλὰ ταῦτ' ἤδη δύο ἦν, ἃ δεῖται σκέψεως. εἰ μὲν, πότερος
αἱρετώτερος βίος ὁ διὰ τὸ συμπολιτεύεσθαι καὶ κοινωνεῖν πόλεως,
ἢ μᾶλλον ὁ ξενικὸς καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἀπολελυμένος.
ἔτι δὲ τίνα πολιτείαν θετέον, καὶ ποίαν διάθεσιν πόλεως ἀρίστην.
ἔστε πᾶσιν ὄντος αἱρετοῦ κοινωνεῖν πόλεως: ἔστε καὶ τισὶ μὲν μὴ: τοῖς
δὲ πολέσιος. ἐπεὶ δὲ τῆς πολιτικῆς διανοίας καὶ θεωρίας τοῦτ' ἔστιν
ὄργον, ἀλλ' οὐ τὸ περὶ ἕκαστον αἱρεῖν: ἡμεῖς δὲ ταύτην προκρί-
μεθα ναῦν τὴν σκέψιν, ἐκεῖνο μὲν παρῆργον ἂν εἴη: δῆλον δὲ ὄργανον
τῆς μεθόδου ταύτης. ὅτι μὲν δὴ ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείαν ἀρίστην τοι-
αύτην, καθ' ἣν τάξει, κἂν ὁστισοῦν ἄριστα πράττοι καὶ ζῴη μακαρί-
ως, φανερόν ἐστιν. ἀμφισβητεῖται δὲ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμολογούν-
των τὸν μετ' ἀρετῆς βίον αἱρετώτατον, πότερον ὁ πολιτικὸς καὶ
πρακτικὸς βίος αἱρετὸς, ἢ μᾶλλον ὁ πάντων τῶν ἐκτὸς ἀπολε-
λυμένος. οἷον, θεωρητικός τις, ὃν μόνον τινὲς φασιν εἶναι φιλόσοφον:
φαίνεται γὰρ τούτοις τοῖς λύουσι βίοις τῶν ἀνθρώπων οἱ φιλοτιμώτα-
τοι πρὸς ἀρετὴν φαίνονται προαιρούμενοι, καὶ τῶν πολιτῶν, καὶ
τῶν νῦν. λέγω δὲ λύω, τόν τε πολιτικὸν καὶ τὸν φιλόσοφον. διαφέ-
ρει δὲ οὐ μικρὸν πότερον ἔχει τὸ ἀληθὲς: ἀνάγκη γὰρ τὸν, τε εὖ φρο

ῥᾴδιον μὲν οὖν περὶ τούτων καὶ διὰ τῶν ὀργάνων διαλαμβάνειν τὴν πίστιν, ὁρῶντας ὅλα κτώμενοι καὶ φυλάττουσιν οὐ ταὐτὰ τοῖς σώμασι, ἀλλ' ἐκεῖνα ταύταις: καὶ δὲ ζῆν οὐδαιμόνως, εἴτ' ἐν τῷ χαίρειν ἐστίν, εἴτ' ἐν ἀρετῇ τοῖς ἀνθρώποις, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν, ὅλα μᾶλλον ὑπάρχει ὅσοις τὸ ἦθος μὲν, καὶ τὴν διάνοιαν κεκοσμημένοις εἰς ὑπερβολήν: περὶ δὲ τὴν ἔξω κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν μετριάζουσιν, ἢ τοῖς ἐκεῖνα μὲν κεκτημένοις πολέως τῶν χρησίμων: ἐν δὲ τούτοις ἐλλείπουσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ δὲν λόγον σκοπουμένοις δυσώνυμόν ἐστι: τὰ μὲν γὰρ σώματος ἔχει πέρας, ὥσπερ ὄργανοί τι: πᾶν δὲ δὲ χρήσιμον ὄντων, ὧν τὴν ὑπερβολὴν, ἢ ἐλάττην ἀναγκαῖον, ἢ μηθὲν ὄφελος ἔστιν αὐτῶν τοῖς ἔχουσιν. τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἕκαστον ἀγαθῶν, ὅσῳ περ αὖ ὑπερβάλλῃ, ὅσουτῳ μᾶλλον χρήσιμον ἔστιν. εἰ δεῖ καὶ τούτοις ἐπιλείγειν, μὴ μόνον τὸ καλὸν, ἀλλὰ καὶ δὲ χρήσιμον. ὅλως τε δῆλον ὡς ἀκολουθεῖν φήσομεν τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου πρᾳγματος πρὸς ἄλληλα, κατὰ τὴν ὑπεροχὴν ἣν περ εἴληφε διάστασιν: ὧν φαμὲν αὐτὰς εἶναι διαθέσεις ταύτας. ὥστ' εἴπερ ὄντων ἡ ψυχὴ, καὶ τῆς κτήσεως, ἢ τὸ σώματος τιμιώτερον, καὶ ἁπλῶς ἢ ἡμῶν, ἀνάγκη καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου, ἀνάλογον τούτων ἔχειν. ἔτι δὲ τῆς ψυχῆς οὕνεκεν ταῦτα πέφυκεν αἱρετὰ: καὶ δεῖ πάντας αἱρεῖσθαι τοὺς οὐ φρονήσεις, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὕνεκεν τὴν ψυχήν. ὅτι μὲν δὴν ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπεβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τὸ πράττειν κατὰ ταύτας, ἔστω ὡμολογημένον ἡμῖν, μαρτύρει τῷ θεῷ χρωμένοις: ὃς εὐδαίμων μέν ἐστι καὶ μακάριος: διὰ οὐδὲν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ δι' αὐτὸν αὐτὸς, καὶ τῷ ποιός τις εἶναι τὴν φύσιν. ἐπεὶ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς εὐδαιμονίας διὰ ταῦτ' ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι: τῶν μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς αἴτιον τὸ τύχη: δίκαιος δ' ὃς δεῖς, οὐδὲ σώφρων ἀφ' τύχης, οὐδὲ διὰ τὴν τύχην ἔστιν: ἐξ ὁμοίων δ' ἐστὶ καὶ τῶν αὐτῶν λόγων δεόμενον καὶ πόλιν εὐδαίμονα τὴν ἀρίστην εἶναι καὶ πράττουσαν καλῶς: ἀδύνατον δὲ καλῶς πράττειν, τοῖς μὴ τὰ καλὰ πράττουσιν: οὐθὲν δὲ καλὸν ἔργον, οὔτ' ἀνδρὸς, οὔτε πόλεως χωρὶς ἀρετῆς καὶ φρονήσεως. ἀνδρεία δὲ πόλεως, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφήν. ὧν μεταλαχὼν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων λέγεται δίκαιος, καὶ φρόνιμος, καὶ σώφρων. ἀλλὰ γὰρ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Η'.

Περὶ πολιτείας ἀρίστης τὸν μέλλοντα ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν ζήτησιν, ἀνάγκη διορίζασθαι πρῶτον, τίς αἱρετώτατος βίος: ἀδήλου γὰρ οὔτος τούτου, καὶ τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἄδηλον εἶναι πολιτείαν: ἄριστα γὰρ πεφυκέναι προσήκει τοῦτο ἄριστα πολιτευομένους ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ἐὰν μή τι γίγνηται παράλογον. διὸ δεῖ πρῶτον ὁμολογεῖσθαι τίς ὁ πᾶσιν ὡς ἐπεῖν, αἱρετώτατος βίος: μετὰ δὲ τοῦτο, πότερον κοινῇ καὶ χωρὶς ὁ αὐτὸς ἢ ἕτερος. νομίζοντας δὲ ἱκανῶς πολλὰ λέγεσθαι καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις περὶ τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ νῦν χρηστέον αὐτοῖς: ὡς ἀληθῶς γὰρ πρός γε μίαν διαίρεσιν οὐδεὶς ἀμφισβητήσειεν ἂν: ὡς οὐ τριῶν οὐσῶν μεριστῶν τῶν τε ἐκτὸς, καὶ τῶν ἐν σώματι, καὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, πάντα ταῦτα ὑπάρχειν τοῖς μακαρίοις δεῖ: οὐδεὶς γὰρ ἂν φαίη μακάριον τὸν μηθὲν μόριον ἔχοντα ἀνδρείας, μὴ δὲ σωφροσύνης, μὴ δὲ δικαιοσύνης, μηδὲ φρονήσεως. ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παρατεινομένας μύας: ἀπειρήμονον δὲ μηθενὸς, ἂν ἐπιθυμήσῃ τοῦ φαγεῖν, ἢ πεῖν, τῶν ἐλαχίστων: ἕνεκα δὲ τεταρτημορίου διαφθείροντα τοὺς φιλτάτους φίλους. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν διάνοιαν οὕτως ἄφρονα καὶ διεφθαρμένον, ὥσπερ τι παιδίον ἢ μαινόμενον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν λεγόμενα ὡσπερ πάντες ἂν συγχωρήσειαν. διαφέρονται δ' ἐν τῷ ποσῷ, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς: τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς ἔχειν ἱκανὸν νομίζουσιν ὁτιοσοῦν: τοῦ πλούτου δὲ, καὶ χρημάτων, καὶ δυνάμεως, καὶ δόξης, καὶ πάντων τῶν τοιούτων εἰς ἄπειρον ἐπιτείνουσι τὴν ὑπερβολήν. ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς φροῦμεν, ὅτι ῥᾴδιον

ῥᾴδιον

ε μείσασ, καὶ τὴν χώραν. ἔτι τὰ ὅλα τὰ δικαστήρια, καὶ σωάλλαγμά
των ἀναγκαῖα, καὶ ἀρχέξεις, καὶ φυλακὰς, καὶ ἐπλογισμούς τε καὶ
ἐξετάσεις, καὶ πρὸς δύθυνασ τῶν ἀρχόντων: καὶ τέλος ἀεὶ ὅλα δ'
βουλευόμενον εἰσὶ τῶν κοινῶν. ἰδία δὲ, ταῖς σχολασικωτέραις, καὶ μᾶλ
λον δημοκρούσαις πόλεσιν, ἔτι δὲ φροντιζούσαις δυσκοσμίασ, γυναικο
νομία, νομοφυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία: πρὸς δὲ τούτοις
ὅλα ἀγῶνασ ἐπιμέλεια γυμνικοὺς καὶ διονυσιακούς, κᾆν εἴ τινασ ἑ-
ζ τέρασ συμβαίνει διαύτας γενέσθαι θεωρίασ. τούτων δ' ἔνιαι φα-
νερῶς εἰσὶν οὐ δημοτικαὶ τῶν ἀρχῶν. οἷον, γυναικονομία καὶ παιδονο
μία: τοῖς γὰρ ἄπορος ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσ-
περ ἀκολούθοις, διὰ τὴν ἀδυλίαν. τελῶν δ' οὐσῶν ἀρχῶν, καθ' ἃς
αἱροῦνταί τινασ ἀρχὰς ταὶς κυρίους, νομοφυλάκων, προβού-
λων, βουλῆς: οἱ μὲν νομοφύλακες, ἀριστοκρατικόν:
ὀλιγαρχικὸν δ', οἱ πρόβουλοι: βουλὴ δὲ, δημο-
τικόν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχῶν, ὡς
ἐν τύπῳ, σχεδὸν εἴ-
ρηται περὶ
πασῶν.

Τέλος τοῦ ζ.

δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακὰς ὁ- A
μοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἐξετάσεως, καὶ συντάξεως τῶν πολι-
τῶν. ἔνθα μὲν δὴ ἔστι πᾶσι τούτοις ἀρχαὶ πολέμους εἰσὶν. ἔνθα δ' ἐλάτ-
τους. οἷον, ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσι μία πολὺ πάντων. καλοῦσι δὲ στρα-
τηγοὺς καὶ πολεμάρχους τοὺς τοιούτους. ἔτι δὲ κἂν ὦσιν ἱππεῖς, ἢ φυ-
λοὶ ἢ τοξόται, ἢ ναυτικοί. καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστων εἰσί τε καθίστανται
ἀρχαὶ, αἳ καλοῦνται ναυαρχίαι, καὶ ἱππαρχίαι, καὶ ταξιαρχίαι,
καὶ κατὰ μέρος δὲ αἱ ὑπὸ ταύτας τειραρχίαι, καὶ λοχαγίαι, καὶ B
φυλαρχίαι, καὶ ὅσα τούτων μόρια. τὸ δὲ πᾶν σύστημα τούτων ἔστιν εἶδος
ἐπιμελείας πολεμικῶν. πολὺ μὲν δὴ ταύτῃ τῇ ἀρχῇ ἔχει τὸν
πρῶτον τόπον. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρί-
ζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν λεγομένην λογι-
στὴν καὶ προσεπιθεωροῦσαν, καὶ τὴν μηδὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. κα-
λοῦσι δὲ τούτους, οἱ μὲν, εὐθύνους: οἱ δὲ, λογιστὰς: οἱ δὲ, ἐξετασάς: οἱ
δὲ, συνηγόρους. παρὰ πάσας δὲ ταύτας τὰς ἀρχὰς ἥ μάλιστα κυ- C
ρία πάντων ἐστὶν: ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν ἐφορείαν, ἣν προκαθίζειν τοῦ πλήθους, ὅπου κύριος ὁ δῆμος: δεῖ γὰρ
εἶναι τὸ πιθανὸν τὸ κύριον τῆς πολιτείας. καλεῖται δὲ ἔνθα μὲν,
πρόβουλοι διὰ τὸ προβουλεύειν: ὅπου δὲ τὸ πλῆθος ὅτι, βουλὴ μᾶλ-
λον. αἱ μὲν δὴ πολίτικαὶ τῶν ἀρχῶν, σχεδὸν τοιαῦταί τινές εἰσιν. ἄλ-
λο δ' εἶδος ἐπιμελείας ἱερῶν πολὺ τῶν θεῶν. οἷον, ἱερεῖς τε καὶ ἐπιμεληταὶ
τῶν πολὺ τὰ ἱερὰ: τὸ σώζεσθαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀνορθοῦσθαι τὰ
πίπτοντα τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τέτακται πρὸς
τοὺς θεούς. συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνίοτε μὲν εἶναι
μίαν. οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν: ἐνίοτε δὲ πολλὰς καὶ κεχω- D
ρισμένας τῆς ἱερωσύνης. οἷον, ἱεροποιοὺς, καὶ ναοφύλακας, καὶ τα-
μίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. ἐζημιῶν δὲ ταύτας ἡ πρὸς τὰς θυσίας Vide Gloss.
ἀφωρισμένη τὰς καινὰς πάσας, ὅσας μὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἀποδίδωσιν ὁ νό-
μος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινῆς ἑστίας ἔχουσι τὴν τιμήν. καλοῦσι δ' οἱ μὲν,
ἄρχοντας τούτους: οἱ δὲ, βασιλεῖς: οἱ δὲ, πρυτάνεις. αἱ μὲν δὴ ἀναγ-
καῖαι ἐπιμέλειαι εἰσὶ πολὺ τούτων ὡς εἰπεῖν συγκεφαλαιωσαμένους
πολὺ τε τὰ δαιμόνια καὶ τὰ πολεμικὰ, καὶ πολὺ τοὺς πρόσοδους, καὶ
πολὺ τὰ ἀναλισκόμενα, καὶ πολὺ ἀγορὰν, καὶ πολὺ τὸ ἄστυ καὶ λι-

ἐπισάται, καὶ μνήμονθ': καὶ τούτοις ἄλλα ὀνόματα ζωὴ ἔγγυς: μετὰ δὲ ταύτην ἐχθίστη μὲν, ἀναγκαιοτάτη δὲ ἀρχῶν ἐστιν, ἡ περὶ τὰς προέξεις τῶν καταδικαζόντων, καὶ τῶν προλαμβανομένων κατὰ τὰς ἐγγραφάς: καὶ περὶ τὰς φυλακὰς τῶν σωμάτων. χαλεπὴ μὲν οὖν ἐστι διὰ τὸ πολλαχοῦ ἔχειν ἀπέχθειαν. ὥστε ὅπου μὴ μεγάλα ὄφελος κερδαίνειν, οὔτ' ἄρχειν ἀσφαλοῦσιν αὐτήν: οὐδ' ἀσφαλούμενοι, ἐθέλουσι προΐστασθαι κατὰ τοὺς νόμους. ἀναγκαία δ' ὅτιν, ὅτι οὐδὲν ὄφελος γίνεσθαι μὲν δίκαιον περὶ τῶν δικαίων: πάντας δὲ μὴ λαμβάνειν τέλος. ὥστ' εἰ μὴ γιγνομένων, κοινωνεῖν ἀδυνάτον ἀλλήλοις, καὶ προέξεων μὴ γιγνομένων. διὸ βέλτιον μὴ μίαν εἶναι ταύτην τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἄλλους ἐξ ἄλλων δικαστηρίων. καὶ περὶ τὰς προθέσεις τῶν ἀναγεγραμμένων ὡσαύτως πειρᾶσθαι διαιρεῖν. ἔτι δ' εἶναι προΐστασθαι καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας τε ἄλλας καὶ τὰς τῶν νέων μᾶλλον τοῖς νέοις: καὶ τὰς τῶν πρεσβυτῶν, ἑτέρας καταδικασάσης, ἑτέρων εἶναι τὴν προκρίνουσαν. οἷον, ἀσυνέμους τοῖς παρὰ τῶν ἀγοραναόμων: τοῖς δὲ παρὰ τούτων ἑτέρους: ὅσῳ γὰρ ἧττον ἐλάττων ἀπέχθεια ἐνῇ τοῖς προαιρουμένοις, τοσούτῳ μᾶλλον λήψονται τέλος αἱ προέξεις. τὸ μὲν οὖν αὐτὸ εἶναι τὸν καταδικάζοντας καὶ προαιρουμένους, ἀπέχθειαν ἔχει διαλῦσαι: τὸ δὲ πάντων τοὺς αὐτοὺς, πολεμίους πᾶσι. πολλαχοῦ δὲ διήρηται καὶ ἡ φυλάττουσα πρὸς τὴν προαιρουμένην. οἷον, ἀθήνησι τῶν ἐνδεκα καλουμένων, διὸ βέλτιον καὶ ταύτην χωρίζειν καὶ τὸ σόφισμα λυτέον καὶ περὶ ταύτην: ἀναγκαία μὲν γάρ ἐστιν οὐχ ἧττον τῆς ἑρμηνέως. συμβαίνει δὲ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς, φεύγειν μάλιστα ταύτην τὴν ἀρχήν: τοὺς δὲ μοχθηροὺς: οὐκ ἀσφαλῶς ποιεῖν κυρίους: αὐτοὶ γὰρ δέονται φυλακῆς μᾶλλον ἢ φυλάττειν ἄλλους δύνανται. διὸ δεῖ μὴ μίαν ἀποτεταγμένην ἀρχὴν εἶναι πρὸς αὐτοῖς: μηδὲ συνεχῶς τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ τῶν τε νέων, ὅσους ἐφήβων ἢ φρουρῶν ἔστι τάξις. καὶ τῶν ἀρχῶν δεῖ κατὰ μέρη ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν ἑτέρους. ταύτας μὲν οὖν ταῖς ἀρχαῖς ὡς ἀναγκαιοτάτας θετέον εἶναι πρώτας. μετὰ δὲ ταύτας, ταῖς ἀναγκαίαις μὲν οὐδὲν ἧττον: ἐν χείρονι δὲ μείζονι τεταγμένας: καὶ γὰρ ἐμπειρίας καὶ πίστεως δέονται πολλῆς. διαιροῦσι δ' ἔνιοι καὶ τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, καὶ ὅσαι τάττονται πρὸς ταῖς πολεμικαῖς χρείαις. δεῖ

6. De Criminibus [illegible] executores in hanc [illegible]

Nimirum executoris officium [illegible] munus [illegible] genus.

[illegible] aliis [illegible] aliis [illegible]

Vide Gent.

[illegible] [illegible] [illegible]

Lectionis varietas.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Tribui enim Archon. temporis [illegible] [illegible] [illegible]

Praeter de hac magistratu.

Hactenus magistratus necessarii, qui [illegible] [illegible]

Hic necessarii et boni.

Considerandum quod [illegible] [illegible]

πῶς μὲν δεῖ καθιστάναι τὰς δημοκρατίας καὶ τὰς ὀλιγαρχί- A
ας, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Ἀκόλουθον δὲ τοῖς εἰρημένοις
ἐστὶ, τὸ διηρῆσθαι καλῶς τὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πόσαι, καὶ τίνες,
καὶ τίνων, καθ' ἁπερ εἴρηται καὶ πρότερον: τῶν μὲν γὰρ ἀναγ-
καίων ἀρχῶν χωρὶς, ἀδύνατον εἶναι πόλιν: τῶν δὲ πρὸς εὐταξίαν
καὶ κόσμον, ἀδύνατον οἰκεῖσθαι καλῶς. ἔτι δ' ἀναγκαῖον, εἰ μὲν
τοῖς πλήθεσι, ἐλάττους εἶναι τὰς ἀρχὰς: ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις, πολλ-
ούς, ὥσπερ τυγχάνει πρότερον εἰρημένον. πόσας δεῖ ἀρμόττει σωά
γειν, καὶ ποίας χωρίζειν, δεῖ μὴ λανθάνειν. πρῶτον μὲν δεῖ ἐπι- B
μέλειαν τῶν ἀναγκαίων ἡ πόλει τὴν ἀγοράν, ἐφ' ἣν δεῖ τινα ἀρχὴν
εἶναι τὴν ἐφορωσῶν πόλει τε τὰ συμβόλαια καὶ τὴν εὐνομίαν: ἔχε
δον γὰρ ἀναγκαῖον πάσαις ταῖς πόλεσι, τὰ μὲν, ὠνεῖσθαι: τὰ δὲ,
πωλεῖν πρὸς τὴν ἀλλήλων ἀναγκαίαν χρείαν. καὶ τοῦτ' ἔστιν, εὐσο-
χύτατον πρὸς αὐτάρκειαν, δι' ἣν δοκοῦσιν εἰς μίαν πολιτείαν συ-
νελθεῖν. ἑτέρα δὲ ἐπιμέλεια, ταύτης ἐχομένη καὶ ξυγγυς, ἡ τῶν C
πόλει τὸ ἄστυ δημοσίων καὶ ἰδίων, ὅπως εὐνομία ᾖ καὶ τῶν ἐ-
πιπόλων οἰκοδομημάτων καὶ ὁδῶν σωτηρία καὶ διόρθωσις. καὶ
τῶν ὁρίων τῶν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἀνεγκλήτως ἔχωσι: καὶ ὅσα
τούτοις ἄλλα ἕξις ἐπιμελείας ὁμοιότροπα. καλοῦσι δ' ἀστυνομίαν
οἱ πολῖται τὴν τοιαύτην ἀρχήν: ἔχει δὲ μόρια πλείω τὸν ἀριθμόν. ὧν
ἕτερους ἐφ' ἑτέρα καθιστᾶσιν οἱ τοῖς πολυανθρωποτέραις πόλεσιν.
οἷον, τειχοποιούς, καὶ κρηνῶν ἐπιμελητὰς, καὶ λιμένων φύλακας.
ἄλλη δ' ἀναγκαία τε καὶ παράπλησία ταύτῃ: πόλει τῶν αὐ- 3
τῶν μὲν γάρ. ἀλλὰ πόλει τὴν χώραν ὅτι, καὶ τὰ πόλει τὰ ἔξω τοῦ ἄστεος.
καλοῦσι δὲ τοὺς ἄρχοντας τούτους: οἱ μὲν, ἀγρονόμους: οἱ δ', ὑλωρούς.
αὗται μὲν οὖν ἐπιμέλειαί εἰσι τούτων τρεῖς. ἄλλη δ' ἀρχὴ πρὸς 4
πρόσοδοι τῶν κοινῶν ἀναφέρονται. παρ' ὧν φυλακτόντων μείζονται
πρὸς ἐκάστην διοίκησιν: καλοῦσι δ' ἀποδέκτας τούτους, καὶ ταμί-
ας. ἑτέρα δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι δεῖ τά τε ἴδια συμ- 5
βόλαια, καὶ τὰς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστηρίων. παρὰ δὲ τοῖς αὐτοῖς
τούτοις καὶ τὰς γραφὰς τῶν δικῶν γίνεσθαι δεῖ, καὶ τὰς εἰσα-
γωγάς. σύμπασαι μὲν οὖν μείζους καὶ ταύτην εἰς πόλεις. ἔστι δὲ
μία κυρία τούτων πάντων. καλοῦνται δὲ, ἐβδομήμονες, καὶ

ε Επὶ δὲ τέτταρα μάλιστα τὰ πλήθη τῶν γεωργῶν, ἐλαύνων, ὀρεαῖον, θηλικόν: τέτταρα δὲ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν πόλεμον. ἱππικόν, ὁπλιτικόν, ψιλόν, ναυτικόν. ὅπου μὲν οὖν συμβαίνει τὴν χώραν εἶναι ἱππάσιμον, ἐνταῦθα μὲν εὐφυῶς ἔχει κατασκευάζειν τὴν ὀλιγαρχίαν ἰσχυράν: ἡ γὰρ σωτηρία τοῖς οἰκοῦσι διὰ ταύτης ὅτι τῆς δυνάμεως: αἱ δ' ἱπποτροφίαι τῶν μακρὰς οὐσίας κεκτημένων εἰσίν. ὅπου δ' ὁπλίτου, τὴν ἐμμελῆ ὀλιγαρχίαν: τὸ γὰρ ὁπλιτικὸν τῶν εὐπόρων ὅτι μᾶλλον, ἢ τῶν ἀπόρων. ἡ δὲ ψιλὴ δύναμις, καὶ ναυτικὴ, δημοκρατικὴ πάμπαν. νῦν μὲν οὖν ὅπου τοιοῦτον πολὺ πλῆθος ὅτιν, ὅταν διαστῶσι, πολλάκις ἀγωνίζονται χείρω. δεῖ δὲ πρὸς ἅπαν φάσμα καὶ παρὰ τῶν πολεμικῶν λαμβάνειν στρατηγῶν: οἱ συναγωνίζονται πρὸς τὴν ἱππικὴν δύναμιν καὶ τὴν ὁπλιτικὴν, τὴν αἰρέσιμον τῶν ψιλῶν: ταύτην δ' ἐπικρατοῦσιν ἐν ταῖς διαστάσεσιν οἱ δῆμοι τῶν εὐπόρων: ψιλοὶ γὰρ ὄντες πρὸς ἱππικὴν καὶ ὁπλιτικὴν ἀγωνίζονται ἐφ' ἴσης. ὃ μὲν οὖν ἐν τούτων καθίστασθαι πολίτευμα τὴν δύναμιν ἐφ' ἑαυτοῖς ἐστι καθίστασθαι. δεῖ δὲ διηρημένους τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν μὲν, ὄντων πρεσβυτέρων: τῶν δὲ, νέων, ἔτι μὲν ὄντας νέους οὓς αὐτῶν ὑεῖς, διδάσκεσθαι τὰς κούφας, καὶ τὰς ψιλὰς ἐργασίας: ἐκκεκριμένους δὲ ἐκ παίδων, ἀθλητὰς εἶναι αὐτοῦ τῶν ὅπλων. τὴν δὲ μετάδοσιν γίνεσθαι τῷ πλήθει τὸ πολιτεύματος, ἅπερ καθάπερ εἴρηται πρότερον, τοῖς τὸ τίμημα κτωμένοις, ἢ καθάπερ θηβαίοις, ἀποχρώντων χρόνον τινὰ τῶν βαναύσων ὅπλων: ἢ καθάπερ ἐν μασσαλίᾳ, κρίσιν ποιουμένους τῶν ἀξίων, τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι, καὶ τῶν ἔξωθεν. ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἀρχαῖς ταῖς κυριωτάταις, ἃς δεῖ οὖν ἐν τῇ πολιτείᾳ καθήκειν, δεῖ η προσεῖναι λειτουργίας, ἵν' ἐκὼν ὁ δῆμος μὴ μετέχῃ, μὴ συγγνώμην ἔχῃ ἔχειν ἀρχόντων, ὡς μαθὼν πολὺ διδοῦσι τῆς ἀρχῆς. ἀξιοῦσι δὲ θυσίας τε εἰσιόντας ποιεῖσθαι μεγαλοπρεπεῖς: καὶ κατασκευάζειν τὰ τῶν κοινῶν, ἵνα τῶν τε περὶ τὰς ἑστιάσεις μετέχων ὁ δῆμος, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶν κοσμουμένην, τὰ μὲν, ἀναθήμασι: τὰ δὲ, οἰκοδομήμασιν, ἅσμενος ὁρᾷ μένουσαν τὴν πολιτείαν. συμβαίνει δὲ καὶ τοῖς γνωρίμοις εἶναι μνημεῖα τῆς δαπάνης. ἀλλὰ νῦν οἱ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας οὐ ποιοῦσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον: τὰ λήμματα γὰρ ζητοῦσιν οὐχ ἧττον, ἢ τὴν ζημίαν. διόπερ οὐ ἔχει λέγειν ταύτας εἶναι δημοκρατίας μᾶλλον.

ναῦς ἐπὶ πέμποντες τῷ δήμου πρὸς τὰς τριηρικὰς ναῦς, τοιοῦσιν οὐ πόρους. χαριζόντων δ' ἔστι καὶ νοῦν ἐχόντων, γνωρίμων, καὶ διαλαμβάνοντας οὓς ἀπόρους, ἀφορμὰς μὲν διδόντας, τρέπειν ἐπ' ἐργασίας. καλῶς δ' ἔχει μιμεῖσθαι καὶ τὰ ταραντίνων: ἐκεῖνοι γὰρ κοινὰ ποιοῦντες τὰ κτήματα τοῖς ἀπόροις τῇ χρήσιν, αὔξουσι παρασκευάζουσι τὸ πλῆθος: ἔλαι δὲ τὰς ἀρχὰς πάσας ἐποίησαν διττάς. τὰς μὲν, αἱρετάς: τὰς δὲ, κληρωτάς. τὰς μὲν κληρωτάς, ὅπως ὁ δῆμος αὐτῶν μετέχῃ: τὰς δ' αἱρετάς, ἵνα πολιτεύωνται βέλτιον. ἔστι δὲ οὕτω ποιῆσαι, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς μεμείξοντας. τοὺς μὲν, κληρωτοὺς: τοὺς δ', αἱρετούς. πῶς μὲν οὖν δεῖ τὰς δημοκρατίας κατασκευάζειν, εἴρηται. CAP. VI.

Περὶ δὲ, καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας πῶς δεῖ, φανερὸν ἐκ τούτων: ἐκ τῶν ἐναντίων γὰρ δεῖ συνάγειν ἑκάστην ὀλιγαρχίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν δημοκρατίαν ἀναλογιζόμενον. τὴν μὲν οὖν κράτιστα μάλιστα τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ πρώτην: αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἐγγυτάτω τῇ καλουμένῃ πολιτείᾳ, ἣν δεῖ τὰ τιμήματα διαιρεῖν. τὰ μὲν, ἐλάττω: τὰ δὲ, μείζω ποιοῦντας. ἐλάττω μὲν ἀφ' ὧν τῶν ἀναγκαίων μεθέξουσιν ἀρχῶν.. μείζω δ' ἀφ' ὧν τῶν κυριωτέρων: τῷ τε κτωμένῳ τίμημα μετέχειν ἐξεῖναι τῆς πολιτείας. ὅσους δ' εἰσαγορεύσουσι τοῦ δήμου πλῆθος διὰ τὸ τιμήματος, μεθ' οὗ κρείττονας ἔσονται τῶν μὴ μετεχόντων. ἀεὶ δὲ δεῖ παραλαμβάνειν ἐκ τοῦ βελτίονος δήμου τοὺς κοινωνούς· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐξαμείλω ὀλιγαρχίαν ἐπιτείνοντας δεῖ μικρὸν κατασκευάζειν. τὴν δ' ἀντικειμένην τῇ τελευταίᾳ δημοκρατίᾳ, τὴν δυναστικωτάτην καὶ τυραννικωτάτην τῶν ὀλιγαρχιῶν, ὅσῳ πορρωτάτω δεῖ πλείονος φυλακῆς. ὥσπερ γὰρ, τὰ μὲν σώματα οὐ διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πολλὰ τὰ πρὸς ναυτιλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλείους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς: τὰ δὲ νοσηρῶς ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ πλωτήρων τετυχηκότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύναται φέρειν ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ χείριστα πλείσης δέονται φυλακῆς. τὰς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅλως ἡ πολυανθρωπία σώζει: οὕτω γὰρ αὐτάρκειαν τὸ δίκαιον δ' κατὰ τὴν ἀξίαν. τὴν δ' ὀλιγαρχίαν, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἀπὸ τῆς ὑπαξίας δεῖ τυγχάνειν τῆς σωτηρίας.

ε σημείων. διὸ δεῖ πρὸς ταῦτα αὐτιπαρέχεσθαι τοὺς κινδυνεύοντας τῆς πολιτείας, νομοθετοῦντας μηδὲν εἶναι δημόσιον τῶν καταδικαζομένων καὶ φρόντων πρὸς τὸ κοινόν, ἀλλ' ἰδρὸν: οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες οὐδὲν ἧττον λήψονται τῶν κοινῶν, ἡμιώσονται γὰρ ὁμοίως. ὁ δ' ὄχλος ἧττον καταφρονεῖται τῶν κοινῶν, λήψεσθαι μηδὲν μέλλων. ἔτι δὲ τὰς νομοθέτας δημοσίας δίκας, ὡς ὀλιγίστας ἀεὶ ποιεῖν, μεγάλοις ἐπιτιμίοις τοὺς ἐκεῖ χρωμένους κωλύοντας: οὐ γὰρ τοὺς δημοτικοὺς, ἀλλὰ τοὺς χαριέντους εἰώθασιν εἰσάγειν. δεῖ δὲ καὶ τὴν πολιτείαν πάντας, μάλιστα μὲν ὅσους ἐνδέχεται τοὺς πολίτας: εἰ δὲ μή, μᾶλλόν γε ὡς πολεμίους νομίζειν τοὺς κυρίους. ἐπεὶ δ' αἱ τελευταῖαι δημοκρατίαι πολυανθρωποί τέ εἰσι, καὶ χαλεπὸν ἐκκλησιάζειν ἀμάθους, δῆλον δ' ὅτου πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, πολέμων τοῖς χαριέντοις: ἀπότε γὰρ εἰσφορᾶς καὶ δημεύσεως ἀναγκαῖον γίνεσθαι καὶ δικαστηρίων φαύλων, ἃ πολλὰς ἤδη δημοκρατίας ἀνέτρεψεν. ὅπου μὲν οὖν πρόσοδοι μὴ τυγχάνοιεν οὖσαι, δεῖ ποιεῖν ὀλίγας ἐκκλησίας καὶ δικαστήρια, πολλῶν μὲν: ὀλίγας δ' ἡμέρας: δῆλον γὰρ φέρει μὲν καὶ πρὸς τὸ μὴ φοβεῖσθαι τοὺς πλουσίους τὰς δαπάνας, ἐὰν οἱ μὲν ὄποροι μὴ λαμβάνωσι δικαστικόν: οἱ δ' ἄποροι. φέρει δὲ καὶ πρὸς δ' κρίνεσθαι τὰς δίκας πολὺ βέλτιον: οἱ γὰρ ὄποροι, πολλὰς μὲν ἡμέρας οὐκ ἐθέλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι: βραχὺν δὲ χρόνον ἐθέλουσιν. ὅπου δ' ἐσὶ πρόσοδοι, μὴ ποιεῖν ὃ νεῦ οἱ δημαγωγοὶ ποιοῦσι: τὰ γὰρ πλεῖστα νέμουσι. λαμβάνοισι δὲ ἅμα. καὶ πάλιν δέονται τῶν αὐτῶν: ὁ πλῆθος γάρ ἐστι πίθος ἀτοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπόροις. ἀλλὰ δεῖ δ' ἀληθινῶς δημοτικὸν, ὁρᾶν ὅπως τὸ πλῆθος μὴ λίαν ἄπορον ᾖ: δῆλον γὰρ αἴτιον τοῦ μοχθηρὰν εἶναι τὴν δημοκρατίαν. τεχνατέον δ' ὅπως ἀν' δι' ὠρία γένοιτο χρόνιος. ἐπεὶ δὲ συμφέρει δῆλον καὶ τοῖς ὄποροις, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν προσόδων γινόμενα συναθροίζοντας, ἀθρόα χρὴ διανέμειν τοῖς ἀπόροις: μάλιστα μὲν εἴ τις δύναται τοσοῦτον ἀθροίζων ὅσον εἰς γῆδιου κτῆσιν: εἰ δὲ μή, πρὸς ἀφορμὴν ὠρείας καὶ γεωργίας. κἂν εἰ μὴ πᾶσι δύναται, ἀλλὰ κατὰ φυλὰς, ἢ τὶ μέρος ἕτερον: σὺν δὲ τούτῳ πρὸς τὰς ἀναγκαίας συνόδους τοὺς ὄποροις εἰσφέρειν τὸν μισθὸν, ἀφειμένους τῶν ματαίων λειτουργιῶν. τοιοῦτον δέ τινα τρόπον καρχηδόνιοι πολιτευόμενοι, φίλον κέκτηνται τὸν δῆμον: ἀεὶ γὰρ ἐ-

Carthaginienses exempli.

ὡς πλείστους, καὶ ποιεῖν πολίτας, μὴ μόνον τοὺς γνησίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς νόθους, καὶ τοὺς ἐξ ὁποτερουοῦν πλίθου: λέγω δὲ οἷον πατρὸς ἢ μητρός: ἅπαν γὰρ οἰκεῖον ἰσχὺν τῷ τοιούτῳ δήμῳ μᾶλλον. εἰώθασι μὲν οὖν οἱ δημαγωγοὶ κατασκευάζειν οὕτω. δεῖ μέντοι προσλαμβάνειν, μέχρις οὗ ὑπερτείνῃ τὸ πλῆθος τῶν γνωρίμων καὶ τῶν μέσων, καὶ τούτου μὴ πέρα προβαίνειν: ὑπερβάλλοντες γὰρ ἀτακτοτέραν τὴν πολιτείαν ποιοῦσι τὴν πολιτείαν: καὶ τοὺς γνωρίμους, προσαφαιροῦντες δὲ λίαν μικρὸν τὴν δημοκρατίαν, παροξύνουσι μᾶλλον, ὅπερ σωίβη τῆς στάσεως αἴτιον γενέσθαι πολὺ κυριώτατον: ὀλίγον μὲν γὰρ πονηρὸν, παροξύνεται: πολὺ δὲ γνώμονον, ἐν ἐφθαλμοῖς μᾶλλον ὄζιν. ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα χρήσιμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν τὴν τοιαύτην, οἷς κλεισθένης τε ἀθηναίοις ἐχρήσατο, βουλόμενος αὐξῆσαι τὴν δημοκρατίαν, καὶ οἱ τὸν δῆμον καθιστάντες: φυλαίτε γὰρ ἕτεραι πλείους, καὶ φρατρίαι: καὶ τὰ τῶν ἰδίων ἱερῶν συνακτέον εἰς ὀλίγα καὶ κοινά: καὶ πάντα σοφιστέον, ὅπως ὡς ὅτι μάλιστα ἀναμιχθῶσι πάντες ἀλλήλοις: αἱ δὲ συνήθειαι διαλυθήσονται αἱ πρότερον. ἔτι δὲ καὶ τὰ τυραννικὰ κατασκευάσματα τὰ δημοτικὰ δοκεῖ πάντα. λέγω δ' οἷον ἀναρχία τε δούλων: αὕτη δ' αὖ εἴη μέχρι τοῦ συμφέρουσα, καὶ γυναικῶν, καὶ παίδων. καὶ τὸ ζῆν ὅπως τις βούλεται, παρορᾶν: πολὺ γὰρ ἴσως τὸ τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ βουνοῦν: ἥδιον γὰρ ζῶσι πολλοῖς τὸ ῥᾳθύμως ἢ σωφρόνως. ΚΕΦ. V Ἐστι δ' ὄργον τοῦ νομοθέτου καὶ τῶν βουλομένων σώζειν τινὰ τοιαύτην πολιτείαν, οὐ τὸ κατασῆσαι μέγιστον ἔργον, οὐδὲ μόνον ἓν, ἀλλ' ὅπως σώζηται μᾶλλον: μίαν γὰρ, ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας οὐ χαλεπὸν μεῖναι, πολιτευομένους ὁπωσοῦν. διὸ δεῖ πολλὰ ὧν τεθεώρηται πρότερον τίνος σωτηρίαι, καὶ φθοραὶ τῶν πολιτειῶν, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι κατασκευάζειν τὴν ἀσφάλειαν. βλαβερουμένους μὲν τὰ φθείροντα: πεθεμένους δὲ τοιούτους νόμους καὶ τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γεγραμμένους, οἳ πολλάκις μάλιστα τὰ σώζοντας τὰς πολιτείας: καὶ μὴ νομίζειν τοῦτ' εἶναι δημοτικὸν, μὴ δ' ὀλιγαρχικὸν, ὃ ποιήσει τὴν πόλιν, ἔτι μάλιστα δημοκρατεῖσθαι, ἢ ὀλιγαρχεῖσθαι: ἀλλ' ὃ πλεῖστον χρόνον. οἱ δὲ νεωτερίζοντες δημαγωγοὶ, χαριζόμενοι τοῖς δήμοις, πολλὰ δημοσίᾳ διὰ τῶν δικα-

λαῖς τοῖς νεωμοθετημένοις, μηδὲ πωλεῖν ἐξεῖναι τοὺς πρώτους κλήρους. ἔστι δὲ καὶ ὃν λέγουσιν ἐξ ὑλου νόμον εἶναι, τοιοῦτόν τι δυναάμενος, τὸ μὴ δανείζειν εἰς ἓν μέρος τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστῳ γῆς: νεωδὲ δεῖ διορθοῦν, καὶ τῷ ἀφυτάλων νόμῳ: πρὸς γὰρ ὃ λέγομεν ἔστι χρήσιμος: ἐκεῖνοι γάρ, καὶ πορ οὔντες πολλοὶ, κεκτημένοι δὲ γῆν ὀλίγην, ὅμως πάντες γεωργοῦσι: ζημιῶνται γὰρ οὐχ ὅλας τὰς κτήσεις, ἀλλὰ κατὰ τυλικαῦτα μέρεα διαιροῦντες, ὥστ' ἔχειν ὑπορβάλλειν ταῖς ζημίαις καὶ τοὺς πένητας. μιᾷ δὲ γεωργικοὶ πλῆθος βίλτιστος δῆμος ὅτιν, ὅπου νομεῖς εἰσὶ καὶ ζῶσιν ἀπὸ βοσκημάτων: πολλὰ γὰρ ἔχει τῇ γεωργίᾳ παραπλησίως: καὶ τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς παρασκευάς, μάλιστ' οὗτοι γεγυμνασμένοι ταῖς ἕξεις καὶ χρήσιμοι τὰ σώματα, καὶ δυνάμενοι θυραυλεῖν. τὰ δ' ἄλλα πλῆθη πάντα χαλεπὸν ἐξ ὧν αἱ λοιπαὶ δημοκρατίαι συνεστᾶσι πολλῷ φαυλότερα τούτων: ὁ γὰρ βίος φαῦλος. καὶ οὐθεὶς ὄρεγει μετ' ἀρετῆς, ὧν μεταχειρίζεται τὸ πλῆθος: τό, τε τῶν βαναύσων, καὶ τὸ τῶν ἀγοραίων ἀνθρώπων, καὶ τὸ θητικόν. ἔτι δὲ διὰ τὸ ῥᾴδιον τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἄστυ κινεῖσθαι, πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, ὡς εἰπεῖν, ῥᾳδίως συκλησιάζει: οἱ δὲ γεωργοῦντες διὰ τὸ διεσπάρθαι κατὰ τὴν χώραν, οὔτ' ἀπαντῶσιν, οὔθ' ὁμοίως δέονται τῆς συλλόγου ταύτης. ὅπου δὲ καὶ συμβαίνει τὴν χώραν τὴν βέσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστε τὴν χώραν πολὺ τῆς πόλεως ἀπηρτῆσθαι, ῥᾴδιον καὶ δημοκρατίαν ποιεῖσθαι χρηστὴν, καὶ πολιτείαν: ἀναγκάζεται γὰρ τὸ πλῆθος ζῆν τῶν ἀγρῶν ποιεῖσθαι τὰς ἀποικίας. ὥστε δεῖ, κἂν ἀγοραῖος ὄχλος ᾖ, μὴ ποιεῖν σὺ ταῖς δημοκρατικαῖς ἐκκλησίας, ἂν θοῦ τοῦ κατὰ τὴν χώραν πλήθους. πῶς μὲν οὖν δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν, εἴρηται. φανερὸν δὲ καὶ πῶς ταῖς ἄλλαις: ἑπομένως γὰρ δεῖ παρεκβαίνειν, καὶ δ' χείρους ἀεὶ πλῆθος χωρίζειν. τὴν δὲ τελευταίαν, διὰ δ' πάντας κοινωνεῖν, οὔτε πάσης ἔστι πόλεως φέρειν: οὔτε ῥᾴδιον διαμένειν, μὴ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἔθεσιν οὗ συγκειμένην. ἃ δὲ φθείρειν συμβαίνει καὶ ταύτην καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, εἴρηται πρότερον τὰ πλεῖστα χαλεπόν. πρὸς δὲ τὸ καθιστάναι ταύτην τὴν δημοκρατίαν, καὶ τὸν δῆμον ποιεῖν ἰσχυρὸν, εἰώθασιν οἱ προεστῶτες, τῷ προσλαμβάνειν

λὼ οὐσίαν ἔχειν, ἄχολος. ὥστε μὴ πολλάκις εἰκλησιάζειν. διὰ δὲ A
τὸ μὴ ἔχειν τἀναγκαῖα, προὶ ζῆς ὄργοις διατείβουσι. καὶ τῶν ἀλ-
λοτρίων οὐκ ἐπιθυμοῦσιν. ἀλλ' ἥδιον δ' ὀργάζεσθαι τοῦ πολιτεύε-
σθαι, καὶ αἴρειν, ὅπου δὲν μὴ ἢ λήμματα μεγάλα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν:
οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον ὀρέγονται τοῦ κέρδους, ἢ τῆς τιμῆς: σημεῖον δὲ,
τὴν γὰρ τὰς ἀρχαίας τυραννίδας ὑπέμειναν, τὴν ταὶς ἐλιγαρχίαις ὑπομέ
νουσιν, ἐάν τις αὐτοὺς ὀργάζεσθαι μὴ κωλύῃ, μὴ δ' ἀφαιρῆται μηθέν:
ταχέως γὰρ, οἱ μὲν, πλουτοῦσιν αὐτῶν: οἱ δ', ἐκ ἀπορροῦσιν. ἔτι δὲ δ' κα
ρείους εἶναι τοὺς ἐλέσθαι, τὴν δύνασθαι, ἀναπληροῦν τὴν ἔνδειαν: εἶναι φιλο- B
τιμίας ἕνεκεν. ἐπεὶ παρ' ἐνίοις δήμοις, κἂν μὴ μετέχωσι τῆς αἱρέσι-
ως τῶν ἀρχῶν, ἀλλά ζῆν δὲ αἱρετοὶ κατὰ μέρος ἐκ πάντων. ὥσπερ ἐν Μαντίνεια.
μαντινείᾳ: τὸ δὲ βουλεύεσθαι κύριοι ὦσιν, ἱκανῶς ἔχει τοῖς πολλοῖς.
καὶ δεῖ νομίζειν καὶ τοῦτ' εἶναι σχῆμά τι δημοκρατίας, ὥσπερ καὶ μαν-
τινείᾳ πολιτείαν. διὸ δὴ καὶ συμφέρον ὅτι τῇ πρότερον ἐνθέσει δημο-
κρατίᾳ: καὶ ὑπάρχειν ἔωθεν, αἱρεῖσθαι μὲν ταὶς ἀρχὰς καὶ βουλεύειν
καὶ δικάζειν πάντας: ἄρχειν δὲ τὰς μεγίστας αἱρετοὺς, καὶ ἀπὸ τιμη
μάτων: ταὶς μείζους, ἀπὸ μειζόνων. ἢ καὶ ἀπὸ τιμημάτων μὲν μηδε- C
μίαν, ἀλλὰ τοὺς δυναμένους. ἀνάγκη δὲ πολιτευομένους οὕτω, πο-
λιτεύεσθαι καλῶς: αἱ τε γὰρ ἀρχαὶ ἀεὶ διὰ τῶν βελτίστων ἔσον-
ται τοῦ δήμου βουλομένου, καὶ οἷς ἐπιεικέσιν οὐ φθονοῦντες. καὶ
τοῖς ἐπιεικέσι καὶ γνωρίμοις ἀρκοῦσαν εἶναι τοιαύτην τὴν τάξιν: ἄρ-
ξουσι γὰρ οὐχ ὑπ' ἄλλων χειρόνων. καὶ ἄρξουσι δικαίως, διὰ τὸ τῶν
βελτιόνων εἶναι κυρίους ἑτέρους: δ' γὰρ ἐπανακρέμασθαι, καὶ μὴ
πᾶν ἐξεῖναι ποιεῖν, ὅ, τι ἂν δόξῃ, συμφέρον ἐστὶν: ἡ γὰρ ἐξουσία τοῦ
φαύλου τι ἂν, τι ἂν ἐθέλῃ ζῆς, οὐ δυνάσεται φυλάττειν τὸ σὺν ἐγκρατὲς τῶν ἀν D
θρώπων φαῦλον. ὥστε ἀναγκαῖον συμβαίνειν, ὅπερ ὄντιν ὠφελιμώ
τατον τοῖς πολιτείαις, ἄρχειν τοὺς ἐπιεικεῖς ἀναμαρτήτους ὄντας,
μὴ δὲ ἐλαττουμένους τοῦ πλήθους. ὅτι μὲν δὴν κεῖται τῶν δημοκρατιῶν
αἰρέσις, φανερὸν: καὶ διὰ τίν' αἰτίαν., ὅλως διὰ τὸ ποῖόν τινα εἶναι τὸν δῆ-
μον. πρὸς δὲ τὸ καταστοχάζειν γνωρίμον τὸν δῆμον, τῶν τε νόμων τι-
νὸς τῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς κειμένων τὸ ἀρχαῖον, χρήσιμοι πάν-
τες. ἢ τὸ ὅλως μὴ ἐξεῖναι κεκτῆσθαι πλέω χῆν μέτρου τινὸς: ἢ ἀπὸ
τινος τούτου πρὸς τὸ ἄξυ, καὶ τὴν πόλιν. ἰῶ δὲ τὸ γε ἀρχαῖον ἐν πολ

ξ ἰσότητα. ἀλλὰ διελεῖν μὲν οὕτως. ἔπειτα ἐκ τῶν πεντακοσίων ἴσους λαβόντα καὶ ἐκ τῶν χιλίων, τούτους κυρίους εἶναι τῶν διαιρέσεων, καὶ τῶν δικαστηρίων. πότερον δὲ αὕτη ἡ πολιτεία δικαιοτάτη κατὰ δ' δημοτικὸν δίκαιον, ἢ μᾶλλον ἡ κατὰ τὸ πλῆθος: φασὶ γὰρ οἱ δημοτικοὶ τοῦτο δίκαιον, ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν: οἱ δ' ὀλιγαρχικοί, ὅ, τι ἂν δόξῃ τῇ πλείονι οὐσίᾳ: κατὰ πλῆθος γὰρ οὐσίας φασὶ κρίνεσθαι δεῖν. ἔχει δ' ἀμφότερα ἀνισότητα καὶ ἀδικίαν: εἰ μὲν γὰρ ὅ, τι ἂν οἱ ὀλίγοι, τυραννὶς: καὶ γὰρ ἐὰν εἷς ἔχῃ πλείω τῶν ἄλλων εὐπόρων, κατὰ δ' ὀλιγαρχικὸν δίκαιον, αἱρεῖν δίκαιος μόνος: εἰ δ' ὅ, τι ἂν οἱ πλείους κατ' ἀριθμὸν, ἀδικήσουσι, δημεύοντες τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἐλαττόνων καθάπερ εἴρηται πρότερον. τὶς ἂν οὖν εἴη ἰσότης, ἣν ὁμολογήσουσιν ἀμφότεροι, σκεπτέον ἐξ ὧν ὁρίζονται δικαίων ἀμφότεροι: λέγουσι γὰρ ὡς ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι τῶν πολιτῶν, τοῦτο εἶναι δεῖ κύριον. ἔστω δὴ τοῦτο, μὴ μέντοι πάντως. ἀλλ' ἐπειδὴ δύο μέρη τετύχηκεν ἐξ ὧν ἡ πόλις, πλούσιοι καὶ πένητες, ὅ, τι ἂν ἀμφοτέροις δόξῃ, ἢ τοῖς πλείοσι, τοῦτο κύριον ἔστω: ἐὰν δὲ τἀναντία δόξῃ, ὅ, τι ἂν οἱ πλείους, καὶ ὧν τὸ τίμημα πλεῖον. ἄτοπον, εἰ οἱ μὲν, δέκα: οἱ δὲ, εἴκοσιν: ἔδοξε δὲ, τῶν μὲν πλουσίων ὀλίγοις ἐξ: τῶν δ' ἀπορωτέρων τοῖς πεντεκαίδεκα: προσγεγένηνται, τοῖς μὲν πένησι, τέτταρσι τῶν πλουσίων: τοῖς δὲ πλουσίοις, πέντε τῶν πενήτων: ὁποτέρων δὲ τὸ τίμημα ὑπερτείνει, συναριθμημένων ἀμφοτέρων ἑκατέροις, τοῦτο κύριον: ἐὰν δὲ ἴσοι συμπέσωσι, κοινὴν εἶναι ταύτην νομιστέον ἀποφοίτησιν. ὥσπερ νεὼ ἐὰν δίχα ἡ ἐκκλησία γένηται, ἢ δικαστήριον. ἢ καὶ ἀποκληρωτέον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ποιητέον.

μ ἀλλὰ πολλὴ μὲν τοῦ ἴσου καὶ τοῦ δικαίου, κἂν εἰ πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν πολλοῖς αὐτῶν, ὅμως ῥᾴον τυχεῖν, ἢ συμπεῖσαι τοὺς δυναμένους πλεονεκτεῖν: ἀεὶ γὰρ ζητοῦσι τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον οἱ ἥττους: οἱ δὲ κρατοῦντες οὐδὲν φροντίζουσι. Δημοκρατιῶν δ' οὐσῶν τεττάρων, βελτίστη μὲν ἡ πρώτη τάξει, καθάπερ καὶ τοῖς πρὸ τούτων ἐλέχθη λόγοις. ἔστι δὲ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν αὕτη. λέγω δὲ πρώτην, ὥσπερ ἄν τις διέλοι τοὺς δήμους: βέλτιστος γὰρ δῆμος ὁ γεωργικός ἐστιν. ὥστε καὶ ποιεῖν οἷόν τε δημοκρατίαν, ὅπου ζῇ τὸ πλῆθος ἀπὸ γεωργίας, ἢ νομῆς: διὰ μὲν γὰρ τὸ μὴ πολ-

μοτικὰ, καὶ τὰ δοκοῦντα τοῖς δημοκρατίαις ἀκολουθεῖν: οἷ γὰρ τούτων συμβιβασμῶν τὰ τῆς δημοκρατίας εἴδη γίνεσθαι συμβαίνει: καὶ πλείους δημοκρατίας μιᾶς εἶναι, καὶ διαφόρους: δύο γάρ εἰσιν αἰτίαι, δι' ἃς πᾶσαι αἱ δημοκρατίαι πλείους εἰσί. πρῶτον μὲν ἡ λεχθεῖσα πρότερον, ὅτι διάφοροι οἱ δῆμοι: γίνεται γὰρ ὁ μὲν, γεωργικὸς πλῆθος: ὁ δὲ, βαναυσικὸν καὶ θητικόν. ὧν τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ προσλαμβανομένου: καὶ τοῦ τρίτου πάλιν τοῖς ἀμφοτέροις, οὐ μόνον διαφέρει τῷ βέλτιω καὶ χείρω γίνεσθαι τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ τὴν αὐτὴν. δευτέρα δὲ πρὸς ἃς νῦν λέγομεν: τὰ γὰρ τοῖς δημοκρατίαις ἀκολουθοῦντα καὶ δοκοῦντα εἶναι τῆς πολιτείας οἰκεῖα ταύτης, ποιεῖ συμβαίνοντα τὰς δημοκρατίας ἑτέρας. τῇ μὲν γὰρ, ἐλάττω: τῇ δ', ἀκολουθήσει πλείονα: τῇ δ', ἅπαντα ταῦτα. χρήσιμοι δ' ἕκαστον αὐτῶν γνωρίζειν πρός τε τὸ κατασκευάζειν, ἢν αἱρῆς αὐτῶν τύχῃ βουλόμενος, καὶ πρὸς τὰς διορθώσεις: ἐκβοῦσι μὲν γὰρ οἱ τὰς πολιτείας καθιστάντες ἅπαντα τὰ οἰκεῖα συναγαγεῖν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν: ἁμαρτάνουσι δὲ τοῦτο ποιοῦντες, καθάπερ καὶ τοῖς περὶ τὰς φθορὰς καὶ τὰς σωτηρίας τῶν πολιτειῶν εἴρηται πρότερον. νυνὶ δὲ τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ ἤθη, καὶ ὧν ἕνεκα, λέγωμεν.

Ὑπόθεσις μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας, ἐλευθερία: φασὶ γὰρ λέγειν εἰώθασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας ἐλευθερίας: τοῦτον γὰρ στοχάζεσθαι φασὶ πᾶσαν δημοκρατίαν. ἐλευθερίας δὲ, ἓν μὲν, τὸ ἐν μέρει ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν: καὶ γὰρ τὸ δίκαιον τὸ δημοτικὸν, τὸ ἴσον ἔχειν τοῖς κατὰ ἀριθμὸν, ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν. τούτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον: καὶ ὃ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι καὶ τέλος. καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον: φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πολιτῶν, ὥστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυριωτέρους εἶναι τοὺς ἀπόρους τῶν εὐπόρων: πλείους γάρ εἰσι: κύριον δὲ, τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν. ἓν μὲν οὖν τῆς ἐλευθερίας σημεῖον τοῦτο: ὃ καὶ τίθενται πάντες οἱ δημοτικοὶ τῆς πολιτείας ὅρον. ἓν δὲ τὸ ζῆν ὡς βούλεταί τις: τοῦτο γὰρ τῆς ἐλευθερίας ἔργον εἶναί φασιν. εἰ δὲ τοῦ δούλου ὄντος, τὸ ζῆν μὴ ὡς βούλεται). τῆς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅρος οὗτος δεύτερος. ἐντεῦθεν δ' ἐλήλυθε τὸ μὴ ἄρχεσθαι: μάλιστα μὲν ὑπὸ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ζ'.

ΟΣΑΙ μὲν οὖν διαφοραὶ, καὶ τίνες τὸ τε βουλευτικὸν καὶ κυρίου τῆς πολιτείας, καὶ τῆς πρὸς ταῖς ἀρχαῖς τάξεως, καὶ περὶ δικαστηρίων καὶ ποία πρὸς ποίαν συντέταχται πολιτείαν. ἔτι δὲ περὶ φθορᾶς τε καὶ σωτηρίας τῶν πολιτειῶν, ἐκ ποίων τε γίνεται καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δὲ τετύχηκεν εἶδη πλείω δημοκρατίας ὄντα, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως πολιτειῶν, ἅμα τε περὶ ἐκείνων εἴπερ λοιπὸν, οὐ χεῖρον ἐπισκέψασθαι, καὶ τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν συμφέροντα τρόπον ἀποδοῦναι πρὸς ἑκάστην. ἔτι δὲ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν τῶν ἐρημίων ἐπισκεπτέον πάντων τῶν τρόπων: ταῦτα γὰρ συνδυαζόμενα, ποιεῖ τὰς πολιτείας ἑπαλλάττειν. ὥστε ἀριστοκρατίας τε ὀλιγαρχικὰς εἶναι, καὶ πολιτείας δημοκρατικωτέρας. λέγω δὲ τοὺς συνδυασμοὺς, οὓς δεῖ μὲν ἐπισκοπεῖν: οὐκ ἐσπεμμένοι δ' εἰσὶ νῦν. οἷον, ἀὼ δὲ μὴ βουλευόμενον, καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας ὀλιγαρχικῶς ἢ συντεταγμένον: τὰ δὲ περὶ δικαστήρια, ἀριστοκρατικῶς, ἢ ταῦτα μὲν καὶ τὸ περὶ δὲ βουλευόμενον, ὀλιγαρχικῶς: ἀριστοκρατικῶς δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας: ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μὴ πάντα συντεθῇ τὰ τῆς πολιτείας οἰκεῖα. ποία μὲν οὖν δημοκρατία πρὸς ποίαν ἁρμόττει πόλιν: ὡσαύτως δὲ καὶ ποία τῶν ὀλιγαρχιῶν ποίῳ πλήθει, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ πολιτειῶν, τίς συμφέρει ἑκάστοις, εἴρηται πρότερον. ὅμως δὲ δεῖ γενέσθαι δῆλον, μὴ μόνον ποία τούτων τῶν πολιτειῶν ἀρίστη ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ καταστασιάζειν, καὶ ταύτας καὶ τὰς ἄλλας ἐκ τοῦ πλήθους συμφόρως. καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας εἴπωμεν: ἅμα γὰρ καὶ περὶ τῆς ἀντικειμένης πολιτείας φανερὸν. αὕτη δ' ἐστὶν, ἣν καλοῦσι τινὲς, ὀλιγαρχίαν. λεκτέον δὲ πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον πάντα τὰ δη-

ε μείσας, καὶ τὴν χώραν. ἴδια τὰ τοῖς τὰ δικαστήρια, καὶ συναλλαγμάτων ἀναγραφὰς, καὶ συνθήκας, καὶ φυλακὰς, καὶ ἐπιλογισμοὺς τε καὶ ἐξετάσεις, καὶ πρὸς σύνδικους τῶν ἀρχόντων: καὶ τέλος αἱ τοῖς βουλευόμενον εἰσὶ τῶν κοινῶν. ἰδία δὲ, ταῖς σχολαστικωτέραις, καὶ μᾶλλον δημοκρατουσαις πόλεσιν, ἴδια δὲ φροντιζούσαις εὐκοσμίας, γυναικονομία, νομοφυλακία, παιδονομία; γυμνασιαρχία: πρὸς δὲ τούτοις τοῖς ἀγῶνας ἐπιμέλεια γυμνικοὺς καὶ διονυσιακοὺς, κἂν εἴ τινας ἑτέρας συμβαίνει τοιαύτας γενέσθαι θεωρίας. τούτων δ' ἔνιαι φανερῶς εἰσὶν οὐ δημοτικαὶ τῶν ἀρχῶν. οἷον, γυναικονομία καὶ παιδονομία: τοῖς γὰρ ἀπόροις ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσπερ ἀκολούθοις, διὰ τὴν ἀσθένειαν. τειῶν δ' οὐσῶν ἀρχῶν, καθ' ἃς αἱροῦνταί τινας ἀρχὰς ταῖς πλείους, νομοφυλάκων, προβούλων, βουλῆς: οἱ μὲν νομοφύλακες, ἀριστοκρατικοὶ: ὀλιγαρχικοὶ δ', οἱ πρόβουλοι: βουλὴ δὲ, δημοτικοὶ. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχῶν, ὡς ἐν τύπῳ, σχεδὸν εἴρηται περὶ πασῶν.

Τέλος τοῦ Ζ.

δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακὰς ὁ- a
μοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἐξετάσεως, καὶ συντάξεως τῶν πολι-
τῶν. ἔνθα μὲν οὖν ἔστι πᾶσι τούτοις ἀρχαὶ πολέους εἰσὶν. ἔνθα δ' ἐλάτ-
τους. οἷον, ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσι μία πολὺ πάντων. καλοῦσι δὲ στρα-
τηγοὺς καὶ πολεμάρχους οὓς τοιούτους. ἔτι δὲ κἂν ὦσιν ἱππεῖς, ἢ μι-
λοὶ ἢ τοξόται, ἢ ναυτικοί. καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστων εἰσὶ τεταγμέναι
ἀρχαί, αἳ καλοῦνται ναυαρχίαι, καὶ ἱππαρχίαι, καὶ ταξιαρχίαι.
καὶ κατὰ μέρος δὲ αἱ ὑπὸ ταύτας τετραρχίαι, καὶ λοχαγίαι, κὴ b
φυλαρχίαι, καὶ ὅσα τούτων μόρια. τὸ δὲ πᾶν σύνταγμα τούτων ἔστιν εἶδος
ἐπιμελείας πολεμικῶν. πολλὰ μὲν οὖν ταύτῃ τῇ ἀρχῇ ἔχει τὸν
τρόπον τοῦτον. ἐπεὶ δὲ εἶναι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρί-
ζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν λεγομένην λογι-
στὴν καὶ προσεπιθεωροῦσαν, καὶ τὴν μηθὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. καλ-
οῦσι δὲ τούτους, οἱ μὲν, εὐθύνους: οἱ δὲ, λογιστὰς: οἱ δὲ, ἐξετασάς: οἱ
δὲ, συνηγόρους. παρὰ πάσας δὲ ταύτας ταῖς ἀρχὰς ἡ μάλιστα κυ-
ρία πάντων ἐστὶν: ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν ἐφορεί-
αν, ἣν προκάθηται τοῦ πλήθους, ὅπου κύριος ἐστὶν ὁ δῆμος: δεῖ γὰρ c
εἶναι τὸ κυρίαν τὸ κύριον τῆς πολιτείας. καλεῖται δὲ ἔνθα μὲν,
πρόβουλοι διὰ τὸ προβουλεύειν: ὅπου δὲ τὸ πλῆθος ὅτι, βουλὴ μάλ
λον. αἱ μὲν οὖν πολίτικαὶ τῶν ἀρχῶν, σχεδὸν τοιαῦταί τινές εἰσιν. ἄλ
λο δ' εἶδος ἐπιμελείας ἡ περὶ τοὺς θεούς. οἷον, ἱερεῖς τε κὴ ἐπιμεληταὶ
τῶν περὶ τὰ ἱερὰ: τὸ σῴζεσθαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀνορθοῦσθαι τὰ
πίπτοντα τῶν οἰκοδομημάτων, κὴ τῶν ἄλλων ὅσα τέτακται πρὸς
τοὺς θεούς. συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνίοις μὲν εἶναι
μίαν. οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν: ἐνίοις δὲ πολλὰς καὶ κεχω- d
ρισμένας τῆς ἱερωσύνης. οἷον, ἱεροποιοὺς, καὶ ναοφύλακας, καὶ τα-
μίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. ἐχομένη δὲ ταύτης ἡ πρὸς τὰς θυσίας
ἀφωρισμένη τὰς κοινὰς πάσας, ὅσας μὲν τοῖς ἱερεῦσιν ἀποδίδωσιν ὁ νό-
μος, ἀλλ' ἀφ' τῆς κοινῆς ἑστίας ἔχουσι τὴν τιμήν. καλοῦσι δ' οἱ μὲν,
ἄρχοντας τούτους: οἱ δὲ, βασιλεῖς: οἱ δὲ, πρυτάνεις. αἱ μὲν οὖν ἀναγ
καῖαι ἐπιμέλειαι εἰσὶ περὶ τούτων ὡς ἐπεῖν συγκεφαλαιωσαμένους
περί τε τὰ δαιμόνια κὴ τὰ πολεμικὰ, καὶ περὶ τὰς πρόσοδους, κὴ
περὶ τὰ ἀναλισκόμενα, καὶ περὶ ἀγορὰν, καὶ περὶ τὸ ἄστυ καὶ λι-

ἐπιζάται, καὶ μνήμονδε: καὶ τούτοις ἄλλα ὀνόματα ζώ ἐγγυς: μετὰ δὲ ταύτην ἐχομένη μοί, ἀναγκαιοτάτη δὲ ἀρδὴν καὶ χαλεπωτάτη τῶν ἀρχῶν ἐστιν, ἡ ἐπὶ ταῖς εὐθύνας τῶν καταδικασθέντων, καὶ τῶν προδεδομένων κατὰ τὰς ἐγγραφάς: καὶ ἐπὶ τὰς φυλακὰς τῶν σωμάτων. χαλεπὴ μοί ἐστι διὰ τὸ πολλὴν ἔχειν ἀπέχθειαν. ὥστε ὅπου μὴ μεγάλα ὠφελοῦσι κερδαίνειν, οὔτ' ἄρχειν ἐθέλουσιν αὐτήν: οὐδ' ἐθέλοντες, ἐθέλουσι ποιεῖν κατὰ τοὺς νόμους. ἀνάγκαία δ' ἐστὶν, ὅτι οὐδὲν ὄφελος γίνεσθαι μοὶ δίκαιον ἐπὶ τῶν δικαίων: ταύτας δὲ μὴ λαμβάνειν τέλος. ὥστ' εἰμὶ γιγνομένων, κοινωνεῖν ἀδυνάτων ἀλλήλοις, καὶ ἐναντίων μὴ γιγνομένων. διὸ βέλτιον μὴ μιᾶς εἶναι ταύτην τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἄλλης ἐξ ἄλλων δικαστηρίων. καὶ περὶ τὰς προθέσεις τῶν ἀναγεγραμμένων ὡσαύτως πειρᾶσθαι διαιρεῖν. ἔτι δ' ἔνια ἐναντία ἐστὶ καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἄλλας καὶ ταὶς τῶν νέων μᾶλλον ταῖς νέαις: καὶ ταὶς τῶν πρεσβυτῶν, ἑτέρας καταδικασάσης, ἑτέραν εἶναι τὴν ἐναντίωσιν. οἷον, ἀσυνόμους ταῖς παρὰ τῶν ἀγορανόμων: ταῖς δὲ παρὰ τούτων ἑτέρους: ὅσῳ γὰρ ἧττον ἐλάττων ἀπέχθεια ἐστὶ τοῖς ἐναντιουμένοις, τοσούτῳ μᾶλλον λήψονται τέλος αἱ ἐναντιώσεις. τὸ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι τοὺς καταδικάζοντας καὶ ἐναντιουμένους, ἀπέχθειαν ἔχει διαλῦσαι: τὸ δὲ παντὸς τοὺς αὐτοὺς, πολεμίους πᾶσι. πολλαχοῦ δὲ διήρηται καὶ ἡ φυλάττουσα πρὸς τὴν ἐναντιουμένην. οἷον, ἀθήνησι τῶν ἐνδεκα καλουμένων, διὸ βέλτιον καὶ ταύτην χωρίζειν καὶ τὸ σόφισμα ζητεῖν καὶ ἐπὶ ταύτην: ἀναγκαία μοί γάρ ἐστιν οὐχ ἧττον τῆς εἰρημένης. συμβαίνει δὲ τοὺς μοὶ ἐπὶ κείς, φεύγειν μάλιστα ταύτην τὴν ἀρχὴν: τοὺς δὲ μοχθηροὺς: οὐκ ἀσφαλῶς ποιεῖν κυρίους: αὐτοὶ γὰρ δέονται φυλακῆς μᾶλλον ἢ φυλάττειν ἄλλους δύανται. διὸ δεῖ μὴ μίαν ἀποτεταγμένην ἀρχὴν εἶναι πρὸς αὐτοῖς: μὴ δὲ συνεχῶς τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ τῶν τε νέων, ὅσους ἐφήβων ἢ φρουρῶν ἐστι τάξις. καὶ τῶν ἀρχῶν δεῖ κατὰ μέρη ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν ἑτέρους. ταύτας μοὶ οὖν ταῖς ἀρχὰς ὡς ἀναγκαιοτάτας δεῖτέον εἶναι πρώτας. μετὰ δὲ ταύτας, ταῖς ἀναγκαίας μὴ οὐδὲν ἧττον: ἐν σχήματι δὲ μείζονι τεταγμένας: καὶ γὰρ ἐμπειρίας καὶ πίστεως δέονται πολλῆς. διαιροῦσι δ' εἴσι αἵτε πολὶ τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, καὶ ὅσαι τάττονται πρὸς ταῖς πολεμικαῖς χρείαις. δεῖ

πῶς μὲν δεῖ χρὴ καθιστάναι ταῖς δημοκρατίαις καὶ ταῖς ὀλιγαρχίαις, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Ἀκόλουθον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ, τὸ διῃρῆσθαι καλῶς τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς, πόσαι, καὶ τίνες, καὶ τίνων, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον: τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων ἀρχῶν χωρὶς, ἀδύνατον εἶναι πόλιν: τῶν δὲ πρὸς εὐταξίαν καὶ κόσμον, ἀδύνατον οἰκεῖσθαι καλῶς. ἔτι δ' ἀναγκαῖον, ἐν μὲν ταῖς μικραῖς, ἐλάττους εἶναι τὰς ἀρχὰς: ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις, πλείους, ὥσπερ τυγχάνει πρότερον εἰρημένον. ποίας δὲν ἁρμόττει συνάγειν, καὶ ποίας χωρίζειν, δεῖ μὴ λανθάνειν. πρῶτον μὲν δὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀναγκαίων ἡ περὶ τὴν ἀγορὰν, ἐφ' ἣ δεῖ τινα ἀρχὴν εἶναι τὴν ἐφορεύουσαν περί τε τὰ συμβόλαια καὶ τὴν εὐνομίαν: ἄλλην γὰρ ἀναγκαῖον πάσαις ταῖς πόλεσι, τὰ μὲν, ὠνεῖσθαι: τὰ δὲ, πωλεῖν πρὸς τὴν ἀλλήλων ἀναγκαίαν χρείαν. καὶ τοῦτ' ἔστιν, ἐὰν ὑπάρχῃ τὸ ἀγορᾶς εὐπορεῖν ἐντὸς τοῦ ἐπιτηδείου τόπου. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἐὰν ἄλλο τι δέῃ τῶν ἀναγκαίων, ἐκ τούτων ἐπιμελητέον. ἔτερα δὲ ἐπιμέλεια, ταύτης ἐγγὺς καὶ ἐστὶν, ἡ τῶν περὶ τὸ ἄστυ δημοσίων καὶ ἰδίων, ὅπως εὐνομία ἔσται καὶ τῶν πεπτωκότων οἰκοδομημάτων καὶ ὁδῶν σωτηρία καὶ διόρθωσις. καὶ τῶν ὁρίων τῶν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἀνεγκλήτως ἔχωσι: καὶ ὅσα τούτοις ἄλλα ἕπεται ἐπιμελείας ὁμοιότροπα. καλοῦσι δ' ἀστυνομίαν οἱ πολῖται τὴν τοιαύτην ἀρχήν: ἔστι δὲ μέρεα πλείω τὸν ἀριθμόν. ὧν ἕτερα ἐφ' ἑτέρα καθίστασιν ἐν ταῖς πολυανθρωποτέραις πόλεσιν. οἷον, τειχοποιούς, καὶ κρηνῶν ἐπιμελητὰς, καὶ λιμένων φύλακας. ἄλλη δ' ἀναγκαία τε καὶ παρασπονδία ταύτῃ: περὶ τῶν αὐτῶν μὲν γάρ. ἀλλὰ περὶ τὴν χώραν ὅτι, καὶ τὰ περὶ τὰ ἔξω τοῦ ἄστεος. καλοῦσι δὲ τοὺς ἄρχοντας τούτους: οἱ μὲν, ἀγρονόμους: οἱ δ', ὑλωρούς. αὗται μὲν δὴν ἐπιμέλειαί εἰσι τούτων τρεῖς. ἄλλη δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν αἱ πρόσοδοι τῶν κοινῶν ἀναφέρονται. παρ' ὧν φύλακες μερίζονται πρὸς ἑκάστην διοίκησιν: καλοῦσι δ' ἀποδέκτας τούτους, καὶ ταμίας. ἑτέρα δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι δεῖ τάς τε ἰδίας συμβόλαια, καὶ ταῖς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστηρίων. παρὰ δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ ταῖς γραφαὶ τῶν δικῶν γίνεσθαι δεῖ, καὶ ταῖς εἰσαγωγάς. σπανιωτάτη μὲν οὖν μερίζουσι καὶ ταύτην εἰς πλείους. ἔστι δὲ μία κυρία τούτων πάντων. καλοῦνται δὲ, ἱερομνήμονες, καὶ

ε Επὶ δὲ τέτταρα μάλιστα ἡ πλήθος γεωργικόν, ἐλαιουργόν, ἀγοραῖον, ξυλικόν· τέτταρα δὲ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν πόλεμον· ἱππικόν, ὁπλιτικόν, ψιλόν, ναυτικόν. ὅπου μὲν οὖν συμβέβηκε τὴν χώραν εἶναι ἱππάσιμον, ἐνταῦθα μὲν διὰ φύσιν ἔχει κατασκευάζειν τὴν ὀλιγαρχίαν ἰσχυράν· ἡ γὰρ σωτηρία τοῖς οἰκοῦσι διὰ ταύτης ὅτι τῆς δυνάμεως· αἱ δ' ἱπποτροφίαι τῶν μεγάλων οὐσίας κεκτημένων εἰσίν. ὅπου δ' ὁπλίτην, τὴν ἐμμελῆ ὀλιγαρχίαν· τὸ γὰρ ὁπλιτικὸν τῶν βουτέρων ὅτι μᾶλλον, ἢ τῶν ἀπόρων. ἡ δὲ ψιλὴ δύναμις, καὶ ναυτικὴ, δημοκρατικὴ πάμπαν. νῦν μὲν οὖν ὅπου τοιοῦτον πολὺ πλῆθος ὅτιν, ὅταν διαστῶσι, πολλάκις ἀγωνίζονται χείρω. δεῖ δὲ πρὸς ἅπαν φάρμακον παρὰ τῶν πολεμικῶν λαμβάνειν στρατηγῶν· οἱ συνδυάζουσι πρὸς τὴν ἱππικὴν δύναμιν καὶ τὴν ὁπλιτικὴν, τὴν ἀφθονίαν τῶν ψιλῶν· ταύτῃ δ' ἐπικρατοῦσιν ἐν ταῖς διαστάσεσιν οἱ δῆμοι τῶν βυπάρων· ψιλοὶ γὰρ ὄντες πρὸς ἱππικὴν καὶ ὁπλιτικὴν ἀγωνίζονται εὐέδιως. ὃ μὲν οὖν ἐν τούτων καθίστασθαι ταύτην δύναμιν ἐφ' ἑαυτοῦ ἐστι καθίστασθαι. δεῖ δὲ διῃρημένης τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν μὲν, ὄντων πρεσβυτέρων· τῶν δὲ, νέων, ἔτι μὲν ὄντας νέους σὺν αὐτῶν ἡγεῖσθαι, διδάσκεσθαι τὰς κούφας, καὶ τὰς ψιλὰς ἐργασίας· σὺν κεκεμμένους δὲ σὺν παισὶν, ἀθλητὰς εἶναι αὐτοῦ τῶν ὄργων. τὴν δὲ μετάδοσιν γίνεσθαι τῷ πλήθει τῷ πολιτεύματος, ἥπερ καθάπερ εἴρηται πρότερον, τοῖς τὸ τίμημα κτωμένοις, ἢ καθάπερ Ἠθαίους, ἀποχρῶσι χρόνον τινὰ τῶν βαναύσων ὀργῶν· ἢ καθάπερ αἱ μασσαλίαι, μείσιν τοιουμένους τῶν ἀξίων, τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι, καὶ τῶν ἔξωθεν. ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἀρχαῖς ταῖς κυριωτάταις, ἃς δεῖ σὺν εἶναι τῇ πολιτείᾳ κατέχειν, δεῖ προσεῖσθαι λειτουργίας, ἵν' ἐκὼν ὁ δῆμος μὴ μετέχῃ, καὶ συγγνώμην ἔχῃ ἔχειν τοῖς ἀρχοῦσιν, ὡς μαθὸν πολὺ διδοῦσι τῆς ἀρχῆς. ἀξιοῦσι δὲ θυσίας τε ἐστιοῦντας ποιεῖσθαι μεγαλοπρεπεῖς· καὶ κατασκευάζειν τὰ τῶν κοινῶν, ἵνα τῶν σωμάτων τὰς ἑστιάσεις μετέχων ὁ δῆμος, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶν κοσμουμένην, τὰ μὲν, ἀναθήμασι· τὰ δὲ, οἰκοδομήμασιν, ἄσμενος ὁρᾷ μένουσαν τὴν πολιτείαν. συμβαίνει δὲ καὶ τοῖς γνωρίμοις εἶναι μνημεῖα· τῆς δαπάνης. ἀλλὰ τοῦτο νῦν οἱ σοφοὶ τῆς ὀλιγαρχίας οὐ ποιοῦσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον· τὰ λήμματα γὰρ ζητοῦσιν οὐχ ἧττον, ἢ τὴν ζημίαν. διόπερ οὐ ἔχει λέγειν ταύτας εἶναι δημοκρατίας μᾶλλον.

CAP VII. Forte quæ non
Regio oligarchiæ maxime accommodata
Regio ad equitatū idonea, ad
oligarchiā maxime accommodata
Oligarchiæ gravis armatura ad
rem maxime quam maxime
accommodata est.
Levis armatura, et ad
democratiam accommodata.
Oligarchiæ exercitus accommodatus
Oligarchiæ accommodatus
Magistratus militares ad
oligarchiam accommodati
Ἴσως. Μαλίκωσι.
Duo quidē genera, ex quibus
in civitate esse potest
Duo genera ad oligarchiæ
accommodata.
Esse videtur ad oligarchiæ
accommodata

ναυ ἀπέμποντες τῶ δήμου προὸς τὰς πολεμικὰς ναυς, ποιοῦσιν δυ πόρους. χρησίμων δ' ὄντων καὶ νοῦν ἐχόντων, γνωρίμων, καὶ διαλαμβάνοντας τοὺς ἀπόρους, ἀφορμὰς μὲν διδόντας, τρέπειν ἐπ' ὀργασίας. καλῶς δ' ἔχει μιμεῖσθαι καὶ τὰ Καρχηδονίων: ἐκεῖνοι γὰρ κοινὰ ποιοῦντες τὰ κτήματα τοῖς ἀπόροις ἐκ τῆς χώρας, δύνουν παρασκευάζουσι τὸ πλῆθος: ἔξω δὲ τὰς ἀρχὰς πάσας ἐποίησαν διττάς. τὰς μὲν, αἱρετάς: τὰς δὲ, κληρωτάς. τὰς μὲν κληρωτάς, ὅπως ὁ δήμος αὐτῶν μετέχῃ: τὰς δ' αἱρετάς, ἵνα πολιτεύωνται βέλτιον. ἔστι δὲ τοῦτο ποιῆσαι, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς μείζοντας. τοὺς μὲν, κληρωτοὺς: τοὺς δ', αἱρετούς. πῶς μὲν οὖν δεῖ τὰς δημοκρατίας καταστασιάζειν, εἴρηται. Σχεδὸν δὲ, καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας πῶς δεῖ, φανερὸν ἐκ τούτων: ἐκ τῶν ἐναντίων γὰρ δεῖ σκοπεῖν ἑκάστην ὀλιγαρχίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν δημοκρατίαν ἀναλογιζόμενον. τὴν μὲν οὖν κράτιστον μάλιστα τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ πρώτην: αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ζεύγους τῆς καλουμένης πολιτείας, ἣν δεῖ τὰ τιμήματα διαιρεῖν. τὰ μὲν, ἐλάττω: τὰ δὲ, μείζω ποιοῦντας. ἐλάττω μὲν ἀφ' ὧν τῶν ἀναγκαίων μεθέξουσιν ἀρχῶν.. μείζω δ' ἀφ' ὧν τῶν κυριωτέρων: τῷ τε κτωμένῳ τὸ τίμημα μετέχειν ἐξεῖναι τῆς πολιτείας. ὅσου οὖν εἰσαγομένου τὸ δήμου πλῆθος διὰ τὸ τιμήματος, μεθ' οὗ κρείττονες ἔσονται τῶν μὴ μετεχόντων. ἀεὶ δὲ δεῖ παραλαμβάνειν ἐκ τῶ βελτίονος δήμου τοὺς κοινωνούς· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐξαμείλω ὀλιγαρχίαν ἐπτεινοντας δεῖ μικρὸν καταστασιάζειν. τὴν δ' ἀντικειμένην τῇ τελευταίᾳ δημοκρατίᾳ, τὴν δυναστικωτάτην καὶ τυραννικωτάτην τῶν ὀλιγαρχιῶν, ὅσῳ πλεῖστης, τοσούτῳ δεῖ πλείονος φυλακῆς. ὥσπερ γὰρ, τὰ μὲν σώματα εὖ διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πολλὰ τὰ πρὸς ναυτιλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλείους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς: τὰ δὲ νοσηρῶς ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ πλωτήρων πεπυκνικότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύναται φέρειν ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ χείρισται πλείσης δέονται φυλακῆς. τὰς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅλως ἡ πολυανθρωπία σώζει: ἔστιν γὰρ αὐτῇ τὸ δίκαιον κατὰ τὴν ἀξίαν. τὴν δ' ὀλιγαρχίαν, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀξίας δεῖ τυγχάνειν τῆς σωτηρίας.

ε σημείων. διὸ δεῖ πρὸς ταῦτα ἀντιπεριΐστασθαι τοὺς κινοῦντας τὰς πολιτείας, νομοθετοῦντας μηδὲν εἶναι δημόσιον τῶν καταδικαζομένων καὶ φρόντων πρὸς τὸ κοινόν, ἀλλ' ἰδρύν: οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες οὐδὲν ἧττον λήψονται: ἡμιώσονται γὰρ ὁμοίως. ὁ δ' ὄχλος ἧττον καταφρονεῖται τῶν κεινομένων, λήθεσθαι μηθὲν μέλλων. ἔτι δὲ τὰς γραφὰς δημοσίας δικάσουσιν, ὡς ὀλιγάκις ἀεὶ πιεῖν, μεγάλοις ἐπιτιμίοις τοὺς εἰκῆ γραφομένους κωλύοντας: οὐ γὰρ τοὺς δημοτικοὺς, ἀλλὰ τοὺς γνωρίμους εἰώθασιν εἰσάγειν. δεῖ δὲ καὶ τὴν πολιτείαν πάντας, μάλιστα μὲν βούλεσθαι τοὺς πολίτας: εἰ δὲ μή, μήγε γε ὡς πολεμίους νομίζειν τοὺς κυρίους. ἐπεὶ δ' αἱ πελευόμεναι δημοκρατίαι πλουσίαν τε εἰσὶ, καὶ χαλεπὸν ἐκκλησιάζειν ἀμίσθους, δοκεῖ δ' ὅσου πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, πολέμιον τοῖς γνωρίμοις: ἀπότε γὰρ εἰσφοραὶ, καὶ δημεύσεως ἀναγκαῖον γίνεσθαι καὶ δικαστηρίων φαύλων, ἃ πολλὰς ἤδη δημοκρατίας ἀνέτρεψεν. ὅπου μὲν οὖν πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, δεῖ ποιεῖν ὀλίγας ἐκκλησίας. καὶ δικαστήρια, πολλῶν μὲν: ὀλίγας δ' ἡμέρας: δοκεῖ γὰρ φέρει μὲν καὶ πρὸς τὸ μὴ φοβεῖσθαι τοὺς πλουσίους τὰς δαπάνας, ἐὰν οἱ μὲν εὔποροι μὴ λαμβάνωσι δικαστικόν: οἱ δ' ἄποροι. φέρει δὲ καὶ πρὸς τὸ κρίνεσθαι τὰς δίκας πολὺ βέλτιον: οἱ γὰρ εὔποροι, πολλὰς μὲν ἡμέρας οὐκ ἐθέλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι: βραχὺν δὲ χρόνον ἐθέλουσιν. ὅπου δ' εἰσὶ πρόσοδοι, μὴ ποιεῖν ὃ νῦν οἱ δημαγωγοὶ ποιοῦσι: τὰ γὰρ περιόντα νέμουσι. λαμβάνοισι δὲ ἄμα. καὶ πάλιν δέονται τῶν αὐτῶν: ὁ τέλημένος γάρ ἐστι πίθος ἡ τοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπόροις. ἀλλὰ δεῖ ἂν ἀληθινῶς δημοτικὸν, ὁρᾶν ὅπως τὸ πλῆθος μὴ λίαν ἄπορον ᾖ: δοκεῖ καὶ αἴτιον τοῦ μοχθηρὰν εἶναι τὴν δημοκρατίαν. τεχνασέον δ' ὅπως ὡς εὐπορία γένοιτο χρόνιος. ἐπεὶ δὲ συμφέρει δοκεῖ καὶ τοῖς εὐπόροις, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν προσόδων γινόμενα συναθροίζοντας, ἀθρόα χρὴ διανέμειν τοῖς ἀπόροις: μάλιστα μὲν εἴ τις δυνάσθαι τοσοῦτον ἀθροίζων ὅσον εἰς γῆδιου κτῆσιν: εἰ δὲ μή, πρὸς ἀφορμὴν εὐπορίας καὶ γεωργίας. καὶ εἰ μὴ πᾶσι δυνατόν, ἀλλὰ κατὰ φυλὰς, ἢ τι μέρος ἕτερον οἷ μέρει διανέμειν: οἱ δὲ εὔποροι πρὸς τὰς ἀναγκαίας συνόδους τοὺς εὐπόρους εἰσφέρειν τοὺς μισθοὺς, ἀφιεμένους τῶν ματαίων λειτουργιῶν. τοιοῦτον δέ τινα τρόπον καρχηδόνιοι πολιτευόμενοι, φίλον κέκτηνται τὸν δῆμον: ἀεὶ γὰρ τε-

ε 1 ... 2 ... 3 ... 4 ...

ὡς πλείστους, καὶ ποιεῖν πολίτας, μὴ μόνον δὲ γνησίους, ἀλλὰ καὶ A
δὲ νέθους, καὶ τοὺς ἐξ ὁποτερουῦν πλίθου: λέγω δὲ οἷον πατρὸς ἢ μη-
τρός: ἅπαν γὰρ οἰκεῖον ἔσχε τῷ τοιούτῳ δήμῳ μᾶλλον. εἰώθασι μὲν
ἓν οἱ δημαγωγοὶ κατασκευάζειν οὕτω. δεῖ μέντοι προσλαμβάνειν,
μέχρις οὗ ὑπερτείνῃ τὸ πλῆθος τῶν γνωρίμων καὶ τῶν μέσων, καὶ
τούτου μὴ πέρα προβαίνειν: ὑπερβάλλοντες γὰρ ἀτακτοτέραν τὴ
ποιοῦσι τὴν πολιτείαν: καὶ δὲ γνωρίμους, προς δ' ἀλεπῶς ἔχου
μένην τὴν δημοκρατίαν, παροξύουσι μᾶλλον, ὅπερ συέβη τῆς στά- Cyrene.
σεως αἴτιον γενέσθαι καὶ τοῦ κυρίου: ὀλίγον μὲν γὰρ πονηρὸν, πα- B
ροράται: πολὺ δὲ μνόμενον, ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ὄζει. ἴδια δὲ καὶ
τὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα χρήσιμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν
τὴν τοιαύτην, οἷς Κλεισθένης τε ἀθήνησιν ἐχρήσατο, βουλόμενος αὐ- Athens.
ξῆσαι τὴν δημοκρατίαν, καὶ οἱ τὸν κυρίου οἱ τὸν δῆμον καθιστάντες:
φυλαίτε γὰρ ἕτεραι πλείους, καὶ φρατρίαι: καὶ τὰ τῶν
ἰδίων ἱερῶν συνακτέον εἰς ὀλίγα καὶ κοινά: καὶ πάντα σοφιστέον, ὅ-
πως ὡς ὅτι μάλιστα ἀναμιχθῶσι πάντες ἀλλήλοις: αἱ δὲ συήθειαι
διαλυθήσονται αἱ πρότερον. ἔτι δὲ καὶ τὰ τυραννικὰ κατασκευάσμα C
τα δημοτικὰ δοκεῖ πάντα. λέγω δ' οἷον ἀναρχία τε δούλων: αὕτη
δ' ἂν εἴη μέχρι τοῦ συμφέρουσα, καὶ γυναικῶν, καὶ παίδων. καὶ τὸ
ζῆν ὅπως τις βούλεται, παρορᾶν: πολὺ γὰρ ἔσται τὸ τῇ τοιαύτῃ
πολιτείᾳ βουνοῦν: ἥδιον γὰρ ζῶσι πολλοῖς τὸ ζῆν ἀτάκτως ἢ σω-
φρόνως. CAP. V. Ἐστι δ' ὄργον τοῦ νομοθέτου καὶ τῶν βουλομένων σωιστά
ναι τινὰ τοιαύτην πολιτείαν, οὐ τὸ κατασκέσαι μέγιστον ἔργον, οὐδὲ μό
νον ἓν, ἀλλ' ὅπως σώζηται μᾶλλον: μίαν γὰρ, ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέ-
ρας οὐ χαλεπὸν μεῖναι, πολιτευομένους ὁπωσοῦν. διὸ δεῖ προσ- D
τηρεῖσθαι πρότερον τίνας σωτηρίας, καὶ φθορὰς τῶν πολιτει-
ῶν, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι κατασκευάζειν τὴν ἀσφάλειαν. βλα-
βουμένους μὲν τὰ φθείροντα: πιθεμένους δὲ τοιούτους νόμους καὶ
τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γεγραμμένους, οἳ προλήψονται μάλι-
στα τὰς στάσεως πολιτείας: καὶ μὴ νομίζειν τοῦτ' εἶναι δημο-
τικὸν, μὴ δ' ὀλιγαρχικὸν, ὃ ποιήσει τὴν πόλιν, ἐν ᾗ μάλιστα δημο-
κρατεῖσθαι, ἢ ὀλιγαρχεῖσθαι: ἀλλ' ὃ πλεῖστον χρόνον. οἱ δὲ νεω δη
μαγωγοὶ, χαριζόμενοι τοῖς δήμοις, πολλὰ δημόσια διὰ τῶν δικα-

λαῖς τόλεσι νεμομοθετημένον, μηδὲ πωλεῖν ἐξεῖναι τοὺς πρώτους κλήρους. ἔστι δὲ πολὺν λέγοισιν ἐξύλου νόμον εἶναι, τοιοῦτόν τι δυναάμενος, τὸ μὴ δανείζειν εἰς μέρος τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστῳ γῆς: νῦν δὲ δεῖ διορθοῦν, πολὺ τῷ ἀφυτάλων νόμῳ: πρὸς γὰρ ὃ λέγομεν ἔστι χρήσιμος: ἐκεῖνοι γάρ, καὶ πόρρω ὄντες πολλοὶ, κεκτημένοι δὲ γῆν ὀλίγην, ὅμως πάντες γεωργοῦσι: ζημιῶνται γὰρ οὐχ ὅλας τὰς κτήσεις, ἀλλὰ κατὰ τυλικαῦτα μέρεα διαιροῦντες, ὥστ' ἔχειν ὑπορβάλλειν ταῖς ζημίαις καὶ τοὺς πένητας. μία δὲ γ' γεωργικὸς πλῆθος βέλτιστος δῆμος ὄστιν, ὅταν νομεῖς εἰσὶ καὶ ζῶσιν ἀπὸ βοσκημάτων: πολλὰ γὰρ ἔχει τῇ γεωργίᾳ παραπλησίως: καὶ τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς ἀφέξεις, μάλιθ' οὗτοι γεγυμνασμένοι ταῖς ἕξεις καὶ χρήσιμοι τὰ σώματα, καὶ δυνάμενοι θυραυλεῖν. τὰ δ' ἄλλα πλήθη πάντα χείρονὶ ἐξ ὧν αἱ λοιπαὶ δημοκρατίαι συνίστασι πολλῷ φαυλότερα τούτων: ὁ γὰρ βίος φαῦλος. καὶ οὐθεὶς ὄρεξις μετ' ἀρετῆς, ὧν μετεχειρίζεται δ' πλῆθος: τό, τε τῶν βαναύσων, καὶ τὸ τῶν ἀγοραίων ἀνθρώπων, καὶ τὸ θητικόν. ἔτι δὲ διὰ τὸ ῥᾴδιὸν τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἄστυ κινεῖσθαι, πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, ὡς ἐπεῖν, ῥᾳδίως συνέρχεται: οἱ δὲ γεωργοῦντες διὰ τὸ διεσπάρθαι κατὰ τὴν χώραν, οὔτ' ἀπαντῶσιν, οὔθ' ὁμοίως δέονται τῆς τοιάδου ταύτης. ὅσον δὲ καὶ συμβαίνει τὴν χώραν τὴν θέσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστε τὴν χώραν πολὺ τῆς πόλεως ἀπηρτῆσθαι, ῥᾴδιον καὶ δημοκρατίαν ποιεῖσθαι χωρὶς, καὶ πολιτείαν: ἀναγκάζεται γὰρ τὸ πλῆθος ζῆν τῶν ἀγρῶν ποιεῖσθαι τὰς ἀποικίας. ὥστε δεῖ, κἂν ἀγοραῖος ὄχλος ᾖ, μὴ ποιεῖν σὺν ταῖς δημοκρατικαῖς ἐκκλησίας, ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν χώραν πλήθους. πῶς μὲν οὖν δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν, εἴρηται. φανερὸν δὲ καὶ πῶς τὰς ἄλλας: ἑπομένως γὰρ δεῖ παρεκβαίνειν, καὶ ἀεὶ χείρους ἀεὶ πλῆθος χωρίζειν. τὴν δὲ τελευταίαν, διὰ τ' πάντας κοινωνεῖν, οὔτε πάσης ὄστι πόλεως φέρειν: οὔτε ῥᾴδιον διαμένειν, μὴ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἔθεσιν οὖ συγκειμένην. ἃ δὲ φθείρει συμβαίνει καὶ ταύτην καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, εἴρηται πρότερον τὰ πλεῖστα καλῶς. πρὸς δὲ τὸ καθιστάναι ταύτην τὴν δημοκρατίαν, καὶ τὸν δῆμον ποιεῖν ἰσχυρὸν, εἰώθασιν οἱ προιστῶτες, τῷ προσλαμβάνειν

λιῶ οὐσίαν ἔχειν, ἄχολος. ὥστε μὴ πολλάκις ἐκκλησιάζειν. διὰ δὲ 4
τὸ μὴ ἔχειν τἀναγκαῖα, προῖξὶ δρῶσι διατείβουσι. καὶ τῶν ἀλ-
λοτρίων οὐκ ἐπιθυμοῦσιν. ἀλλ' ἥδιον ἀργάζεσθαι τοῦ πολιτεύ-
εσθαι, καὶ αὐτὸν, ὅπου ἀν μὴ ᾖ λήμματα μεγάλα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν:
οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον ὀρέγονται τοῦ κέρδους, ἢ τῆς τιμῆς: σημεῖον δὲ,
καὶ γὰρ καὶ τὰς ἀρχαίας τυραννίδας ὑπέμενον, καὶ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἀσμέ
νοισιν, ἐάν τις αὐτοῦ ἀργάζεσθαι μὴ κωλύῃ, μὴ δ' ἀφαιρῆται μηδέν:
παχέως γὰρ, οἱ μὲν, πλουτοῦσιν αὐτῶν: οἱ δ', οὐκ ἀπορροῦσιν. ἔτι δὲ δ' κα
ιρίους εἶναι τοῦ ἐλέσθαι, καὶ βύθμιον, ἀναπληροῖ τὴν ἔνδειαν: εἶναι φιλο- 5
τιμίας ἔχουσιν. ἐπεὶ παρ' ἐνίοις δήμοις, κἂν μὴ μετέχωσι τῆς αἱρέσι-
ως τῶν ἀρχῶν, ἀλλά ζυνδυ αἱρετοὶ κατὰ μέρος ἐκ πάντων. ὥσπερ ἐν Μαντίνεια
μανζινείᾳ: τοῦ δὲ βουλεύεσθαι κύριοί εἰσιν, ἱκανῶς ἔχει τοῖς πολλοῖς.
καὶ δεῖ νομίζειν καὶ τοῦτ' εἶναι σῶμά τι δημοκρατίας, ὥσπερ καὶ μαν-
ζινείᾳ ταυτ' ἐστίν. διὸ δὴ καὶ συμφέρον ὅτι τῇ πρότερον ἐνθέσῃ δημο-
κρατίᾳ: καὶ ὑπάρχειν εἴωθεν, αἱρεῖσθαι μὲν ταῖς ἀρχὰς καὶ εὐθύνειν
καὶ δικάζειν πάντας: ἄρχειν δὲ τὰς μείζους αἱρετοὺς, καὶ ἀπὸ τιμη
μάτων: ταῖς μείζους, ἀπὸ μειζόνων. ἢ καὶ ἀπὸ τιμημάτων μὲν μηδε- 6
μίαν, ἀλλὰ τοῦ δυναμένους. ἀνάγκη δὲ πολιτευομένους οὕτω, πο-
λιτεύεσθαι καλῶς: αἴτε γὰρ ἀρχαὶ ἀεὶ διὰ τῶν βελτίστων ἔσον-
ται τοῦ δήμου βουλομένου, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν οὐ φθονοῦντες. καὶ
τοῖς ἐπιεικέσι καὶ γνωρίμοις ἀρκοῦσαν εἶναι τοιούτῳ τὴν τάξιν: ἄρ-
ξουσι γὰρ οὐχ ὑπ' ἄλλων χειρόνων. καὶ ἄρξουσι δικαίως, διὰ τὸ τῶν
βύθμιων εἶναι κυρίους ἐτέρους: δ' γὰρ ἐπανορθοῦσθαι, καὶ μὴ
πᾶν ἐξεῖναι ποιεῖν, ὅ, τι ἂν δόξῃ, συμφέρον ἔσται: ἡ γὰρ ἐξουσία τοῦ 7
τοιούτου ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ ζῆς, οὐ δικαίως φυλάττει τὸ σῶμα τῶν ἀν
θρώπων φαῦλον. ὥστε ἀναγκαῖον συμβαίνειν, ὅπερ ὄντιν ὠφελιμώ
τατον εἶναι ταῖς πολιτείαις, ἄρχειν τοὺς ἐπιεικεῖς ἀναμαρτήτους ὄντας,
μὴ δὲ ἐλαττουμένου τοῦ πλήθους. ὅτι μὲν οὖν αὕτη τῶν δημοκρατιῶν
αἵρεσις, φανερόν: καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ὅτι διὰ τὸ ποιοῦν τινα εἶναι τὸν δῆ-
μον. πρὸς δὲ τὸ καταστοχάζεσθαι γνώριμον τὸν δῆμον, τῶν τε νόμων
τινὰς τῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς κειμένων τὸ ἀρχαῖον, χρήσιμοι πάν-
τες. ἢ τὸ ὅλως μὴ ἐξεῖναι κεκτῆσθαι πλέθρου γῆν μέτρου ζώης: ἢ ἀπὸ
ζώνης τοῦ τοῦ πρὸς τὸ ἄστυ, καὶ τὴν πόλιν. ὧν δὲ τὸ γε ἀρχαῖον ἐν πολ

ξ ἰσότητα. ἀλλὰ διελεῖν μὲν οὕτως. ἔπειτα ἐκ τῶν πεντακοσίων ἴσους
λαβόντα καὶ ἐκ τῶν χιλίων, τούτους κυρίους εἶναι τῶν διαιρέσεων,
καὶ τῶν δικαστηρίων. πότερον δὲ αὕτη ἡ πολιτεία δικαιοτάτη κα-
τὰ δ' δημοτικὸν δίκαιον, ἢ μᾶλλον ἡ κατὰ τὸ πλῆθος: φασὶ γὰρ οἱ
δημοτικοὶ τοῦτο δίκαιον, ὃ, ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν: οἱ δ' ὀλιγαρ-
χικοὶ, ὅ, τι ἂν δόξῃ τῇ πλείοσι οὐσίᾳ: κατὰ πλῆθος γὰρ οὐσίας
φασὶ κρίνεσθαι δεῖν. ἔχει δ' ἀμφότερα ἀνισότητα καὶ ἀδικίαν:
ι. εἰ μὲν γὰρ ὃ, ἂν δόξῃ τοῖς ὀλίγοις, τυραννὶς: καὶ γὰρ ἐὰν εἷς ἔχῃ πλέω
η τῶν ἄλλων εὐπόρων, κατὰ δ' ὀλιγαρχικὸν δίκαιον, ἀρχειν δίκαι-
ος μόνος: εἰ δ' ὅ, τι ἂν οἱ πλέοσι κατ' ἀριθμὸν, ἀδικήσουσι, δη-
μεύοντες τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἐλαττόνων καθάπερ εἴρηται πρό-
τερον. τὶς οὖν ἔσται ἰσότης, ἣν ὁμολογήσουσιν ἀμφότεροι, σκεπτέ-
ον ἐξ ὧν ὁρίζονται δικαίων ἀμφότεροι: λέγουσι γὰρ ὡς ὃ, τι ἂν δόξῃ
τοῖς πλείοσι τῶν πολιτῶν, τοῦτο ἔστω δεῖ κύριον. ἔστω δὴ τοῦτο, μὴ μέν
τοι πάντως. ἀλλ' ἐπειδὴ δύο μέρη τετύχηκεν ἐξ ὧν ἡ πόλις, πλού-
σιοι καὶ πένητες, ὅ, τι ἂν ἀμφοτέροις δόξῃ, ἢ τοῖς πλείοσι, τοῦτο κύρι-
ο ον ἔστω: ἐὰν δὲ τἀναντία δόξῃ, ὅ, τι ἂν οἱ πλείοσι, καὶ ὧν τὸ τίμημα,
πλεῖον. οἷον, εἰ οἱ μὲν, ἑπτὰ, οἱ δὲ, εἴκοσιν: ἔδοξε δὲ, τῶν μὲν πλουσίων
ταῖς ἓξ: τῶν δ' ἀπορωτέρων τοῖς πεντεκαίδεκα: προσγεγένηται,
τοῖς μὲν πένησι, τέτταρσι τῶν πλουσίων: ταῖς δὲ πλουσίοις, πέντε τοῦ
πενήτων: ὁποτέρων οὖν τὸ τίμημα ὑπερτείνει, συναριθμουμένων ἀμ
φοτέρων ἑκατέροις, τοῦτο κύριον: ἐὰν δὲ ἴσοι συμπέσωσι, κοινὴν εἶναι
ταύτην νομιστέον ἀπορίαν. ὥσπερ ναῦ ἐὰν δίχα ἡ ἐκκλησία γένηται,
ἢ δ' δικαστήριον. ἢ γὰρ ἀποκληρωτέον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ποιητέον.
μ ἀλλὰ ποθὲν μὲν τὸ ἴσον καὶ τὸ δικαίου, κἂν εἰ πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν
τὴν ἀλήθειαν ποθὲν αὐτῶν, ὅμως ῥᾴδιον τυχεῖν, ἢ συμπεῖσαι τοὺ δυ-
ναμένους πλεονεκτεῖν: ἀεὶ γὰρ ζητοῦσι τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον οἱ ἥτ-
τους: οἱ δὲ κρατοῦντες οὐδὲν φροντίζουσι. Δημοκρατιῶν δ' οὐ-
σῶν τεττάρων, βελτίστη μὲν ἡ πρώτη τάξει, καθάπερ καὶ τοῖς πρὸ
τούτων ἐλέχθη λόγοις. ἔστι δὲ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν αὕτη. λέγω
δὲ πρώτην, ὥσπερ ἄν τις διέλοι τοὺς δήμους: βέλτιστος γὰρ δῆμος
ὁ γεωργικός ἐστιν. ὥστε καὶ ποιεῖν ἐνδέχεται δημοκρατίαν, ὅπου
ζῇ τὸ πλῆθος ἀπὸ γεωργίας, ἢ νομῆς: διὰ μὲν γὰρ τὸ μὴ πολ-

μηδενὸς. εἰ δὲ μή, κατὰ μέρος. καὶ συμβάλλει ταύτη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τὴν κατὰ τὸ ἴσον. τούτων δ' ὑποκειμένων, καὶ τοιαύτης ὄσης τῆς ἀρχῆς, τὰ τοιαῦτα δημοτικά. Β αἱρεῖσθαι τὰς ἀρχὰς πάντας ἐκ πάντων. τὸ ἄρχειν πάντας μὲν ἑκάστου, ἕκαστον δ' ἐκ μέρους πάντων. τὸ κληροῦσθαι εἶναι τὰς ἀρχάς, ἢ πάσας, ἢ ὅσαι μὴ ἐμπειρίας δέονται καὶ τέχνης. Β μὴ ἀπὸ τιμήματος μηδενὸς εἶναι τὰς ἀρχάς, ἢ ὅτι μικροτάτου. τὸ μὴ δὶς τὸν αὐτὸν ἄρχειν μηδεμίαν, ἢ ὀλιγάκις, ἢ ὀλίγας: ἔξω τῶν κατὰ πόλεμον. Β ὀλιγοχρονίους τὰς ἀρχὰς, ἢ πάσας, ἢ ὅσας ἐνδέχεται. τὸ δικάζειν πάντας, καὶ ἐκ πάντων, καὶ περὶ πάντων: ἢ περὶ Β τῶν πολλῶν, καὶ τῶν μεγίστων, καὶ τῶν κυριωτάτων. οἷον περὶ εὐθυνῶν, καὶ πολιτείας, καὶ τῶν ἰδίων συναλλαγμάτων. Β τὴν ἐκκλησίαν κυρίαν εἶναι πάντων: ἄρχὴν δὲ μηδεμίαν μηδενός: ἢ ὅτι ὀλιγίστων, ἢ τῶν μεγίστων κυρίαν. τῶν δ' ἀρχῶν, δημοτικώτατον βουλὴ, ὅπου μὲν μισθοῦ δύναμις πᾶσιν: ἐνταῦθα γὰρ ἀφαιροῦνται καὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς τὴν δύναμιν: εἰς αὐτὸν γὰρ ἀνάγκη τὰς κρίσεις πάσας ὁ δῆμος, δύναμιν μισθοῦ καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τῇ μεθόδῳ τῇ περὶ ταύτης. ἔπειτα τὸ μισθοφορεῖν, μάλιστα μὲν πάντας. ἐκκλησίαν, δικαστήρια, ἀρχάς: εἰ δὲ μή, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δικαστήρια, καὶ βουλὴν, καὶ τὰς ἐκκλησίας, τὰς κυρίας. ἢ τῶν ἀρχῶν, ἃς ἀνάγκη συνεστεῖναι μετ' ἀλλήλων. ἔστι δὲ ὀλιγαρχία μὲν καὶ χρῆσις, καὶ πλοῦτος, καὶ παιδεία δοκεῖ, τὰ δημοτικὰ δοκεῖ τἀναντία τούτων εἶναι. ἀγένεια, πενία, βαναυσία. Β δὲ τῶν ἀρχῶν, τὸ μηδεμίαν ἀίδιον εἶναι: ἐὰν δέ τις καταλειφθῇ ἐξ ἀρχαίας μεταβολῆς, τότε περιαιρεῖσθαι τὴν δύναμιν αὐτῆς: καὶ ἐξ αἱρετῶν κληρωτὸν ποιεῖν. τὰ μὲν οὖν κοινὰ τοῖς δημοκρατίαις, ταῦτ' ἐστί. συμβαίνει δ' ἐκ τοῦ δικαίου τοῦ ὁμολογουμένου εἶναι δημοκρατικοῦ: τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον ἔχειν ἅπαντας κατ' ἀριθμὸν, ὥστε μᾶλλον εἶναι δοκοῦσαν δημοκρατίαν καὶ δῆμος: ἴσον γὰρ δ' μηδὲν μᾶλλον ἄρχειν τοὺς ἀπόρους, ἢ τοὺς εὐπόρους. μὴ δὲ κυρίους εἶναι μόνους, ἀλλὰ πάντας ἐξ ἴσου κατ' ἀριθμόν: οὕτω γὰρ ἂν ὑπάρχειν νομίζοιεν τὴν τ' ἰσότητα τῇ πολιτείᾳ καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Τὸ δὲ μεταδοῦναι, ἀπορεῖται πῶς ἔχουσι τὸ ἴσον. πότερον δεῖ τὰ τιμήματα διελεῖν χιλίοις τὰ τῶν πεντακοσίων, καὶ οὓς χιλίοις ἴσον δύνασθαι οἷς πεντακοσίοις, ἢ οὐχ οὕτω δεῖ ἄθοιαι τὴν κατὰ ταύτ

μοτικὸ, καὶ τὰ δοκοῦντα ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθεῖν: εἰ γὰρ
τούτων συμβαίνει τὰ τῆς δημοκρατίας εἴδη γίνεσθαι συμβαίνει:
καὶ πλείους δημοκρατίας μιᾶς εἶναι, καὶ διαφόρους: δύο γάρ εἰσιν
αἰτίαι, δι' ἃς πᾶσαι αἱ δημοκρατίαι πλείους εἰσί. πρῶτον μὲν ἡ λεχθεῖ-
σα πρότερον, ὅτι διάφοροι οἱ δῆμοι: γίνεται γὰρ τὸ μὲν, γεωργικοῦ πλῆ
θος: τὸ δὲ, ναύσσον καὶ θητικόν. ὧν τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ προσ-
λαμβανομένου: καὶ τοῦ τρίτου πάλιν τοῖς ἀμφοτέροις, οὐ μόνον δια
φέρει τῷ βελτίω καὶ χείρω γίνεσθαι τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ
μὴ τὴν αὐτὴν. δευτέρα δὲ πρὸς ἓν νῦν λεγομένη: τὰ γὰρ ταῖς δημο-
κρατίαις ἀκολουθοῦντα καὶ δοκοῦντα εἶναι τῆς πολιτείας οἰκεῖα παύ
της, ποιεῖ συμβαίνοντα ταῖς δημοκρατίαις ἑτέρας. τῇ μὲν γὰρ, ἐλάτ
τω: τῇ δ', ἀκολουθήσει πλείονα: τῇ δ', ἅπαντα ταῦτα. χρήσιμον
δ' ἕκαστον αὐτῶν γνωρίζειν πρός τε τὸ κατασκευάζειν, ἓν' αὖτις αὐ-
τῶν τύχῃ βουλόμενος, καὶ πρὸς ταῖς διορθώσεις: ζητοῦσι μὲν γὰρ
οἱ ταῖς πολιτείαις καθιστάντες ἅπαντα τὰ οἰκεῖα συναγαγεῖν πρὸς
τὴν ὑπόθεσιν: ἁμαρτάνουσι δὲ τοῦτο ποιοῦντες, καθάπερ εἰ τοῖς
πρὸς τὰς φθορὰς καὶ τὰς σωτηρίας τῶν πολιτειῶν εἰρήμεθα πρότε-
ρον. νυνὶ δὲ τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ ἤθη, καὶ ὧν ἕνεκεν), λέγωμεν.

Ὑπόθεσις μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας, ἐλευθερία: τοῦτο
γὰρ λέγειν εἰώθασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας
ἐλευθερίας: τοῦτον γὰρ στοχάζεσθαι φασὶ πᾶσαν δημοκρατίαν.
ἐλευθερίας δὲ, ἓν μὲν, τὸ ἐν μέρει ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν: καὶ γὰρ τὸ
δίκαιον τὸ δημοτικὸν, τὸ ἴσον ἔχειν τοῖς κατὰ ἀριθμὸν, ἀλλὰ μὴ κατ'
ἀξίαν. τούτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύ-
ριον: καὶ ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι καὶ τέλος. καὶ τοῦ
τ' εἶναι τὸ δίκαιον: φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πολιτῶν,
ὥστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυριωτέρους εἶναι τοὺς ἀπό-
ρους τῶν εὐπόρων: πλείους γάρ εἰσι: κύριον δὲ, τὸ τοῖς πλείοσι
δόξαν. ἓν μὲν οὖν τῆς ἐλευθερίας σημεῖον τοῦτο: ὃν τίθενται
πάντες οἱ δημοτικοὶ τῆς πολιτείας ὅρον. ἓν δὲ τὸ ζῆν ὡς βού-
λεταί τις: τοῦτο γὰρ τῆς ἐλευθερίας ἔργον εἶναί φασιν. εἰ τοῦ
δούλου ὄντος, τὸ ζῆν μὴ ὡς βούλεται). τῆς μὲν δὴ δημοκρατίας ὅρος ἥ-
τος δεύτερος. ἐντεῦθεν δ' ἐλήλυθε τὸ μὴ ἄρχεσθαι: μάλιστα μὲν ὑπὸ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ζ'.

ΟΣαι μὲν δὴ διαφοραὶ, καὶ τίνες τῆ τε βουλευτικοῦ καὶ κυρίου τῆς πολιτείας, καὶ τίς ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν τάξεως, καὶ ποῖαι δικαστηρίων καὶ ποία πρὸς ποίαν συντέτακται πολιτείαν. ἔτι δὲ περὶ φθορᾶς τε καὶ σωτηρίας τῶν πολιτειῶν, καὶ ποίων τε γίνεται καὶ δι' ἃς αἰτίας, εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δὲ τετύχηκεν εἶδος πλείω δημοκρατίας ὄντα, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως πολιτειῶν, ἅμα τε πόλει ἑκείνων εἴη λοιπὸν, οὐ χεῖρον ἐπισκέψασθαι, καὶ τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν συμφέροντα τρόπον ἀποδοῦναι πρὸς ἑκάστην. ἔτι δὲ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐπισκεπτέον πάντων τῶν τρόπων: ταῦτα γὰρ συνδυαζόμενα, ποιεῖ τὰς πολιτείας ἑπαλλάττειν. ὥστε ἀριστοκρατίας τε ὀλιγαρχικὰς εἶναι, καὶ πολιτείας δημοκρατικωτέρας. λέγω δὲ νῦν συνδυασμοὺς, οὓς δεῖ μὲν ἐπισκοπεῖν: οὐκ ἐσπεμπόροι δ' εἰσὶ νεῶν. οἷον, δὲν δ' μὴ βουλόμενον, ἢ τὸ πεῖ τὰς ἀρχαιρεσίας ὀλιγαρχικῶς ἢ συντεταγμένον: τὰ δὲ πολλὰ δικαστήρια, ἀριστοκρατικῶς, ἢ ταῦτα μὲν ἢ τὸ πολὺ δ' βουλόμενον, ὀλιγαρχικῶς: ἀριστοκρατικῶς δὲ τὸ πολλὰς ἀρχαιρεσίας: ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μὴ πάντα ζωπυρηθῇ τὰ τῆς πολιτείας οἰκεῖα. ποία μὲν οὖν δημοκρατία πρὸς ποίαν ἁρμόττει πόλιν: ὡσαύτως δὲ καὶ ποία τῶν ὀλιγαρχιῶν ποίῳ πλήθει, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ πολιτειῶν, τίς συμφέρει τισὶν, εἴρηται πρότερον. ὅμως δὲ δεῖ γενέσθαι δῆλον, μὴ μόνον ποία τούτων τῶν πολιτειῶν ἀρίστη τοῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ καταστασιάζειν, καὶ ταύτας καὶ τὰς ἄλλας ἐπιλθοῦσι σωτήμως. καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας ἐπωμεν: ἅμα γὰρ καὶ περὶ τῆς ἀντιπεπονθυίας πολιτείας φανερὸν. αὕτη δ' ἐστὶν, ἣν καλοῦσι τινὲς, ὀλιγαρχίαν. λεκτέον δὲ πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον πάντα τὰ δη-

γίλωνος δὲ συρακούσας. καὶ εἰς ἀριστοκρατίαν: ὥσπερ ἡ χαριλάου ἐν λακεδαίμονι, καὶ ἐν καρχηδόνι. καὶ εἰς τυραννίδα μεταβάλλει ἐξ ὀλιγαρχίας: ὥσπερ δὲ καὶ δημοκρατίαν πολλὰ καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχαίων: οἷον λεοντίνοις εἰς τὴν παυσανίου τυραννίδα: καὶ εἰς γέλαν εἰς τὴν κλεάνδρου: καὶ εἰς ῥηγίον εἰς τὴν ἀναξιλάου: καὶ ἐν ἄλλαις δὲ πολλαῖς πόλεσιν ὡσαύτως. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ οἴεσθαι εἰς ὀλιγαρχίαν διαιτᾶσθαι μεταβάλλειν, ὅτι φιλοχρήματοι καὶ χρηματίζεσθαι οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' οὐχ ὅτι οἱ πολὺ ὑπερέχοντες ταῖς οὐσίαις, οὐ δίκαιον οἴονται εἶναι, ἴσον μετέχειν τῆς πόλεως τοὺς κεκτημένους μηδὲν τοῖς κεκτημένοις: καὶ πολλαῖς τε ὀλιγαρχίαις οὐκ ἔξεστι χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ νόμοι εἰσὶν οἱ κωλύοντες. καὶ καρχηδόνι δὲ δημοκρατουμένη, χρηματίζονται. καὶ οὔπω μεταβεβλήκασιν. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ φάναι δύο πόλεις εἶναι τὴν ὀλιγαρχικὴν, πλουσίων καὶ πενήτων. τί γὰρ αὖ τὴ μᾶλλον τῆς λακωνικῆς πέποιθεν; ἢ ὁποιασοῦν ἄλλης, οὗ μὴ πάντες κέκτηνται ἴσα, ἢ μὴ πάντες ὁμοίως εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες. οὐδενὸς δὲ πενεστροῦ γενομένου ἢ πρότερον, οὐδὲν ἧττον μεταβάλλουσιν εἰς δῆμον ἐξ ὀλιγαρχίας, ἂν γένωνται πλείους οἱ ἄποροι: καὶ ἐκ δήμου εἰς ὀλιγαρχίαν, ἐὰν κρεῖττον ᾖ τὸ πλήθους τ' εὔπορον. καὶ οἱ μὲν, ἀμελοῦσιν: οἱ δὲ, προσέχουσι τὸν νοῦν. πολλῶν τε ὄντων αἰτιῶν, δι' ὧν γίγνονται αἱ μεταβολαὶ, οὐ λέγει, ἀλλὰ μίαν, ὅτι ἀσωτευόμενοι καταδανειζόμενοι γίγνονται πάντες. ὡς ἐξ ἀρχῆς πλουσίων ὄντων πάντων, ἢ τῶν πλείστων: ὃ οὐκ ἔστι φαῦλος. ἀλλ' ἔταν μὲν τῶν ἡγεμόνων τινὸς ἀπολέσωσι τὰς οὐσίας, καινοτομοῦσιν: ὅταν δὲ τῶν ἄλλων, οὐθὲν γίνεται δεινὸν. καὶ μεταβάλλουσιν οὐθὲν μᾶλλον οὐδὲ ποτὲ εἰς δῆμον, ἢ εἰς ἄλλην πολιτείαν. ἔστι δὲ, κἂν τιμῶν μὴ μετέχωσι: κἂν ἀδικῶνται, ἢ ὑβρίζωνται, ἐπανίστανται, καὶ μεταβάλλουσι τὰς πολιτείας, κἂν μὴ καταβατὰ πανήσωσι τὴν οὐσίαν. διὰ τὸ ἐξεῖναι ὅ, τι ἂν βούλωνται ποιεῖν. οὐ αἰτίαν τὴν ἄγαν ἐλευθερίαν εἶναί φησι. πλειόνων δ' οὐσῶν ὀλιγαρχιῶν, καὶ δημοκρατιῶν, ὡς μιᾶς οὔσης ἑκατέρας, λέγει τὰς μεταβολὰς ὁ σωκράτης.

Τέλος τοῦ ε.

ε νον γαρ θάτερον μέρος προς τῇ δυνάμει προσιθέμενον, ὥστε κρείττους εἶναι τῶν ἐπιτιθεμένων. σχεδὸν δὲ λέγειν καθόλου τῶν τοιούτων: ὁ μὲν σκοπὸς φανερός, ὅτι δεῖ μὴ τυραννικοὺς, ἀλλ' οἰκονόμους καὶ βασιλικοὺς εἶναι φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις: καὶ μὴ σφετεριστὰς, ἀλλ' ἐπίτροπους: καὶ τὰς μετριότητας τοῦ βίου διώκειν, μὴ τὰς ὑπερβολάς. ἔτι δὲ, τοὺς μὲν γνωρίμους καθομιλεῖν: τοὺς δὲ πολλοὺς δημαγωγεῖν. ἐκ γὰρ τούτων ἀναγκαῖον, οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν εἶναι καλλίω καὶ ξηλωτοτέραν, τῷ βελτίονων ἄρχειν καὶ μὴ τεταπεινωμένων: μηδὲ μισούμενον καὶ φοβούμενον διατελεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν εἶναι πολυχρονιωτέραν. ἔτι δ' αὐτὸν διακεῖσθαι κατὰ τὸ ἦθος, ἢ τοι καλῶς πρὸς ἀρετὴν, ἢ μέτριον ὄντα: καὶ μὴ πονηρὸν, ἀλλ' ἢ μετρίως πονηρόν. Καί τοι πασῶν ὀλιγοχρονιωτέραι τῶν πολιτειῶν εἰσὶν, ὀλιγαρχία καὶ τυραννὶς: πλεῖστον γὰρ ἐγένετο χρόνον ἡ τοῦδε σικυῶνα τυραννὶς, ἡ τῶν ὀρθαγόρου παίδων, καὶ αὐτὸς ὀρθαγόρου: ἔτι δ' αὐτὴ διέμεινεν ἐκανὸν. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τοῖς ἀρχομένοις ἐχρῶντο μετρίως, καὶ πολλὰ τοῖς νόμοις ἐδούλευον. καὶ διὰ τὸ πολεμικὸς γενέσθαι κλεισθένης, οὐκ ἦν δύκαταφρόνητος. καὶ τὰ πολλὰ τοῖς ἐπιμελείαις ἐδημαγώγουν. λέγεται γοῦν κλεισθένους τὸν ἀποκείναντα τῆς νίκης αὐτὸν, ὡς ἐτεφάνωσεν. εἶναι δ' εἰκόνα φασὶν ἔτι τοῦ κρίναντος οὕτως τὸν ἀνδριάντα τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενον. φασὶ δὲ καὶ πεισίστρατον ὑπομεῖναι ποτὲ προσκληθέντα δίκαν εἰς ἄρειον πάγον. δυοτέρα δὲ τοῦδε κόρινθον ἡ τῶν κυψελιδῶν: καὶ γὰρ αὕτη διετέλεσεν ἔτη ϟβ καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἐξ μῆνας: κύψελος μὲν γὰρ ἐτυράννησεν ἔτη ϟβ καὶ ἑβδομήκοντα: περίανδρος δὲ, τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρα: ψαμμήτιχος δ' ὁ γορδίου τρία ἔτη. τὰ δ' αἴτια ταυτὰ καὶ ταύτης: ὁ μὲν γὰρ κύψελος δημαγωγὸς ἦν: καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν ἀδορυφόρητος. περίανδρος δ' ἐγένετο μὲν τυραννικὸς, ἀλλὰ πολεμικός. πρίτη δ' ἡ τῶν πεισιστρατιδῶν, ἀθήνησιν. οὐκ ἐγένετο δὲ συνεχὴς: δὶς γὰρ ἔφυγε πεισίστρατος τυραννῶν. ὥστε ἐν ἔτεσι ϟβ καὶ τρισὶν, ἐπτακαίδεκα ἔτη τούτων ἐτυράννευσεν: ὀκτωκαίδεκα δὲ οἱ παῖδες. ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. τῶν δὲ λοιπῶν, ἡ τοῦδε ἱππίου καὶ γέλωνα καὶ συρακούσας. ἔτη δ' οὐδ' αὕτη πολλὰ διέμεινεν, ἀλλὰ τὰ σύμπαντα δυοῖν δέοντα

CAP. XII.

τῶν θιούτων, ἐὰν δεισιδαίμονα νομίζωσιν εἶν τὸν ἄρχοντα, καὶ φρον e
τίζειν τῶν θεῶν. καὶ ἐπιβουλεύουσιν ἧττον, ὡς συμμάχοις ἔχοντι
καὶ τοὺς θεούς. δεῖ δὲ αὖθ' ἀβελτηρίαν φαίνεσθαι τοιοῦτον. τοὺς τε
ἀγαθοὺς τοῦτ' τι μηνομένους τιμᾶν οὕτως, ὥστε μὴ νομίζειν ἄν ποτε
ζημιοῦσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν πολιτῶν αἰτιώμενον ὄντων. καὶ ταῖς μὲν
τοιούτας ζημιὰς ἀπονέμειν αὐτόν: ταῖς δὲ κολάσεις δι' ἑτέρων ἀρ-
χόντων καὶ δικαστηρίων. κοινὴ δὲ φυλακὴ πάσης μοναρχίας, τὸ μὴ
θένα ποιεῖν σῶμα μέγαν. ἀλλ' εἶπερ, πολέως: τηρήσουσι γὰρ ἀλλή-
λους. ἐὰν δ' ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆσαι μέγαν, μὴ θι τό γε ἦθος θρα- f
σῶ: ἐπιθεωκότα θὲν γὰρ τοιοῦτον ἦθος οὐδὲ πάσας ταῖς ἐπεξέξεις,
κἂν τῆς δυνάμεως τινὰ δοκῇ παραλύειν, εἰ προσαγωγῆς ἕνεκα δρᾶν
καὶ μὴ πᾶσιν ἀθρόον ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν. ἔτι δὲ πάσης μὲν
ὕβρεως ἔργεσθαι: παρὰ πάσας δὲ δυοῖν, τῆς τε εἰς τὰ σώματα
κολάσεως, καὶ τῆς εἰς τὴν ἡλικίαν. μάλιστα δὲ ταύτην φοιητέον
τὴν δύλάβειαν οὐδὲ τοὺς φιλοτίμους: τὴν μὲν γὰρ εἰς τὰ χρήμα-
τα ὀλιγωρίαν, οἱ φιλοχρήματοι φέρουσι βαρέως: τὴν δὲ εἰς τιμὴν, ὅπερ φιλότιμοι καὶ οἱ ἐπιεικεῖς τῶν ἀνθρώπων. διόπερ ἢ μὴ
χρῆσθαι δεῖ τοῖς θιούθις, ἢ ταῖς μὲν κολάσεις πατρικῶς φαίνεσθαι
ποιούμενον, καὶ μὴ δι' ὀλιγωρίαν. ταῖς δὲ πρὸς τὴν ἡλικίαν ἐμ-
μίαν δι' ὀργὴν αἰτίας, ἀλλὰ μὴ δι' ἐξουσίαν. ὅλως δὲ ταῖς δοκού-
σας ἀτιμίας ἐξωνεῖσθαι μείζοσι τιμαῖς. τῶν δ' ἐπιχειρούντων ἐπὶ
τὴν τοῦ σώματος διαφθοράν, οὗθι φοβερώτατοι καὶ δεινοῖς πολέ-
σης φυλακῆς, ὅσοι μὴ προαιροῦνται αὐτὸ ποιεῖσθαι δι' ἕτερον, διαφθεί-
ραντες: διὸ μάλιστα δύλαβεῖσθαι δεῖ τοὺς ὑβρίζεσθαι νομίζοντας, ἢ
αὐτοὺς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν: ἀφειδῶς γὰρ ἑαυτοῖς ἔχουσιν d
οἱ διὰ θυμὸν ἐπιχειροῦντες, καθάπερ καὶ Ἡράκλειτός φησι. χαλεπὸν
φάσκων εἶν θυμῷ μάχεσθαι: ψυχῆς γὰρ ὠνεῖσθαι. ἐπεὶ δ' αἱ μὲν πό-
λεις εἰς δύο σχεδόν εἰσι μορίων, εἴτε τῶν ἀπόρων ἀνθρώπων, καὶ
τῶν εὐπόρων, μάλιστα μὲν ἀμφοτέρους ἐπολαμβάνειν δεῖ σώζε-
σθαι διὰ τὴν ἀρχήν, καὶ τοὺς ἑτέρους ὑπὸ τῶν ἑτέρων ἀδικεῖσθαι μη-
δένα: ὁ δὲ τοῦτο δι' οὗ ὧσι κρείττους, τούτους ἰδίους μάλιστα ποιεῖσθαι
τῆς ἀρχῆς. ὡς οὖν ὑπάρξει τοῖς τοιούτοις, οὔτε δούλων ἐλευ-
θέρωσιν ἀνάγκη ποιεῖσθαι τὸν τύραννον, οὔτε ὅπλων παραίρεσιν: ἀκο-

ε δωρεὰς τοιαύτας, ἐφ' αἷς τὰ πλήθη χαλεπαίνουσιν, ὅταν ἀπ' αὐτῶν μὲν λαμβάνωσιν ἐργαζομένων καὶ πονούντων ὀλίγως: διδῶσι δ' ἑταίραις καὶ ξένοις καὶ τεχνίταις ἀφθόνως. λόγον τε ἀποδιδόντα τῶν λαμβανομένων καὶ δαπανωμένων, ὅπερ ἤδη ποιοῦσί τινες τῶν τυράννων: οὕτω γὰρ ἂν τις διοικῶν, οἰκονόμος, ἀλλ' οὐ τύραννος εἶναι δόξει. οὐ δεῖ δὲ φοβεῖσθαι μή ποτε ἀποριῇ χρημάτων, κύριος ὢν τῆς πόλεως, ἀλλὰ τοῖς γ' ἐκβαίνουσι τυράννοις ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ συμφέρει τοῦτο, μᾶλλον ἢ καταλιπεῖν, ἀθροίζοντας: ἦττον γὰρ ἂν οἱ φυλάττοντες ἐπιτεθεῖντο τοῖς ἀφεῖσθαι. εἰσὶ δὲ φοβερώτεροι τῶν τυράννων τοῖς ἀποδημοῦσιν οἱ φυλάττοντες, τῶν πολιτῶν: οἱ μὲν γὰρ σωματοφύλακες ἀποδημοῦσιν: οἱ δὲ ἐνδημοῦσιν. ἔπειτα ταῖς εἰσφοραῖς καὶ ταῖς λειτουργίαις δεῖ φαίνεσθαι τῆς τε οἰκονομίας ἕνεκα συμμάχου, κἂν ποτε δεηθῇ, χρῆσθαι πρὸς τὸν πολεμικὸν καιρόν. ὅλως τε αὐτὸν παρασκευάζειν φύλακα καὶ ταμίαν ὡς κοινῶν, ἀλλὰ μὴ ὡς ἰδίων. καὶ φαίνεσθαι μὴ χαλεπόν, ἀλλὰ σεμνόν. ἔτι δὲ τοιοῦτον,

ζ ὥστε μὴ φοβεῖσθαι τὸν ἐντυγχάνοντας, ἀλλὰ μᾶλλον αἰδεῖσθαι. πρὸς τοὺς μὲν οὖν τυγχάνειν ἀφέδριον, ὅντα δυνατὰ φρονήσαντον. διὸ δεῖ κἂν μὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιμέλειαν ποιῆται, ἀλλὰ τῆς πολιτικῆς, καὶ δόξαν ἐμποιεῖν τοιοῦτον αὑτόν. ἔτι δὲ μὴ μόνον αὐτὸν φαίνεσθαι μηδένα τῶν ἀρχομένων ὑβρίζοντα, μήτε νέον, μήτε νέαν, ἀλλὰ μήδ' ἄλλον μηδένα τῶν τοιοῦτον αὐτῷ. ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκείας ἔχειν γυναῖκας πρὸς τὰς ἄλλας. ὡς καὶ διὰ γυναικῶν ὕβρις πολλοὶ τυραννίδες ἀπολώλασι. τοῖς τε τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς τοιαύτας ποιεῖν, ἢ νῦν τινες τῶν τυράννων ποιοῦσιν: οὐ γὰρ μόνον δύθ' ἕωθεν δεῖ δρᾶ-

η σι: καὶ συνεχῶς πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις βάλλοντας δεῖ πόντες, ἵν' ὡς δυσαίμονας καὶ μακαρίους θαυμάσωσιν. ἀλλὰ μάλιστα μὲν, μεμιᾶσθαι τοῖς τοιούτοις: εἰ δὲ μή, τό γε φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις διαφθείρειν: οὔτε γὰρ ἀνεπίθετος, οὔτ' ἀνατάραντος ὁ νήφων, ἀλλ' ὁ μεθύων: οὐδ' ὁ ἄγρυπνος, ἀλλ' ὁ καθεύδων. τἀναντίον τε ποιητέον τῶν πάλαι λεχθέντων ἁπάντων: καταστατὸν γὰρ δεῖ καὶ κοσμεῖν τὴν πόλιν, ὡς ἐπιτροπον ὄντα καὶ μὴ τύραννον. ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι ἀεὶ πονοῦντα διαφρόντως: ἧττόν τε γὰρ φοβοῦνται τι παθεῖν παρὰ τοῦ

χαίρουσι. δῆλον δ' οὐδ' ἂν εἰς ποίησιν φρόνημα ἔχων ἐλεύθερον. ἀλλὰ φιλοῦσιν οἱ ἐπιεικεῖς, ἢ οὐ χαλακεύουσι. καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ εἰς τὰ πονηρά: ἢ λῷον καὶ ὁ ἄλλος ὥσπερ ἡ παροιμία. καὶ δ' μηδενὶ χαίρειν συμφῷ, μηδ' ἐλευθέρῳ, τυραννικόν: αὐτὸν γὰρ εἶναι μόνον ἀξιοῖ τοιοῦτον ὁ τύραννος. ὁ δ' ἀντιστρωφώμενος καὶ ἐλευθεριάζων ἀφαιρεῖται τὴν ὑπεροχήν, καὶ τὸ δεσποτικὸν τῆς τυραννίδος. μισοῦσιν δὴ ὥσπερ καταλύοντας τὴν ἀρχήν. καὶ τὸ χρῆσθαι συνόδοις, καὶ συνημερεύσαις ξενικοῖς μᾶλλον ἢ πολιτικοῖς, τυραννικόν. ὡς τοὺς μὲν πολεμίους: τοὺς δ' οὐκ ἀντιπολιτευομένους. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τυραννικὰ μὲν καὶ σωτήρια τῆς ἀρχῆς: οὐθὲν δ' ἐλλείπει μοχθηρίας. ἔστι δ' ὡς εἰπεῖν, πάντα ταῦτα βλαβερὰ τοῖς ἀρχομένοις. τετάχασι γὰρ ἡ τυραννὶς ψυχὰς ἐπιβουλεύσει. δ' οὗτος δὲ τοῦ διαπιστεῖν ἀλλήλοις: οὐ καταλύεται γὰρ πρότερον τυραννὶς πρὶν ἢ πιστεύσουσί τινες αὐτοῖς. διὸ καὶ τοῖς ἐπιεικέσι πολεμοῦσιν, ὡς βλαβεροῖς πρὸς τὴν ἀρχήν. οὐ μόνον διὰ μὴ ἀξιοῦν ἄρχεσθαι δεσποτικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πιστοὺς καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις εἶναι, καὶ μὴ καταγορεύειν μήτε ἑαυτῶν, μήτε τῶν ἄλλων. τέλος δ' ἀδυναμία τῶν πραγμάτων: οὐθεὶς γὰρ ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀδυνάτοις. ὥστε οὐδὲ τυραννίδα καταλύειν, μὴ δυνάμεως ὑπαρχούσης. εἰς οὓς μὲν οὖν ὅροις ἀνάγεται τὰ βουλήματα τῶν τυράννων, οὗτοι τρεῖς τυγχάνουσιν ὄντες: πάντα γὰρ ἀναγάγοι τις ἂν τὰ τυραννικὰ πρὸς ταύτας τὰς ὑποθέσεις. τὰ μὲν, ὅπως μὴ πιστεύωσιν ἀλλήλοις: τὰ δ', ὅπως μὴ δυνῶνται: τὰ δ', ὅπως μικρὸν φρονῶσιν. ὁ μὲν οὖν εἷς τρόπος, δι' οὗ γίνεται σωτηρία ταῖς τυραννίσι, τοιοῦτός ἐστιν. ὁ δ' ἕτερος σχεδὸν ἐξ ἁπάντων ἔχει τοῖς ἐπιεικέσι τὴν ἐπιμέλειαν. ἔστι δὲ λαβεῖν αὐτὴν καὶ τῆς φθορᾶς τῆς τῶν βασιλειῶν. ὥσπερ γὰρ τῆς βασιλείας εἰς τρόπος τῆς φθορᾶς τὸ ποιεῖν τὴν ἀρχὴν τυραννικωτέραν, οὕτω τῆς τυραννίδος σωτηρία ποιεῖν αὐτὴν βασιλικωτέραν, σῴζουσαν μόνον, τὴν δύναμιν. ὅπως ἀρχὴ μὴ μόνον βουλομένων, ἀλλὰ καὶ μὴ βουλομένων: πρόεισι γὰρ καὶ οὕτως, προεὶς καὶ τὸ τυραννεῖν. ἀλλὰ δεῖ μὲν, ὥσπερ ὑποτέθειται δεῖ μένειν: τὰ δ' ἄλλα, τὰ μὲν, ποιεῖν: τὰ δὲ, δοκεῖν, ὑποκειμένου τὸ βασιλικὸν καλῶς. πρῶτον μὲν δοκεῖν φροντίζειν τῶν κοινῶν: μήτε δαπανῶντα

ε ἀλλήλοις ἴσον ἔχουσι πάντες: ἡ γὰρ γνῶσις πίστιν ποιεῖ μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ σὺν ἐπιμνημονεύοντας ἀεὶ φανεροὺς εἶναι, καὶ διαζεύξεως ποιεῖ θύρας: οὔτε γὰρ λανθάνειν λαμβάνουσι τὸ πονηρεύεσθαι καὶ φρονεῖν ἐν ἐλαττόνι μικρὸν, ἀεὶ βουλεύοντες. καὶ τἆλλα ὅσα πιστὰ τῶν δημοτικῶν καὶ βάρβαρα, τυραννικά ἐστι: πάντα γὰρ ταὐτὸν δύναται, καὶ τὸ μὴ λανθάνειν πειρᾶσθαι, ὅσα τυγχάνει τις λέγων, ἢ πράττων τῶν ἀρχομένων, ἀλλ' εἶναι κατήκοος ἴσον, καὶ ἀκροάσεις αἱ ποιαζωνίσθαι καλούμεναι. καὶ τὸ ὠτακουστὰς ἐξεπέμπειν ἴδρων, ὅπου τις εἴη συνουσία καὶ σύλλογος: παρρησιάζονται γέ τι γὰρ ἦσαν, φοβούμενοι τὸ τοιοῦτον: κἂν παρρησιάζωνται, λανθάνουσιν ἧττον, καὶ τὸ διαβάλλειν ἀλλήλοις καὶ συγκεροίειν. καὶ φίλους φίλοις. καὶ τὸν δῆμον τοῖς γνωρίμοις. καὶ τὸ πλουσίους εἶναι τοῖς καὶ τὸ πένητας ποιεῖν τὸ ἀρχομένους, τυραννικόν, ὅπως μήτε φυλακὴ τρέφηται: καὶ πρὸς τῷ καθημέραν ὄντες, ἄσχολοι ὦσιν ἐπιβουλεύειν. παράδειγμα δὲ τούτου αἵ τε πυραμίδες, αἱ τοῦ Ἄθυος: καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν Κυψελιδῶν, καὶ τὸ ὀλυμπίου ἡ οἰκοδόμησις ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν. καὶ τῶν τοιούτων ἔργα πλυκράτεια: πάντα γὰρ ταῦτα δύναται ταυτὸν, ἀσχολίαν καὶ πενίαν τῶν ἀρχομένων. καὶ ἡ εἰσφορὰ τῶν τελῶν. οἷον, ἐν Συρακούσαις: ἐν πέντε γὰρ ἔτεσιν εἰς Διονυσίου τὴν οὐσίαν ἅπασαν εἰσενηνοχέναι συμβαίνει. ἔστι δὲ καὶ πολεμοποιὸς ὁ τύραννος, ὅπως ἄσχολοί τε ὦσι, καὶ ἡγεμόνος ἐν χρείᾳ διαπελῶσιν ὄντες. ἡ μὲν βασιλεία σώζεται διὰ τῶν φίλων. τυραννικὸν δὲ, τὸ μάλιστ' ἀπιστεῖν τοῖς φίλοις. ὡς βουλομένων μὲν πάντων: δυναμένων δὲ μάλιστα τούτων. καὶ τὰ αὐξητικὰ τῆς δημοκρατίας δὲ γνωρίμια τῆς τυραννίδος, τυραννικὰ πάντα: γυναικοκρατία τε αὐξητικὰ τῶν οἰκιῶν, ἵν' ἐξαγγέλωσι κατὰ τῶν ἀνδρῶν: καὶ δούλων ἄνεσις, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν: οὗτοι γὰρ ἐπιβουλεύουσιν οἱ δοῦλοι, καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς τυράννοις δυσμοροῦντάς τε: ἀναγκαῖον φίλους εἶναι καὶ ταῖς τυραννίσι καὶ ταῖς δημοκρατίαις: καὶ γὰρ ὁ δῆμος ἐπιβάλλεται μόναρχος. διὸ καὶ ὁ Θεόδωρος παρ' ἀμφοτέροις ἔντιμος, παρὰ μὲν τοῖς δήμοις, ὁ δημαγωγός: ἔστι γὰρ ὁ δημαγωγὸς τοῦ δήμου κόλαξ: παρὰ δὲ τοῖς τυράννοις, οἱ τὰ πεινῶσι ὁμιλοῦντες: ὅπερ ἐστὶν ἔργον κολακείας. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο πονηρόφιλοι αἱ τυραννίς: κολακευόμενοι γὰρ

ὥστε ἀπαρτίζειν πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς. ὥστε A
διὰ μὲν ταῦτ' ἐκόντες οὐχ ὑπομένουσιν· λῦσι δὲ διὰ πάτης ἄρξη τις
ἂν ἴσως, ἂν μὴ δοκῇ ἄρχειν τυραννικῶς. δὲ ταῖς κατὰ γένος βασι-
λείαις πῶς καὶ δι' τίς φθορᾶς αἰτίαν πρὸς ταύτας εἰρημέναις, καὶ
διὰ γίνεσθαι πολλοὺς δυναστείαν τοὺς, καὶ τὸ δυνάμιν μὴ κεκτημέ-
νους τυραννικὴν, ἀλλὰ βασιλικὴν τιμὴν, ὑβρίζειν· ῥᾳδία γὰρ ἐ-
κάνει ἡ κατάλυσις· μὴ βουλομένων γὰρ οὐθεὶς οὐκ ἔσται βασιλεὺς, ἀλ-
λὰ τύραννος καὶ μὴ βουλομένων. φθείρονται μὲν οὖν αἱ μοναρχίαι
διὰ ταύτας καὶ τοιαύτας ἑτέρας αἰτίας. Σώζονται δὲ δι- B
ττῶν ὡς ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, ἐκ τῶν ἐναντίων· ὡς δὲ καθ' ἕκαστον,
πρὸς τὰς μὲν βασιλείας ἄγειν ἔοικε τὸ μετριώτερον· ὅσῳ γὰρ ἂν ἐ-
λαττόνων ὦσι κύριοι, πλείω χρόνον ἀναγκαῖον μένειν πᾶσαν τὴν ἀρ-
χήν· αὐτοί τε γὰρ ἧττον γίνονται δεινοποιοὶ, καὶ οἷς ἦθος ἧττον
ἐπίφθονον, καὶ ἧττον τῶν ἀρχομένων φθονοῦνται ἧττον· διὰ γὰρ τοῦ-
το καὶ ἡ τῶν Μολοττῶν πολὺν χρόνον βασιλεία διέμεινε. καὶ ἡ Λα-
κεδαιμονίων, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς τε εἰς δύο μέρη διῃρῆσθαι τὴν C
ἀρχήν. καὶ πάλιν θεοπόμπου μετριάζοντος τοῖς τε ἄλλοις, καὶ
τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἐπικατασκευάζοντος· τῆς γὰρ δυνάμεως ἀφει-
λὼν, ηὔξησε τῷ χρόνῳ τὴν βασιλείαν. ὥστε πρόσωπόν τινα ἐποίησεν
οὐκ ἐλάττονα, ἀλλὰ μείζονα αὐτήν. ὅπερ καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα
ἀποκρίνασθαί φασιν αὐτόν. ἐπορεύετο, εἰ μηδὲν αἰσχύνεται τὴν βα-
σιλείαν ἐλάττω παραδιδοὺς τοῖς υἱέσιν, ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλα-
βεν, οὐ δικαίως φάναι· παραδίδωμι γὰρ πολυχρονιωτέραν. αἱ δὲ τυρα- D
νίδες σῴζονται κατὰ δύο πρόσωπον τὸν ἐναντιώτατον· ὧν ἄτοπός ἐστιν,
ὁ παραδεδομένος. καὶ καθ' ὃν διανοοῦνται οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων τὴν
ἀρχήν. τούτων δὲ τὰ πολλὰ φασὶ κατασκευάσαι Περίανδρον τὸν Κυ-
ψέλου τύραννον. πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῆς τῶν Πέρσων ἀρχῆς ἔστι τοιαῦτα λα-
βεῖν. ἔστι δὲ τά, τε πάλαι λεχθέντα πρὸς σωτηρίαν ὡς οἷόν τε τῆς τυ-
ραννίδος· δὲ τοὺς ὑπερέχοντας κολούειν, καὶ τὸν φρονηματίαν ἀναι-
ρεῖν· καὶ μήτε συσσίτια εἶναι, μήτε ἑταιρείαν, μήτε παιδείαν, μήτε ἄλλο
οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ πάντα φυλάττειν. ὅθεν εἰώθασι γίνεσθαι δύο, φρο
νήματά τε καὶ πίστις· καὶ μήτε σχολὰς, μήτε ἄλλους συλλόγους ἐπιτρέπειν
γίνεσθαι σχολαστικοὺς, καὶ πάντα ποιεῖν, ἐξ ὧν ὅτι μάλιστα ἀγνῶτες

ε περὶ τῶν περὶ γέλωνα· καὶ γὰρ ἡ τῶν περὶ διονύσιον. ἡ μὲν γέ-
λωνος, θρασυβούλου τοῦ ἱέρωνος ἀδελφοῦ, ἐν ᾧ τὸ γέλωνος δη-
μαγωγικῶς καὶ πρὸς ἡδονὰς ἐρωμένου, ἵν' αὐτὸς ἄρχῃ· τῶν δὲ οἰ-
κείων συνεξιόντων, ἵνα μὴ τυραννὶς ὅλως καταλυθῇ, ἀλλὰ θρασύ-
βουλος· οἱ δὲ συξάντες αὐτῶν ὡς καιρὸν ἔχοντες, ἐξέβαλον ἅπαν-
τας αὐτόν. διονύσιον δὲ δίων στρατεύσας κινδυνὸς ὤν, καὶ προσλά-
βων τὸν δῆμον, ἐκεῖνον ἐκβαλών, διεφθάρη. δύο δὲ αἰτιῶν
δι' ἃς μάλιστ' ἐπιτίθενται τυραννίσι, μίσους καὶ καταφρονήσε-
ως, θάτερον μὲν δεῖ τούτων ὑπάρχειν τοῖς τυράννοις, τὸ μῖσος. ἐκ
δὲ τοῦ καταφρονεῖσθαι πολλαὶ γίνονται τῶν καταλύσεων. σημεῖον
δὲ· τῶν μὲν γὰρ κτησαμένων οἱ πολλοὶ, καὶ διεφύλαξαν τὰς ἀρ-
χάς· οἱ δὲ παραλαβόντες, εὐθὺς ὡς εἰπεῖν, ἀπωλλύασι πάντες·
ἀπολαυστικῶς γὰρ ζῶντες, εὐκαταφρόνητοί τε γίνονται, καὶ πολλοὺς
καιροὺς παραδιδόασι τοῖς ἐπιθεμένοις. μόριον δέ τι τοῦ μίσους
καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ ζωθέναι· πρόσοιοι γὰρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γί-
ζ νεται πρᾶξεων. πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους·
σωτονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πά-
θος. μάλιστα δὲ συμβαίνει τοῖς θυμοῖς ἀκολουθεῖν διὰ τὴν ὕβριν·
δι' ἣν αἰτίαν, ἥ τε τῶν πεισιστρατιδῶν κατελύθη τυραννὶς, καὶ πολ-
λαὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μῖσος· ἡ μὲν γὰρ ὀργὴ μετὰ λύ-
πης πάρεστιν. ὥστε οὐ ῥᾴδιον λογίζεσθαι· ἡ δ' ἔνεδρα, αὐθ' ἡδονῆς
ὡς δὲ καὶ κεφαλαίοις εἰπεῖν, ὅσας αἰτίας εἰρήκαμεν τῆς τε ὀλιγαρ-
χίας τῆς ἀκράτου καὶ τελευταίας, καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς
ἐσχάτης, τοσαύτας καὶ τῆς τυραννίδος τεθέον· καὶ γὰρ αὗται
η τυγχάνουσιν οὖσαι διαιρεταὶ τυραννίδες. βασιλεία δ' ἐκ τοῦ μὲν πό-
ἔξωθεν ἥκιστα φθείρεται. διὸ καὶ πολυχρόνιός ἐστιν· ἐξ αὐτῆς δ' αἱ
πολεῖσαι φθοραὶ συμβαίνουσι. φθείρεται δὲ κατὰ δύο τρόπους.
ἕνα μὲν, στασιαζόντων τῶν μετεχόντων τῆς βασιλείας· ἄλλον δὲ
τρόπον τυραννικώτερον πειρωμένων διοικεῖν, ὅταν εἶναι κύριοι πολεῖ
νων ἀξιῶσι καὶ παρὰ τὸν νόμον. οὐ γίγνονται δ' ἔτι βασιλεῖαι νεῶ
ἀλλ' αὖπερ γίγνονται, μοναρχίαι καὶ τυραννίδες μᾶλλον. διὰ
τὸ τὴν βασιλείαν ἑκούσιον μὲν ἀρχὴν εἶν· μείζονας δὲ κυρίας.
πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ὁμοίους, καὶ μηδένα διαφέροντα τοσοῦτον

ρος ἀσυάγη. καὶ τὸ βίου καταφρονῶν, καὶ τῆς δυνάμεως, διὰ τὸ
τοῖς μὲν δυνάμει, ἐξηρτῆσθαι: αὐτὸν δὲ, τρυφᾶν. καὶ σύθης ὁ θρᾷξ
Ἀμαδόκῳ, στρατηγὸς ὤν. οἱ δὲ, καὶ διὰ πλέω τούτων ἐπιθυμοῦσι.
οἷον, καὶ καταφρονοῦντες, καὶ διὰ κέρδος. ὥσπερ ἀριοβαρζάνη με
θειδάτης. μάλιστα δὲ, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐγχειροῦσιν οἱ τὴν
φύσιν μὲν θρασεῖς: ὅμοιοι δ' ἔχοντες πολεμικὴν παρὰ τοῖς μοναρ-
χοις: ἀνδρεία γὰρ δυνάμεν ἔχουσι, θράσος δέ, δι' ἃς ἀμφοτέρας
ὡς ῥᾳδίως κρατήσοντες, ποιοῦνται τὰς ἐπιθέσεις. τῶν τε διὰ φι-
λοτιμίαν ἐπιθυμούντων, ἕτερος τρόπος ἐστὶ τῆς αἰτίας παρὰ τοὺς
εἰρημένους πρότερον: οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι, τοῖς τυράννοις ἐπιχει-
ροῦσιν, ὁρῶντες κέρδη τε μεγάλα καὶ τιμὰς μεγάλας οὔσας αὐ-
τοῖς, οὕτω καὶ τῶν διὰ φιλοτιμίαν ἐπιθυμούντων ἕκαστος προαιρεῖ-
ται κινδυνεύειν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν: οὗτοι
δ' ὥσπερ κἂν ἄλλης τινὸς γενομένης τοιαύτης, καὶ δι'
ἣν ὀνομαστοὶ γίγνονται καὶ γνώριμοι τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ τοῖς μο-
ναρχίαις ἐγχειροῦσιν, οὐ κτήσασθαι βουλόμενοι μοναρχίαν, ἀλλὰ δό-
ξαν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐλάχιστοί γε τὸν ἀριθμόν εἰσιν οἱ διὰ ταύτην τὴν
αἰτίαν ὁρμῶντες: ὑποκεῖσθαι γὰρ δεῖ τὸ ἢ σωθῆναι μηδὲν φροντίζειν,
ἢν μὴ μέλλῃ καταλύσειν τὴν τοιαύτην. οἷς ἀκολουθεῖν μὲν δεῖ τὴν
δύναμιν κτᾶσθαι: οὐ ῥᾴδιον δ' αὐτὴν ἐγγενέσθαι τοιαύτοις: ἐκεῖ-
νος γὰρ μετ' ὀλίγων ἐστράτευσεν ἐπὶ Διονύσιον, οὕτως ἔχειν φάσκων,
ὡς ὅταν μὲν δύνωμαι προελθεῖν, ἱκανὸν αὐτῷ τοσοῦτον μετα-
λαβεῖν τῆς τοιαύτης. οἷον, εἰ μικρὸν ἐπιβαίνοντα τῆς γῆς σύθης συμ-
βαίνῃ τελευτῆσαι, τοῦτον καλῶς ἔχειν αὐτῷ τὸν θάνατον. φθείρε-
ται δὲ τυραννὶς, καὶ μὲν τρόπον ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστη πολι
τειῶν, ἔξωθεν, ἐὰν ἐναντία τὶς ᾖ πολιτεία κρείττων: ὁμοία γὰρ βού-
λεσθαι δῆλον ὡς ὑπάρξει διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς προαιρέσεως: ἃ δὲ
βούλονται δυνάμενοι ποιεῖν πάντες: ἐναντία δ' αἱ πολιτεῖαι.
δῆμος μὲν τυραννίδι καθ' ἡσίοδον, ὡς κεραμεῖ κεραμεύς: ἡ γὰρ δη-
μοκρατία ἡ τελευταία, τυραννὶς ἐστι. βασιλείᾳ δὲ καὶ ἀριστοκρατίᾳ,
διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς πολιτείας. διὸ λακεδαιμόνιοι πολέσας κα-
τέλυσαν τυραννίδας, καὶ συρακούσιοι κατὰ τὸν χρόνον, οὐ ἐπολι-
τεύοντο καλῶς: ἕνα δ' ἐξ αὐτῆς ὅταν οἱ μετέχοντες στασιάζωσιν. ὡς-

ρίσθαι, καὶ ἕνεκά τῆς κλεοπάτρας. ἀλλὰ τῆς γε ἀλλοτριότητος
ὑπῆρχεν ἀρχή, τὸ βαρέως φέρειν πρὸς τὴν ἀφροδισιαστικὴν χάριν.
συνεπίθετο δὲ καὶ ἑλλανοκράτης ὁλαεισαῖος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτί-
αν: ὡς γὰρ χρώμενος αὐξῦ τῇ ἡλικίᾳ, οὐ κατῆγεν ἀνεχόμενος: δ' ὕ-
βριν καὶ οὐ δι' ὀργὴν εἰκὸς ἐπιθυμίαν ᾤετο εἶναι τὴν γεγενημένην ὁμ-
λίαν. πάρων δὲ καὶ ἡρακλεάδης οἱ αἰνιεὺς, κότυν διέφθειραν τῷ παιδὶ
ζημιοῦντες. ἀδάμας δ' ἀπέκτεινε κότυς, διὰ δ' ἐκτιμηθῆναι παῖς ὢν
ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ὑβρισμένος. πολλοὶ δὲ καὶ διὰ δ εἰς δ σῶμα αἰκισθῆ
ναι πληγαῖς, ὀργισθέντες: οἱ μὲν, διέφθειραν: οἱ δὲ, ἐπεχείρησαν ὡς ὑβρι
σθέντες. καὶ τῶν περὶ ταῖς ἀρχαῖς καὶ βασιλικαὶς δυναστείας. οἷον, εὐ
μητυλίδης τὸν πενθαλίδαν μεγακλῆς πεμπόντας, καὶ τύπτον-
τας ταῖς κορύναις, ἐπιθέμενος μετὰ τῶν φίλων ἀνεῖλε. καὶ ὕσδρον
σμερδαλίης πένθιλον πληγὰς λαβὼν, καὶ παρὰ τῆς γυναικὸς ἐξελ-
κυσθεὶς, διέφθειρε. καὶ τῆς ἀρχελάου δ' ἐπιθέσεως δεκάμνιχος ἡγε-
μὼν ἐγένετο, παροξυνθεὶς τοὺς ἐπιθεμένους πρῶτος. αἴτιον δὲ τῆς
ὀργῆς ὅτι αὐτὸν ἐξέβαλε μαστιγώσας ὑριπίδης τῷ ποιητῇ: ὁ δ' εὐ-
ριπίδης ἐχαλέπαινεν εἰπόντος τι αὐτοῦ εἰς δυσωδίαν τοῦ στόματος. καὶ
ἄλλοι δὲ πολλοὶ διὰ τοιαύτης αἰτίας, οἱ μὲν, ἀνῄρηνται: οἱ δ', ἐπε-
βουλεύθησαν. ὁμοίως δὲ καὶ διὰ φόβον: ἐν γάρ τι τούτων τῶν αἰτι-
ῶν ἦν, ὥσπερ καὶ τοῖς πολιτείαις καὶ ταῖς μοναρχίαις. οἷον,
ξέρξῃ ἀρταπάνης φοβούμενος τὴν διαβολὴν τὴν περὶ δαρεῖον,
ὅτι ἐκρέμασεν αὐτοῦ κελεύσαντος ξέρξου. ἀλλ' οἰόμενος συγγνώσεσθαι
ὡς ἀμνημονοῦντα διὰ τὸ δεσπνεῖν: οἱ δὲ διὰ καταφρόνησιν, ὥσ-
περ ἀρδυκάπαλοις ἰλὼν τὶς ξαίνοντα μετὰ τῶν γυναικῶν, εἰ ἀ-
ληθῆ ταῦτα οἱ μυθολογοῦντες λέγουσιν: εἰ δὲ μὴ ἐπ' ἐκείνου,
ἀλλ' ἐπ' ἄλλου γε δὴ γένοιτο ἀληθὲς. καὶ διονυσίῳ τῷ ὑσδρῷ δι-
ων ἐπῄδετο διὰ δ' καταφρονεῖν, ἑρῶν δύο τε πολίτας οὕτως ἐ-
ρῶντας, καὶ αὐτὸν ἀεὶ μεθύοντα, καὶ τῶν φίλων δέ τινας ἐπιτί-
θεσθαι διὰ καταφρόνησιν: διὰ γὰρ τὸ πιστεύεσθαι, καταφρονοῦ-
σιν ὡς λήσοντες. καὶ οἱ οἰόμενοι δυνήσεσθαι κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν,
πρόσωπα τινὰ διὰ τὸ καταφρονεῖσθαι ἐπιτίθενται: ὡς δυνάμενοι γὰρ
καὶ καταφρονοῦσθαι τοῦ κινδύνου διὰ τὴν δύναμιν, ἐπιχει-
ροῦσι ῥᾳδίως. ὥσπερ οἱ στρατηγοῦντες τῶν μοναρχιῶν. οἷον, κύ-

καὶ φανερὰς. καὶ φυγαδεύειν ὡς αὐτιτέχνους, καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐμ
πόδιους: εἰ γὰρ τούτων συμβαίνει γίγνεσθαι καὶ ταῖς ἐπιβουλαῖς.
τῶν μὲν, ἄρχειν αὐτῶν βουλομένων. τῶν δὲ, μὴ βουλεύειν. ὅθεν καὶ
ὁ Περιάνδρου πρὸς Θρασύβουλον συμβούλευμα ἐστὶν, ἢ τῶν ὑπε
ρεχόντων τοὺς ἀκμὴν κόλουσις, ὡς δέον ἀεὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πολι
τῶν ἀναιρεῖν. καθάπερ καὶ ἐλέχθη, ταῖς αὐταῖς ἀρχαῖς δεῖ νο
μίζειν πρός τε ταῖς πολιτείαις εἶναι τῶν μεταβολῶν καὶ πρὸς ταῖς
μοναρχίαις: διά τε τὴν ἀδικίαν, καὶ διὰ φόβον; καὶ διὰ καταφρό
νησιν, ἐπιτίθενται πολλοὶ τῶν ἀρχομένων ταῖς μοναρχίαις: τῆς δὲ
ἀδικίας μάλιστα δι' ὕβριν: ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν ἰδίων στέρησιν.
ἔστι δὲ καὶ τὰ τέλη ταυτὰ καθάπερ κἀκεῖ, καὶ πρὸς ταῖς τυραννί
δαις καὶ ταῖς βασιλείαις: μέγεθος γὰρ ὑπάρχει πλούτου καὶ τιμῆς
τοῖς μοναρχοῦσι, ὧν ἐφίενται πάντες. τῶν δ' ἐπιθέσεων, αἱ μὲν, ἐπὶ
τὸ σῶμα γίγνονται τῶν ἀρχόντων: αἱ δ', ἐπὶ τὴν ἀρχήν αἱ μὲν δι'
ὕβριν, ἐπὶ τὸ σῶμα: τῆς δ' ὕβρεως οὔσης πολυμόρφους, ἕκαστον
αὐτῶν αἴτιον γίγνεται τῆς ὀργῆς. τῶν δ' ὀργιζομένων μᾶλλον οἱ πολῖ
ται τιμωρίας χάριν ἐπιτίθενται, ἀλλ' οὐχ ὑπεροχῆς. οἷον, ἡ μὲν τῶν
περὶ Σμερδιν διὰ τὸ προπηλακίζειν μὲν τὴν ἀδελφήν. ἐπιτρέασαι δ' ἀρμόδιον: ὁ μὲν γὰρ ἀρμόδιος διὰ τὴν ἀδελφήν: ὁ δὲ
ἀριστογείτων, διὰ τὸν ἀρμόδιον. ἐπεβούλευσαν δὲ καὶ πολλαὶ τῷ
υἱῷ ἀμβρακίας τυραννῶ, διὰ δ' συμπίνοντα μετὰ τῶν παιδικῶν, ἐρω
τῶν αὐτὸν εἰ ἤδη ἐξ αὐτοῦ κύει. ἡ δὲ Φιλίππου τοῦ Περιανδρίου, διὰ
τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν τοῦ τῶν πολλοὶ ἄπαλον: καὶ ἡ ἀμυύτου
τοῦ μικροῦ τοῦ Περδίκα, διὰ δ' καυχήσασθαι εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ. καὶ
ἡ τοῦ δυνούχου συναγορᾶ τῷ κυρείῳ: διὰ γὰρ τὴν γυναῖκα παρε
λέσθαι δὴν ὑὸν αὐτοῦ ἀπέκτεινεν, ὡς ὑβρισμένος. πολλαὶ δ' ἐπι
θέσεις γεγόνασι καὶ διὰ δ' εἰς δ' σῶμα αἰσχύνεσθαι τῶν μοναρ
χῶν τινας, οἷον, καὶ ἡ κρατεμίου εἰς ἀρχέλαον: αἰεὶ γὰρ καιρίως εἶ
χε πρὸς τὴν ὁμιλίαν. ὥστε ἱκανὴ καὶ ἐλαττωσιεγένετο πρόφα
σις. διότι τῶν θυγατέρων οὐδεμίαν ἔδωκεν ὁμολογήσας αὐτῷ. ἀλ
λὰ τὴν μὲν πρότερον, κατεχόμενος ὑπὸ πολλέμου περὶ σιρράκιν,
καὶ ἀρράβωνα, ἔδωκε τῷ βασιλεῖ τῷ τῆς ἐλιμείας: τὴν δὲ νεω
στὶ τῷ ὑεῖ ἀμυύτα, οἰόμενος οὕτως ἂν ἐκεῖνον ἧττον διαφέ-

βαινόντων τὰ πάτρια, καὶ δεσποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγομένων: αἱ δὲ ἐκ τῶν αἱρετῶν εἰσὶ ταῖς κυρίας ἀρχάς: τὸ γὰρ αὐτοκράτορα εἶναι τοὺς δήμους καθίσταται πολυχρονίους ταῖς δημιουργίαις, καὶ ταῖς θεωρίαις: αἱ δ' ἐκ τῶν ὀλιγαρχῶν αἱρουμένων εἶναί τινα κύριον εἰσὶ ταῖς μεγίστας ἀρχάς: πᾶσι γὰρ ὑπῆρχε τοῖς πρόσθοις τούτοις τὸ κατεργάζεσθαι ῥᾳδίως, εἰ μόνον βουληθεῖεν, διὰ τὸ δύναμιν προϋπάρχειν: τοῖς μὲν, βασιλικῆς ἀρχῆς: τοῖς δὲ, τιμῆς τῆς ζημίας. οἷον, Φείδων μὲν τοῖς Ἀργος καὶ ἕτεροι, τύραννοι κατέστησαν βασιλείας ὑπαρχούσης. οἱ δὲ τοῖς τὴν ἰωνίαν καὶ Φάλαρις, ἐκ τῶν ζημῶν. παναίτιος δὲ εἰ λεοντίνοις. καὶ κύλων εἰ κρεῖνθῳ. καὶ πεισίστρατος ἀθήνησι. καὶ διονύσιος εἰ συρακούσαις. καὶ ἕτεροι δ' ἂν αὐτὸν πρόσθον εἰ δημαγωγίας. καθάπερ ἔν ἔμπροσθεν ἡ βασιλεία τέτακται κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν: κατ' ἀξίαν γάρ ἐστιν, ἢ κατ' ἰδίαν ἀρετὴν, ἢ κατὰ γένους, ἢ κατ' εὐεργεσίας, ἢ κατὰ ταῦτά τε καὶ δύναμιν: ἅπαντες γὰρ εὐεργετήσαντες, ἢ δυνάμενοι ταῖς πόλεις ἢ τὰ ἔθνη εὐεργετεῖν, ἐτύγχανον τῆς τιμῆς ταύτης: οἱ μὲν, κατὰ πόλεμον κωλύσαντες δουλεύειν, ὥσπερ κῦρος: οἱ δ' ἐλευθερώσαντες, ὥσπερ κῦρος. ἢ κτίσαντες, ἢ κτησάμενοι χώραν, ὥσπερ οἱ λακεδαιμονίων βασιλεῖς, καὶ μακεδόνων, καὶ μολοττῶν. βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ ὅπως οἱ μὲν κεκτημένοι τὰς οὐσίας μηδὲν ἄδικον πάσχωσιν: ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. ἡ δὲ τυραννὶς, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, πρὸς οὐδὲν ἀποβλέπει κοινὸν, εἰ μὴ τῆς ἰδίας ὠφελείας χάριν. ἔστι δὲ σκοπὸς τυραννικὸς μὲν, τὸ ἡδύ: βασιλικὸς δὲ, τὸ καλόν. διὸ καὶ τῶν πλεονεκτημάτων, τὰ μὲν χρήματα, τυραννικά: τὰ δ' εἰς τιμὴν, βασιλικά μᾶλλον. καὶ φυλακὴ βασιλικὴ μὲν, πολίτων: τυραννικὴ δὲ, διὰ ξένων. ὅτι δ' ἡ τυραννὶς ἔχει κακὰ, καὶ τὰ τῆς δημοκρατίας, καὶ τὰ τῆς ὀλιγαρχίας, φανερόν. καὶ μὲν ὀλιγαρχίας, τῷ τὸ τέλος εἶναι πλοῦτον: οὕτω γὰρ καὶ διαμένειν ἀναγκαῖον μόνως τήν τε φυλακὴν, καὶ τὴν τροφήν. μὴ τῷ τῶν πλήθει μηδὲν πιστεύειν. διὸ καὶ τὴν παραίρεσιν ποιοῦνται τῶν ὅπλων: καὶ δ' καινὸν τὸν ὄχλον: καὶ δ' εἰ τὸ ἄστεος ἀπελαύνειν καὶ διοικίζειν, ἀμφοτέρων κοινὸν, καὶ τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς τυραννίδος. εἰ δὲ δημοκρατίας δὲ, τὸ πολεμεῖν τοῖς γνωρίμοις: καὶ διαφθείρειν λάθρα

ὀλιγαρχικῶν τες, ἢ οἱ δημοκρατίαν βουλόμενοι, ἀλλ' οἷς δίκαιόν ἐστιν: A
οἱ μὲν, ὀλιγαρχεῖν: οἱ δὲ, δημοκρατεῖσθαι. καὶ δ' ἐν μὲν ταῖς ὀλιγαρ
χίαις οἱ τῶν ἀρχόντων υἱοὶ τρυφῶσιν: οἱ δὲ τῶν ἀπόρων γίγνονται γυ
μνασμένοι καὶ πονηρικότες. ὥστε καὶ βούλονται μᾶλλον, καὶ
δύανται, νεωτερίζειν: ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, ταῖς μάλιστα ἔστιν
δοκούσαις δημοκρατικαῖς, τοὐναντίον τοῦ συμφέροντος καθέστηκεν.
αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι κακῶς ὁρίζονται τὸ ἐλεύθερον: δύο γάρ ἐστιν οἷς
ἡ δημοκρατία δοκεῖ ὡρίσθαι, τῷ τὸ πλεῖον εἶναι κύριον, καὶ τῇ ἐλευθε
ρίᾳ: τὸ μὲν γὰρ δίκαιον, ἴσον δοκεῖ εἶναι: ἴσον δ' ὅ, τι ἂν δόξῃ τῷ πλή- B
θει, τοῦτ' εἶναι κύριον. ἐλεύθερον δὲ καὶ ἴσον τὸ ὅ, τι ἂν βούληταί τις
ποιεῖν. ὥστε ζῇ ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις ἕκαστος ὡς βούλε-
ται, καὶ εἰς ὃ χαίζων, ὡς φησιν Εὐριπίδης. ἔοικε δ' ὄχλη φαῦλον: οὐ γὰρ C
δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ σωτη-
ρίαν. ἐξ ὧν μὲν οὖν αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσι καὶ φθείρονται,
καὶ διὰ τίνων σώζονται καὶ διαμένουσιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, τοιαῦτά
ἐστι. Λείπεται δ' ἐπελθεῖν καὶ περὶ μοναρχίας, ἐξ ὧν τε φθεί-
ρεται, καὶ δι' ὧν σώζεσθαι πέφυκε. σχεδὸν δὲ παραπλήσια τοῖς εἰρη C
μένοις περὶ τὰς πολιτείας ἐστί, καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ ταῖς βα-
σιλείαις, καὶ ταῖς τυραννίσι: ἡ μὲν γὰρ βασιλεία κατὰ τὴν ἀρι-
στοκρατίαν ἔοικεν: ἡ δὲ τυραννὶς, ἐξ ὀλιγαρχίας τῆς ὑστάτης σύγκειται,
καὶ δημοκρατίας. διὸ δὴ καὶ βλαβερωτάτη τοῖς ἀρχομένοις ἐστίν,
ἅτε ἐκ δυοῖν συγκειμένη κακῶν: καὶ τὰς παρεκβάσεις καὶ τὰς ἁ-
μαρτίας ἔχουσα τὰς παρ' ἀμφοτέρων τῶν πολιτειῶν. ὑπάρχει δ' ἡ
γένεσις οὐδὲ ἐξ ἐναντίων, ἑκατέρα τῶν μοναρχιῶν: ἡ μὲν γὰρ βα- D
σιλεία, πρὸς βοήθειαν τῆς ἀπὸ τοῦ δήμου τοῖς ἐπιεικέσι γίγνε. καὶ
καθίσταται βασιλεὺς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν κατ' ὑπεροχὴν ἀρετῆς ἢ περὶ
ἔξεων, τῶν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς: ἢ κατ' ὑπεροχὴν τοιούτου γένους. ὁ δὲ
τύραννος ἐκ τοῦ δήμου καὶ τοῦ πλήθους τοῦ πρὸς τοὺς γνωρίμους, ὅπως ὁ δῆ-
μος ἀδικῆται μηθὲν ὑπ' αὐτῶν. φανερὸν δ' ἐκ τῶν συμβεβη-
κότων: σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων γεγόνασιν ἐκ δημα-
γωγῶν, ὡς εἰπεῖν, πιστευθέντες ἐκ τοῦ διαβάλλειν τοὺς γνωρίμους:
αἱ μὲν γὰρ οὕτω τὸν τρόπον κατέστησαν τῶν τυραννίδων, ἤδη τῶν
πόλεων ἠυξημένων: αἱ δὲ πρὸ τούτων, ἔκτε τῶν βασιλέων παρεκ-

ε τις ὅτι καθάπερ εἴρηται παρεκβεβηκυῖα μὲν τὴν εὐθύτητα τὴν κατὰ
λίσκην, πρὸς τὸ γρυπὸν ἢ τὸ σιμόν, ἀλλ' ὅμως ἔτι καλὴν καὶ χάριν ἔχου-
σα πρὸς τὴν ὄψιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐάν τις ἐπιτείνῃ τὴν ἕξιν μᾶλλον εἰς τὴν
ὑπερβολὴν, πρῶτον μὲν ἀποβαλεῖ τὴν μετριότητα τοῦ μορίου:
τέλος δ' οὕτως, ὥστε μὴ δοκεῖν φαίνεσθαι, διὰ τὴν ὑπερο-
χὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν οἰκείων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ
πρὸς τῶν ἄλλων μορίων. συμβαίνει δὴ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας
πολιτείας: καὶ γὰρ ὀλιγαρχίαν καὶ δημοκρατίαν ἔστιν, ὥστ' ἔχειν
ζ ἰνδαίως, καί περ ἐξεστηκυίας τῆς βελτίστης τάξεως: ἐὰν δέ τις ἐπιτεί-
νῃ μᾶλλον ἑκατέραν αὐτῶν, πρῶτον μὲν χείρω ποιήσει τὴν πολι-
τείαν: τέλος δ' οὐδὲ πολιτείαν: διὸ δεῖ τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν ἓν νομοθέ-
τῃ καὶ τὸν πολιτικὸν, ποῖα σώζει τῶν δημοτικῶν, καὶ ποῖα φθεί-
ρει τὴν δημοκρατίαν: καὶ ποῖα τῶν ὀλιγαρχικῶν τὴν ὀλιγαρχίαν:
οὐδετέραν μὲν γὰρ σύνδεχεται αὐτῶν εἶναι καὶ διαμένειν ἄνευ τῶν εὐ-
πόρων, καὶ τὸ πλῆθος: ἀλλ' ὅταν ὁμαλότης γένηται τῆς οὐσίας,
ζ ἄλλην ἀνάγκη εἶναι ταύτην τὴν πολιτείαν. ὥστε φθείροντες τοῖς κατ'
ὑπερβολὴν νόμοις, φθείρουσι ταὺς πολιτείας. ἁμαρτάνουσι δὲ καὶ οἱ
ζαῖς δημοκρατίαις, καὶ οἱ ζαῖς ὀλιγαρχίαις: οἱ μὲν ζαῖς δημοκρα-
τίαις οἱ δημαγωγοί, ὅπου τὸ πλῆθος κύριον τῶν νόμων: δύο γάρ πιοῦ
σιν ἀεὶ τὴν πόλιν, μαχόμενοι τοῖς εὐπόροις: δεῖ δὲ τοὐναντίον αἰεὶ δο-
κεῖν λέγειν ὑπὲρ εὐπόρων: οἱ δὲ ζαῖς ὀλιγαρχίαις ὑπὲρ τῶν δήμου-
τῶν ὀλιγαρχικούς. καὶ τοὺς ὅρκους οἰαντίους ἢ νῦν, ὀμνύναι τοὺς ὀ-
θ λιγαρχικούς: νῦν μὲν γὰρ οἱ ἐνίαις ὀμνύουσι. καὶ τῷ δήμῳ κακό-
θ νοις ἔσομαι. καὶ βουλεύσω ὅτι ἂν ἔχω κακόν. χρὴ δὲ καὶ ὑπολαμ-
Η βάνειν καὶ ὑποκεῖσθαι τοὐναντίον, ἐπισημαινομένους ἐν τοῖς ὅρκοις,
ὅτι οὐκ ἀδικήσω τὸν δῆμον. μέγιστον δὲ πάντων τῶν εἰρημένων πρὸς
τὸ διαμένειν ταὺς πολιτείας, οὗ νῦν ὀλιγωροῦσι πάντες, τὸ παι-
δεύεσθαι πρὸς ταὺς πολιτείας: ὄφελος γὰρ οὐθὲν τῶν ὠφελιμω-
τάτων νόμων, καὶ συνδεδοξασμένων ὑπὸ πάντων τῶν πολιτευο-
μένων, εἰ μὴ ἔσονται εἰθισμένοι καὶ πεπαιδευμένοι ἐν τῇ πολιτείᾳ:
εἰ μὲν οἱ νόμοι δημοτικοὶ, δημοτικῶς: εἰ δ' ὀλιγαρχικοὶ, ὀλιγαρχι-
κῶς: εἴπερ γὰρ ἔστιν ἐφ' οὗπερ ἀκρασία, ἔστι καὶ τοῦτ' πόλεως. ἔστι δὲ τὸ
πεπαιδεύθαι πρὸς τὴν πολιτείαν τοῦτο: τὸ ποιεῖν, οἷς χαίρουσιν οἱ

αὐτῶν. καὶ ταῖς κληρονομίαις, μὴ κατὰ δύσιν εἶναι, ἀλλὰ κατὰ γένος. A
μὴ δὲ πολεισίων ἢ μιᾶς τὸν αὐτὸν κληρονομεῖν: οὕτω γὰρ ἂν ὁμαλώτερον αἱ οὐσίαι εἶεν, καὶ τῶν ἀπόρων εἰς εὐπορίαν ἂν καθίσταντο πολίται. συμφέρει δὲ καὶ ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, τῶν ἄλλων, ἢ ἰσότητα, ἢ περιουσίαν νέμειν τοῖς μὴ τὸν κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας: ἐν μὲν δήμῳ, τοῖς εὐπόροις: ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ, τοῖς ἀπόροις. πολλῶν ὅσαι ἀρχαὶ κύριαι τῆς πολιτείας: ταύτας δὲ τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐγχειρίζειν μόνοις ἢ πλείοσι. Τρία δέ ἐστιν ἃ χρὴ ἔχειν τὸν μέλλοντας ἀρξειν ταῖς κυρίας ἀρχάς. πρῶτον μὲν φιλίαν πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν. ἔπειτα δυνάμιν μεγίστην τῶν ἔργων τῆς ἀρχῆς. τρίτον δ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην: ἐν ἑκάστῃ πολιτείᾳ, τὴν πρὸς τὴν πολιτείαν: εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν τὸ δίκαιον κατὰ πάσας ταῖς πολιτείας, ἀνάγκη καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι διαφοράς. ἔχει δ' ἀπορίαν, ὅταν μὴ συμβαίνῃ ταῦτα πάντα περὶ τὸν αὐτὸν, πῶς χρὴ αἱρεῖσθαι τὴν διαίρεσιν. οἷον, εἰ στρατηγικὸς μὲν ἦν, πονηρὸς δὲ, καὶ μὴ τῇ πολιτείᾳ φίλος: ὁ δὲ, δίκαιος καὶ φίλος, πῶς δεῖ αἱρεῖσθαι τὴν αἵρεσιν. ἔοικε δὲ δεῖν B
βλέπειν εἰς δύο: τίνος πλεῖον μετέχουσι πάντες, καὶ τίνος ἔλαττον. διὸ ἐν στρατηγίᾳ μὲν, εἰς τὴν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῆς ἀρετῆς: ἔλαττον γὰρ στρατηγίας μετέχουσι: τῆς δ' ἐπιεικίας πλεῖον: ἐν δὲ φυλακῇ καὶ ταμιείᾳ, τοὐναντίον: πλείονος γὰρ ἀρετῆς δέονται ἢ ὅσην οἱ πολλοὶ ἔχουσιν: ἡ δὲ ἐπιστήμη, κοινὴ πᾶσιν. ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ δυοῖν δυοῖν μιν ὑπάρχειν τῆς πολιτείας, καὶ φιλίαν, τὶ δεῖ τῆς ἀρετῆς: ποιήσει γὰρ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ δύο. ἢ ὅτι ἐνδέχεται τὸν τὰ δύο ταῦτα ἔχοντας, ἀκρατεῖς εἶναι. ὥστε καθάπερ καὶ αὐτοῖς οὐχ ὑπάρχουσιν, C
εἰδότες καὶ φιλοῦντες αὑτὸν, οὕτω καὶ πρὸς τὸ κοινὸν οὐθὲν κωλύει ἔχειν ἐνίους. ἁπλῶς δὲ ὅλα ἐν τοῖς νόμοις, ὡς συμφέροντα λέγομεν ταῖς πολιτείαις, ἅπαντα ταῦτα σώζει τὰς πολιτείας. καὶ τὸ πολλάκις εἰρημένον μέγιστον σωτήριον, τὸ σκοπεῖν ὅπως κρεῖττον ἔσται τὸ βουλόμενον τὴν πολιτείαν σῴζειν πλῆθος τοῦ μὴ βουλομένου. παρὰ πάντα δὲ ταῦτα δεῖ μὴ λανθάνειν, ἃ ναυλαγεῖ ταῖς παρεκβεβηκυίαις πολιτείαις, τὸ μέσον: πολλὰ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν λύει τὰς δημοκρατίας: καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν τὰς ὀλιγαρχίας. οἱ δ' οἰόμενοι ταύτην εἶναι μίαν ἀρετὴν, ἁλίσκουσιν εἰς τὴν ὑπερβολήν. ἀγνοοῦν-

ε φυλάττεσθαι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας: τούτου δ' ἄκος τὸ αἰεὶ τοῖς αὐ- Minimè inconsulte.
ξομένοις μορίοις ἐγχειρίζειν τὰς στάσεις, μὴ τὰς ἀρχάς. λέγω δ' ἀν-
τικεῖσθαι τοὺς ἐπιεικεῖς τῷ πλήθει, καὶ τοὺς ἀστόρους τοῖς εὐπόροις.
καὶ τὸ πειρᾶσθαι ἢ συμμιγνύναι τὸν τῶν ἀπόρων στλῆθος ἢ δ' τῶν
εὐπόρων, ἢ δ' μέσον αὔξειν: ἕως γὰρ διαλύει τὰς διὰ τὴν ἀνισότη-
τα στάσεις. μέγιστον δὲ ἐν πάσῃ στολιτείᾳ, δ' καὶ ἕως νόμοις, καὶ τῇ Maxima cautio ad conservan-
ἄλλῃ οἰκονομίᾳ, οὕτω τετάχθαι, ὥστε μὴ εἶναι τὰς ἀρχὰς κερδαίνειν. ἕως δὲ μάλιστα σὺ ταῖς ὀλιγαρχικαῖς δεῖ τηρεῖν: οὐ γὰρ οὕ-
ζ τως ἀναγκαῖον εἰργόμενοι τοῦ ἄρχειν οἱ στολλοὶ: ἀλλὰ καὶ χαί-
ρουσιν, ἐάν τις ἐᾷ πρὸς ἕως ἰδίοις σχολάζειν, ὡς, ἐὰν οἰωνται τὰ κοινὰ
κλέπτειν σὺ ἄρχοντας: τότε δ' ἀμφότερα λυπεῖ: τό, τε τῶν τιμῶν
μὴ μετέχειν, καὶ τὸ τῶν κερδῶν. μοναχῶς δὲ καὶ σὺ δέχεται ἄ- Communiter tenenda et huius
μικα εἶναι δημοκρατίαν καὶ ἀριστοκρατίαν, εἰ ἕως κατασκευάσειέ τις: //
εἰώθεσαν γὰρ αἱ καὶ σὺ γνωρίμους καὶ τὸ στλῆθος ἔχειν, ἃ βούλον- //
ται ἀμφοτέρους: δ' μὲν γὰρ ἐξεῖναι πᾶσιν ἄρχειν, δημοκρατικόν: //
τὸ δὲ τοὺς γνωρίμους εἶναι σὺ ταῖς ἀρχαῖς, ἀριστοκρατικόν: ἕως δ' ἔ- //
η σται ὅταν μὴ ᾖ κερδαίνειν ἀφ' τῆς ἀρχῶν: οἱ γὰρ ἄστοροι οὐ βούλονται //
ἄρχειν, τῷ μηδὲν κερδαίνειν, ἀλλὰ πρὸς ἕως ἰδίοις εἶναι μᾶλλον: οἱ δὲ //
εὔστοροι, δυνήσονται διὰ τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι τῶν κοινῶν. ὥστε //
συμβήσεται ἕως μὲν ἀπόροις γίνεσθαι εὐστόροις, διὰ δ' διαβάλλειν πρὸς //
τοῖς ἔργοις: τοῖς δὲ γνωρίμοις μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων. τοῦ //
μὲν δὴ μὴ κλέπτεσθαι τὰ κοινὰ, ἡ παράδοσις γιγνέσθω τῶν χρη- //
μάτων παρόντων πάντων τῶν πολιτῶν. καὶ αἱ πηγαὶ φανερὰ κατὰ φρα- //
τρίαν, καὶ λόχους, καὶ φυλάς, τιθέσθωσαν: τοῦ δὲ ἀκερδῶς ἄρχειν, Non alio modo rem magis
τιμὰς εἶναι δεῖ νομοθετημένας τοῖς εὐβλοκιμοῦσι. δεῖ δ' εἰ μὲν
+ η ταῖς δημοκρατίαις τῶν εὐστόρων φείδεσθαι, μὴ μόνον τὰς κτήσεις
μὴ ποιεῖν ἀναλάσους, ἀλλὰ μὴ δὲ τοὺς καρποὺς. ὃ εἰ εἰσίας τῶν στο-
λιτειῶν λανθάνει γιγνόμενον. βέλτιον δὲ καὶ βουλομένους κωλύ-
ειν λειτουργεῖν τὰς δαπανηρὰς μὲν, μὴ χρησίμους δὲ, λειτουργή-
σας, οἷον χορηγήσας, καὶ λαμπαδαρχήσας, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦ-
++ ται. εἰ δ' ὀλιγαρχία τῶν ἀπόρων ἐπιμέλειαν στοιεῖσθαι στολλοῦ. Recte consuendi Aristoteles
καὶ τὰς ἀρχὰς ἀφ' ὧν λήμματα, τούτοις ἀστονέμειν: κἂν τις ὑ-
βρίσῃ τῶν εὐπόρων, εἰς τούτους μείζω τὰ ἐπιτίμια εἶναι, ἢ σὺ σφῶν

+ Non ex hac tantùm conjectura, at necessaria in Oligarchiâ.
++ Ex hac Oligarchia in democratiam maximè proficiè gaudet.

βούλονται· καὶ διὰ χειρῶν ἔχουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν. ὥστε δεῖ τοὺς 4
τῆς πολιτείας φροντίζοντας φόβους παρασκευάζειν, ἵνα φυλάττωσι, καὶ μὴ καταλύωσιν ὥσπερ νυκτερινὴν φυλακὴν, τὴν τῆς πολιτείας τήρησιν· καὶ τὸ πόρρω ἐγγὺς ποιεῖν. ἐπὶ γὰρ τῶν γνωρίμων φιλονεικίας καὶ στάσεις, καὶ διὰ τῶν νόμων πειρᾶσθαι δεῖ φυλάττειν· καὶ τοὺς ἔξω τῆς φιλονεικίας ὄντας, ἧττον παρεικφέρειν καὶ αὐτούς· ὡς δ' ἡ ἀρχὴ γινόμενον κακὸν γνῶναι οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ πολιτικοῦ ἀνδρός. πρὸς δὲ τὴν διὰ τὰ τιμήματα γιγνομένην μεταβολὴν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ πολιτείας, ὅταν συμβαίνῃ τοῖς 5
μενόντων μὲν τῶν αὐτῶν τιμημάτων· δυνατείας δὲ νομίσματος γιγνομένης, συμφέρει τὰ τιμήματα ἐπισκοπεῖν ἢ κοινοῦ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ παρελθόν, εἰ ὅσαις μὲν πλέσι τιμῶνται κατ' ἐνιαυτὸν· εἰ δὲ ταῖς μείζοσι, διὰ τετραετηρίδος, ἢ πενταετηρίδος· κἂν ᾖ πολλαπλάσιον ἢ πολλοστημόριον τὸ πρότερον, εἰ ᾧ αἱ ζημίωσεις κατέστησαν τῆς πολιτείας, νόμον εἶναι καὶ τὰ τιμήματα ἐπιτείνειν ἢ ἀνιέναι· ἐὰν μὲν ὑπερβάλλῃ, ἐπιτείνοντας κατὰ τὴν πολλαπλασίωσιν· ἐὰν δ' ἐλλείπῃ, ἀνιέντας καὶ ἐλάττω ποιοῦντας τὴν τίμησιν· εἰ μὲν γὰρ 6
ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς πολιτείαις, μὴ ποιοῦντι μὲν οὕτως, εἶναι μὲν, ὀλιγαρχίαν· ἔνθα δὲ, δυνασείαν γίνεσθαι συμβαίνει· ἐκείνως δὲ, εἰ μὲν πολιτείας δημοκρατίαν· ἐκ δ' ὀλιγαρχίας, πολιτείαν ἢ δημοκ. κοινὸν δὲ καὶ ἐν δήμῳ, καὶ ὀλιγαρχίᾳ, καὶ μοναρχίᾳ, καὶ πάσῃ πολιτείᾳ, μήτ' αὐξάνειν λίαν μηθένα παρὰ τὴν συμμετρείαν, ἀλλὰ μᾶλλον πειρᾶσθαι μικρὰς καὶ πολυχρονίους διδόναι ζημίας, ἢ ταχὺ μεγάλας· διαφθείρονται γὰρ, καὶ φθεῖραι οὐ 7
παντὸς ἀνδρὸς δύνταται. εἰ δὲ μὴ, μήτοι γ' ἀθρόας δόντας, ἀφαιρεῖσθαι πάλιν ἀθρόας, ἀλλ' εἰ προάγωγῆς καὶ μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι τοῖς νόμοις οὕτως ἄγειν, ὥστε μηθένα ἐγγίγνεσθαι πολὺ ὑπερέχοντα δυνάμει, μήτε φίλων, μήτε χρημάτων. εἰ δὲ μὴ, ἀποδημητικὰς ποιεῖσθαι τὰς παρασάσεις αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τοὺς ἰδίους βίους νεωτερίζουσι, δεῖ ἐμποιεῖν ἀρχήν τινα τὴν ἐναντίαν τοῖς ἀσυμφόρως πρὸς τὴν πολιτείαν· ἐν μὲν δημοκρατίᾳ, πρὸς τὴν δημοκρατίαν· ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ, πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν ἑκάστη. καὶ τὸ δυνμοροῦν δὲ τῆς πόλεως αἰεὶ μέρος

φυλάττεσθαι

ε εἰς ἑκάστης πολιτείας ἐξήμενού ἐστιν εἰπεῖν. πρῶτον μὲν οὖν δῆλον ὅτι ἔπερ ἔξημεν, δι' ὧν φθείρονται αἱ πολιτεῖαι, ἔξημεν καὶ δι' ὧν σώζονται: τῶν γὰρ ἐναντίων τὰ ἐναντία ποιητικά: φθορὰ δὲ σωτηρία ἐναντίον. ἐν μὲν οὖν ταῖς εὖ κεκραμέναις πολιτείαις, ὥσπερ ἄλλο τι δεῖ τηρεῖν, ὅπως μηθὲν παρανομῶσι: καὶ μάλιστα τὸ μικρὸν φυλάττειν: λανθάνει γὰρ ἐπεισιοῦσα ἡ παράβασις, ὥσπερ ταῖς οὐσίαις αἱ μικραὶ δαπάναι δαπανῶσι πολλάκις γινόμεναι: λανθάνει δ' ἡ μεταβασις διὰ τὸ μὴ ἅθρόα γίγνεσθαι: παραλογίζεται γὰρ ἡ διανοια ὑπ' αὐτῶν ὥσπερ ὁ σοφιστικὸς
ζ λόγος. ἐὰ ἕκαστον μικρόν, καὶ πάντα. οὐκουν δ' ὅτι μέν, ὡς: ἔστι δ', ὡς ὄ: τὸ γὰρ ὅλον καὶ τὰ πάντα οὐ μικρόν, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ μικρῶν. μίαν μὲν οὖν φυλακὴν πρὸς ταύτην ἢ ἀρχὴν δεῖ ποιεῖσθαι. ἔπειτα μὴ πιστεύειν τοῖς σοφίσμασιν χάριν πρὸς ἃ πολῆθος συνκεκμένοις: ἐξελέγχεται γὰρ ὑπὸ τῶν ἔργων. ποῖα δὲ λέγομεν τὰ πολιτικῶν σοφίσματα πρότερον εἰρηται. ἔτι δ' ὁρᾶν, ὅτι ἕνιαι μένουσιν αἱ μόνον ἀριστοκρατίαι, ἀλλὰ καὶ ὀλιγαρχίαι, αἱ διὰ τὸ ἀσφαλεῖς εἶναι ταῖς πολιτείαις, ἀλλὰ διὰ τὸ οὓς χρῆσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς νομίμοις καὶ τοῖς ἔξω τῆς πολιτείας, καὶ τοῖς
ϛ ἐν τῷ πολιτεύματι: τοὺς μὲν μὴ μετέχοντας, τῷ μὴ ἀδικεῖν: καὶ τῷ τοὺς ἡγεμονικοὺς αὐτῶν εἰσάγειν εἰς τὴν πολιτείαν, καὶ τοὺς μὲν φιλοτίμους μὴ ἀδικεῖν εἰς ἀτιμίαν: τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς κέρδος. πρὸς αὐτοὺς δὲ καὶ τοὺς μετέχοντας, τῷ χρῆσθαι ἀλλήλοις δημοτικῶς. ὃ γὰρ ἐν τῷ πλήθει ζητοῦσιν οἱ δημοτικοὶ τὸ ἴσον, τοῦτ' ἐν τῶν ὁμοίων, οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ συμφέρον ἐστί. διὸ ἐὰν πλείους ὦσιν οἱ τῷ πολιτεύματι, πολλὰ συμφέρει τῶν δημοτικῶν νομοθετημάτων. οἷον, τὸ ἐξαμήνους τὰς ἀρχὰς εἶναι, ἵνα πάντες οἱ ὅμοιοι μετέ
η χωσιν: ἔστι γὰρ ὥσπερ δῆμος ἤδη οἱ ὅμοιοι. διὸ καὶ τοῦτοις ἐγγίγνονται δημαγωγοὶ πολλάκις, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. ἔπειθ' ἥκιστον εἰς δυναστείας ἐμπίπτουσιν αἱ ὀλιγαρχίαι καὶ ἀριστοκρατίαι: οὐ γὰρ ὁμοίως ῥᾴδιον κακουργῆσαι ὀλίγον χρόνον ἀρχοντας καὶ πολύν. ἐπεὶ διαφθοῦσι τοὺς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίαις γίγνονται τυραννίδες. ἢ γὰρ οἱ μάλιστοι τῶν ἑκατέρᾳ ἐπιτίθενται τυραννίδι. ἔνθα μὲν, οἱ δημαγωγοί: ἔνθα δ', οἱ δυνάσται: ἢ οἱ ταῖς μεγίσταις ἔχοντες ἀρχαῖς, ὅταν πολὺν χρόνον ἄρχωσι. σώζονται δ' αἱ πολιτεῖαι οὐ μόνον διὰ τὸ πόρρω εἶναι τῶν διαφθειρόντων, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς φο-

διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀρ' πλείονας τιμήματος εἶναι τὰς ἀρχὰς, εἰς ἔλαττον μετέβη, καὶ εἰς ἀρχεῖα πλείω: διὰ δὲ τὴν χώραν ὅλην οὐ γωρίμως συνεκτήσαθαι παρὰ τὸν νόμον ἡ γὰρ πολιτεία ὀλιγαρχικωτέρα ἦν. ὥστε ἐδύναντο πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ δῆμος γυμνασθεὶς ἐν τῷ πολέμῳ, τῶν Φρουρῶν ἐγένετο κρατίστων, ἕως ἀφεῖσαν τῆς χώρας, ὅσοι πλέω ἢ ὅπλα ἔχοντες: . ἦν διὰ τὸ πάσας τὰς ἀριστοκρατικὰς πολιτείας ὀλιγαρχικὰς εἶναι, μᾶλλον πλεονεκτοῦσιν οἱ γωρίμοι. οἷον, καὶ ἐν Λακεδαίμονι εἰς ὀλίγους αἱ οὐσίαι ὄρχηνται: καὶ ἔξεστι ποιεῖν ὅ, τι ἂν θέλωσι τοῖς γωρίμοις μᾶλλον: καὶ κινδύνευον ὅτῳ θέλωσι. διὸ καὶ ἡ Λακεδαιμονίων πόλις ἀπώλετο ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον κινδύνου. ὁ γὰρ δημοκρατικὸς οὐκ ἂν ἐγένετο: οὐδ' ἂν ἀριστοκρατία δὴ μεμιγμένη. μάλιστα δὲ λανθάνουσιν αἱ ἀριστοκρατίαι μεταβάλλουσαι, τῷ λύεσθαι κατὰ μικρὸν, ὅπερ εἴρηται καὶ τοῖς πρότερον καθόλου κατὰ πασῶν τῶν πολιτειῶν, ὅτι αἴτιον τῶν μεταβολῶν καὶ δι' μικρόν ἐστιν: ὅταν γὰρ λάθωσι πρόοδον τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν, μὴ ὄντος καὶ ἄλλο, μικρῷ μεῖζον, δύνηται κινοῦσιν, ἕως ἂν πάντα κινήσωσι δι' νόμον. συνέβη δὲ ὄντος καὶ τῆς θουρίων πολιτείας: νόμου γὰρ ὄντος διὰ πέντε ἐτῶν στρατηγεῖν, γενόμενοί τινες πολεμικοὶ τῶν νεωτέρων, καὶ παρὰ τὴν πόλιν τῶν Φρουρῶν δυνάμενοι, καταφρονήσαντες τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν, καὶ νομίζοντες ῥᾳδίως καταλύσειν, ὅτου δι' νόμον λύειν ἐπεχείρησαν πρῶτον, ὡς ἐξεῖναι τὴν αὐτὴν συνεχῶς στρατηγεῖν, ὁρῶντες τὸ δῆμον αὐτὴν χειροτονήσοντα προθύμως: οἱ δ' ἐν τούτῳ τεταγμένοι τῶν ἀρχόντων, οἱ καλούμενοι σύμβουλοι, ὁρμήσαντες τοπρῶτον ἀντιπέσθαι, συνεπείσθησαν, ὑπολαμβάνοντες ὅτου λύσειν τὸν νόμον, ἐάσειν τὴν ἄλλην πολιτείαν: ὅτου δὲ βουλόμενοι κωλύειν ἄλλων κινούντων, οὐκέτι πλέον ἐποίουν οὐθέν, ἀλλὰ μετέβαλον ἡ τάξις πᾶσα τῆς πολιτείας εἰς δυνασείαν τῶν ἐπιχειρησάντων νεωτερίζειν. πᾶσαι δ' αἱ πολιτεῖαι λύονται. ὅτε μὲν, ἐξ αὐτῶν: ὅτε δ', ἔξωθεν, ὅταν ἐναντία πολιτεία ᾖ, ἢ πλησίον: ἢ πόρρω μὲν, ἰσχύσα δὲ δυνάμει. ὅπερ συνέβαινεν ἐπ' Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων: οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι πανταχοῦ τὰς ὀλιγαρχίας: οἱ δὲ Λάκωνες δι' δήμους κατέλυον. ὅθεν μὲν δὴ αἱ μεταβολαὶ γίνονται τῶν πολιτειῶν καὶ αἱ στάσεις, εἴρηται σχεδόν. Περὶ δὲ σωτηρίας καὶ κοινῇ καὶ κα-

CAP. VIII.

νηματισμένων, ὡς ὅμοιον κατ' ἀρετήν. οἷον, ἐν λακεδαίμονι οἱ λεχθέντες παρθενίαι: ἐκ τῶν ὁμοίων γὰρ ἦσαν, οὓς φωράζοντες ἐπεβούλευσαν τοὺς ὑπερακμάζοντας οἰκεῖσθαι, ἢ ὅταν ἐνδῶ ἀλλάζωνται μεγάλοι ὄντες, καὶ μεθ' ὅπλων κατ' ἀρετήν, ὑπό τινων σύμμετρον ὄντων. οἷον, λύσανδρος ἐκ τῶν βασιλείων: ἢ ὅταν ἀνδρώδεις τῆς ὠῆς, μὴ μετέχῃ τῶν ἐμῶν. οἷον, κινάδωνος ὁ τὴν ἐπ' ἀγησιλάῳ συνωμοσίαν ἐπιθέσιν, ἐκ τῶν ἀπαρχάτας. ἔτι ὅταν οἱ μὲν, ἀπρεπῶσι λίαν: οἱ δ', ὑπωρῶσι: καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πολέμοις ἐκ τοῦτο γίνεται. σωίεν δὲ καὶ ἐκ τοῦτο ἐν λακεδαίμονι ἐκ τὸν μεσσηνιακὸν πόλεμον. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῆς τυρταίου ποιήσεως, τῆς καλουμένης εὐνομίας: θλιβόμενοι γὰρ ἔνδον διὰ τὸν πόλεμον, ἠξίουν ἀνάδασον ποιεῖν τὴν χώραν. ἔτι ἐάν τις μέγας ᾖ, καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι, ἵνα μοναρχῇ. ὥσπερ ἐν λακεδαίμονι δοκεῖ παυσανίας ὁ στρατηγήσας κατὰ τὸν μηδικὸν πόλεμον: καὶ ἐν καρχηδόνι ἄννων. λύονται δὲ μάλιστα αἵτε πολιτεῖαι καὶ αἱ ἀριστοκρατίαι διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ τὸ δικαίου παρέκβασιν: ἀρχὴ γὰρ ἡ μὴ μεμίχθαι καλῶς, ἐν μὲν τῇ πολιτείᾳ, δημοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν: ἐν δὲ τῇ ἀριστοκρατίᾳ, ταῦτά τε καὶ τὴν ἀρετήν. μάλιστα δὲ, τὰ δύο. λέγω δὲ τὰ δύο, δῆμον, καὶ ὀλιγαρχίαν: ταῦτα γὰρ αἱ πολιτεῖαί τε πειρῶνται μιγνύναι, καὶ αἱ πολλαὶ τῶν καλουμένων ἀριστοκρατιῶν: διὸ φέρουσι γὰρ τῶν ὀνομαζομένων πολιτειῶν αἱ ἀριστοκρατίαι τοῦτο. καὶ διὰ τοῦτ' εἰσὶν αἱ μὲν, ἥττον: αἱ δὲ, μᾶλλον μόνιμοι αὐτῶν: τὰς γὰρ ἀποκλινούσας μᾶλλον πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν, ἀριστοκρατίας καλοῦσι: τὰς δὲ πρὸς τὸ πλῆθος, πολιτείας. διόπερ ἀσφαλέστεραι αἱ τοιαῦται τῶν ἑτέρων εἰσὶ: κρεῖττόν τε γὰρ τὸ πλεῖον, καὶ μᾶλλον ἀγαπῶσιν ἴσον ἔχοντες. οἱ δ' ἐν ταῖς δυσπορίαις, δῶν ἡ πολιτεία διὰ τὴν ὑπεροχὴν, ὑβρίζειν ζητοῦσι καὶ πλεονεκτεῖν. ὅλως δ' ἐφ' ὁπότερον ἂν ἐγκλίνῃ ἡ πολιτεία, τοῦτο μεθίσταται, ἑκατέρων τὸ σφέτερον αὐξανόντων. οἷον, ἡ μὲν πολιτεία, εἰς δῆμον: ἀριστοκρατία δ', εἰς ὀλιγαρχίαν. ἢ εἰς τἀναντία. οἷον, ἡ μὲν ἀριστοκρατία, εἰς δῆμον: ὡς ἀδικουμένοι γὰρ συνίστανται εἰς τὸ αὐτὸν οἱ ἀποροῦντες. αἱ δὲ πολιτεῖαι, εἰς ὀλιγαρχίαν: μόνον γὰρ μόνιμον δ' κατ' ἀξίαν ἴσον: καὶ δ' ἔχειν τὰ αὐτῶν. σωίεν δὲ δ' εἰρημένον ἐν θουρίοις:

II. Causa mutationis Politiarum.

III. Causa τῶν ἐπιβουλευόντων τὰς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας καὶ ἀριστοκρατίας καὶ πολιτείας.

IIII. Causa.

V. Causa.

Quando magnus quis augetur ut fiat Monarcha.

Quando Politiæ dissolvuntur.

Politiæ quæ sic, quasi mixtæ sunt, Democratia, et Oligarchia nihil habent commune, unde nihil temperatum habent, quod plus valet.

Quid differant Aristocratiæ a Politiis.

Firmiores et Respublicæ quæ Aristocratiæ quia ex pluribus constant, et ad æqualitatem, et democratiam magis inclinant.

Possunt in Respublicas Aristocratiæ mutari à contrario commixtionis, ut ipse docuit in 1° Politicorum, ab oligarchia, similitudine rationis, ideo de illis Aristoteles in democratia mentionem facit. Respub. in Oligarchia.

τοῦ κύριος ἀμφοτέρων. ὅπερ συνέβη καὶ λακεδαίμονι τοῖς τῶν ἀλθυαίων ἄρχουσι τῶν τοῦ Ἄρμου. καὶ ἐν ἀβύδῳ τοῖς τῶν ἑταιρῶν: ὧν μία ἡ ἰσχὰς ἦν. γίνονται δὲ στάσεις καὶ ἐκ τοῦ τοὺς ἀμοιβαίους εἶναι ἑτέρους ὑφ' ἑτέρων, τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ αὐτῶν. καὶ καταστασιάζεσθαι κατὰ γάμους, ἢ δίκας. οἷον, ἐκ γαμικῆς μὲν αἰτίας, αἱ εἰρημέναι πρόπερον: καὶ τοῦ ἐν ἱππεῖα δ' ὀλιγαρχίαν τοῦ τῶν ἱππέων, διαφορᾶς δὲ καταλύσεν, ἀδικηθεὶς τοῦ γάμου. ἐκ δὲ δικαστηρίου κρίσεως, ἢ ἐν ἡρακλείᾳ στάσις ἐγένετο: καὶ ἐν θήβαις ἐπ' αἰτίᾳ μοιχείας. δικαίως μὲν, σατιωτικῶς δὲ τοῖς ἁμαρτοῦσιν τοῦ κόλασιν, τῶν μὲν ἐν ἡρακλείᾳ, κατ' ὀρυτίωνος: τῶν δ' ἐν θήβαις, κατ' ἀρχίου: ἐφιλονείκησαν γὰρ αὐτοῖς οἱ ἐχθροὶ, ὥστε διαθεῖναι ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷ κύφωνι. πολλαὶ δὲ καὶ διὰ βραχέος διαφοραὶ εἰσὶ τοῖς ὀλιγαρχίαις, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔνων δυσχεραινόντων καταλύθησαν. ὥσπερ ἡ ἐν κνίδῳ καὶ ἡ ἐν χίῳ ὀλιγαρχία. γίγνονται δὲ καὶ ἀπὸ συμπτώματος μεταβολαὶ, καὶ τοῖς καλουμένης πολιτείας, καὶ τῶν ὀλιγαρχιῶν: ἐν ὅσαις ἀπὸ τιμήματος βουλεύουσι καὶ δικάζουσι, καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἀρχουσι: πολλάκις γὰρ τὸ ταχὺν πρῶτον τίμημα πρὸς τοὺς παρόντας καιροὺς, ὥστε μετέχειν ἐν μὲν τῇ ὀλιγαρχίᾳ, ὀλίγους: ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ, τοὺς μέσους, διὰ τιμήσεις γιγνομένης διὰ ἐλαύνειν, ἢ διὰ ἄλλην τινὰ δυτυχίαν, συμβαίνει πολλαπλασίου γίγνεσθαι τιμήματος ἀξίας τὰς αὐτὰς κτήσεις, ὥστε πάντας πάντων μετέχειν: ὁτὲ μὲν, ἐκπροαγωγῆς καὶ κατὰ μικρὸν γινομένης τῆς μεταβολῆς, καὶ λανθανούσης: ὁτὲ δὲ καὶ θᾶττον. αἱ μὲν οὖν ὀλιγαρχίαι μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσι διὰ τοιαύτας αἰτίας. ὅλως δὲ καὶ αἱ δημοκρατίαι, καὶ ὀλιγαρχίαι, ἐξίστανται ἐνίοτε οὐκ εἰς τὰς ἐναντίας πολιτείας, ἀλλ' εἰς τὰς ἐν τῷ αὐτῷ γένει. οἷον, ἐκ τῶν ἐννόμων δημοκρατιῶν καὶ ὀλιγαρχιῶν εἰς τὰς κυρίους: καὶ ἐκ τούτων εἰς ἐκείνας.

CAP. VII.

Ἐν δὲ ταῖς ἀριστοκρατίαις γίγνονται αἱ στάσεις. αἱ μὲν διὰ τὸ ὀλίγους τῶν ἀξίων μετέχειν: ὅπερ εἴρηται καὶ πρότερον καὶ τὰς ὀλιγαρχίας, διὰ τὸ καὶ τοῦ ἀριστοκρατίαν, ὀλιγαρχίαν εἶναί πως: ἐν ἀμφοτέραις γὰρ ὀλίγοι οἱ ἄρχοντες. οὐ μέντοι διὰ ταῦτ' ὀλίγοι. ἐπεὶ δοκεῖ γε διὰ ταῦτα καὶ ἡ ἀριστοκρατία ὀλιγαρχία εἶναι. μάλιστα δὲ τοῦτο συμβαίνει ἀναγκαῖον, ὅταν ἡ τὸ πλῆθος τῶν εὐφορο-

ταμείων: αἱροῦνται δ' οἱ ἐπιτῆδες, ἢ ὁ δῆμος, ὅπερ ἐν ἀβύδῳ ἐγένετο, ἢ ὅσοι τὰ δικαστήρια μὴ ἐκ τοῦ πολιτεύματός εἰσι: δόγμα γοῦν ποιοῦσι πρὸς ταῖς κρίσεις μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν, ὅπερ καὶ ἐν ἡρακλείᾳ ἐγένετο, τῇ ἐπὶ τῷ πόντῳ. ἔτι δὲ ὅταν ἔνιοι εἰς ἐλάττους ἔλκωσι τὴν ὀλιγαρχίαν: οἱ γὰρ δ' ἴσον ἔχοντες ἀναγκάζουσι βοηθοὺς ἐπαγαγέσθαι δῆμον. γίγνονται δὲ μεταβολαὶ τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια, ζῶντες ἀσελγῶς: καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ἐπιχειροῦσι: καὶ ἡ τυραννὶς ἐπιτίθενται αὐτοὶ, ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον, ὥσπερ ὁ ἐν παρίῳ διονύσιον ἐν συρακούσαις: καὶ ἐπὶ ἀμφιπόλει, ᾧ ὄνομα ἦν κλεόλαος, τοὺς ἐποίκους τοὺς χαλκιδέων ἤγαγε: καὶ ἐλθόντων διεστασίασεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἀπόρους. καὶ ἐπὶ αἰγίνης ὁ τὴν παράξιν τὴν πρὸς χάριτα παράξας, ἐπεχείρησε μεταβαλεῖν τὴν πολιτείαν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. ὁτὲ μὲν οὖν ἐπιχειροῦσί τι κινεῖν: ὁτὲ δὲ, κλέπτουσι τὰ κοινά. ὅθεν πρὸς αὐτοὺς στασιάζουσιν ἢ οὗτοι, ἢ οἱ πρὸς τούτους μαχόμενοι κλέπτοντας. ὅπερ ἐν ἀπολλωνίᾳ συνέβη τῇ ἐν τῷ πόντῳ. ὁμονοοῦσα δὲ ὀλιγαρχία οὐκ εὐδιάφθορος ἐξ αὐτῆς. σημεῖον δὲ ἡ ἐν φαρσάλῳ πολιτεία: ἐπῆνοι γὰρ ὀλίγοι ὄντες, πολλῶν κύριοι εἰσὶ, διὰ τὸ χρῆσθαι σφίσιν αὐτοῖς καλῶς. καταλύονται δὲ, καὶ ὅταν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ἑτέραν ὀλιγαρχίαν ἐμποιῶσι: δοκεῖ δ' οὕτω, ὅταν τῶν παντὸς πολιτεύματος ὀλίγου ὄντες, τῶν μεγίστων ἀρχῶν μὴ μετέχωσιν οἱ ὀλίγοι πάντες. ὅπερ ἐν ἠλιδὶ συνέβη ποτὲ: τῆς πολιτείας γὰρ δι' ὀλίγων οὔσης τῶν γερόντων ὀλίγοι πάμπαν ἐγίνοντο, διὰ δ' αἰδοῦς ἦσαν, ἐνενήκοντα ὄντας. τὴν δ' αἵρεσιν δυνάσθαι κλεὺ ἦσαν, καὶ ὁμοίαν τῇ τῶν ἐν λακεδαίμονι γερόντων. γίγνεται δὲ μεταβολὴ τῶν ὀλιγαρχιῶν, καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν εἰρήνῃ: ἐν μὲν πολέμῳ, διὰ τὴν πρὸς τὸν δῆμον ἀπιστίαν, στρατιώτας ἀναγκαζομένων χρῆσθαι: ᾧ γὰρ ἂν ἐγχειρίσωσιν, οὗτος πολλάκις γίνεται τύραννος. ὥσπερ ἐν κορίνθῳ τιμοφάνης: ἂν δὲ πλείους, οὗτοι αὐτοῖς συνιστᾶσι δυναστείαν. ὁτὲ δὲ ταῦτα διδόντες, μεταδιδόασι τῷ πλήθει τῆς πολιτείας, διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τῷ δήμῳ χρῆσθαι: ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους, ἐγχειροῦσι τὴν φυλακὴν στρατιώτας καὶ ἄρχοντι μισθίῳ, ὃς ἐνίοτε γίνε-

λὰ μὴ πάντα ἓν δῆμον. τῶ μὲν δὴ δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ γί A
γνονται πᾶσαι σχεδὸν διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

CAP. VI.

Αἱ δ' ὀλιγαρχίαι μεταβάλλουσι διὰ δύο μάλιστα πρότερον ἓν φανερωτά-
τω. ἕνα μὲν, ἐὰν ἀδικῶσι δ' πλῆθος: πᾶς γὰρ ἀνὴς γίνεται προ-
στάτης. μάλιστα δ' ὅταν ἐξ αὐτῆς συμβῆ τῆς ὀλιγαρχίας γίνεσθαι
τὸν ἡγεμόνα. καθάπερ ἐν νάξῳ λύγδαμις, ἐς ὃν ἐτυράννησεν ὕστερον Lygdamis in Naxo.
τῶν ναξίων. ἔχει δὲ καὶ ἡ ἐξ ἄλλων ἀρχὴ στάσεως διαφοράς. ὁτὲ μὲν
γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν ὄντων ἐν τῇ ἀρχῇ, ὁτὲ δὲ ἐκ τῶν ἐκτὸς, ἐὰν ᾖ καλὰ
λυσις, ὅταν ὀλίγοι σφόδρα ὦσιν οἱ ἐν ταῖς ἡμέραις. οἷον, ἐν μασσαλίᾳ, 3 Massilia. Libr. Heracl.
καὶ ἐν ἴσῳ, καὶ ἐν ἡρακλείᾳ, καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι συμβέβη-
κεν: οἱ γὰρ μὴ μετέχοντες τῶν ἀρχῶν ἐκίνουν, ἕως μετέλαβον οἱ πρε
σβύτεροι πρότερον τῶν ἀδελφῶν, ὕστερον δ' οἱ νεώτεροι πάλιν: οὐ
γὰρ ἄρχειν, ἐναχθῆ μὲν ἅμα πατήρ τε καὶ υἱός: ἐναχθῆ δὲ ὁ πρε-
σβύτερος, καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφός. καὶ ἔνθα μὲν, πολιτικώτερα
ἐγένετο ὀλιγαρχία. ἐν ἴσῳ δ' εἰς δῆμον ἀπετελεύτησεν: ἐν ἡρακλείᾳ
δ' ἐξ ὀλιγίστων εἰς ἑξακοσίους ἦλθε. μετέβαλε δὲ καὶ ἐν κνίδῳ Cnidus. C
ἡ ὀλιγαρχία στασιαζόντων τῶν γνωρίμων αὐτῶν πρὸς αὑτούς, διὰ τὸ
ὀλίγους μετέχειν. καὶ καθάπερ εἴρηται, εἰ πατὴρ, υἱοῦ μὴ μετέχειν:
μὴ δ' εἰ πολέους ἀδελφοὶ, ἀλλ' ἧττον τὸν πρεσβύτατον. ἐπλαβόμενος γὰρ
στασιαζόντων ὁ δῆμος, καὶ λαβὼν προστάτην ἐκ τῶν γνωρίμων, ἐπι
θέμενος ἐκράτησεν: ἀσθενὲς γὰρ δ' στασιάζον. καὶ ἐν βύθραις δὲ, Cythra.
ὥσπερ τῆς τῶν βασιλίδων ὀλιγαρχίας, ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις: καί
περ καλῶς ἐπιμελουμένων τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὅμως διὰ τὸ ὑπ' ὀ-
λίγων ἄρχεσθαι ἀγανακτῶν ὁ δῆμος, μετέβαλε τὴν πολιτείαν. D
κινοῦνται δ' αἱ ὀλιγαρχίαι ἐξ αὐτῶν, καὶ διὰ φιλονεικίαν δημαγω-
γούντων: ἡ δημαγωγία δὲ, διττή: ἡ μὲν, ἐν αὐτοῖς τοῖς ὀλίγοις: ἐγ-
γίνεται γὰρ δημαγωγὸς κἂν πάνυ ὀλίγοι ὦσιν. οἷον, ἐν τοῖς τετράκοντα Athenae.
ἀθλίοις, οἱ πολὺ χαριέστερα ἔχοντα τῶν τετράκοντα δημαγωγοῦντες. Chaniles.
καὶ ἐν τοῖς τετρακοσίοις οἱ πολὺ φρονίζοντες τὸν αὐτὸν τρόπον, ἢ ὅταν ἐν Ryparis.
ὅλον δημαγωγῶσιν οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ὄντες. οἷον, ἐν λαρίσῃ οἱ πο Larisa.
λιτοφύλακες, διὰ τὸ αἱρεῖσθαι αὐτοὺς, ἐν ὅλον ἐδημαγώγουν, καὶ
ἐν ὅσαις ὀλιγαρχίαις οὐχ οὗτοι αἱροῦνται τὰς ἀρχὰς, ἐξ ὧν οἱ ἄρ-
χοντες εἰσὶν. ἀλλ' αἱ μὲν ἀρχαὶ ἐκ τιμημάτων μεγάλων εἰσὶν, ἢ ἐ-

πλησίως δὲ καὶ ἡ ἐν μεγάροις κατελύθη δημοκρατία: οἱ γὰρ δημαγωγοὶ, ἵνα χρήματα ἔχωσι δημεύειν, ἐξέβαλον πολλοὺς τῶν γνωρίμων, ἕως πολλοὺς ἐποίησαν τοὺς φεύγοντας: οἱ δὲ, καπόντες, ἐνίκησαν μαχόμενοι τὸν δῆμον, καὶ κατέστησαν τὴν ὀλιγαρχίαν. συνέβη δὲ ταὐτὸν καὶ περὶ κύμην ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, ἣν κατέλυσε Θρασύμαχος. φανεροὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἵτινες ἴδοι θεωρῶν ταῖς μεταβολαῖς τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον: ὁτὲ μὲν γὰρ, ἵνα χαρίζωνται, ἀδικοῦντες τοὺς γνωρίμους πανίσασιν, ἢ ταῖς οὐσίαις ἀναδάσους ποιοῦντες, ἢ ταῖς προσόδους ταῖς λειτουργίας: ὁτὲ δὲ, διαβάλλοντες, ἵν' ἔχωσι δημεύειν τὰ κτήματα τῶν πλουσίων. ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχαίων, ὅτε γένοιτο ὁ αὐτὸς δημαγωγὸς καὶ στρατηγὸς, εἰς τυραννίδα μετέβαλλον: σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων τυράννων ἐκ δημαγωγῶν γεγόνασιν. αἴτιον δὲ τοῦ τότε μὲν γίγνεσθαι: νῦν δὲ μὴ, ὅτι τότε μὲν οἱ δημαγωγοὶ ἦσαν ἐκ τῶν στρατηγικωτάτων: οὐ γὰρ πω δεινοὶ ἦσαν λέγειν. νῦν δὲ τῆς ἐντεχνικῆς ἠυξημένης, οἱ δυνάμενοι λέγειν δημαγωγοῦσι μὲν: διὰ ἀπειρίαν δὲ τῶν πολεμικῶν, οὐκ ἐπιτίθενται, πλὴν εἴ που βραχύ τι γίγνεται τοιοῦτον. ἐγίγνοντο δὲ τυραννίδες πρότερον μᾶλλον ἢ νῦν, καὶ διὰ τὸ μεγάλας εἶναι ἀρχὰς ἐγχειρίζεσθαι αὐτοῖς, ὥσπερ ἐν Μιλήτῳ καὶ τῆς Περσανέως: πολλῶν γὰρ καὶ μεγάλων κύριος ὁ τύραννος: ἔτι δὲ διὰ τὸ μὴ μεγάλας εἶναι τότε τὰς πόλεις, ἀλλ' ὄντων ἀγρῶν ὀλίγων ἐν δήμῳ, ἄσχολον ὄντα, πρὸς τοῖς ἔργοις, οἱ προστάται τοῦ δήμου ἔτε πολεμικοὶ γένοιντο, τυραννίδι ἐπετίθεντο. πάντες δὲ σχεδὸν ἔδρων ἀπὸ τοῦ δήμου πιστευθέντες: ἢ δὲ πίστις αὐτοῖς ἢ ἀπέχθεια ἦν πρὸς τοὺς πλουσίους. οἷον, Ἀθήνησι τε Πεισίστρατος στασιάσας πρὸς τοὺς τοῦ πεδίου, καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις τῶν βοσκημάτων τὰ κτήνη ἀποσφάξας, λαβὼν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπὶ νέμοντας. καὶ Διονύσιος κατηγορῶν Δαφναίου, καὶ τῶν πλουσίων, ἠξιώθη τῆς τυραννίδος, διὰ τὴν ἔχθραν πιστευθείς, ὡς δημοτικὸς ὤν. μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἐκ τῆς πατρίου δημοκρατίας εἰς τὴν νεωτάτην: ὅπου γὰρ αἱρεταὶ μὲν αἱ ἀρχαὶ, μὴ ἀπὸ τιμημάτων δὲ: αἱρεῖται δὲ ὁ δῆμος, δημαγωγοῦντες οἱ κυρίως ἀρχοντες εἰς τοῦτον καθιστᾶσιν, ὡς κύριον εἶναι τὸν δῆμον καὶ τῶν νόμων. ἄκος δὲ τοῦ, ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ τὸ γίνεσθαι ἧττον, ἐν ταῖς φυλαῖς φέρειν τοὺς ἄρχοντας, ἀλ-

Μεγαρικὴ.

Cumæ.

Thrasymachus.

Antiquitus demagogi in tyrannidem mutabantur: itemque hodie. Arist. nō idem, unius ait causam dixisse.

Causæ tyrannidum antiquæ.

Miletum. Pyrsonis mariti filia.

Athenienses. Pisistratus. Megarenses. Theagenes.

Dionysius.

Causæ tyrannidum hodiernæ.

Remedia ad coercendas tyrannidis causas.

ποιονοῦ πλῆθος, τάσιν κινοῦσιν: ἢ γὰρ οἱ ζοῦτοις φθονοῦντες ζημιοῦσθαι αἰτιῶνται τῆς τάσεως, ἢ οὗτοι διὰ τὴν ὑπεροχὴν οὐ θέλουσιν ἰσάζειν τοῖς τῶν ἴσων. κινοῦνται δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ὅταν ταναντία ἦν δοκοῦντα μέρη τῆς πόλεως, ἰσάζῃ ἀλλήλοις, οἷον οἱ πλούσιοι καὶ ὁ δῆμος: μέσον δ', ἢ μικρὸν, ἢ μηδὲν πάμπαν: δυνατὸν γὰρ πολὺ ὑπερέχειν ὁποτέρου τῶν μερῶν πρὸς τὸ φανερῶς κρεῖττον, τὸ λοιπὸν οὐ θέλει κινδυνεύειν. διὸ καὶ οἱ κατ' ἀρετὴν διαφέροντες οὐ ποιοῦσι τάσιν ὡς ἐπεῖν: ὀλίγοι γὰρ γίγνονται πρὸς πολλούς. καθόλου μὲν οὖν τοῦδε πάσας τὰς πολιτείας αἱ ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῶν τάσεων καὶ τῶν μεταβολῶν, ἴσμεν ἐχόντων τὸν τρόπον. κινοῦσι δὲ τὰς πολιτείας. ὁτὲ μὲν, διὰ βίας: ὁτὲ δὲ, δι' ἀπάτης. διὰ βίας μὲν, ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ ὕστερον αὐξάνοντες. καὶ γὰρ ἡ ἀπάτη διττή: ὁτὲ μὲν γὰρ ἐξαπατήσαντες ἀρχῆς πρῶτον, εἶτα μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν: εἶθ' ὕστερον βίᾳ κατέχουσιν ἀκόντων. οἷον, ὡς τῶν τετρακοσίων τὸν δῆμον ἐξηπάτησαν, φάσκοντες τὸν βασιλέα χρήματα παρέξειν πρὸς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς λακεδαιμονίους: ψευσάμενοι δὲ, κατέσχον ἐπειρῶντο τὴν πολιτείαν. ὁτὲ δὲ ἐξ ἀρχῆς τε πάσαντες, καὶ ὕστερον πάλιν πεισθέντων, ἑκόντων ἄρχουσιν αὐτῶν. ἁπλῶς μὲν οὖν τοῦδε πάσας τὰς πολιτείας, ἐκ τῶν ἐναντίων συμβέβηκε γίγνεσθαι τὰς μεταβολάς. Καθ' ἕκαστον δ' εἶδος πολιτείας ἐκ τούτων μερίζοντας, τὰ συμβαίνοντα δεῖ θεωρεῖν. αἱ μὲν οὖν δημοκρατίαι μάλιστα μεταβάλλουσι διὰ τὴν τῶν δημαγωγῶν ἀσέλγειαν: τὰ μὲν γὰρ ἴδια συκοφαντοῦντες τοὺς τὰς οὐσίας ἔχοντας, συνερίφουσιν αὐτοὺς: συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος: τὰ δὲ, κοινῇ τὸ πλῆθος ἐπάγοντες καὶ ἴσως ἴσως πολλῶν αὖ τις ἴδοι γιγνόμενον οὕτω: καὶ ἐν ᾗ ἡ δημοκρατία μετέβαλε πονηρῶν ἐγγενομένων δημαγωγῶν: οἱ γὰρ γνώριμοι σωΐζονται, καὶ οὐ ἐάλω: μισθοφοραί τε γὰρ οἱ δημαγωγοὶ ἐπέριζον, καὶ ἐκώλυον ἀποδιδόναι τὰ ὀφειλόμενα τοῖς πεντακοσίοις: οἱ δὲ διὰ τὰς ἐπιφερομένας δίκας ἀναγκάσθησαν συστάντες, καταλῦσαι τὸν δῆμον. κατελύθη δὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ὁ δῆμος μετὰ τὸν ἀποικισμὸν εὐθὺς διὰ τοὺς δημαγωγούς: ἀδικούμενοι γὰρ ὑπ' αὐτῶν οἱ γνώριμοι, ἐξέπιπτον. εἶτα ἀθροισθέντες οἱ ἐκπίπτοντες, καὶ κατελθόντες, κατέλυσαν τὸν δῆμον, παρα-

A

B

C

D

Aristot. Laudan. Heraclea. Cost. Rhod.

5 φῆς ἐκ κυδίας γενομένης διαφορᾶς, ἀρχὴ πασῶν ἐγένετο τῶν στάσεων τῶν ἴσον: ὁ μὲν γὰρ, οἰωνισάμενός τι σύμπτωμα, ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὴν νύμφην, οὐ λαβὼν ἀπῆλθεν: οἱ δ' ὡς ὑβριωθέντες, ἐνέβαλον τῶν ἱερῶν χρημάτων θύοντος: κἄπειτα ὡς ἱερόσυλον ἀπέκτειναν. καὶ τὴν μετὰ ταύτην δὲ ἐξ ἐπικλήρων στάσεως γενομένης, πολλῶν ἐγένετο ἀρχὴ κακῶν, καὶ τοῦ πολέμου τὸ πρὸς ἀθηναίους, ἐν ᾧ πάσχει ἔλαβε τὴν πόλιν αὐτῶν: ἡμιφαίους γάρ τῶν εὐπόρων τινὸς, καταλιπόντος δύο θυγατέρας, ὁ πολιορκηθεὶς, 7 καὶ οὐ λαβὼν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν, δόξανδρος, ἦρξε τῆς στάσεως: καὶ ζοὺς ἀθηναίους παρώξυνε, πρόξενος ὢν τῆς πόλεως. καὶ ἐν φωκεῦσιν ἐξ ἐπικλήρου στάσεως γενομένης πολὺ μᾶσσον τὸν μήσωνος πατέρα, καὶ εὐθυκράτη τὸν ὀνομάζουσι, ἡ στάσις αὕτη ἀρχὴ τοῦ ἱεροῦ πολέμου κατέστη τοῖς φωκεῦσι. μετέβαλε δὲ καὶ ἐν ἐπιδάμνῳ ἡ πολιτεία εἰς ὀλιγαρχίαν: ὑπομνησθείς γάρ τις θυγατέρα, ὡς ἐζημίωτο αὐτὴν ὁ τοῦ ὑπομνησθέντος πατὴρ, γενόμενος τῶν ἀρχόντων, ἄτερος συμπαρέλαβε τὸν εἰς τὴς πολιτείας, ὡς ὑπηρεσθείς. μεταβάλλουσι δὲ καὶ εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ 6 εἰς δῆμον, καὶ εἰς πολιτείαν, εἰ τὸ εὐδοκιμεῖσθαί τι ἢ αὐξηθῆναι: ἢ ἀρχεῖον, ἢ μόριον τῆς πόλεως. οἷον, ἡ ἐν ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ εὐδοκιμήσασα ἐν τοῖς μηδικοῖς, ἔδοξε ζωτονωτέραν ποιῆσαι τὴν πολιτείαν. καὶ πάλιν ὁ ναυτικὸς ὄχλος γενόμενος αἴτιος τῆς περὶ σαλαμῖνα νίκης: καὶ διὰ ταύτης, τῆς ἡγεμονίας, διὰ τὴν κατὰ θάλατταν δύναμιν, τὴν δημοκρατίαν ἰσχυροτέραν ἐποίησε. καὶ ἐν ἄργει οἱ γνώριμοι εὐδοκιμήσαντες περὶ τὴν ἐν μαντινείᾳ μάχην, 8 τὴν πρὸς λακεδαιμονίους, ἐπεχείρησαν καταλύειν τὸν δῆμον. καὶ ἐν συρακούσαις ὁ δῆμος αἴτιος γενόμενος τῆς νίκης τοῦ πολέμου, τοῦ πρὸς ἀθηναίους, εἰς πολιτείας εἰς δημοκρατίαν μετέβαλε. καὶ ἐν χαλκίδι φόξον τὸν τύραννον μιᾷ τῶν γνωρίμων ὁ δῆμος αἰτιῶν, εὐθὺς εἶχετο τῆς πολιτείας. καὶ ἐν ἀμβρακίᾳ πάλιν ὡσαύτως πολλοὺς συγκαλῶν τοῖς ἐπιτιθεμένοις ὁ δῆμος τὸν τύραννον, εἰς ἑαυτὸν πολλοὺς ἐποίησε τὴν πολιτείαν. καὶ ὅλως δὴ δεῖ ὑπολαμβάνειν, ὡς αἱ δυνάμεως αἴτιοι γενόμενοι, καὶ ἰδιῶται, καὶ ἀρχαὶ, καὶ φυλαὶ, καὶ ὅλως μέρος καὶ ὁ-

σιοι μὲν τὰ τύραννα, οὐ ξένους καὶ οὐ μισθοφόρους πολίτας ποιοῦντες, ἐστασίαζον, καὶ εἰς μάχην ἦλθον. καὶ ἀμφισβητοῦσι δεξάμενοι χαλκιδέων ἀποίκους, ἐξέπεσον ὑπὸ τούτων οἱ πλεῖστοι αὐτῶν. στασιάζουσι δ' ἐν μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις οἱ πολλοί, ὡς ἀδικούμενοι, ὅτι οὐ μετέχουσι τῶν ἴσων, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἴσοι ὄντες: ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις οἱ γνώριμοι, ὅτι μετέχουσι τῶν ἴσων οὐκ ἴσοι ὄντες. στασιάζουσι δὲ ἐνίοτε αἱ πόλεις καὶ διὰ τοὺς τόπους, ὅταν μὴ εὐφυῶς ἔχῃ ἡ χώρα πρὸς τὸ εἶναι μίαν πόλιν. οἷον, ἐν κλαζομεναῖς οἱ πρὸς τῷ χύτρῳ, πρὸς τῷ ἐν νήσῳ. καὶ πολέμιοι καὶ ἀθλιώτεροι οὐκ ὁμοίως εἰσὶν, ἀλλὰ μᾶλλον δημοτικοὶ, οἱ ἐν πειραιᾶ οἰκοῦντες τῶν ἐν ἄστει: ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις αἱ διαβάσεις τῶν ὀχετῶν, καὶ τῶν πάνυ σμικρῶν, διακωλύουσι τοὺς φάλαγγας, οὕτως ἔοικε πᾶσα διαφορὰ ποιεῖν διάστασιν. μεγίστη μὲν οὖν ἴσως διάστασις ἀρετὴ καὶ μοχθηρία. εἶτα πλοῦτος καὶ πενία. καὶ οὕτω δὴ ἑτέρα ἑτέρας μᾶλλον. ὧν μία καὶ ἡ ἐρημία ὅτι.

Γίγνονται μὲν οὖν αἱ στάσεις οὐ περὶ μικρῶν, ἀλλ' ἐν μικρῶν: στασιάζουσι δὲ περὶ μεγάλων. μάλιστα δὲ καὶ αἱ μικραὶ ἰσχύουσιν, ὅταν ἐν τοῖς κυρίοις γένωνται. οἷον ἐν μὲν τῷ καὶ ἐν συρακούσαις ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις: μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιαζόντων ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων, περὶ ἐρωτικὴν αἰτίαν: θατέρου γὰρ ἀποδημοῦντος, ἑταῖρος ὢν τις, τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ ὑπεποιήσατο. πάλιν δὲ ἐκεῖνος τοῦτῳ παλαπήκασε, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ αἰτήσειν ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν. ὅθεν προσλαμβάνοντες τοὺς ἐν τῷ πολιτεύματι, διεστασίαζον πάντας. διόπερ ἀρχομένων δυλαβεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων, καὶ διαλύειν τὰς τῶν ἡγεμόνων καὶ δυναμένων στάσεις: ἐν ἀρχῇ γὰρ γίγνεται τὸ ἁμάρτημα. ἡ δ' ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. ὥστε καὶ τὸ ἐναύτῃ μικρὸν ἁμάρτημα, ἀνάλογον ἔσται πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσιν. ὅλως δὲ αἱ τῶν γνωρίμων στάσεις ἧττον ποιοῦσι καὶ τὴν ὅλην πόλιν. οἷον, ἐν ἐστιαίᾳ ἐπὶ μὲν τῶν μετὰ δικαίου Hellanicus. τὸν ἀδελφὼ περὶ τῆς τῶν πατρώων νομῆς διενεχθέντων: ὁ μὲν γὰρ ἀπορώτερος, ὡς οὐκ ἀποφαίνοντος θατέρου τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὸν θησαυρὸν, ὃν εὗρεν ὁ πατήρ, προσήγετο τοὺς δημότας: ὁ δ' ἕτερος ἔχων οὐσίαν πολλὴν, ὡς οὐ φησι, καὶ ἐν δελφοῖς.

Λαμψακηνοί. Cyzicenus.

Cumanus. Cyzicenus. Lampsacenus. Lesbius. Methymnæus. Atheniensis.

CAP. IIII.

Hellanicus.

Delphi.

μερῶν, ὧν πολλάκις λανθάνει τὴ αὐξανόμενον. οἷον, τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος εἰ ταῖς δημοκρατίαις ἢ πολιτείαις. συμβαίνει δ' εἴποτε καὶ διὰ τύχας. οἷον, εἰ τάραντι ἢ τηνδέντων ἢ ἀπολομένων πολλῶν γνωρίμων ὑπὸ τῶν ἰαπύγων, μικρὸν ὕστερον τῶν μηδικῶν, δημοκρατία ἐγένετο εἰ πολιτείας. καὶ εἰ ἄργει, τῶν εἰ τῇ ἑβδόμῃ ἀπολομένων ὑπὸ κλεομβρότου τὸ λάκωνος, ἀναγκάσθησαν παραδέξασθαι τῶν περιοίκων τινὰς. καὶ εἰ ἀθήναις ἀτυχούντων στρατιᾷ, οἱ γνώριμοι ἐλάττους ἐγένοντο, διὰ τὸ ἐκ καταλόγου στρατεύεσθαι ὑπὸ τὸν λακωνικὸν πόλεμον. συμβαίνει δὲ καὶ καὶ ταῖς δημοκρατίαις: ἧττον δὲ: πλειόνων γὰρ τῶν ἀπόρων γινομένων, ἢ τῶν οὐσιῶν αὐξανομένων, μεταβάλλουσιν εἰς ὀλιγαρχίας καὶ δυνατείας. μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ αὖθις κατὰ στάσεως, διά τε ταῦτα εἰρημένας ὥσπερ εἰ ἤραίας: ἐξ αἱρετῶν γὰρ διὰ τοῦτο ἐποίησαν κληρωτάς, ὅτι ἤρουντο τοὺς ἐριθμουμένους: καὶ δ' ὀλιγωρίαν, ὅταν ἐάσωσιν εἰς ταῖς ἀρχὰς τὰς κυρίας παρεῖναι δι' μὴ τῆς πολιτείας φίλους: ὥσπερ εἰ ὡριῷ κατελύθη ἡ ὀλιγαρχία τῶν ἀρχόντων νομοφύλακος ἡρακλεοδώρου, ὃς ἐξ ὀλιγαρχίας πολιτείαν καὶ δημοκρατίαν κατεσκεύασεν. ἔτι διὰ τὸ παρὰ μικρὸν. λέγω δὲ παρὰ μικρὸν, ὅτι πολλάκις λανθάνει μεγάλη γινομένη μετάβασις τῶν νομίμων, ὅταν παρορῶσι τὸ μικρὸν. ὥσπερ εἰ ἀμβρακίᾳ μικροῦ ἦν τὸ τίμημα: τέλος δ' οὐθενὸς ἦρχον, ὡς ἔγγυοι, ἢ μηδὲν διαφέρον τοῦ μηδὲν, ἢ μικρόν. στασιωτικὸν δὲ καὶ τὸ μὴ ὁμόφυλον, ἕως ἂν συμπνεύσῃ: ὥσπερ γὰρ οὐδ' εἰ τοῦ τυχόντος πλήθους πόλις γίγνεται, οὕτως οὐδ' εἰ τῷ τυχόντι χρόνῳ. διὸ ὅσοι ἤδη συνοίκους ἐδέξαντο ἢ ἐποίκους, οἱ πλεῖστοι ἐστασίασαν. οἷον, τροιζηνίοις ἀχαιοὶ συνῴκησαν συβαρεῖν: εἶτα πλείους οἱ ἀχαιοὶ γενόμενοι, ἐξέβαλον τοὺς τροιζηνίους. ὅθεν τὸ ἄγος συνέβη τοῖς συβαρείταις. καὶ εἰ θουρίοις συβαρεῖται τοῖς (συνοικίσασι: πλεονεκτεῖν γὰρ ἀξιοῦντες, ὡς σφετέρας τῆς χώρας, ἐξέπεσον. καὶ βυζαντίοις οἱ ἔποικοι ἐπιβουλεύοντες φωραθέντες, ἐξέπεσον διὰ μάχης. καὶ αὖ σάμιοι τοῖς χίων φυγάσι δεξάμενοι, διὰ μάχης ἐξέβαλον. ζαγκλαῖοι δὲ σαμίους ὑποδεξάμενοι, ἐξέπεσον καὶ αὐτοί. καὶ ἀπολλωνιάται οἱ εἰ τῷ εὐξείνῳ πόντῳ, ἐποίκους ἐπαγαγόμενοι, ἐστασίασαν. καὶ συράκουσ-

χὴν, διὰ καταφρόνησιν, διὰ αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον. ἔτι δὲ ἄλ A
λον τρόπον, δι' ἐρίθειαν, δι' ὀλιγωρίαν, διὰ μικρότητα, δι' ἀνομοιό-
τητα. Τούτων δὲ, ὕβρεις μὲν καὶ κέρδος τίνα ἔχοιεν ἂν δυνάμεν,
καὶ πῶς αἴτια, σχεδὸν ἐστὶ φανερὸν: ὑβριζόντων τε γὰρ τῶν ἐν ταῖς
ἀρχαῖς καὶ πλεονεκτούντων, στασιάζουσι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ
πρὸς τὰς πολιτείας, ταῖς διδούσας τὴν ἐξουσίαν: ἡ δὲ πλεονεξία γί
νεται, ὁτὲ μὲν, ἀφ' τῶν ἰδίων: ὁτὲ δὲ, ἀφ' τῶν κοινῶν. δῆλον δὲ καὶ
ἡ τιμὴ, καὶ τὶ δυνάται, καὶ πῶς αἰτία στάσεως: καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀπ-
μαλύνθησι, καὶ ἄλλους ἐρῶντες ζημωθῆναι, στασιάζουσι: ταῦτα δὲ B
ἀδίκως μὲν γίνεται, ὅταν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἢ ζημωθῶσί τινες, ἢ ἀζη-
μίωνται: δικαίως δὲ, ὅταν κατὰ τὴν ἀξίαν: δι' ὑπεροχὴν δὲ, ὅταν
τὶς ἢ τῇ δυνάμει μείζων, ἢ εἷς ἢ πλείους, ἢ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν
δυνάμιν τοῦ πολιτεύματος: γίνεσθαι γὰρ εἴωθεν ἐκ τῶν τοιούτων ετέρα.
μοναρχία, ἢ δυναστεία. διὸ σπαργοῦ εἰώθασιν ὀστρακίζειν. οἷον, ἐν Ἄρ-λυπ.
γει καὶ ἀθλύνησι. καί τοι βέλτιον ἐξαρχῆς ὁρᾶν, ὅπως μὴ ἐνέσονται Ἀργεῖ.
τοσοῦτον ὑπερέχοντες, ἢ ἐάσαντας γενέσθαι, ἰᾶσθαι ὕστερον. διὰ δὲ
φόβον στασιάζουσιν οἵτε ἠδικημένοι, δεδιότες μὴ δῶσι δίκην: καὶ οἱ μέλ C
λοντες ἀδικεῖσθαι, βουλόμενοι φθάσαι πρὶν ἀδικηθῆναι. ὥσπερ Κολλ.
καὶ ἐν Ὀλύνθῳ συνέπεσεν οἱ γνώριμοι τῷ τὸν δῆμον, διὰ τὰς ἐπιφορομένας δί
κας. διὰ καταφρόνησιν δὲ καὶ στασιάζουσι, καὶ ἐπιτίθενται. οἷον, ἐν
τε ταῖς ὀλιγαρχίαις, ὅταν πλείους ὦσιν οἱ μὴ μετέχοντες τῆς πο-
λιτείας: κρείττους γὰρ οἴονται εἶναι, καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις οἱ πλού-
τοι, καταφρονήσαντες τῆς ἀταξίας, καὶ ἀναρχίας. οἷον, καὶ ἐν Θή- Θηβ.
βαις μετὰ τὴν ἐν οἰνοφύτοις μάχην, καὶ ὡς πολιτευομένων, ἡ δημοκρα
τία διεφθάρη. καὶ ἡ μεγαρέων δι' ἀταξίαν καὶ ἀναρχίαν ἡ Πηθέν- Δ Μεγάρ.
των. καὶ ἐν συρρακούσαις, πρὸ τῆς γέλωνος τυραννίδος. καὶ ἐν ῥό- Syracus.
δῳ ὁ δῆμος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. γίνονται δὲ καὶ δι' αὔξησιν τὴν Rhodus.
παρὰ τὸ ἀνάλογον μεταβολαὶ τῶν πολιτειῶν: ὥσπερ γὰρ σῶμα
ἐκ μερῶν σύγκειται, καὶ δεῖ αὐξάνεσθαι ἀνάλογον, ἵνα μένῃ συμμε-
τρία: ἐὰν δὲ μὴ, φθείρεται: ὅταν ὁ μὲν τοῦ τετράρων πηχῶν ᾖ: τὸ
δ' ἄλλο σῶμα δυοῖν ποιῆσαι. σπάνιον δὲ κἂν εἷς ἄλλου ζώου με-
ταβάλλοι μορφήν, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ
ποιόν αὐξάνοιτο παρὰ τὸ ἀνάλογον, οὕτω καὶ πάλις σύγκειται ἐκ

CAP. III.

Contumelia, et lucro quam
in habeant homines excitandi
sit autem tenues, et honori
indigentes. qui sit exercitus tert.

Aliquoties ipsum homines nihil li
quando admodum de exactitudine cur.

Supra dixit lib. III. 7. §. 3.
H. l. K. Corrupta.

Plurimum seditiones quando.

Quam ob rem seditiones.
in Argivis, et Tenedoniis.

Saepe admodum seditiones in Rho
pus. de inaequalitate animorum
ibidem.

Similiter. de corpore animali.

δημία γὰρ μάνιμος ἐκ τῶν τοιούτων πολιτειῶν. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἀδυνάτων ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου, μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι. διὸ δεῖ τὰ μὲν, ἀριθμητικῇ ἰσότητι χρῆσθαι: τὰ δὲ, τῇ κατ' ἀξίαν. ὅμως δὲ ἀσφαλέσθαι καὶ ἀσασίαστος μᾶλλον ἡ δημοκρατία τῆς ὀλιγαρχίας: ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐγγίγνονται δύο: ἥ τε πρὸς ἀλλήλους στάσις, καὶ ἔτι ἡ πρὸς τὸν δῆμον: ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, ἡ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μόνον. αὐτῷ δὲ πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἂν εἰκὸς εἶναι, οὐκ ἐγγίγνεται τῷ δήμῳ στάσις. ἔτι δὲ ἡ ἐκ τῶν μέσων πολιτεία ἐγγυτέρω τοῦ δήμου, ἢ ἡ τῶν ὀλίγων, ἥπερ ἐστὶν ἀσφαλεστάτη τῶν τοιούτων πολιτειῶν. Ἐπεὶ δὲ σποδοῦμεν ἐκ τίνων αἱ τε στάσεις γίγνονται, καὶ αἱ μεταβολαὶ πολλαὶ ταῖς πολιτείαις, λοιπὸν καθόλου πρῶτον ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς αἰτίαις αὐτῶν: εἰσὶ δὲ χυδὸν ὡς εἰπεῖν, τρεῖς ἂν ἀριθμὸν, αἷς διοριστέον καθ' αὑτὰς τύπῳ πρῶτον: δεῖ γὰρ λαβεῖν πῶς τε ἔχοντες στασιάζουσι, καὶ τίνων ἕνεκεν: καὶ τρίτον, τίνδε ἀρχαὶ γίνονται τῶν πολιτικῶν ταραχῶν, καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους στάσεων. τὸ μὲν οὖν αὐτὸ ἔχειν πῶς πρὸς τὴν μεταβολὴν, αἰτίαν καθόλου μάλιστα θετέον, σχεδὸν ἧς ἅπαν τυγχάνομεν εἰρηκότες: οἱ μὲν γὰρ ἰσότητος ἐφιέμενοι στασιάζουσιν, ἂν νομίζωσιν ἔλαττον ἔχειν, ὄντες ἴσοι τοῖς πλεονεκτοῦσιν: οἱ δὲ τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἂν ὑπολαμβάνωσιν ὄντες αἴτιοι, μὴ πλέον ἔχειν, ἀλλ' ἴσον ἢ ἔλαττον. τούτων δ' ἐστὶ μὲν ἐγγεγραθαι δικαίως: ἔστι δὲ καὶ ἀδίκως: ἐλάττους τε γὰρ ὄντες, ὅπως ἴσοι ὦσι, στασιάζουσι: καὶ ἴσοι ὄντες, ὅπως μείζους. πῶς μὲν οὖν ἔχοντες στασιάζουσιν, εἴρηται. σχεδὸν δὲ ὧν στασιάζουσιν, ἔστι κέρδος καὶ τιμὴ, καὶ τὰναντία τούτοις: καὶ γὰρ ἀτιμίαν φόβῳ καὶ ζημίαν, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ τῶν φίλων, στασιάζουσιν οἱ ταῖς πόλεσιν: αἱ δ' αἰτίαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν κινήσεων, ὅθεν αὐτοί τε διατίθενται τὸν εἰρημένον τρόπον καὶ σχεδὸν τῶν λεχθέντων, ἔστι μὲν ὡς ἂν ἀριθμοῦ ἕπεσθαι τυγχάνουσιν οὖσαι: ἔστι δ' ὡς πλείους. ὧν δύο μέν ἐστι ταυτὰ τοῖς εἰρημένοις, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως: διὰ κέρδος γὰρ, καὶ διὰ ζημίαν, παροξύνονται πρὸς ἀλλήλους: οὐχ ἵνα κτήσωνται σφίσιν αὐτοῖς ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ἀλλ' ἑτέρους ὁρῶντες. τὸ μὲν, δικαίως: τὸ δ', ἀδίκως πλεονεκτοῦντας τούτων. ἔτι διὰ ὕβριν, διὰ φόβον, διὰ ὑπερο-

ἀρχαὶ μὲν οὖν ὡς εἰπεῖν, αὗται, καὶ πηγαὶ τῶν στάσεών εἰσιν, ὅθεν στα- D
σιάζουσι. διὸ καὶ αἱ μεταβολαὶ γίγνονται διχῶς: ὁτὲ μὲν γὰρ πρὸς
τὴν πολιτείαν, ὅπως ἐκ τῆς καθεστηκύας ἄλλην καταστήσωσιν. οἷον,
ἐκ δημοκρατίας ὀλιγαρχίαν: ἢ δημοκρατίαν, ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ πο-
λιτείαν. καὶ ἀριστοκρατίαν ἐκ τούτων: ἢ ταύτας ἐξ ἐκείνων: ὁτὲ δ', οὐ
πρὸς τὴν καθεστηκύαν πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν μὲν καθίστασιν περαιρεῖν
τὴν αὐτὴν: διʼ αὐτῶν δ' εἶναι βούλονται ταύτην. οἷον, τὴν ὀλιγαρχί-
αν, ἢ τὴν μοναρχίαν. ἔτι πολὺ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. οἷον, ἢ ὀλιγαρ-
χίαν οὖσαν, εἰς τὸ μᾶλλον ὀλιγαρχεῖσθαι, ἢ εἰς ἔλαττον: ἢ δημοκρατί- E
αν οὖσαν, εἰς μᾶλλον δημοκρατεῖσθαι, ἢ εἰς ἔλαττον. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν λοιπῶν πολιτειῶν, ἢ ἵνα ἐπιτεθῶσιν, ἢ ἀνιεθῶσιν. ἔτι πρὸς τὸ
μέρος τὴ κινεῖσθαι τὴν πολιτείαν. οἷον, ἀρχήν τινα καθιστᾶσθαι, ἢ ἀνι-
λεῖν. ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονί φασι Λύσανδρόν ποθε ἐπιχειρῆσαι κα- Lysander.
ταλῦσαι τὴν βασιλείαν: καὶ Θεόπομπον τὴν βασιλείαν τὴν ἐφορίαν. Pausanias.
καὶ ἐν ἑπτεδάμνῳ δὲ μετέβαλεν ἡ πολιτεία κατὰ μέρος: αὐτὴ γὰρ Epitadeus.
τῶν φυλάρχων, βουλὴν ἐποίησαν: εἰς δὲ τὴν ἡλιαίαν πάναγκές ἐ- Helixa.
στιν ἔτι τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι βαδίζειν τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐπιμφίξῃ
τὴν ἀρχὴν ἡλίξ: ὀλιγαρχικὸν δὲ, καὶ ὁ ἀρχὴν ὁ εἰς ἣν ἐν τῇ πολιτείᾳ F
ταύτῃ: παντα χῇ γὰρ διὰ τὸ ἄνισον ἡ στάσις. οὐ μὴν τοῖς ἀνίσοις ὑπάρ
χει ἀνάλογον: αἱ δίος γὰρ βασιλεία ἄνισος ἐὰν ᾖ ἐν ἴσοις: ὅλως γὰρ τὸ
ἴσον ζητοῦντες στασιάζουσιν. ἔστι δὲ διττὸν τὸ ἴσον: τὸ μὲν γὰρ, ἀριθμῷ:
τὸ δὲ, κατ' ἀξίαν λέγω δὲ ἀριθμῷ μὲν, τὸ πλήθει ἢ μεγέθει τὸν
τὸ καὶ ἴσον: κατ' ἀξίαν δὲ τὸ τῷ λόγῳ. οἷον ὑπερέχει κατ' ἀριθμὸν μὲν
ἴσον τὰ τρία τοῖν δυοῖν: καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός: λόγῳ δὲ τὰ τέτταρα τοῖν
δυοῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός: ἴσον γὰρ μέρος τὰ δύο τῶν τεττάρων, καὶ τὸ ἓν
τοῖν δυοῖν: ἄμφω γὰρ ἡμίσεα: ὁμολογοῦντες δὲ τὸ ἁπλῶς εἶναι δίκαιον τὸ G
κατ' ἀξίαν, διαφέρονται καθάπερ εἰλέχθη πρότερον: οἱ μὲν, ὅτι ἐὰν κα-
τά τι ἴσοι ὦσιν, ὅλως ἴσοι νομίζουσιν εἶναι: οἱ δ', ὅτι ἐὰν κατά τι ἄνισοι,
πάντων ἀνίσων ἀξιοῦσιν ἑαυτούς. διὸ καὶ μάλιστα δύο γίνονται πολι-
τεῖαι, δῆμος καὶ ὀλιγαρχία: εὐγένεια γὰρ καὶ ἀρετὴ ἐν ὀλίγοις:
ταύτα δ' ἐν πλείοσιν: εὐγενεῖς γὰρ καὶ ἀγαθοὶ οὐδαμοῦ ἑκατόν: ἄ-
πορον δὲ πολλοὶ πολλαχοῦ. τὸ δὲ ἁπλῶς πάντη καθ' ἑκατέραν τε-
τάχθαι τὴν ἰσότητα, φαῦλον. φανερὸν δ' ἐκ τοῦ συμβαίνοντος: οὐ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ε.

Περὶ μὲν δὴ τῶν ἄλλων, ὧν προειλόμεθα, σχεδὸν εἴρηται σοδὲ πάντων. σὺ τίνων δὲ μεταβάλλουσιν αἱ πολιτεῖαι, καὶ πόσων, καὶ σοίων, καὶ τίνες ἑκάστης σολιτείας φθοραὶ, καὶ ἐκ σοίων εἰς σοίας μάλιστα μεθίστανται: ἔτι δὲ σωτηρίαι τίνδε, καὶ κοιναὶ καὶ χωρὶς ἑκάστης εἰσὶν: ἔτι δὲ διὰ τίνων ἂν μάλιστα σώζοιτο τῶν σολιτειῶν ἑκάστη, σκεπτέον ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. δεῖ δὲ σρῶτον ὑσολαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ὅτι σολλαὶ γεγόνασι σολιτεῖαι, πάντων μὲν ὁμολογούντων τὸ δίκαιον, καὶ τὸ κατ' ἀναλογίαν ἴσον: τούτου δ' ἁμαρτανόντων, ὥσσερ εἴρηται καὶ σρότερον: δῆμος μὲν γὰρ ἐγένετο, σὺ τὸ ἴσοις ὄσοιοῦν ὄντας ὅλως ἴσους εἶναι: ὅτι γὰρ ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως, ἁσλῶς εἶναι νομίζουσιν: ὀλιγαρχία δὲ, ἐκ τοῦ ἀνίσοις εἶναι τι ὄντας, ὅλως εἶναι ἀνίσους ὑσολαμβάνειν: κατ' οὐσίαν γὰρ ἄνισοι ὄντες, ἁσλῶς ἄνισοι ὑσολαμβάνουσιν εἶναι. εἶτα οἱ μὲν, ὡς ἴσοι ὄντες, σάντων τῶν ἴσων ἀξιοῦσι μετέχειν: οἱ δ', ὡς ἄνισοι ὄντες, σλεονεκτεῖν ζητοῦσι: ὁ γὰρ σλέον ἄνισον. ἔχουσι μὲν δή τι σᾶσαι δίκαιον: ἁμαρτήμασι δ' ἁσλῶς εἰσι. καὶ διὰ τοῦτο τὴν αἰτίαν, ὅταν μὴ κατὰ τὴν ὑσόληψιν, εἰς ἑκάτεροι τυγχάνωσιν ἔχοντες, μετέχουσι τῆς σολιτείας, στασιάζουσι. σάντων δὲ δικαιότατα μὲν ἂν στασιάζοιεν: ἥκιστα δὲ τοῦτο σοιοῦσιν, οἱ κατ' ἀρετὴν διαφέροντες: μάλιστα γὰρ εὔλογοις ἀνίσοις ἁσλῶς εἶναι τοῦτοι μόνον. εἰσὶ δέ τινες οἱ κατὰ γένος ὑσερέχοντες, οὐκ ἀξιοῦσι τῶν ἴσων αὐτοῦ διὰ τὴν ἀνισότητα ταύτην: εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσιν, οἷς ὑσάρχει σρογόνων ἀρετὴ, καὶ σλοῦτος.

CAP. 1. Postquam superiùs [illegible] quid ad inferiorem [illegible] pertinet.

2. dixit autem lib. III. cap. VI.

Semantia quomodo fiat.

Gigantia quomodo fiat.

Schismata unde oriantur.

τό, τε φονικοὶ, καὶ τὸ ξενικὸν. φονικοῦ μὲν οὖν εἴδη, αὖτ' ἐν τοῖς αὐτοῖς δικασταῖς, αὖτ' ἐπ' ἄλλοις. περὶ τε τῶν ἐκ προνοίας καὶ περὶ τῶν ἀκουσίων. καὶ ὅσα μὲν, ὁμολογεῖται: ἀμφισβητεῖται δὲ περὶ τοῦ δικαίου: τέταρτον δὲ, ὅσα τοῖς φύγοσι φόνου, ἐπὶ καθόδῳ ἐπιφέρεται. οἷον, ἀθῴοσι λέγεται καὶ ἐπ' ἐφριατοῖ δικαστήριον. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ὀλίγα, καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι. τοῦ δὲ ξενικοῦ, ἐν μὲν, ξένοις πρὸς ξένους: ἄλλο, ξένοις πρὸς ἀστούς. ἔτι δὲ παρὰ πάντα ταῦτα περὶ τῶν μικρῶν συναλλαγμάτων, ὅσα δραχμιαῖα καὶ πεντάδραχμα, καὶ μικρῷ πλείονος: δεῖ μὲν γὰρ καὶ περὶ τούτων γίνεσθαι κρίσιν: οὐκ ἐμπίπτει δὲ εἰς δικαστῶν πλῆθος. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀφείσθω, καὶ τῶν φονικῶν, καὶ τῶν ξενικῶν. περὶ δὲ τῶν πολιτικῶν, λέγωμεν. περὶ ὧν, μὴ γινομένων καλῶς, διαστάσεις γίνονται καὶ τῶν πολιτῶν αἱ κινήσεις. ἀνάγκη δ' ἢ ἅπαντας περὶ πάντων κρίνειν τῶν διῃρημένων, αἱρέσει ἢ κλήρῳ: ἢ πάντας περὶ πάντων. τὰ μὲν, κλήρῳ: τὰ δ', αἱρέσει: ἢ περὶ ἐνίων τῶν αὐτῶν. τοὺς μὲν, κλήρῳ: τοὺς δ', αἱρετούς. οὗτοι μὲν οὖν οἱ τρόποι τέτταρες τὸν ἀριθμόν: τοσοῦτοι δ' ἕτεροι καὶ οἱ κατὰ μέρος. πάλιν γὰρ ἔκ τινων καὶ οἱ δικάζοντες περὶ πάντων αἱρέσει: ἢ ἐκ ἁπάντων περὶ πάντων κλήρῳ: ἢ τὰ μὲν, κλήρῳ: τὰ δὲ, αἱρέσει. ἢ ἔνια δικαστήρια περὶ τῶν αὐτῶν ἐκ κληρωτῶν καὶ αἱρετῶν. ὅτοι μὲν οὖν ὡς περ ἐλέχθησαν οἱ τρόποι ταῖς εἰρημέναις. ἔτι δὲ τὰ αὐτὰ συναγόμενα. λέγω δ' οἷον, τὰ μὲν, ἐκ πάντων: τὰ δ', ἐκ ἁπάντων: τὰ δ', ἐξ ἀμφοῖν. οἷον, εἰ τῷ αὐτῷ δικαστηρίου εἶεν. οἱ μὲν, ἐκ πάντων: οἱ δ', ἐκ ἁπάντων: καὶ ἢ κλήρῳ, ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφοῖν. ὅσοις μὲν οὖν ἐν δέχεται τρόπος εἶναι τὰ δικαστήρια, εἴρηται: τούτων δὲ, τὰ μὲν πρῶτα δημοτικὰ, οἷα ἐκ πάντων ἢ περὶ πάντων: τὰ δὲ δεύτερα ὀλιγαρχικὰ, οἷα ἐκ ἁπάντων περὶ πάντων: τὰ δὲ τρίτα, αἱρετοκρατικὰ, καὶ πολιτικὰ, οἷα τὰ μὲν, ἐκ πάντων: τὰ δ' ἔκ τινων.

Τέλος, τοῦ δ'.

ε μους καὶ φρατρείας, ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων τῶν πολιτικῶν: ἢ ἀεὶ ἐξ ἁπάντων. καὶ τὰ μὲν, οὕτω: τὰ δὲ, ἐκείνως. πάλιν εἰ πινὰς οἱ καθιστάντες, ἢ ἐκ πάντων αἱρέσει, ἢ ἐκ πάντων κλήρῳ, ἢ ἐκ ἄλλων αἱρέσει, ἢ ἔκ τινων κλήρῳ. ἢ τὰ μὲν, οὕτω: τὰ δ', ἐκείνως. λέγω δὲ τὰ μὲν ἐκ πάντων, αἱρέσει: τὰ δὲ, κλήρῳ. ὥστε δώδεκα οἱ τρόποι γίνονται χωρὶς τῶν δύο συνδυασμῶν. τούτων δ' αἱ μὲν δύο καταστάσεις δημοτικαί. τὸ πάντας ἐκ πάντων αἱρέσει, ἢ κλήρῳ γίνεσθαι, ἢ ἀμφοῖν: τὰς μὲν, κλήρῳ: τὰς δ', αἱρέσει τῶν ἀρχῶν. τὸ δὲ, μὴ πάν
ζ τας ἅμα μὲν καθιστάναι, ἐξ ἁπάντων δ' ἢ ἔκ τινων, ἢ κλήρῳ, ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφοῖν, ἢ τὰς μὲν ἐκ πάντων: τὰς δ' ἐκ τίνων ἀμφοῖν. τὸ δὲ ἀμφοῖν λέγω, τὰς μὲν, κλήρῳ: τὰς δ', αἱρέσει, πολιτικόν. καὶ τὸ ἄλλας ἐκ παίτων. Ταὶς μὲν, αἱρέσει καθιστάναι: Ταὶς δὲ, κλήρῳ, ἢ ἀμφοῖν, Ταὶς μὲν κλήρῳ: Ταὶς δ' αἱρέσει, ὀλιγαρχικόν. ὀλιγαρχικώτερον δὲ καὶ τ' ἐξ ἀμφοῖν. τ' δὲ Ταὶς μὲν, ἐκ πάντων: Ταὶς δ' ἔκ τινων, πολιτικὸν ἀριστοκρατικῶς: ἢ Ταὶς μὲν, αἱρέσει: Ταὶς δὲ, κλήρῳ. τ'
ς δὲ, ἄλλας ἐκ τινων ὀλιγαρχικόν. καὶ τὸ, τινὰς ἐκ πάντων κλήρῳ. μὴ γενόμενον δ' ὁμοίως καὶ τὸ τινὰς ἐκ τινων ἀμφοῖν. τὸ δὲ ἄλλας ἐξ ἁπάντων οὐκ ὀλιγαρχικόν. τὸ δὲ ἐκ τίνων αἱρέσει πάντας, ἀριστοκρατικόν. αἱ μὲν οὖν τρόποι τῶν πρὸς Ταὶς ἀρχὰς, ὅσοῦτοι τὸν ἀριθμόν εἰσι: καὶ διήρηται κατὰ Ταὶς πολιτείας οὕτω. τίνα δὲ τίσι συμφέρει, καὶ πῶς δεῖ γίνεσθαι τὰς καταστάσεις ἅμα Ταῖς δυνάμεσι τῶν ἀρχῶν, καὶ τίνες εἰσὶν, ἔσαι φανερὸν. λέγω δὲ δύναμιν ἀρχῆς. οἷον τὴν κυρίαν τῶν προσόδων, καὶ τὴν κυρίαν τῆς φυλακῆς: ἄλλο γὰρ εἶδος δυνά-
η μεως. οἷον, στρατηλάσαι, καὶ τῆς τῶν πρὸς τὴν ἀγορὰν συμβολαίων κυρίας. Λοιπὸν δὲ τῶν ζώων τὸ δικαστικὸν εἰπεῖν. λητέον δὲ καὶ τούτων τοὺς τρόπους κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. ἔστι δὲ διαφορὰ τῶν δικαστηρίων ἐν τρισὶν ὅροις: ἐξ ὧν τε, καὶ πρὸς ἃ, καὶ πῶς. λέγω δὲ ἐξ ὧν μὲν, πότερον ἐκ παίτων, ἢ ἔκ τινων: πρὸς ἃ δὲ, πόσα εἴδη δικαστηρίων: τ' δὲ πῶς, πότερον κλήρῳ, ἢ αἱρέσει. πρῶτον δὴ διαιρείσθω πόσα εἴδη δικαστηρίων: ἔστι δὲ τὸν ἀριθμὸν, ὀκτώ. ἓν μὲν, εὐθυντικόν: ἄλλο δὲ, ἔτις τι τῶν κοινῶν ἀδικεῖ: ἕτερον, ὅσα εἰς τὴν πολιτείαν φέρει. τέταρτον δὲ καὶ ἄρχουσι καὶ ἰδιώταις, ὅσα πρὸς ζημιώσειν ἀμφισβητοῦσι. πέμπτον δὲ πρὸς τὸ ἰδίων συναλλαγμάτων, καὶ ἐκόντων μέγεθος. καὶ παρὰ ταῦτα,

Ad Reg. pertinent. ~ 6

Ad Oligarchiam. ~ 7

Ad Aristocratiam. ~ 8

Ch. XVI. De Judiciis.

κρατίαις, ἐκ τῶν ἐλευθέρων. ἢ τυγχάνουσι μέν τινθ' οὗ ἕνεκα καὶ κατ' αὐτὰς ταῖς διαφοραῖς τῶν ἀρχῶν. ἔστι δ' ὅπου συμφέρουσιν αἱ αὐταὶ, καὶ ὅπου διαφέρουσιν: ἔνθα μὲν γὰρ ἁρμόττει μεγάλας: ἔνθα δ' εἶναι μικρὰς τὰς αὐτάς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἴδιαι τινθ' εἰσὶν. οἷον, ἡ τῶν προβούλων: αὕτη γὰρ οὐ δημοκρατικὴ, βουλὴ δὲ δημοτικόν: δεῖ μὲν γὰρ εἶναί τι τοιοῦτον, ᾧ ἐπιμελήσ ἔσται τοῦ δήμου προβουλεύειν, ὅπως ἀσχολῶν ἔσται: ταύτην δὲ, ἂν ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ὦσιν, ὀλιγαρχικόν: οὗ δὲ προβούλους ὀλίγους ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πλῆθος. ὥστ' ὀλιγαρχικόν: ἀλλ' ὅπου ἄμφω αὗται αἱ ἀρχαὶ, οἱ προβουλοι καθεστᾶσιν ὥσπερ τοῖς βουλευταῖς: ὁ μὲν γὰρ βουλευτὴς, δημοτικόν: ὁ δὲ πρόβουλος, ὀλιγαρχικοῦ. καταλύεται δὲ καὶ τῆς βουλῆς ἡ δύναμις ὅταν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις, ἐν αἷς αὐτὸς συνιὼν ὁ δῆμος χρηματίζει περὶ πάντων: ὅπερ δὲ συμβαίνειν εἴωθεν, ὅταν ἀπορία τις ᾖ, ἢ μισθοῦ τοῖς ἐκκλησιάζουσι: σχολάζοντες γὰρ συλλέγονταί τε πολλάκις, καὶ ἅπαντα αὐτοὶ κρίνουσι: πρυτανεύει δὲ, καὶ γυναικονόμος, καὶ ἔτερος ἄλλος ἀρχὴν κύριός ἐστι διαύτης ἐπιμελείας, ἀριστοκρατικόν: δημοκρατικοῦ δ', οὔ: πῶς γὰρ δοίη τε κωλύειν ἐξιέναι ταῖς τῶν ἀπόρων; οὐδ' ὀλιγαρχικόν: τρυφῶσι γὰρ αἱ τῶν ὀλιγαρχουμένων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω μοι. περὶ δὲ ταῖς τῶν ἀρχῶν καταστάσεις πειρατέον ἐξ ἀρχῆς διελθεῖν. εἰσὶ δ' αἱ διαφοραὶ τῶν πολιτῶν ὅρους: ὧν συμβαίνειν ἀναγκαῖον πάντας ἐπιθυμεῖν τοὺς τρόπους. ἔστι δὲ τῶν τοιῶν τούτων, τὸ μὲν, τίνθ' οἱ καθιστάντες ταῖς ἀρχαῖς. δεύτερον δ', ἐκ τίνων. τρίτον δὲ, τίνα τρόπον. ἑκάστου δὲ τῶν τοιῶν τούτων διαφοραὶ τρεῖς εἰσὶν: ἢ γὰρ πάντες οἱ πολῖται καθιστᾶσιν, ἢ τινὲς, καὶ ἢ ἐκ πάντων, ἢ ἐκ τινων ἀφωρισμένων. οἷον, ἢ τιμήματι, ἢ γένει, ἢ ἀρετῇ, ἢ τινὶ τοιούτῳ ἄλλῳ. ὥσπερ ἐν μεγάροις ἐκ τῶν συγκατελθόντων, καὶ συμμαχησαμένων πρὸς τὸν δῆμον: καὶ ταῦτα, ἢ αἱρέσει, ἢ κλήρῳ. πάλιν ταῦτα συμβαζόμενα. λέγω δὲ, τὰς μὲν, τινὲς: τὰς δὲ, πάντθ': καὶ τὰς μὲν, ἐκ πάντων: τὰς δ', ἐκ τίνων. καὶ τὰς μὲν, αἱρέσει: τὰς δὲ, κλήρῳ. τούτων δ' ἑκάστης ἔσονται τῆς διαφορᾶς τρόποι τέσσαρες, ἢ γὰρ πάντθ' ἐκ πάντων αἱρέσει, ἢ πάντες ἐκ πάντων, κλήρῳ: καὶ ἢ ἐξ ἁπάντων, ἢ ὡς αὐτὰ μέρος. οἷον, κατὰ φυλὰς, καὶ δή-

ε ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστιν. ἀλλὰ ταῦτα διαφέρει πρὸς μὲν τὰς χρήσεις οὐδὲν ὡς εἰπεῖν: οὐ γάρ πω κρίσις γίγονεν ἀμφισβητουμένων τοῖς τῆς οὐσίας. ἔχει δέ τιν' ἄλλην διανοητικὴν πραγματείαν. τοῖαι δ' αἱ ἀρχαί, καὶ τοσαῦται ἀναγκαῖαι, εἰ ἔσται πόλις: καὶ τοῖαι αἱ ἀναγκαῖαι μὲν, οὐ χρήσιμοι δὲ πρὸς εὐδαιμονίαν πολιτείαν μᾶλλον ἂν τις ἀπορήσειε, πρὸς ἅπασάν τε δὴ πολιτείαν, καὶ δὴ καὶ ταὶς μικρὰς πόλεις: ἐν μὲν γὰρ δὴ ταῖς μεγάλαις, εὐδιάχειρά τε καὶ δεῖ μίαν τεταχέναι πρὸς ἓν ἔργον: πολλούς τε γὰρ εἰς τὰ ἀναγκαῖα εὐδιάχειρα εἶναι δεῖ, διὰ δ' πολλοὺς εἶναι τοὺς πολίτας. ὥστε ταὶς μὲν, διαλείπειν πολὺν χρόνον: ταῖς δ' ἅπαξ ἄρχειν. καὶ βέλτιον ἕκαστον ἔργον τυγχάνει τῆς ἐπιμελείας μὴ πολυπραγματούσης, ἢ πολυπραγματούσης: ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, ἀνάγκη συμβαίνειν εἰς ὀλίγας πολλὰς ἀρχὰς: διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν, οὐ ῥᾴδιόν ἐστι πολλοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι: τίνες γὰρ οἱ τούτους ἔσονται διαδεξόμενοι πάλιν. βέλτιον δ' ἑνί τε τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ νόμων αἱ μικραὶ ταῖς μεγάλαις: πλὴν ζ αἱ μὲν, βέλτιον πολλάκις τῶν αὐτῶν: ταῖς δ', ἐν πολλῷ χρόνῳ ἔθος συμβαίνει. διόπερ οὐδὲν κωλύει πολλὰς ἐπιμελείας ἅμα προστάττειν: οὐ γὰρ ἐμποδιοῦσιν ἀλλήλαις. καὶ πρὸς τὴν ὀλιγανθρωπίαν ἀναγκαῖον τὰ ἀναγκαῖα. οἷον, ὀβελισκολύχια ποιεῖν. ἐὰν δὲν ἔχωμεν λέγειν πόσας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν πάσῃ πόλει, καὶ πόσας οὐκ ἀναγκαῖον μὲν, δεῖ δ' ὑπάρχειν, ἔξον αὖτις εἰδὼς ταῦτα συνάγοι, ποίας ἁρμόττει συνάγειν ἀρχὰς, εἰς μίαν ἀρχὴν. ἁρμόττει δὲ καὶ τῷ μὴ λελῦσθαι, τοῖα δεῖ κατὰ τόπον ἀρχεῖα πολλῶν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ποίων πανταχοῦ μίαν ἀρχὴν εἶναι κυρίαν. οἷον, δίκοσμίας. πότερον ἐν ἀγορᾷ μὲν, ἀγορανόμον: ἄλλον δὲ, κατ' ἄλλον τόπον, ἢ πανταχοῦ τὸν αὐτόν: καὶ πότερον κατὰ πρᾶγμα δεῖ διαιρεῖν, ἢ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. λέγω δ' οἷον σίτα τῆς δίκοσμίας, ἢ παίδων ἄλλον καὶ γυναικῶν. καὶ κατὰ τὰς πολιτείας δὲ, πότερον διαφέρει καθ' ἑκάστην καὶ τῶν ἀρχῶν γένος, ἢ οὐθέν. οἷον, ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ὀλιγαρχίᾳ, καὶ ἀριστοκρατίᾳ, καὶ μοναρχίᾳ, πότερον αἱ αὐταὶ μὲν εἰσὶν ἀρχαὶ κύριαι: οὐκ ἐξ ἴσων δὲ, οὐδ' ἐξ ὁμοίων, ἀλλ' ἕτεραι ἐν ἑτέραις. οἷον εἰ μὲν ταῖς ἀριστοκρατίαις ἐκ τοῦ καθεσταμένου: ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἐκ πλουσίων: ἐν δὲ ταῖς δημο-

Legendi non potiùs nimirum videtur, quàm primum imponenda est.

ειν, τοῦτ' ἐν ἀνὴρ οὗτοι προβουλεύσωσιν: οὕτω γὰρ μεθέξει ὁ δῆμος τοῦ A
βουλεύεσθαι, καὶ λύειν οὐθὲν δυνήσεται τῶν τοῦτ' τῇ πολιτείαν.
ἔτι ἡ ταυτὰ ψηφίζεσθαι τὸν δῆμον, ἢ μηθὲν ἐναντίον τοῖς εἰσφερομέ-
νοις, ἢ τῆς συμβουλῆς μὴ μεταδιδόναι πᾶσι: βουλεύεσθαι δὲ τοὺς ἄρ
χοντας. καὶ ἀνελευθέριον δὲ τὸ ἐν ταῖς πολιτείαις γιγνόμενον δεῖ τοῦτ'
εἶναι: ἀποψηφιζόμενον μὲν γὰρ κύριον δεῖ ποιεῖν δ' πλῆθος: καταψηφι
ζόμενον δὲ, μὴ κύριον. ἀλλ' ἐπανάγειν πάλιν τοὺς ἄρχοντας: ἐν
ταῖς πολιτείαις, ἀντεξεταμένως ποιοῦσιν: οἱ γὰρ ὀλίγοι ἀποψηφι
σάμενοι μὲν, κύριοι: καταψηφισάμενοι δὲ, οὐ κύριοι. ἀλλ' ἐπανάγεται B
εἰς τοὺς πλείους αἰεὶ. τοῦτ' μὲν οὖν τὸ βουλευομένου, καὶ τὸ κυρίου δὴ
τῆς πολιτείας, ἆρ' ἔστιν διωρίσθω τὸν τρόπον. Ἐξαμῆν δὲ πάντων
ἔστιν ἡ τοῦτ' τὰς ἀρχὰς διαίρεσις: ἔστι γὰρ καὶ ἔστιν τὸ μόριον τῆς πο
λιτείας πολλὰς διαφορὰς. πόσαι τε ἀρχαὶ, καὶ κύριαι τίνων: καὶ
τοῦτ' χρόνου, πόσος ἑκάστης ἀρχῆς: οἱ μὲν γὰρ, ἑξαμήνους: οἱ δὲ, δι' ἐ-
λάττονος: οἱ δ', ἐνιαυσίας. οἱ δὲ, πολυχρονιωτέρας ποιοῦσι τὰς ἀρχάς.
καὶ πότερον ἕνα δεῖ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ δίδοσθαι, ἢ πολυχρονίους, ἢ μηδέτερον, ἀλ C
λὰ πλειονάκις τὸν αὐτὸν, ἢ μὴ τὸν αὐτὸν δίς, ἀλλ' ἅπαξ μόνον. ἔτι δὲ
τοῦτ' περὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἀρχῶν, ἐκ τίνων δεῖ γίνεσθαι, καὶ ὑπὸ τίνων, καὶ
πῶς: τοῦτ' παντὶ γὰρ τούτων δεῖ διώσασθαι διελεῖν καθ' πόσους ἐνδέ
χεται γενέσθαι τρόπους: κἄπειτα προσαρμόσαι, ποίαις ποῖαι πο-
λιτεῖαι συμφέρουσιν. ἔστι δὲ οὐδὲ ῥᾴδιον διορίσαι ῥᾴδιον, ποίας δεῖ κα-
λεῖν ἀρχὰς: πολλῶν γὰρ ἐπισάτων ἡ πολιτικὴ κοινωνία δεῖται. διόπερ
πάντας, οὔτε τοὺς αἱρετοῦ, οὔτε τοῦ κληρωτοῦ, ἄρχοντας θετέον. οἷον
τοὺς ἰδρεῖς πρῶτον: ἔστι γὰρ ἔτερόν τι παρὰ τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς
θετέον. ἔτι δὲ καὶ χρηγοὶ καὶ κήρυκες. αἱρούνται δὲ καὶ πρεσβεύ D
ται. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν πολιτικαὶ τῶν ἐπιμελειῶν, ἢ πάντων τῶν πολι-
τῶν πρός τινα πρᾶξιν. οἷον, στρατηγὸς στρατευομένων, ἢ κατὰ μέ
ρος. οἷον, ὁ γυναικονόμος, ἢ παιδονόμος: αἱ δ', οἰκονομικαὶ: πολ-
λάκις γὰρ αἱροῦνται σιτομέτραι: αἱ δ', ὑπηρετικαὶ, πρὸς ἃς,
ἂν ἀπορῶσι, τάττουσι δούλους. μάλιστα δ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν,
ἀρχὰς λεκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαί τε
περί τινων, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι καὶ μάλιστα τοῦτ': τὸ γὰρ

Regendum hanc — ex his omnibus concludit, politiæ genera determinat quasi lances quibus libramen adhibendum, ut in constituendis reipublicæ differentiis a pugnia caveat.

CAP. XV.

De magistratibus.

Numerus
Tempus
Ordo
magistratuum considerandus.

Prima quæstio de magistratibus agendi.

Habitatur, quibus magistratus tribuendi sint.

Docuit dubitationem levandam quibus magistratus hi debeant tales.

ε ἀρχικὸν. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο διαφορὰς πολλάς: ὅταν μὲν γὰρ ἀπὸ τιμημάτων μεγάλων αἱρεθῶσι καὶ πλείους διὰ τὴν μεγαλότητα τοῦ τιμήματος, καὶ ὧν ὁ νόμος ἀπαγορεύει μὴ κινεῖν, ἀλλ' ἀκολουθῶσι, καὶ ἐξῇ κτωμένῳ τὸ τίμημα μετέχειν, ὀλιγαρχία μὲν: πολιτικὴ δ' ὄντων ἡ τοιαύτη, διὰ δὲ μεγαλάζειν: ὅταν δὲ μὴ πάντες τοῦ βουλεύεσθαι μετέχωσιν, ἀλλ' αἱρετοὶ, κατὰ νόμον δ' ἄρχωσιν ὥσπερ καὶ πρότερον, ὀλιγαρχικόν: ὅταν δὲ καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ αὑτοὺς οἱ κύριοι τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ ὅταν παῖς ἀπὸ πατρὸς εἰσίῃ, καὶ κύριοι τῶν νόμων ὦσιν, ὀλιγαρχικώτερον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τάξιν ταύτην: ὅταν δὲ πάντων ζώντων ὄντων, πολέμου μὲν, καὶ εἰρήνης, καὶ ἐνθυμῶν, πάντες: τῶν δὲ ἄλλων, ἄρχοντες: καὶ οὗτοι αἱρετοὶ, ἢ κληρωτοὶ, ἀριστοκρατία μᾶλλόν ἐστι πολιτεία: ἐὰν δ' ἐνίων μὲν, αἱρετοὶ: ἐνίων δὲ, κληρωτοὶ: καὶ κληρωτοὶ, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐκ προκρίτων: ἢ κοινῇ αἱρετοὶ καὶ κληρωτοὶ, τὰ μὲν, πολιτείας ἀριστοκρατικῆς ἐστι τοῦτο: τὰ δὲ, πολιτείας αὐτῆς. διήρηται μὲν οὖν καὶ βουλευόμενον

ς πρὸς τὰς πολιτείας ὅσον τὸν τρόπον: καὶ διοικεῖ ἑκάστη πολιτεία κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν. συμφέρει δὲ δημοκρατίᾳ τε, τῇ μάλιστ' εἶναι δοκούσῃ δημοκρατίᾳ νεῶν: λέγω δὲ τοιαύτην, ἐν ᾗ κύριος ὁ δῆμος καὶ τῶν νόμων ὄντων, πρὸς τὸ βουλεύεσθαι, βέλτιόν τε αὐτὸ ποιεῖν, ὥσπερ ἔνιοι τῶν δικαστηρίων ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις: τάττουσι γὰρ ζημίαν τούτοις, οὓς βούλονται δικάζειν, ἵνα δικάζωσιν: ἡ δὲ δημοκρατία, μισθὸν τοῖς ἀπόροις, ὅπερ δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας ποιεῖν: βουλεύσονται γὰρ βέλτιον κοινῇ βουλευόμενοι πάντες: ὁ μὲν δῆμος, μετὰ τῶν γνωρίμων: οὗτοι δὲ,

η μετὰ τοῦ πλήθους. συμφέρει δὲ καὶ τὸ αἱρετοὺς εἶναι τοὺς βουλευομένους, ἢ κληρωτοὺς, ἴσως ἐκ τῶν μερίων. συμφέρει δὲ κἂν ὑπερβάλλωσι πολὺ κατὰ τὸ πλῆθος οἱ δημοτικοὶ τῶν πολιτικῶν, ἢ μὴ πᾶσι διδόναι μισθὸν, ἀλλ' ὅσοι σύμμετροι πρὸς τὸ τῶν γνωρίμων πλῆθος, ἢ ἀποκληροῦν τοὺς πλείους: ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἢ προαιρεῖσθαι τινὰς ἐκ τοῦ πλήθους, ἢ κατασκευάζοντας ἀρχεῖον. οἷον ἐν Κύμῃ πολιτείας ὄντων, οὓς καλοῦσι προβούλους, καὶ νομοφύλακας: καὶ περὶ τούτων χρηματί-

2. Natura constituendi optimum regimen, ea autem genera quae diximus.

1. Quae oligarchia minus mala

2. Duae species.

3. pessima.

Comp. Constituendi rationes cum Platonis Politico.

Ita demum de Constitutionibus agit quum recip. constituit.

Concludit de mentis constituendis non rationem recip. habens.

Mixti populi cum nobilibus rationes in constituendo.

Similes formae unae similes gubernationis regulae.

Dicit in democratia quid agendum sit ad optimum. Nam in oligarch. quid agendum ad potentiam. gubernandi ratio, si utilitatem recip. spectetur.

ασυμφέρον νομοθετῆι, ἑκάστῃ δ' συμφόρον. ὧν ἐχόντων καλῶς, ἀ- 4
νάγκη τὴν πολιτείαν ἔχειν καλῶς. καὶ ταῖς πολιτείαις ἀλλήλων
διαφέρειν, εἰ τῷ διαφέρειν ἕκαστον τούτων. ἔστι δὲ τῶν τελῶν τού-
των, εἰ μή τι τὸ βουλεύμενον περὶ τῶν κοινῶν. δεύτερον δὲ τὸ
περὶ ταῖς ἀρχαῖς: ποσαὶ δ' εἰσὶν αἷς δεῖ, καὶ τίνων ἔστιν κυρίας: καὶ πῶ
ς ἂν τινὰ δεῖ γίγνεσθαι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν. τρίτον δὲ τὸ δικάζον. κύ-
ριον δ' ἐστὶ δ' βουλευόμενον περὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης, καὶ συμμα-
χίας, καὶ διαλύσεως, καὶ περὶ νόμων, καὶ περὶ θανάτου, καὶ φυ
γῆς, καὶ δημεύσεως, καὶ τῶν εὐθυνῶν: ἀναγκαῖον δ' ἤτοι πᾶσι τοῖς πολί- B
ταις ἀποδεδόσθαι πάσας ταύτας τὰς κρίσεις: ἢ τισὶ πάσας. οἷον ἀρχῇ μιᾷ
τινὶ μιᾷ, ἢ πλείοσιν ἢ ἑτέραις ἑτέρας: ἢ τινὰς μὲν αὐτῶν, πᾶσι: τινὰς
δὲ, τισί. τὸ μὲν οὖν πάντας καὶ περὶ ἁπάντων, δημοτικόν: τῶν τοιαύ-
την γὰρ ἰσότητα ζητεῖ ὁ δῆμος. εἰσὶ δὲ οἱ τρόποι τοῦ πάντας, πλείους:
εἷς μὲν, τὸ κατὰ μέρος. ἀλλὰ μὴ πάντας ἀθρόους, ὥσπερ ἐν τῇ
πολιτείᾳ τῇ τηλεκλείους ἔστι τοῦ μιλησίου. καὶ ἐν ἄλλαις δὲ πολι- C
τείαις βουλεύονται αἱ συναρχίαι συνιοῦσαι. εἰς δὲ ταὶς ἀρχὰς κα-
θίζουσι πάντες κατὰ μέρος ἐκ τῶν φυλῶν, καὶ τῶν μερίων, τῶν
ἐλαχίστων παντελῶς, ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων. συνιέναι δὲ μό-
νον περί τε νόμων θέσεως, καὶ τῆς περὶ τὰς πολιτείας: καὶ τὰ παραγ
γελλόμενα ἀκουσομένους ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ πάν
τας ἀθρόους. συνιέναι δὲ μόνον πρός τε ταὶς ἀρχαιρεσίας αἱρησομέ-
νους, καὶ πρὸς τὰς νομοθεσίας. καὶ περὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης,
καὶ πρὸς ἀγγελίας. τὰ δ' ἄλλα ταὶς ἀρχαὶς βουλεύεσθαι ταὶς ἐφ' ἑκά
στοις τεταγμέναις, αἱρεταὶς οὔσας ἐξ ἁπάντων, ἢ κληρωταίς. ἄλλος δὲ D
τρόπος, τὸ περὶ ταὶς ἀρχὰς καὶ ταὶς εὐθύνας ἁπάντων εἶναι πολί-
τας. καὶ περὶ πολέμου βουλευσομένους, καὶ συμμαχίας. τὰ δ' ἄλ
λα ταὶς ἀρχαὶς διοικεῖν, αἱρεταὶς οὔσαις ὅσαις ἐνδέχεται: τοιαῦται
δ' εἰσὶν ὅσαις ἄρχειν ἀναγκαῖον ἐστὶ ἐπισταμένους. τέταρτος δὲ τρό-
πος, τὸ πάντας περὶ πάντων βουλεύεσθαι συνιόντας: τὰς δ' ἀρ-
χὰς περὶ μηθενὸς κρίνειν, ἀλλὰ μόνον προανακρίνειν, ὃν περὶ τελευ-
ταία δημοκρατία νῦν διοικεῖται τρόπον: ὃν ἀνάλογον φαμὲν εἶναι
ὀλιγαρχίᾳ τὴν δυναστευτικὴν, καὶ μοναρχίᾳ τυραννικήν. οὗτοι μὲν
οὖν οἱ τρόποι δημοκρατικοὶ πάντες: τὰ δὲ ζυγὰς περὶ πάντων, ὀλι-

ε πολιτεία γίγνεσθαι τῶν ἑτέρων μόνον. δεῖ δὲ τὴν πολιτείαν εἶναι μὴ ἐκ τῶν τὰ ὅπλα ἐχόντων μόνον: τὸ δὲ τιμήματος τὸ πλῆθος, ἀ-πλῶς μὲν ὀλιγαμένους οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τοσοῦτον ὑπάρχειν: ἀλλὰ σκε-ψαμένους τὸ, ποῖον ἐπιβάλλει μακρότατον, ὥστε τοὺς μετέχον-τας τῆς πολιτείας εἶναι πλείους τῶν μὴ μετεχόντων ἢ τοῦτο πάσχειν: ἐθέλουσι γὰρ οἱ πένητες καὶ μὴ μετέχοντες τῶν τιμῶν, ἡσυχίαν ἄ-γειν, ἐὰν μὴ ὑβρίζῃ τις αὐτούς: μήτε ἀφαιρῆταί τινα τῆς οὐσί-ας, ἀλλὰ ῥᾴδιον οὐ ῥᾴδιον: οὐ γὰρ ἀεὶ συμβαίνει χαίροντας εἶναι
ζ τοὺς μετέχοντας τοῦ πολιτεύματος. καὶ εἰώθασι δὲ ὅταν πόλε-μος ᾖ, ὀκνεῖν: ἀλλὰ μὴ λαμβάνωσι τροφήν, ἄποροι δὲ ὦσιν. ἐὰν δὲ παρέχῃ τις τροφήν, βούλονται πολεμεῖν. ἔστι δ' ἡ πολιτεία παρ' ἐνίοις, οὐ μόνον ἐκ τῶν ὁπλιτευόντων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὠπλι-κότων. ἐν μαλιβδοῖ δὲ, ἡ μὲν πολιτεία ἦν ἐκ τούτων: τὰς δὲ ἀρχὰς ἥροῦντο ἐκ τῶν στρατευομένων. καὶ ἡ πρώτη δὲ πολιτεία ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο μετὰ τὰς βασιλείας, ἐκ τῶν πολεμούν-
η των: ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῶν ἱππέων: τὴν γὰρ ἰσχὺν καὶ τὴν ὑπερο-χὴν ἐν τοῖς ἱππεῦσιν ὁ πόλεμος εἶχεν: ἄνευ μὲν γὰρ σωτάξεως ἄχρηστον ἦν ὁπλιτικόν. αἱ δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἐμπειρίαι καὶ τά-ξεις, ἐν ταῖς ἀρχαίοις οὐχ ὑπῆρχον. ὥστ' ἐν τοῖς ἱππεῦσιν εἶναι τὴν ἰσχύν. αὐξανομένων δὲ τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχυ-όντων μᾶλλον, πλείους μετεῖχον τῆς πολιτείας. διόπερ ἃς νῦν καλοῦμεν πολιτείας, αἱ πρότερον ἐκάλουν δημοκρατίας: ἦσαν δὲ αἱ ἀρχαῖαι πολιτεῖαι σύλογως ὀλιγαρχικαὶ, καὶ βασιλικαί: δι' ὀ-λιγανθρωπίαν γὰρ οὐκ εἶχον πολὺ τὸ μέσον. ὥστ' ὀλίγοι τε ὄντες
θ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν αὐτάξιν μᾶλλον ὑπέμενον τὸ ἄρχεσθαι. διὰ τίνα μὲν οὖν εἰσιν αἰτίαν αἱ πολιτεῖαι πλείους, καὶ διὰ τί πα-ρὰ ταῖς λεγομέναις ἔτεραι: δημοκρατία τε γάρ, οὐ μία τὸν ἀριθμὸν ἐστι καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ἔτι δὲ τίνες αἱ διαφοραὶ, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν συμβαίνει: πρὸς δὲ τούτοις τὰς ἀρίστη τῶν πολιτειῶν, ὡς ἔστι δ' πλεῖστον εἰπεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ποῖα ποίοις ἁρμόττει τῶν πολι-τειῶν, εἴρηται. Πάλιν δὲ καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς πρὸς ἑκάστης λέγωμεν πρὸς τῶν ἐφεξῆς, λαβόντες ἀρχὴν τὴν προσήκουσαν αὐ-τῶν. ἔστι δὴ τρία μέρια τῆς πολιτειῶν πασῶν: πρὸς ὧν δεῖ θεωρεῖν τὴν

ε. Vide Scholia. Malionen. ζ. η. θ.

Ita dicit. quod si ita ch. non ch. prende bene, que omittere non debet.

Cæsar quidem dejecisse videtur.

Pauperum natura.

Ne filiis Antonii, exercitus nimium indulsit, ut alii id vocant.

Ejus inæqualitas inutilis fuit.

Nihilne melius intelligit quam hic imperia nunquam diuturna esse, nisi experientissimum quemque adhibeant.

Belli usum in equitatu apud antiquos esse; in quibus pedestrium nullum fuisse.

Antiqua Respublica non nisi optimatum aut Oligarchia.

Epilogus hujus libri, quem Scaliger Sinithi Lucina libri vocat.

CAP. XIIII. Ad sextum pertinet librum Respub. liber sextus.

τοῖς ἑτέροις. κοινοτέραν δ' αὖ ζητοῦσιν, οὐδὲ μίαν εὑρήσουσιν ἄλλην ταύτης: ἐν μέρει γὰρ ἄρχειν οὐκ ἀνομείνειαν, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους: παντάχου δὲ πιστότατος ὁ διαιτητὴς: διαιτητὴς δ' ὁ μέσος. ὅσῳ δ' ἀνομενον ἡ πολιτεία μᾶλλον, τοσούτῳ μονιμωτέρα. διαμαρτάνουσι δὲ πολλοὶ καὶ τῶν ζητεῖν ἀριστοκρατικὰς βουλομένων ποιεῖν πολιτείας, οὐ μόνον ἐν τῷ πλεῖον νέμειν τοῖς δυνάμεσι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρακρούεσθαι τὸν δῆμον: ἀνάγκη γὰρ χρόνῳ ποτὲ ἐκ τῶν ψευδῶν ἀγαθῶν, ἀληθὲς συμβαίνειν κακόν: αἱ γὰρ πλεονεξίαι τῶν πλουσίων ἀπολλύουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν, ἢ αἱ τοῦ δήμου.

Ἔστι δ' ὅθεν πορίζονται ἐν ταῖς πολιτείαις συνίστασθαι πρὸς τὸν δῆμον, πέντε τὸν ἀριθμόν. περὶ εἰσκλησίαν. περὶ τὰς ἀρχάς. περὶ δικαστήρια. περὶ ὅπλισιν. περὶ γυμνασίαν. περὶ εἰσκλησίαν μὲν, ἐξεῖναι εἰσκλησιάζειν πᾶσι: ζημίαν δὲ ἐπικεῖσθαι τοῖς δυνάμεσι, ἐὰν μὴ εἰσκλησιάζωσιν: ἢ μόνοις, ἢ μείζω πολλῷ. περὶ δὲ τὰς ἀρχάς, τὸ τοῖς μὲν ἔχουσι τίμημα, μὴ ἐξεῖναι ἐξόμνυσθαι: τοῖς δ' ἀπόροις, ἐξεῖναι. καὶ περὶ τὰ δικαστήρια, τοῖς μὲν δυνάμεσι ζημίαν, ἂν μὴ δικάζωσι: τοῖς δ' ἀπόροις ἄδειαν: ἢ τοῖς μὲν, μεγάλην: τοῖς δὲ, μικράν. ὥσπερ ἐν τοῖς Χαρώνδου νόμοις. ἐνίοις δ' ἔξεστι μὲν πᾶσιν ἀπογεγραμμένοις, ἐκκλησιάζειν καὶ δικάζειν: ἐὰν δὲ ἀπογεγραμμένοι, μήτε εἰσκλησιάζωσι, μήτε δικάζωσιν, ἐπικεῖσθαι μεγάλας ζημίας τούτοις. ἵνα διὰ μὲν τὴν ζημίαν, φεύγωσι ἀπογράφεσθαι: διὰ δὲ τὸ μὴ ἀπογράφεσθαι, μὴ δικάζωσι: μὴ δ' εἰσκλησιάζωσι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τὸ ὅπλα κεκτῆσθαι καὶ τὸ γυμνάζεσθαι νομοθετοῦσι: τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις, ἔξεστι μὴ κεκτῆσθαι: τοῖς δ' δυνάμεσι, ἐπίζημιον μὴ κεκτημένοις. κἂν μὴ γυμνάζωνται, τοῖς μὲν, οὐδεμία ζημία: τοῖς δ' δυνάμεσι, ἐπίζημιον. ὅπως οἱ μὲν, διὰ τὴν ζημίαν, μετέχωσιν: οἱ δὲ, διὰ τὸ μὴ φοβεῖσθαι, μὴ μετέχωσι. ταῦτα μὲν δὴ ὀλιγαρχικὰ σοφίσματα τῆς νομοθεσίας. ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, πρὸς ταῦτ' αὖ σοφίζονται: τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις μισθὸν προσίζουσιν εἰσκλησιάζουσι καὶ δικάζουσι: τοῖς δ' δυνάμεσι οὐδὲ ζημίαν τὰ πλοῦσι ζημίαν. ὥστε φανερὸν ὅτι ἔστι βούλεται μιγνύναι δικαίως, δεῖ τὰ παρ' ἑκατέροις συνάγειν. καὶ τοῖς μὲν, μισθὸν προσεῖναι: τοῖς δὲ, ζημίαν: οὕτω γὰρ ἂν κοινωνοῖεν ἅπαντες. ἐκείνους δ' ἃ

πολιτεία

ε αν πρώτην θετέον, καὶ δευτέραν: καὶ τοῖχον δὴ τὸν τρόπον ἐχόμενα. τῷ πλὴ μὲν, εἶναι βελτίω: πλὴ δὲ, χείρω, διωρισμένης τῆς ἀρίστης, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν: δεῖ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι βελτίω, πλὴ ἐγγύτατα ταύτης. χείρω δὲ, πλὴ ἀφεστηκυῖαν τὸ μέσου πολεῖον: δὴ μὴ πρὸς ὑπόθεσιν κρίνη τις. λέγω δὲ δ' πρὸς ὑπόθεσιν, ὅτι πολλάκις οὔσης ἄλλης πολιτείας αἱρετωτέρας, ἐνίοις οὐδὲν κωλύει συμφέρειν ἑτέραν μᾶλλον εἶναι πολιτείαν. Τίς δὲ πολιτεία τίσι, καὶ ποία συμφέρει πῖ

ζ οις, ἐχόμενον ὅτι τ' ἐρημιῶν διελθεῖν. λοιπέον δὴ πρῶτον περὶ πασῶν καθόλου, τοῦτον: δεῖ γὰρ κρεῖττον εἶναι τὸ βουλόμενον μέρος τῆς πόλεως, τὸ μὴ βουλομένου, μένειν πλὴ πολιτείαν: ἔστι δὲ πᾶσα πόλις ἐκ τε τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ. λέγω δὲ ποιὸν μὲν, ἐλευθερίαν, πλοῦτον, παιδείαν, εὐγένειαν: ποσὸν δὲ, πλὴ τὸ πλήθους ὑπεροχήν. ἐνδέχεται δὲ τὸ μὲν ποιὸν ὑπάρχειν ἑτέρῳ μέρει τῆς πόλεως, ἐξ ὧν συνέστηκε μορίων ἡ πόλις: ἄλλῳ δὲ μόριον τὸ ποσὸν. οἷον, πολέμου τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν γεναίων καὶ ἀγενῶν, ἢ τῶν πλουσίων τοὺς ἀπόρους: μὴ μεί τοι

η ζοῦτον ὑπερέχειν τῷ ποσῷ, ὅσον λείπεσθαι τῷ ποιῷ. διὸ ταῦτα πρὸς ἄλληλα συγκριτέον. ὅπου μὲν οὖν ὑπερέχει τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος πλὴ ἐρημείαν ἀναλογίαν, ἐνταῦθα πέφυκεν εἶναι δημοκρατίαν: εἴπερ γὰρ γεωργοὶ ὑπερέχουσι, γίνεται γεωργῶν δημοκρατία: καὶ ἕκαστον εἶδος δημοκρατίας, κατὰ πλὴ ὑπεροχὴν τοῦ δήμου ἑκάστου. οἷον, ἐὰν μὲν τῶν γεωργῶν ὑπερτείνῃ πλῆθος, πλὴ πρώτην δημοκρατίαν: ἐὰν δὲ τὸ τῶν βαναύσων, καὶ μισθαρνούντων, πλὴ τελευταίαν. ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς μεταξὺ τούτων. ὅπου δὲ τῶν

θ ὑπόρων καὶ γνωρίμων μᾶλλον ὑπερτείνει τῷ ποιῷ, ἢ λείπεται τῷ ποσῷ, ἐνταῦθα δὲ, ὀλιγαρχίαν, καὶ πλῆς ὀλιγαρχίας τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστον εἶδος, κατὰ πλὴ ὑπεροχὴν τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πλήθους. δεῖ δ' ἀεὶ τὸν νομοθέτην εἰς τὴν πολιτείαν προσλαμβάνειν τοὺς μέσους: ἂν τε γὰρ ὀλιγαρχικοὺς ζοὺς νόμους τιθῇ, σοχάζεσθαι χρὴ τῶν μέσων: ἐάν τε δημοκρατικοὺς, προσάγεσθαι τοῖς νόμοις τούτους. ὅπου δὲ τὸ τῶν μέσων ὑπερτείνει πλῆθος, ἢ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων, ἢ καὶ θατέρου μόνον, ἐνταῦθ' ἐνδέχεται πολιτείαν εἶναι μόνιμον: ἀθεὶ γὰρ φοβηθὲν, μή ποτε συμφωνήσωσιν οἱ πλούσιοι τοῖς πένησιν ζωὶ τούζους: οὐδέ ποτε γὰρ ἄτοπα βουλήσονται δουλεύειν

μέσου, ἥκιστα στάσεις, καὶ διαστάσεις γίνονται τῶν πολιτειῶν. καὶ αἱ μεγάλαι πόλεις ἀστασιαστότεραι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι πολὺ τὸ μέσον: ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, ῥᾴδιόν τε διαλαβεῖν εἰς δύο πάντας, ὥστε μηθὲν καταλιπεῖν μέσον. καὶ πάντες σχεδὸν ἄποροι, ἢ δύποροί εἰσι. καὶ αἱ δημοκρατίαι δὲ ἀσφαλέστεραι τῶν ὀλιγαρχιῶν εἰσι, καὶ πολυχρονιώτεραι διὰ τοὺς μέσους: πλείους τε γὰρ εἰσὶ, καὶ μᾶλλον μετέχουσι τῶν τιμῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἢ ταῖς ὀλιγαρχίαις. ἐπεὶ ὅταν αὖθις τούτῳ τῷ πλήθει ὑπερτείνωσιν οἱ ἄποροι, καὶ πρεχία γίνεται, καὶ ἀπόλλυται ταχέως. σημεῖον δὲ δεῖ νομίζειν, καὶ ὃ οὐ βελτίστους νομοθέτας εἶναι τῶν μέσων πολιτῶν: σόλων τε γὰρ ἦν τούτων: δῆλοι δ' ἐκ τῆς ποιήσεως, καὶ Λυκοῦργος: οὐ γὰρ ἦν βασιλεύς, καὶ Χαρώνδας, καὶ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν ἄλλων. φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἡ διότι αἱ πλεῖσται πολιτεῖαι, αἱ μὲν, δημοκρατικαί εἰσιν: αἱ δ', ὀλιγαρχικαί: διὰ γὰρ τὸ ἐν ταύταις πολλάκις ὀλίγον εἶναι τὸ μέσον, αἰεὶ, ὁ πότεροι ἂν ὑπερέχωσιν, εἴθ' οἱ ταῖς οὐσίαις ἔχοντες: εἴθ' ὁ δῆμος, οἱ τὸ μέσον ἐπιβαίνοντες καθ' αὐτοὺς ἄγουσι τὴν πολιτείαν. ὥστε ἢ δῆμος γίγνεται, ἢ ὀλιγαρχία. πρὸς δὲ τούτοις διὰ τὰς στάσεις γίνεσθαι καὶ μάχας πρὸς ἀλλήλους τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς εὐπόροις. ὁ πότερος δὲ μᾶλλον συμβῇ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων, οὐ καθίστασι κοινὴν πολιτείαν: οὐδ' ἴσον. ἀλλὰ τῆς νίκης ἆθλον τὴν ὑπεροχὴν τῆς πολιτείας λαμβάνουσι. καὶ αἱ μὲν, δημοκρατίαν: οἱ δ', ὀλιγαρχίαν ποιοῦσιν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ γενομένων τῆς ἑλλάδος, πρὸς τὴν παρ' αὐτοῖς ἑκάτερον πολιτείαν ἀποβλέποντες: οἱ μὲν, δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσι καθίστασαν: οἱ δ', ὀλιγαρχίας: οὐ πρὸς τὸ τῶν πόλεων συμφέρον σκοποῦντες, ἀλλὰ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶν. ὥστε διὰ ταύτας τὰς αἰτίας, ἢ μηδέποτε τὴν μέσην γίνεσθαι πολιτείαν, ἢ ὀλιγάκις καὶ παρ' ὀλίγοις: εἷς γὰρ ἀνὴρ μόνος τῶν πρότερον ἐφ' ἡγεμονίας γενομένων, ταύτην ἀπέδοσαν τὴν τάξιν. ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθος καθέστηκε, μὴ δὲ βούλεσθαι ἴσον, ἀλλ' ἢ ἄρχειν ζητεῖν, ἢ κρατούμενοι ἀποτίνειν. τὴν μὲν οὖν ἀρίστην πολιτείαν, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ἐκ τούτων φανερόν. τῶν δ' ἄλλων πολιτειῶν, (ἐπειδὴ πλείους δημοκρατίας, καὶ πλείους ὀλιγαρχίας φαμὲν εἶναι) πο-

A

B

C

D

Solon. Lycurgus. Charondas.

Magna similitudo est minus, quæ maxima videtur. Aristot. hist.

Democratiæ sunt tutiores, quam oligarchiæ.

Videtur sententia magis distorta quam oligarchiæ: nunc dicit tutiores esse democratias, et diuturniores, id de similibus intelligendum præsumitur.

Et hæc ideo probat. q. mediocrium rerum sit minus seditionum, quam extremorum.

Causa dicit, est plerique Reip. ad Tyrannid. aut democratiæ sint.

Vel in Lacedæmone Reg. vide et.

Athenienses q. et Lacedæmonij.

Theognis Lesbius et Gnesippus Naxius. vide.

Hinc. Ea est natura multitudinis aut humiliter servit, aut superbe dominatur. vide.

Consule de optima Regul.

διὰ κακουργίαν. ἔτι δ' ἡ καθ' οὕτοι φυλαρχοῦσι καὶ βουλαρχοῦσι: ταῦτα δ' ἀμφότερα βλαβερὰ ταῖς πόλεσι. πρὸς δὲ τούτοις, οἱ μὴ ἐν ὑποροχαῖς δυτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος, καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι, οὔτε βούλονται, οὔτε ἐπίστανται: καὶ τοῦτ' οὐθὶς οἰκοθεν ὑπάρχει παισὶν οὖσι: διὰ γὰρ τὴν τρυφὴν οὐδ' ἐν τοῖς διδασκάλοις ἄρχεσθαι εἰώθασιν αὐτοῖς. οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἐν εὐδεία βίου τῶν πενήτων λίαν. ὥσθ' οἱ μὲν, ἄρχειν οὐκ ἐπίστανται, ἀλλ' ἄρχεσθαι δουλικὴν ἀρχήν: οἱ δ', ἄρχεσθαι μὲν οὐδεμιᾶς ἀρχῆς: ἄρχειν δὲ δεσποτικὴν ἀρχήν. γίνεται δὴ δούλων καὶ δεσποτῶν πόλις, ἀλλ' οὐκ ἐλευθέρων. καὶ τῶν μὲν, φθονούντων: τῶν δὲ, καταφρονούντων: ἃ πολέμου ἀπέχει φιλίας καὶ κοινωνίας πολιτικῆς: ἡ γὰρ κοινωνία, φιλικόν: οὐδὲ γὰρ ὁδοῦ βούλονται κοινωνεῖν τοῖς ἐχθροῖς. βούλεται δέ γε ἡ πόλις ἐξ ἴσων εἶναι καὶ ὁμοίων ὅτι μάλιστα: τοῦτο δ' ὑπάρχει μάλιστα ζοῖς μέσοις. ὥστ' ἀναγκαῖον ἄριστα πολιτεύεσθαι ταύτην τὴν πόλιν ὀθὴν, ἐξ ὧν φαμὲν φύσει τὴν σύστασιν εἶναι τῆς πόλεως. καὶ σώζονται δ' ἐν ταῖς πόλεσιν οὗτοι μάλιστα τῶν πολιτῶν: οὔτε γὰρ αὐτοὶ τῶν ἀλλοτρίων ὥσπερ οἱ πένητες, ἐπιθυμοῦσιν: οὔτε τῆς τούτων ἕτεροι, καθάπερ τῆς τῶν πλουσίων οἱ πένητες ἐπιθυμοῦσι. καὶ διὰ τ' μήτ' ἐπιβουλεύεσθαι, μήτ' ἐπιβουλεύειν, ἀκινδύνως διάγουσι. διὸ καλῶς ηὔξατο Φωκυλίδης, Πολλὰ μέσοισιν ἄρίστα: μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι. δῆλον ἄρα ὅτι καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτικὴ ἀρίστη, ἡ διὰ τῶν μέσων: καὶ ταὶς τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολιτεύεσθαι πόλεις, ἐν αἷς δὴ πολὺ τὸ μέσον καὶ κρεῖττον, μάλιστα μὲν ἀμφοῖν: εἰ δὲ μὴ, θατέρου μέρους: προστιθέμενον γὰρ ποιεῖ ῥοπὴν, καὶ κωλύει γίνεσθαι ταὶς ἐναντίαις ὑπερβολαί. διόπερ εὐτυχία μεγίστη τοῖς πολιτευομένους οὐσίαν ἔχειν μέσην καὶ ἱκανήν. ὡς ὅπου οἱ μὲν, πολλὰ σφόδρα κέκτηνται: οἱ δὲ μηδὲν, ἢ δῆμος ἔσχατος γίνεται, ἢ ὀλιγαρχία ἄκρατος, ἢ τυραννὶς δι' ἀμφοτέρας τὰς ὑπερβολάς: καὶ γὰρ ἐκ δημοκρατίας τῆς ἀνυπευθύνου, καὶ ἐξ ὀλιγαρχίας, γίνεται τυραννὶς. ἐκ δὲ τῶν μέσων καὶ τῶν ἐγγὺς, σπανίως ἢ ἧττον. τὴν δ' αἰτίαν ὕστερον, ἐν τοῖς περὶ τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν, ἐροῦμεν. ὅτι δ' ἡ μέση βελτίστη, φανερόν: μόνη γὰρ ἀστασίαστος: ὅπου γὰρ πολὺ τὸ διὰ

Tamen minimè sapienti. similes ni. maximè

Sequitur sapientia similes maximè

Concludit ex inaequalitate simul et in similitudine sapientiae civilis dissidium

similes amicitiae pariunt. Sapientes similes. similitudo

Sequitur ut inaequalitate pariat discordiam. Civitas naturalis nunc intenditur. sed quo pacto similes civitatem efficiant videndum est.

Ostendit similitudo maximè ex civium mediocri; et aequali conditione consistere.

Phocylidis sententia de probat.

Sed quia id potest, ut omnes in civitate pares sint, aliquando non sit aequale, et mediocre, ut maior pars sit aequalis, et nihil sit ab alium superius, nec omnes, nec alteram partem.

Magistratus, qui maxime, maximi est debere mediocres civitates.

maximè primò temperata pecunia, quam civitatis habet, in qua bene politia quam optimè fit.

sola mediocris beatitudo civitatis

δὲ τυναῖ πρὸς ἀλλήλας αὗται διαφοραί. ἢ δ' οὖν διὰ μὲν τὸ κρατεῖν τὰ νόμον, βασιλικαί, καὶ διὰ τὸ μοναρχεῖν ἑκόντων: τυραννικαὶ δὲ, διὰ τὸ δεσποτικῶς ἄρχειν κατὰ τὴν αὐτῶν γνώμην. τέτων δὲ εἴδος τυραννίδος: ἥπερ μάλιστ' εἶναι δοκεῖ τυραννὶς, ἀντίτυφος οὖσα τῇ βασιλείᾳ. διαύτην δ' ἀναγκαῖον εἶναι τυραννίδα τὴν μοναρχίαν, ἥτις αὐτοκρατεύθυνος ἄρχει τῶν ὁμοίων, καὶ βελτόνων πάντων, πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῆς συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων. διόπερ ἀκούσιος: οὐθεὶς γὰρ ἑκὼν καταμένει τῶν ἐλευθέρων τὴν τοιαύτην ἀρχήν. τυραννίδος μὲν δὴ εἴδη ταῦτα, καὶ τοσαῦτα, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Τίς δ' ἀρίστη πολιτεία, καὶ τίς ἄριστος βίος τοῖς πολείταις πόλεσι, καὶ τοῖς πολείτοις τῶν ἀνθρώπων: μήτε πρὸς ἀρετὴν συγκρίνουσι, τὴν καθ' αὑτὸν ἰδιώτας: μήτε πρὸς παιδείαν, ἃ φύσεως δεῖται καὶ χορηγίας τυχερᾶς: μήτε πρὸς πολιτείαν, τὴν κατ' εὐχὴν γινομένην, ἀλλὰ βίον τε τὸν τοῖς πολείτοις κοινωνῆσαι δυνατὸν καὶ πολιτείαν, ἧς τοὺς πλείστας πόλεις ἐνδέχεται μετασχεῖν: καὶ γὰρ ἃς καλοῦσιν ἀριστοκρατίας, περὶ ὧν νυνὶ εἰπομεν, τὰ μὲν, ἐξωτέρω πίπτουσι τοῖς πλείστοις τῶν πόλεων: τὰ δὲ, γειτνιῶσι τῇ καλουμένῃ πολιτείᾳ. διὸ περὶ ἀμφοῖν ὡς μιᾶς, λεκτέον. ἡ δὲ δὴ κρίσις περὶ ἁπάντων τούτων, ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ὅσιν. εἰ γὰρ καλῶς ἔχει τοῖς ἠθικοῖς εἰρῆ), τὸν μὲν εὐδαίμονα βίον εἶναι κατ' ἀρετὴν ἀπεμπόδισιν: μεσότητα δὲ τινὰ τὴν ἀρετὴν, τὸν μέσον ἀναγκαῖον εἶναι βίον βέλτιστον, τοῖς ἐφικτοῖς ἑκάστοις εὐδαιμονίας τυχεῖν μεσότητος: τοὺς δὲ αὐτοὺς τούτους ὅρους ἀναγκαῖον εἶναι καὶ πόλεως ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ πολιτείας: ἡ γὰρ πολιτεία βίος τίς ἐστι πόλεως. ἐν ἁπάσαις δὴ ταῖς πόλεσιν ἔστι τρία μέρη τῆς πόλεως: οἱ μὲν, εὔποροι σφόδρα: οἱ δὲ, ἄπορoι σφόδρα: οἱ δὲ τρίτοι, οἱ μέσοι τούτων. ἐπεὶ τοίνυν ὁμολογεῖται τὸ μέτριον ἄριστον, καὶ τὸ μέσον, φανερὸν ὅτι καὶ τῶν εὐτυχημάτων ἡ κτῆσις ἡ μέση βελτίστη πάντων: ῥᾴστη γὰρ τῷ λόγῳ πειθαρχεῖν. ὑπερκαλόν δὲ, ἢ ὑπερίσχυρον, ἢ εὐπορευσιν, ἢ ὑπερπλούσιον: ἢ τἀναντία τούτοις ὑπερπίπτειν, ἢ ὑπερασθενῆ, καὶ σφόδρα ἄτιμον, χαλεπὸν τῷ λόγῳ ἀκολουθεῖν: γίγνοιτο γὰρ, οἱ μὲν, ὕβρισταὶ καὶ μεγαλοπόνηροι μᾶλλον: οἱ δὲ, κακοῦργοι, καὶ μικροπόνηροι λίαν. τῶν δ' ἀδικημάτων, τὰ μὲν, γίγνεσθαι δι' ὕβριν: τὰ δὲ,

A

B

C

D

ε ἐγχειροῦσι λέγειν ὡς δημοκρατίας οὔσης, διὰ δ' δημοκρατικὴ πολ
λὰ τὴν τάξιν ἔχειν. οἷον, πρῶτον τὸ ψηφίζειν τῶν παίδων: ὁμοίως γὰρ οἱ τῶν πλουσίων τρέφονται τοῖς τῶν πενήτων: καὶ ἀμείβονται τὸν τρόπον ἴσχυον, ὃν καὶ δώσουσι καὶ τῶν πενήτων οἱ παῖδες. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἁλισίας, καὶ ὅταν ἄνδρες γένωνται, ἀμείβονται τὸν αὐτὸν τρόπον: οὐθὲν γὰρ ἄκλητος ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένης: οὕτω τὰ ψηφίζειν ταυτὰ πᾶσιν ἢ τοῖς συμμέτροις: καὶ τὴν ἐσθῆτα οἱ πλούσιοι τοιαύτην, οἵαν ἄν τις παρασκευάσαι δύναι-
ζ το, καὶ τῶν πενήτων ὁσίσουν. ἔτι τῷ δύο τὰς μεγίστας ἀρχὰς, τὴν μὲν, αἱρεῖσθαι ἂν δῆμον: τῆς δὲ, μετέχειν: τοὺς μὲν γὰρ γίνεσθαι, αἱροῦνται: τῆς δ' ἐφορείας, μετέχουσιν. οἱ δ' ὀλιγαρχίαν, διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν ὀλιγαρχικά. οἷον, τὸ πάσας αἱρετὰς εἶναι, καὶ μὴ λαχάν κληρωτήν. καὶ ὀλίγους εἶναι κυρίους θανάτου καὶ φυγῆς, καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα πολλά. δεῖ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ μεμιγμένῃ καλῶς, ἀμφοτέρα δοκεῖν εἶναι καὶ μηδέτερον: καὶ σώζεσθαι δι' αὐτῆς καὶ μὴ ἔξωθεν: καὶ δι' αὐτῆς, μὴ τῷ πολέ
η μιον ἔξωθεν εἶναι τοὺς βουλομένους: ἐὰν γὰρ ἄλλη καὶ πονηρᾷ πολιτείᾳ τοῦτ' ὑπάρχῃ, ἀλλὰ τῷ μὴ δι' ἄλλη βούλεσθαι πολιτείαν ἑτέραν μηδεμίαν τῶν τῆς πόλεως μορίων ὅλως. τίνα μὲν οὖν τρόπον δεῖ καθίστασθαι τὴν πολιτείαν: ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ὀνομαζομένας ἀριστοκρατίας, καὶ ἃ λέγομεν. Περὶ δὲ τυραννίδος ἐπὶ τῶν
λοιπῶν εἰπεῖν: οὐχ ὡς σπουδῆς πολυλογίας ποιητέον αὐτῆς, ἀλλ' ὅ-
πως λάβῃ τῆς μεθόδου τὸ μέρος, ἐπειδὴ καὶ ταύτην τίθεμεν τῶν πολιτειῶν τι μόριον. ποιητέον μὲν οὖν βασιλείας διωρίσαμεν ἐν
θ τοῖς πρώτοις λόγοις: ἐν οἷς ποιητέον τῆς μάλιστα λεγομένης βασιλείας ἐπισκοπουμένοις τὴν σκέψιν, πότερον ἀσύμφορον, ἢ συμφέρει τοῖς πόλεσι. καὶ τίνα, καὶ πόθεν δεῖ καθιστάναι, καὶ πῶς. τυραννίδος δ' εἴδη δύο μὲν διέλομεν, ἐν οἷς ποιητέον βασιλείας ἐπισκοποῦμεν, διὰ τὸ τὴν δύναμιν ἐπαλλάττειν πως αὐτῶν καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν, διὰ τὸ κατὰ νόμους εἶναι ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἀρχάς: ἔστι γὰρ τῶν βαρβάρων τισὶν αἱρετοὶ αὐτοκράτορες μοναρχίαι: καὶ τ' παλαιοὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἕλλησιν ἐγίγνοντό τι-
νες μοναρχίαι τὸν τρόπον τοῦτον, οὓς ἐπαίνους αἰσυμνήτας: ἔστι δὲ

κτέον: τὴν δὲ τῶν τειῶν, ἀριστοκρατίαν μάλιστα τῶν ἄλλων, παρὰ A
τὴν ἀληθινὴν καὶ πρώτην. ὅτι μὲν δὴ εἰσὶ καὶ ἕτεραι πολιτείαι εἴδη
παρὰ μοναρχίαν τε, καὶ δημοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν, εἴρηται. τίς
ποῖα ταῦτα: καὶ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων: αὖτ' ἀριστοκρατία, καὶ αἱ
πολιτεῖαι, τίσι ἀριστοκρατίαι: καὶ ὅτι οὐ πόρρω αὗται ἀλλή-
λων, φανερόν. CAP. IX. Τίνα δὲ τρόπον γίνεται παρὰ δημοκρατίαν καὶ
ὀλιγαρχίαν, ἣ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν δεῖ καθίστασθαι,
λέγωμεν ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. ἅμα δὲ δῆλον ἔσται καὶ οἷς ὁρίζον-
ται τὴν δημοκρατίαν, καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν: λητέον γὰρ τὴν τού- B
των διαίρεσιν. εἶτα καὶ τούτων, ἀφ' ἑκατέρας ὡς περ σύμβολον λαμ
βάνοντας, τιθετέον. εἰσὶ δὲ ὅροι τρεῖς τῆς τιθέσεως καὶ μίξεως:
ἧ γὰρ ἀμφότερα λητέον, ὧν ἑκάτεραι νομοθετοῦσιν. οἷον, τὸ μὲν
δικάζειν: καὶ μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις τοῖς ἀπόροις ζημίαν τάτ-
τουσιν, ἂν μὴ δικάζωσι: τοῖς δ' ἀπόροις, οὐδεμίαν μισθόν: καὶ δὲ ταῖς
δημοκρατίαις, τοῖς μὲν ἀπόροις μισθόν: τοῖς δ' ἀπόροις, οὐδεμίαν
ζημίαν. κοινὸν δὲ καὶ μέσον τούτων, ἀμφότερα ταῦτα. διὸ καὶ πο-
λιτικοί: μέμικται γὰρ ἐξ ἀμφοῖν. ἓς μὲν οὖν τὸ πολυανδρισμοῦ C
τρόπος. ἕτερος δὲ, τὸ μέσον λαμβάνειν, ὧν ἑκάτεροι τάττουσιν. οἷ-
ον εἰκλησιάζειν οἱ μὲν, ἀπὸ τιμήματος οὐθενός, ἢ μικροῦ πάμ-
παν: οἱ δ' ἀπὸ μακροῦ τιμήματος. κοινὸν δέ γε οὐδέτερον, ἀλλὰ τὸ
μέσον ἑκατέρου τιμήματος τούτων. τρίτον δ' ἐκ δυοῖν ταγμάτοιν.
τὰ μὲν, ἐκ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ νόμου: τὰ δ' ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ. λέ
γω δ' οἷον δοκεῖ δημοκρατικὸν μὲν εἶναι τὸ, κληροῦσθαι τὰς ἀρχάς:
τὸ δ' αἱρεῖσθαι, ὀλιγαρχικόν. καὶ δημοκρατικοῦ μὲν, μὴ ἀπὸ τιμή-
ματος: ὀλιγαρχικὸν δὲ, τὸ ἀπὸ τιμήματος. ἀριστοκρατικοῦ τοίνυν καὶ πο- D
λιτικοῦ, τὸ ἐξ ἑκατέρας ἑκάτερον λαβεῖν: ἐκ μὲν τῆς ὀλιγαρ-
χίας, τὸ αἱρεῖσθαι ποιεῖν τὰς ἀρχάς: ἐκ δὲ τῆς δημοκρατίας, τὸ μὴ
ἀπὸ τιμήματος. ὁ μὲν δὴ τρόπος τῆς μίξεως, οὗτος: τὸ δ' εὖ μεμίχθαι δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν ὅρος, ὅταν οἷόν τε ᾖ λέγειν
τὴν αὐτὴν πολιτείαν, δημοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν: δῆλον γὰρ
ὅτι εὖ πάσχουσιν οἱ λέγοντες διὰ τὸ μεμίχθαι καλῶς. πέπονθε δὲ
τοῦτο καὶ τὸ μέσον: ἐμφαίνεται γὰρ ἑκάτερον ἐν αὐτῷ τῶν ἄκρων. ὅπερ συμβαίνει καὶ τὴν λακεδαιμονίων πολιτείαν: πολλοὶ γὰρ

ξα ταύτην εἶναι πολιτείαν. ἡμῖν δὲ τὴν μέθοδον εἶναι περὶ πολιτείας. διὰ τί μὲν οὖν αἰτίαν τέτακται πρότερον ὀλιγαρχία, εἴρηται: καὶ δι' ἣν αἰτίαν δημοκρατία δευτέρα, καὶ διὰ τί τὸν τρόπον τοῦτον, εἰρήσθω: καὶ δεικτέον ἡμῖν περὶ πολιτείας: φανερὸν γὰρ ἐκ τούτων ἅμα καὶ τῶν διωρισμένων περὶ τῶν καλουμένων ἐπὶ τῆς ἠθικῆς πραγματείας, καὶ δημοκρατίας: ἔστι γὰρ ἡ πολιτεία ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, μίξις ὀλιγαρχίας, καὶ δημοκρατίας. ἐώθασι δὲ καλεῖν τὰς μὲν ἀπολινούσας πρὸς τὴν δημοκρατίαν, πολιτείας: τὰς δὲ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν, μᾶλλον ἀριστοκρατίας, διὰ τὸ μᾶλλον ἀκολουθεῖν παίδειαν καὶ εὐγένειαν τοῖς
1 εὐπορωτέροις. ἔτι δὲ δικαιοῦσιν ἔχειν οἱ εὔποροι, ὧν ἕνεκεν οἱ ἀδικοῦντες ἀδικοῦσιν. ὅθεν καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς, καὶ γνωρίμους τούτους προσαγορεύουσιν. ἐπεὶ οὖν ἡ ἀριστοκρατία βούλεται τὴν ὑπεροχὴν ἀπονέμειν τοῖς ἀρίστοις τῶν πολιτῶν, καὶ τὰς ὀλιγαρχίας εἶναί φασιν ἐκ τῶν καλῶν κἀγαθῶν μᾶλλον: δοκεῖ δ' εἶναι τῶν ἀδυνάτων τὸ μὴ εὖ νομεῖσθαι τὴν ἀριστοκρατουμένην πόλιν, ἀλλὰ πονηροκρατουμένην. ὁμοίως δὲ καὶ ἀριστοκρατεῖσθαι τὴν μὴ εὐνομουμένην. οὐκ ἔστι δὲ εὖ νομία τὸ εὖ κεῖσθαι τοὺς νόμους: μὴ πείθεσθαι δὲ. διὸ μίαν μὲν εὖ-
6 νομίαν ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πείθεσθαι τοῖς κειμένοις νόμοις: ἑτέραν δὲ τὸ καλῶς κεῖσθαι τοὺς νόμους, οἷς ἐμμένουσιν: ἔστι γὰρ πείθεσθαι καὶ κακῶς κειμένοις. τοῦτο δὲ συμβαίνει διχῶς: ἢ γὰρ τοῖς ἀρίστοις τῶν συνδεχομένων αὐτοῖς: ἢ τοῖς ἁπλῶς ἀρίστοις. δοκεῖ δὲ ἀριστοκρατία μὲν εἶναι μάλιστα τὸ τοὺς ἡμᾶς νενεμῆσθαι κατ' ἀρετήν: ἀριστοκρατίας μὲν γὰρ ὅρος, ἀρετή: ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος: δήμου δ', ἐλευθερία. τὸ δ' ὃ, λέγειν δόξῃ τοῖς πλείοσιν, ἐν πάσαις ὑπάρχει: καὶ γὰρ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ, καὶ ἐν δήμοις, ὃ, τι λέγειν
Η δόξῃ τῷ πλείονι μέρει τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας, τοῦτ' ἐστὶ κύριον. ἐν μὲν οὖν τοῖς πλείοσιν πόλεσι σ' τῆς πολιτείας εἶδος καλεῖται: μόνον γὰρ ἡ μίξις σοχάζεται τῶν εὐπόρων καὶ τῶν ἀπόρων, πλούτου καὶ ἐλευθερίας: σχεδὸν γὰρ παρὰ τοῖς πλείοσι οἱ εὔποροι τῶν καλῶν κἀγαθῶν δοκοῦσι κατέχειν χώραν. ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶ τὰ ἀμφισβητούμενα τῆς ἰσότητος τῆς πολιτείας. ἐλευθερία, πλοῦτος, ἀρετή: σ' γὰρ τέταρτον, ὃ καλοῦσιν εὐγένειαν, ἀκολουθεῖ τοῖς δυσὶν: ἡ γὰρ εὐγένεια ἐστὶν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή, φανερὸν ὅτι τὴν μὲν τοῖν δυοῖν μίξιν, τῶν εὐπόρων καὶ τῶν ἀπόρων, πολιτείαν λε-

ἓν εἶδος τῆς ὀλιγαρχίας· τοῦτ' ἔστιν, ἀντίστροφον τῷ τελευταίῳ τῆς δημοκρατίας. Ἔτι δ' εἰσὶ δύο πολιτεῖαι παρὰ δημοκρατίαν τε καὶ ὀλιγαρχίαν, ὧν τὴν μὲν ἑτέραν λέγουσί τε πάντες, καὶ ἓν εἴρηται τῶν τεττάρων πολιτειῶν εἴδος εἶναι· λέγουσι δὲ τέτταρας, μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίαν· τέταρτον δὲ τὴν καλουμένην ἀριστοκρατίαν. πέμπτη δ' ἔστιν, ἣ προσαγορεύεται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν· πολιτείαν γὰρ καλοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πολλαχοῦ γίνεσθαι, λανθάνει τοὺς πειρωμένους ἀριθμεῖν τὰ τῶν πολιτειῶν εἴδη, καὶ χρῶνται ταῖς τέτταρσι μόνον, ὥσπερ καὶ Πλάτων ἐν ταῖς πολιτείαις. ἀριστοκρατίαν μὲν οὖν καλῶς ἔχει καλεῖν, περὶ ἧς διήλθομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· τὴν γὰρ ἐκ τῶν ἀρίστων ἁπλῶς κατ' ἀρετὴν πολιτείαν, ἢ μὴ πρὸς ὑπόθεσίν τινα ἀγαθῶν ἀνδρῶν, μόνῳ δικαίῳ προσαγορεύειν ἀριστοκρατίαν· ἐν μόνῃ γὰρ ἁπλῶς ὁ αὐτὸς ἀνὴρ καὶ πολίτης ἀγαθός ἐστιν. οἱ δ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἀγαθοὶ πρὸς τὴν πολιτείαν εἰσὶ τὴν αὐτῶν. οὐ μέντοι, ἀλλ' εἰσί τινες, αἳ πρός τε ταῖς ὀλιγαρχουμέναις ἔχουσι διαφοράν, καὶ καλοῦνται ἀριστοκρατίαι. καὶ πρὸς τὴν καλουμένην πολιτείαν. ὅτου γε μὴ μόνον πλουτίνδην, ἀλλὰ καὶ ἀριστίνδην αἱροῦνται τὰς ἀρχάς. αὕτη ἡ πολιτεία διαφέρει τε ἀμφοῖν, καὶ ἀριστοκρατικὴ καλεῖται· καὶ γὰρ ἐν ταῖς μὴ ποιουμέναις κοινὴν ἐπιμέλειαν ἀρετῆς εἰσὶν ὅμως τινὲς οἱ διαφέροντες, καὶ δοκοῦντες εἶναι ἐπιεικεῖς. ὅπου δὲν ἡ πολιτεία βλέπει εἴς τε πλοῦτον, καὶ ἀρετὴν, καὶ δῆμον· οἷον, ἐν Καρχηδόνι, αὕτη ἀριστοκρατικὴ ἐστι. καὶ ἐν αἷς εἰς τὰ δύο μόνον. οἷον, ἡ Λακεδαιμονίων εἰς ἀρετήν τε καὶ δῆμον ἐν ἔστι μίξις τῶν δύο τούτων, δημοκρατίας τε καὶ ἀρετῆς. ἀριστοκρατίας μὲν δὴ παρὰ τὴν πρώτην τὴν ἀρίστην πολιτείαν, ταῦτα δύο εἴδη· καὶ τρίτον ὅσαι τῆς καλουμένης πολιτείας εἰσὶ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μᾶλλον.

CAP. VIII.

Λοιπὸν δ' ἐστὶν ἡμῖν περί τε τῆς νομιζομένης πολιτείας εἰπεῖν, καὶ περὶ τυραννίδος. ἐτάξαμεν δ' οὕτως, οὐκ οὖσαν, οὔτε ταύτην παρεκβάσιν, οὔτε ταῖς ἀρίστῃ ἐναντίας ἀριστοκρατίας, ὅτι τὸ μὲν ἀληθὲς, πᾶσαι διημαρτήκασι τῆς ὀρθοτάτης πολιτείας. ἔπειτα καταριθμοῦνται μετὰ τούτων· εἰσὶ τ' αὐτῶν αὗται παρεκβάσεις, ὥσπερ ἐν τοῖς καταρχὴν εἴπομεν. τελευταῖον δὲ περὶ τυραννίδος ὀλίγον ὅτι ποιήσασθαι μιᾶς, διὰ δ' ἁπασῶν ἡμ-

ἐστὶ τοιαύτη

ε ζειν. διόπερ ἐν τῇ τοιαύτῃ δημοκρατίᾳ οἱ νόμοι ἄρχουσι, διὰ τὸ μὴ εἶναι πρόσοδον. τρίτον δ' εἶδος τὸ πᾶσιν ἐξεῖναι, ὅσοι ἂν ἐλεύθεροι ὦσι, μετέχειν τῆς πολιτείας. μὴ μὴν ὅτι μετέχειν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. ὥστ' ἀναγκαῖον καὶ ἐν ταύτῃ ἄρχειν ἂν νόμον. τέταρτον δὲ εἶδος δημοκρατίας ἡ τελευταία τοῖς χρόνοις ἐν ταῖς πόλεσι γεγενημένη. διὰ γὰρ τὸ μείζους γεγονέναι τὰς πόλεις τῶν ὑπαρχουσῶν, καὶ πρόσοδον ὑπάρχειν εὐπορίας, μετέχουσι μὲν πάντες τῆς πολιτείας, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλήθους. κοι- ζ νωνοῦσι δὲ καὶ πολιτεύονται, διὰ δ' ἀπορίαν σχολάζειν καὶ τοὺς ἀπόρους, λαμβάνοντας μισθόν. καὶ μάλιστα δὲ σχολάζει τὸ τοιοῦτον πλῆθος: οὐ γὰρ ἐμποδίζει αὐτοῖν οὐθὲν ἡ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια. τοὺς δὲ πλουσίους ἐμποδίζει. ὥστε πολλάκις οὐ κοινωνοῦσι τῆς ἐκκλησίας, οὔτε τοῦ δικάζειν. διὸ γίνεται τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος, κύριον τῆς πολιτείας, ἀλλ' οὐχ οἱ νόμοι. τὰ μὲν οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὅτι: τὰ δὲ, τῆς ὀλι- γαρχίας, ὅταν μὲν πλείους ἔχωσιν οὐσίαν: ἐλάττω δὲ καὶ μὴ πολ- θ λὴν λίαν, τὸ τῆς πρώτης ὀλιγαρχίας εἶδος ὅτι: πιοῦσι γὰρ ἐξουσίαν μετέχειν τῷ κτωμένῳ. καὶ διὰ τὸ πλῆθος εἶναι τῶν μετεχόντων τοῦ πολιτεύματος, ἀνάγκη μὴ τοὺς αὐθρώπους, ἀλλὰ τὸν νόμον εἶναι κύριον: ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον ἀπέχωσι τῆς μοναρχίας, καὶ μή τε τοσαύτην ἔχωσιν οὐσίαν, ὥστε σχολάζειν ἀμελοῦντας: μὴ θ' ὕβρεως ὀλίγην, ὥστε πρέφεσθαι ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀνάγκη τὸν νόμον ἀξιοῦν αὐτοῖς ἄρχειν, ἀλλὰ μὴ αὐτούς. ἐὰν δὲ δὴ ἐλάττους ὦσιν οἱ τοῖς οὐσίαις ἔχοντες, ἢ οἱ τοπρότερον, πλείω δὲ, τὸ τῆς αὐτοῦ ἀρχίας γί- η νεται εἶδος: μᾶλλον γὰρ ἰσχύοντες πλεονεκτεῖν ἀξιοῦσι. διὸ αὐτοὶ μὲν αἱροῦνται ἐκ τῶν ἄλλων τοὺς εἰς τὸ πολίτευμα βαδίζοντας. διὰ δὲ τὸ μή πω ἅπτας ἰσχυροὶ εἶναι, ὥστ' αὖθις νόμου ἄρχειν, τὸν νόμον τίθεν ται τοιοῦτον. ἐὰν δ' ἐπιτείνωσι, τῷ ἐλάττους ὄντες μείζους τὰς οὐσίας ἔχειν, ἡ τρίτη ἐπίδοσις γίνεται τῆς ὀλιγαρχίας. τὸ δ' αὐτῶν μὲν ταῖς ἀρχὰς ἔχειν, κατὰ νόμον δὲ τὸν κελεύοντα τῶν τελευτώντων διαδέχεσθαι τοὺς υἱεῖς. ὅταν δὲ ἤδη πολὺ ὑπερτείνωσι ταῖς οὐσίαις, καὶ ταῖς πολυφιλίαις, ἐγγὺς ἡ τοιαύτη δυναστεία μοναρχίας ἐστί. καὶ κύριοι γίνονται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐχ ὁ νόμος. καὶ τὸ πάτρ-

ε. τρίτον εἶδος.
ιιι. τέταρτον εἶδος.
ζ. διὰ δ' ἀπορίαν σχολάζειν καὶ τοὺς ἀπόρους, λαμβάνοντας μισθόν. καὶ μάλιστα δὲ σχολάζει τὸ τοιοῦτον πλῆθος: οὐ γὰρ ἐμποδίζει αὐτοῖν οὐθὲν ἡ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια. τοὺς δὲ πλουσίους ἐμποδίζει. ὥστε πολλάκις οὐ κοινωνοῦσι τῆς ἐκκλησίας, οὔτε τοῦ δικάζειν. διὸ γίνεται τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος, κύριον τῆς πολιτείας, ἀλλ' οὐχ οἱ νόμοι. τὰ μὲν οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὅτι: τὰ δὲ, τῆς ὀλιγαρχίας, ὅταν μὲν πλείους ἔχωσιν οὐσίαν: ἐλάττω δὲ καὶ μὴ πολλὴν λίαν, τὸ τῆς πρώτης ὀλιγαρχίας εἶδος ὅτι: πιοῦσι γὰρ ἐξουσίαν μετέχειν τῷ κτωμένῳ. καὶ διὰ τὸ πλῆθος εἶναι τῶν μετεχόντων τοῦ πολιτεύματος, ἀνάγκη μὴ τοὺς αὐθρώπους, ἀλλὰ τὸν νόμον εἶναι κύριον: ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον ἀπέχωσι τῆς μοναρχίας, καὶ μή τε τοσαύτην ἔχωσιν οὐσίαν, ὥστε σχολάζειν ἀμελοῦντας: μὴ θ' ὕβρεως ὀλίγην, ὥστε πρέφεσθαι ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀνάγκη τὸν νόμον ἀξιοῦν αὐτοῖς ἄρχειν, ἀλλὰ μὴ αὐτούς. ἐὰν δὲ δὴ ἐλάττους ὦσιν οἱ τοῖς οὐσίαις ἔχοντες, ἢ οἱ τοπρότερον, πλείω δὲ, τὸ τῆς αὐτοῦ ἀρχίας γίνεται εἶδος: μᾶλλον γὰρ ἰσχύοντες πλεονεκτεῖν ἀξιοῦσι. διὸ αὐτοὶ μὲν αἱροῦνται ἐκ τῶν ἄλλων τοὺς εἰς τὸ πολίτευμα βαδίζοντας. διὰ δὲ τὸ μή πω ἅπτας ἰσχυροὶ εἶναι, ὥστ' αὖθις νόμου ἄρχειν, τὸν νόμον τίθεν ται τοιοῦτον. ἐὰν δ' ἐπιτείνωσι, τῷ ἐλάττους ὄντες μείζους τὰς οὐσίας ἔχειν, ἡ τρίτη ἐπίδοσις γίνεται τῆς ὀλιγαρχίας. τὸ δ' αὐτῶν μὲν ταῖς ἀρχὰς ἔχειν, κατὰ νόμον δὲ τὸν κελεύοντα τῶν τελευτώντων διαδέχεσθαι τοὺς υἱεῖς. ὅταν δὲ ἤδη πολὺ ὑπερτείνωσι ταῖς οὐσίαις, καὶ ταῖς πολυφιλίαις, ἐγγὺς ἡ τοιαύτη δυναστεία μοναρχίας ἐστί. καὶ κύριοι γίνονται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐχ ὁ νόμος. καὶ τὸ πάτρ-

Haitenus de democratia.
De oligarchia, cum pauca omnibus, ne de paucissimis agit.
ι. τρίτον ὀλιγαρχικὸν.
ιι. τέταρτον ὀλιγαρχικὸν.
ιιι. τὸ τρίτον ὀλιγαρχικὸν.
ιιιι. Et omnia deinceps ita legenda ut ante emendavi.

ξ τὸ πᾶσι μετεῖναι τῶν ἀρχῶν, ἐὰν μόνον ᾖ πολίτης: ἄρχειν δὲ ὃν νόμον. ἕτερον δ' εἶδος δημοκρατίας, τἆλλα μὲν ἔστι ταυτὰ: κύριον δ' εἶναι τὸ πλῆθος, καὶ μὴ τὸν νόμον: τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τὰ ψηφίσματα κύρια ᾖ, ἀλλὰ μὴ ὁ νόμος. συμβαίνει δὲ τοῦτο, διὰ τοὺς δημαγωγούς: ἐν μὲν γὰρ ταῖς κατὰ νόμον δημοκρατουμέναις, οὐ γίνεται δημαγωγὸς, ἀλλ' οἱ βέλτιστοι τῶν πολιτῶν εἰσὶν ἐν προεδρίᾳ. ὅπου δ' οἱ νόμοι μὴ εἰσὶ κύριοι, ἐνταῦθα γίνονται δημαγωγοί: μοναρχὸς γὰρ ὁ δῆμος γίνεται, συνηθροισμένος εἰς ἓν πολλῶν: οἱ γὰρ πολλοὶ κύριοί εἰσιν, οὐχ ὡς ἕκαστος, ἀλλὰ πάντες. ὅμηρος δὲ ποίαν λέγει οὐκ ἀγαθὸν εἶναι πολυκοιρανίην. πότερον ταύτην, ἢ ὅταν πλείους ὦσιν οἱ ἄρχοντες ὡς ἕκαστος, ἄδηλον. ὁ δ' οὕτω τοιοῦτος δῆμος, ἅτε μοναρχὸς ὢν, ζητεῖ μοναρχεῖν, διὰ τὸ μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ νόμου: καὶ γίνεται δεσποτικὸς. ὥστε οἱ κόλακες, ἔντιμοι: καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῇ μοναρχίᾳ τῇ τυραννίδι. διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτὸ, καὶ ἀμφω δεσποτικὰ τῶν βελτίονων: καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα: καὶ ὁ δημαγωγὸς, καὶ ὁ κόλαξ, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον:

ζ καὶ μάλιστα δ' ἑκάτεροι παρ' ἑκατέροις ἰσχύουσιν. οἱ μὲν κόλακες, παρὰ τυράννοις: οἱ δὲ δημαγωγοὶ, παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον: συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς γίνεσθαι μεγάλοις, διὰ τὸ τὸν μὲν δῆμον ἔστιν κύριον: τῆς δὲ τοῦ δήμου δόξης τούτους: πείθεται γὰρ τὸ πλῆθος τούτοις. ἔτι δὲ οἱ ταῖς ἀρχαῖς ἐγκαλοῦντες ὃν δῆμον φασὶ δεῖν κρίνειν: ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τὴν πρόκλησιν. ὥστε καταλύονται πᾶσαι αἱ ἀρχαί. δικαίως δὲ ἂν δόξειεν ἐπίμομφον ὁ φάσκων τὴν τοιαύτην ἔστιν δημοκρατίαν, οὐ πολιτείαν: ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων: τῶν δὲ καθέκαστα, τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πολιτείαν κρίνειν. ὥστ' ἔστιν ὅτι δημοκρατία μία τῶν πολιτειῶν, φανερὸν ὡς ἡ τοιαύτη κατάστασις, ἐν ᾗ ψηφίσμασι πάντα διοικεῖται, οὐδὲ δημοκρατία κυρίως: οὐδεὶς γὰρ ἐνδέχεται ψηφίσματα ἔστιν καθόλου. τὰ μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς εἴδη διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

Ὀλιγαρχίαι δὲ εἴδη, ἐν μὲν τὸ ἀπὸ τιμημάτων ἔστιν τὰς ἀρχὰς τιθέναι, ὀλίγων τῶν πολιτῶν, ὥστε τοὺς ἀπόρους μὴ μετέχειν, πολίτας ὄντας: ἐξεῖναι δὲ

η τῷ πλείονι τῶν ἐχόντων τοσούτων: καὶ ἐξεῖναι μὲν τῷ βουλομένῳ τὸν τοσοῦτον κτᾶσθαι, μετέχειν δὲ τῆς πολιτείας τοὺς ἔχοντας τὸν ὁρισμένον. ἕτερον δὲ εἶδος ὀλιγαρχίας, ἐν ᾧ τοὺς ἀντὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀρχαιρεσίοις ἀρχὰς ἔχουσιν, ἐκ

τῆς ἀρετῆς πάντων. καὶ ταῖς πλείσταις ἄρχειν οἵοντε δύνασθαι, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἀδύνατον. διὸ ταῦτα μέρη μάλιστα εἶναι δοκεῖ πόλεως, οἱ πόροι καὶ οἱ ἄποροι. ἔτι δὲ διὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοὺς μὲν, ὀλίγους εἶναι: τοὺς δὲ, πολλοὺς, ταῦτα ἐναντία μέρη φαίνεται τῶν τῆς πόλεως μορίων. ὥστε καὶ τὰς πολιτείας κατὰ τὰς ὑπεροχὰς τούτων κατησθαι. καὶ δύο πολιτείας δοκοῦσιν εἶναι, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν. ὅπου μὲν οὖν εἰσι πολιτεῖαι πλέονες, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται πρότερον. ὅπου δ' ἔστι καὶ δημοκρατίας εἴδη πλείω καὶ ὀλιγαρχίας, λέγωμεν. φανερὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἐρημένων: εἴδη γὰρ πλείω τοῦ τε δήμου, καὶ τῶν λεγομένων γνωρίμων ἐστίν. οἷον, δήμου μὲν εἴδη, ἐπὶ μὲν οἱ γεωργοὶ: ἕτερον δὲ, τὸ περὶ τὰς τέχνας: ἄλλο δὲ, τὸ ἀγοραῖον, τὸ περὶ ὠνιὰ καὶ πρᾶσιν διατείβον: ἄλλο δὲ, τὸ περὶ θάλατταν. καὶ τούτου, τὸ μὲν, πολεμικὸν: τὸ δὲ, χρηματιστικὸν: τὸ δ', ἁλιευτικὸν: πολλαχοῦ γὰρ ἕκαστα τούτων πολύοχλα. οἷον, ἁλιεῖς μὲν, ἐπὶ τάραντι καὶ βυζαντίῳ: τελματικὸν δὲ ἀθηνήσιν: ἐμπορικὸν δὲ ἐπὶ αἰγίνῃ, καὶ χίῳ: πορθμευτικὸν, ἐπὶ τενέδῳ. πρὸς δὲ τούτοις, τὸ χερνητικὸν, καὶ τὸ μικρὰν ἔχον οὐσίαν. ὥστε μὴ δύνασθαι σχολάζειν. ἔτι δὲ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν ἐλεύθερον. κἂν εἴπῃ τις ἕτερον ἑτέρου πλήθους εἶδος. τῶν δὲ γνωρίμων, πλοῦτος, εὐγένεια, ἀρετὴ, παιδεία: καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, λεγόμενα κατὰ τὴν αὐτὴν διαφοράν. δημοκρατία μὲν οὖν ἔστι, πρώτη μὲν ἡ λεγομένη μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον: ἴσον γάρ φησιν ὁ νόμος, ὁ τῆς τοιαύτης δημοκρατίας, τὸ μηδὲν μᾶλλον ὑπάρχειν τοῖς ἀπόροις, ἢ τοῖς εὐπόροις: μὴ δὲ κυρίους εἶναι ὁποτερουσοῦν, ἀλλ' ὁμοίως ἀμφοτέρους: εἰ γὰρ ἐλευθερία μάλιστ' ἐστὶν ἡ δημοκρατία, καθάπερ ὑπολαμβάνουσί τινες, καὶ ἰσότης, ἅτ' ἂν εἴη μάλιστα, κοινωνούντων ἁπάντων μάλιστα τῆς πολιτείας ὁμοίως. ἐπεὶ δὲ πλείων ὁ δῆμος, καὶ κύριον δὲ τὸ δόξαν τοῖς πλείοσιν, ἀνάγκη δημοκρατίαν εἶναι ταύτην. ἓν μὲν οὖν εἶδος δημοκρατίας τοῦτο: ἄλλο δὲ, τὸ τὰς ἀρχὰς ἀρχαιρεσιμαίων εἶναι. βραχέων δὲ τούτων ὄντων. δεῖ δὲ τῷ κλωμένῳ ἐξουσίαν εἶναι μετέχειν: καὶ τὸν ἀποβάλλοντα μὴ μετέχειν. ἕτερον εἶδος δημοκρατίας, τὸ μετέχειν ἅπαντας τοὺς πολίτας, ὅσοι ἀνυπεύθυνοι: ἄρχειν δὲ τὸν νόμον. ἕτερον δὲ εἶδος δημοκρατίας,

A

B

C

Ἀριστ. Ἀθηναίων. Ξ. Ἐφιάλτης. Χίων. Γενέσθαι.

Ἀριστ. Ἀθηναίων. Ξ. Ἐφιάλτης. Χίων. Γενέσθαι.

Videgous.

ε λον, οὐκ αὐτάρκες. διόπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ κομψῶς ἔοικε: οὐχ ἱκα-
νῶς δὲ, εἴρηται. Φησὶ γὰρ ὁ Σωκράτης ἐκ πεπάρων τῶν ἀναγκαιοτά-
των πόλιν συγκεῖσθαι. λέγει δὲ τούτους ὑφάντην, καὶ γεωργὸν, καὶ
σκυτοτόμον, καὶ οἰκοδόμον. πόλιν δὲ προστίθησιν, ὡς οὐκ αὐτάρ-
κων τούτων, χαλκέα: καὶ δοῦλον τοῖς ἀναγκαίοις βοσκήμασιν. ἔτι
δὲ ἔμπορόν τε, καὶ κάπηλον. καὶ ταῦτα πάντα γίνεται πλήρωμα
τῆς πρώτης πόλεως. ὡς τῶν ἀναγκαίων γε χάριν πᾶσαν πόλιν συ-
νεστηκυῖαν, ἀλλ' οὐ τοῦ καλοῦ μᾶλλον: ἴσον τε δουλεύσειν σκυτέων τε
ζ καὶ γεωργῶν. τὸ δὲ προπολεμοῦν οὐ πρότερον ἀποδίδωσι μέρος,
πρὶν ἢ τῆς χώρας αὐξομένης, καὶ τῆς τῶν πολιτῶν ἀπομένης,
εἰς πόλεμον καταστῶσιν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τοῖς τέτταρσι, καὶ τοῖς
ὀλοσχοίνοις κοινωνοῖς, ἀναγκαῖον εἶναί τινα τὸν ἀποδώσοντα, καὶ
κρινοῦντα τὸ δίκαιον: ἔστι δ' ἂν καὶ ψυχὴ αὐτῆς θείη ζώου μόριον
μᾶλλον, ἢ σῶμα: καὶ πόλεως τὰ πιαῦτα μᾶλλον θετέον, πῶσι
εἰς τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν συντεινόντων, ἢ πολεμικοὶ καὶ ἢ μετέ-
χον δικαιοχρίσεως δικαστικῆς. πρὸς δὲ ζύπτιος ἢ βουλευόμενον, ὅπερ
ζ ἔστι συνέσεως πολιτικῆς ὄργον. καὶ ταῦτ', εἴτε κεχωρισμένως ὑπάρ-
χει τισὶν, εἴτε τοῖς αὐτοῖς, οὐθὲν διαφέρει πρὸς ὃν λόγον: καὶ γὰρ
ὁπλιτεύειν καὶ γεωργεῖν συμβαίνει τοῖς αὐτοῖς πολλάκις. ὥστε
εἴπερ καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα θετέα μόρια τῆς πόλεως, φανερὸν
ὅτι τό γε ὁπλιτικὸν ἀναγκαῖόν ἐστι μόριον τῆς πόλεως. ἕβδομον
δὲ, τὸ ταῖς οὐσίαις λειτουργεῖν: ὃ καλοῦμεν εὐπόρους. ὄγδοον δὲ,
τὸ δημιουργικὸν, καὶ τὸ τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς λειτουργοῦν: ἔπερ ἄνευ
ἀρχόντων ἀδύνατον εἶναι πόλιν. ἀναγκαῖον οὖν εἶναί τινας τοὺς
η δυναμένους ἄρχειν καὶ λειτουργοῦντας, ἢ συνεχῶς, ἢ κατὰ μέ-
ρος τῇ πόλει ταύτην τὴν λειτουργίαν. λοιπὰ δὲ τοῦτο ὧν τυγχάνο-
μεν διορικότες ἀρτίως, τὸ βουλευόμενον καὶ κρῖνον τοῦτο τὰ δίκαια
τοῖς ἀμφισβητοῦσιν. ἔπερ οὖν ταῦτα δεῖ γενέσθαι ταῖς πόλεσι
καὶ καλῶς γίνεσθαι καὶ δικαίως, ἀναγκαῖον καὶ μετέχοντας
εἶναί τινας ἀρετῆς τῶν πολιτικῶν. ταῖς μὲν οὖν ἄλλας δυνά-
μεις ἔοικεν αὐτοῖς ὑπάρχειν σύμφυτον εἶναι πολλοῖς. οἷον τοῖς αὐ-
τοῖς ἔστιν προπολεμοῦντας, καὶ γεωργοῦντας, καὶ τεχνίτας.
ἔτι δὲ τοῖς βουλευομένοις τε καὶ κρίνουσι. αὐτοῖς δὲ καὶ

Vt. Platonis scribit.

Plures civitatis, quas Socrates in Platonis Politia commemorat.

Socratis distinctionem de partibus civitatis improbat magnam partem sine dubitatione.

Plures civitatis. Minister.

Vtile? Magistratui. Regali.

Politicum
Iudiciale
de genere

ας, ὀλίγοι ὄντες πολλῶν: οὔτε δὴ οἱ πλούσιοι διὰ τ' κατὰ πλῆ-
θος ὑπάρχειν, δῆμος. οἷον ἐν κολοφῶνι τ' παλαιὸν: ἐκεῖ γὰρ
ἐκέκτηντο μακρὰν οὐσίαν οἱ πλείους, πρὶν γενέσθαι τ' πόλε-
μον τὸν πρὸς Λυδούς. ἀλλ' ἔστι δημοκρατίαι μὲν, ὅταν οἱ ἐλεύθε-
ροι καὶ ἄποροι, πλείους ὄντες, κύριοι τῆς ἀρχῆς ὦσιν: ὀλιγαρ-
χίαι δὲ, ὅταν οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενέστεροι, ὀλίγοι ὄντες. ὅτι μὲν
οὖν πολιτεῖαι πλείους, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, εἴρηται. διότι δὲ πλεί-
ους τῶν εἰρημένων: καὶ πόθεν, καὶ διὰ τί, λέγωμεν, ἀρχὴν λα-
βόντες τὴν εἰρημένην πρότερον: ὁμολογοῦμεν γὰρ οὐχ ἓν μέρος,
ἀλλὰ πλείω πᾶσαν ἔχειν πόλιν. ὥσπερ οὖν εἰ ζώου προηρούμε-
θα λαβεῖν εἶδος, πρῶτον μὲν ἀποδιορίζομεν, ὅπερ ἀναγκαῖον
πᾶν ἔχειν ζῷον. οἷον ἔνιά τε τῶν αἰσθητηρίων, καὶ τὸ τῆς τρο-
φῆς ὄργανικὸν, καὶ δεκτικὸν. οἷον, στόμα καὶ κοιλίαν. πρὸς δὲ
τούτοις, ἃς κινεῖται μορίοις ἕκαστοι αὐτῶν. εἰ δὴ τοιαῦτα εἴδη
μόνον: ζώων δ' εἶεν διαφοραί. λέγω δ' οἷον στόματος τινὰ πλείω
γένη καὶ κοιλίας, καὶ τῶν αἰσθητηρίων. ἔτι δὲ καὶ τῶν κινητικῶν
μορίων, ὁ τῆς συζεύξεως τῆς τούτων ἀριθμὸς ἐξ ἀνάγκης ποιή-
σει πλείω γένη ζώων: οὐ γὰρ οἷόν τε ταυτὸν ζῷον ἔχειν πλείους στό-
μασι διαφοράς. ὁμοίως δὲ οὐδ' ὧτων. ὥστ' ὅταν ληφθῶσι τούτων
πάντες οἱ ἐνδεχόμενοι συνδυασμοὶ, ποιήσουσιν εἴδη ζώου: καὶ ζῴων
εἴδη τοῦ ζώου, ὅσαι περ αἱ συζεύξεις τῶν ἀναγκαίων μορίων εἰσί.
τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν εἰρημένων πολιτειῶν: καὶ γὰρ αἱ πό-
λεις οὐκ ἐξ ἑνός, ἀλλ' ἐκ πολλῶν σύγκεινται μορῶν, ὥσπερ εἴρηται
πολλάκις. ἓν μὲν δὴ ἔστι τὸ πολὺ τοῦ τροφοῦ πλῆθος, οἱ καλού-
μενοι γεωργοί. δεύτερον δὲ, ὃ καλοῦμεν βάναυσον: ἔστι δὲ τοῦτο
πολὺ τῶν τέχνας, ὧν ἄνευ πόλιν ἀδύνατον οἰκεῖσθαι: τούτων δὲ τῶν
τεχνῶν. τὰς μὲν, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν δεῖ: τὰς δὲ, εἰς τρυφὴν,
ἢ τὸ καλῶς ζῆν. τρίτον δ', ἀγοραῖον. λέγω δὲ ἀγοραῖον, τὸ πολὺ
τῶν πράσεων καὶ τῶν ὠνῶν, καὶ τὰς ἐμπορίας, καὶ καπηλείας
διατρίβον. τέταρτον δὲ, τὸ θητικόν. πέμπτον δὲ γένος, τὸ πολε-
μοῦν: ὃ τούτων οὐδὲν ἧττον ἔστιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἰ μέλλου-
σι μὴ δουλεύσειν τοῖς ἐπιοῦσι: μὴ γὰρ εἰ τῶν ἀδυνάτων ἦ πόλιν ἄξι-
ον εἶναι καλεῖν, τὴν φύσει δούλην: αὐτάρκης γὰρ ἡ πόλις: τὸ δὲ δοῦ-

καλουμένην πολιτείαν, δημοκρατίαν, ὥσπερ ἐν τοῖς πνεύμασιν
τὸν μὲν ζέφυρον, τοῦ βορέου: τοῦ δὲ νότου, ὃν εὖρον. ἐμοίως δ' ἔ-
χει καὶ περὶ τὰς ἁρμονίας ὥς φασί τινες: καὶ γὰρ ἐκεῖ τίθενται εἴ-
δη δύο: τὴν δωριστὶ, καὶ τὴν φρυγιστὶ: τὰ δ' ἄλλα συντάγμα-
τα, τὰ μὲν, δώρια: τὰ δὲ, φρύγια καλοῦσι. μάλιστα μὲν οὖν εἰώ-
θασιν οὕτως ὑπολαμβάνειν περὶ τῶν πολιτειῶν: ἀληθέστερον δὲ
καὶ βέλτιον ὡς ἡμεῖς διέλομεν: δυοῖν ἢ μιᾶς οὔσης τῆς καλῶς συ-
νεστηκυίας, τὰς ἄλλας εἶναι παρεκβάσεις. τὰς μὲν, τῆς οὖν κε-
κραμένης ἁρμονίας: ταῖς δὲ, τῆς ἀείστης πολιτείας. ὀλιγαρχικὰς
μὲν ταῖς συντονωτέρας καὶ δεσποτικωτέρας: ταῖς δ' ἀνειμένας, καὶ
μαλακάς, δημοτικάς. Οὐ δεῖ δὲ πείθειν δημοκρατίαν κα-
θάπερ εἰώθασί τινες νῦν ἁπλῶς οὕτως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος:
καὶ γὰρ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις, καὶ πανταχοῦ, τὸ πλέον μέρος κύ-
ριον: οὐδ' ὀλιγαρχίαν, ὅπου κύριοι τῆς πολιτείας ὀλίγοι: εἰ γὰρ εἶη-
σαν οἱ πάντες χίλιοι καὶ τριακόσιοι: καὶ τούτων οἱ χίλιοι πλούσιοι,
καὶ μὴ μεταδιδοῖεν ἀρχῆς τοῖς τριακοσίοις καὶ πένησιν, ἐλευθέροις.
ὅσι, κἀ τἆλλα ὁμοίοις, ὥσπερ ἂν φαίη δημοκρατεῖσθαι τούτους: ὁμοίως
δὲ κἀ εἰ τοὐναντίον μὲν ὀλίγοι εἶεν: κρείττους δὲ τῶν ἀὐτῶν, πλειόνων ὄν-
των, οὐδεὶς ἂν ὀλιγαρχίαν προσαγορεύσειεν, οὐδὲ τὴν διαίτην, εἰ τοῖς
ἄλλοις οὖσι πλουσίοις, μὴ μετείη τῶν τιμῶν. μᾶλλον τοίνυν λεκτέ
ον, ὅτι δῆμος μέν ἐστιν, ὅταν οἱ ἐλεύθεροι κύριοι ὦσιν: ὀλιγαρχία
δ', ὅταν οἱ πλούσιοι. ἀλλὰ συμβαίνει τοὺς μὲν, πολλοὺς εἶναι: τοὺς
δ', ὀλίγους: ἐλεύθεροι μὲν γὰρ, πολλοὶ: πλούσιοι δ', ὀλίγοι. καὶ
γὰρ ἂν εἰ κατὰ μέγεθος διενέμοντο ταῖς ἀρχὰς, ὥσπερ οἱ αἰθιοπίᾳ
φασί τινες: ἢ κατὰ κάλλος, ὀλιγαρχία ἐν ἂν: ὀλίγον γὰρ τὸ πλῆ
θος, καὶ τὸ τῶν καλῶν, καὶ τῶν μεγάλων. οὐ μὲν ἀλλ' οὐδὲ τού-
τοις μόνον ἱκανῶς ἔχει διωρίσθαι ταῖς πολιτείας ταύτας, ἀλλ' ἐπεὶ
πλείονα μέρια καὶ τοῦ δήμου καὶ τῆς ὀλιγαρχίας εἰσὶν, ἔτι διαλη
πτέον ὡς οὔτ' ἂν οἱ ἐλεύθεροι ὀλίγοι ὄντες, πλειόνων καὶ μὴ ἐλευθέ-
ρων ἄρχωσι, δῆμος. οἷον, εἰ ἀπολλωνίᾳ τῇ ἐν τῷ ἰονίῳ, καὶ ἐν θή-
ρᾳ: ἐν τούτων γὰρ ἑκατέρᾳ τῶν πόλεων ἐν ταῖς τιμαῖς ἦσαν οἱ
διαφέροντες κατ' εὐγένειαν: καὶ πρῶτοι καταλόχοντες ταῖς ἀποικί-

χίας. τέλος δὲ πάντων τούτων, ὅταν τοιησώμεθα σωτόμως τὴν Α
ἐπιλεγομένην μυείαν, πειρατέον ἐπιθεῖν, τίνες φθοραὶ, καὶ τίνες
σωτηρίαι τῶν πολιτειῶν, καὶ κοιναὶ, καὶ χωρὶς ἑκάστης, καὶ διὰ τί-
ΚΑΡ. ΙΙΙΙ. νας αἰτίας ταύτας μάλιστα γίνεσθαι πέφυκε. Τοῦ μὲν οὖν εἶναι
διαιρεῖ μερικὸν πολιτικὸν κοινὸν ἐπιστήμης ἐπιστήμη ἐστὶ τῶν ἐπιστημῶν ἡ πολιτικὴ ἐστὶ τῶν ἐπιστημῶν
πολείους πολιτείας αἴτιον, ὅτι πάσης ἔστι μέρη πόλεως τὸ πλῆθος τῆς
ἀριθμοῦ. πρῶτον μὲν γὰρ ἐξ οἰκιῶν συγκειμένας πάσας ὁρῶμεν
ταὶς πόλεις: ἔπειτα πάλιν τούτου τοῦ πλήθους, τοὺς μὲν, ἀπόρους
ἀναγκαῖον εἶναι: τοὺς δ', ἀπόρους: τοὺς δὲ, μέσους. καὶ τῶν ἀπόρων
δὲ καὶ τῶν ἀπόρων, τὸ μὲν, ὁπλιτικόν: τὸ δὲ, ἄοπλον. καὶ τὸν Β
μὲν, γεωργικὸν δῆμον ὁρῶμεν ὄντα: τὸν δ', ἀγοραῖον: τὸν δὲ, βαίαυ-
σον. καὶ τῶν γνωρίμων εἰσὶ διαφοραὶ, καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον, καὶ
τὰ μεγέθη τῆς οὐσίας. οἷον, ἱπποτροφίας: ἔστι γὰρ οὐ ῥᾴδιον μὴ
πλουτοῦντας ποιεῖν. διόπερ ἐστὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὅσαις πόλεσιν
ἐν τοῖς ἵπποις ἡ δύναμις ἦν, ὀλιγαρχίαι παρὰ τούτοις ἦσαν: ἐχρῶν
το δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἱππικοῖς πρὸς τοὺς ἀσυνέτους. οἷον, ὄρε- Ερετικοὶ.
τειεῖς, καὶ χαλκιδεῖς, καὶ μάγνητες οἱ ἐπὶ μαιάνδρῳ, καὶ τῶν ἄλ Χαλκιδεῖς.
λων πολλοὶ ἐπὶ τῇ ἀσίᾳ. ἔτι πρὸς ταῖς κατὰ πλοῦτον διαφο- Μάγνητες.
ραῖς, ἔστιν ἡ μὲν, κατὰ γένος: ἡ δὲ, κατ' ἀρετήν. καὶ ἔστι δὴ τοιοῦ- Αἰτία χρηστ.
τον ἕτερον εἶδος πόλεως εἶναι μέρος ἐν ταῖς ἐπὶ τῇ ἀριστοκρατί-
αν: ἐκεῖ γὰρ διειλόμεθα ἐν ὅσων μερῶν ἀναγκαίων ὄντων πᾶσα πό-
Γ. Ι. Cap. VIII. λις: τούτων γὰρ τῶν μερῶν, ὁτὲ μὲν, πάντα μετέχει τῆς πολιτεί-
ας: ὁτὲ δὲ, ἐλάττω: ὁτὲ δὲ, πλείω. φανερὸν τοίνυν, ὅτι πλείους
Includit quod initio Cap. præcedentis. ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείας, εἴδει διαφερούσας ἀλλήλων: καὶ γὰρ D
Ἐπιλ. μὴ ἐπ. ταῦτ' εἴδει διαφέρει τὰ μέρη σφῶν αὐτῶν. πολιτεία μὲν γάρ ἐστι τῶν
ἀρχῶν τάξις ὅτι: ταύτην δὲ διανέμονται πάντες, ἢ κατὰ τὴν δύνα
μιν τῶν μετεχόντων, ἢ κατά τινα αὐτῶν ἰσότητα κοινήν. λέγω δ' οἷον
τῶν ἀπόρων: ἢ τῶν εὐπόρων: ἢ κοινήν τιν' ἀμφοῖν. ἀναγκαῖον ἄρα
πολιτείας εἶναι τοσαύτας, ὅσαι περ τάξεις κατὰ τὰς ὑπεροχάς εἰ- Ε
Habent n. milebatur μέρεσι, καὶ κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν μερίων. μάλιστα δὲ δοκοῦσιν εἶναι
Ἐπιλ. a hic duo genera videri, δύο. καθάπερ ἐστὶ τῶν πνευμάτων, λέγεται τὰ μὲν, βόρεα: τὰ
quæ primum ipse quod ingredi δὲ, νότια: τὰ δ' ἄλλα τούτων παρεκβάσεις, οὕτω καὶ τῶν πολι-
dicunt. τειῶν, δύο: δῆμος, καὶ ὀλιγαρχία: τὴν γὰρ ἀριστοκρατίαν τῆς
ὀλιγαρχίας εἶδος πιθάσιν, ὡς οὔσαν ὀλιγαρχίαν τινά: καὶ τὴν

τρεῖς μὲν τὰς ὀρθὰς πολιτείας, βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, πολιτείαν: τρεῖς δὲ ταὐτὸν παρεκβάσεις: τυραννίδα μὲν, βασιλείας: ὀλιγαρχίαν δὲ, ἀριστοκρατίας: δημοκρατίαν δὲ, πολιτείας. καὶ πολὺ μὲν ἀριστοκρατίας καὶ βασιλείας ἔριζαι: δ' ἀλλὰ πολὺ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἐπιθεωρῆσαι, ταυτὸ καὶ πολὺ τούτων ὅτιν ἐπεῖν τῶν ὀνομάτων: βούλεσθαι γὰρ ἐνατόβα κατ' ἀρετὴν σωιεσᾶναι κεχρημμένω. ἔτι δὲ τὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων ἀριστοκρατία, καὶ βασιλεία: καὶ πότε δεῖ βασιλείαν νομίζειν, διώρισαι πρότερον: λοιπὸν πολὺ πολιτείας διελθεῖν, τῆς τῷ κοινῷ προσαγορευομένης ὀνόματι: καὶ πολὺ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, ὀλιγαρχίας τε, καὶ δημοκρατίας, καὶ τυραννίδος. φανερὸν μὲν δὴ καὶ τούτων τῶν παρεκβάσεων τὶς χείρίστη, καὶ δευτέρα τὶς: ἀνάγκη γὰρ τὴν μὲν τῆς πρώτης καὶ θειοτάτης παρέκβασιν, εἶναι χειρίστην: τὴν δὲ βασιλείαν ἀναγκαῖον, ἢ τὸ νομα μόνον ἔχειν, οὐκ οὖσαν: ἢ διὰ πολλὴν ὑπεροχὴν εἶναι τὴν τῶ βασιλεύοντος. ὥστε καὶ τὴν τυραννίδα χειρίστην οὖσαν, πολεῖσον ἀπέχειν πολιτείας. δευτέραν δὲ, τὴν ὀλιγαρχίαν: ἡ γὰρ ἀριστοκρατία, διέστηκεν ἀπὸ ταύτης πολὺ τῆς πολιτείας. μετριωτάτην δὲ τὴν δημοκρατίαν. ἥδη μὲν δέ τις ἀπεφήνατο καὶ τῶν πρότερον οὕτως. ἃ μὲν εἰς ταυτὸ βλέποντας ἡμῖν: ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔκρινε, πασῶν μὲν οὐσῶν ἐπιεικῶν. οἷον, ὀλιγαρχίας τε χρηστῆς, καὶ τῶν ἄλλων, χειρίστην δημοκρατίαν: φαύλων δὲ, ἀρίστην. ἡμεῖς δὲ ὅλως ταύτας ἐξημαρτημένας εἶναί φαμεν: καὶ βελτίω μὲν ὀλιγαρχίαν ἄλλην ἄλλης, οὐ καλῶς ἔχει λέγειν: ἥττον δὲ φαύλην. ἀλλὰ πολὺ μὲν τῆς διαύτης κρίσεως, ἀφείσθω ταυτηῖ. ἡμῖν δὲ πρῶτον μὲν διαιρετέον, πόσαι διαφοραὶ τῶν πολιτειῶν. εἴπερ ὅτιν εἴδη πολείονα τῆς τε δημοκρατίας, καὶ τῆς ὀλιγαρχίας. ἔπειτα τὶς κοινοτάτη, καὶ τὶς αἱρετωτάτη μετὰ τὴν ἀρίστην πολιτείαν: κἂν εἴτις ἄλλη τετύχηκεν ἀριστοκρατικὴ, καὶ συνεστῶσα καλῶς. ἀλλὰ ταῖς πλείοσας ἁρμόττουσα πόλεσι τὶς ἐστιν. ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων τὶς τίσιν αἱρετὴ: τάχα γὰρ, τοῖς μὲν, ἀναγκαία δημοκρατία μᾶλλον ὀλιγαρχίας: τοῖς δ', αὕτη μᾶλλον ἐκείνης. μετὰ δὲ ταῦτα τίνα τρόπον δεῖ καθίστασθαι τὸν βουλόμενον ταύτας τὰς πολιτείας. λέγω δὲ δημοκρατίας τε καθ' ἕκαστον εἶδος: καὶ πάλιν ὀλιγαρ-

κε, μήτε τὴν ἀρίστην πολιτεύεσθαι πολιτείαν: ἀχρήματόν τε εἶ- 2
ναι καὶ τῶν ἀναγκαίων, μήτε τὴν εὐδιεξημμένην ἐκ τῶν ὑπαρχόν-
των, ἀλλά τινα φαυλοτέραν. παρὰ πάντα δὲ ταῦτα τὴν μάλι-
στα πάσαις ταῖς πόλεσιν ἁρμόττουσαν δεῖ γνωρίζειν. ὡς οἱ πολλοὶ
τῶν ἀποφαινομένων περὶ πολιτείας, καὶ εἰ τἄλλα λέγοισι κα-
λῶς, τῶν γε χρησίμων διαμαρτάνουσιν: οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀρίστην
δεῖ θεωρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατήν: ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ῥᾴω καὶ
κοινοτέραν ἁπάσαις. νῦν δ' οἱ μὲν τὴν ἀκροτάτην, καὶ δεομένην ε
πολλῆς χορηγίας, ζητοῦσι μόνον: οἱ δέ, μᾶλλον κοινὴν λέγον-
τες, τὰς ὑπαρχούσας ἀναιροῦντες πολιτείας, τὴν λακωνικὴν, ἢ
ἄλλην τινὰ ἄλλην ἐπαινοῦσι. χρὴ δὲ τοιαύτην εἰσηγεῖσθαι τάξιν, ἣν ἑᾳ-
δίως ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν, καὶ πεισθήσονται, καὶ δυνήσονται κοι-
νωνεῖν. ὡς ἔστιν οὐκ ἔλαττον ἔργον, τὸ ἐπανορθῶσαι πολιτείαν, ἢ
κατασκευάζειν ἐξαρχῆς: ὥσπερ καὶ τὸ μεταμανθάνειν, τοῦ μαν-
θάνειν ἐξαρχῆς. διὸ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῖς ὑπαρχούσας πο- ζ
λιτείαις δεῖ δύνασθαι βοηθεῖν τὸν πολιτικὸν, καθάπερ εἴρηται
καὶ πρότερον: ἔστιν δὲ ἀδύνατον ἀγνοοῦντα ποίας πολιτείας ἔστιν
εἴδη. νῦν δὲ μίαν δημοκρατίαν οἴονταί τινες εἶναι: καὶ μίαν ὀλι-
γαρχίαν, οὐκ ἔστι δὲ τοῦτ' ἀληθές. ὥστε δεῖ τὰς διαφορὰς μὴ λαν-
θάνειν τὰς τῶν πολιτειῶν, πόσαι: καὶ συντίθεσθαι ποσαχῶς. με-
τὰ δὲ ταύτης φρονήσεως ταύτης, καὶ νόμους τοὺς ἀρίστους ἰδεῖν:
καὶ τοὺς ἐνόντας τῶν πολιτειῶν ἁρμόττοντας: πρὸς γὰρ τὰς πολιτείας
τοὺς νόμους δεῖ τίθεσθαι, καὶ τίθενται πάντες, ἀλλ' οὐ τὰς πολιτεί- η
ας πρὸς τοὺς νόμους. πολιτεία μὲν γάρ ἐστι τάξις τοῖς πόλεσιν ἡ περὶ
τὰς ἀρχὰς, τίνα τρόπον νενέμηται: καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολι-
τείας, καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστίν: νόμοι δὲ κεχωρισμένοι
τῶν δηλούντων τὴν πολιτείαν, καθ' οὓς δεῖ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν, καὶ
φυλάττειν τοὺς παραβαίνοντας αὐτούς. ὥστε δῆλον ὅτι τὰς δια- θ
φορὰς ἀναγκαῖον καὶ τὸν ἀριθμὸν ἔχειν τῆς πολιτείας ἑκάστης, ι
καὶ πρὸς τὰς τῶν νόμων θέσεις: οὐ γὰρ οἷόν τε τοὺς αὐτοὺς νόμους συμ-
φέρειν ταῖς ὀλιγαρχίαις: οὐδὲ ταῖς δημοκρατίαις πάσαις, ἔπερ
δὴ πλείω καὶ μὴ μία δημοκρατία: μὴ δὲ ὀλιγαρχία μόνον ἐστίν.
Ἐπεὶ δ' ἐν τῇ πρώτῃ μεθόδῳ περὶ τῶν πολιτειῶν, διῃλόμεθα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΤΟ Δ'.

Α ΕΝ ἁπάσαις ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις, ταῖς μὴ κατὰ μόριον γινομέναις, ἀλλὰ πολὺ γένος εἶναι, τελείαις οὔσαις, μιᾶς δεῖ θεωρῆσαι δ' πολὺ ἕκαστον γένος αἱρετόν. οἷον, ἄσκησις σώματος ποία τε ποίῳ συμφέρει, καὶ τίς ἀρίστη: τῷ γὰρ κάλλιστα πεφυκότι, καὶ κεχορηγημένῳ, τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον αἱρετόν εἶναι. καὶ τίς ὁποίοις μία πᾶσι: καὶ γὰρ τοῦτο τῆς γυμναστικῆς ἐστιν. ἔτι δ' ἑαυτὸν μὴ τῆς ἰκνουμένης Β ἐπιθυμῆ μηδ' ἔξεως, μήτ' ἐπιστήμης τῶν πολὺ τὴν ἀγωνίαν, μηδὲν ἧττον τὸ παιδοτρίβου καὶ τὸ γυμναστικοῦ παρασκευάσαι τε, καὶ τούτων ἕξιν τὴν δύναμιν. ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ πολὺ ἰατρικὴν, καὶ πολὺ ναυπηγίαν, καὶ ἐσθῆτα, καὶ πᾶσαν ἄλλην τέχνην ὁρῶμεν συμβαῖνον. ὥστε φανερὸν ὅτι καὶ πολιτείαν τῆς αὐτῆς ἐστιν ἐπιστήμης τὴν ἀρίστην θεωρῆσαι τίς ἐστι, καὶ ποία τις ἂν οὖσα μάλιστ' εἴη κατ' εὐχὴν, μηδενὸς ἐμποδίζοντος τῶν ἐκτὸς. καὶ τίς C τίσιν ἁρμόττουσα: πολλοῖς γὰρ τῆς ἀρίστης τυχεῖν ἴσως ἀδύνατον. ὥστε τὴν κρατίστην τε ἀπλῶς, καὶ τὴν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀρίστην, οὐ δεῖ λελανθέναι τὸν νομοθέτην, καὶ ἔν ὡς ἀληθῶς πολιτικόν. ἔτι δὲ τρίτην τὴν ἐξ ὑποθέσεως: δεῖ γὰρ καὶ τὴν δοθεῖσαν δύνασθαι θεωρεῖν: ἐξ ἀρχῆς τε πῶς ἂν γένοιτο, καὶ γενομένη τίνα τρόπον ἂν σώζοιθ' πλεῖστον χρόνον. λέγω δὲ, οἷον εἴ τινι πόλει συμβέβη-

Aliter forte potuit philosophus ut in compendium redigat. Scrip. Leuenic.

Probat exempla, huic simili tractationi conuenire, ut scrip. Leuenic. contemplatur.

Non dicit, ne studiosi neglegant, sed dicit, quid si alii quae neglegunt? Sane forma non recipit?

Quae sunt legislatoris et Politici tractare.

Forte pro Leuenic. Graecum.

περὶ μὲν οὖν βασιλείας, τίνας ἔχει διαφορὰς, καὶ πότερον οὐ συμ- 1
φέρει ταῖς πόλεσιν, ἢ συμφέρει, καὶ τίσι, καὶ πῶς, διωρίσθω ἐν τρό-
που τοῦτον. ἐπεὶ δὲ τρεῖς φαμὲν εἶναι τὰς ὀρθὰς πολιτείας, τούτων
δ' ἀναγκαῖον ἀρίστην εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν ἀρίστων οἰκονομουμένην: τοιαύ-
τη δ' ὀλίγη, ἐὰν ἡ συμβέβηκε, ἢ σφόδρα τινὰ συμπάντων, ἢ χώρος ὅλον, ἢ
πλῆθος ὑπάρχειν εἶναι κατ' ἀρετὴν, τῶν μὲν, ἄρχεσθαι δυναμένων:
τῶν δ', ἄρχειν, πρὸς τὴν αἱρετωτάτην ζωὴν: ἐν δὲ τοῖς πρώτοις εἴρη-
ται λόγοις, ὅτι τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι, καὶ πο-
λίτου τῆς πόλεως τῆς ἀρίστης, φανερὸν ὅτι τὸν αὐτὸν ζῆν, καὶ διὰ
τῶν αὐτῶν ἀνὴρ τε γίνεται σπουδαῖος, καὶ πόλιν συνίστησιν αὕτη ἀ- B
ριστοκρατουμένην, ἢ βασιλευομένην. ὥστ' ἴσως καὶ παιδεία καὶ
ἔθη ταυτὰ σχεδὸν τὰ ποιοῦντα σπουδαῖον ἄνδρα: καὶ τὰ
ποιοῦντα πολιτικοὺς, καὶ βασιλικούς: διωρισμένων δὲ τού-
των περὶ τῆς πολιτείας ἤδη πειρατέον λέγειν
τῆς ἀρίστης τίνα πέφυκε γίγνεσθαι τρόπον,
καὶ καθίστασθαί πως. ἀνάγκη δὴ τὸν
μέλλοντα περὶ αὐτῆς ποιεῖ-
σθαι τὴν προσήκου-
σαν σκέψιν.

*

a οὖν ἴσους καὶ ὁμοίους ἄρχειν οἴεσθαι δεῖν ὁμοίως. ἃ μὲν οὖν οἱ διαμφισβητοῦντες πρὸς τὴν βασιλείαν λέγουσι, ῥᾴδιον ταῦτ' ἐστὶν. ἀλλ' ἴσως ταῦτ' ἔστι μὲν τισὶν ἔχει τὸν πρόπον τοῦτον: ἔστι δέ τισιν, οὐχ
Vide Aldin. οὕτως: ἔστι γάρ τι φύσει δικαστὸν: καὶ ἄλλο, βασιλευτὸν: καὶ ἄλλο, πολιτικόν, καὶ δίκαιον, ᾗ συμφέρον: τυραννικὸν δ' οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν: οὐδὲ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, ὅσαι παρεκβάσεις εἰσὶ: ταῦται γὰρ γίνεσθαι παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων γε φανερόν, ὡς ἐν
b μὲν τοῖς ὁμοίοις καὶ ἴσοις, οὔτε συμφέρον ἐστὶν, οὔτε δίκαιον ἕνα κύριον εἶναι πάντων. οὔτε μὴ νόμων ὄντων, αὐτὸν ὡς νόμον εἶναι: οὔτε νόμων ὄντων, οὔτε ἀγαθὸν ἀγαθῶν: οὔτε μὴ ἀγαθῶν, μὴ ἀγαθὸν: οὐδ' ἐπὶ κατ' ἀρετὴν ἀμείνων ᾖ, εἰ μὴ τρόπον τινά. τίς δ' ὁ τρόπος, λεκτέον: εἴρηται δέ πως ἤδη καὶ πρότερον. πρῶτον δὲ διοριστέον τί τὸ βασιλευτὸν, καὶ τί τὸ ἀριστοκρατικὸν, καὶ τί τὸ πολιτι-
d κόν. βασιλευτὸν μὲν οὖν τὸ ζῶν οὗτον ὅτι πλῆθος, ὃ πέφυκε φέρειν γένος ὑπερέχον κατ' ἀρετὴν πρὸς ἡγεμονίαν πολιτικήν. ἀριστοκρατικὸν δὲ πλῆθος, ὃ πέφυκε φέρειν πλῆθος, ἄρχεσθαι δυνάμενον τὴν τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν, τὴν τῶν κατ' ἀρετὴν ἡγεμονικῶν πρὸς πολιτικὴν ἀρχήν. πολιτικὸν δὲ πλῆθος, οὗ ᾧ πέφυκε καὶ σὺν ἐγγίνεσθαι πλῆθος πολεμικὸν, δυνάμενον ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν κατὰ νόμον, ἐν κατ' ἀξίαν διανέμοντα τοῖς ἀρίστοις τὰς ἀρ-
f χάς. ὅταν οὖν ἡ γένος ὅλον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων σύα τινὰ συμβῇ διαφέροντα γενέσθαι κατ' ἀρετὴν τοσοῦτον, ὥσθ' ὑπερέχειν τὴν ἐκείνου τῆς τῶν ἄλλων πάντων, τότε δίκαιον τὸ γένος εἶναι τοῦτο βασιλικὸν, καὶ κύριον πάντων, καὶ βασιλέα τὸν σύα τοῦτον: καθάπερ γὰρ εἴρηται πρότερον, οὐ μόνον οὕτως ἔχει κατὰ τὸ δίκαιον, ὃν προφέρειν εἰώθασιν οἱ ταῖς πολιτείαις καθιστάντες: οἵτε τὰς ἀριστο-
k κρατικὰς, καὶ οἱ ταῖς ὀλιγαρχικαὶς, καὶ πάλιν οἱ ταῖς δημοκρατικὰς: πάντες γὰρ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιοῦσιν. ἀλλ' ὑπεροχὴν, οὐ τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πότερον λεχθέν: ὅτε γὰρ κτείνειν, ἢ φυγαδεύειν, διὰ ὀστρακίζειν δικαίου τοῦ τοιούτου πρέπον ἐστὶν, ὅτ' ἀξίᾳ ἄρχεσθαι κατὰ μέρος: οὐ γὰρ πέφυκε τὸ μέρος ὑπερέχειν ἢ παντὸς: τῷ δὲ τηλικαύτῳ ὑπερβολῇ ἔχοντι τοῦτο συμβέβηκεν. ὥστε λείπεται μόνον τὸ πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ, ᾗ κύριον εἶναι μὴ κατὰ μέρος τοῦτον, ἀλλ' ἁπλῶς.

χαίειν εἰώθασι προσέπειν. ἐπεὶ καὶ τοὺς ἰατροὺς ὅταν ὑποπτεύωσι ψευδῆ λέγειν τοῖς ἐχθροῖς διαφθείρειν διὰ κέρδος, τότε μὴν ἐκ τῶν γραμμάτων θεραπείαν ζητήσειν οὐ μᾶλλον. ἀλλὰ μὴν εἰσάγονται γε ἐφ' ἑαυτοὺς οἱ ἰατροὶ κάμνοντες ἄλλους ἰατροὺς, καὶ οἱ παιδοτρίβαι γυμναζόμενοι παιδοτρίβας, ὡς οὐ δυναμένους κρίνειν· ἀλλὰ δικαίους λέγουσιν, ὅτι ἀληθὲς διὰ τὸ κρίνειν προσήκειν τε οἰκείων, καὶ ἐν πάθει ὄντες. ὥστε δῆλον ὅτι τὸ δίκαιον λέγουσιν, τὸ μέσον λέγουσιν· ὁ γὰρ νόμος τὸ μέσον. ἔτι κρείττους, καὶ πολὺ κυριώτερον τῶν κατὰ γράμματα νόμων, οἱ κατὰ τὰ ἤθη εἰσίν. ὥστε τῶν κατὰ γράμματα ἀνθρώπους ἀρχὰς ἀσφαλέστερος, ἀλλ' οὐ τῶν κατὰ τὸ ἔθος. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ῥᾴδιον ἐφορᾶν πολλὰ τὸν ἕνα. δεήσει ἄρα πλείονας εἶναι τοὺς ὑπ' αὐτοῦ καθισταμένους ἄρχοντας. ὥστε τί διαφέρει τοῦτο ἐξ ἀρχῆς οὕτω ὑπάρχειν, ἢ τὸν ἕνα κατασῆσαι τοῦτον τὸν τρόπον. ἔτι ὃ καὶ πρότερον εἰρημένον ἐστίν, εἰ πρὸς ὃ ἀνὴρ ὁ ἀγαθὸς διότι βελτίων, ἄρχειν δίκαιος: τῇ δὲ πόλει οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους: τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, Σώτε δύ' ὄρχαμε νωΐ. καὶ ἡ δύνη τῷ ἀγαμέμνονος. Τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν δὲ καὶ νῦν πολλοὶ ἐνίων αἱ ἀρχαὶ κύριαι κρίνειν, ὥσπερ ὁ δικαστὴς, πολλὰ ὧν ὁ νόμος ἀδυνατεῖ διορίζειν, ὡς οὐκ ἂν ἄριστα ὁ νόμος ἄρξειε καὶ κρίνειεν. ἐπεὶ πολλὰ ὧν δυνατὸς, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ πολλὰ τούτων. ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν, ἐνδέχεται πολλαχοῦ τοῖς νόμοις: τὰ δὲ, ἀδύνατα, ταῦτ' ἔστιν ἃ ποιεῖ διαπορεῖν καὶ ζητεῖν, πότερον τὸν ἄριστον νόμον ἄρχειν αἱρετώτερον, ἢ τὸν ἄνδρα τὸν ἄριστον: πολλὰ γὰρ βουλεύονται νομοθετηθέντα, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. οὐ τοίνυν δῆλον γ' ἂν πλείοσιν, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ἄνθρωπον εἶναι τὸν κρινοῦντα περὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὅτι οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ πολλούς: κρίνει γὰρ ἕκαστος ἄρχων πεπαιδευμένος ὑπὸ τοῦ νόμου καλῶς. ἄτοπον δ' ἴσως ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ βέλτιον ἴδοι τῇσιν ὄμμασι καὶ δυσὶν ἀκοαῖς κρίνων καὶ πράττων δυσὶ ποσὶ καὶ χερσὶν, ἢ πολλοὶ πολλοῖς, ἐπεὶ καὶ νῦν ὀφθαλμοὺς πολλοὺς οἱ μοναρχοῦντες ποιοῦσιν αὐτῶν, καὶ ὦτα, καὶ χεῖρας, καὶ πόδας: τοὺς γὰρ τῆς ἀρχῆς καὶ αὐτοῦ φίλους ποιοῦνται συνάρχοντας. μὴ φίλοι μὲν ὄντες οὐ ποιήσουσι κατὰ τὴν τοῦ μοναρχοῦντος προαίρεσιν. εἰ δὲ φίλοι κἀκείνου καὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι φίλος ἴσος καὶ ὅμοιος. ὥστ' εἰ τούτους οἴεται δεῖν ἄρχειν,

σούτους τοὺς φύλακας. Περὶ δὲ τῆς βασιλείας, τῆς κατὰ τὴν αὐ-
τῆς βούλησιν πάντα πραττόντος, ὅ, τε λόγος ἐφίσκει νῦν, καὶ πρω-
τέον τὴν σκέψιν: ὁ μὲν γὰρ κατὰ νόμον λεγόμενος βασιλεὺς, οὐκ
ἔστιν εἶδος (καθάπερ εἴπομεν) πολιτείας: ἐν πάσαις γὰρ ὑπάρ-
χειν ἐνδέχεται στρατηγίαν ἀίδιον. οἷον ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ἀριστοκρα-
τίᾳ. καὶ πολλοὶ ποιοῦσιν ἕνα κύριον τῆς διοικήσεως: τοιαύτη γὰρ ἀρ-
χὴ τίς ἐστι καὶ παρὰ ἐπίδαμνον, καὶ παρὰ ὀπουῦντα δὲ, κατά τι μόριον
ἔλαττον. παρὰ δὲ τίνας παμβασίλειαι καλουμένης, αὕτη δ' ἐστὶ καθ' ἣν
ἄρχει πάντων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ὁ βασιλεύς, δοκεῖ δέ τισιν
οὐδὲ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ κύριον ἕνα πάντων εἶναι τῶν πολιτῶν, ὅταν συ-
νέστηκεν ἐξ ὁμοίων ἡ πόλις: τοῖς γὰρ ὁμοίοις φύσει ταὐτὸ δίκαιον
ἀναγκαῖον, καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν κατὰ φύσιν εἶναι. ὥστ' εἴπερ καὶ τὸ
ἴσον ἔχειν τοῦ αὐτοῦ προφανὲς, ἢ ἐδήτα, βλαβερὸν τοῖς σώμασιν, οὕ-
τως ἔχει καὶ τὰς ψυχάς. ὁμοίως τοίνυν καὶ τὸ ἄνισον τοὺς ἴσους.
διόπερ οὐδὲν μᾶλλον ἄρχειν ἢ ἄρχεσθαι δίκαιον. καὶ τὸ ἀνὰ μέρος δοκεῖ
νῦν ὡφελοῦντος: ἔθος δ' ἦν δὴ νόμος: ἡ γὰρ τάξις νόμος. τὸν ἄρα νόμον
ἄρχειν αἱρετώτερον μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν ἕνα τινά. κατὰ τὸν αὐ-
τὸν δὲ λόγον κἂν εἴ τινας ἄρχειν βέλτιον, τούτους καταστατέον
νομοφύλακας καὶ ὑπηρέτας τοῖς νόμοις: ἀναγκαῖον γὰρ εἶναι τινὰς
ἀρχὰς, ἀλλ' οὐχ ἕνα ἔθος εἶναί φασι δίκαιον, ὁμοίων γε ὄντων πάν-
των. ἀλλὰ μὴν ὅσα γε μὴ δοκεῖ διωρίζειν ὁ νόμος, διὰ τὸ ἄν-
θρωπος ἂν διώσαιτο γνωρίζειν: ἀλλ' ἐπὶ τοῦτο παραβάλλει ὁ νόμος
ἐφίσκει τὰ λοιπὰ τῇ δικαιοτάτῃ γνώμῃ κρίνειν, καὶ διοικεῖν τοὺς ἀρ-
χοντας. ἔτι δ' ἐπανορθοῦσθαι δίδωσιν, ὅ, τι ἂν δόξῃ παρωμοίοις ἄμει-
νον εἶναι τῶν κειμένων. ὁ μὲν δὴ τὸν νόμον κελεύων ἄρχειν, δοκεῖ κε-
λεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους: ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων, πρό-
σθησι καὶ θηρίον: ἡ, τε γὰρ ἐπιθυμία τοιοῦτον, καὶ ὁ θυμὸς ἄρχον-
τας διαστρέφει καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. διόπερ ἄνευ ὀρέξεως νοῦς
ὁ νόμος ἐστί. τὸ δὲ τῶν τεχνῶν ἔστιν δοκεῖ παράδειγμα ψεῦδος, οὐ γὰρ
κατὰ γράμματα ἰατρεύεσθαι, φαῦλον. ἀλλὰ καὶ αἱρετώτερον ἐστὶ
χρῆσθαι τοῖς ἔχουσι τὰς τέχνας: οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν διὰ φιλίαν παρὰ
τὸν λόγον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἄργυρίου τὸν μισθὸν τοῦ κάμνοντας ὑγιά-
ζοντες: οἱ δ' ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλὰ πρὸς ἐπίρειαν καὶ

πρ κἀκεῖνος ὁ εἷς. εἰ δὴ τὴν μὲν τῶν πλειόνων ἀρχὴν: ἀγαθῶν δ' ἀν A
ἀνδρῶν πάντων, ἀριστοκρατίαν θετέον: τὴν δὲ τοῦ ἑνός, βασιλείαν, αἱ-
ρετώτατον ἂν εἴη ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας, καὶ μᾶλ-
λον δυνάμεως, καὶ χωρὶς δυνάμεως, οὔσης τῆς ἀρχῆς, ἂν ᾖ λαβεῖν τοιού-
τους ὁμοίους. καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως ἐβασιλεύοντο πρότερον, ὅτι σπάνιον
ἦν εὑρεῖν ἄνδρας ὑπερφέροντας κατ' ἀρετήν: ἅμα τε καὶ
τότε μικρὰς οἰκουμένας πόλεις. ἔτι δ' ἀπ' εὐεργεσίας καθίσταν τοὺς B
βασιλεῖς, ὅπερ ἔστιν ἔργον τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ἐπεὶ δὲ συνέβαινε γή
γνεσθαι πολλοὺς ὁμοίους πρὸς ἀρετήν, οὐκ ἔτι ὑπέμενον, ἀλλ' ἐζήτουν
κοινόν τι, καὶ πολιτείαν καθίσταν. ἐπεὶ δὲ χείρους γιγνόμενοι ἐχρη
ματίζοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν, ἐντεῦθεν δοκεῖν πόθεν βούλοιτο γενέσθαι ταῖς ὀ-
λιγαρχίαις: ἐτίμων γὰρ ἐποίησαν ἂν πλοῦτον: καὶ δὲ τούτων, πρῶ
τον εἰς τυραννίδας μετέβαλλον: καὶ δὲ τῶν τυραννίδων εἰς δημο-
κρατίαν: αἰεὶ γὰρ εἰς ἐλάττους ἄγοντες δι' αἰσχροκέρδειαν, ἰσχυρότε- C
ρον τὸ πλῆθος κατέστησαν, ὥστ' ἐπιθέσθαι, καὶ γενέσθαι δημοκρα-
τίας. ἐπεὶ δὲ καὶ μείζους ἔσαν συνέβαινε ταῖς πόλεις, ἴσως οὐδὲ ῥᾴ-
διον ἔτι γίγνεσθαι πολιτείαν ἑτέραν παρὰ δημοκρατίαν. εἰ δὲ δή τις
ἄριστον θείη τὸ βασιλεύεσθαι ταῖς πόλεσι, πῶς ἔξει τὰ περὶ τῶν
τέκνων: πότερον καὶ τὸ γένος δεῖ βασιλεύειν, ἀλλὰ γιγνομένων
ὁποίων τυχὸν ἔτυχεν, βλαβερόν. ἀλλ' οὐ παραδώσει, κύριος ὢν, τοῖς D
τέκνοις, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ῥᾴδιον πιστεῦσαι: χαλεπὸν γάρ, καὶ μείζο-
νος ἀρετῆς ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν: ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τῆς
δυνάμεως, πότερον ἕξειν δεῖ τὸν μέλλοντα βασιλεύειν ἰσχὺν τινὰ περὶ
αὐτὸν, ἢ δυνήσεται βιάζεσθαι τοὺς μὴ βουλομένους πειθαρχεῖν,
ἢ πῶς ὑποδέξεται τὴν ἀρχὴν διοικεῖν: εἰ γὰρ καὶ κατὰ νόμους ἔσται
κύριος, μηδὲν ποιῶν κατὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν παρὰ τοὺς νόμους,
ὅμως ἀναγκαῖον ὑπάρχειν αὐτῷ δύναμιν, ἢ φυλάξει τοὺς νόμους. E
τάχα μὲν οὖν τὰ περὶ τὸν βασιλέα τὸν τοιοῦτον, οὐ χαλεπὸν διορίσαι:
δεῖ γὰρ αὐτὸν μὲν ἔχειν ἰσχύν: εἶναι δὲ τοιαύτην τὴν ἰσχύν, ὥστε ἐκά-
στου μὲν καὶ συστάντος καὶ συμπλειόνων, κρείττω: τὸ δὲ πλῆθος, ἧττω.
καθάπερ οἵ τ' ἀρχαῖοι ταῖς φυλακαῖς ἐδίδοσαν, ὅτε καθίσαιεν τινὰ
τῆς πόλεως, οὗ ἐκάλουν αἰσυμνήτην, ἢ τύραννον: καὶ διονυσίῳ τις,
ὅτ' ᾔτει τοὺς φύλακας, συνεβούλευε τοῖς συρακουσίοις δοῦναι το-

σούτους

του δεῖ θεωρῆσαι, καὶ ταὶς ἀποφάσεις ἐπισκοπεῖν ταὶς οὐούσας. ἀρχὴ δ' ὄδε τῆς ζητήσεως αὕτη. πότερον συμφέρει μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς ἄρχεσθαι, ἢ ὑπὸ τῶν ἀρίστων νόμων. δοκεῖ δὴ τοῖς νομίζουσι συμφέρειν βασιλεύεσθαι, τὸ καθόλου μόνον οἱ νόμοι λέγειν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ προσπίπτοντα ἐπιτάττειν. ὥστ' εἰ ὁποιαοῦν τέχνη δ' κατὰ γράμματα ἄρχειν, ἠλίθιον: καὶ εἰ αἰγύπτῳ μετὰ τῆν τετρήμορον κινεῖν ἔξεστι ταῖς ἰατροῖς: ἐὰι δὲ πρότερον, ταὶ τῷ αὐτῷ κινδυνεύῳ. φανερὸν τοίνυν ὡς οὐκ ἔστιν ἡ κατὰ γράμματα καὶ νόμους ἀρίστη πολιτεία, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἀλλα μὴν κἀκεῖνον δεῖ ὑπάρχειν ἂν λόγον ἂν καθόλου τοῖς ἄρχουσι. κρεῖττον δ' ᾧ μὴ πρόσεστι τὸ παθητικὸν ὅλως, ἢ ᾧ συμφυές. τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐκ ὑπάρχει: ψυχὴ δ' ἀνθρωπίνη ἀναγκη τοῦτ' ἔχειν πᾶσα. ἀλλ' ἴσως ἂν φαίη τις, ὡς αὐτὴ τούτου βουλεύσεται περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κάλλιον. ἔστι μὲν τοίνυν ἀνάγκη νομοθέτην αὐτὸν εἶναι, δῆλον: καὶ κεῖσθαι νόμους, ἀλλὰ μὴ κυρίους, ἢ παρεκβαίνοιεν. ἐπεὶ περὶ τῶν γ' ἄλλων εἶναι δεῖ κυρίους: ὅτε δὲ μὴ δυνατὸν τὸν νόμον κρίνειν, ἢ ὅλως, ἢ οὐ, πότερον εἷς ἂν ἄρειστον δεῖ ἄρχειν ἢ πάντας; καὶ γὰρ νεῶν συνιόντες δικάζουσι, καὶ βουλεύονται, καὶ κρίνουσιν: αὗται δ' αἱ κρίσεις εἰσὶ πᾶσαι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον: καθ' ἕνα μὲν οὖν συμβαλλόμενος ἐσθισοῦν ἴσως χείρων. ἀλλ' ἔστιν ἡ πόλις ἐκ πολλῶν, ὥσπερ ἑστίασις συμφορητὸς, καλλίων μιᾶς καὶ ἀπλῆς. διὰ τοῦτο καὶ κρίνει ἄμεινον ὄχλος πολλὰ, ἢ εἷς ὁστισοῦν. ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολὺ, καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ ὁ πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον: τὸ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος, ἢ τινὸς ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθαρῆσθαι τὴν κρίσιν: ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα πάντας ὀργισθῆναι, καὶ ἁμαρτεῖν. ἔτω δὲ ὁ πλῆθος οἱ ἐλεύθεροι, μηδὲν παρὰ τὸν νόμον ποιοῦντες, ἀλλ' ἢ περὶ ὧν ἐκλείπειν ἀναγκαῖον αὐτόν. εἰ δὲ δὴ τοῦτο μὴ ῥᾴδιον ἐν πολλοῖς, ἀλλ' εἰ πολλοί εἰσιν ἀγαθοὶ καὶ ἄνδρες καὶ πολῖται, πότερον ὁ εἷς ἀδιαφθορώτερος ἄρχων, ἢ μᾶλλον οἱ πλείους μὲν τὸν ἀριθμὸν: ἀγαθοὶ δὲ πάντες, ἢ δῆλον ὡς οἱ πλείους. ἀλλ' οἱ μὲν, σασιάσουσιν: ὁ δὲ εἷς ἀστασίαστος. ἀλλὰ πρὸς τοῦτ' ἀπιθετέον ἴσως, ὅτι πονηροὶ ταὶς ψυχὴν ὡς-

Caput huius disputationis vtrum considerari debeat, an lex imperare debeat.

Quaeritur vtrum a lege an a rege melius regnetur.

Lex in regno de medio. vide Gen.

Est. Eadem enarrat in hoc loco in omnibus, quod in nonnullis, si legit. imperatori Graeco nomen

Lege: imperat, qui animum

Sapiens vel. Ego, qui animi, non

Videtur de medio. Quid si lex, quae

Aliquid forte accidat, quod lex non antea videbitur, et legislator

Eadem fere contraria et in l. Plato. de Indic.

Iterum de

Iterum bene ratione.

τὰ νόμον: διὰ καὶ τὸ Ζεὺς πρώτοις γενέσθαι τῶ πλήθους σύνοικος A.
τας κατὰ τέχνας, ἢ πόλεμον: ἢ διὰ τὸ συναγαγεῖν, ἢ πορίσαι χώραν,
ἐγίγνοντο βασιλεῖς ἑκόντων, καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι πάντες.
κύριοι δὲ ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας καὶ τῶν θυσιῶν, ὅ-
σαι μὴ ἱερατικαί: καὶ πρὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον: ἔστιν δ' ἐστοίουν,
οἱ μὲν, οὐκ ὀμνύοντες: οἱ δ', ὀμνύοντες. ἦν δ' ὅρκος τῶ σκήπτρου ἐπα
νάτασις. οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων, καὶ τὰ κατὰ πόλιν, καὶ τὰ
ἐξώπυρα, καὶ τὰ ὑπόρρια, σχεδὸν ἦρχον: ὕστερον δὲ, τὰ μὲν, αὐτῶν B.
παρέντων: τῶν βασιλέων: τὰ δὲ, τῶν ὄχλων παραιρουμένων, οἱ μὲν
τοῖς ἄλλοις πόλεσι θυσίαι κατελείφθησαν τοῖς βασιλεῦσι μόνον. ὅπου
δ' ἄξιον εἰπεῖν ἦν βασιλείαν οἱ τοῖς ὑπορρίοις τῶν πολεμικῶν τὴν
ἡγεμονίαν μόνον εἶχον. Βασιλείαι μὲν οὖν εἶδη ταῦτα, τέτταρα
τὸν ἀριθμόν. μία μὲν, ἡ τοῖς ἡρωϊκοὺς χρόνους: αὕτη δ' ἦν ἑκόν-
των μὲν, ἐπὶ τισι δ' ὡρισμένοις: στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασι C
λεὺς, καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος. δευτέρα δὲ, ἡ βαρβαρικὴ: αὕτη
δ' ἐστὶν ἐκ γένους αἱρετὴ καὶ νομική. τρίτη δὲ, ἣν αἰσυμνη-
τείαν προσαγορεύουσιν: αὕτη δ' ἐστὶν αἱρετὴ τυραννὶς. τετάρτη δ' ἡ λα
κωνικὴ τούτων: αὕτη δ' ἐστὶν ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, στρατηγία κατὰ γένος
ἀΐδιος. αὗται μὲν οὖν τρόπον διαφέρουσιν ἀλλήλων. πέμ-
πτον δ' εἶδος βασιλείας, ὅταν ἡ πάντων κύριος εἷς ὢν. ὥσπερ ἔκασον D
ἔθνος, καὶ πόλις ἑκάστη τῶν κοινῶν, τεταγμένη κατὰ τὴν οἰκονομι-
κὴν: ὥσπερ γὰρ ἡ οἰκονομικὴ βασιλεία τῆς οἰκίας ἐστὶν, οὕτως ἡ βασι-
λεία πόλεως, καὶ ἐθνους ἐστὶ, ἡ πλείονος οἰκονομία. φανερὸν δὴ δύο
ἐστὶν ὡς εἰπεῖν, εἴδη βασιλείας, περὶ ὧν σκεπτέον: αὕτη τε, καὶ ἡ λα-
κωνική: τῶν γὰρ ἄλλων αἱ πολλαὶ μεταξὺ τούτων εἰσὶν: ἐλαττόνων E
μὲν γὰρ κύριοι τῆς παμβασιλείας: πλειόνων δ' εἰσὶ τῆς λακωνι-
κῆς. ὥστε τὸ σκέμμα πρῶτον περὶ δυοῖν ἐστιν: εἰ μὲν, πότερον συμ-
φέρει τοῖς πόλεσι στρατηγὸν ἀΐδιον εἶναι. καὶ ἐάν γε, ἢ κατὰ γένος, ἢ κα
τὰ μέρος, ἢ οὐ συμφέρει: εἰ δὲ, πότερον ἕνα συμφέρει κύριον εἶναι πάν
των, ἢ οὐ συμφέρει. τὸ μὲν οὖν περὶ τῆς διαύτης στρατηγίας ἐπισκο
πεῖν, νόμων ἔχει μᾶλλον εἶδος, ἢ πολιτείας: εἰ ἀπάσης γὰρ εὐδὲχε-
γίγνεσθαι ἐάν γε ταῖς πολιτείαις. ὥστ' ἀφείσθω τὴν πρώτην: ὁ δὲ λοι
πὸς τρόπος τῆς βασιλείας πολιτείας εἶδός ἐστιν. ὥστε περὶ πρώ-
τῆς ἐστὶν ἐπισκοπεῖν, πότερον συμφέρει ἢ μὴ συμφέρει κατὰ νόμους
ἀΐδιον εἶναι, ἢ μή.

ἴζι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀποδέδοται τοῖς βασιλεῦσιν. αὕτη μὲν οὖν ἡ
βασιλεία οἷον στρατηγία τις αὐτοκρατόρων, καὶ αἰέ διος ἐστὶ: κτεῖναι
γὰρ οὐ κύριος, εἰ μὴ ἄν τινι βασιλεία, καθάπερ καὶ τῶν ἀρχαίων ἐν
τοῖς πολεμικοῖς ἐξόδοις ἐν χειρὸς νόμῳ. δηλοῖ δ' Ὅμηρος: ὁ γὰρ ἀγα
μέμνων κακῶς μὲν ἀκούων λυέσκετο ἐν τοῖς ἐκκλησίαις: ἐξελθόν-
των δὲ, καὶ κτεῖναι κύριος ἦν. λέγει γοῦν, Οὐ δέκ' ἐγὼν ἀπάνευθε
μάχης, οὐδ' οἱ Ἀρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κακὸν, οὐδ' ὀϊωνοὺς: Παρὰ γὰρ
ἐμοὶ θανάτος. ἐν μὲν οὖν τοῦτ' εἶδος βασιλείας, στρατηγία διὰ βίου:
τούτων δ' αἱ μὲν, κατὰ γένος εἰσὶν: αἱ δ', αἱρεταί. παρὰ ταύτην
δ' ἄλλο μοναρχίας εἶδος, οἷαι παρ' ἐνίοις εἰσὶ βασιλεῖαι τῶν βαρβά
ρων. ἔχουσι δ' αὗται τὴν δύναμιν πᾶσαι παραπλησίαν τυραννικῇ:
εἰσὶ δ' ὅμως κατὰ νόμον καὶ πατρικαί: διὰ γὰρ τὸ δουλικώτερα εἶναι
τὰ ἔθνη φύσει, οἱ μὲν βάρβαροι, τῶν Ἑλλήνων: οἱ δὲ τοιοίδε τῇ ἀσί
αν, τῶν τοιῶδε τῇ εὐρώπῃ, ἀνεχόμενοι τῆς δεσποτικῆς ἀρχῆς, οὐ-
δὲν δυσχεραίνοντες. τυραννικαὶ μὲν οὖν, διὰ τὸ τοιοῦτόν εἶναι: ἀσφά-
λειᾶς δὲ, διὰ τὸ πάτριαι καὶ κατὰ νόμον εἶναι. καὶ ἡ φυλακὴ δὲ βασιλι-
κὴ, καὶ οὐ τυραννική, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν: οἱ γὰρ πολῖται φυλάτ-
τουσιν ὄντως τοῖς βασιλεῦσι: τοὺς δὲ τυράννους ξενικοί: οἱ μὲν γὰρ κα-
τὰ νόμον, καὶ ἑκόντων: οἱ δ' ἀκόντων ἀρχόντων. ὥσθ' οἱ μὲν, παρὰ τῶν
πολιτῶν: οἱ δ', ὡς τοὺς πολίτας, ἔχουσι τὴν φυλακήν. δύο μὲν οὖν
εἴδη ταῦτα μοναρχίας. ἕτερον δ' ὃ πρὶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἔλλησιν,
οὓς καλοῦσιν αἰσυμνήτας: ἔστι δὲ τοῦθ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, αἱρετὴ τυραν-
νὶς: διαφέρουσα δὲ τῆς βαρβαρικῆς, οὐ τῷ μὴ κατὰ νόμον, ἀλλὰ
τῷ μὴ πάτριος εἶναι μόνον. ἦρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύ-
την: οἱ δὲ μέχρι τινῶν ὡρισμένων χρόνων, ἢ πραγμάτων. οἷον, εἵλοντό ποτε
μιτυληναῖοι πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας: ὧν προεστήκεσαν αὐτὶ
μελανίππου καὶ ἀλκαίου, ὁ ποιητής. δηλοῖ δ' ἀλκαῖος ὅτι τύραννον εἵλον
τὸν πιττακόν. σὺν ἄλλοις τῶν σκολιῶν μελῶν: ἐπιτιμᾷ γὰρ, ὅτι τὸν κα-
κοπάτριδα πιττακὸν πόλεως τὰς ἀγαθὰς, μετὰ βαρυδαίμονος, ἐσάλευ-
σε τύραννον, μεγ' ἐπαινοῦντες ἀπολλόδωρ. αὗται μὲν οὖν εἰσί τε καὶ
ἦσαν, διὰ μὲν τὸ τυραννικαὶ εἶναι, δεσποτικαὶ: διὰ δὲ τὸ αἱρεταὶ καὶ
ἑκόντων, βασιλικαί. τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς, αἱ
κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἑκούσαί τε καὶ πάτριαι, γεγόμεναι κα-

Homerus. Agamemn. Iliad. II.

Barbari.

Græci Asiat. Europæi.

Ἑλληναίσαι.

Mitylenæi. Pittacus. Antimenides Alcæus.

ἐχθρὸς emendatius.

Regni una species, et monarchia quæ huic subjicitur.

II.ª Alia species Regni Tyrannidi similis. Barbarorum.

Causa duplex, cur Reges Tyrannis similiores sint Barbarorum penes.

Imperia Regna Tyrannica quoad tuta.

Custodiæ { Regum / Tyrannorum } pares.

III.ª species Monarchiæ, quæ Tyrannidi ad aliqua Tyrannis æquatur. Latet error. Lege ita — πάντων hereditarii.

Historia de Pittaco electo Tyranno à Mitylenæis.

Ad II.ª et III.ª species Regiæ.

IIII.ª Species Monarchiæ. Quando in usu fuerit.

τὸν ὑπερβάλλοντα πόλλα τῆς συμμετρίας ἔχειν δ' ζῷον, οὐδ' εἰ διαφέροι δ' κάλλος: οὔτε ναυπηγὸς πρύμναν, ἢ τῶν ἄλλων τι μορίων τῶν τῆς νεώς. οὐδὲ δὴ χορὸς διδάσκαλος τὸν μεῖζον καὶ κάλλιον τοῦ πανδ' χροῦν φθεγγόμενον ἐάσει συγχορεύειν. ὥστε διὰ ταῦτα μὲν οὐδὲν κωλύει τὸν μοναρχὸν συμφωνεῖν τοῖς πόλεσιν, εἰ τῆς οἰκίας ἀρχῆς ὠφελίμου τοῖς πόλεσιν οὔσης, ταύτην σῴζεσθαι. διὸ κατὰ τὰς ὁμολογουμένας ὑποθέσεις ἔχει τὸ δίκαιον πολιτικὸν ὁ λόγος, ὁ περὶ τὸν ὀστρακισμόν. βέλτιον μὲν οὖν τὸν νομοθέτην ἐξ ἀρχῆς οὕτω συστῆσαι τὴν πολιτείαν, ὥστε μὴ δεῖσθαι τοιαύτης ἰατρείας: δεύτερος δὲ πλοῦς ἂν συμβῇ, πειρᾶσθαι τοιούτῳ τινὶ διορθώματι διορθοῦν, ὅπερ οὐκ ἐγίνετο πρὸς τὰς πόλεις: οὐ γὰρ ἔβλεπον πρὸς τὸ τῆς πολιτείας τῆς οἰκείας συμφέρον, ἀλλὰ στασιαστικῶς ἐχρῶντο τοῖς ὀστρακισμοῖς. τὸν μὲν οὖν τοῖς παρεκβεβηκόσι πολιτείαις ὅλοις μὲν ἰδίᾳ συμφέρει, καὶ δίκαιόν ἐστι, φανερόν. ἴσως δὲ καὶ ὅλοις οὐχ ἁπλῶς δίκαιον, κατὰ τὸ φανερόν. ἀλλ' ἴσως τῆς ἀρίστης πολιτείας ἔχει πολλὴν ἀπορίαν, οὐ κατὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τὴν ὑπεροχήν. οἷον, ἰσχὺς καὶ πλοῦτος, καὶ πολυφιλίαι. ἀλλ' αὖτις γένηται διαφέρων κατὰ ἀρετήν, τὴν χρὴ ποιεῖν: οὐ γὰρ δὴ φατέον ἀνθρώπους δεῖν ἐκβάλλειν καὶ μεθιστάναι τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄρχειν γε τοῦ τοιούτου: παραπλήσιον γὰρ κἂν εἰ τὸν θεὸς ἄρχειν ἀξιοῖεν μεριζόντες τὰς ἀρχάς. λείπεται δὴ πεφυκέναι πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ πάντας ἀσμένως, ὥστε βασιλέας ἐν τοῖς τοιούτοις ἀϊδίους εἶναι τοῖς πόλεσιν.

ΚΕΦ. Χ.

Ἴσως δὲ καλῶς ἔχει μικρὰ τῶν εἰρημένων λόγων μεταβαλεῖν καὶ σκέψασθαι περὶ βασιλείας: φαμὲν γὰρ τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν μίαν εἶναι ταύτην. σκεπτέον δὲ πότερον συμφέρει τῇ μελλούσῃ καλῶς οἰκήσεσθαι πόλει, καὶ χώρᾳ, βασιλεύεσθαι, ἢ οὔ, ἀλλ' ἄλλη τις πολιτεία μᾶλλον. ἢ ποτὲ μὲν, συμφέρει: ποτὲ δ', οὐ συμφέρει. δεῖ δὲ πρῶτον διελέσθαι πότερον εἷς γένος ἐστὶν αὐτῆς, ἢ πλείους ἔχει διαφοράς. ῥᾴδιον δὴ τοῦτό γε καταμαθεῖν, ὅτι πλείω τὰ γένη περιέχει: καὶ τῆς ἀρχῆς ὁ τρόπος ἐστὶν, οὐχ εἷς πασῶν: ἢ γὰρ ἐν τῇ λακωνικῇ πολιτείᾳ, δοκεῖ μὲν εἶναι βασιλεία μάλιστα τῶν κατὰ νόμον: οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων: ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τὸν χώραν, ἡγεμών ἐστι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον.

Α

Β

Γ

Δ

I πρ γὰρ θεοὺς οὐ ἀνθρώποις εἰκὸς εἶναι τὸν τοιοῦτον. ὅθεν δηλονότι
καὶ τὴν νομοθεσίαν ἀναγκαῖον εἶναι πολὺ σπουδαίαν καὶ ὀρθὴν
μει: κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος: αὐτοὶ γὰρ εἰσι νόμος: καὶ γὰρ
γελοῖος ἂν εἴη νομοθετεῖν τις πειρώμενος κατ' αὐτῶν. λέγουσι γὰρ ἂν
Ἀντισθένης. ἴσως ἄρ' ἀντισθένης ἔφη σὺ λέοντας δημηγορούντων τῶν θρασυπό-
δων, καὶ τὸ ἴσον ἀξιούντων πάντας ἔχειν. διὸ καὶ τὰ θετίζουσι ἂν ὀλιγαρ-
χικώτεροι αἱ δημοκρατούμεναι πόλεις, διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν: αὗται
6 γὰρ δὴ δοκοῦσι διώκειν τὴν ἰσότητα μάλιστα πάντων. ὥστε σὺ δο-
κοῦντας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον, ἢ πολυφιλίαν, ἢ τινὰ ἄλ-
λην πολιτικὴν ἰσχύν, ὀλιγαρχικώτερον καὶ μᾶλλον ἐθίζουσαν εἶναι τῆς πόλεως χρό-
Ἡρακλῆς. νους ὡρισμένους. μυθολογεῖται δὲ καὶ σὺ ἀγωνάτας τὸν Ἡρακλέα
καταλιπεῖν διὰ τοιαύτην αἰτίαν: οὐ γὰρ ἐθέλειν αὐτὸν ἄγειν τὴν ἀρχὴν
μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς ὑπερβάλλοντα πολὺ τῶν πλωτήρων. διὸ καὶ σὺ
4 Περίανδρον τὸν Τυραννίδα καὶ τὴν πολιτείαν θρασυβούλῳ συμβουλίαν,
τὸν Τραγυλλίου. οὐχ ἁπλῶς οἰητέον ὀρθῶς ἐπιλεμᾶν: φασὶ γὰρ τὸν Περίανδρον ἐ-
πεῖν μὲν οὐδὲν πρὸς τὸν πεμφθέντα κήρυκα σὺ τὴν συμβουλίαν:
ἀφαιροῦντα δὲ σὺ ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ἐμάλλιαν τὴν αὐξου-
σαν. ὅθεν ἀγνοοῦντος μὲν τοῦ κήρυκος τὸ γινόμενον τὴν αἰτίαν, ἀ-
παγγέλαντος δὲ τὸ συμβεβηκὸς, σωτηρίαν τὸν Θρασύβουλον, ὅτι δεῖ
1 σὺ ὑπερέχοντας ἀνδρας ἀναιρεῖν: ἴσον γὰρ ὁ μόνον συμφέρει τοῖς τυράν-
νοις: οὐδὲ μόνον οἱ τύραννοι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁμοίως ἔχει καὶ σὺ τὰς ὀλι-
γαρχίας, καὶ τὰς δημοκρατίας: ὁ γὰρ ὀστρακισμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει δύ-
μην τρόπον τινὰ, τῷ κωλύειν σὺ ὑπερέχοντας καὶ φυγαδεύειν. ἔστι δ' αὐτὸ καὶ
Ἀθηναῖοι. περὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη ποιοῦσιν οἱ κύριοι τῆς δυνάμεως. οἷον, Ἀθηναῖοι
μὲν σὺ Σαμίους, καὶ Χίους, καὶ Λεσβίους: ἐπεὶ γὰρ θᾶττον ἐκράτησαν ἔχοντας
Σάμιοι. Χῖοι. Λέσβιοι. Ῥόδιοι. Μέδοι. Βάκτριοι. Νῖνοι. Πέρσαι. Αἰγύπτιοι. Φοίνικες. Κύπριοι. Ἕλληνες. Θεσσαλοί. Θρᾷκες. Σκύθαι. Κελτοί. Ἰβηρες. Λιβύες. Ἰταλοί. Ῥωμαῖοι. Καρχηδόνιοι. Ἀσσύριοι. Ἀραβες. Ἰνδοί. Αἰθίοπες. Ἀμαζόνες. Γίγαντες. Κύκλωπες. Λαιστρυγόνες. Σειρῆνες. Κίρκη. Ὀδυσσεύς. Τηλέμαχος. Πηνελόπη. Ἀντίνοος. Εὐρύμαχος. Μνηστῆρες. Ἀγαμέμνων. Μενέλαος. Ἑλένη. Ἀχιλλεύς. Αἴας. Ἕκτωρ. Πρίαμος. Ἑκάβη. Ἀνδρομάχη. Ἀστυάναξ. Πάρις. Ἀλέξανδρος. Κασσάνδρα. Ἀγαμέμνων. Ἀγαμέμνονος. Ἀγαμέμνονι. Ἀγαμέμνονα. Ἀγαμέμνονες. Ἀγαμεμνόνων. Ἀγαμεμνόνεσσι. Ἀγαμεμνόνας

ὅλη κατὰ δ' αὐτὸ δίκαιον εἶναι ἄρχειν τὸν εἷς ἁπάντων δήσει. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν εὐγενείας διαφέροντα, τῶν ἀμφισβητούντων δ' ἐλευθερίαν. ταυτὸ δὲ τοῦτ' ἴσως συμβήσεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστοκρατίας ἐπὶ τῆς ἀρετῆς: εἰ γάρ τις εἷς ἀμείνων ἀνὴρ εἴη τῶν ἄλλων, τῶν εἰ τῷ πολιτεύματι φαυλαίων ὄντων, δίκαιον εἶναι δεῖ κύριον καὶ ταυτὸ δίκαιον. οὐκοῦν εἰ καὶ τὸ πλῆθος ἓν γε δεῖ κύριον, διότι κρείττους εἰσὶ τῶν ὀλίγων. κἂν εἷς, ἢ πλείους μὲν τὸ εἶδος: ἐλάττους δὲ τῶν πολλῶν, κρείττους ὧσι τῶν ἄλλων, τούτους δὴ δεῖ κυρίους εἶναι μᾶλλον, ἢ τὸ πλῆθος. πάντα δὴ ταῦτ' ἔοικε φανερὸν ποιεῖν, ὅτι τούτων τῶν ὅρων οὐδεὶς ὀρθός ἐστι, καθ' οὓς ἀξιοῦσιν αὐτοὶ μὲν ἄρχειν: τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῶν σφῶν ἄρχεσθαι πάντας: καὶ γὰρ δὴ καὶ πρὸς τοὺς κατ' ἀρετὴν ἀξιοῦντας κυρίους εἶναι τοῦ πολιτεύματος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ πλοῦτον, ἔχοιεν δ' ἂν λέγειν τὰ πλήθη λόγον τινὰ δίκαιον: οὐδὲν γὰρ κωλύει ποτὲ τὸ πλῆθος εἶναι βέλτιον τῶν ὀλίγων καὶ πλουσιώτερον: οὐχ ὡς καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ὡς ἀθρόους. διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀπορίαν, ἣν ἐξητοῦσι, καὶ προβάλλουσί τινες, εἰ δεῖ χεῖρον τὸν πρόπον ἁπάντων: ἄρρητοῦσι γάρ τινες πότερον τῷ νομοθέτῃ νομοθετητέον βουλομένῳ τίθεσθαι τοὺς ὀρθοτάτους νόμους, πρὸς τὸ τῶν βελτιόνων συμφέρον, ἢ πρὸς τὸ τῶν πλειόνων, ὅταν συμβαίνῃ τὸ λεχθέν. τὸ δ' ὀρθὸν ληπτέον ἴσως: τὸ δ' ἴσως ὀρθὸν πρὸς τὸ τῆς πόλεως ὅλης συμφέρον καὶ πρὸς δ' κοινὸν τὸ τῶν πολιτῶν. πολίτης δὲ κοινῇ μὲν ὁ μετέχων τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαί ἐστι: καθ' ἑκάστην δὲ πολιτείαν ἕτερος. πρὸς δὲ τὴν ἀρίστην ὁ δυνάμενος καὶ προαιρούμενος ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν πρὸς τὸν βίον τὸν κατ' ἀρετήν. Εἰ δέ τις ὑπερβολὴν ἐστὶν εἷς τοσοῦτον διαφέρων κατ' ἀρετὴν ὑπερβολὴν, ἢ πολέμου μὲν εἶδος, μὴ μέντοι δυνατὸν πλήρωμα παρασχέσθαι πόλεως. ὥστε μὴ συμβλητὸν εἶναι τὴν τῶν ἄλλων ἀρετὴν πάντων: μὴ δὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν τὴν πολιτικὴν πρὸς τὴν ἐκείνου, εἰ πολέμου. εἰ δ' ἔστι τὴν ἐκείνου μόνον, οἰκεῖα θετέον τούτοις μόρια πόλεως: ἀδικήσονται γὰρ ἀξιούμενοι τῶν ἴσων, ἄνισοι τοσοῦτον κατ' ἀρετὴν οὗτος, καὶ τὴν πολιτικὴν δύναμιν: ὡς-

A

B

C

D

E

ΚΕΦ. ΙΧ.

σθαι καλῶς. πρὸς μὲν δὴ πόλιν εἶναι δόξειεν ἂν, ἢ πάντα, ἢ σχεδόν γε τούτων, ὀρθῶς ἀμφισβητεῖν. πρὸς μὲν γὰρ ζωὴν ἀγαθὴν ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ ἀρετὴ, μάλιστα δικαίως ἂν ἀμφισβητοίησαν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. ἐπεὶ δ' οὔτε πάντων ἴσον ἔχειν δεῖ τῶν ἴσους τυχόντων μόνον ὄντας: οὔτε ἄνισον τοὺς ἀνίσους καθ' αὑτό, ἀνάγκη πάσας εἶναι τὰς τοιαύτας πολιτείας παρεκβάσεις. εἴρηται μὲν δὴ καὶ πρότερον, ὅτι διαμφισβητοῦσι τρόπον τινὰ δικαίως πάντες, ἁπλῶς δ' οὐ πάντως δικαίως. οἱ πλούσιοι μὲν, ὅτι πλεῖον μέτεσι τῆς χώρας αὐτοῖς: ἡ δὲ χώρα κοινόν. ἔτι πρὸς τὰ συμβόλαια πιστοὶ μᾶλλον, ὡς ἐπιτροπέον. οἱ δὲ ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, ὡς ἐγγὺς ἀλλήλων: πολῖται γὰρ μᾶλλον οἱ γνησιότεροι τῶν ἀγεννῶν: ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἶκοι τίμιος. ἔτι δίκαιον βελτίους εἶναι τοὺς εὐγενεῖς τῶν βελτίονων: εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. ὁμοίως δὴ φήσομεν δικαίως καὶ τὴν ἀρετὴν ἀμφισβητεῖν: κοινωνικὸν γὰρ ἀρετὴν εἶναί φαμεν τὴν δικαιοσύνην. ἢ πᾶσας ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν ταῖς ἄλλας. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ πλείους πρὸς τοὺς ἐλάττους: καὶ γὰρ κρείττους, καὶ πλουσιώτεροι, καὶ βελτίους εἰσὶν, ὡς λαμβανομένων τῶν πλειόνων πρὸς τοὺς ἐλάττους. ἆρ' οὖν εἰ πάντες εἶεν εἰς μιᾶς πόλει. λέγω δ' οἷον, οἵτ' ἀγαθοὶ, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ εὐγενεῖς: ἔτι δὲ πλῆθος ἄλλό τι πολιτικόν, πότερον ἀμφισβήτησις ἔσται, τίνας ἄρχειν δεῖ, ἢ οὐκ ἔσται. καθ' ἑκάστην μὲν οὖν πολιτείαν τῶν εἰρημένων, ἀναμφισβήτητος ἡ κρίσις τίνας ἄρχειν δεῖ: τοῖς γὰρ κυρίοις διαφέρουσιν ἀλλήλων. οἷον ἡ μὲν, τῷ διὰ πλουσίων: ἡ δὲ, τῷ διὰ τῶν σωφρόνων ἀνδρῶν εἶναι καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστην τὸν αὐτὸν τρόπον. ἀλλ' ὅμως σκοπεῖν ὅταν πολὺ τὸν αὐτὸν ταῦθ' ὑπάρχῃ χρόνον, πῶς διοριστέον. εἰ δὴ τὸν ἀριθμὸν εἶεν ὀλίγοι πάμπαν οἱ τῆς ἀρετῆς ἐχόντες, τίνα δεῖ διελεῖν τὸν τρόπον, ἢ τὸ ὀλίγοι πρὸς δ' ἔργον δεῖ σκοπεῖν, εἰ δυνατοὶ διοικεῖν τὴν πόλιν: ἢ τοσοῦτοι δ' πλῆθος, ὥστ' εἶναι πόλιν ἐξ αὐτῶν. ἔστι δὲ ἀπορία τις πρὸς ἅπαντας τοὺς διαμφισβητοῦντας περὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν: δόξειεν γὰρ οὐδὲν λέγειν δίκαιον οἱ διὰ δ' πλοῦτον ἀξιοῦντες ἄρχειν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κατὰ γένος: δῆλον γὰρ ὡς ἔστις πάλιν εἷς πλουσιώτερος ἁπάντων ὢν, δῆλον

Al Virtuten se dicent, ut supra dixit, eorum hoc ad civitatem esse, quidnam in consendo sapere

Hoc dicit. si in aliqua Rep. omnes ad dignitates propter diuitias tantum, aut nobilitatem tantum, aut nobilitatem propter diuitias, aut diuitias propter nobilitatem communicent, quis dubitet, quin rectius quam inuidi quidam, ad singulariter iustum quid & utilissimum respectum, consentiatur.

Ciuitatem dat, ut aliquis ad nauem dicat, nauis enim mihi non placet, quia inutilis est ad nauigandum.

Cum nobilitas apud quosque bonorum existimatur.

Quantum addere videtur nobilitas ciuili virtuti non facile dictu est. quid ergo dixit.

Dixit de nobilitate. Nunc de diuitiis. et potentatibus.

Quotiescunque de pluribus bonis, diuitiis, nobilitate, virtutibus.

Hoc iam explicatum est, ne ab eo, qui Empedocli Agrigentino, aut Anaxagorae, aut cuiquam

Quis enim, si in una, eadem ciuitate, et Pericles, et Diomedes, et nobiles ac ignobiles, quidlibet promiscue mandarent.

Obtendit difficultatem, in qua inuidimus, si qui populo, aut [illegible]

εἰ τοῦτ' ἀληθὲς, ἔσται καὶ κατὰ χρῶμα, καὶ κατὰ μέγεθος, καὶ καθ' ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν, πλεονεξία τὶς τῶν πολιτικῶν δικαίων ἔσται ὑπὲρ ἕξιν. ἢ οὔτω ἐπισκόλαιον δ' φοῦδος. φανερὸν δ' ἔσται τῶν ἄλλων ἐπισημῶν καὶ δυνάμεων: τῶν γὰρ ὁμοίων αὐλητῶν τιὴ τέχνιν, οὐ δοτέον πλεονεξίαν τῶν αὐλῶν τοῖς εὐγενεστέροις: οὐδὲν γὰρ αὐλήσουσι βέλτιον. δεῖ δὲ τῷ κατὰ τὸ ἔργον ὑπερέχοντι διδόναι καὶ τῶν ὀργάνων τιὴ ὑπεροχήν. εἰ δὲ μήπω δῆλον τὸ λεγόμενον, ἔτι μᾶλλον αὐτὸ προαγαγοῦσιν ἔσται φανερόν. εἰ γάρ εἴη τὶς ὑπερέχων μὲν κατὰ τιὴ αὐλητικιὴ: πολὺ δ' ἐλλείπων κατ' εὐγένειαν, ἢ κάλλος, εἰ καὶ μεῖζον ἕκασον ἐκείνων ἀγαθόν ἐστι τῆς αὐλητικῆς. λέγω δὲ τιὴ τ' εὐγένειαν, καὶ δ' κάλλος, καὶ κατὰ τιὴ ἀναλογίαν ὑπερέχοισι πλέον τῆς αὐλητικῆς, ἢ ἐκεῖνος κατὰ τιὴ αὐλητικιὴ, ὅμως τούτῳ δοτέον δῆτα διαφέροντας τῶν αὐλῶν: δεῖ γὰρ εἰς τ' ἔργον συμβάλλεσθαι τιὴ ὑπεροχὴν, καὶ τὸ πλοῦτον, καὶ τῆς εὐγενείας: συμβάλλονται δ' οὐδὲν. ἔτι κατά γε τοῦτον τὸν λόγον πᾶν ἀγαθὸν πρὸς πᾶν ἂν εἴη συμβλητόν: εἰ γὰρ μᾶλλον τὸ τὶ μέγεθος, καὶ ὅλως ἂν τὸ μέγεθος σύμμετρον εἴη καὶ πρὸς πλοῦτον, καὶ πρὸς ἐλευθερίαν, ὥστ' εἰ πλεῖον ὁδὶ διαφέρει κατὰ μέγεθος, ἢ ὁδὶ κατ' ἀρετιὴ: καὶ πλεῖον ὑπερέξει ὅλως ἀρετῆς μέγεθος, εἴη ἂν συμβλητὰ πάντα: τοσοῦδε γὰρ μέγεθος, εἰ κρεῖττον τοσοῦδε, τοσοῦδε δῆλον, ὡς ἴσον. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, δῆλον ὡς καὶ ἔστι τῶν πολιτικῶν εὔλογος οὐ κατὰ πᾶσαν ἀνισότητα ἀμφισβητοῦσι τῶν ἀρχῶν: εἰ γὰρ οἱ μὲν, βραδεῖς: οἱ δὲ ταχεῖς, οὐδὲν διὰ τοῦτο δεῖ, τοὺς μὲν, πλεῖον: τοὺς δ', ἔλαττον ἔχειν. ἀλλ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἡ τούτων διαφορὰ λαμβάνει τιὴ τιμιὴν. ἀλλ' ἐξ ὧν πόλις συνίσταται, ἐν τούτοις ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τιὴν ἀμφισβήτησιν. διόπερ εὐλόγως αὐτιποιοῦνται τῆς τιμῆς οἱ εὐγενεῖς, καὶ ἐλεύθεροι, καὶ πλούσιοι: δεῖ γὰρ ἐλευθέρους τ' εἶναι καὶ τίμημα φέροντας: οὐ γὰρ ἂν εἴη πόλις ἐξ ἀπόρων πάντων, ὥσπερ οὐδ' ἐκ δούλων. ἀλλὰ μὴν εἰ δεῖ τούτων δῆλονότι καὶ δικαιοσύνης, καὶ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς: οὐδὲ γὰρ ἄνευ τούτων οἰκεῖσθαι πόλιν δυνατὸν. πλεῖ ἄνευ μὲν τῶν προτέρων, ἀδύνατον εἶναι πόλιν: ἄνευ δὲ τούτων, οἰκεῖσθαι

a 1

B

c

D

Sed sua non ob. cujus similia ille talia — Potest a similibus argumentum.

1°. quod non propter nobilitatem excellentem virtutis virtuosa sint maxima.

2°. id ob. virtuosi magis idoneus ut illud munus obeundum.

3. quasi dicat. quid interest, si virtutes, aut nobiles sint, si nihilo magis velint virtutes uterque!

quæ omnia attendi ebe patet. Concludit igitur, non per omnia inæqualitatem, s. aut divitiis aut nobilitatis, aut pulchritudinis, vel imperio in Politia constituendam esse.

In Gymnicis hæc valent, sed aliter in Rep.

Nobiles } aut nullo sensu
Ingenui } audiendi.
Divites }

Justitia } nimis quæ.
Bellica virtus }

Sine { Nobilitas / Ingenuitas / Divitiæ } civitas utique nequit / Sine { Justitia / Virtus bellica } vitæ habitus ad quietem.

ι καὶ δικάζουσιν, ἀπὸ μικρῶν ζημιάτων, καὶ τῆς τυχούσης ἡλικίας· ταμιεύουσι δὲ, καὶ στρατηγοῦσι, καὶ τὰς μεγίστας ἀρχὰς ἄρχουσιν, ἀπὸ μεγάλων. ὁμοίως δὲ λύσει καὶ τούτῳ τῷ ἀπορίαν· ἴσως γὰρ ἔχει καὶ ταῦτ' ὀρθῶς· οὐ γὰρ ὁ δικαστὴς, οὐδ' ὁ βουλευτὴς, οὐδ' ὁ ἐκκλησιαστὴς ἄρχων ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ ὁ δῆμος· τῶν δὲ ῥηθέντων ἕκαστος μόριον ἐστὶ τούτων. λέγω δὲ μόριον δὴν βουλευτὴν, καὶ τὸν ἐκκλησιαστὴν, καὶ τὸν δικαστήν· ὥστε δίκαιον κύριον
ια μειζόνων τὸ πλῆθος· ἐκ γὰρ πολλῶν ὁ δῆμος, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ ὁ δικαστήριον· καὶ δὲ τίμημα δεῖ πλεῖον τὸ πάντων τούτων, ἢ τῶν καθ' ἕνα, καὶ κατ' ὀλίγους, μεγάλας ἀρχὰς ἐχόντων. ταῦτα μὲν οὖν διωρίσθω πῶς ἔχον δὴν τρόπον. ἡ δὲ πρώτη λεχθεῖσα ἀπορία ποιεῖ φανερὸν οὐδὲν οὕτως ἕτερον, ὡς ὅλως δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους, κειμένους ὀρθῶς· τὸν ἄρχοντα δὲ, αὐτὸν εἷς, αὐτὸν πλείους ὥσι, πρὸς τούτων εἶναι κυρίους,
ιβ περὶ ὅσων ἐξαπλῶς τοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς, διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι καθόλου διωρίσασθαι περὶ πάντων. ὁ ποίους μέντοι γε δεῖ τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους οὐδεί πω δῆλον, ἀλλ' ἔτι μένει δ' πάλαι διαπορηθέν. ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁμοίως ταῖς πολιτείαις, ἀνάγκη καὶ τοὺς νόμους φαύλους, ἢ σπουδαίους εἶναι· καὶ δικαίους, ἢ ἀδίκους. πρὸς μὲν οὖν τοῦτό γε φανερὸν, ὅτι δεῖ πρὸς τὴν πολιτείαν κεῖσθαι τοὺς νόμους. ἀλ-
ιγ λὰ μὴν εἰ ταῦτ' ἔχει, δῆλον ὅτι τοὺς μὲν κατὰ τὰς ὀρθὰς πολιτείας, ἀναγκαῖον εἶναι δικαίους· τοὺς δὲ κατὰ τὰς παρεκβεβηκυίας οὐ δικαίους.

Ἐπεὶ δ' ἐν πάσαις μὲν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τέχναις ἀγαθοῦ τὸ τέλος, μέγιστον δὲ, καὶ μάλιστα ἐν τῇ κυριωτάτῃ πασῶν· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ πολιτικὴ δύναμις, ἔστι δὲ πολιτικοῦ ἀγαθοῦ τὸ δίκαιον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κοινῇ συμφέρον· δοκεῖ δὲ πᾶσιν ἴσόν τι τὸ δίκαιον εἶναι, καὶ μέχρι γέ-
κ τινος ὁμολογοῦσι τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν λόγοις, ἐν οἷς διώρισται περὶ τῶν ἠθικῶν· τὸ γὰρ, καὶ τοῖς δίκαιον· καὶ δεῖν τοῖς ἴσοις ἴσον εἶναί φασι. ποίων δ' ἰσότης ἐστὶ, καὶ ποίων ἀνισότης, δεῖ μὴ λανθάνειν· ἔχει γὰρ τοῦτ' ἀπορίαν, καὶ φιλοσοφίαν πολιτικήν· ἴσως γὰρ δὴ φαίη τις κατὰ παντὸς ὑπάρχειν ἀγαθοῦ δεῖν αὐτοῖς ὑπερβολὴν ἀγαθοῦ ἐὰν ἄρ-
χας, εἰ πάντα τἀ λοιπὰ μηδὲν διαφόροιεν, ἀλλ' ὅμοιοι τυγχάνοιεν ὄντες· τοῖς γὰρ διαφέρουσιν ἕτερον εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ κατ' ἀξίαν. ἀλλὰ μὴν

νλὼ αὔξησιν: καὶ μεγνύμενοι τοῖς βελτίοσι ταῖς πόλεις ὠφελοῦσι, καθάπερ ἡ μὴ καθαρὰ τροφὴ μιᾷ τινὶ καθαρᾷ τινὶ πᾶσιν ποιεῖ χρησιμωτέραν τῆς ὁλίγης: χωρὶς δ' ἕκαστος ἀτελὴς πολλοῦ δεῖ εἶναι. ἔχει δ' ἡ τάξις αὕτη τῆς πολιτείας ἀπορίαν. πρώτην μέν, ὅτι δόξειεν ἂν τοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ κρίναι τὰς ὀρθῶς ἰατρεύσεις, οὗπερ καὶ τὸ ἰατρεῦσαι, καὶ ποιῆσαι ὑγιᾶ ἂν κάμνοντα τῆς νόσου τῆς παρούσης: οὗτος δ' ὅστις ἰατρός: ὁμοίως δὲ καὶ τἆλλα καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐμπειρίας καὶ τέχνας. ὥσπερ οὖν ἰατροὺς δεῖ διδόναι τοῖς αὐθαιρέτοις καὶ ἰατροῖς, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τοῖς ὁμοίοις: ἰατρὸς δ' ὅ, τε δημιουργὸς, καὶ ὁ ἀρχιτεκτονικὸς, καὶ τρίτος, ὁ πεπαιδευμένος περὶ τὴν τέχνην: εἰσὶ γάρ τινες τοιοῦτοι περὶ πάσας ὡς εἰπεῖν, τὰς τέχνας: ἀποδίδομεν δὲ τὸ κρίνειν οὐδὲν ἧττον τοῖς πεπαιδευμένοις, ἢ τοῖς ἐπιδοῦσιν. ἔπειτα καὶ περὶ τὴν αἵρεσιν ἂν αὐτὸν ἂν δόξειεν ἔχειν τρόπον: καὶ γὰρ τὸ ἑλέσθαι ὀρθῶς τῶν εἰδότων ὄργον ἐστίν. οἷον, γεωμέτρην τε, τῶν γεωμετρικῶν: καὶ κυβερνήτην, τῶν κυβερνητικῶν: εἰ γάρ καὶ περὶ ἐνίων ὀργάνων καὶ τεχνῶν μετέχοισι καὶ τῶν ἰδιωτῶν τινες, ἀλλ' οὔτε τῶν εἰδότων γε μᾶλλον. ὥστε κατὰ μὲν τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἂν εἴη τὸ πλῆθος ποιητέον κύριον, οὔτε τῶν αἱρετῶν, οὔτε τῶν βουλευτῶν: ἀλλ' ἴσως οὐ πάντα ταῦτα λέγεται καλῶς, διά τε τὸν πάλαι λόγον, καὶ ἢ δ' πλῆθος μὴ λίαν ἀνδραποδῶδες ᾖ: ἔστι γὰρ ἕκαστος μὲν χείρων κριτὴς τῶν εἰδότων: ἅπαντες δὲ συνελθόντες, ἢ βέλτιοι, ἢ οὐ χείρους: καὶ ὅλως ποιῶν, οὔτε μόνον ὁ ποιήσας, οὔτ' ἄρεστὸν κρίνειεν ὅσων τὰ ἔργα γιγνώσκουσι καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν τέχνην. οἷον οἰκίαν, οὐ μόνον ὅτι γιγνώσεται τὸ ποιήσαντος, ἀλλὰ καὶ βέλτιον ὁ χρώμενος αὐτῇ κρινεῖ: χρῆται δ' ὁ οἰκονόμος: καὶ πηδάλιον κυβερνήτης τέκτονος καὶ θοίνην, ὁ δαιτυμών, ἀλλ' οὐχ ὁ μάγειρος. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν τάχα δόξειέ τις ἂν οὕτω λύειν ἱκανῶς. ἄλλη δ' ἐστὶν ἐναντία ταύτης: δοκεῖ γὰρ ἄτοπον εἶναι, τὰ μειζόνων ἐστὶν κυρίους εἶναι τοὺς φαύλους τῶν ἐπιεικῶν: αἱ δ' αἱρέσεις, καὶ αἱ τῶν ἀρχῶν αἱρέσεις, εἰσὶ μέγιστον: ἃς οἱ μὲν ἐν ταῖς πολιτείαις ὥσπερ εἴρηται, τοῖς δήμοις ἀποδιδόασιν: ἡ γὰρ ἐκκλησία κυρία πάντων τῶν τοιούτων ἐστί. καίτοι τὸν μὲν ἐκκλησίας μετέχοντα, καὶ βουλεύοντα,

γος. ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον δ' ὁλίγους ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν, ὀλίγους δὲ, δόξειεν ἂν λύεσθαι καὶ τὴν ἔχειν ἀπορίαν, τάχα δὲ κἂν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ πολλοὺς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνὴρ, ὅμως οὐδὲν κωλύει τοὺς συνελθόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων, οὐχ ὡς ἕκαστον, ἀλλ' ὡς σύμπαντας. οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα, τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων: πολλῶν γὰρ ὄντων, ἕκαστον μόριον ἔχειν ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ γίνεσθαι συνελθόντας, ὥσπερ εἷς ἄνθρωπον δ' πολὺ πόδα καὶ πολύχειρα, καὶ πολλὰς ἔχοντα αἰσθήσεις, οὕτω καὶ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν διάνοιαν. διὸ καὶ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν: ἄλλοι γὰρ ἄλλό τι μόριον: πάντα δὲ πάντες. ἀλλὰ τούτῳ διαφέρουσιν οἱ σπουδαῖοι τῶν αὐθρώπων ἑκάστου τῶν πολλῶν, ὥσπερ καὶ τῶν μὴ καλῶν, οὐ καλοὺς φασὶ: καὶ τὰ γεγραμμένα διὰ τέχνης τῶν ἀληθινῶν, τῷ συνῆχθαι τὰ διεσπαρμένα χωρὶς εἰς ἕν. ἐπεὶ κεχωρισμένων γε κάλλιον ἔχειν τοῦ γεγραμμένου τουδὶ μὲν ἂν ὀφθαλμοὶ: ἑτέρᾳ δέ τινος ἕτερον μόριον. εἰ μὲν οὖν πολλὴ πάντα δῆμον, καὶ πολλὴ πᾶν πλῆθος, οὐδὲν κωλύει ταύτῃ γε εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν πολλῶν πρὸς τὸν ὀλίγους σπουδαίους, ἄδηλον. ἴσως δὲ νὴ Δία δῆλον ὅτι πολλὰ εἰσὶν ἀδύνατον: ὁ γὰρ αὐτὸς κἂν ἔχοι τῶν θηρίων ἀρμόσειε λόγος. καίτοι τί διαφέρουσιν εἴποι τῶν θηρίων ὡς ἔστος εἰπεῖν. ἀλλὰ πολλή γε πλῆθος οὐδὲν εἶναι. κωλύει τὸ λεχθὲν ἀληθῆ. διὸ καὶ τὴν πρότερον εἰρημένην ἀπορίαν λύσειεν ἄν τις διὰ τούτων, καὶ τὴν ἐχομένην αὐτῆς. τίνων δεῖ κυρίους εἶναι τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν. τοιοῦτοι δ' εἰσὶν, ὅσοι μήτε πλούσιοι, μήτε ἀξίωμα ἔχουσιν ἀρετῆς μηδενὸς: τὸ μὲν γὰρ μετέχειν αὐτοὺς τῶν ἀρχῶν τῶν μεγίστων, οὐκ ἀσφαλές: διά τε γὰρ ἀδικίαν, καὶ δι' ἀφροσύνην, τὰ μὲν ἀδικεῖν δῶν: τὰ δ' ἁμαρτάνειν αὐτοὺς. τὸ δὲ μὴ μεταδιδόναι, μηδὲ μετέχειν, φοβερόν: ὅταν γὰρ ἄτιμοι πολλοὶ καὶ πένητες ὑπάρχωσι, πολεμίων ἀναγκαῖον εἶναι πλήρη τὴν πόλιν ταύτην. λείπεται δὴ τὸ βουλεύεσθαι καὶ κρίνειν μετέχειν αὐτούς. διόπερ καὶ Σόλων καὶ τῶν ἄλλων τινὰς νομοθετῶν, τούτοισιν ἐπί τε τὰς αἱρετὰς καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων: ἄρχειν δὲ καταμόνας οὐκ ἐᾶσι: πάντες μὲν γὰρ ἔχουσι συνελθόντες ἱκα-

Solon.

ζωλῆς τελείας καὶ αὐτάρκους : ἆρ' ἔστιν ὡς φαμὲν, ἃ ζῆν δεῖ A
μόνως καὶ καλῶς . τῶν καλῶν ἄρα πραξέων χάριν δητέον εἶναι τὴν
πολιτικὴν κοινωνίαν , ἀλλ' οὐ τὴν συζῆν . διόπερ ὅσοι συμβάλλονται
πλέῖστον εἰς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν ζῶντες τῆς πόλεως μέτεστι πλεῖ-
στον, ἢ ζῆς κατὰ μὲν ἐλευθερίαν καὶ γένος ἴσοις ἢ μείζοσι : κατὰ δὲ
τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν οὐκ ἴσοις, ἢ ζῆς κατὰ πλοῦτον ὑπερέχουσι: κατ'
ἀρετὴν δ' ὑπερεχομένοις . ὅτι μὲν δὴ πάντες οἱ περὶ τῶν πολιτειῶν
ἀμφισβητοῦντες, μόριόν τι τοῦ δικαίου λέγουσι, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρη- B
μένων. Ἔχει δ' ἀπορίαν τὸ δεῖ δ' κύριον εἶναι τῆς πόλεως : ἢ γάρ
τοι τὸ πλῆθος, ἢ τοὺς πλουσίους, ἢ τὸν ἐπιεικῆ , ἢ τὸν βέλτιστον ἕνα
πάντων , ἢ τύραννον, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεται δυσκολί-
αν : τί γὰρ ἂν οἱ πένητες, διὰ δ' πλείους εἶναι , διανέμωνται τὰ τῶν
πλουσίων, τοῦτ' οὐκ ἄδικόν ἐστιν : ἔδοξε γὰρ νὴ Δία τῷ κυρίῳ δικαίως.
τὴν δὴ ἀδικίαν τὶ χρὴ λέγειν τὴν ἐσχάτην. πάλιν τε πάντων ληφθέν
των οἱ πλείους τὰ τῶν ἐλαττόνων ἂν διανέμωνται, φανερὸν ὅτι φθεί C
ρουσι τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴν, οὐχ ἥγ' ἀρετὴ φθείρει τὸ ἔχον αὐτήν : οὐ
δὲ τὸ δίκαιον πόλεως φθαρτικόν. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ δι' νόμον τοῦτον,
οὐχ οἱόντ' εἶναι δίκαιον . ἔτι καὶ ταῖς πράξεις, ὅσας ὁ τύραννος ἔπρα
ξεν, ἀναγκαῖον εἶναι πάσας δικαίας : βιάζεται γὰρ ὧν κρείττων, ὥσ-
περ καὶ δ' πλῆθος τοὺς πλουσίους . ἀλλ' ἆρα τοὺς ἐλάττους δίκαιον ἄρ
χειν καὶ τοὺς πλουσίους . δῶν δὴ κἀκεῖνοι ταῦτα ποιῶσι, καὶ διαρπά- D
ζωσι καὶ τὰ κτήματα ἀφαιρῶνται τοῦ πλήθους, τοῦτ' ἔστι δίκαιον,
καὶ θάτερον ἆρα . ταῦτα μὲν ζῆνω ὅτι πάντα φαῦλα , καὶ οὐ δί-
καια, φανερὸν: ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς ἄρχειν δεῖ καὶ κυρίους εἶναι πάν-
των . οὐκοῦν ἀνάγκη τοὺς ἄλλους ἀτίμους εἶναι πάντας, μὴ ζημιού-
νους ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς : ζημιὰς γὰρ λέγομεν εἶναι τὰς ἀρχάς. ἀρ
χόντων δ' αἰεὶ τῶν αὐτῶν, ἀνάγκαιον εἶναι τοὺς ἄλλους ἀτίμους . ἀλ- E
λ' οὕτω δὴ ἀσυμβατώτατον ἄρχειν βέλτιον, ἀλλ' ἔτι τοῦτο ὀλιγαρχι-
κώτερον : οἱ γὰρ ἄζημοι πλείους. ἀλλ' ἴσως φαίη τις δῶν τὸ κύριον ὅλως
ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ μὴ νόμον , φαῦλον, ἔχοντά γε τὰ συμβαίνοντα
πάθη περὶ τὴν ψυχήν. δῶν δὴ ἢ νόμος μὲν, ὀλιγαρχικὸς δὲ ἢ δημο-
κρατικὸς, τὶ διοίσει τοῦτο τῶν ἀπορημένων : συμβήσεται γὰρ ὁμοίως
τὰ λεχθέντα πρότερον. τοῦτο μὲν δὴ τῶν ἄλλων, ἔστω τις ἕτερος λό-

CAP. VII.

οὐδ' ὅπως μηδεὶς ἄδικος ἔσται τῶν ἀπὸ ταὶς συνθήκας, μὴ δὲ μοχθη-
ρίαν ἕξει μηδὲ μίαν, ἀλλὰ μόνον ὅπως μηδὲν ἀδικήσωσιν ἀλλήλους.
περὶ δ' ἀρετῆς καὶ κακίας πολιτικῆς διασκοποῦσιν ὅσοι φροντί-
ζουσιν εὐνομίας. ᾗ καὶ φανερὸν, ὅτι δεῖ περὶ αὐτῆς ἐπιμελεῖσθαι τὴν
τῇ γ' ὡς ἀληθῶς ὀνομαζομένῃ πόλει, μὴ λόγου χάριν: γίνεται γὰρ ἡ
κοινωνία συμμαχία τῶν ἄλλων, τόπῳ διαφέρουσα μόνον τῶν ἄπω-
θεν συμμάχων: καὶ ὁ νόμος συνθήκη. καὶ καθάπερ ἔφη Λυκόφρων ὁ
σοφιστὴς, ἐγγυητὴς ἀλλήλοις τῶν δικαίων, ἀλλ' οὐχ οἷος ποιεῖν ἀγα-
θοὺς καὶ δικαίους τοὺς πολίτας. ὅτι δὲ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, φανερὸν:
εἰ γάρ τις καὶ συνάγοι τοὺς τόπους εἰς ἓν, ὥστε ἅπτεσθαι τὸν μεγαρέ-
ων πόλιν καὶ κορινθίων τοῖς τείχεσιν, ὅμως οὐ μία πόλις: οὐδ' εἰ
πρὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίας ποιήσαιντο. καίτοι τῶν ἰδίων ταῖς
πόλεσι κοινωνήματά τινων ἐστὶν. ὁμοίως δ' οὐδ' εἴ τινες οἰκοῖεν χωρὶς μὴ-
μήν τοι τοσοῦτον ἄπωθεν, ὥστε μὴ κοινωνεῖν, ἀλλ' εἰ ἦσαν αὐτοῖς νόμοι,
τοῦ μὴ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικεῖν πρὸς ταὶς μεταδόσεις. οἷον εἰ ὁ μὲν, εἴη τέκ-
των: ὁ δὲ, γεωργὸς: ὁ δὲ, σκυτοτόμος: ὁ δ', ἄλλό τι τοιοῦτον: καὶ δ' πλῆθος ἔστω μυρίοι: μὴ μήν τοι κοινωνοῖεν ἄλλου μηδενὸς ἢ τῶν τοιού-
των. οἷον, ἀλλαγῆς, καὶ συμμαχίας, οὐδ' οὕτω που πόλις. διὰ τίνα
δή ποτ' αἰτίαν: οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ μὴ σύνεγγυς τῆς κοινωνίας: εἰ γὰρ
καὶ συνέλθοιεν ὥστε κοινωνοῦντες, ἕκαστος μέν τοι χρῷτο τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ,
ὥσπερ πόλει, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὡς ἐπιμαχίας οὔσης, βοηθοῦντες τοῖ
τοῦ ἀδικοῦντας μόνον, οὐδ' οὕτως ἂν εἶεν δόξειε πόλις τοῖς ἀκριβῶς
θεωροῦσιν, εἴπερ ὁμοίως ὁμιλοῖεν συνελθόντες καὶ χωρὶς. φανερὸν τοί-
νυν ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστι κοινωνία τόπου καὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν σφᾶς αὐ-
τοὺς, καὶ τῆς μεταδόσεως χάριν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀναγκαῖον ὑ-
πάρχειν, εἴπερ ἔσται πόλις: οὐ μὴν οὐδ' ὑπαρχόντων τούτων ἁπάν-
των, ἤδη πόλις. ἀλλ' ἡ τοῦ εὖ ζῆν κοινωνία, καὶ ταῖς οἰκίαις, καὶ
τοῖς γένεσι, ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους. οὐκ ἔσται μέντοι τοῦ-
το μὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα κατοικούντων τόπον καὶ γαμείων ἐπι-
γαμίας. διὸ κηδεῖαί τ' ἐγένοντο κατὰ ταὶς πόλεις, καὶ φρατρεῖαι,
καὶ θυσίαι, καὶ διαγωγαὶ τοῦ ζῆν: ὁ δὲ βίου τοῦτον φιλίας ὄργον:
ἡ γὰρ τοῦ ζῆν προαίρεσις, φιλία. τέλος μὲν δὴ πόλεως τὸ εὖ ζῆν:
ταῦτα δὲ τοῦ τέλους χάριν. πολις δὲ, ἡ γενῶν καὶ κωμῶν κοινωνία,

βαίνει, καθάπερ εἴπομεν: τὸ μὲν, ὀλίγους εἶναι: τὸ δὲ, πολλούς. δύσ- A
κρουσι μὲν γὰρ ὀλίγοι: τῆς δ' ἐλευθερίας μετέχουσι πάντες, δι' ἃς αἰτί-
ας ἀμφισβητοῦσιν ἀμφότεροι τῆς πολιτείας. Λεκτέον δὲ πρῶ
τον τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ δημοκρατίας: καὶ τί τ'
δίκαιον, τό, τε ὀλιγαρχικὸν, καὶ δημοκρατικόν: πάντες γὰρ ἅπτονται
δικαίου τινός, ἀλλὰ μέχρι τινὸς προέρχονται. καὶ λέγουσιν οὐ πᾶν τὸ
κυρίως δίκαιον. οἷον, δοκεῖ ἴσον τ' δίκαιον εἶναι καὶ ἔστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, B
ἀλλὰ τοῖς ἴσοις: καὶ τὸ ἄνισον δοκεῖ δίκαιον εἶναι: καὶ γὰρ ἔστιν, ἀλλ' οὐ
πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνίσοις: οἱ δὲ, τοῦτ' ἀφαιροῦσι, τὸ οἷς, καὶ κρίνουσι κα-
κῶς: τὸ δ' αἴτιον ὅτι πρὸς αὐτῶν ἡ κρίσις. ἄριστον δ' οἱ πλεῖστοι φαῦλοι
κρῖται πρὸς τῶν οἰκείων: ὥστ' ἐπεὶ τ' δίκαιον τισὶ, καὶ διήρηται πρὸς
αὐτὸν πρόσωπον ἐπί τε τ' πραγμάτων, καὶ οἷς: καθάπερ εἴρηται πρότε-
ρον ἐν τοῖς ἠθικοῖς, τὴν μὲν τοῦ πράγματος ἰσότητα ὁμολογοῦσι: τὴν C
δὲ οἷς, ἀμφισβητοῦσι, μάλιστα μὲν διὰ τ' λεχθὲν ἄρτι, διότι κρίνουσι
τὰ πρὸς αὑτοὺς κακῶς: ἔπειτα δὲ, καὶ διὰ τὸ λέγειν μέχρι τινὸς ἕκα-
στοι δίκαιόν τι, νομίζουσι δίκαιον λέγειν ἁπλῶς: οἱ μὲν γὰρ ἀν κα-
τά τι ἄνισοι ὦσιν, οἷον χρήμασιν, ὅλως οἴονται ἀνίσους εἶναι. οἱ δ' ἂν κα-
τά τι ἴσοι, οἷον, ἐλευθερίᾳ, ὅλως ἴσους. τ' δὲ κυριώτατον οὐ λέγουσιν: εἰ
μὲν γὰρ τῶν κτημάτων χάριν ἐκοινώνησαν καὶ συνῆλθον, τοσοῦτον D
μετέχουσι τῆς πόλεως, ὅσον περ καὶ τῆς κτήσεως. ὥστ' ὁ τῶν ὀλι-
γαρχικῶν λόγος δόξειεν ἂν ἰσχύειν: οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον ἴσον μετέχειν
τῶν ἑκατὸν μνῶν, τὸν εἰσενέγκαντα μίαν μνᾶν, τῷ δόντι δ' λοιπὸν πᾶν:
οὔτε τῶν ἐξαρχῆς, οὔτε τῶν ἐπιγινομένων. εἰ δὲ μήτε τοῦ ζῆν μέ-
νειν ἕνεκεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ εὖ ζῆν: καὶ γὰρ ἂν δοῦλοι καὶ τῶν
ἄλλων ζώων ἦν πόλις. νῦν δ' οὐκ ἔστι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν εὐδαι-
μονίας, μὴ δὲ τοῦ ζῆν κατὰ προαίρεσιν: μήτε συμμαχίας ἕνεκεν E
ὅπως ἀπὸ μηδενὸς ἀδικῶνται. μήτε διὰ τὰς ἀλλαγὰς καὶ τὴν χρῆσιν
τὴν πρὸς ἀλλήλους: καὶ γὰρ ἂν τυρρηνοὶ καὶ καρχηδόνιοι, καὶ πάν- Tyrrheni Carthaginenses.
τες οἷς ἔστι σύμβολα πρὸς ἀλλήλους, ὡς μιᾶς ἂν πολῖται πόλεως
ἦσαν. εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων καὶ σύμβο-
λα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας. ἀλλ' οὔτ' F
ἀρχαὶ πᾶσιν εἰσὶ τούτοις κοιναὶ καθεστᾶσιν, ἀλλ' ἕτεραι παρ' ἑκατέ-
ροις, οὔτε τοῦ ποιούς τινας εἶναι δεῖ, φροντίζουσιν ἄτεροι τοὺς ἑτέρους.

τῶν ἐρημείων, τυραννὶς μὲν, βασιλείας: ὀλιγαρχία δὲ, ἀριστοκρατίας: δημοκρατία δὲ, πολιτείας: ἡ μὲν γὰρ τυραννὶς, ἔστι μοναρχία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦντος: ἡ δ' ὀλιγαρχία, πρὸς τὸ τῶν δυνάστων. ἡ δὲ δημοκρατία, πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τῶν ἀπόρων. πρὸς δὲ τὸ κοινὸν λυσιτελοῦν, οὐδεμία αὐτῶν. δεῖ δὲ μικρῷ διὰ μακροτέρων εἰπεῖν, τὴν ἑκάστη τούτων τῶν πολιτειῶν ἐστι: καὶ γὰρ ἔχει τινὰς ἀπορίας. τῷ δὲ πολλὰ ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι, καὶ μὴ μόνον ἀπλῶς πρὸς τὸ πρᾶξαι, οἰκεῖοι ἐστὶ δὲ μὴ παροραῦν, μὴ δέ τι καταλείπειν, ἀλλὰ δηλοῦν τὴν πολὺ ἕκαστον ἀλήθειαν. ἔστι δὲ τυραννὶς μὲν, μοναρχία, καθάπερ εἴρηται, δεσποτικὴ, τῆς πολιτικῆς κοινωνίας: ὀλιγαρχία δ', ὅταν ὦσι κύριοι τῆς πολιτείας οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες. δημοκρατία δὲ, τὸ ἀνάπαλιν, ὅταν οἱ μὴ κεκτημένοι πολῖται οὐσίας, ἀλλ' ἄποροι. πρώτη δ' ἀπορία πρὸς τὸν διορισμόν ἐστιν: εἰ γὰρ εἶεν οἱ πλείους, ὄντες ὀλίγοι, κύριοι τῆς πόλεως. δημοκρατία δ' ὄντιν, ὅταν ᾖ κύριον τὸ πλῆθος. ὁμοίως δὲ πάλιν, κἂν ἔλαττον συμβαίνῃ, τοὺς ἀπόρους ἐλάττους μὲν εἶναι τῶν δυνάστων: κρείττους δ' ὄντας, κυρίους εἶναι τῆς πολιτείας: ὅπου δ' ὀλίγον κύριον πλῆθος ὀλιγαρχίαν εἶναι φασὶν, οὐκ ἀεὶ καλῶς δόξειεν διωρίσθαι πρὸς τῶν πολιτειῶν. ἀλλαμὴν, κἂν τις συνθεὶς τῇ μὲν ὀλιγαρχίᾳ τὴν ὀλιγότητα: τῇ δ' ἀπορίᾳ τὸ πλῆθος, οὕτω προσαγορεύοι τὰς πολιτείας: ὀλιγαρχίαν μὲν, ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οἱ δύποροι, ὀλίγοι τὸ πλῆθος ὄντες: δημοκρατίαν δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἄποροι, πολλοὶ τὸ πλῆθος ὄντες, ἄλλην ἀπορίαν ἔχει. τίνας γὰρ ὁροῦμεν τὰς ἄρχειν λεχθείσας πολιτείας, τὴν ἐν ᾗ πλείους δύποροι, καὶ ἐν ᾗ ἐλάττους οἱ ἄποροι. κύριοι δ' ἑκάτεροι τῶν πολιτειῶν; ἔστιν μὴ δὲ μία ἄλλη πολιτεία, παρὰ τὰς εἰρημένας ὅτιν. ἔοικε τοίνυν ὁ λόγος ποιεῖν δῆλον ὅτι τὸ μὲν ὀλίγους, ἢ πολλοὺς εἶναι κυρίους, συμβεβηκός ἐστι: τὸ μὲν, τοῖς ὀλιγαρχίαις: τὸ δὲ, τοῖς δημοκρατίαις. διὰ τὸ τοὺς μὲν δυνάστας ὀλίγους: πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ἀπόρους παντα χοῦ. διὸ καὶ οὐ συμβαίνει τὰς ῥηθείσας αἰτίας γίνεσθαι διαφοράς: ᾧ δὲ διαφέρουσιν ἥ τε δημοκρατία, καὶ ἡ ὀλιγαρχία ἀλλήλων, πενία καὶ πλοῦτός ἐστι. καὶ ἀναγκαῖον μὲν, ὅπου ἂν ἄρχωσι διὰ πλοῦτον, αὖτ' ἐλάττους, αὖτε πλείους, εἶναι ταύτην ὀλιγαρχίαν: ὅπου δ' οἱ ἄποροι, δημοκρατίαν. ἀλλὰ συμ-

Tyrannis Regni. in Lect. nihil?
Regnum — Tyrannis
Aristocratia — Oligarchia
Respub. — Democratia
Ethicus Philosophi minime debet quamlibet rem considerare. ii. quasi dicat. Quamvis hanc methodi regulam sit agere, &c. erroneus.
Tyrannis servilis imperii similis
Tyrannis } servitium.
Oligarchia }
Democratia }
Quibusnam de servitiis.
Vtrum in Resp., ubi pro multi dicit pauci, nempe Oligarchia dicenda sit — Et ubi pauci pro multis regnant, ibi dicenda sit Democratia
Solutio affert. Cui dicat. Nulla Resp. in aequalem, i. Oligarchiam primum dicta, Democratia nulla prorsus: cum parvi magnos effecerint, et divites pauci, pauperes vero innumeri sint.
Paupertas, et divitiae causae Oligarchiae, et Democratiae dictae.

αὐτὸς, κατὰ συμβεβηκὸς μετέχει τῆς ἀσφαλείας: ὁ μὲν γὰρ, πλοη- A 2
τὴρ: ὁ δὲ, τῶν γυμναζομένων εἷς γίνεται, παιδοτρίβης ὤν. διὸ καὶ
ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς, ὅταν ἡ κατ' ἰσότητα τῶν πολιτῶν σωτηρία
καὶ καθ' ὁμοιότητα, κατὰ μέρος ἀξιοῦσιν ἄρχειν. πρότερον μὲν ἦ πέ
φυκεν ἀξιοῦντες, εἶ μέρη λειτουργεῖν καὶ σκοπεῖν τινὰ πάλιν τὸ αὑτοῦ
ἀγαθόν. ὥσπερ πρότερον αὐτὸς ἄρχων ἐσκόπει τ' ἐκείνῳ συμφέρον.
νῦν δὲ διὰ ταῖς ὠφελείας ταῖς ἀπὸ τῶν κοινῶν, καὶ ταῖς ἐκ τῆς ἀρχῆς, B 3
βούλονται σωτηχῶς ἄρχειν. οἷον, εἰ σωτήριον ὑγιαίνειν ἀεὶ τοῖς ἄρχου
σι, νοσηρὸς οὖσι: καὶ γὰρ ἂν οὕτως ἴσως ἐδίωκον ταῖς ἀρχάς. φανερὸν οὖ
τοίνυν ὡς ὅσαι μὲν πολιτεῖαι τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦσιν, αὗται
μὲν ὀρθαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι κατὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον: ὅσαι δὲ τὸ σφέ
τερον μόνον τῶν ἀρχόντων, ἁμαρτημέναι πᾶσαι, καὶ παρεκβάσεις
τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν: δεσποτικαὶ γάρ: ἡ δὲ πόλις κοινωνία τῶν ἐλευ
θέρων ἐστί. Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐχόμενόν ἐστι ταῖς πολιτείαις
ἐπισκέψασθαι πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ τίνες εἰσὶ. καὶ πρῶτον ταῖς ὀρ- C
θαῖς αὐτῶν: καὶ γὰρ αἱ παρεκβάσεις ἔσονται φανεραὶ, τούτων διω
ρισθεισῶν. ἐπεὶ δὲ πολιτεία μέν καὶ πολίτευμα σημαίνει ταὐτόν:
πολίτευμα δ' ἐστὶ τὸ κύριον τῶν πόλεων: ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ
εἷς, ἢ ὀλίγους, ἢ τοὺς πολλούς, ὅταν μὲν ὁ εἷς, ἢ οἱ ὀλίγοι, ἢ οἱ πολλοὶ,
πρὸς δ' κοινὸν συμφέρον ἄρχωσι, ταύτας μὲν ὀρθὰς ἀνάγκη εἶναι
ταῖς πολιτείαις: ταῖς δὲ πρὸς τὸ ἴδιον, ἢ τοῦ ἑνὸς, ἢ τῶν ὀλίγων, ἢ τοῦ
πλήθους, παρεκβάσεις: ἢ γὰρ οὐ πολίτας φατέον εἶναι οὓς μετέχου- D
σας, ἢ δεῖ κοινωνεῖν τοῦ συμφέροντος. καλεῖν δ' εἰώθαμεν τῶν μὲν
μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον, βασιλέ-
αν: τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν, πλειόνων δ' ἑνός, ἀριστοκρατίαν, ἢ διὰ
τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρχειν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τ' ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοι-
νωνοῦσιν αὐτῆς. ὅταν δὲ τ' πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύηται συμ E 6
φέρον, καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν, πολιτεία.
συμβαίνει δ' εὐλόγως: εἶναι μὲν γὰρ διαφέρειν κατ' ἀρετὴν, ἢ ὀλί-
γους, εὐδέχεται: πλείους δ' ἥδη χαλεπὸν ἠκριβῶσθαι πρὸς πᾶσαν
ἀρετὴν, ἀλλὰ μάλιστα τὴν πολεμικήν: αὕτη γὰρ ἐν πλήθει γίγνε-
ται. διόπερ κατὰ ταύτην τὴν πολιτείαν κυριώτατον τὸ προπολε-
μοῦν, καὶ μετέχουσιν αὐτῆς οἱ κεκτημένοι τὰ ὅπλα. παρεκβάσεις δὲ

τῶν

7 καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων: κύριον μὲν γὰρ παντα-
χοῦ τὸ πο-
λίτευμα τῆς πόλεως: πολίτευμα δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία. λέγω δ' οἷον
ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις, κύριος ὁ δῆμος: οἱ δ' ὀλίγοι ζύναν-
Vide Scholia. τίον ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. φαμὲν δὲ καὶ πολιτείαν ἑτέραν εἶναι
ζύτων. τὴν αὐτὴν δὲ δεῖ σκοπεῖν λόγον καὶ περὶ τῶν ἄλλων.
πρωτεύειν δὲ πρῶτον τίνος χάριν συνέστηκε πόλις: καὶ τίς αἰρ-
χῆς εἴδη πόσα, τίς περὶ ἀνθρώπων καὶ τίς κοινωνία τῆς ζωῆς.
6 εἴρηται δὴ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους λόγους, ἐν οἷς περὶ οἰκονομίας
διωρίσθη καὶ δεσποτείας, ὅτι φύσει μὲν ἐστὶν ἄνθρωπος ζῶον πο-
λιτικόν. διὸ καὶ μηδὲν δεόμενοι τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθείας οὐκ
ἔλαττον ὀρέγονται τοῦ συζῆν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον
συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. μάλιστα
μὲν δὴ τοῦτ' ἐστὶ τέλος καὶ κοινῇ πᾶσι καὶ χωρίς. συνέρχονται δὲ καὶ
τοῦ ζῆν ἕνεκεν αὐτοῦ: ἴσως γὰρ ἔνεστι τι τοῦ καλοῦ μόριον. καὶ συνέ-
7 χουσι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν καὶ κατὰ τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον, ἂν μὴ
τοῖς χαλεποῖς κατὰ τὸν βίον ὑπερβάλλῃ λίαν. δῆλον δ' ὡς καρ-
τεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀγαπώ-
μενοι τοῦ ζῆν: ὡς ἐνούσης τινὸς εὐημερίας καὶ αὐτῷ καὶ γλυκύ-
τητος φυσικῆς. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς λεγομένας πρέ-
Vide Scholia. πειν ῥᾴδιον διελεῖν: καὶ γὰρ εἰ πῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διωρι-
1 ζόμεθα περὶ αὐτῶν πολλάκις: ἥ μὲν γὰρ δεσποτεία, καθ' ὃν
ὄντος κατ' ἀλήθειαν τῷ τε φύσει δούλῳ καὶ τῷ φύσει δεσπό-
τῃ ταὐτὸ συμφέροντος, ὅμως ἀρχὴ πρὸς τὸ τοῦ δεσπότου συμφέ-
ρον οὐδὲν ἧττον. πρὸς δὲ τὸ τοῦ δούλου, κατὰ συμβεβηκός: οὐ
γὰρ οἷόν τε φθειρομένου τοῦ δούλου σῴζεσθαι τὴν δεσποτείαν.
ἡ δὲ τέκνων ἀρχὴ καὶ γυναικὸς καὶ τῆς οἰκίας πάσης, ἣν δὴ κα-
8 λοῦμεν οἰκονομικήν, ἤτοι τῶν ἀρχομένων χάριν ἐστὶν, ἢ κοινοῦ τι-
νος ἀμφοῖν: καθ' αὑτὸ μὲν, τῶν ἀρχομένων. ὥσπερ ὁρῶμεν καὶ τὰς
ἄλλας τέχνας. οἷον, ἰατρικὴν, καὶ γυμναστικήν: κατὰ συμβε-
βηκὸς δὲ, κἂν αὐτῶν εἶεν: οἱ δὲν γὰρ κωλύει τὸν παιδοτρίβην εἶναι
τῶν γυμναζομένων ἐνίοτ' ἔστιν καὶ αὐτόν. ὥσπερ ὁ κυβερνήτης ἐξ
ὑπάρχης ἀεὶ τῶν πλωτήρων. ὁ μὲν δὴ παιδοτρίβης, ἢ κυβερνήτης,
σκοπεῖ τὸ τῶν ἀρχομένων ἀγαθόν: ὅταν δὲ τούτων εἷς γένηται καὶ

του ἀρετὴν, ἢ ἔστω μὴ, λεκτέον οὐ πάντας, οὐδ' ἐλευθέρου μόνον. ἀλλ' ὅσοι τῶν ἔργων εἰσὶν ἀφειμένοι τῶν ἀναγκαίων. τῶν δ' ἀναγκαίων οἱ μὲν ἑνὶ λειτουργοῦντες τὰ διαττα, δοῦλοι: οἱ δὲ κοινῇ, βάναυσοι καὶ θῆτες. φανερὸν δὲ ἐντεῦθεν μικρὸν ἐπισκεψαμένοις, πῶς ἔχει τοῦτο καὶ αὐτῶν: αὐτὸ γὰρ φανερὸν τὸ λεχθὲν ποιεῖ δῆλον. ἐπεὶ γὰρ πολιτεῖαι εἰσὶν αἱ πολιτεῖαι, καὶ εἴδη πολίτου ἀναγκαῖον εἶναι πολίτου, καὶ μάλιστα τὸν ἀρχομένου πολίτου. ὥστ' εἰ μὲν τινὶ πολιτείᾳ ὂν βάναυσον ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ τὸν θῆτα, πολίτας: εἰ δ' ἀδύνατον. οἷον, εἴ τις ἐστὶν, ἣν καλοῦσιν ἀριστοκρατικὴν: καὶ εἰ ἡ κατ' ἀρετὴν αἱ τιμαὶ διδόνται, καὶ κατ' ἀξίαν: οὐ γὰρ οἷόν τ' ἐπιτηδεύσαι τὰ τῆς ἀρετῆς ζῶντα βίον βάναυσον, ἢ θητικόν: εἰ δὲ τῆς ὀλιγαρχίας, θῆτα μὲν οὐκ εὐδέχεται εἶναι πολίτην: ἀρχὴ τιμημάτων γὰρ μεθέξεις τῶν ἀρχῶν: βάναυσον δ', εὐδέχεται: πλουτοῦσι γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ τῶν τεχνιτῶν. εἰ θήβαις δὲ νόμος ἦν τὸν δεκαετῆ τῶν μὴ ἀπογεγραμμένων τῆς ἀγορᾶς, μὴ μετέχειν ἀρχῆς. εἰ πολλαῖς δὲ πολιτείαις προσιφέλκεται καὶ τῶν ξένων ὁ νόμος: ὁ γὰρ ἐπὶ πολίτιδος ἔν τισι δημοκρατίαις πολίτης ἐστί. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς νόθους παρὰ πολλοῖς. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ δι' ἔνδειαν τῶν γνησίων πολιτῶν ποιοῦνται πολίτας τοὺς τοιούτους: διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν οὕτω χρῶνται τοῖς νόμοις, ὑπορρούντων δ' ὄχλου κατὰ μικρὸν παραιροῦνται τοὺς ἐκ δούλου πρῶτον ἢ δούλης: εἶτα τοὺς ἀπὸ γυναικῶν: τέλος δὲ μόνον τοὺς ἐξ ἀμφοῖν αὐτῶν πολίτας ποιοῦσιν. ὅτι μὲν οὖν εἴδη πολιτείᾳ πολίτου, φανερὸν ἐκ τούτων: καὶ ὅτι μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν, ὥσπερ καὶ ὅμηρος ἐποίησεν. ἀλλ' ὅπου δ' τοιοῦτον ἐπικρυπτόμενον ὄχλον, ἀπάτης χάριν τῶν συνοικούντων ὄντων. = ὡσεὶ τὸν ἀτίμητον, μετανάστην. ὡς πορ μέτοικος γάρ ἐστιν, ὁ τῶν τιμῶν μὴ μετέχων. πότερον μὲν οὖν ἕτερον, ἢ τὴν αὐτὴν θετέον, καθ' ἣν αἱρῆται ἀγαθός ἐστι, τὸν πολίτην ἀνδρὸς ἕνα, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἕνος μέν πόλεως, ὁ αὐτὸς: ἕνος δ', ἕτερος: καὶ εἶνος οὐ πᾶς, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς καὶ κύριος: ἢ δυνάμενος ἔσεσθαι κύριος, ἢ καθ' αὑτὸν, ἢ μετ' ἄλλων, τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διώρισται, τὸν μὲν τοιοῦτον πολίτην ἐροῦμεν εἶναι μᾶλλον τῶν ἄλλων μάλιστα τὸν μετέχοντα τοῦ ἄρχειν καὶ κρίνειν. τῶν δὲ πολιτειῶν τίνα τρόπον ἑκάστη συνίσταται, καὶ τίνα τὴν ἁρμόττουσαν ἑκάστοις, καὶ πῶς, ἐπισκεπτέον. πότερον μίαν θετέον πολιτείαν, ἢ πλείους. καὶ εἰ πλείους, πόσας, καὶ τίνας: καὶ διαφοραὶ πόσαι αὐτῶν εἰσιν. ἔστι δὲ πολιτεία πόλεως τάξις τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν,

CAP. IIII.

7 μὲν ἔστιν τῇ πολιτικῇ ἀρχήν, ᾗ δεῖ τὸν ἄρχοντα ἀρχόμενον μαθεῖν. οἷον, ἱππαρχεῖν ἱππαρχηθέντα: στρατηγεῖν στρατηγηθέντα, καὶ τὰ ξιαρχήσαντα, καὶ λοχαγήσαντα. διὸ καὶ λέγεται ὀρθῶς καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν δυ ἄρξαι, μὴ ἀρχθέντα: τούτων δὲ, ἀρετὴ μὲν ἑτέρα. δεῖ δὲ τὸν πολίτην ἔν ἀγαθὸν ἐπίστασθαι καὶ δύνασθαι, ἢ ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν. καὶ αὕτη ἀρετὴ πολίτου, ἔ τῇ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ἐπίστασθαι ἐπ' ἀμφότερα, καὶ ἀνδρὸς δὴ ἀγαθοῦ ἄμφω. καὶ εἰ ἕτε-
6 ρον εἶδος σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ἀρχικῆς. καὶ γὰρ ἀρχομένου μὲν: ἐλευθέρου δὲ, δῆλον ὅτι οὐ μία ἂν εἴη τῶν ἀγαθοῦ ἀρετή. οἷον δικαιοσύνη, ἀλλ' εἴδη ἕτερα, καθ' ἃ ἄρξει καὶ ἀρξεῖται. ὥσπερ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἑτέρα σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία: δόξαι γὰρ ἂν εἶναι δειλὸς ἀνὴρ, εἰ ἅτως ἀνδρεῖος εἴη, ὥσπερ γυνὴ ἀνδρεία: ἢ γυνὴ ἄλλως, εἰ ἅτα κόσμια εἴη, ὥσπερ ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός. ἐπεὶ καὶ οἰκονομία ἑτέρα ἀνδρὸς καὶ γυναικός. ἢ μὲν γὰρ, κτᾶσθαι: τῆς δὲ, φυλάττειν ὄργον ὄτιν.
4 ἡ δὲ φρόνησις ἀρχοντος ἴδιος ἀρετὴ μόνη: τοῖς γὰρ ἄλλοις ἔοικεν ἀναγκαῖον εἶναι κοινὰς καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ τῶν ἀρχόντων. ἀρχομένου μὲν δέ γε οὐκ ἔστιν ἀρετὴ φρόνησις, ἀλλὰ δόξα ἀληθὴς. ὥσπερ αὐλοποιοῦ γὰρ ὁ ἀρχόμενος: ὁ δ' ἄρχων αὐλητὴς ὁ χρώμενος. πότερον μὲν οὖν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, καὶ πολίτου σπουδαίου, ἢ ἑτέρα: ἢ πῶς ἡ αὐτὴ, καὶ πῶς ἑτέρα, φανερὸν ἐκ τούτων. τοῦδὲ δὲ τὸν πολίτην ἔτι
1 λείπεται ζητεῖν τῶν ἀπορουμένων: ὡς ἀληθῶς γὰρ, πότερον πολίτης ὄτιν, ᾧ κοινωνεῖν ἔξεστιν ἀρχῆς, ἢ καὶ τοὺς βαναύσους πολίτας θετέον. εἰ μὲν οὖν καὶ τούτους θετέον, οἷς μὴ μέτεστιν ἀρχῶν, οὐχ οἷόν τε παντὸς εἶναι πολίτου τὴν ἀρετήν: οὗτος γὰρ πολίτης. εἰ δὲ μηδεὶς τῶν τοιούτων πολίτης ἐν τίνι μόρει θετέος ἔνιστος: οὐδὲ γὰρ μέτοικος, οὐδὲ ξένος. ἢ διά γε τοῦτον τὸν λόγον, οὐδὲν φήσομεν συμβαί-
κ νειν ἄτοπον: οὐδὲ γὰρ οἱ δοῦλοι τῶν εἰρημένων οὐδὲν, οὐδ' οἱ ἀπελεύθεροι: ὄρθως γὰρ ἀληθὲς ὡς οὐ πάντας θετέον πολίτας, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν εἴη πόλις. ἐπεὶ οὐδ' οἱ παῖδες ὡσαύτως πολῖται καὶ οἱ ἄνδρες. ἀλλ' οἱ μὲν, ἁπλῶς: οἱ δ', ἐξ ὑποθέσεως: πολῖται μὲν γὰρ εἰσιν, ἀλλ' ἀτελεῖς. ἐν μὲν δὴ τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις παρ' ἐνίοις ἴσως δοῦλον ἢ βάναυσον ἢ ξενικὸν. διόπερ οἱ πολλοὶ τοιοῦτοι καὶ νῦν: ἡ δὲ βελτίστη πόλις οὐ ποιήσει βάναυσον πολίτην. εἰ δὲ καὶ οὗτος πολίτης, ἀλλὰ πολ-

τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πόλις ἐξ ἁπάντων τε τούτων: καὶ πρὸς τούτοις A 1
ἐξ ἄλλων ἀνομοίων σωίστηκεν εἰδῶν, ἀνάγκη μὲν μίαν εἶναι τὴν τῶν πο
λιτῶν πάντων ἀρετὴν. ὥσπερ οὐδὲ τῶν χορευτῶν κορυφαίου καὶ πα
ρασάτου. διότι μὲν τοίνυν ἁπλῶς οὐχ ἡ αὐτὴ, φανερὸν ἐκ τούτων. ἀλ
λ' ἆρα ἔξεστι τινος ἡ αὐτὴ ἀρετὴ πολίτου τε ἀγαθοῦ καὶ ἀνδρὸς ἀγα
θοῦ, φαμὲν δὴ δεῖν τὸν ἄρχοντα τὸν ἀγαθὸν εἶναι καὶ φρόνιμον:
δεῖν δὲ πολιτικὴν, ἀναγκαῖον εἶναι φρόνιμον. καὶ τὴν παιδείαν δ' ὑθὺς ἑτέ
ραν εἶναι λέγουσί τινες τῶν ἀρχόντων: ὥσπερ καὶ φαίνονται οἱ τῶν βασι- B
λέων υἱεῖς ἱππικὴν καὶ πολεμικὴν παιδευόμενοι. καὶ Εὐριπίδης φη Euripides.
σὶ, Μήμοι τὰ κόμψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ, ὡς οὐδέν τινα ἄρχοντος παι
δείαν. εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἄρχοντός τε ἀγαθοῦ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ: πο
λίτης δ' ἐστὶ καὶ ὁ ἀρχόμενος, οὐχ ἡ αὐτὴ ἁπλῶς ἂν εἴη πολίτου καὶ
ἀνδρός: τινος μέντοι πολίτου: οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἄρχοντος καὶ πολίτου. καὶ Jason.
διὰ τοῦτ' ἴσως ἰάσων ἔφη Πῆλιν, ὅτε μὲν τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιτάμενος
ἰδιώτης εἶναι. ἀλλὰ μὲν ἐπαινεῖταί γε τὸ δύασθαι ἄρχειν καὶ ἄρχε- C
σθαι, καὶ πολίτου δοκίμου ἡ ἀρετὴ εἶναι δ' δύασθαι καὶ ἄρχειν καὶ ἄρ
χεσθαι καλῶς. εἰ δὴ τὴν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς τίθεμεν ἀρχικὴν:
τὴν δὲ τοῦ πολίτου ἄμφω, οὐκ ἂν εἴη ἄμφω ἐπαινετὰ ὁμοίως. ἐπεὶ
δέ ποτε δοκεῖ ἀμφότερα καὶ οὐ ταυτὰ δεῖν ἄρχοντα μανθάνειν
καὶ τὸν ἀρχόμενον, τὸν δὲ πολίτην ἀμφότερ' ἐπίστασθαι καὶ μετέχειν
ἀμφοῖν, τοῦντεῦθεν ἂν κατίδοι τις: ἔστι γάρ ἀρχὴ δεσποτικὴ. ταύτην D
δὲ τὴν περὶ τἀναγκαῖα λεγόμενα, ἃ ποιεῖν ἐπίστασθαι δεῖ ἄρχοντ' οὐκ
ἀναγκαῖον, ἀλλὰ χρῆσθαι μᾶλλον: θάτερον δὲ καὶ ἀνδραποδώ-
δες. λέγω δὲ θάτερον, τὸ δύασθαι τὰς ὑπηρετεῖν ταῖς διακονικαῖς πρά
ξεις. δούλου δ' εἴδη πλείω λέγομεν: αἱ γὰρ ἐργασίαι πλείους. ὧν εἷς μέ
ρος κατέχουσιν οἱ χερνῆτες: οὗτοι δ' εἰσὶν, ὥσπερ σημαίνει καὶ τὸνομα αὐ
τῶν, οἱ ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν: ἐν οἷς ὁ βάναυσος τεχνίτης ἐστί. διὸ παρ' E
ἐνίοις οὐ μετεῖχον οἱ δημιουργοὶ τὸ παλαιὸν ἀρχῶν, πρὶν δῆμον γενέ
σθαι τὸν ἔσχατον. τὰ μὲν οὖν ἔργα τῶν ἀρχομένων οὕτως, οὐ δεῖ
δὴ ἀγαθοὺ, οὐδὲ δὴ πολιτικοῦ, οὐδὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθὸν
μανθάνειν, εἰ μή ποτε χρείας χάριν αὐτῷ πρὸς αὐτὸν: οὐ γὰρ ἔτι συμ
βαίνει γίνεσθαι. τὸν μὲν, δεσπότην: τὸν δὲ, δοῦλον. ἀλλ' ἔστι τις ἀρχὴ καθ'
ἣν ἄρχει τῶν ὁμοίων τῷ γένει, καὶ τῶν ἐλευθέρων: ταύτην γὰρ λέγο-

ζ θεσιν ἕτερον, ἀλλ' ἄλλος ἕτερον ἢ τῆς συμθέσεως. οἷον, ἁρμονίαις, τῶν αὐτῶν φθόγγων ἑτέραν εἶναι λέγομεν ἁρμονίαν: ὁτὲ μὲν ἡ δώριος: ὁτὲ δὲ, φρύγιος. εἰ δὴ βέλτιον ἔχει τὸν τρόπον, φανερὸν ὅτι μάλιστα λεκτέον τὴν αὐτὴν πόλιν εἰς τὴν πολιτείαν βλέποντας. ὄνομα δὲ καλεῖν ἕτερον, ἢ ταυτὸν, ἔξεστι καὶ τῶν αὐτῶν κατοικούντων αὐτὴν, καὶ πάμπαν ἑτέρων ἀνθρώπων. εἰ δὲ δίκαιον διαλύειν, ἢ μὴ διαλύειν, ὅταν εἰς ἑτέραν μεταβάλλῃ πολιτείαν ἡ πόλις, λόγος ἕτερος. Τῶν δὲ νῦν

η εἰρημένων ἐχόμενον ἐστιν ἐπισκέψασθαι, πότερον τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου φατέον εἶναι θετέον, ἢ μὴ τὴν αὐτήν. ἀλλὰ μὴν εἴ γε δεῖ ῥητόν τινα λαβεῖν, τὴν τοῦ πολίτου τύπῳ τινὶ περιληπτέον. ὥσπερ γὰρ ὁ πλωτὴρ εἷς τις τῶν κοινωνῶν ἐστιν, ὅτῳ καὶ ὁ πολίτην φαμέν. τῶν δὲ πλωτήρων, καίπερ ἀνομοίων ὄντων τὴν δύναμιν (ὁ μὲν γὰρ ἐστιν ἐρέτης: ὁ δὲ, κυβερνήτης: ὁ δὲ, πρωρεύς: ὁ δ' ἄλλην τιν' ἔχων τοιαύτην ἐπωνυμίαν) δῆλον ὡς ὁ μὲν ἀκριβέστατος ἑκάστου

θ λόγος, ἴδιος ἔσται τῆς ἀρετῆς. ὁμοίως δὲ καὶ κοινὸς ὅρος ἐφαρμόσει πᾶσιν: ἡ γὰρ σωτηρία τῆς ναυτιλίας ἔργον ἐστὶν αὐτῶν πάντων: πρὸς γὰρ ἕκαστος ὀρέγεται τῶν πλωτήρων. ὁμοίως τοίνυν καὶ τῶν πολιτῶν, καίπερ ἀνομοίων ὄντων, ἡ σωτηρία τῆς κοινωνίας ἔργον ἐστί: κοινωνία δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία. διὸ τὴν ἀρετὴν ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πολιτείαν. εἴπερ οὖν ἔστι πολείᾳ πολιτείας εἴδη, δῆλον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τοῦ σπουδαίου

ι πολίτου μίαν ἀρετὴν εἶναι, τὴν τελείαν: ὃν δ' ἀγαθὸν ἄνδρα φαμὲν εἶναι κατ' ἀρετὴν τελείαν. ὅτι μὲν οὖν ἐνδέχεται πολίτην εἶναι τοιοῦτον, μὴ ἀγαθὸν ἄνδρα, φανερόν. ἃ μὲν ἄλλα καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ὅτι διαπορεῖντας ἐπελθεῖν ἔστιν αὐτὸν λόγον πρὸς τῆς ἀρίστης πολιτείας: εἰ γὰρ ἀδύνατον ἐξ ἁπάντων σπουδαίων οὐ-

κ των εἶναι πόλιν: δεῖ δ' ἕκαστον τὸ κατ' αὐτὸν ἔργον οὗ ποιεῖν: τοῦτο δὲ ἀπ' ἀρετῆς. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ὁμοίους εἶναι πάντας οὓς πολίτας, οὐκ ἂν εἴη μία ἀρετὴ πολίτου καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ: τὴν μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου πολίτου, δεῖ πᾶσιν ὑπάρχειν: οὕτω γὰρ ἀρίστην ἀναγκαῖον εἶναι πόλιν: τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἀδύνατον, εἰ μὴ πάντας ἀναλκαίους ἀγαθὰς εἶναι δεῖ τοὺς ἐν τῇ σπουδαίᾳ πόλει πολίτας. ἔτι ἐπεὶ ἐξ ὁμοίων ἡ πόλις, ὥσπερ ζῶον ἀθρόως ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ψυχὴ ἐκ λόγου καὶ ὀρέξεως, καὶ οἰκία ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ κτῆσις ἐκ δεσπότου καὶ δούλου

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΛΑΖ ΡΩΜΑ

πολιτῶν τῷ κρατεῖν οὔσας, ἀλλὰ οὐ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον· ἔστι δὲν A
καὶ δημοκρατοῦνται τινὲς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὁμοίως τῆς πό-
λεως φατέον εἶναι ταύτης ἅς τῆς πολιτείας ταύτας πράξεις:
καὶ ἅς αἱ τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ τῆς τυραννίδος. Ἔοικε
δ' οἰκεῖος ὁ λόγος εἶναι τῆς ἀποφάσεως ταύτης πῶς ποτε χρὴ λέ-
γειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν, ἢ μὴ τὴν αὐτὴν, ἀλλ' ἕτεραν. ἡ
μὲν δὴν ἐπιπολαιοτάτη τῆς ἀποφάσεως ζήτησις πρὸς ἕν τόπον καὶ
τοὺς ἀνθρώπους ὁρᾶται: ἐνδέχεται γὰρ διαζευχθῆναι τὸν τόπον B
καὶ τοὺς ἀνθρώπους. καὶ τοὺς μὲν, ἕτερον: τοὺς δ', ἕτέρους οἰκή-
σαι τόπον. ταύτῃ μὲν δὴν προσοτέραν θετέον τὴν ἀποφάσιν: πολ-
λαχῶς γὰρ τῆς πόλεως λεγομένης, ἔστι πως δύμαρτα τῆς διαπο-
ρήσεως. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἕν αὐτὸν τόπον κατοικούντων ἀνθρώ-
πων, πότε δεῖ νομίζειν μίαν εἶναι τὴν πόλιν: οὐ γὰρ δὴ τοῖς
τείχεσιν: ἔστι γὰρ ἂν περιτειχίσῃ πολεοδομήσῃ περιβαλεῖν τὸ τεῖχος. τοι- Peloponnesus.
αύτη δ' ἴσως ἦν καὶ Βαβυλὼν καὶ πᾶσα, ἥτις ἔχει περιγραφὴν C Babylon.
μᾶλλον ἔθνους ἢ πόλεως. ἧς γε φασὶν ἑαλωκυίας τρίτῃ ἡ-
μέρᾳ οὐκ αἰσθέσθαί τι μέρος τῆς πόλεως. ἀλλὰ περὶ μὲν ταύ-
της τῆς ἀπορίας εἰς ἄλλον καιρὸν χρήσιμος ἡ σκέψις. περὶ
γὰρ μεγέθους τῆς πόλεως, τό, τε πόσον, καὶ πότερον ἕνα ἢ
πλείω συμφέρει, δεῖ μὴ λανθάνειν ἕν πολιτικόν. ἀλλὰ τῶν αὖ-
τῶν κατοικούντων τὸν αὐτὸν τόπον, πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος τοῦ- D
τὸ τῶν κατοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ
αἰεὶ τῶν μὲν, φθειρομένων: τῶν δὲ, γινομένων, ὥσπερ καὶ ποτα
μοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καίπερ
ἀεὶ τοῦ μὲν, ἐπιρρεομένου ὕματος: τοῦ δ', ὑπεξιόντος. ἢ οὐδὲ
μὲν ἀνθρώπους φατέον εἶναι οὐδὲ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν: E
τὴν δὲ πόλιν ἕτέραν: ἔπερ γάρ ἐστι κοινωνία τις ἡ πόλις: ἔστι δὲ
κοινωνία πολιτῶν, πολιτείας γινομένης ἑτέρας τῷ εἴδει, καὶ
διαφερούσης τῆς πολιτείας, ἀναγκαῖον εἶναι δόξειεν ἂν καὶ τὴν
πόλιν εἶναι μὴ τὴν αὐτὴν, ὥσπερ γε καὶ χορὸν: ὁτὲ μὲν, κωμι-
κὸν: ὁτὲ δὲ, τραγικὸν, ἕτερον εἶναί φαμεν, τῶν αὐτῶν πολλάκις
ἀνθρώπων ὄντων. ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν καὶ σύν-

CAP. II.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνάγων τὸν λόγον, πότερον
δεῖ τὴν πόλιν μᾶλλον εἶναι μίαν, ἢ πλείους. ἐπεὶ γὰρ μία μὲν
μάλιστα δοκεῖ εἶναι τῶν πόλεων ἡ μεγίστη, οἷον λέγω, ἡ Λακε-
δαιμονία καὶ ἡ Θηβαία, καὶ ἐν ποιήσει δὲ ἡ Ἰλιάς, καὶ τὸ Ἴλιον
ἕν ἕκαστον τούτων ἐστὶν ἐν ἐλάττοσι μέρεσιν ἢ ἕτερον τι τῶν
πολλῶν. ἀλλὰ μὴν ἥ γε πόλις ἐστὶ πλῆθος τι, καὶ διαιρετὸν εἰς
ἄλλο καὶ ἄλλο εἶδος: ἐκ μὲν γὰρ ἑνὸς ἀνθρώπου μᾶλλον ἡ συμ-
μαχία γίνεται, οἷον ἐκ Πανὸς ἢ ἐκ τῶν Πανῶν. ἐν οἷς δὲ τὸ πλῆθος
οὐκ ἐπὶ μέρει, ἀλλὰ κατὰ εἶδος, ἐκ τούτων ἡ πόλις ἐστίν. διὸ καὶ
τὸ ἦθος ἐν τοῖς μουσικοῖς τρόποις ἐκφέρει τὰς πόλεις, ὅτι ἢ μου-
σικὴ μεταβάλλει τὰ ἤθη τῶν ἀκουόντων, καὶ ἡ μεταβολὴ ἐν τοῖς
πλείοσιν ἔσται μᾶλλον μία τις οὖσα καὶ ὁμοία. ἔτι δὲ καὶ τὸ
ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐκφέρει τὰς πόλεις, ὅτι ἢ μουσικὴ μεταβάλλει
τὰ ἤθη τῶν ἀκουόντων, καὶ ἡ μεταβολὴ ἐν τοῖς πλείοσιν ἔσται μᾶλλον
μία τις οὖσα καὶ ὁμοία. ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐκφέρει τὰς πόλεις, ὅτι ἢ μουσικὴ μεταβάλλει τὰ ἤθη τῶν ἀκουόντων, καὶ ἡ μεταβολὴ ἐν τοῖς πλείοσιν ἔσται μᾶλλον

ἀόριστος ἀρχῶν κίνησις ἐστὶ καὶ δίκησις, ἀλλὰ ὁ κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν ὡρισμένος: τούτων γὰρ ἢ πᾶσιν, ἢ τισὶν, ἀποδίδοται τὸ βουλεύ-
εσθαι καὶ δικάζειν, ἢ ποῖ πάντων, ἢ ποῖ ἔνιων. τίς μὲν οὖν ἐστιν ὁ πολί-
j της, καὶ τούτων φανερὸν: ᾧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς Concludit. quia non in quo-
ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως: πόλιν δὲ cumque sit ——— Civitatem
τῶν ζώντων πλῆθος, ἱκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς, ὡς ἁπλῶς ad vitam.
Vide scholia. εἰπεῖν. ἐρίζονται δὲ πρὸς τὴν χρῆσιν πολίτην, τὸν ἐξ ἀμφοτέρων Dignitis enim a nobilitate
πολιτῶν καὶ μὴ θατέρου μόνον, οἷον πατρὸς ἢ μητρός. οἱ δὲ καὶ τοῦτ' pendent.
ἐπὶ πλέον ζητοῦσιν. οἷον, τοὺς πάππους δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πλείους. οὕτω + ἐρίζουσι more sophistarum Hinc
δὴ ἐριζομένων πολιτικῶς καὶ ταχέως, ἀποροῦσί τινες τὸν τρίτον verbum. Pathi.
k ἐκεῖνον, ἢ τέταρτον, πῶς ἔσται πολίτης. γοργίας μὲν οὖν ὁ λεοντῖνος: Gorgias Leontinus.
τὰ μὲν, ἴσως ἀπορῶν: τὰ δ' εἰρωνευόμενος, ἔφη. καθάπερ ὅλμους Gorgias sentētiā dubitat, quia
εἶναι φησὶ τοὺς ὅλμοις πεποιημένους, οὕτω καὶ λαρισαίους liberos nihilotior esse à ma-
φησὶ τοὺς δημιουργῶν πεποιημένους: ἔστι γάρ τινας λαρισοποι- gistratu. qui simul pulsare, dicit
οὺς. ἔστι δ' ἁπλοῦν: εἰ γὰρ μετεῖχον κατὰ τὸν ῥηθέντα διορισμὸν τῆς etc: sic etiam pueri sunt
πολιτείας, ἦσαν ἂν πολῖται: καὶ γὰρ οὐδὲ δυνατὸν ἐφαρμόττειν δι' Legentes Legunt: ne pueros.
ἓν πολίτου, ἢ ἓν πολίτιδος, τοὺς τῶν πρώτων οἰκιστῶν ἢ κτιστῶν.
l ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνοι μᾶλλον ἔχουσιν ἀπορίαν, ὅσοι μετέσχον, μεταβο- Alia dubitatio de civibus, qui
Alcæus. λῆς γενομένης πολιτείας. οἷον, ἀθήνησιν ἐποίησε κλεισθένης μετὰ τὴν post eiectionem tyrannorum
Clistenes. τῶν τυράννων ἐκβολήν: πολλοὺς γὰρ ἐφυλέτευσε ξένους καὶ δούλους civitatem donavit, vel ea'
μετοίκους. δι' ἀμφισβήτημα δὲ πρὸς τούτους ὅτιν, οὐ τὸν πολίτην, ἀλ-
λὰ πότερον ἀδίκως ἢ δικαίως. καίτοι καὶ τοῦτον τὸν ἔτι προσαπορήσει-
εν, ἆρ' ἐὰν μὴ δικαίως πολίτης, οὐ πολίτης: ὡς τῶν δ' ἀναμφίλογον τοῦτ'
ἀδίκου καὶ τὸ ψευδοῦς. ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν καὶ ἀρχόντας τινὰς ἀδίκως, ὃς
m ἄρχειν μὲν φήσομεν, ἀλλ' οὐ δικαίως. ὁ δὲ πολίτης ἀρχῆ τινι διωρισμέ- Concludit. Sed quidem cives
νος ὅτιν: ὁ γὰρ κοινωνῶν τῆς ζωῆς δὲ ἀρχῆς, πολίτης ἐστὶν, ὡς ἔφαμεν, ea, sed non iniuste quemadmo-
δῆλον οὖν ὅτι πολίτας μὲν ἔστιν φατέον καὶ τούτους. πῶς δὲ τὸ δικαίως ingenuos. quamvis iniuste
ἢ μὴ δικαίως, σαφὲς ἐπὶ πρὸς τὴν εἰρημένην πρότερον ἀμφισβήτησιν: in principio huius libri. A.
ἀποροῦσι γάρ τινες πότ' ἡ πόλις ἔπραξε, καὶ πότε οὐχ ἡ πόλις. οἷον
ὅταν ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ τυραννίδος γένηται δημοκρατία: τότε γὰρ οὔτε
τὰ συμβόλαια ἔνιοι βούλονται διαλύειν ὡς οὐ τῆς πόλεως, ἀλλὰ
τοῦ τυράννου λαβόντος. οὔτ' ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων, ὡς ἔνιας τῶν

ἀλλὰ καθάπερ καὶ παῖδας οὐ μὴ πω δι' ἡλικίαν ἐγγεγραμμένους, καὶ D
οὐ γέροντας πρὶς ἀφειμένους, φατέον εἶναι μέν πως πολίτας, οὐχ ἁ-
πλῶς δὲ λίαν, ἀλλὰ προσθέντας οὐ μὴ, ἀτελεῖς: οὐ δὲ, παρηκμα
κότας, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον: οὐδὲν γὰρ διαφέρει: δῆλον γὰρ δ' λεγόμενον:
ζητοῦμεν γὰρ τὸν ἁπλῶς πολίτην, καὶ μηδὲν ἔχοντα τοιοῦτον ἔγκλη
μα, διορθώσιος δεόμενον: ἐπεὶ καὶ τῶν ἀτίμων, καὶ φυγάδων,
ὅτι τὰ τοιαῦτα καὶ διαπορεῖν καὶ λύειν. πολίτης δ' ἁπλῶς οὐδενὶ
τῶν ἄλλων δείξεται μᾶλλον, ἢ τῷ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς: τῶν
δ' ἀρχῶν, αἱ μὲν εἰσὶ διηρημέναι κατὰ χρόνον. ὥστ' ἐνίας μὲν ὅλως E
δὶς δὲν αὐτὸν οὐκ ἔξεσιν ἄρχειν: ἢ διὰ ζώνων ὡρισμένων χρόνων: ὁ δ' ἀό
ριστος. οἷον ὁ δικαστὴς καὶ ἐκκλησιαστής. τάχα μὲν οὖν οὐ τι φαίνεται, οὐδ'
ἄρχοντας εἶναι οὐ τοιούτους: οὐδὲ μετέχειν διὰ ταῦτ' ἀρχῆς. καίτοι
γελοῖον οὐ κυριωτάτους ἀποδοῦναι ἀρχῆς. ἀλλὰ διαφερέτω μηδέν:
ὀνόματος γὰρ ὁ λόγος: ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ἐπὶ δικαστοῦ καὶ ἐκ
κλησιαστοῦ, τί δεῖ ταῦτ' ἄμφω καλεῖν: ἔστω δὴ διορισμοῦ χάριν, ἀόρι
στος ἀρχή. τιθέμεν δὴ πολίτας οὐ οὕτω μετέχοντας: ὁ μὲν οὖν μά
λιστ' ἐπὶ ἐφαρμόττας πολίτης ἐστὶ πάντας οὐ λεγομένους πολίτας,
ἀριστον τοιοῦτος ὅτι. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅλως τῶν πεφυκότων, ἐν οἷς F
τὰ ὑποκείμενα διαφέρει τῷ εἴδει: καὶ ὁ μὲν αὐτῶν, ἐστὶ πρῶτον: ὁ δὲ,
δεύτερον: τὸ δ', ἐξόμενον, ἢ τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν ἢ τοιαῦτα, τὸ κοι
νὸν: ἢ γλίχρως. τὰς δὲ πολιτείας ἑρῶμεν εἴδει διαφερούσας ἀλλή-
λων. καὶ ταύτας μὲν, ὑστέρας: ταύτας δὲ, πρότερας οὔσας: ταύτας γὰρ ἡμαρτη-
μένας καὶ παρεκβεβηκυίας ἀναγκαῖον ὑστέρας εἶναι τῶν ἀναμαρ-
τήτων: ταύτας δὲ παρεκβεβηκυίας πῶς λέγομεν, ὕστερον ἔσται φανερόν. G
ὥστε καὶ δὴν πολίτην ἕτερον ἀναγκαῖον εἶναι δὴν καθ' ἑκάστην πολι-
τείαν. διόπερ ὁ λεχθεὶς, ἐπὶ μὲν δημοκρατίας μάλιστ' ὅτι πολίτης: ἐπὶ
δὲ ταῖς ἄλλαις, ἐνδέχεται μὲν, οὐ μὴν ἀναγκαῖον: ἐπ' ἀίαις γὰρ οὐκ
ἔστι δῆμος: οὐδ' ἐκκλησίαν νομίζουσιν, ἀλλὰ συγκλήτους. καὶ ταῖς δί Lacedæ.
καις δικάζουσι κατὰ μέρος: οἷον ἐν λακεδαίμονι ταῖς τῶν συμβολαί-
ων δικάζει τῶν ἐφόρων ἄλλος ἄλλας: οἱ δὲ γέροντες ταῖς φονικῆς. ἑτέ-
ρα δ' ἴσως ἀρχή τις ἑτέρας. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ἐπὶ καρχηδό- H Carthag.
νος: πάσας γὰρ ἀρχαί τινες κρίνουσι ταῖς δίκας: ἀλλ' ἔχει γὰρ διόρθω-
σιν ὁ τῆς πολίτου διορισμός: ἐπὶ γὰρ ταῖς ἄλλαις πολιτείαις, οὐχ ὁ

ἀόριστος

γος. ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον ἅπαντος, ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν, ὀλίγους δὲ, δόξειεν ἂν λύεσθαι καὶ τὴν ἔχειν ἀπορίαν, τάχα δὲ κἂν ἀληθεύειν. τοὺς γὰρ πολλοὺς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνὴρ, ὅμως εἰδέχεται συνελθόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων, οὐχ ὡς ἕκαστον, ἀλλ' ὡς σύμπαντας. οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα, τῶν εἰς μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων: πολλῶν γὰρ ὄντων, ἕκαστον μόριον ἔχειν ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ γίνεσθαι συνελθόντας, ὥσπερ εἷς ἄνθρωπον ἅπαντος, πολύποδα καὶ πολύχειρα, καὶ πολλὰς ἔχοντα αἰσθήσεις, οὕτω καὶ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν διάνοιαν. διὸ καὶ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν: ἄλλοι γὰρ ἄλλό τι μόριον: πάντα δὲ πάντες. ἀλλὰ τούτῳ διαφέρουσιν οἱ σπουδαῖοι τῶν αὐθρώπων ἑκάστου τῶν πολλῶν, ὥσπερ καὶ τῶν μὴ καλῶν, τοὺς καλοὺς φασὶ: καὶ τὰ γεγραμμένα διὰ τέχνης τῶν ἀληθινῶν, τῷ συνῆχθαι τὰ διεσπαρμένα χωρὶς εἰς ἓν. ἐπεὶ κεχωρισμένων γε κάλλιον ἔχειν τὸ γεγραμμένου τουδὶ μὲν ὀφθαλμὸν: ἑτέρᾳ δέ τινος ἕτερον μόριον. εἰ μὲν οὖν πᾶσι πάντα δῆμον, καὶ πᾶσι πᾶν πλῆθος, οὐδὲν ταύτῃ ἔστιν τὴν διαφορὰν τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς ὀλίγους σπουδαίους, ἄδηλον. ἴσως δὲ νὴ Δία δῆλον ὅτι πᾶσιν οὐκ ἀνθρώπινον: ὁ γὰρ αὐτὸς κἂν ἴσως τῶν θηρίων κρίσειε λόγος. καίτοι τί διαφέρουσί τινες τῶν θηρίων ὡς ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλὰ πᾶσί γε πλῆθος οὐδὲν ἔστιν. κωλύει τὸ λεχθὲν ἀληθῶς. διὸ καὶ τὴν πρότερον ἐρημίαν ἀπορίαν λύσειεν ἂν τις διὰ τούτων, καὶ τὴν ἐρημίαν αὐτῆς. τίνων δεῖ κυρίους εἶναι τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν. τοιοῦτοι δ' εἰσὶν, ὅσοι μήτε πλούσιοι, μήτε ἀξίωμα ἔχουσιν ἀρετῆς μηδενὸς: τὸ μὲν γὰρ μετέχειν αὐτοὺς τῶν ἀρχῶν τῶν μεγίστων, οὐκ ἀσφαλές: διά τε γὰρ ἀδικίαν, καὶ δι' ἀφροσύνην, τὰ μὲν ἀδικεῖν ἂν: τὰ δ' ἁμαρτάνειν αὐτοὺς. τὸ δὲ μὴ μεταδιδόναι, μηδὲ μετέχειν, φοβερόν: ὅταν γὰρ ἄτιμοι πολλοὶ καὶ πένητες ὑπάρχωσι, πολεμίων ἀναγκαῖον εἶναι πλήρη τὴν πόλιν ταύτην. λείπεται δὴ τὸ βουλεύεσθαι καὶ κρίνειν μετέχειν αὐτούς. διόπερ καὶ Σόλων καὶ τῶν ἄλλων τινὲς τῶν νομοθετῶν, τάττουσιν ἐπί τε τὰς αἱρετὰς καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων: ἄρχειν δὲ καταμόνας οὐκ ἐῶσι: πάντες μὲν γὰρ ἔχουσι ἱκα-

Solon.

ξωλῆς τελείας καὶ αὐτάρκους: ἆρ' ἔστιν ὡς φαμεν, ἂν ζῇ οὕτω μόνως καὶ καλῶς. τῶν καλῶν ἄρα πραξέων χάριν θετέον εἶναι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, ἀλλ' οὐ τὴν συζῆν. διόπερ ὅσοι συμβάλλονται πολεῖσον εἰς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν ζῶντες τῆς πόλεως μέτεστιν πολεῖον, ἢ ζῆς κατὰ μὲν εὐθυδρίαν καὶ γένος ἴσοις ἢ μείζοσι: κατὰ δὲ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν ἀνίσοις, ἢ ζῆς κατὰ πολοῖτον ὑπερέχουσι: κατ' ἀρετὴν δ' ὑπερεχομένους. ὅλως μὲν δὴ πάντες οἱ περὶ τῶν πολιτειῶν ἀμφισβητοῦντες, μόρος τι τοῦ δικαίου λέγουσι, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἔχει δ' ἀπορίαν τὶ δεῖ κύριον εἶναι τῆς πόλεως: ἢ γάρ τοι τὸ πλῆθος, ἢ τοὺς πλουσίους, ἢ τοὺς ἐπιεικεῖς, ἢ τὸν βέλτιστον ἕνα πάντων, ἢ τύραννον, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεται δυσκολίαν: τὶ γὰρ ἂν οἱ πένητες, διὰ δ' πλείους εἶναι, διανέμωνται τὰ τῶν πλουσίων, τοῦτ' οὐκ ἄδικόν ἐστιν: ἔδοξε γὰρ νὴ Δία τῷ κυρίῳ δικαίως. τὴν δὴ ἀδικίαν τὶ χρὴ λέγειν τὴν ἐσχάτην. πάλιν τε πάντων ληφθέντων οἱ πλείους τὰ τῶν ἐλαττόνων ἂν διανέμωνται, φανερὸν ὅτι φθείρουσι τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴν, οὐχ ἡ γ' ἀρετὴ φθείρει τὸ ἔχον αὐτήν: οὐδὲ τὸ δίκαιον πόλεως φθαρτικόν. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ὃν νόμον θῶνται, οὐχ οἵόντ' εἶναι δίκαιον. ἔτι καὶ ταῖς πραξέσι, ὅσας ὁ τύραννος ἔπραξεν, ἀναγκαῖον εἶναι πάσας δικαίας: βιάζεται γὰρ ὡς κρείττων, ὥσπερ καὶ ὁ πλῆθος τοὺς πλουσίους. ἀλλ' ἆρα τοὺς ἐλάττους δίκαιον ἄρχειν καὶ τοὺς πλουσίους. ἂν δὲ κἀκεῖνοι ταῦτα ποιῶσι, καὶ διαρπάζωσι καὶ τὰ κτήματα ἀφαιρῶνται τοῦ πλήθους, τοῦτ' ἔστι δίκαιον, καὶ θάτερον ἄρα. ταῦτα μὲν δὴ νῦν ὅλα πάντα φαῦλα, καὶ οὐ δίκαια, φανερόν: ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς ἄρχειν δεῖ καὶ κυρίους εἶναι πάντων. οὐκοῦν ἀνάγκη τοὺς ἄλλους ἀτίμους εἶναι πάντας, μὴ ζημιουμένους ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς: ζημιὰς γὰρ λέγομεν εἶναι τὰς ἀρχάς. ἀρχόντων δ' αἰεὶ τῶν αὐτῶν, ἀνάγκαιον εἶναι τοὺς ἄλλους ἀτίμους. ἀλλ' εἴη ἂν ἀσυμβατώτατον ἄρχειν βέλτιον, ἀλλ' ἔτι ὀλιγαρχικώτερον: οἱ γὰρ ἄζημοι πλείους. ἀλλ' ἴσως φαίη τις ἂν τὸ κύριον ὅλως ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ μὴ νόμον, φαῦλον, ἔχοντά γε τὰ συμβαίνοντα πάθη περὶ τὴν ψυχήν. ἂν δὴ ἡ νόμος μὲν, ὀλιγαρχικὸς δὲ ἡ δημοκρατικός, τὶ διοίσει τοῖς ἐν ἀπορίαις: συμβήσεται γὰρ ὁμοίως τὰ λεχθέντα πρότερον. τοῖς μὲν δὴ τῶν ἄλλων, ἔστω τῆς ἑτέρας λό-

CAP. VII.

οὐδ' ὅπως μηδεὶς ἄδικος ἔσαι τῶν ὑπὸ ταὶς συνθήκαις, μὴ δὲ μοχθηρίαν ἕξει μηδὲ μίαν, ἀλλὰ μόνον ὅπως μηδὲν ἀδικήσωσιν ἀλλήλους. τοῖς δ' ἀρετῆς καὶ κακίας τὴν πολιτικὴν διασκοποῦσιν ὅσοι φροντίζουσιν εὐνομίας. ἢ καὶ φανερὸν, ὅτι δεῖ τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι ἐὰν τῇ γ' ὡς ἀληθῶς ὀνομαζομένῃ πόλει, μὴ λόγου χάριν: γίνεται γὰρ ἡ κοινωνία συμμαχία τῶν ἄλλων, τόπῳ διαφέρουσα μόνον τῶν ἄπωθεν συμμάχων: καὶ ὁ νόμος συνθήκη. καὶ καθάπερ ἔφη Λυκόφρων ὁ σοφιστὴς, ἐγγυητὴς ἀλλήλοις τῶν δικαίων, ἀλλ' οὐχ οἵους ποιεῖν ἀγαθοὺς καὶ δικαίους τοὺς πολίτας. ὅτι δὲ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, φανερόν: εἰ γάρ τις καὶ συνάγοι τοὺς τόπους εἰς ἓν, ὥστε ἅπτεσθαι τοῦ μεγαρέων πόλιν καὶ κορινθίων τοῖς τείχεσιν, ὅμως οὐ μία πόλις: οὐδ' εἰ πρὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίας ποιήσαιντο. καίτοι τοῦτο τῶν ἰδίων ταῖς πόλεσι κοινωνημάτων ἐστίν. ὁμοίως δ' οὐδ' εἴ τινες οἰκοῖεν χωρὶς μὲν, μὴ μὴν τοσοῦτον ἄπωθεν, ὥστε μὴ κοινωνεῖν, ἀλλ' εἰ καὶ νόμοι αὐτοῖς εἶεν, τοῦ μὴ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικεῖν ποιοῦντας τὰς μεταδόσεις. οἷον εἰ ὁ μὲν εἴη τέκτων: ὁ δὲ, γεωργὸς: ὁ δὲ, σκυτοτόμος: ὁ δ', ἄλλό τι τοιοῦτον: καὶ τὸ πλῆθος εἴη μυρίοι: μὴ μέντοι κοινωνοῖεν ἄλλου μηδενὸς ἢ τῶν τοιούτων. οἷον, ἀλλαγῆς, καὶ συμμαχίας, οὐδ' οὔπω που πόλις. διὰ τίνα δή ποτ' αἰτίαν: οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ μὴ σύνεγγυς εἶναι τῆς κοινωνίας: εἰ γὰρ καὶ συνέλθοιεν ὅπως κοινωνοῦντες, ἕκαστος μέντοι χωστο τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ὡς πόλει, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὡς ἐπιμαχίας οὔσης, βοηθοῦντες τοῖς μὴ ἀδικοῦντας μόνον, οὐδ' οὕτως ἂν εἶεν δόξειε πόλις τοῖς ἀκριβῶς θεωροῦσιν, εἴπερ ὁμοίως ὁμιλοῖεν συνελθόντες καὶ χωρὶς. φανερὸν τοίνυν ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστι κοινωνία τόπου καὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τῆς μεταδόσεως χάριν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσαι πόλις: οὐ μὴν οὐδ' ὑπαρχόντων τούτων ἁπάντων, ἤδη πόλις. ἀλλ' ἡ τοῦ εὖ ζῆν κοινωνία, καὶ τοῖς οἰκίαις, καὶ τοῖς γένεσι, ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους. οὐκ ἔσαι μέντοι τοῦτο μὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα κατοικούντων τόπον καὶ χρωμένων ἐπιγαμίαις. διὸ κηδεῖαί τ' ἐγένοντο κατὰ τὰς πόλεις, καὶ φρατρίαι, καὶ θυσίαι, καὶ διαγωγαὶ τοῦ συζῆν: ὁ δὲ βίου τοῦτον φιλίας ἔργον: ἡ γὰρ τοῦ συζῆν προαίρεσις, φιλία. τέλος μὲν οὖν πόλεως τὸ εὖ ζῆν: ταῦτα δὲ τοῦ τέλους χάριν. πολις δὲ, ἡ γενῶν καὶ κωμῶν κοινωνία,

βαίνει, καθάπερ εἴρηται μοι: τοῦ μὲν, ὀλίγους εἶναι: τοῦ δὲ, πολλοὺς. οὐ πο- A
ροῦσι μὲν γὰρ ὀλίγοι: τῆς δ' ἐλευθερίας μετέχουσι πάντες, δι' ἃς αἰτί-
ας ἀμφισβητοῦσιν ἀμφότεροι τῆς πολιτείας. Λεκτέον δὲ πρῶ
τον τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ δημοκρατίας: καὶ τί τ'
δίκαιον, τό, τε ὀλιγαρχικὸν, καὶ δημοκρατικόν: πάντες γὰρ ἅπτονται
δικαίου τινός, ἀλλὰ μέχρι τινὸς προέρχονται. καὶ λέγουσιν οὐ πᾶν τὸ
κυρίως δίκαιον. οἷον, δοκεῖ ἴσον τ' δίκαιον εἶναι καὶ ἔστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, B
ἀλλὰ τοῖς ἴσοις: καὶ τὸ ἄνισον δοκεῖ δίκαιον εἶναι: καὶ γάρ ἐστιν, ἀλλ' οὐ
πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνίσοις: οἱ δὲ, τοῦτ' ἀφαιροῦσι, τὸ οἷς, καὶ κρίνουσι κα-
κῶς: τὸ δ' αἴτιον ὅτι περὶ αὑτῶν ἡ κρίσις. σχεδὸν δ' οἱ πολῖται φαῦλοι
κριταὶ περὶ τῶν οἰκείων: ὥστ' ἐπεὶ τ' δίκαιον τισὶ, καὶ διήρηται πολ-
λαχῶς τοῦτον πρόσωπον ἐπί τε τῶν πραγμάτων, καὶ οἷς: καθάπερ εἴρηται πρότε-
ρον περὶ τοῖς ἠθικοῖς, τοῦ μὲν τὸ πράγματος ἰσότητα ὁμολογοῦσι: τὴν
δὲ οἷς, ἀμφισβητοῦσι, μάλιστα μὲν διὰ τ' λεχθὲν ἄρτι, διότι κρίνουσι
τὰ περὶ αὑτοῖς κακῶς: ἔπειτα δὲ, καὶ διὰ τὸ λέγειν μέχρι τινὸς ἑκα- C
τέρους δίκαιόν τι, νομίζουσι δίκαιον λέγειν ἁπλῶς: οἱ μὲν γὰρ ἂν κα-
τά τι ἄνισοι ὦσιν, οἷον χρήμασιν, ὅλως οἴονται ἀνίσοι εἶναι. οἱ δ' ἂν κα-
τά τι ἴσοι, οἷον, ἐλευθερίᾳ, ὅλως ἴσοι. τ' δὲ κυριώτατον οὐ λέγουσιν: εἰ
μὲν γὰρ τῶν κτημάτων χάριν ἐκοινώνησαν καὶ συνῆλθον, τοσοῦτον
μετέχουσι τῆς πόλεως, ὅσον περ καὶ τῆς κτήσεως. ὥσθ' ὁ τῶν ὀλι-
γαρχικῶν λόγος δόξειεν ἂν ἰσχύειν: οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον ἴσον μετέχειν D
τῶν ἑκατὸν μνῶν, τὸν εἰσενέγκαντα μίαν μναῦν, τῷ δόντι τ' λοιπὸν πᾶν:
οὔτε τῶν ἐξαρχῆς, οὔτε τῶν ἐπιγινομένων. εἰ δὲ μήτε τοῦ ζῆν μόνον
ἕνεκεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ εὖ ζῆν: καὶ γὰρ ἂν δούλων καὶ τῶν
ἄλλων ζώων εἴη πόλις. νῦν δ' οὐκ ἔστι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν εὐδαι-
μονίας, μηδὲ τοῦ ζῆν κατὰ προαίρεσιν: μήτε συμμαχίας ἕνεκεν E
ὅπως μηδενὸς ἀδικῶνται. μήτε διὰ τὰς ἀλλαγὰς καὶ τὴν χρῆσιν
τὴν πρὸς ἀλλήλους: καὶ γὰρ ἂν τυρρηνοὶ καὶ καρχηδόνιοι, καὶ πάν- Tyrrhe-
τες οἷς ἔστι σύμβολα πρὸς ἀλλήλους, ὡς μιᾶς ἂν πολῖται πόλεως Carthagi-
ἦσαν. εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς περὶ τῶν εἰσαγωγίμων καὶ σύμβο-
λα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας. ἀλλ' οὔτ'
ἀρχαὶ παρ' αὐτοῖς κοιναὶ κατέστασιν, ἀλλ' ἕτεραι παρ' ἑκατέ-
ροις, οὔτε τοὺς ποιοὺς τινας εἶναι δεῖ, φροντίζουσιν ἕτεροι τοὺς ἑτέρους.

τῶν ἐρημιῶν, τυραννὶς μὲν, βασιλείας: ὀλιγαρχία δὲ, ἀριστοκρατίας: δημοκρατία δὲ, πολιτείας: ἡ μὲν γὰρ τυραννὶς, ἔστι μοναρχία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦντος: ἡ δ' ὀλιγαρχία, πρὸς τὸ τῶν εὐπόρων. ἡ δὲ δημοκρατία, πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τῶν ἀπόρων. πρὸς δὲ τὸ κοινὸν λυσιτελοῦν, οὐδεμία αὐτῶν. δεῖ δὲ μικρῷ διὰ μακροτέρων εἰπεῖν, τὴν ἑκάστη τούτων τῶν πολιτειῶν ἐστι: καὶ γὰρ ἔχει τινὰς ἀπορίας. τῷ δὲ πολλὰ ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι, καὶ μὴ μόνον ἀπορεῖν πρὸς τὸ πρακτέον, οἰκεῖοί ἐστι δὲ μὴ παροραῖν, μὴ δέ τι καταλέπειν, ἀλλὰ δηλοῦν τὴν πολιτείαν ἑκάστου ἀληθῆ. ἔστι δὲ τυραννὶς μὲν, μοναρχία, καθάπερ εἴρηται, δεσποτικὴ, τῆς πολιτικῆς κοινωνίας: ὀλιγαρχία δ', ὅταν ὦσι κύριοι τῆς πολιτείας οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες. δημοκρατία δὲ, τοὐναντίον, ὅταν οἱ μὴ κεκτημένοι πλῆθος οὐσίας, ἀλλ' ἄποροι. πρώτη δ' ἀπορία πρὸς τὸν διορισμόν ἐστιν: εἰ γὰρ εἶεν οἱ πλείους, ὄντες ἄποροι, κύριοι τῆς πόλεως. δημοκρατία δ' ὅτιν, ὅταν ἡ κύριον τὸ πλῆθος. ὁμοίως δὲ πάλιν, κἂν ἔστιν συμβαίνῃ, τοὺς ἀπόρους ἐλάττους μὲν εἶναι τῶν εὐπόρων: κρείττους δ' ὄντας, κυρίους εἶναι τῆς πολιτείας: ὅπου δ' ὀλίγον κύριον πλῆθος ὀλιγαρχίαν εἶναι φασὶν, οὐκ ἀεὶ καλῶς δόξειεν διωρίσθαι περὶ τῶν πολιτειῶν. ἀλλαμὴν, κἂν τις συνθεὶς τῇ μὲν ἀπορίᾳ τὸν ὀλιγότητα: τῇ δ' ἀπορίᾳ τὸ πλῆθος, οὕτω προσαγορεύοι τὰς πολιτείας: ὀλιγαρχίαν μὲν, ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οἱ εὔποροι, ὀλίγοι τὸ πλῆθος ὄντες: δημοκρατίαν δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἄποροι, πολλοὶ τὸ πλῆθος ὄντες, ἄλλην ἀπορίαν ἔχει. τίνασι γὰρ ὁρίζωμεν τὰς ἀρίστας πολιτείας, τίνι ἐν ᾗ πλείους εὔποροι, καὶ ἐν ᾗ ἐλάττους οἱ ἄποροι. κύριοι δ' ἑκάτεροι τῶν πολιτειῶν; εἴπερ μὴ δὲ μία ἄλλη πολιτεία, παρὰ τὰς εἰρημένας ἐστὶν. ἔοικε τοίνυν ὁ λόγος ποιεῖν δῆλον ὅτι τὸ μὲν ὀλίγους, ἢ πολλοὺς εἶναι κυρίους, συμβεκηκός ἐστι: δ' μὲν, τοῖς ὀλιγαρχίαις: τὸ δὲ, τοῖς δημοκρατίαις. διὰ τὸ γὰρ μὲν εὐπόρους, ὀλίγους: πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ἀπόρους πανταχοῦ. διὸ καὶ οὐ συμβαίνει τὰς ῥηθείσας αἰτίας γίνεσθαι διαφοράς: ᾧ δὲ διαφέρουσιν ἥτε δημοκρατία, καὶ ἡ ὀλιγαρχία ἀλλήλων, πενία καὶ πλοῦτός ἐστι. καὶ ἀναγκαῖον μὲν, ὅπου ἂν ἄρχωσι διὰ πλοῦτον, αὖτ' ἐλάττους, αὖτε πλείους, εἶναι ταύτην ὀλιγαρχίαν: ὅπου δ' οἱ ἄποροι, δημοκρατίαν. ἀλλὰ συμ-

Tyrannis — Tyrannical
Aristocratia — Oligarchia
Politia — Democratia

Tyrannis Despotica regni civilis
Oligarchia
Democratia
} species.

Subditus de speciebus.

Solutio aporiæ. Cui dicat. Multitudo in oligarchia, 3. Oligarchiæ primus dicitur, democratia multitudo: cum primi magnæ efficiant, et divites primi pauperes multo numero vincant.

Paupertas, et divitiæ matrices Oligarchiæ, et Democratiæ.

αὐτὸς, κατὰ συμβεβηκὸς μετέχει τῆς ἀσφαλείας: ὁ μὲν γὰρ, πλώ- A
τὴρ: ὁ δὲ, τῶν γυμναζομένων εἷς γίνεται, παιδοτρίβης ὤν. διὸ καὶ
ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς, ὅταν ᾖ κατ' ἰσότητα τῶν πολιτῶν συνεστηκυῖα
καὶ καθ' ὁμοιότητα, κατὰ μέρος ἀξιοῦσιν ἄρχειν. πρότερον μὲν ᾖ πέ-
φυκεν ἀξιοῦντες, εἰ μέρη λειτουργεῖν καὶ σκοπεῖν ἕνα πάλιν τὸ αὐτῶν
ἀγαθόν. ὥσπερ πρότερον αὐτὸς αὑτὸν ἄρχων ἐσκόπει δ' ἐκείνῳ συμφέρον.
νῦν δὲ διὰ ταῖς ὠφελείαις ταῖς ἀπὸ τῶν κοινῶν, καὶ ταῖς εἰ τῆς ἀρχῆς, B
βούλονται συνεχῶς ἄρχειν. οἷον, εἰ σωίβαινεν ὑγιαίνειν ἀεὶ τοῖς ἄρχου-
σι, νοσοκόμοις οὖσι: καὶ γὰρ ἂν οὕτως ἴσως ἐδίωκεν ταῖς ἀρχάς. φανερὸν οὖν
τοίνυν ὡς ὅσαι μὲν πολιτεῖαι τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦσιν, αὗται
μὲν ὀρθαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι κατὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον: ὅσαι δὲ τὸ σφέ-
τερον μόνον τῶν ἀρχόντων, ἁμαρτημέναι πᾶσαι, καὶ παρεκβάσεις
τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν: δεσποτικαὶ γάρ: ἡ δὲ πόλις κοινωνία τῶν ἐλευ-
θέρων ἐστί. Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐχόμενόν ἐστι ταῖς πολιτείαις C
ἐπισκέψασθαι πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ τίνες εἰσὶ. καὶ πρῶτον ταῖς ὀρ-
θαῖς αὐτῶν: καὶ γὰρ αἱ παρεκβάσεις ἔσονται φανεραὶ, τούτων διω-
ρισθεισῶν. ἐπεὶ δὲ πολιτεία μὲν καὶ πολίτευμα σημαίνει ταὐτόν:
πολίτευμα δ' ἐστὶ τὸ κύριον τῶν πόλεων: ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ
ἕνα, ἢ ὀλίγους, ἢ τοὺς πολλούς, ὅταν μὲν ὁ εἷς, ἢ οἱ ὀλίγοι, ἢ οἱ πολλοὶ,
πρὸς δὲ κοινὸν συμφέρον ἄρχωσι, ταύτας μὲν ὀρθὰς ἀναγκαῖον εἶναι
ταῖς πολιτείαις: ταῖς δὲ πρὸς τὸ ἴδιον, ἢ τὸν ἕνα, ἢ τῶν ὀλίγων, ἢ τὸ
πλῆθος, παρεκβάσεις: ἢ γὰρ οὐ πολίτας φατέον εἶναι τοὺς μετέχον- D
τας, ἢ δεῖ κοινωνεῖν τοῦ συμφέροντος. καλεῖν δ' εἰώθαμεν τῶν μὲν
μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον, βασιλέ-
αν: τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν, πλειόνων δ' ἕνος, ἀριστοκρατίαν, ἢ διὰ
τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρχειν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοι-
νωνοῦσιν αὐτῆς. ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύηται συμ- E
φέρον, καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν, πολιτεία.
συμβαίνει δ' εὐλόγως: ἕνα μὲν γὰρ διαφέρειν κατ' ἀρετὴν, ἢ ὀλί-
γους, εὐδέχεται: πλείους δ' ἤδη χαλεπὸν ἐπιεικεῖς εἶναι πρὸς πᾶσαν
ἀρετὴν, ἀλλὰ μάλιστα τὴν πολεμικήν: αὕτη γὰρ ἐν πλήθει γίγνε-
ται. διόπερ κατὰ ταύτην τὴν πολιτείαν κυριώτατον τὸ προπολε-
μοῦν, καὶ μετέχουσιν αὐτῆς οἱ κεκτημένοι τὰ ὅπλα. παρεκβάσεις δὲ

τῶν

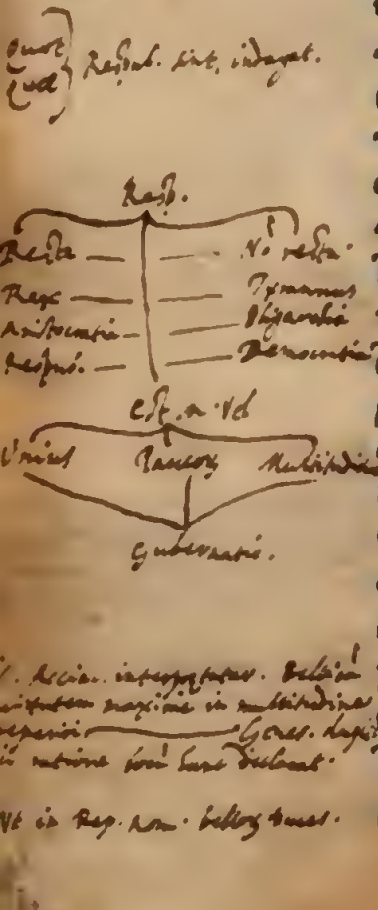
Regia
Regia
Regia

η καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων· κύριον μὲν γὰρ παντα-χοῦ τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως· τὸ γὰρ πολίτευμα δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία. λέγω δ' οἷον ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις, κύριος ὁ δῆμος· οἱ δ' ὀλίγοι ἐνίοτε ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. φαμὲν δὲ καὶ πολιτείαν ἑτέραν εἶναι ταύτων. τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον ἐροῦμεν λόγον καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ἀναθετέον δὲ πρῶτον τίνος χάριν συνέστηκε πόλις· καὶ τίνες ἀρχαὶ εἴδη τόσα, τίς τε περὶ ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ζωῆς.

θ εἴρηται δὲ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους λόγους, ἐν οἷς περὶ οἰκονομίας διωρίσθη καὶ δεσποτείας, ὅτι φύσει μὲν ἐστὶν ἄνθρωπος ζῷον πολιτικόν. διὸ καὶ μηδὲν δεόμενοι τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθείας οὐκ ἔλαττον ὀρέγονται τοῦ συζῆν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συναίρει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. μάλιστα μὲν οὖν τοῦτ' ἐστὶ τέλος καὶ κοινῇ πᾶσι καὶ χωρίς. συνέρχονται δὲ καὶ τοῦ ζῆν αὐτοῦ ἕνεκεν αὐτοῦ· ἴσως γὰρ ἔνεστι τι τοῦ καλοῦ μόριον. καὶ συνέχει τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν καὶ κατὰ τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον, ἂν μὴ τοῖς χαλεποῖς κατὰ τὸν βίον ὑπερβάλλῃ λίαν. δῆλον δ' ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἠγαπημένοι τοῦ ζῆν· ὡς ἐνούσης τινὸς ἡδυπαθείας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος φυσικῆς. ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς ἀρχικῆς τοὺς λεγομένους πρέπουσι ῥᾴδιον διελεῖν· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διωρίζόμεθα πολλάκις· ἡ μὲν γὰρ δεσποτεία, καίπερ οὔσης κατ' ἀλήθειαν τῷ τε φύσει δούλῳ καὶ τῷ φύσει δεσπότῃ ταὐτοῦ συμφέροντος, ὅμως ἀρχὴν πρὸς τὸ τοῦ δεσπότου συμφέρον οὐδὲν ἧττον ἔχει. πρὸς δὲ τὸ τοῦ δούλου, κατὰ συμβεβηκός· οὐ γὰρ ἐνδέχεται φθειρομένου τοῦ δούλου σώζεσθαι τὴν δεσποτείαν. ἡ δὲ τέκνων ἀρχὴ καὶ γυναικὸς καὶ τῆς οἰκίας πάσης, ἣν δὴ καλοῦμεν οἰκονομικήν, ἤτοι τῶν ἀρχομένων χάριν ἐστὶν, ἢ κοινοῦ τινος ἀμφοῖν· καθ' αὑτὸ μὲν, τῶν ἀρχομένων. ὥσπερ ὁρῶμεν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας. οἷον, ἰατρικὴν, καὶ γυμναστικήν· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, κἂν αὐτῶν εἶεν· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸν παιδοτρίβην εἶναί τῶν γυμναζομένων ἐνίοτ' ἔν καὶ αὐτόν. ὥσπερ ὁ κυβερνήτης ἐξ ὑπάρχης ἐστὶν ἀεὶ τῶν ναυτῶν. ὁ μὲν γὰρ παιδοτρίβης, ἢ κυβερνήτης, σκοπεῖ τὸ τῶν ἀρχομένων ἀγαθόν· ὅταν δὲ τούτων εἷς γένηται καὶ

τοῦ ἀρετῆν, λιὼ ἐπωμεν, λεκτέον οὐ πανὸς, οὐδ' ἐλευθέρου μόνον: ἀλ A
λ' ὅσοι τῶν ὄργων εἰσὶν ἀφειμένοι τῶν ἀναγκαίων. τῶν δ' ἀναγκαίων
οἱ μὲν ἑνὶ λειτουργοῦντες τὰ τοιαῦτα, δοῦλοι: οἱ δὲ κοινῇ, βάναυσοι
καὶ θῆτες. φανερὸν δὲ ἐκ τοῦδεν μικρὸν ἐπισκεψαμένοις, πῶς ἔχει
περὶ αὐτῶν: αὐτὸ γὰρ φανερὸν τὸ λεχθὲν ποιεῖ δῆλον. ἐπεὶ γὰρ πολέως
εἰσὶν αἱ πολιτεῖαι, καὶ εἴδη πολίτου ἀναγκαῖον ἔστιν πολέως, καὶ μά-
λιστα τὸν ἀρχομένου πολίτου. ὥστ' εἰ μὲν τινὶ πολιτείᾳ βάναυ-
σον ἀναγκαῖον ἔστιν, καὶ τὸν θῆτα, πολίτας: εἰ δ' ἀδύνατον. οἷον, B
εἴλως ὅτιν, λιὼ καλοῦσιν ἀριστοκρατικλιὼ: καὶ εἰ ἢ κατ' ἀρετὴν αἱ τιμαὶ
δίδονται, καὶ κατ' ἀξίαν: οὐ γὰρ οἷόν τ' ἐπιτηδεῦσαι τὰ τῆς ἀρετῆς
ζῶντα βίον βάναυσον, ἢ θητικόν: εἰ δὲ τοῖς ὀλιγαρχίαις, θῆτα μὲν
οὐκ ἐνδέχεται ἔστιν πολίτην: ἀπὸ τιμημάτων γὰρ μακρῶν αἱ μεθέξεις
τῶν ἀρχῶν: βάναυσον δ', ἐνδέχεται: πλουτοῦσι γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ
τῶν τεχνιτῶν. εἰ θήβαις δὲ νόμος λιὼ τὸν δεκαετῶν μὴ ἀπογεγραμμένον Thebæ.
τῆς ἀγορᾶς, μὴ μετέχειν ἀρχῆς. εἰ πολλαῖς δὲ πολιτείαις προσιφέλ C
κεται καὶ τῶν ξένων ὁ νόμος: ὁ γὰρ ἐκ πολίτιδος ἐν τισι δημοκρατίαις
πολίτης ὅτι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς νόθους παρὰ πολ
λοῖς. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ δι' ἔνδειαν τῶν γνησίων πολιτῶν ποιοῦνται πο
λίτας τοὺς διοὐδετ: διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν οὕτω χρῶνται τοῖς νόμοις,
ὑπορρούντες δ' ὄχλου κατὰ μικρὸν παραιροῦνται τοὺς ἐκ δούλου πρῶ
τον ἢ δούλης: εἶτα τοὺς ἀπὸ γυναικῶν: τέλος δὲ μόνον τοὺς ἐξ ἀμφοῖν D
αὐτῶν πολίτας ποιοῦσιν. ὅτι μὲν οὖν εἴδη πολέως πολίτου, φανερὸν ἐκ
τούτων: καὶ ὅτι μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν, ὥσπερ Homerus
καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν. ἀλλ' ὅπου δ' τοιοῦτον ἐπικεκρυμμένον ὄντιν, ἀπά- lliad x.
τησε χάριν τῶν συνοικούντων ὄντιν. = ὡστέ τιν' ἀτίμητον, μετανάστην. ὥς
περ μέτοικος γάρ ἐστιν, ὁ τῶν τιμῶν μὴ μετέχων. πότερον μὴν ὃν ἑτέ-
ραν, ἢ τὴν αὐτὴν θετέον, καθ' ἣν ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, καὶ πολίτης σωτηρίας E
ος, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τινὸς μὲν πόλεως, ὁ αὐτὸς: τινὸς δ', ἕτε
ρος: καὶ ἔνιον οὐ πᾶς, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς καὶ κύριος: ἢ δυνάμενος ἔστιν κύ
ριος, ἢ καθ' αὑτὸν, ἢ μετ' ἄλλων, τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας. Επεὶ
δὲ ταῦτα διώρισται, σκεπτέον. πότερον μίαν θετέον πο-
λιτείαν, ἢ πλείους. καὶ εἰ πλείους, τίνας, καὶ πόσας: καὶ διαφοραὶ τί-
νες αὐτῶν εἰσιν. ἔστι δὲ πολιτεία πόλεως τάξις τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν,

CAP. IIII.

7 μὴν ἔστι τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν, ἣν δεῖ τὸν ἄρχοντα ἀρχόμενον μαθεῖν. οἷον, ἱππαρχεῖν ἱππαρχηθέντα: στρατηγεῖν στρατηγηθέντα, καὶ τὰ ξιαρχήσαντα, καὶ λοχαγήσαντα. διὸ καὶ λέγεται ὀρθῶς, ὡς οὐκ ἔστιν ὁμοίως ἄρξαι, μὴ ἀρχθέντα: τούτων δὲ, ἀρετὴ μὲν ἑτέρα. δεῖ δὲ τὸν πολίτην ἓν ἀγαθὸν ἐπίστασθαι καὶ δύνασθαι, ἢ ἄρχεσθαι, ἢ ἄρχειν. καὶ αὕτη ἀρετὴ πολίτου, ἐστὶν τὴν τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ἐπίστασθαι ἐπ' ἀμφότερα, καὶ ἀνδρὸς δὴ ἀγαθοῦ ἄμφω. καὶ εἰ ἕτε-
6 ρον εἶδος σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ἀρχικῆς. καὶ γὰρ ἀρχομένου μὲν: ἐλευθέρου δὲ, δῆλον ὅτι οὐ μία ἂν εἴη τῶν ἀγαθοῦ ἀρετή. οἷον δικαιοσύνη, ἀλλ' εἴδη ἕξουσα, καθ' ἃ ἄρξει καὶ ἄρξεται. ὥσπερ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἑτέρα σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία: δόξαι γὰρ ἂν εἶεν δειλὸς ἀνὴρ, εἰ ἄτως ἀνδρεῖος εἴη, ὥσπερ γυνὴ ἀνδρεία: ἢ γυνὴ ἄλλως, εἰ ἄτως κόσμια εἴη, ὥσπερ ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός. ἐπεὶ καὶ οἰκονομία ἑτέρα ἀνδρὸς καὶ γυναικός. ἡ μὲν γὰρ, κτᾶσθαι: τῆς δὲ, φυλάττειν ὀργανόδιν.
4 ἡ δὲ φρόνησις ἀρχοντος ἴδιος ἀρετὴ μόνη: ταῖς γὰρ ἄλλαις ἔοικεν ἀναγ-
καῖον εἶναι κοιναὶ καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ τῶν ἀρχόντων. ἀρχομένου μὲν δὲ γε οὐκ ἔστιν ἀρετὴ φρόνησις, ἀλλὰ δόξα ἀληθὴς. ὥσπερ αὐλοποιοῦ γὰρ ὁ ἀρχόμενος: ὁ δ' ἄρχων αὐλητὴς ὁ χρώμενος. πότερον μὲν οὖν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, καὶ πολίτου σπουδαίου, ἢ ἑτέρα: καὶ πῶς ἢ αὐτὴ, καὶ πῶς ἑτέρα, φανερὸν ἐκ τούτων. ὡσὶ δὲ τὸν πολίτην ἔτι
1 λείπεται ζητεῖν τῶν ἀναγκαίων: ὡς ἀληθῶς γὰρ, πότερον πολίτης ὄντως, ᾧ κοινωνεῖν ἔξεστιν ἀρχῆς, ἢ καὶ τοὺς βαναύσους πολίτας θετέον. εἰ μὲν οὖν καὶ τοὺς τοιούτους θετέον, οἷς μὴ μέτεστιν ἀρχῶν, οὐκ οἷόν τε παντὸς εἶναι πολίτου τὴν διαύτην ἀρετὴν: οὗτος γὰρ πολίτης. εἰ δὲ μηδεὶς τῶν τοιούτων πολίτης ἐν τίνι μόρει θετέος ἕκαστος: οὐδὲ γὰρ μέτοικος, οὐδὲ ξένος. ἢ διά γε τοῦτον τὸν λόγον, οὐδὲν φήσομεν συμβαί-
κ νειν ἄτοπον: οὐδὲ γὰρ οἱ δοῦλοι τῶν εἰρημένων οὐδὲν, οὐδ' οἱ ἀπελεύθεροι: τοῦτο γὰρ ἀληθὲς ὡς οὐ πάντας θετέον πολίτας, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν εἴη πόλις. ἐπεὶ οὐδ' οἱ παῖδες ὡσαύτως πολῖται καὶ οἱ ἄνδρες. ἀλλ' οἱ μὲν, ἁπλῶς: οἱ δ', ἐξ ὑποθέσεως: πολῖται μὲν γὰρ εἰσιν, ἀλλ' ἀτελεῖς. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις παρ' ἐνίοις ἴσως δοῦλον καὶ βάναυσον ἢ ξενικὸν. διόπερ οἱ πολλοὶ τοιοῦτοι καὶ νῦν: ἡ δὲ βελτίστη πόλις οὐ ποιήσει βάναυσον πολίτην. εἰ δὲ καὶ οὗτος πολίτης, ἀλλὰ πολί

ὢν αὐτὸν τρόπον καὶ πόλις ἐξ ἁπάντων τε τούτων: καὶ πρὸς τούτοις A
ἐξ ἄλλων ὁμοίων συνίστηκεν ἀόριστος μὲν μία ἔσται τῇ τῶν πο
λιτῶν πάντων ἀρετῇ. ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζῳοτυπῶν καρυφαίου καὶ πα
ρασάτου. διό τι μὲν τοίνυν ἀπλῶς οὐχ ἡ αὐτὴ, φανερὸν ἐκ τούτων. ἀλ
λ' ἆρα ἔσαι τινὸς ἡ αὐτὴ ἀρετὴ πολίτου τε σπουδαίου, καὶ ἀνδρὸς σπου
δαίου, φαμὲν δὴ σὺν ἀρχόντα τὸν σπουδαῖον ἀγαθὸν εἶναι καὶ φρόιμον:
σὺν δὲ πολιτικὸν, ἀναγκαῖον εἶναι φρόνιμον. καὶ τὴν σπουδαίαν δ' οὕτως ἑτέ-
ραν εἶναι λέγουσί τινες τῆς ἀρχόντος: ὥσπερ καὶ Φαίνονται οἱ τῶν βασι- B
λέων υἱεῖς ἱππικὴν καὶ πολεμικὴν σπουδάζοντες. καὶ διερωτῶσί ποτε Euripides.
σοφὸν, Μήμοι τὰ κόμψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ, ὡς οὐδέν τινα ἄρχοντες σπου
δαίαν. εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἄρχοντός τε ἀγαθοῦ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ: πο
λίτης δ' ἐστὶ καὶ ὁ ἀρχόμενος, οὐχ ἡ αὐτὴ ἁπλῶς ἂν εἴη πολίτου καὶ
ἀνδρός: τινὸς μέντοι πολίτου: οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἄρχοντος καὶ πολίτου. καὶ
διὰ τοῦτ' ἴσως ἰάσων ἔφη Πρυτανεῖ, ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπισάμενος Jason.
ἰδιώτης εἶναι. ἀλλὰ μὲν ἐπαινεῖται γε τὸ δύασθαι ἄρχειν καὶ ἄρχε- C
σθαι, καὶ πολίτου δοκίμου ἡ ἀρετὴ εἶναι δ' δύασθαι καὶ ἄρχειν καὶ ἄρ
χεσθαι καλῶς. εἰ δὴν τὴν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς τίθεμεν ἀρχικὴν:
τὴν δὲ τοῦ πολίτου ἄμφω, οὐκ ἂν εἴη ἄμφω ἐπαινετὰ ὁμοίως. ἐπεὶ
δὴν ποτὲ δοκεῖ ἀμφότερα καὶ οὐ ταυτὰ δεῖν σὺν ἄρχοντα μανθάνειν
καὶ τὸν ἀρχόμενον, σὺν δὲ πολίτην ἀμφότερ' ἐπίστασθαι καὶ μετέχειν
ἀμφοῖν, τούντεῦθεν ἂν κατίδοι τις: ἔστι γὰρ ἀρχὴ δεσποτική. ταύτην D
δὲ τὰ ἀναγκαῖα λεγόμενα, ἃ ποιεῖν ἐπίστασθαι σὺν ἄρχοντ' οὐκ
ἀναγκαῖον, ἀλλὰ χρῆσθαι μᾶλλον: θάτερον δὲ καὶ ἀνδραποδώ-
δες. λέγω δὲ θάτερον, σὺν δύασθαι καὶ ὑπηρετεῖν ταῖς διακονικαῖς πρά-
ξεις. δούλου δ' εἴδη πλείω λέγομεν: αἱ γὰρ ἐργασίαι πλείους. ὧν οἱ μέ
ρος κατέχουσιν οἱ χερνῆτες: οὗτοι δ' εἰσὶν, ὥσπερ σημαίνει καὶ τὸνομ' αὐ
τοῦ, οἱ ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν: οἷς ὁ βάναυσος τεχνίτης ἐστὶ. διὸ παρ' E
ἐνίοις οὐ μετεῖχον οἱ δημιουργοὶ τὸ παλαιὸν ἀρχῶν, πρὶν δῆμον γενέ-
σθαι τὸν ἔσχατον. τὰ μὲν οὖν ἔργα τῶν ἀρχομένων οὕτως, οὐ δεῖ
σὺν ἀγαθοὺ, οὐδὲ σὺν πολιτικοὺ, οὐδὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθὸν
μανθάνειν, εἰ μή ποτε χρείαν χρεῖν αὐτῷ πρὸς αὐτόν: οὐ γὰρ ἔτι συμ-
βαίνει γίνεσθαι τὸν μὲν, δεσπότην: τὸν δὲ, δοῦλον. ἀλλ' ἔστι τις ἀρχὴ καθ'
ἣν ἄρχει τῶν ὁμοίων τῷ γένει, καὶ τῶν ἐλευθέρων: ταύτην γὰρ λέγο-

7 δεσιν ἕτερόν, ἀλλ' εἶδος ἕτερον ἢ τῆς συνθέσεως. οἷον, ἁρμονίαις, τῶν αὐτῶν φθόγγων ἑτέραν εἶναι λέγομεν ἁρμονίαν: ὁτὲ μὲν ἡ δώριος: ὁτὲ δὲ, φρύγιος. εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, φανερὸν ὅτι μάλιστα λεκτέον τὴν αὐτὴν πόλιν εἶναι τὴν πολιτείαν βλέποντας. ὄνομα δὲ καλεῖν ἕτερον, ἢ ταυτὸν, ἔξεστι καὶ τῶν αὐτῶν κατοικούντων αὐτὴν, καὶ πάμπαν ἑτέρων ἀνθρώπων. εἰ δὲ δίκαιον διαλύειν, ἢ μὴ διαλύειν, ὅταν εἰς ἑτέραν μεταβάλλῃ πολιτείαν ἡ πόλις, λόγος ἕτερος. Τῶν δὲ νῦν CAP. III.

6 εἰρημένων ἐχόμενον ἐστὶν ἐπισκέψασθαι, πότερον τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου πρωτεύσαι θετέον, ἢ μὴ τὴν αὐτήν. ἀλλὰ μὴν εἴ γε δεῖ ῥητέως, τὴν τοῦ πολίτου τύπῳ τινὶ πρῶτον λεκτέον. ὥσπερ ἂν ὁ πλωτὴρ εἷς τις τῶν κοινωνῶν ἐστιν, οὕτω καὶ ὁ πολίτην φαμεν. τῶν δὲ πλωτήρων, καίπερ ἀνομοίων ὄντων τὴν δύναμιν. (ὁ μὲν γὰρ ἔστιν ἑρέτης: ὁ δὲ, κυβερνήτης: ὁ δὲ, πρωρεύς: ὁ δ', ἄλλην τινὰ ἔχων τοιαύτην ἐπωνυμίαν) δῆλον ὡς ὁ μὲν ἀκριβέστατος ἑκάστου

8 λόγος, ἴδιος ἔσται τῆς ἀρετῆς. ὁμοίως δὲ καὶ κοινός τις ἐφαρμόσει πᾶσιν: ἡ γὰρ σωτηρία τῆς ναυτιλίας ἔργον ἐστὶν αὐτῶν πάντων: πούτου γὰρ ἕκαστος ὀρέγεται τῶν πλωτήρων. ὁμοίως τοίνυν καὶ τῶν πολιτῶν, καίπερ ἀνομοίων ὄντων, ἡ σωτηρία τῆς κοινωνίας ἔργον ἐστί: κοινωνία δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία. διὸ τὴν ἀρετὴν ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πολιτείαν. εἴπερ οὖν ἔστι πολλαὶ πολιτείας εἴδη, δῆλον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τὴν τοῦ σπουδαίου

9 πολίτου μίαν ἀρετὴν εἶναι, τὴν τελείαν: ἀνὴρ δ' ἀγαθὸν οὔφαμεν εἶναι κατ' ἀρετὴν τελείαν. ὅτι μὲν οὖν ἐνδέχεται πολίτην οὐ τὰ σπουδαῖον, μηδὲν κεκτῆσθαι τὴν ἀρετὴν, καθ' ἣν σπουδαῖος ἀνὴρ, φανερόν. ἀ μὲν ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἂν τις διαπορεῖν ἐπέλθοι ἂν αὐτὸν λόγον τοῦτο τῆς ἀρίστης πολιτείας: εἰ γὰρ ἀδύνατον ἐξ ἁπάντων σπουδαίων οὐκ

10 τῶν εἶναι πόλιν: δεῖ δ' ἕκαστον τὸ κατ' αὐτὸν ἔργον οὗ ποιεῖν: ἔστιν δὲ ἀπ' ἀρετῆς. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ὁμοίους εἶναι πάντας τοὺς πολίτας, οὐκ ἂν εἴη μία ἀρετὴ πολίτου καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ: τὴν μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου πολίτου, δεῖ πᾶσιν ὑπάρχειν: οὕτω γὰρ ἀρίστην ἀναγκαῖον εἶναι τὴν πόλιν: τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἀδύνατον, εἰ μὴ πάντας ἀναγκαῖον ἀγαθοὺς εἶναι οὓς σπουδαίους πολίτας. ἔτι ἐπεὶ ἐξ ὁμοίων ἀνομοίων ἡ πόλις, ὥσπερ ζῷον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ψυχὴ ἐκ λόγου καὶ ὀρέξεως, καὶ οἰκία ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ κτῆσις ἐκ δεσπότου καὶ δούλου

πολιτῶν τῷ κρατεῖν οὔσας, ἀλλὰ οὐ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον· ἔστιν δὲ καὶ δημοκρατοῦνται τινὲς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὁμοίως τῆς πόλεως φατέον εἶναι ταύτης ἁς τῆς πολιτείας ταύτας πράξεις: καὶ ἁς τε τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ τῆς τυραννίδος. Ἔοικε δ' οἰκεῖος ὁ λόγος εἶναι τῆς ἀποριάς ταύτης πῶς ποτε χρὴ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν, ἢ μὴ τὴν αὐτὴν, ἀλλ' ἑτέραν. ἡ μὲν δὴ ἐπιπολαιοτάτη τῆς ἀπορίας ζήτησις πρὸς ἓν τίπον καὶ τοῦτ' ἀνθρώπους ὁρᾶται: ἐνδέχεται γὰρ διαζευχθῆναι τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους. καὶ τοῦτ' μὲν, ἕτερον: τοῦτ' δ', ἕτεροις οἰκῆσαι τόπον. ταύτῃ μὲν δὴ παραιτέτεον θετέον τὴν ἀπορίαν: πολλαχῶς γὰρ τῆς πόλεως λεγομένης, ἔστι πως ἀμάρτια τῆς ζητήσεως. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἓν αὐτὸν τόπον κατοικούντων ἀνθρώπων, πότε δεῖ νομίζειν μίαν εἶναι τὴν πόλιν: οὐ γὰρ δὴ τοῖς τείχεσιν: εἷς γὰρ ἂν τις κύκλος περιβάλοι καὶ τεῖχος. τοιαύτη δ' ἴσως ἐστὶ καὶ Βαβυλὼν καὶ πᾶσα, ἥτις ἔχει περιγραφὴν μᾶλλον ἔθνους ἢ πόλεως. ἧς γε φασὶν ἁλωκυίας τρίτην ἡμέραν οὐκ ἀφικέσθαί τι μέρος τῆς πόλεως. ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς ἀπορίας εἰς ἄλλον καιρὸν χρήσιμος ἡ σκέψις. περὶ γὰρ μεγέθους τῆς πόλεως, τό, τε ποσὸν, καὶ πότερον ἔθνος ἐστὶν ἢ πλέω συμφέρει, δεῖ μὴ λανθάνειν ἔν πολιτικόν. ἀλλὰ τῶν αὐτῶν κατοικούντων τὸν αὐτὸν τόπον, πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος ταὐτὸ τῶν κατοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν, φθειρομένων: τῶν δὲ, γινομένων, ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας ταὐτὰς, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν, ἐπιρρεομένου νάματος: τοῦ δ', ὑπεξιόντος. ἢ οὐ μὲν ἀνθρώπους φατέον εἶναι οὐ δὲ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν: τὴν δὲ πόλιν ἑτέραν: ἔστιν γάρ ἐστι κοινωνία τις ἡ πόλις: ἔστι δὲ κοινωνία πολιτῶν, πολιτείας γινομένης ἑτέρας τῷ εἴδει, καὶ διαφθειρούσης τῆς πολιτείας, ἀναγκαῖον εἶναι δόξειεν ἂν καὶ τὴν πόλιν ἑτέραν μὴ τὴν αὐτὴν, ὥσπερ γε καὶ χορὸν: ὁτὲ μὲν, κωμικὸν: ὁτὲ δὲ, τραγικὸν, ἕτερον εἶναί φαμεν, τῶν αὐτῶν πολλάκις ἀνθρώπων ὄντων. ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν καὶ σύν-

A

B

C

D

E

ἀόριστος ἀρχῶν ἐκκλησιαστής ἐστι καὶ δικαστής, ἀλλὰ ὁ κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν ὡρισμένος: τούτων γὰρ ἢ πᾶσιν, ἢ τισὶν, ἀποδίδοται τὸ βουλεύ-
εσθαι καὶ δικάζειν, ἢ τοῦδε πάντων, ἢ τοῦδε ἄλλων. τίς μὲν οὖν ἐστιν ὁ πολί-
j της, καὶ τούτων φανερόν: ᾧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς Concludit. quisnam in propo-
ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως: πόλιν δὲ civitate sint illius civitatis di-
cendus sit —— Civitatem
σ' τῶν τοιούτων πλῆθος, ἱκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς, ὡς ἁπλῶς autem dicimus multitudinem huius-
modi civium.
Vide scholia. εἰπεῖν. ἐρίζουσι δὲ πρὸς τὴν χρῆσιν πολίτην, τὸν ἐξ ἀμφοτέρων
πολιτῶν καὶ μὴ θατέρου μόνον, οἷον πατρὸς ἢ μητρός. οἱ δὲ καὶ τοῦτ' Quidam civis ad nobilitatem
ἐπὶ πολέων ζητοῦσιν. οἷον, ἕως πάππους δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πλείους. οὕτω pertinent.
+ Ego hoc unum sentio Hieb-
δὴ ἐρίζομέν ων πολιτικῶς καὶ ταχέως, ἀποροῦσί τινος τὸν τρίτον rium. Pallo.
ἐκεῖνον, ἢ τέταρτον, πῶς ἔσται πολίτης. γοργίας μὲν οὖν ὁ λεοντῖνος:
Gorgias Leon. τὰ μὲν, ἴσως ἀπορῶν: τὰ δ' εἰρωνευόμενος, ἔφη. καθάπερ ὅλμους Gorgia sententia dubitanti, qui
ἔστιν οὓς ἰδεῖν τῶν ὁλμοποιῶν πεποιημένους, οὕτω καὶ λαρισαίους libere nihil dicat simile à ma-
nifesto, qui simul quidlibet, dicen-
τοὺς ἰδεῖν τῶν δημιουργῶν πεποιημένους: ἔστιν γάρ τινας λαρισσοποι- do etiam: sic etiam quid simile
ἐπὶ τοῦ
οὺς. ἔστι δ' ἀπορεῖν: εἰ γὰρ μετεῖχον κατὰ τὸν ῥηθέντα διορισμὸν τῆς Ingenium ingenii est proprium.
πολιτείας, ἦσαν ἂν πολῖται: καὶ γὰρ οὐδὲ δυνατὸν ἐφαρμόττειν σ' ἐπὶ πολίτου, ἢ ἐπὶ πολίτιδος, ἕως τῶν πρώτων οἰκιστῶν ἢ κτιστῶν.
l ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνοι μᾶλλον ἔχουσιν ἀπορίαν, ὅσοι μετέχον, μεταβο- Alia dubitatio de civibus, non
quod simul ac sint civitatis
Lacedæmonii. λῆς γενομένης πολιτεύσασ. οἷον, ἀθήνησιν ἐποίησε κλισθένης μετὰ τὴν civitatem donavit, vel nec-
Clisthenes. τῶν τυράννων ἐκβολήν: πολλοὺς γὰρ ἐφυλέτευσε ξένους καὶ δούλους
μετοίκους. σ' δ' ἀμφισβήτημα πρὸς τούτους ὅτιν, οὐ τὶς πολίτης, ἀλ-
λὰ πότερον ἀδίκως ἢ δικαίως. καίτοι καὶ τοῦτο τὶς ἔτι προσαπορήσει-
εν, ἆρ' εἰ μὴ δικαίως πολίτης, οὐ πολίτης: ὡς τῶν δ' ψευδοῦς τὸ τ'
ἀδίκου καὶ τὸ ψευδοῦς. ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν καὶ ἀρχόντας τινὰς ἀδίκως, ὃς
m ἄρχειν μὲν φήσομεν, ἀλλ' οὐ δικαίως. ὁ δὲ πολίτης ἀρχῆ τινι διωρισμέ- Concludit hos quidem cives
esse, sed non iustè; quemadmo-
νος ὅτιν: ὁ γὰρ κοινωνῶν τῆς τοιᾶς δὲ ἀρχῆς, πολίτης ὅτιν, ὡς ἔφαμεν, dum et qui imperant, quamvis iniquè
imperent tamen dicamus.
δῆλον ὅτι πολίτας μὲν ἔστιν φατέον καὶ τούτους. τοῖς δὲ τὸ δικαίως
ἢ μὴ δικαίως, οὐκ ἄπει πρὸς τὴν εἰρημένην πρότερον ἀμφισβήτησιν: Vide quæ annotavimus supra
in principio huius libri. A.
ἀποροῦσι γάρ τινος πότ' ἡ πόλις ἔπραξε, καὶ πότε οὐχ ἡ πόλις. οἷον
ὅταν ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ τυραννίδος γένηται δημοκρατία: τότε γὰρ οὔτε
τὰ συμβόλαια ἔνιοι βούλονται διαλύειν ὡς οὐ τῆς πόλεως, ἀλλὰ
τοῦ τυράννου λαβόντος. οὔτ' ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων, ὡς ἐνίας τῶν

ἀλλὰ καθάπερ καὶ παῖδας οὐ μή πω δι' ἡλικίαν ἐγγεγραμμένους, καὶ D
οὐ γέροντας τοὺς ἀφειμένους, φατέον εἶναί πως πολίτας, οὐχ ἁ-
πλῶς δὲ λίαν, ἀλλὰ προσιθέντας οὐ μὴν, ἀτελεῖς: οὐ δὲ, παρηκμα
κότας, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον: οὐδὲν γὰρ διαφέρει: δῆλον γὰρ ὃ λεγόμενον:
ζητοῦμεν γὰρ τὸν ἁπλῶς πολίτην, καὶ μηδὲν ἔχοντα τοιοῦτον ἔγκλη
μα, διορθώσεως δεόμενον: ἐπεὶ καὶ τοῦτο τῶν ἀτίμων, καὶ φυγάδων,
ἢ τῶν τοιαῦτα καὶ διαπορεῖν καὶ λύειν. πολίτης δ' ἁπλῶς οὐδενὶ
τῶν ἄλλων ὁρίζεται μᾶλλον, ἢ τῷ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς: τῶν
δ' ἀρχῶν, αἱ μὲν εἰσὶ διηρημέναι κατὰ χρόνον. ὥστ' ἐνίαις μὲν ὅλως
δὶς ἂν αὐτὸν οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν: ἢ διὰ ζώνων ὡρισμένων χρόνων: ὁ δ' ἀόρ ε
ιστος. οἷον ὁ δικαστὴς καὶ ἐκκλησιαστής. τάχα μὲν οὖν αὖ τι φαίη τις, οὐδ'
ἄρχοντας εἶναι οὐ τοιούτους: οὐδὲ μετέχειν διὰ ταῦτ' ἀρχῆς. καίτοι
γελοῖον οὐ κυριωτάτους ἀποδρᾶναι ἀρχῆς. ἀλλὰ διαφερέτω μηδέν:
τοῦδὶ οὐόματος γὰρ ὁ λόγος: ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ζῶν δικαστοῦ καὶ ἐκ
κλησιαστοῦ, τί δεῖ ταῦτ' ἄμφω καλεῖν: ἔστω δὴ διορισμοῦ χάριν, ἀόρι
στος ἀρχή. τίθεμεν δὴ πολίτας οὐ οὕτω μετέχοντας: ὃ μὲν οὖν μά
λιστ' ἂν ἐφαρμόττοις πολίτης ζῶν πάντας οὐ λεγομένους πολίτας,
ἥκιστα τοιοῦτος ὅτι. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅλως τῶν σχημάτων, ἐν οἷς ζ
τὰ ὑποκείμενα διαφέρει τῷ εἴδει: καὶ ὃ μὲν αὐτῶν, ἐστὶ πρῶτον. ὃ δὲ,
δεύτερον: τὸ δ', ἑξῆς ὄν, ἢ τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν ἢ τοιαῦτα, τὸ κοι
νόν: ἢ μάλιστα. τὰς δὲ πολιτείας ὁρῶμεν εἴδει διαφερούσας ἀλλή
λων. καὶ ταύτας μὲν, ὑστέρας: ταύτας δὲ, προτέρας οὔσας: ταύτας γὰρ ἡμαρτη
μένας καὶ παρεκβεβηκυίας ἀναγκαῖον ὑστέρας εἶναι τῶν ἀναμαρ-
τήτων: ταύτας δὲ παρεκβεβηκυίας πῶς λέγομεν, ὕστερον ἔσται φανερόν. η
ὥστε καὶ ἓν πολίτευμα ἕτερον ἀναγκαῖον εἶναι ἓν καθ' ἑκάστην πολι-
τείαν. διόπερ ὁ λεχθεὶς, οὐ μὲν δημοκρατίᾳ μάλιστ' ὄντι πολίτης: οὐ
δὲ ταῖς ἄλλαις, οὐδέποτε μὲν, οὐ μὴν ἀναγκαῖον: οὐκ ἀεὶ γὰρ οὐκ
ἔστι δῆμος: οὐδ' ἐκκλησίαν νομίζουσιν, ἀλλὰ συγκλήτους. καὶ ταῖς δί Lacedæ.
κας δικάζουσι κατὰ μέρος: οἷον οὐ λακεδαίμονι ταῖς τῶν συμβολαί-
ων δικάζει τῶν ἐφόρων ἄλλος ἄλλας: οἱ δὲ γέροντες ταῖς φονικάς. ἕτε- 4 Carthag.
ρα δ' ἴσως ἀρχή τις ἔστιν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ταῖς καρχηδό-
ναι: πάσας γὰρ αἱρεταί τινες κρίνουσι ταῖς δίκας: ἀλλ' ἔχει γὰρ διόρθω-
σιν ὁ τοῦ πολίτου διορισμός: οὐ γὰρ ταῖς ἄλλαις πολιτείαις, οὐχ ὁ

ἀόριστος

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Γ.

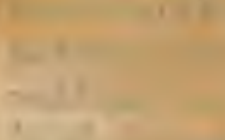

Α ΠΕΡΙ τοῦ πολιτεύσασθαι ἐπισκοποῦσι, καὶ τὶς ἑκάστη, καὶ ποία τις, πρῶτον σκεπτέον περὶ πόλεως ἰδεῖν, τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις: νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν. οἱ μὲν, φάσκοντες τὴν πόλιν πεπρᾶχέναι τὴν πρᾶξιν: οἱ δ', οὐ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν, ἢ τὴν τύραννον. τὸ δὲ πολιτικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου πᾶσαν ἐρωτᾶν τὴν πραγματείαν οὖσαν περὶ πόλιν: ἡ δὲ πολιτεία τῶν
Β τὴν πόλιν οἰκούντων ἔθει τάξις τις. ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκειμένων, καθάπερ ἄλλο τι τῶν ὅλων μὲν: συνεστώτων δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος: ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆθός ἐστιν, ὥστε τίνα χρὴ καλεῖν πολίτην, καὶ τὶς ὁ πολίτης ἐστὶ, σκεπτέον: καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλαχῶς: οὐ γὰρ ἐν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολίτην. ἔστι γάρ τις οὗ ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὤν, ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλάκις οὐκ ἔ-
C στι πολίτης. τοὺς μὲν οὖν ἄλλως πως τυγχάνοντας ταύτης τῆς προσηγορίας, οἷον τοὺς ποικίλους πολίτας, ἀφετέον: ὁ δὲ πολίτης, οὐ τῷ οἰκεῖν που πολίτης ἐστὶ: καὶ γὰρ μέτοικοι καὶ δοῦλοι κοινωνοῦσι τῆς οἰκήσεως: οὐδ' οἱ τῶν δικαίων μετέχοντες οὕτως, ὥστε καὶ δίκην ὑπέχειν καὶ δικάζεσθαι: ἔστι γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἐκ συμβόλων κοινωνοῦσι: καὶ γὰρ ταῦτα τοῖς ὑπάρχει. πολλαχοῦ μὲν οὖν οὐδὲ τούτων τελέως οἱ μέτοικοι μετέχουσιν, ἀλλ' ἀνάγκη νέμειν προστάτην. διὸ ἀτελῶς πως μετέχουσι τῆς τοιαύτης κοινωνίας,

C.A.P. Examinari ꝛc. quæ
à Legislatore vel recte, vel
male instituta sunt, atque
dirimi ipse de civili scientiæ
explicandæ initio sumpsit
à contemplatione civitatis
quid sit
à subsit habitatoribus. Vide
in fine huius Cap.
quid sit Respublica.

In 1. Lib. Politicorum, meminit
à partibus in totius cognitione
desinens.

Disputandum de cive.

qui non sint nec dicendi

σωσι, πλέω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων: διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρί- L
ζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὸν συγγνώμην ἀπέβλεψεν,
ὅτι δεῖ μεθύοισιν ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον. ἐγένετο δὲ
καὶ ἀνδροδάμας ῥήτωρ νομοθέτης Χαλκηδόσι, τοῖς ἐπὶ Θράκης: Ἀνδρο-
δαμαντος
οὗ καὶ τὰ φονικὰ, καὶ ταῖς ἐπικλήρους ὄθεν: οὐ μὴν
ἀλλὰ ἰδιόν γε οὐδὲν αὐτῷ λέγειν ἔχει τις νῦν.

τὰ μὲν ὑπογραφὴ ταῖς πολιτείαις,
τὰς τε κυρίας, καὶ ταῖς ὑπὸ
τῶν ἐρημίας,
ἕως πεδίων
ῥημία
τὸν
πρόσωπον ἴσον.

Τέλος τοῦ β'.

Italia. Sicilia. Onomacrit. Creta. Thaletis Lini. Pythagoras. Zaleucus. Philolaus. Charondas. Thebani. Diodor.

Ζ τους. κὴ τὰς ἄλλας τὰς χαλκιδικὰς πόλεις, τὰς ϖερὶ ἰταλίαν, κὴ σικελίαν. πειρῶνται δὲ πνὲς κὴ ϖυάγειν ὡς ὀνομακρίτου μὲν γενομένου ϖρώτου δεινοῦ ϖερὶ νομοθεσίαν: γυμναδῆναι δ' αὐτὸν ἐν κρήτῃ, λοκρὸν ὄντα, κὴ ἐπιδημοῦντα κατὰ τέχνην μαντικήν: τούτου δὲ γενέσθαι θάλητα ἑταῖρον: θάλητος δ' ἀκροατὴν λυκοῦργον, κὴ ζάλευκον: ζαλεύκου δὲ, χαρώνδαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγουσιν ἀσκεπτότερον τῷ χρόνῳ λέγοντες. ἐγένετο δὲ κὴ φιλόλαος ὁ κορίνθιος νομοθέτης θηβαίοις. ἦν δ' ὁ φιλόλαος τὸ μὲν γένος, τῶν βακχιάδων: ὀρασὴς δὲ γενόμενος διοκλέους, τὸν νικήσαντος ὀλυμπάσιν, ὡς ἐκεῖνος τὴν ϖατρίδα ἔλιπε, διαμισήσας τὸν ὀρωτα τὸν τῆς μητρὸς ἀλκυονίας, ἀπῆλθεν εἰς θήβας: κἀκεῖ τὸν βίον ἐτελεύτησαν ἀμφότεροι. κὴ νεὼ ἔτι δεικνύουσι τοῦ τάφου αὐτῶν, ἀλλήλοις μὲν ἀνεωγότας: ϖρὸς δὲ τὴν τῶν κορινθίων χώραν, τὸ μὲν, ἀνεῳγός: τὸ δ' οὐ ἀνεῳγός: μυθολογοῦσι γὰρ αὐτὸν οὕτω τάξασθαι τὴν ταφήν. τὸν μὲν διοκλέα, διὰ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ πάθους, ὅπως μὴ ἄποπος ἦται ἡ κορινθία ἀφ' τοῦ χώματος: τὸν δὲ φιλόλαον, ὅπως ἄνοπος. ᾠκησαν μὲν οὖν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν παρὰ τοῖς θηβαίοις. νομοθέτης δ' αὐτοῖς ἐγένετο φιλόλαος ϖερὶ τ' ἄλλων ἁπάντων, κὴ ϖερὶ τῆς ϖαιδοποιΐας: οὓς καλοῦσιν ἐκεῖνοι νόμους θετικοὺς. κὴ τοῦτ' ἔστιν ἰδίως ὑπ' ἐκείνου νενομοθετημένον, ὅπως ὁ ἀριθμὸς σώζηται τῶν κλήρων. χαρώνδου δ' ἴδιον μὲν οὐδέν ἐστι, Η πλὴν αἱ δίκαι τῶν ψευδομαρτύρων: ϖρῶτος γὰρ ἐποίησε τὴν ἐπαγωγήν. Θ πίστεις ἦν. τῆς δ' ἀκριβείας τῶν νόμων ἔστι γλαφυρώτερος κὴ τῶν νεωτέρων νομοθετῶν. φιλολάου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐσιῶν ἀνομάλωσις. πλάτωνος δ' ἥτε τῶν γυναικῶν κὴ παίδων κὴ τῆς οὐσίας κοινότης, κὴ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν. ἔτι δ' ὁ ϖερὶ τὴν μέθην νόμος, τὸ Κ τοὺς νήφοντας συμποσιαρχεῖν. κὴ τὴν εἰ τοῖς πολεμικοῖς ἄσκησιν, ὅπως ἀμφιδέξιοι γίνωνται κατὰ τὴν μελέτην. ὡς δέον μὴ τὴν μὲν, χρήσιμον εἶναι τῶν χερῶν: τὴν δὲ, ἄχρηστον. δράκοντος δὲ νόμοι μόνοι εἰσὶ: πολιτείᾳ δ' ὑπάρξουσῃ τοὺς νόμους ἔθηκεν. ἴδιον δ' ἐν τοῖς νόμοις οὐδέν ἐστιν, ὃ τι κὴ μνείας ἄξιον, πλὴν ἡ χαλεπότης διὰ τὴν τῆς ζημίας μέγεθος. ἐγένετο δὲ κὴ πιττακὸς νόμων δημιουργὸς, ἀλλ' οὐ ϖολιτείας: νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ τὸ, τοὺς μεθύοντας ἂν τυπτή-

Onomacritus primus legum latarum Laudes scientiam falsitatis tradit. historia de eadem.

Reprehendit Laertium quia temere eum reprehendat.

Historia de Philolao, et Diocle. ex Philolai amicis.

Corinthum ingressus nunc abiisse.

Philolaus legumlator Thebanus.

De vita Pythagorica Gronovius vocat.

Vide de Pythag. et Graec.

Charondam laudat legislatorem sa. et alias multas.

De Platonis institut.

Leges de civitate a Charonda da.

De exercitatione bellica, ut sit. Lites quibus omnibus aptis fortiores et expeditiores ad militiam et usum.

Lib. de Leg. ubi dicit. omnes uti.

Primum legislatorem qui leges fecerit. et ideo omnia ad se pertinere putabat, qui in Chio vide evangel. sec. in Chio lib. 1. c. 1. cap. 6.

Βίον. πολλὰ δ' ὧν, εἴ τι ἀξιόλογον, εἴρηται καὶ σολλοὶ πάντων. ἔ- A.
νιοι δὲ νομοθέται γεγόνασιν. οἱ μὲν, τοῖς οἰκείαις πόλεσιν: οἱ δὲ
καὶ τῶν ἀθηναίων τισὶ πολιτευθέντες αὐτοῖ. καὶ τούτων οἱ μὲν
νόμων ἐγένοντο δημιουργοὶ μόνον: οἱ δὲ καὶ πολιτείας: οἷον, Lycurg.
καὶ λυκοῦργος, καὶ σόλων: οὗτοι γὰρ καὶ νόμους καὶ πολιτείας κα- Solon.
τέσησαν. σολλοὶ μὲν δὴ τῆς λακεδαιμονίων εἴρηται. σόλωνα δ' ἔ-
νιοι μὲν οἴονται νομοθέτην γενέσθαι εὔνομον: ὀλιγαρχίαν τε γὰρ
καταλῦσαι, λίαν ἄκρατον οὖσαν: καὶ δουλεύοντα τὸν δῆμον σαῦ-
σαι: καὶ δημοκρατίαν καταστῆσαι τῇ πάτριον, μίξαντα καλῶς B.
τὴν πολιτείαν: εἶναι γὰρ τὴν μὲν εἰς ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν, ὀλι- Areopagus.
γαρχικὸν: τὰς δὲ τὰς ἀρχὰς αἱρετὰς, ἀριστοκρατικὸν: τὰ δὲ δικα-
στήρια, δημοτικόν. ἔοικε δὲ σόλων ἐκεῖνα μὲν ὑπάρχοντα πρότερον,
οὐ καταλῦσαι, τήν τε βουλὴν καὶ τὴν τῶν ἀρχῶν αἵρεσιν: τὸν δὲ
δῆμον καταστῆσαι, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. διὸ καὶ μέμ-
φονται αὐτῷ: λῦσαι γὰρ θάτερον, κύριον ποιοῦντα τὸ δικα-
στήριον πάντων, κληρωτὸν οἱ. ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἴσχυεν, ὥσπερ τυραν- C.
νῳ, τῷ δήμῳ χαριζόμενοι, τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατί-
αν κατέστησαν: καὶ τὴν μὲν εἰς ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν ἐξελόντες ὀλίγους Ephiales.
ἐκόλουσε καὶ σολλοστὸν: τὰ δὲ δικαστήρια μισθοφόρα κατέστησε τε- Pericles.
ρικλῆς. καὶ τοῦτον δὴ δόξαν πρόσωπον ἕκαστος τῶν δημαγωγῶν προσ-
λαβεν, αὔξων εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν. φαίνεται δ' οὐ κατὰ τὴν
σόλωνος γενέσθαι τοῦτο προαίρεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ συμπτώματο- D.
τος: τῆς γὰρ ἀρχῆς ἐν τοῖς μηδικοῖς ὁ δῆμος αἴτιος γενόμενος,
ἐφρονημάτισε: καὶ δημαγωγοὺς ἔλαβε φαύλους, ἀπὸ σολιτευο-
μένων τῶν ἐπιεικῶν. ἐπεὶ σόλων γε ἔοικε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἄσο
δοῦναι τῷ δήμῳ δύναμιν, τὸ τὰς ἀρχὰς αἱρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν:
μὴ δὲ γὰρ τούτου κύριος ὢν ὁ δῆμος, δοῦλος ἂν εἴη καὶ σολέ- E.
μιος: τὰς δ' ἀρχὰς ἐκ τῶν γνωρίμων, καὶ τῶν εὐπόρων καθίστη-
σι πάσας ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων, καὶ ζευγιτῶν, καὶ τρίτου
τέλους τῆς καλουμένης ἱππάδος: τὸ δὲ τέταρτον θητικόν. οἷς οὐ- Thetes.
δεμιᾶς ἀρχῆς μετῆν. νομοθέται δ' ἐγένοντο ζάλευκός τε λοκρὸς Lat. Charondas.
τοῖς ἐπιζεφυρίοις, καὶ χαρώνδας ὁ καταναῖος τοῖς αὑτῶ σολί-

Legislatores alij primarij alij minus insignes

Cyprus. Spartanus. Cretensis. Atheniensis.

Solon legislator primus Latinis et domestica ad contentionem Reipub. Atheniensium.

Areopagus. erat Atheniensium Senatus, unde Areopagita. vide Gyraldum. Reipub. Atheniens. malis.

Solon accusatur, quod nimium auctoritatis populo concesserit.

Areopagi auctoritas imminuta ab Ephialte et Pericle.

Pisistratus Solonis familiaris, quod ejus auctoritate Athenas in tyrannidem occupavit, ejusque amicitia usus est. vide Gyraldum. Xuthias. Genus populi vanissimum. Ionas.

Solonis leges pleraeque antiquatae.

Thetes. Latinis Famuli. Charondas.

Solon in Latinis legibus dicit. 1. de legibus. Latinis familiis et inimicis duntaxat amicus. + vide Gyraldum.

Corinthius alij Legum.

f ξειν, καὶ μηδὲν ἀγωνιᾶν, μὴ μόνον ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ μὴ δ' ἰδιωτεύοντες. εἰ δὲ δεῖ βλέπειν καὶ πρὸς ἀνδρείαν χάριν πολιτῶν, φαῦλον τὸ τοὺς μεγίστας οὐσίας εἶναι τῶν ἀρχῶν, τοῦ τε βασιλείαν καὶ τοῦ στρατηγίαν: ἔντιμον γὰρ ὁ νόμος οὗτος ποιεῖ τὸν πλοῦτον μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ πόλιν ὅλην φιλοχρήματον. ὃ, τι δ' ἂν ὑπολάβῃ τίμιον εἶναι τὸ κύριον, ἀνάγκη καὶ τοῦ τῶν ἄλλων πολιτῶν δόξαν ἀκολουθεῖν τούτοις: ὅπου δὲ μὴ μάλιστα ἀρετὴ τιμᾶται, ταύτην οὐχ οἷοί τε εἶναι βεβαίως ἀριστοκρατικὴν πολιτείαν. εὐθέως δ' ὄλεθρον κερδαίνειν τὸν ὠνούμενον, ὅταν δαπανήσαντες ἄρχωσιν: ἄβουν γάρ, εἰ πένης μὲν ὢν: ἐπιεικὴς δὲ, βουλήσεται κερδαίνειν: φαυλότερος δ' ὤν, οὐ βουλήσεται, δαπανήσας. διὸ δεῖ τοὺς δυναμένους ἀριστα ἄρχειν, τούτους ἄρχειν. βέλτιον δ' εἰ καὶ προεῖτο τοῦ ὑπερέχειν τῶν ἐπιεικῶν ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ ἀρχόντων γε ἐπιμελεῖσθαι τῆς πόλεως. φαῦλον δ' ἂν δόξειεν εἶναι τὸ h τοιοῦτος ἄρχειν οὐδ' ἂν ἄρχῃς τὸν αὐτὸν ἄρχειν, ὅπερ διώρισται παρὰ τοῖς καρχηδονίοις: ἐν γὰρ ὑφ' ἑνὸς ἔργον ἄριστα ἀποτελεῖται. δεῖ δ' ὅπως γίνηται τοῦθ', ὁρᾶν τὸν νομοθέτην, καὶ μὴ προστάττειν τὸν αὐτὸν αὐλεῖν, καὶ σκυτοτομεῖν. ὥστ' ὅσου μὴ μικρὰ πόλις, πολιτικώτερον πολίτου μετέχειν τῶν ἀρχῶν, καὶ δημοτικώτερον. κοινότερόν τε γάρ, καθάπερ ἔφαμεν, καὶ κάλλιον ἔσται ἕκαστον ἀποτελεῖται τῶν αὐτῶν καὶ θᾶττον. i δῆλον δὲ ἔστι καὶ τῶν πολεμικῶν, καὶ τῶν ναυτικῶν: ἐν τούτοις γὰρ ἀμφοτέροις διὰ πάντων ὡς εἰπεῖν, διελήλυθε τὸ ἄρχειν καὶ τὸ ἄρχεσθαι. ὁ μὲν γὰρ ἀρχικὸς δ' οὔσης τῆς πολιτείας, ἄριστα ἐκφεύγουσι, τῷ πλουτεῖν αἰεί τι τοῦ δήμου μέρος ἐκπέμποντες εἰς τοὺς πόλεις: οὕτω γὰρ ἡσυχίαν ἄγουσι, καὶ ποιοῦσι μόνιμον τὴν πολιτείαν. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τύχης ἔργον. δεῖ δὲ ἀσφαλίσασθαι διὰ τὸν νομοθέτην. νυνὶ δὲ λῶ k ἀτυχία γένηταί τις, καὶ τὸ πλῆθος ἀπορῇ τῶν ἀρχομένων, οὐδὲν ἐστὶ φάρμακον διὰ τῶν νόμων τῆς ἡσυχίας. τοῦτ' μὲν οὖν τῆς τῶν λακεδαιμονίων πολιτείας, καὶ κριτικῆς, καὶ τῆς καρχηδονίων, ἅπερ δικαίως εὐδοκιμοῦσι, ἄριστον ἔχει τὸν τρόπον. Τῶν δὲ ἀποφαινομένων τὴν τοῦτ' πολιτείας, οἵτινες μὲν οὐκ ἐκοινώνησαν πραξέως πολιτικῶν, οὐδ' ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ διετέλεσαν ἰδιωτεύοντες τὸν

CAP. X.

οὐδὲ βασιλεῖς καὶ τὴν γερουσίαν ἀνάλογον τοῖς ἐκεῖ βασιλεῦσι καὶ γέρουσι. καὶ βέλτιον δὲ οὐδὲ βασιλεῖς, μήτε κατὰ τὸ αὐτὸ εἶναι γένος: μὴ δὲ ὄντος τοῦτο τυχὸν. εἴτε διαφθορὰν, ἐκ τούτων αἱρετοὺς μᾶλλον ἢ καθ' ἡλικίαν: μεγάλων γὰρ κύριοι καθιστῶντες, οὐκ ἀντελεῖς ὦσι, μεγάλα βλάπτουσι. καὶ ἔβλαψαν ἤδη τὴν πόλιν τὴν τῶν λακεδαιμονίων. τὰ μὲν οὖν πωλεῖσα τῶν ἐπιτιμηθέντων οὐδὲ διὰ ταῦτα παρεκβάσεις, κοινὰ τυγχάνει πάσας οὔτα τοῖς ἐρημίαις πολιτείαις. τῶν δὲ πρὸς τὴν ὑποθεσιν τῆς ἀριστοκρατικῆς καὶ τῆς πολιτείας, τὰ μὲν εἰς δῆμον ἐκκλίνει μᾶλλον: τὰ δ' εἰς ὀλιγαρχίαν: τὸ μὲν γὰρ, τὰ μὲν, προσάγειν: τὸ δὲ, μὴ προσάγειν πρὸς τὸν δῆμον, οἱ βασιλεῖς κύριοι μετὰ τῶν γερόντων, οὐδ' ὁμογνωμονῶσι πάντες. εἰ δὲ μὴ, καὶ τούτων ὁ δῆμος. ἃ δ' οὐκ εἰσφέρουσιν οὗτοι, οὐ διακοῦσαι μόνον ἀποδιδόασι τῷ δήμῳ τὰ δόξαντα ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλὰ κύριοι κρίνειν εἰσὶ. καὶ τῷ βουλομένῳ τοῖς εἰσφερομένοις ἀντιπεῖν ἔξεστι: ὅπερ ἐν ταῖς ἑτέραις πολιτείαις οὐκ ἔστι. τὸ δὲ ταῖς πενταρχίαις, κυρίας οὔσας πολλῶν καὶ μεγάλων, ὑφ' αὑτῶν αἱρεταῖς εἶναι, καὶ τὴν τῶν ἑκατὸν ταύτας αἱρεῖσθαι τὴν μεγίστην ἀρχήν: εἶτα δὲ ταύτας πωλεῖσθαι τὸν χρόνον τῶν ἄλλων (καὶ γὰρ ἐξελιλυθότες ἄρχουσι καὶ μέλλοντες) ὀλιγαρχικόν: τὸ δ' ἀμίσθους καὶ μὴ κληρωτὰς, ἀριστοκρατικὸν δεῖον, καὶ ἔτι τοιοῦτον ἕτερον. καὶ τὸ ταῖς δίκαις ἀπὸ τῶν ἀρχείων δικάζεσθαι πάσας: καὶ μὴ ἄλλας ὑπ' ἄλλων, καθάπερ ἐν λακεδαίμονι. παρεκβαίνει δὲ τῆς ἀριστοκρατίας ἡ τάξις τῶν καρχηδονίων μάλιστα πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν κατά τινα διαφοραν, ἣ συμβαίνει ταῖς πολλαῖς: οὐ γὰρ μόνον ἀριστίνδην, ἀλλὰ καὶ πλουτίνδην οἴονται δεῖν αἱρεῖσθαι τοὺς ἄρχοντας: ἀδυνάτου γὰρ τὸν ἀπορούντα καλῶς ἄρχειν καὶ σχολάζειν. ἔπειτα οὖν τὸ μὲν αἱρεῖσθαι πλουτίνδην, ὀλιγαρχικόν: τὸ δὲ κατ' ἀρετὴν, ἀριστοκρατικόν, αὖτη τις ἂν εἴη τάξις τρίτη, καθ' ἣν ἔνιοι καρχηδονίοις τὰ μάλιστα πρὸς τὴν πολιτείαν: αἱροῦνται γὰρ εἰς δύο ταῦτα βλέποντες: καὶ μάλιστα τὰς μεγίστας, τούς τε βασιλεῖς, καὶ τοὺς στρατηγούς: δεῖ δὲ νομίζειν ἁμάρτημα νομοθέτου, τὴν παρεκβασιν εἶναι τῆς ἀριστοκρατείας ταύτην: ἐξ ἀρχῆς γὰρ τοῦθ' ὁρᾶν ἐστι τῶν ἀναγκαιοτάτων, ὅπως οἱ βέλτιστοι διώκωνται σχολάζοντες

μετέχοντα δ'ν δῆμον, οὐδὲν σημεῖον τὸ πεπάχθαι καλῶς: οὐδὲ γὰρ λήμματός τι τοῖς κόσμοις ὥσπερ τοῖς ἐφόροις, πόρρω γ' ἀπωικοῦσιν οὐ νήσῳ τῶν διαφθειρόντων: διὸ δεῖται τῆς ἰατρείας, ἄτοπος καὶ οὐ πολιτική, ἀλλὰ διωκαστευτική: πολλάκις γὰρ ἐκβάλλουσι συστάντες τινὰς οὐ κόσμους, ἢ τῶν συναρχόντων αὐτῶν, ἢ τῶν ἰδιωτῶν. ἔξεστι δὲ καὶ μεταξὺ τοῖς κόσμοις ἀπειπεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτα δὴ πάντα βέλτιον γίνεσθαι κατὰ νόμον, ἢ κατὰ ἀνθρώπων βούλησιν: οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ κανών. πάντων δὲ φαυλότατον, τὸ τῆς ἀκεσμίας τῶν διωκτῶν, διὸ καθιστᾶσι πολλάκις, ὅταν μὴ δίκας βούλωνται διδοῦναι. ἢ καὶ δῆλον ὡς ἔχει τι πολιτείας ἡ τάξις, ἀλλ' οὐ πολιτεία ἐστὶν, ἀλλὰ διωκτεία μᾶλλον. εἰώθασι δὲ διαλαμβάνοντες τὸν δῆμον καὶ τοὺς φίλους, μοναρχίαν ποιεῖν καὶ τυραννίζειν, καὶ μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. καίτοι τὸ διαφέρει δ' τοιοῦτον, ἢ διά τινος χρόνου μηκέτι πόλιν εἶναι τὴν τοιαύτην, ἀλλὰ λύεσθαι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. ἔστι δ' ἐπικίνδυνος οὕτως ἔχουσα πόλις τῶν βουλομένων ἐπιτίθεσθαι καὶ δυναμένων. ἀλλὰ καθάπερ εἴρηται, σώζεται διὰ τὸν τύπον: ξυνηλασίας γὰρ τὸ πόρρω πεποίηκε. διὸ καὶ τὸ τῶν πολεμίων μένει τοῖς κρησὶν: οἱ δ' εἴλωτες ἀφίστανται πολλάκις: οὔτε γὰρ ἐξωτερικῆς ἀρχῆς κοινωνοῦσιν οἱ κρῆτες: νεωστὶ τε πόλεμος ξυνηλὺς διαβέβηκεν εἰς τὴν νῆσον: ὅσοι πεπολίτευνται φανεραὶ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐκεῖ νόμων. πολὺ μὲν οὖν ταύτης εἰρήσθω τοιαῦτ' ἡμῖν τῆς πολιτείας.

Καρχηδόνιοι.

Πολιτεύεσθαι δὲ δοκοῦσι καὶ καρχηδόνιοι καλῶς. καὶ πολλὰ πολιτικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους. μάλιστα δ' ἕνια παραπλησίως τοῖς λάκωσιν: αὗται γὰρ αἱ πολιτεῖαι τρεῖς ἀλλήλαις τε ἐγγύς πως εἰσὶ, καὶ τῶν ἄλλων πολὺ διαφέρουσιν: ἥ τε κρητικὴ, καὶ ἡ λακωνικὴ, καὶ τρίτη τούτων ἡ τῶν καρχηδονίων. καὶ πολλὰ τῶν τεταγμένων ἔχει παρ' αὐτοῖς καλῶς. σημεῖον δὲ πολιτείας πρωτεταγμένης, τὸ τὸν δῆμον ἕπεσθαι, διαμένειν τε τῇ τάξει τῆς πολιτείας: καὶ μήτε στάσιν, ὅτι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, γεγενῆσθαι, μήτε τύραννον. ἔχει δὲ παραπλήσια τῇ λακωνικῇ πολιτείᾳ: τὰ μὲν συσσίτια τῶν ἑταιρειῶν, φυλῖτιοις: τὴν δὲ τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἀρχὴν, τοῖς ἐφόροις, πλὴν οὐ χεῖρον: οἱ μὲν γὰρ, καὶ τῶν τυχόντων εἰσὶ: ταύτην δ' αἱροῦνται τὴν ἀρχὴν ἀριστίνδην.

γοῦσι τε γὰρ τοῖς μὲν, εἵλωτες: τοῖς δὲ κρησὶν, οἱ περίοικοι. καὶ συσσίτια παρ' ἀμφοτέροις ὅσι. καὶ τὸ γε ἀρχαῖον ἐκ πάλου οἱ λάκωνες οὐ περίοικα, ἀλλὰ ἄνδρεια, καθάπερ οἱ κρῆτες. ἦ καὶ δῆλον ὅτι ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. ἔτι δὲ τῆς πολιτείας ἡ τάξις: οἱ μὲν γὰρ ἔφοροι, τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν τοῖς ἐν τῇ κρήτῃ καλουμένοις κόσμοις. πλὴν οἱ μὲν ἔφοροι πέντε τὸν ἀριθμὸν: οἱ δὲ κόσμοι, δέκα εἰσὶ. οἱ δὲ γέροντες τοῖς γέρουσίν, οὓς καλοῦσιν οἱ κρῆτες βουλὴν, ἴσοι. βασιλεία δὲ πρότερον μὲν ἦν: εἶτα κατέλυσαν οἱ κρῆτες. καὶ τὴν ἡγεμονίαν οἱ κόσμοι τὴν κατὰ πόλεμον ἔχουσιν. ἐκκλησίας δὲ μετέχουσι πάντες. κυρία δ' οὐδενός ἐστιν, ἀλλ' ἢ συνεπιψηφίσαι τὰ δόξαντα τοῖς γέρουσι καὶ τοῖς κόσμοις. τὰ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων ἔχει βέλτιον τοῖς κρησὶν, ἢ τοῖς λάκωσιν: ἐν μὲν γὰρ λακεδαίμονι κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος εἰσφέρει δ' τεταγμένον: εἰ δὲ μή, μετέχειν νόμος κωλύει τῆς πολιτείας, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. ἐν δὲ κρήτῃ κοινοτέρως: ἀφ' πάντων γὰρ τῶν γινομένων καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων καὶ ἐκ τῶν δημοσίων καὶ φόρων, οὓς φέρουσιν οἱ περίοικοι, τέτακται μέρος: τὸ μὲν, πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς λειτουργίας: τὸ δὲ, τοῖς συσσιτίοις ὥστε ἐκ κοινοῦ τρέφεσθαι πάντας καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας, καὶ ἄνδρας. πρὸς δὲ τὴν ὀλιγοστίαν ὡς ὠφέλιμον, πολλὰ πεφιλοσόφηκεν ὁ νομοθέτης. καὶ πρὸς τὴν διάζευξιν τῶν γυναικῶν, ἵνα μὴ πολυτεκνῶσι, τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ποιήσας ὁμιλίαν. περὶ μὲν οὖν, εἰ φαύλως ἢ μὴ φαύλως, ἕτερος ἔσται τοῦ διασκέψασθαι καιρός: ὅτι δὲ τὰ περὶ τὰ συσσίτια βέλτιον τέτακται τοῖς κρησὶν, ἢ τοῖς λάκωσι, φανερόν. τὰ δὲ περὶ τοὺς κόσμους ἔτι χεῖρον τῶν ἐφόρων: ὁ μὲν γὰρ ἔχει κακὸν τὸ τῶν ἐφόρων ἀρχεῖον, ὑπάρχει καὶ τούτων: γίνονται γὰρ οἱ τυχόντες: ὅθ' ἑκεῖ συμφορὰ πρὸς τὴν πολιτείαν, ἐνταῦθ' οὐκ ἔστιν: ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὴν αἵρεσιν ἐκ πάντων εἶναι, μετέχων ὁ δῆμος τῆς μεγίστης ἀρχῆς, βούλεται μένειν τὴν πολιτείαν: ἐκ ταῦθα δ' οἰκ ἐξ ἁπάντων αἱροῦνται τοὺς κόσμους, ἀλλ' ἐκ τινων γενῶν. καὶ τοὺς γέροντας ἐκ τῶν κεκοσμηκότων. περὶ ὧν τοὺς αὐτοὺς ἄττα εἴπειε λόγους, καὶ περὶ τῶν ἐν λακεδαίμονι γινομένων: ἔστι γὰρ ἀνυπεύθυνοι, καὶ ἔστι διὰ βίου, μεῖζον ὄντι γέρας τῆς ἀξίας αὐτοῖς. καὶ τὸ μὴ κατὰ γράμματα ἄρχειν, ἀλλ' αὐτογνώμονας, ἐπισφαλές. τὸ δ' ἡσυχάζειν μὴ μετέχοντα

β
γ
δ
ε
ς

7 σὶ τοῖς νόμοις ἐπιτετίμηκε: πρὸς γὰρ μόρος ἀρετῆς ἡ πᾶσα σπουδὴ τῶν νόμων ἐστὶ, τὴν πολεμικὴν: αὕτη γὰρ χρήσιμη πρὸς τὸ κρατεῖν. ὅτι γαροῦν ἐσώζοντο μὲν πολεμοῦντες: ἀπώλλυντο δὲ ἄρξαντες, διὰ δὲ μὴ ἐπίστασθαι σχολάζειν: μὴ δὲ ἡσυχίαν μηδεμίαν ἄσκησιν ἐτέραν νομίσαντες τῆς πολεμικῆς. τούτου δὲ ἁμάρτημα ὂν ἔλαττον: νομίζουσι μὲν γὰρ γίνεσθαι τἀγαθὰ τὰ πολλὰ μάχιμα διὰ ἀρετῆς μᾶλλον ἢ κακίας: οὐ δοκοῦσι μὲν καλῶς. ἔτι μᾶλλον τοῦτο κρείττω τῆς ἀρετῆς νομοθετοῦσιν,

6 οὐ καλῶς. φαύλως δ' ἔχει καὶ πολλὰ τὰ κοινὰ χρήματα ὑπὸ τοῖς ἀσυρμάτους: οὔτε γὰρ σὶ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ὄφελος οὐδέν, πολέμους μεγάλους ἀναγκαζομένους πολεμεῖν: εἰσφέρουσί τε κακῶς: διὰ γὰρ

4. Vide quæ. τῶν ἀσυρμάτων ἔστιν τὴν πολίτικην γῆν, οὐκ ἐξετάζοντων ἀλλήλων τὰς εἰσφοράς. ἀποβαίνει τε τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τὸ συμφέρον τοῖς: τὴν μὲν γὰρ πόλιν πλουτίζει χρήματον: αὐτὸ δ' ἰδιώτας φιλοχρημάτους. πολὺ μὲν δὴ τῆς λακεδαιμονίων πολιτείας, ἐπισοῦσθον εἰρήσθω: ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ μάλιστ' ἄν τις ἐπιμέμψειεν.

Η δὲ κρητικὴ πολιτεία, πάρεγγυς μέν ἐστι ταύτης: ἔχει δὲ μικρὰ μὲν, οὐ χεῖρον: τὰ δὲ πλεῖον ἧττον γλαφυρῶς: οὐ γὰρ ἔοικε, οὐ λέγειν δὲ, τὰ πολλὰ μεμιμῆσθαι τὴν κρητικὴν πολιτείαν ἢ τῶν λακώνων: τὰ δὲ πολλὰ τῶν ἀρχαίων ἧττον διόρθωται τῶν νεωτέρων: φασὶ γὰρ ὃν λυκοῦργον, ὅτε τὴν ἐπιτροπείαν τὴν χαρίλλου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν, ἀπεδήμησε, τότε ὃν πολλὰ διατρίψαι χρόνον περὶ τὴν κρήτην διὰ τὴν συγγένειαν: ἄποικοι γὰρ οἱ λύκτιοι τῶν λακώνων ἦσαν. κατέλαβον δ' οἱ περὶ τὴν ἀποικίαν ἐλθόντες, τὴν τάξιν τῶν νόμων ὑπάρχουσαν σὶ τοῖς τότε κατοικοῦσι. διὸ καὶ νῦν οἱ περίοικοι τὸν αὐτὸν τρόπον νομίζουσι αὐτοῖς, ὡς κατασκευάζοντος μίνω πρώτου τὴν τάξιν τῶν νόμων. δοκεῖ δ' ἡ νῆσος καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἑλληνικὴν πεφυκέναι, καὶ κεῖσθαι καλῶς: πάσῃ γὰρ ἐπίκειται τῇ θαλάσσῃ, ἀχθὸν τῶν ἑλλήνων ἱδρυμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων: ἀπέχει γὰρ τῆς μὲν, ὀλίγον τῆς πελοποννήσου: τῆς δὲ, τῆς ἀσίας τὸ πρὸς τὸ τραχὺ τοῦτον τόπου καὶ ῥόδιον. διὸ καὶ τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν κατέσχεν ὁ μίνως, καὶ τὰς νήσους, τὰς μὲν, ἐχειρώσατο: τὰς δ', ἔκτισε. τέλος δὲ ἐπιθέμενος τῇ σικελίᾳ, ὃν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ περὶ κάμικον. ἔχει δ' ἀπάλογον ἡ κρητικὴ τάξις πρὸς τὴν λακωνικὴν: γεωρ-

CAP. VIII

Comparatio inter rempublicam Cretensium

Cretensis Resp.

Lycurgus. Charillus. Cretes. Lyctij.

Minos Rex.

Cretes situm Candiæ.

Phœnices. Asia Troja. Rhodus.

Sicilia. Camicus.

κὴ καταδυροδοκούμενοι κὴ καταχαιζόμενοι πολλὰ τῶν κοινῶν οἱ κε
κοινωνικότες τῆς ἀρχῆς ταύτης. διόπερ βέλτιον αὐτὸν μὴ αὐθυνάς
ειν: νῦν δ' εἰσὶ. δόξειε δ' ἂν ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχὴ πάσας δύνασθαι ζαὶ
ἀρχάς: ζύριοι δὲ τῇ ἐφορίᾳ μέγα λίαν ἀ δῆμος. καὶ γὰρ πρόσθεν οὐ τῦ
τον λέγομεν δεῖν δύνασθαι ζαὶ τὰς δυνάμεις. ἔτι δὲ κὴ τῇ αἱρέσει, μὴ ποι-
οῦντα τῶν γερόντων κατά τε τὴν κρίσιν ὅτι παιδαγωγοῦσιν: καὶ τὸ
αὐτὸν αἱρεῖσθαι τὸν ἀξιωθησόμενον τῆς ἀρχῆς, οὐκ ὀρθῶς ἔχει: δεῖ γὰρ
καὶ βουλόμενον καὶ μὴ βουλόμενον, ἄρχειν, τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς: νῦν
δ' ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πολιτείας ὁ νομοθέτης φαίνεται ποιῶν: φιλοτίμους γὰρ κατασκευάζων τοὺς πολίτας τούτοις κέχρηται
πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν γερόντων: οὐδεὶς γὰρ ἂν ἄρχειν αἰτήσαιτο, μὴ
φιλότιμος ὤν. καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἑκουσίων τὰ πλεῖστα συμ-
βαίνει διὰ φιλοτιμίαν, κὴ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις.
περὶ δὲ βασιλείας, εἰ μὲν μὴ βέλτιον ὅδ' ἂν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν, μὴ
βέλτιον, ἄλλος ἔστω λόγος. ἀλλὰ μὴν βέλτιόν γε μὴ καθάπερ νῦν,
ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτῦ βίον ἕκαστον κρίνεσθαι τῶν βασιλέων. ὅτι δ' ὁ
νομοθέτης οὐδ' αὐτὸς οἴεται δυνάσθαι ποιεῖν καλοὺς κἀγαθούς, δῆλον.
ἀπιστεῖ γοῦν ὡς οὐκ οὔσιν ἱκανῶς ἀγαθοῖς, ἀνδράσι. διόπερ ἐξέπεμ-
πον συμπρεσβεύοντας τοὺς ἐχθρούς, καὶ σωτηρίαν ἐνόμιζον τῇ πόλει
ἔσεσθαι τὸ ταπάζειν τοὺς βασιλεῖς. οὐ καλῶς δ' οὐδὲ τοὺς συσσίτους
τοὺς καλουμένους φιδιτίους, νομοθέτησαι, τῷ κατασκέψασθαι πρώτους:
ἔδει γὰρ ἀφ' κοινοῦ μᾶλλον εἶναι τὴν δίαιταν, καθάπερ καὶ κρίτην. πα
ρὰ δὲ ζοῖς λάκωσιν ἕκαστον δεῖ φέρειν, καὶ σφόδρα πενήτων ὄντων, καὶ ζοῦτο τὸ ἀνάλωμα οὐ δυναμένων δαπανᾶν, ὥστε συμ-
βαίνειν τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τῆς προαιρέσεως: βούλεται μὲν
γὰρ δημοκρατικοὺς εἶναι τοὺς κατασκευάσματα τῶν συσσιτίων: γίνε-
ται δ' ὀλίγα δημοκρατικοί, οὕτω νενομοθετημένον: μετέχειν μὲν γὰρ οὐ ῥᾴ
διον τοῖς λίαν πένησιν. ὅρος δὲ τῆς πολιτείας οὗτός ἐστιν αὐτοῖς ὁ πά
τριος, ἵν' μὴ δυνάμενον ζῆν δ' τέλος φέρειν, μὴ μετέχειν αὐτῆς. τῷ
δὲ περὶ τοὺς ναυαρχίας νόμῳ, καὶ ἕτερά τινες ἐπιτετιμήκασιν, ὀρθῶς
ἐπιτιμῶντες: στάσεως γὰρ γίνεται αἴτιος: ζῶσι γὰρ τοῖς βασιλεύσιν οὐ-
τοι στρατηγοῖς αἱ δίοδος ἡ ναυαρχία ἀφ' ἧς ἔδοξε βασιλεία, καθάπερ καὶ
ὁ δὲ τῇ τοιαύτῃ νομοθέτου ἐπιτιμήσειεν ἄν τις. ὅπερ καὶ τῶν πολλῶν

7 εἶν: ἢν δὲ τέτταρσι, ἀτελῆ πάντων. καίτοι φανερὸν, ὅτι πολλῶν γινομένων: τῆς δὲ χώρας οὕτω διῃρημένης, ἀναγκαῖον πολλοὺς γίνεσθαι πένητας. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐφορείαν ἔχει φαύλως: ἡ γὰρ αἰχὴ κυρία μὲν αὐτὴ τῶν μεγίστων αὐτοῖς ἐστι: γίνονται δ' ἐκ τοῦ δήμου πάντες, ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σφόδρα πένητες εἰς τὸ αἰχεῖον, οἳ διὰ τὴν ἀπορίαν ὤνιοι ἦσαν. ἐθήλουν δὲ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, καὶ νῦν δὲ οἱ τοῖς αὐδρίοις: διαφθαρέντες γὰρ αἰχυρίῳ τινὶ, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅλην τὴν πόλιν ἀπώλεσαν. καὶ διὰ τὴν αἰχὴν εἶν λίαν μεγάλην καὶ ἰσοτύραννον, δι' ἣν μαγωγεῖν αὐτοὺς ἠναγκάζοντο καὶ οἱ βασιλεῖς. ὥστε καὶ ταύτη συνεπιβλάπτεσθαι τὴν πολιτείαν: δημοκρατία γὰρ ἐξ ἀριστοκρατίας συνέβαινε. συνέχει μὲν οὖν τὴν πολιτείαν δ' αἰχεῖον ὄντα: ἠσυχάζει γὰρ ὁ δῆμος διὰ τὸ μετέχειν τῆς μεγίστης αἰχῆς. ὥστ' εἴτε διὰ ζῆν νομοθέτην, εἴτε διὰ τύχην ὄντα συμπέπτωκε, συμφερόντως ἔχει τοῖς πράγμασι: δεῖ γὰρ τὴν πολιτείαν τὴν μέλλουσαν σώζεσθαι, πάντα βούλεσθαι τὰ μέρη τῆς πόλεως εἶν, καὶ διαμένειν ταυτά. οἱ μὲν οὖν βασιλεῖς διὰ τὴν αὐτῶν ζημίαν, οὕτως ἔχουσιν: οἱ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ, διὰ τὴν γερουσίαν: ἄθλον γὰρ ἡ αἰχὴ αὕτη τῆς αἰρετῆς ἐστι. ὁ δὲ δῆμος διὰ τὴν ἐφορείαν: καθίστασθαι γὰρ ἐξ ἁπάντων. ἀλλ' αἱρετὴν ἔδει τὴν αἰχὴν εἶν ταύτην ἐξ ἁπάντων μὲν, μὴ ἐν τρόπον δὲ ὄντα, 1 οὐ νῦν: παιδαριώδης γάρ ἐστι λίαν. ἔτι δὲ καὶ κρίσεών εἰσι μεγάλων κύριοι, ὄντες οἱ τυχόντες. διόπερ οὐκ αὐθιγνώμονας βέλτιον κρίνειν, ἀλλὰ κατὰ τὰ γράμματα καὶ τοὺς νόμους. ἔστι δὲ καὶ ἴδιαι τῶν ἐφόρων οὐχ ὁμολογουμένη τῷ βουλήματι τῆς πόλεως: αὐτὴ μὲν γὰρ ἀνειμένη λίαν ὄντιν: οἱ δὲ τοῖς ἄλλοις μᾶλλον ὑπερβάλλουσι 2 τὸ σκληρόν. ὥστε μὴ δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλὰ λάθρα, ἵν' νόμοις ἀποδιδράσκοντας, ἀπολαύειν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν. ἔχει δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν τῶν γερόντων αἰχὴν, οὐ καλῶς αὐτοῖς: ἐπιεικῶν μὲν γὰρ ὄντων καὶ πεπαιδευμένων ἱκανῶς πρὸς ἀνδραγαθίαν, τάχ' ἂν ἔστοιεν ἄξιοι συμφέρειν τῇ πόλει. καίτοι τό γε διὰ βίου κυρίους εἶν κρίσεων μεγάλων, ἀμφισβητήσιμον: ἔστι γὰρ ὥσπερ καὶ σώματος, καὶ διανοίας γῆρας. τὸν τρόπον δὲ τοῦτον πεπαιδευμένων, ὥστε καὶ ἵν νομοθέτην αὐτὸν ἀπιστεῖν, ὡς οὐκ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, οὐκ ἀσφαλῶς. φαίνονται δὲ

αὗται τῶν γενομένων. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ταύτης τῆς ἁμαρ- Α
τίας. ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τοῦτο σκοποῦμεν, τίνι δεῖ συγγνώμην ἔχειν
ἢ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τοῦτο τὸ ὀρθῶς, καὶ μὴ ὀρθῶς: τὰ δὲ πρὸς τοὺς
γυναῖκας ἔχοντα μὴ καλῶς, ἔοικεν ὥσπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον,
οὐ μόνον ἀπρέπειαν τινὰ ποιεῖν τῆς πολιτείας, αὐτῆς καθ' αὑτήν,
ἀλλὰ συμβάλλεσθαί τι πρὸς τὴν φιλοχρηματίαν: μιᾷ γὰρ τὰ νῦν
ῥηθέντα, ζημίᾳ τῇ πρὸς τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κτήσεως ἐπιτιμήσειεν ἄν-
τις: τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν συμβέβηκε κεκτῆσθαι πολλὴν λίαν οὐ- Β
σίαν: τοῖς δὲ, πάμπαν μικράν. διόπερ εἰς ὀλίγους ἥκει ἡ χώρα.
ἔοικε δὲ καὶ διὰ τῶν νόμων τέτακται φαύλως: ὠνεῖσθαι μὲν γὰρ
ἢ πωλεῖν τὴν ὑπάρχουσαν, ἐποίησεν οὐ καλῶς, ἐρθῶς ποιήσας: δι-
δόναι δὲ καὶ καταλείπειν ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς βουλομένοις. καίτοι
ταυτὸ συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἐκείνως τε καὶ οὕτως. ἔστι δὲ καὶ τῶν
γυναικῶν σχεδὸν τῆς πάσης χώρας τῶν πέντε μέρη τὰ δύο, τῶν
τ' ἐπικλήρων πολλῶν γινομένων, καὶ διὰ τὸ προῖκας διδόναι με-
γάλας. καίτοι βέλτιον ἦν μηδεμίαν, ἢ ὀλίγας, ἢ καὶ μετρίαν
τετάχθαι. νῦν δ' ἔξεστι δοῦναί τε τῷ ἐπικλήρῳ, ὅτῳ ἂν βούλη-
ται. κἂν ἀποθάνῃ, μὴ διαθέμενος, οὗ ἂν καταλίπῃ κληρονόμον, Γ
οὗτος, ᾧ ἂν θέλῃ δίδωσι. τοιγαροῦν δυναμένης τῆς χώρας χιλί-
ους ἱππέας τρέφειν καὶ πεντακοσίους, καὶ ὁπλίτας τετρακισχιλί-
ους, οὐδὲ χίλιοι τὸ πλῆθος ἦσαν. γέγονε δὲ διὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν
δῆλον, ὅτι φαύλως αὐτοῖς εἶχε τὰ πρὸς τὴν τάξιν ταύτην: μιᾶς
γὰρ πληγὴν οὐκ ὑπέμεινεν ἡ πόλις. ἀλλ' ἀπώλετο διὰ τὴν ὀλι- Δ
γανθρωπίαν. λέγεται δὲ ὡς ἐπὶ μὲν τῶν πρότερων βασιλέων με-
τεδίδοσαν τῆς πολιτείας, ὥστ' οὐ γίνεσθαι τότε ὀλιγανθρωπίαν πο-
λεμούντων πολὺν χρόνον. καὶ φασὶν εἶναί ποτε ἐν τοῖς ἀποικίαις,
καὶ μυρίους. οὐ μὴν ἀλλ' εἴτ' ἔστιν ἀληθῆ ταῦτα, εἴτε μή, βέλτιον τὸ
διὰ τῆς κτήσεως ὡμαλισμένης πληθύειν ἀνδρῶν τὴν πόλιν. Ε
τοὐναντίον δὲ καὶ ὁ περὶ τὴν τεκνοποιΐαν νόμος, πρὸς ταύτην τὴν
διόρθωσιν: βουλόμενος γὰρ ὁ νομοθέτης ὡς πλείστους εἶναι τοὺς
ἀποκληρώτας, προάγει τοὺς πολίτας, ὅτι πλείστους ποιεῖσθαι παῖ-
δας. ὅτι γὰρ αὐτοῖς νόμος, ἂν μὲν γεννήσωσι τρεῖς υἱοὺς, ἄφρουρον

Concludit de multis an fuerint boni aut mali qui in republica sint.

Reprehendit quod aliud institutum bonum sit, ut paucitatis incommodis obsit.

Quasi diceret hanc inæqualitatem parvam esse, nec tamen id etiam quod est, recte et ordine institutum esse: quia non multis inæqualitatem parvam facit.

Causam addit, cur magnæ res ad paucos pervenerint, et Rhaps. laud. 2. ingressa sit.

Forte (Nulli enim nisi) ut Arist. solet.

Apte laudatum. 2. enim multitudinem ad dimicandum, et quo pauciores sunt, eo minus indigent. Alii alter. 2. ad paucitatem.

Fortasse laudatum. multitudo 2. minus pugnaces habet, et magis ad imperandum ignava, et ad seditiones. 2. et ad alia vitia.

Concludit rationi obstare paucitatem civium, et hanc rationem esse cur non omnes civitates recte sint institutæ. Hinc patet, hanc paucitatem civium non esse rectam: et alium institutum bonum esse, quod ad numerum civium augendum spectet, ut multi sint cives, et multi ad militiam idonei. 2. et non solum, ut multi sint cives, sed ut multi sint qui militiam bene obeant.

Γ. Quasi diceret hanc inæqualitatem parvam esse, nec tamen id etiam quod est, recte et ordine institutum esse: quia non multis inæqualitatem parvam facit.

Δ. Causam addit, cur magnæ res ad paucos pervenerint, et Rhaps. laud. 2. ingressa sit.

Ε. Forte (Nulli enim nisi) ut Arist. solet.

Ζ. Apte laudatum. 2. enim multitudinem ad dimicandum, et quo pauciores sunt, eo minus indigent. Alii alter. 2. ad paucitatem.

Η. Fortasse laudatum. multitudo 2. minus pugnaces habet, et magis ad imperandum ignava, et ad seditiones. 2. et ad alia vitia.

Θ. Concludit rationi obstare paucitatem civium, et hanc rationem esse cur non omnes civitates recte sint institutæ. Hinc patet, hanc paucitatem civium non esse rectam: et alium institutum bonum esse, quod ad numerum civium augendum spectet, ut multi sint cives, et multi ad militiam idonei. 2. et non solum, ut multi sint cives, sed ut multi sint qui militiam bene obeant.

7 περὶ αἵρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ, καὶ πρὸς δύο αἰμονίαν πόλεως. ὥσπερ γὰρ οἰκίας μέρος ἀνὴρ καὶ γυνὴ, δῆλον ὅτι καὶ τῶν πόλιν ἐγγὺς τῷ δίχα διῃρῆσθαι δεῖ νομίζειν, εἴτε τὸ τῶν ἀνδρῶν πλῆθος, καὶ τὸ τῶν γυναικῶν. ὥστ' εἰ ἔξεστι πολιτείαις φαύλως ἔχει τὸ περὶ τὰς γυναῖκας, τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως εἶναι δεῖ νομίζειν ἀνομοθέτητον, ὅπερ ἐκεῖ συμβέβηκεν: ὅλως γὰρ τὴν τοιαύτην ὁ νομοθέτης εἶναι βουλόμενος καρτερικὴν, κατὰ μὲν τὸ ἀνδρεῖον φαύλος ἐστὶ 6 τοιοῦτος ὤν: δῆλον δὲ τῶν γυναικῶν ἐξημέλησε: ζῶσι γὰρ ἀκολάστως πρὸς ἅπασαν ἀκολασίαν, καὶ τρυφερῶς. ὥστ' ἀναγκαῖον εἰ τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ ζημιᾶσθαι τὸν πλοῦτον, ἄλλως τε κἂν τυγχάνωσι γυναικοκρατούμενοι: καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν γενῶν, ἔξω κελτῶν. οἱ κἂν εἶεν ἔτροι φανερῶς τετιμήκασι τὸ πρὸς τὰν ἀρρενικὰν συνουσίαν: ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος, οὐκ ἀλόγως συζεῦξαι τὸν ἄρη πρὸς τὴν ἀφροδίτην: ἡ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρένων ὁμιλίαν, ἡ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν, φαίνονται κατακώχιμοι πάντες οἱ τοιοῦτοι. διὸ παρὰ τοῖς λάκωσι τὸ μὲν ὑπῆρχε, καὶ πολλὰ διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. καίτοι τί διαφέρει γυναῖκας ἄρχειν, ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι: ταὐτὸ γὰρ συμβαίνει. χρήσιμον δ' οὐδὲν τῆς θρασύτητος πρὸς οὐδὲν τῶν ἐγκυκλίων: 1 ἀλλ' ἔπερ, πρὸς τὸν πόλεμον, βλαβερώτατον καὶ πρὸς τοῦτ' ἦν τῶν λακώνων. ἐλάλουν δ' ὀλίγοι τῆς ἡσυχαίων ἐμβολῆς: χρήσιμοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἦσαν, ὥσπερ ἐν ἑτέραις πόλεσι: θόρυβον δὲ παρεῖχον πολλὸν τῶν πολεμίων. ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν ἔοικε συμβεβηκέναι τοῖς λάκωσιν ὀλίγως ἡ τῶν γυναικῶν ἄνεσις: ἔξω γὰρ τῆς οἰκείας διὰ τὰς στρατείας ἀπεξενοῦτο πολλὸν χρόνον, πολεμοῦντες τέ, τε πρὸς ἀργείους πόλεμον, καὶ πάλιν τὸν πρὸς ἀρκάδας καὶ μεσσηνίους: σχολάζοντες δὲ, αὐτοῦ μὲν παρῆσαν τῷ νομοθέτῃ πρωθυπτιπτικμένοις, διὰ τὸν στρατιωτικὸν βίον: πολλὰ γὰρ ἔχει μόρια τῆς ἀρετῆς. τὰς δὲ γυναῖκας φασὶ μὲν ἄγειν ἐπιχειρῆσαι τὸν λυκοῦργον τοῖς νόμοις: ὡς δ' ἀντέκρουον, ἀποστῆναι πάλιν. αἰτίαι μὲν οὖν εἰσὶν

λήσεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται, τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθισθείς. φοβερὸς δὲ καὶ τὸ παράδειγμα τὸ περὶ τῶν τεχνῶν: οὐ γὰρ ὅμοιον κινεῖν τέχνην καὶ νόμον: ὁ γὰρ νόμος ἰσχὺν οὐδὲ μίαν ἔχει πρὸς τὸ πείθεσθαι, πλὴν παρὰ τὸ ἔθος. τοῦτο δ' οὐ γίνεται εἰ μὴ διὰ χρόνου πολλοῦ. ὥστε τὸ ῥᾳδίως μεταβάλλειν τῶν ὑπαρχόντων νόμων εἰς ἕτερους νόμους καινοὺς, ἀσθενῆ ποιεῖν ἐστὶ τὴν τοῦ νόμου δύναμιν. ἔτι δὲ εἰ καὶ κινητέον, πότερον καὶ πάντες καὶ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ, ἢ οὔ. καὶ πότερον τῷ τυχόντι, ἢ τισὶ: ταῦτα γὰρ ἔχει μεγάλην διαφοράν. διὸ νῦν μὲν ἀφῶμεν παύτην τὴν σκέψιν: ἄλλων γάρ ἐστι καιρῶν. Περὶ δὲ τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, καὶ τῆς κρητικῆς: σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, δύο εἰσὶν αἱ σκέψεις. μία μὲν, εἴτι καλῶς, ἢ μὴ καλῶς, πρὸς τὴν ἀρίστην νομοθέτησιν τάξιν: ἑτέρα δ', εἴτι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν τρόπον ὑπεναντίως τῆς προκειμένης αὐτοῖς πολιτείας. ὅλως μὲν οὖν δεῖ τὴν μέλλουσαν καλῶς πολιτεύεσθαι, τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν σχολήν, ὁμολογούμενον ἐστὶ: τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχειν, οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν: ὥσπερ γὰρ θετταλῶν πενεστία πολλάκις ἐπέθετο τοῖς θετταλοῖς: ὁμοίως δὲ καὶ τῖς λάκωσιν οἱ εἵλωτες: ὡσπερ γὰρ ἐφεδρεύοντες τοῖς ἀτυχήμασι διατελοῦσι. πολὺ δὲ τοῦτ' οὐδέν πω τοιοῦτον συμβέβηκεν. αἴτιον δ' ἴσως, ὅτι γειτνιῶσα πόλις, καὶπερ πολεμοῦσα ἀλλήλαις, μίαν δὲ μίαν εἶχον σύμμαχον τοῖς ἀφισταμένοις, διὰ τὸ μὴ συμφέρειν, καὶ αὐταῖς κεκτημέναις πολλοίκους: τοῖς δὲ λάκωσιν οἱ γειτνιῶντες ἐχθροὶ πάντες ἦσαν, ἀργεῖοι, καὶ μεσσήνιοι, καὶ ἀρκάδες. ἐπεὶ καὶ τοῖς θετταλοῖς κατ' ἀρχὰς ἀφίσαντο, διὰ τὸ πολεμεῖν εἶναι τοῖς προσχώροις, ἀχαιοῖς, καὶ περραιβοῖς, καὶ μάγνησιν. ἔοικε δὲ καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον, ἀλλὰ τό γε τῆς ἐπιμελείας ὀρθῶς ἔχειν, τίνα δεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁμιλῆσαι πρόπον: ἀνιέμενοί τε γὰρ ὑβρίζουσι, καὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν ἑαυτοὺς τοῖς κρείττοσι: καὶ κακοπαθοῦντες ξοδντες, ἐπιβουλεύουσι, καὶ μισοῦσι. δῆλον δὲ ὡς οὐκ ἐξευρήκασιν τὸν βέλτιστον τρόπον, οἷς τοῦτο συμβαίνει περὶ τὴν εἵλωτείαν. ἔτι δ' ἡ περὶ τὰς γυναῖκας ἄνεσις, καὶ πρὸς τὴν

Λ

Β

Λακεδαιμονίων σκέψεις.

Γ

Θετταλοὶ

Λακεδαιμόνιοι.

Ἀργεῖοι. Μεσσήνιοι. Ἀρκάδες.

ἐμπίπτει δ' εἰς ἄλλο πρόβλημα καὶ σκέψιν ἑτέραν. ἀποροῦσι γὰρ
τινὲς πότερον βλαβερὸν ἢ συμφέρον τοῖς πόλεσι τὸ κινεῖν τοὺς
πατρίους νόμους, ἂν ᾖ τις ἄλλος βελτίων. διόπερ οὐ ῥᾴδιον τῷ
λεχθέντι ταχὺ συγχωρεῖν, εἴπερ μὴ συμφέρει κινεῖν. ἐνδέχεται
δ' εἰσηγεῖσθαι τινὰς νόμων λύσιν, ἢ πολιτείας, ὡς κοινὸν ἀγα-
θόν. ἐπεὶ δὲ πεπολύμεθα μυθεύειν, ἔτι μικρὰ περὶ αὐτοῦ διασκέ-
ψασθαι βέλτιον: ἔχει γὰρ ὥσπερ εἴπομεν, ἀπορίαν: καὶ δόξει
ἂν βέλτιον εἶναι τὸ κινεῖν. ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν οὕτω
συνεθίζομεν, οἷον, ἰατρικὴ κινηθεῖσα παρὰ τὰ πάτρια, καὶ γυ-
μναστικὴ, καὶ ὅλως αἱ τέχναι πᾶσαι, καὶ αἱ δυνάμεις. ὥστ' ἐπεὶ
μίαν τούτων θετέον καὶ τὴν πολιτικὴν, δῆλον δὴ καὶ περὶ ταύ-
την ἀναγκαῖον ὁμοίως ἔχειν. σημεῖον δ' ἐν μὲν γεωργίαι φαίη τις
ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων: σχεδὸν γὰρ ἀρχαίους νόμους λίαν ἀφλοῦς εἶναι
καὶ βαρβαρικούς: ἐσιδηροφορούντό τε γὰρ οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰς
γυναῖκας ἐωνοῦνθ' παρ' ἀλλήλων: ὅσα τε λοιπὰ τῶν ἀρχαίων
ἐστὶ τῶν νομίμων, σύνθη πάμπαν ὄντα. ὅλον δὲ νόμος ὅτι, ἐν ᾧ πλήθος τι παράκλησιν μαρτύρων ὁ διώκων τὸν φόνον
τῶν αὐτοῦ συγγενῶν, οὗτος ἔσται τῷ φόνῳ τὸν φθίνοντα. ἡνίκα δὲ
ὅλως οὐ τὸ πάτριον, ἀλλὰ τἀγαθὸν πάντες. εἰκός τε τοὺς πρώ-
τους, εἴτε μηγενεῖς ἦσαν, εἴτ' ἐκ φθορᾶς τινος ἐσώθησαν, ὁμοίους
εἶναι καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς ἀηθεῖς. ὥσπερ καὶ λέγεται κατὰ
τῶν μηγενῶν, ὥστε ἄτοπον μένειν ἐν τοῖς τούτων δόγμασι. πρὸς
δὲ τούτοις, οὐδὲ τοὺς γεγραμμένους ἐᾶν ἀκινήτους βέλτιον: ὥσπερ
γὰρ καὶ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν
ἀδύνατον ἀκριβῶς πάντα γεγράφθαι. καθόλου γὰρ ἀναγκαῖ-
ον γεγράφθαι: αἱ δὲ πράξεις περὶ τῶν καθ' ἕκαστόν εἰσιν. ἐκ μὲν
ὧν τούτων φανερὸν ὅτι κινητέοι. καὶ ἴσως καὶ ποτὲ τῶν νόμων
εἰσὶν. ἄλλον δὲ τρόπον ἐπισκοποῦσιν, σὺλαβέσθαι δὴ δόξειεν ἂν
πολλῆς: ὅταν γὰρ ᾖ τὸ μὲν βέλτιον, μικρὸν: τὸ δ' ἐθίζειν δύ-
σκολον οὕτως λύειν τοὺς νόμους, φαῦλον, φανερὸν ὡς ἑαυτέον εἰσὶ ἁμαρ-
τίαι τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν ἀρχόντων: οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφε-

πλῆς πόλεως μέρος: νεῶ δ' ἰδίαν ἔχρωσ, καὶ ταύτῃ ἰδία γεωργή- A
σοισιν. ἔπ δὲ τῇ κοινῇ, ἀφ' ἧς οἱ προπολεμοῦντες ἔξουσι τῇ
τροφῇ, εἰ μὲν αὐτοὶ γεωργήσοισιν, οὐκ ἂν εἴη ἔτερον μάχιμον ἕτερον
καὶ τὸ γεωργοῦν: βούλεται δ' ὁ νομοθέτης. εἰδ' ἕτεροι τισὶν ἔσονται
τῶν τὰ ἴδια γεωργούντων καὶ τῶν μαχίμων; τέταρτον δὴ μόριον
ἔσται ἔξω τῆς πόλεως, οὐδενὸς μετέχον, ἀλλὰ τὴ ἀλλότριον τῆς
πολιτείας. ἀλλὰ μὴν ἔτι τοῖς αὐτοῖς ζήσει, τοῖς τε τῇ ἰδίᾳ
αν, καὶ τοῖς τῇ κοινῇ γεωργοῦσιν, τότε πλῆθος ἄπορον ἔσται B
τῶν καρπῶν, ἐξ ὧν ἕκαστος ὑπουργήσει δύο οἰκίαις. καὶ τίνος ἕνε-
κεν οὐκ εὐθὺς ἀφ' τῆς γῆς καὶ τῶν αὐτῶν κλήρων αὐτοῖς τε τῇ
τροφῇ λήψονται, καὶ τοῖς μαχίμοις παρέξουσι. ταῦτα δὴ πάν-
τα πολλὴν ἔχει ταραχήν. οὐ καλῶς δ' οὐδ' ὁ περὶ τῆς κρίσε-
ως ἔχει νόμος, τὸ κρίνειν ἀξιοῦν διαιροῦντα, τῆς κρίσεως ἁπλῶς
γεγραμμένης, καὶ γίνεσθαι τὸν δικαστὴν διαιτητήν: ἴσως δ' ἐν μὲν C
τῇ διαίτῃ, καὶ πλείοσιν, ἐνδέχεται: κοινολογοῦνται γὰρ ἀλ-
λήλοις περὶ τῆς κρίσεως: ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις, οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ
καὶ τοὐναντίον τούτῳ τῶν νομοθετῶν οἱ πολλοὶ παρασκευάζου-
σιν, ὅπως οἱ δικασταὶ μὴ κοινολογῶνται πρὸς ἀλλήλους. ἔπειτα
πῶς οὐκ ἔσται ταραχώδης ἡ κρίσις, ὅταν ὀφείλειν ὁ μὲν δικαστὴς
οἴηται: μὴ τοσοῦτον δ', ὅσον ὁ δικαζόμενος: ὁ μὲν γὰρ ἕξκοσι μνᾶς: D
ὁ δὲ δικαστὴς κρίνει δέκα μνᾶς. ἢ ὁ μὲν, πλέον: ὁ δ', ἔλαττον. ἄλλος δὲ, πέντε: ὁ δὲ, τέτταρας. καὶ ἴσως δὴ τὸν τρόπον δηλο-
νότι μοιρίουσιν: οἱ δὲ, πάντα καταδικάσουσιν: οἷσδ' οὐδὲν. τίς οὖν
τρόπος ἔσται τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων. ἔτι δ' οὐδὲν ἐπορκεῖν
ἀναγκάζει τὸν ἁπλῶς ἀποδικάζοντα, ἢ καταδικάζοντα. ἔπορ
ἁπλῶς τὸ ἔγκλημα γίγραπται δικαίως: οὐ γὰρ μηδὲν ὀφείλειν E
ὁ ἀποδικάσας κρίνει, ἀλλὰ τοῖς ἕξκοσι μνᾶς. ἀλλ' ἐκεῖνος ἤδη
ἐπορκεῖ ὁ καταδικάσας, μὴ νομίζων ὀφείλειν τοῖς ἕξκοσι μνᾶς.
ἀσθὲς δὲ τὸ ζῆς δυείσουσί τι τῇ πόλει συμφέρον ὡς δεῖ γίνεσθαί π-
να τιμὴν, οὐκ ἔστιν ἀσφαλῶς τὸ νομοθετεῖν, ἀλλ' φθόφθαλμον ἀκοῦ-
σαι μόνον: ἔχει γὰρ συκοφαντίας, καὶ κινήσεις ἂν τύχῃ, πολιτείας.

ἐμπίπτει

ἐκ ζώνων γεροίτων αἱρετῶν. ζὰς δὲ κρίσεις ἐν τοῖς δικαστηρίοις,
οὐ διὰ ψηφοφορείας ὥετο γίγνεσθαι δεῖν, ἀλλὰ φέρειν ἕκαστον πινά-
κιον, ἐν ᾧ γεγράφθω, εἰ καταδικάζοι ἁπλῶς τὴν δίκην: εἰδ' ἀπολύοι ἁ-
πλῶς, κενόν. εἰ δὲ τὸ μέν: τὸ δὲ μή, τοῦτο διορίζειν: νεῦ γὰρ
οὐκ ὤετο νενομοθετῆσθαι καλῶς: ἀναγκάζειν γὰρ ἐπορκεῖν, ἢ
ταῦτα, ἢ ταῦτα δικάζοντας. ἐτίθει δὲ νόμον περὶ τῶν βου-
σκούντων τι τῇ πόλει συμφέρον, ὅπως τυγχάνωσι τιμῆς, καὶ τοῖς
ἄλλοις τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τελευτώντων ἐκ δημοσίου γίνεσθαι τὴν
τροφήν, ὡς οὔπω τοῦτο παρ' ἄλλοις νενομοθετημένον. ἔστι δὲ καὶ
ἐν ἀθλήσεις οὗτος ὁ νόμος νεῦ, καὶ ἐν ἑτέραις τῶν ἀτέλειῶν:
τοὺς δ' ἀρξάντας αἱρετοὺς ἐκ τοῦ δήμου εἶναι πάντας, δῆ-
μον δ' ἐποίει τὰ τρία μέρη τῆς πόλεως: τοὺς δ' αἱρεθέντας
ἐπιμελεῖσθαι κοινῶν καὶ ξενικῶν, καὶ ὀρφανικῶν. τὰ μὲν οὖν
πλεῖστα καὶ τὰ μάλιστα ἀξιόλογα τῆς ἱπποδάμου τάξεως
ταῦτ' ἐστίν. ἀπορήσειε δ' ἄν τις πρῶτον μὲν τὴν διαίρεσιν τοῦ πλή-
θους τῶν πολιτῶν: οὔτε γὰρ τεχνῖται, καὶ οἱ γεωργοὶ, καὶ οἱ
τὰ ὅπλα ἔχοντες, κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας πάντες: οἱ μὲν
γεωργοὶ οὐκ ἔχοντες ὅπλα: οἱ δὲ τεχνῖται, οὔτε γῆν, οὔτε ὅ-
πλα. ὥστε γίνοιτ' ἂν ἔνιοις δοῦλοι τῶν τὰ ὅπλα κεκτημένων.
μετέχειν μὲν δὴ πασῶν τῶν τιμῶν ἀδύνατον: ἀνάγκη γὰρ ἐκ
τῶν τὰ ὅπλα ἐχόντων καθίστασθαι καὶ στρατηγοὺς, καὶ πολι-
τοφύλακας, καὶ τοὺς κυριωτάτας ἀρχάς, ὡς εἰπεῖν: μὴ μέ-
τοχοι δὲ τῆς πολιτείας πῶς οἷόν τε φιλικῶς ἔχειν πρὸς τὴν
πολιτείαν; ἀλλ' ἆρ' ἐστὶ κρεῖττον εἶναι τοὺς τὰ ὅπλα γε κε-
κτημένους ἀμφοτέρων τῶν μερῶν: τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον, μὴ πολ-
λοὺς ὄντας. εἰ δὲ τοῦτ' ἔστι, τί δεῖ τοὺς ἄλλους μετέχειν τῆς πο-
λιτείας. κὐ κύριοι ἔσονται τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως. ἢ οἱ γεωργοὶ
τι χρήσιμοι τῇ πόλει; τεχνίτας μὲν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι: πᾶσα
γὰρ δεῖται πόλις τεχνιτῶν. καὶ δυνατὸν διαγίνεσθαι καθάπερ ἐν
ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἀπὸ τῆς τέχνης: οἱ δὲ γεωργοὶ, προσῆκον
μὲν τοῖς τὰ ὅπλα κεκτημένοις τὴν τροφὴν, δικαίως ἂν ἔχοι τι

ὥστε μὴ δικάσθαι. ἔστιν δ' ἐξὸν, ἀλλ' ἤπου τὸ ὡσι, καὶ μὴ ἀδικῶν- 1
ται. οὐ καλῶς δ' οὐδὲ τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας εἴρηκε: ποιεῖ γὰρ
τὴν τῆς γῆς κτῆσιν ἐλάττω μείζον: ἔστι δὲ καὶ δούλων, καὶ βοσκη-
μάτων πλοῦτος, καὶ νομίσματος, καὶ κατασκευὴ πολλὴ τῶν κα-
λουμένων ἐπίπλων. ἢ πάντων ἔν τούτων ἰσότητα ζητητέον, ἢ τά
ξιν τινὰ μετρίαν: ἢ πάντα ἐατέον. φαίνεται δ' ἐκ τῆς νομοθε- V
σίας κατασκευάζων τὴν πόλιν μικράν, εἴγ' οἱ τεχῖται πάντες
δημόσιοι ἔσονται, καὶ μὴ πλήσωμά, τι παρέξονται τῆς πόλε- 3
ως. ἀλλ' εἴπερ δεῖ δημοσίους εἶναι πᾶς τὰ κοινὰ ὀργαζομένους, δεῖ
κἀθάπερ εἴ ἐπιδάμνῳ τε καὶ ὡς διέφαντός ποτε κατεσκεύαζεν
ἀθλίως, δοῦλον ἔχειν τὸν τρόπον. πολὺ μὲν οὖν τῆς Φαλέου πο-
λιτείας χεῖρον εἰ τούτων αὖτις θεωρήσειεν, εἴ τι τυγχάνει καλῶς
εἰρημένον, ἢ μὴ καλῶς. Ἱππόδαμος δὲ εὐρυφῶντος μιλή- 4
σιος, ὃς καὶ τὴν τῶν πόλεων διαίρεσιν εὗρε, καὶ τὸν Πειραιᾶ
κατέτεμε, γενόμενος καὶ περὶ τὸν ἄλλον βίον περιττότερος διὰ
φιλοτιμίαν, οὕτως ὥστε δοκεῖν εἰσὶς ζῆν περιεργότερον τε χιτῶ
τε πλήθει, καὶ κόσμῳ πολυτελεῖ: ἔτι δὲ ἐώθητος εὐτέλειᾳ μὲν,
ἀλεινῆς δὲ, οὐκ εἰ τῷ χειμῶνι μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς θερι-
νοὺς χρόνους: λόγιος δὲ καὶ περὶ τὴν ὅλην φύσιν ἐὰν βουλόμενος,
πρῶτος τῶν μὴ πολιτευομένων, ἐπεχείρησέ τι περὶ πολιτείας εἰ- 2
πεῖν τῆς ἀρίστης: κατεσκεύαζε δὲ τὴν πόλιν, τῷ πλήθει μὲν,
μυρίανδρον: εἰς τρία δὲ μέρη διῃρημένην: ἐποίει γὰρ εἰ μὲν μέ-
ρος, τεχίτας: εἰ δὲ, γεωργούς: τρίτον δὲ, τὸ προπολεμοῦν, καὶ
ἔχον ὅπλα ἔχον. διῄρει δ' εἰς τρία μέρη τὴν χώραν: τὴν μὲν, ἱε-
ράν: τὴν δὲ, δημοσίαν: τὴν δ' ἰδίαν. ὅθεν μὲν τὰ νομιζόμενα ε
ποιήσουσι πρὸς τοὺς θεοὺς, ἱεράν: ἀφ' ὧν δ' οἱ προπολεμοῦντες
βιώσονται, κοινὴν: τὴν δὲ τῶν γεωργῶν, ἰδίαν. ὤετο δ' εἶδη καὶ
τῶν νόμων εἶναι τρία μόνον: περὶ ὧν γὰρ αἱ δίκαι γίνονται, τρία
ταῦτ' εἶναι τὸν ἀριθμὸν: ὕβριν, βλάβην, θάνατον: εἰσομοδέτει
δὲ καὶ δικαστήριον εἷν τὸ κύριον, εἰς ὃ πάσας ἀνάγεσθαι δεῖν τὰς
μὴ καλῶς κεκρίσθαι δοκούσας δίκας: ἔστιν δὲ κατεσκεύαζεν

7 ἐπὶ ἀδικοῦσί γε τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερβολάς, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ ἀναγ-
καῖα. οἷον τυραννοῦσιν, οὐχ ἵνα μὴ ἄρχωσι. διὸ καὶ αἱ τιμαὶ μεγάλαι
ἀν ἀποκτείνῃ τὶς οὐ κλέπτων, ἀλλὰ τύραννον. ὥστε πρὸς τὰς μικρὰς
ἀδικίας βοηθητικὸς μόνον ὁ τρόπος τῆς φαλέου πολιτείας. ἔτι τὰ
πολλὰ βούλεται κατασκευάζειν, ἐξ ὧν τὰ πρὸς αὐτὴν πολιτεύσον-
ται καλῶς. δεῖ δὲ καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας, καὶ τοὺς ἔξωθεν πάντας.
ἀναγκαῖον ἄρα τὴν πολιτείαν συντετάχθαι πρὸς τὴν πολεμικὴν
6 ἰσχύν: τοῦδε γὰρ οὐ μόνον πρὸς τὰς πολιτικὰς χρήσεις ἱκανὴν ὑπάρχειν, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν κινδύνους. διόπερ οὔτε πολύτεκνον δεῖ πλῆθος ὑπάρ-
χειν, ὧν οἱ πλησίον καὶ κρείττους ἐπιθυμήσουσιν: οἱ δὲ ἔχοντες, ἀμύνειν
οὐ δυνήσονται) τοὺς ἐποίτας: οἵτ' οὕτως ὀλίγην, ὥστε μὴ δύνασθαι πόλε-
μον ὑπενεγκεῖν, μὴ δὲ τῶν ἴσων καὶ τῶν ὁμοίων. ἐκεῖνος μὲν οὖν οὐδὲν
4 διώρικε. δεῖ δὲ τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὅτι συμφέρει πλῆθος οὐσίας. ἴσως
δ' ἂν ἄριστος ὅρος ὁ μὴ λυσιτελεῖν τοῖς κρείττοσι διὰ τὴν ὑπερβολὴν πο-
λεμεῖν. ἀλλ' οὕτως, ὡς ἂν καὶ μὴ ἐχόντων τοσαύτην οὐσίαν. οἷον εὔδη-
λος, αὐτοφραδάτου μέλοντος ἀταρνέα πολιορκεῖν, ἐκέλευσιν αὐ-
τὸν σκεψάμενον ἐν πόσῳ χρόνῳ λήψεται τὸ χωρίον, λογίζεσθαι τὸν
χρόνον τοῦτον τὴν δαπάνην: ἐθέλειν γὰρ ἔλαττον τούτου λαβὼν ἐκ-
λιπεῖν ἤδη τὸν ἀταρνέα: ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐποίησεν ἂν αὐτοφραδά-
5 την ζώνουν γενόμενον, παύσασθαι τῆς πολιορκίας. ἔστι μὲν οὖν τι τῶν
συμφερόντων, τὸ τὰς οὐσίας εἶναι ἴσας τοῖς πολίταις, πρὸς τὸ μὴ στασιά-
ζειν πρὸς ἀλλήλους: οὐ μὴν μέγ' οὐδὲν ὡς εἰπεῖν: καὶ γὰρ οἱ χαρί-
εντες ἀγανακτοῦσιν ἂν ὡς οὐκ ἴσων ὄντες ἄξιοι. διὸ καὶ φαίνονται
πολλάκις ἐπιθέμενοι καὶ στασιάζοντες. ἔτι δ' ἡ πονηρία τῶν ἀν-
Κ θρώπων, ἄπληστον. καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἱκανοὶ δυωβόλια μόνον:
ὅταν δ' ἤδη τοῦτ' ᾖ πάτριον, ἀεὶ δέονται τοῦ πλείονος, ἕως εἰς ἄπει-
ρον ἔλθωσιν: ἄπειρος γὰρ ἡ τῆς ἐπιθυμίας φύσις. ἧς πρὸς τὴν
ἀναπλήρωσιν οἱ πολλοὶ ζῶσιν. τῶν δὲ τοιούτων ἀρχὴ μᾶλλον
τοῦ τὰς οὐσίας ὁμαλίζειν, τὸ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς τῇ φύσει, τοιούτους
παρασκευάζειν, ὥστε μὴ βούλεσθαι πλεονεκτεῖν: τοὺς δὲ φαύλους

τοιούτους. διόπερ μὲν ἔν ἔχει τινὰ δύναμιν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἢ τῆς οὐσίας ὁμαλότης, καὶ τῶν πάλαι τινὲς φαίνονται διεγνωκότες. οἷον καὶ Σόλων ἐνομοθέτησε. καὶ παρ' ἄλλοις ἐστὶ νόμος, οὓς κωλύει κτᾶσθαι γῆν, ὁπόσην ἂν βούληταί τις. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πωλεῖν οἱ νόμοι κωλύουσιν· ὥσπερ ἐν Λοκροῖς νόμος ἐστὶ μὴ πωλεῖν, ἐὰν μὴ φανερὰν ἀτυχίαν δείξῃ συμβεβηκυῖαν. ἔτι δὲ τοὺς παλαιοὺς κλήρους διασώζειν· τοῦτο δὲ λυθὲν καὶ τοὺς λάκωνας, δημοτικὸν ποιήσει λίαν τὴν πολιτείαν αὐτῶν· οὐ γὰρ ἔξεισι σωὶ βαίνειν ἀφ' τῶν ὡρισμένων τιμημάτων εἰς τὰς ἀρχὰς βαδίζειν, ἀλλ' ἔστι τὴν ἰσότητα μὲν ὑπάρχειν τῆς οὐσίας· ταύτην δ' ἣ λίαν ἔστιν πολλὴν, ὥστε πηρυφαῖν· ἢ λίαν ὀλίγην, ὥστε ζημιοῦν ῥαδίως. ὅλον δ' ὡς οὐκ ἰκανὸν τὸ τὰς οὐσίας ἴσας ποιῆσαι τὸν νομοθέτην, ἀλλὰ τὸ μέσον ζητεῖν. ἔτι δ' εἴτις καὶ τὴν μετρίαν τάξειεν οὐσίαν πᾶσιν, οὐδὲν ὄφελος· μᾶλλον γὰρ δεῖ τὰς ἐπιθυμίας ὁμαλίζειν, ἢ τὰς οὐσίας· τοῦτο δ' οὐκ ἔστι, μὴ παιδευομένοις ἱκανῶς ὑπὸ τῶν νόμων. ἀλλ' ἴσως ἔστιν ὃν ὁ φάλεας, ὅτι ταῦτα τυγχάνει λέγων αὐτός· οἴεται γὰρ δεῖν τοῖν τοῖς ἰσότητα δεῖν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσι, κτήσεως καὶ παιδείας· ἀλλὰ τὴν τε παιδείαν, ἥτις ἴσα, δεῖ λέγειν· καὶ τὸ μίαν ἔστιν καὶ τὴν αὐτὴν, οὐδὲν ὄφελος· ἔστι γὰρ τὴν αὐτὴν μὲν ἔστιν καὶ μίαν, ἀλλὰ ταύτην ἔστιν τοιαύτην, ἐξ ἧς ἔσονται προαιρετικοὶ τοῦ πλεονεκτεῖν, ἢ χρημάτων, ἢ τιμῆς, ἢ σωματοφθόρων. ἔτι σασιάζουσιν οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνισότητα τῆς κτήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν τιμῶν. τοὐναντίον δὲ τοῦδὲ ἑκάτερον· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διὰ τὸ τοῦδὲ ταῖς κτήσεις ἄνισον· οἱ δὲ χαρίεντες, τοῦδὲ τῶν τιμῶν, ἐὰν ἴσαι. ὅθεν ἔστιν ἐν δ' ἴῃ τιμῇ ἡμῖν κακὸς· ἡδὲ καὶ ἐθλός. οὐ μόνον δ' οἱ ἄνθρωποι διὰ τ' ἀναγκαῖα ἀδικοῦσιν, ὧν ἄκος ἔστιν νομίζει τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας· ὥστε μὴ λωποδυτεῖν, διὰ τὸ ῥιγοῦν, ἢ πεινῆν, ἀλλὰ καὶ ὅπως χαίρωσι, καὶ μὴ ἐπιθυμῶσιν· ἐὰν γὰρ μείζω ἔχωσιν ἐπιθυμίαν τῶν ἀναγκαίων, διὰ τὴν τούτης ἀπηρείαν ἀδικήσουσιν. οὐ τοίνυν διὰ ταύτην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἐπιθυμῶσιν, ἵνα χαίρωσι τοῖς ἄνευ λυπῶν ἡδοναῖς. τί δ' ἔστιν ἄκος τῶν τοιούτων. τοῖς μὲν, οὐσία βραχεῖα καὶ ῥᾳδία· τοῖς δὲ, σωφροσύνη· τρίτον δ' ἔστι ζητεῖν βούλοιντο δ' αὐτῶν χαίρειν, ἂν δὲν ἐπιθυμοῦσιν, εἰ μὴ παρὰ φιλοσοφίας ἄκος· αἱ γὰρ ἄλλαι, ἀνθρώπων δέονται

f τῶ δ' αὐτόβρου. εἶτ' ἐκ τῶν τρίτων. πολλοὶ οὐ πᾶσιν ἐπάναγκες μὲν
τοῖς ἐκ τῶν τρίτων, ἢ τετάρτων: ἐκ δὲ τῶ τετάρτου, τῶν τετάρτων
μόνοις ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευτέροις. εἶτ' ἐκ τούτων ἴσον
ἀφ' ἑκάστου τιμήματος ἀποδεῖξαί φησι δεῖν ἀριθμόν. ἔσονται δὴ πολλοὶ
οὗτοι οἱ ἐκ τῶν μείζονων τιμημάτων καὶ βελτίους, διὰ τὸ εἰώθασι μὴ αἱ-
ρεῖσθαι τῶν δημοτικῶν, διὰ τὸ μὴ ἐπάναγκες. ὡς μεῖον δὲν οὐκ ἐκ δη-
μοκρατίας καὶ μοναρχίας δεῖ πωιεῖσθαι τὴν τοιαύτην πολιτεί-
6 αν, ἐκ τούτων φανερὸν, καὶ τῶν ὕστερον ῥηθησομένων, ὅταν ἐπιβάλῃ
πολλὰ τῆς τοιαύτης πολιτείας ἡ σκέψις. ἔχει δὲ καὶ πολλὰ τὴν αἵρε-
σιν τῶν ἀρχόντων τὸ ἐξ αἱρετῶν αἱρεῖσθαι, ἐπικίνδυνον: εἰ γὰρ ἔσονται συ-
σπᾶναι δέλτοσι, καὶ μέτεισι τὸ πλῆθος, αἰεὶ κατὰ τὴν τούτων αἵρεσιν
σον) βούλησιν. τὰ μὲν δὴν πολλὰ τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις, ὕστερον
ἔχει τὸν τρόπον. Εἰσὶ δέ τινες πολιτεῖαι καὶ ἄλλαι. αἱ μὲν, ἰδιω-
κ τῶν: αἱ δὲ, φιλοσόφων, καὶ πολιτικῶν: πᾶσαι δὲ τῶν καθεστηκυιῶν,
καὶ καθ' ἃς πολιτεύονται νῦν, ἐγγύτερον εἰσὶ τούτων ἀμφοτέρων: οὐδεὶς
γὰρ οὔτε τὴν πολλὰ τὰ τέκνα κοινότητα καὶ τὰς γυναῖκας ἄλλος νεκαι-
νοτόμηκεν: οὔτε πολλὰ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀναγ-
καίων ἀρξάμενοι μᾶλλον. δοκεῖ γάρ τισι τὸ πολλὰ ταῖς οὐσίας εἶναι μέγι-
στον τετάχθαι καλῶς: πολλὰ γὰρ τούτων πιεῖσθαι φασι τὰς στάσεις
πάντας. διὸ φαλέας ὁ χαλκηδόνιος τοῦτ' εἰσήνεγκε πρῶτος: φησὶ γὰρ
J δεῖν ἴσας εἶναι τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν: τοῦτο δὲ κατοικιζομένοις
μὲν ῥᾴδιος, οὐ χαλεπὸν ὡς δὲ ποιεῖν: τοῖς δὴ κατοικουμένοις
δεῖ μὲν ῥᾴδιον, ὅμως δὲ τάχιστ' ἂν ἐμπλιθεῖεν, τῷ τοὺς πρῶτον
σὺν μὲν πολυσίους διδόναι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ: σὺν δὲ πένη-
τας, μὴ διδόναι μὲν, λαμβάνειν δὲ. πολλὰ πᾶν δὲ σὺν νόμου γεράφων,
μέχρι μέν τινος ὤετο δεῖν ἐᾶν: πολλὸν δὲ τῶ πιν τὰ πολλασίαν εἶναι τῆς
κ ἐλαχίστης, μηδενὶ τῶν πολιτῶν ἐξουσίαν εἶναι κτᾶσθαι, καθάπερ
εἴρηται καὶ πρότερον. δεῖ δὲ μὴ δὲ τοῦτο λανθάνειν σὺν οὕτω νο-
μοθετοῦντας, ὃ λανθάνει νῦν, ὅτι τὸ τῆς οὐσίας τὰ τοντας πολῆ-
θος, προσήκει καὶ τῶν τέκνων τὸ πολῆθος τάττειν: ἐὰν γὰρ ὑπεραίρῃ τῆς οὐσίας τὸ μέγεθος ὁ τῶν τέκνων ἀριθμὸς, ἀνάγκη τὸν
γε νόμον λύεσθαι, καὶ χωρὶς τῆς λύσεως, φαῦλον τὸ πολλοὺς ἐκ
πλουσίων γίνεσθαι πένητας: ὄργον γὰρ μὴ νεωτεροποιοὺς εἶναι σὺν

+ τετάρτων legit Gaza.

Eadem hic ac supra magistratus magistratuum nimirum in primis diuitum nisi necessitate coguntur. unde Aristoteles principium.

Vide supra lib. 4. c. 13. fin.

Vide supra lib. 4. c. 13. fin.

Vide supra lib. 4. c. 13. fin.

Quemadmodum ait in Nomothetis non debere legem esse longam, ut ipsum in promptu habeant contexere omnes, sic hic ait non oportere numerum ciuium nimium esse magnum. Plato quoque lib. 5. de legib. Natura.

CAP. V. Aggreditur ad enumerandas aliorum Reipublicarum formas.

Vide lib. 4. c. 11. & 12. Platonis Reipub.

Alii legunt. plurimos regere Rempublicam, qui immediate ante illos non fuerunt. Sed Aristoteles non ita loquitur. Quidam legunt. qui nunc Rempublicam regunt.

Phaleas Chalcedonius condidit suam ciuitatem, ut Plato ciuitatem condidit Magnesiam: de utraque hic Aristoteles disputat. Vide lib. 4. c. 11. fin. Vide Platonem lib. 5. de legib. Natura.

Seneca in Epist. de ira. lib. 3. c. 4.

+ Vt dicit supra lib. 33. C

τὸ σημόνιον ἐξίου γίνεσθαι τῆς κρόκης, οὕτω καὶ τοῦ αρχοντας ἔχειν δεῖν πρὸς τοὺς ἀρχομένους. ἐπεὶ δὲ τὴν πᾶσαν οὐσίαν ἐφίησι γίνεσθαι μείζονα μέχρι τινὰ πολλαπλασίαν, διὰ τί τοῦτ' οὐκ ἄν εἴη τῆς γῆς μέχρι τινός. καὶ τὴν τῶν οἰκοπέδων δὲ διαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν μή ποτ' οὐ συμφέρῃ πρὸς οἰκονομίαν: δύο γὰρ οἰκόπεδα ἐκάστῳ κεῖται, διειλῶν χωρὶς: χαλεπὸν δὲ οἰκίαν δύο οἰκεῖν. ἡ δὲ συνταξις ὅλη βούλεται μὲν εἶναι μή τε δημοκρατία, μή τε ὀλιγαρχία: μέση δὲ τούτων, ἣν καλοῦσι πολιτείαν: ἐπὶ γὰρ τῶν ὁπλιτευόντων ἐστίν. εἰ μὲν οὖν ὡς κοινοτάτην ταύτην κατασκευάζει τοῖς πόλεσι τῶν ἄλλων πολιτείαν, καλῶς εἴρηκεν ἴσως: εἰδ' ὡς ἀείσην μίαν τὴν πρώτην πολιτείαν, οὐ καλῶς: τάχα γὰρ τὴν τῶν λακώνων αἴτιος ἐπαινέσειε μᾶλλον: ἢ κἂν ἄλλην τινὰ ἀριστοκρατικωτέραν. οἵοι μὲν οὖν λέγουσιν, ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν, ἐξ ἁπασῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μεμιγμένην. διὸ καὶ τὴν τῶν λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν: εἶναι γὰρ αὐτὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας, καὶ μοναρχίας, καὶ δημοκρατίας φασὶ: λέγοντες τὴν μὲν βασιλείαν, μοναρχίαν: τὴν δὲ τῶν γερόντων ἀρχὴν, ὀλιγαρχίαν: δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχήν, διὰ γὰρ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους. οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορείαν εἶναι τυραννίδα: δημοκρατεῖσθαι δὲ, κατά τε τὰ συσσίτια, καὶ τὸν ἄλλον βίον τὸν καθ' ἡμέραν. τὴν δὲ τοῖς νόμοις εἰρῆσθαι τούτοις, ὡς δεῖ συντεῖσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν καὶ δημοκρατίας καὶ τυραννίδος. ἃς ἢ δ' παράπαν οὐκ αἴτιος θεῖναι πολιτείας, ἢ χειρίστας πασῶν. βέλτιον δὲν λέγουσιν οἱ πολλοὶ μιγνύντες: ἡ γὰρ ἐκ πλειόνων συγκειμένη πολιτεία βελτίων. ἔπειτ' οὐδ' ἔοικε φαίνεσθαι μοναρχικὴ οὐδεμία, ἀλλ' ὀλιγαρχικὰ καὶ δημοκρατικά. μᾶλλον δ' ἐγκλίνειν βούλεται πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. δῆλον δὲ καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως: τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἱρετῶν κληροῦσθαι, κοινὸν ἀμφοῖν: τὸ δὲ μὴ αἱρεῖσθαι μὲν ὑποψωτέροις ἐπάναγκες εἶναι κεκλησιάζειν ἐᾶν, καὶ φέρειν ἄρχοντας, ἤτοι ποιεῖν ἄλλο τῶν πολιτικῶν: τοὺς δ' ἀφεῖσθαι, ἔστιν δ' ὀλιγαρχικόν. καὶ τὸ πειρᾶσθαι πλείους ἐκ τῶν εὐπόρων εἶναι τοὺς ἄρχοντας: καὶ τὰς μείζους ἐκ τῶν μείζων τιμημάτων. ὀλιγαρχικὸν δὲ ποιεῖ καὶ τὸ τῆς βουλῆς αἵρεσιν: αἱροῦνται μὲν γὰρ πάντες ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρώτου τιμήματος. εἶτα πάλιν ἴσους ἐκ

τὰ τὴν οἰκείαν χώραν ἔστιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς οὓς ἔξω τόπους. εἰ δέ τις μὴ τοιοῦτον ἀποδέχεται βίον, μήτε τὸν ἴδιον, μήτε δὲ καὶ κοινὸν τῆς πόλεως, ὅμως οὐδὲν ἧττον δεῖ φοβεροὺς εἶναι τοῖς πολεμίοις: μὴ μόνον ἐλθοῦσιν εἰς τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀπελθοῦσι. καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῆς κτήσεως ὁρᾶν δεῖ, μή ποτε βέλτιον ἑτέρως διορίσαι. τῷ σαφῶς μᾶλλον: τοῦτο γὰρ εἶναί φησι δεῖν ὥστε ζῆν σωφρόνως. ὡς ὑπὸρ δὲν εἴτις εἶπεν, ὥστε ζῆν δεῖ: ἔστω γὰρ ἐστὶ καθόλου μᾶλλον. ἔζη δ' ὅτι σωφρόνως μὲν: ταλαιπώρως δὲ ζῆν. ἀλλὰ βελτίων ὅρος ὁ σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως: χωρὶς γὰρ ἑκάτερον: ὁ μὲν, τῷ συφαίνεσθαι ἀκολουθήσει. ὁ δὲ, τῷ ἐπιπόνως. ἐπεὶ μέναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ πολλαὶ τὴν τῆς οὐσίας χρῆσιν αὐτὰν. οἷον, ἀσκήσεως, ἢ αὐσκείως χρῆσθαι, οὐκ ἔστι: σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ὅτιν. ὥστε καὶ ταῖς χρήσεις ἀναγκαῖον πολλὰ αὐτὴν εἶναι ταύτας. ἄτοπον δὲ καὶ ὁ ταῖς κτήσεις ἰσάζοντα, τὸ πολλὰ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν μὴ κατασκευάζειν, ἀλλ' ἀφεῖναι τὴν τεκνοποιΐαν ἀόριστον. ὡς ἱκανὸς δὲν ὁμαλισθησομένου εἰς ὁ αὐτὸ πλῆθος διὰ ταῖς ἀτεκνίας, ὁσωνοῦν γεννωμένων, ὅλι δοκεῖ τῷ τὸ καὶ νῦν συμβαίνειν πολλαῖς πόλεις. δεῖ δὲ τῷτ' οὐχ ὁμοίως ἀκριβῶς ἔχειν πολλαῖς πόλεις τότε καὶ νῦν: νῦν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀπορεῖ διὰ τὸ μερίζεσθαι ταῖς οὐσίας εἰς ὁποσουνοῦν πλῆθος: τότε δὲ ἀδιαιρέτων οὐσῶν, ἀνάγκη σὺν παράζυγας μηδὲν ἔχειν. ἐάν τ' ἐλάττους ὦσι τὸ πλῆθος: ἐάν τε πλείους. μᾶλλον δὲ δεῖν ὑπολάβοι τὸν δὲν ὡρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν τεκνοποιΐαν, ὥστε ἀριθμοῦ τινος μὴ πλείονα γεννᾶν. ἔστω δὲ τιθέναι τὸ πλῆθος ἀποβλέποντα πρὸς τὰς τύχας, ἂν συμβαίνῃ τελευτᾶν τινὰς τῶν γεννηθέντων, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀτεκνίαν: τὸ δ' ἀφεῖσθαι καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι, πενίαν ἀναγκαῖον ἄπορον γίνεσθαι τοῖς πολίταις: ἡ δὲ πενία, στάσιν ἐμποιεῖ καὶ κακουργίαν. φείδων μὲν ὃν ὁ Χαρίνθιος ὢν νομοθέτης τῶν ἀρχαιοτάτων, σὺν οἴκοι ἴσους ὠήθη δεῖν διαμένειν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν. καὶ εἰ τὸ πρῶτον σὺν κλήρους ἀνίσους εἶχεν πάντες; κατὰ μέγεθος: ἐν δὲ τοῖς νόμοις τούτοις, τὸ ἀναντίον ὅτιν. ἀλλὰ πολλὰ μὲν τούτων πῶς οἰόμεθα βέλτιον δὲν ἔχειν, λεκτέον ὕστερον. ἐλλέλειπται δὲ τοῖς νόμοις τούτοις, καὶ τὰ πολλὰ σὺν ἀρχὴν τας, ὅπως ἔσονται διαφόροντες τῶν ἀρχαίων: φησὶ γὰρ δεῖν ὥσπερ ἐξ ἑτέρου

ρχαιολογίας καὶ περὶ τὸν νόμον ἔχει, τὸν ὕστερον γεγραφότας. διὸ καὶ 1
περὶ τῆς νῦν παροῦσης πολιτείας, ἐπισκέψασθαι μικρὰ βέλτιον: καὶ γὰρ ἐν τῇ πολιτείᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρικεν ὁ Σωκράτης. περὶ τε γυναικῶν, καὶ τέκνων κοινωνίας, πῶς ἔχειν δεῖ, καὶ περὶ κτήσεως, καὶ τῆς πολιτείας τὴν τάξιν: διαιρεῖται γὰρ εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος τῶν οἰκητόρων. τὸ μὲν, εἰς τὸν γεωργούς: τὸ δὲ, εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος: τρίτον δ' ἐκ τούτων τὸ βουλευόμενον, καὶ κύριον τῆς πόλεως. περὶ δὲ τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν, πότερον ἀφέμεναι ἢ με- 2
τέχειν τινὸς ἀρχῆς, καὶ πότερον ὅπλα δεῖ κεκτῆσθαι καὶ τούτους, καὶ συμπολεμεῖν, ἢ μὴ, περὶ τούτων οὐδὲν διώρικεν ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ τὰς μὲν γυναῖκας οἴεται δεῖν συμπολεμεῖν, καὶ παιδείας μετέχειν τῆς αὐτῆς τοῖς φύλαξι: τὰ δ' ἄλλα διὰ τῶν ἐξωθεν λόγων πεπλήρωκε τὸν λόγον. καὶ περὶ τῆς παιδείας, ποίαν τινὰ δεῖ γίνεσθαι τῶν φυλάκων: τῶν δὲ νόμων τὸ μὲν πλεῖσον μόριον, νόμοι τυγχάνουσιν 3
ὄντες: ὀλίγα δὲ περὶ τῆς πολιτείας εἴρηκε. καὶ παύτην βουλόμενος κοινοτέραν ποιεῖν ταῖς πόλεσι, κατὰ μικρὸν ἀποβαίνει πάλιν πρὸς τὴν ἑτέραν πολιτείαν: ἔξω γὰρ τῆς τῶν γυναικῶν κοινωνίας καὶ τῆς κτήσεως, τὰ ἄλλα ταυτὰ ἀποδίδωσιν ἀμφοτέραις ταῖς πολιτείαις: καὶ γὰρ παιδείαν τὴν αὐτὴν, καὶ τὸ τῶν ὅπλων τῶν ἀναγ- 4
καίων ἀπεχέμενους ζῆν, καὶ περὶ συσσιτίων ὡσαύτως. πλὴν ἐν παύτῃ φησὶ δεῖν εἶναι συσσίτια καὶ γυναικῶν. καὶ τὴν μὲν, χιλίων τῶν ἔξω κεκτημένων: παύτην δὲ πεντακισχιλίων. τὸ μὲν οὖν περὶ τοὺς ἔξω πάντες οἱ τοῦ Σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ κομψὸν, καὶ τὸ καινοπρεπὲς, καὶ τὸ ζητητικὸν. καλῶς δὲ πάντα ἴσως χαλεπὸν. ἐπεὶ καὶ τὸ νῦν εἰρημένον πλῆθος δεῖ μὴ λανθάνειν, ὅπη χώρας δεήσει τοῖς πο- 5
σούτοις βαβυλωνίας: ἢ τίνος ἄλλης ἀποβαίνου τὸ πλῆθος, ἐξ οὗ ἀφ- Babylonia aut simile regio.
γοὶ πεντακισχίλιοι θρέψονται καὶ περὶ τούτους γυναικῶν καὶ θεραπόντων ἕτερος ὄχλος πολλαπλάσιος. δεῖ μὲν οὖν ὑποτίθεσθαι κατ' ἀρχὴν: μηδὲν μέντοι ἀδύνατον. λεκτέον δὲ ὡς δεῖ τοὺς νομοθέτην πρὸς δύο βλέποντα τιθέναι τὸν νόμον: πρός τε τὴν χώραν, καὶ τὸν ἀνθρώπους. ἔτι δὲ καλῶς ἔχει προσθεῖναι καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας τόπους, εἰ δεῖ τὴν πόλιν ζῆν βίον πολιτικὸν: οὐ γὰρ μόνον ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὴν βιοῦν χρῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον ὅπλοις, ἃ χρήσιμα κα-

τὰ τὴν

πόλεσιν ὑπάρχειν φησὶ καλῶς, πάνυ δ' ὑπάρξει καὶ τούτοις. καίτοι λέγει ὁ Σωκράτης, ὡς οὐ πολλῶν δεήσονται νομίμων διὰ τὴν παιδείαν. οἷον ἀστυνομικῶν, καὶ ἀγορανομικῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀπο διδοὺς μόνον τὴν παιδείαν τοῖς φύλαξιν. ἔτι δὲ κωλύους ποιεῖ τῶν κτημάτων τοὺς γεωργοὺς, ἀποφορὰν φέροντας: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰκὸς εἶναι χαλεποὺς καὶ φρονημάτων πλήρεις, ἢ ταῖς παρ' αὐτοῖς ἐλευθερίαις τε, καὶ πενιείαις, καὶ δουλείαις: ἀλλὰ γὰρ ἔτ' ἀναγκαῖα ταῦθ' ὁμοίως, ἔστι μὴ, νοῦν γ' οὐδὲν διώρισαι. καὶ ποῖοι τῶν ἐχόντων εἰσὶν ἡ τούτων τε πολιτεία καὶ παιδεία, καὶ νόμοι τινές. ἔστι δ' οὔθ' εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔτε τὸ διαφέρον μικρὸν, τὸ ποίους ζῆναι δεῖν τοὺς πρὸς τὸ σώζεσθαι τὴν τῶν φυλάκων κοινωνίαν. ἀλλὰ μὴν ἔγε ταῖς μὲν γυναῖκας ποιήσει κοινὰς: ταῖς δὲ κτήσεις ἰδίας, τὰς οἰκονομήσει. ὥσπερ τὰ τῶν ἀγρῶν οἱ ἄνδρες αὐτῶν. κἂν εἰ κοιναὶ αἱ κτήσεις, καὶ αἱ τῶν γεωργῶν γυναῖκες. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰ θηλεῖα ποιεῖσθαι τὴν παραβολὴν, ὅτι δεῖ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν ταῖς γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσιν, οἷς οἰκονομίας οὐδὲν μέτεστιν. ἐπισφαλῶς δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας ὡς καθίστησιν ὁ Σωκράτης: ἀεὶ γὰρ ποιεῖ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας: τὸ δὲ σφόδρα ἄτοπον γίνεται, καὶ παρὰ τοῖς μηδὲν ἀξίωμα κεκτημένοις, ἢ που γε δὴ παρά γε θυμοειδέσι, καὶ πολεμικοῖς ἀνδράσιν. ὅτι δ' ἀναγκαῖον αὐτῷ ποιεῖν τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας φανερόν: ὁ γὰρ ὁτὲ μὲν ἄλλοις: ὁτὲ δὲ, ἄλλοις μέμικται ταῖς ψυχαῖς ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρυσὸς, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς. φησὶ δὲ τοῖς μὲν, οὐθὲν νομιστοῖς μίξαι χρυσὸν: τοῖς δ', ἄργυρον: χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον τοῖς τεχνίταις μέλλουσιν ἔσεσθαι καὶ γεωργοῖς. ἔπι δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀφαιρούμενος τῶν φυλάκων, ὅλην φησὶ δεῖν εὐδαίμονα ποιεῖν τὴν πόλιν τὸν νομοθέτην: ἀδύνατον δὲ εὐδαιμονεῖν ὅλην, μὴ τῶν μερῶν τῶν πόλεως, εἰ μὴ πάντων μερῶν, ἢ πλείω, ἐχόντων τὴν εὐδαιμονίαν: οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν ἐστὶν εὐδαιμονεῖν, ὥσπερ τὸ ἄρτιον: ἔστι μὲν γὰρ συνδέχεται τῷ ὅλῳ ὑπάρχειν: τῶν δὲ μερῶν, μηδετέρῳ: τὸ δὲ εὐδαιμονεῖν, ἀδύνατον. ἀλλὰ μὴν εἰ οἱ φύλακες μὴ εὐδαιμονοῦσι, τίνες ἔτεροι; οὐ γὰρ δὴ οἵγε τεχνῖται, καὶ τὸ πλῆθος, ἐστὶ τῶν βαναύσων. ἡ μὲν οὖν πολιτεία, περὶ ἧς ὁ Σωκράτης ἔρηκε, ταύτας τε ταῖς ἀπορίας ἔχει, καὶ τούτων ἐκ ἐλάττους ἑτέρας. Σχεδὸν δὲ πα.

Ad. Non recte A Lipsius agros dixit Damianum plebi non addixit.

† Cum Plato instituat agrorum et patrimonii communionem alterum negandi debebat, quam vir Nisi quidem legibus fulcitur. Sed non fecit. Ego

Aliud studet Plato impedi

Aliud Platonis studii, qui mulieres eadem exercitatione

Minime natura et magistratuum ordinem omittit quid Plato

Ad. Vide de Xenia scribit Lipsius in 1. Decad. A.

Ad. Dicebat Plato, eos, qui animo adhuc in corpore agunt, ignorare quid sint, i. qui natura sua sint, et esse. Ex quo fit ut illustrari, ignorare nequeant se ipsos

Ad. exclusionem suam sibi in comm. Gomesii, et Lipsii. aperta mendo Platonis sententiam ut

Et autem ab 12. in quatuor diuisit 1. 3. 3. 3. pars non est. 12. nisi non est. Sed nimirum ubi de non vult, nihil aut multa, aut superflua

Platonis non est.

Concludit de Rep. Platonis, ex 5. libro primo, inducta cum ea-

ἀλλ' οὐ πάντως: ἔστι μὲν γὰρ ὡς οὐκ ἔσται προϊοῦσα πόλις: ἔστι δ' ὡς ἔσται
μιᾷ: ἐγγὺς δ' ἄρα ἡ μὴ πόλις εἶναι, ἔσται χείρων πόλις. ὥσπερ καὶ εἴ τις
τὴν συμφωνίαν ποιήσειεν ὁμοφωνίαν, ἢ τὸν ῥυθμὸν βάσιν μίαν. ἀλ-
λὰ δεῖ πολίτους οὖν, ὡς πρόσθεν εἴρηται πρότερον, διὰ τὴν παιδείαν κοινὴν
καὶ μίαν ποιεῖν. καὶ τόν γε μέλλοντα παιδείαν εἰσάξειν καὶ νομίζοντα
διὰ ταύτης ἔσεσθαι τὴν πόλιν σπουδαίαν, ἄτοπον τοῖς τοιούτοις οἴε-
σθαι διορθοῦν. ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔθεσι, καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ τοῖς νόμοις,
ὥσπερ τὰ περὶ τὰς κτήσεις ἐν Λακεδαίμονι καὶ κρήτῃ τοῖς συσσιτί-
οις ὁ νομοθέτης ἐκοίνωσε. δεῖ δὲ μὴ δὲ τοῦτο αὐτὸ ἀγνοεῖν, ὅτι χρὴ πρό-
σεχειν τῷ πολλῷ χρόνῳ, καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτεσιν, ἐν οἷς οὐκ ἂν ἔλα
θεν, εἰ ταῦτα καλῶς εἶχε: πάντα γὰρ εὑρῆται μὲν, ἀλλὰ
τὰ μὲν, οὐ συνῆκται: τοῖς δ', οὐ χρῶνται γινώσκοντες. μάλιστα δ' ἂν
γένοιτο φανερὸν, εἴ τις τοῖς ἔργοις ἴδοι τὴν τοιαύτην πολιτείαν κα
τασκευαζομένην: οὐ γὰρ διωκήσεται, μὴ μείζων αὐτὰ καὶ χεί-
ζων, ποιήσας τὴν πόλιν: τὰ μὲν, εἰς συσσίτια: τὰ δὲ, εἰς φρα-
τρίας καὶ φυλάς. ὥστε οὐδὲν ἄλλο συμβήσεται νομοθετημένοις,
πλὴν μὴ γεωργεῖν τοὺς φύλακας: ὅπερ καὶ νῦν λακεδαιμονίοις
ποιεῖν ἐπιχειροῦσιν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς ὅλης πολιτεί-
ας τῆς ἴσης ταῖς κοινωνοῦσιν, οὔτ' εἴρηκεν ὁ σωκράτης, οὔτε ῥᾴδιον
εἰπεῖν. καίτοι κρεῖττον τό γε πλῆθος τῆς πόλεως, τὸ τῶν ἄλλων πο-
λιτῶν γένεσθαι πλῆθος, παρ' ὧν οὐδὲν διώρισται, πότερον καὶ τοῖς γε-
ωργοῖς κοινὰς εἶναι δεῖ ταῖς κτήσεις: ἢ καθ' ἕκαστον ἰδίας. ἔτι δὲ καὶ
γυναῖκας καὶ παῖδας ἰδίους ἢ κοινούς: εἰ μὲν γὰρ ὧν αὐτὸ τοῦτο
κοινὰ πάντα πάντων, τί διοίσουσιν οὗτοι ἐκείνων τῶν φυλάκων: ἢ τε
πλεῖον τοῖς ὑπομένουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν: ἢ πῶς μαθόντες ὑπομένου-
σι τὴν ἀρχὴν, ἐὰν μή τι σοφίζωνται τοιοῦτον. οἷον κρῆτες: ἐκεῖ-
νοι γὰρ τἄλλα ταυτὰ τοῖς δούλοις ἀφέντες, μόνον ἀπεῤῥήκασι τὰ
γυμνάσια, καὶ τὴν τῶν ὅπλων κτῆσιν. εἰ δὲ, καθάπερ ἐν ταῖς
ἄλλαις πόλεσι, καὶ παρ' ἐκείνοις ἔσται τὰ τοιαῦτα, τίς ὁ τρόπος
ἔσται τῆς κοινωνίας: ἐν μιᾷ γὰρ πόλει δύο πόλεις ἀναγκαῖον εἶναι. καὶ
ταύτας ὑπεναντίας ἀλλήλαις: ποιεῖ γὰρ τοὺς μὲν φύλακας, οἷ-
ον φρουροὺς: τοὺς δὲ γεωργοὺς, καὶ τοὺς τεχνίτας, καὶ τὸν ἄλ-
λοιον, πολίτας. ἐγκλήματα δὲ, καὶ δίκαι, καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς

μα ποιεῖ τοῖς φίλοις: τοῖς δὲ, χρῆται ὡς κοινοῖς. οἷον καὶ ἐν Λακεδαίμονι τοῖς τε δούλοις χρῶνται τοῖς ἀλλήλων, ὡς ἐπεῖν, ἰδίοις: ἔνιοι δ' ἵπποις καὶ κυσὶ. κἂν δεηθῶσιν ἐφοδίων ἐν τοῖς ἀγροῖς κατὰ τὴν χώραν. φανερὸν τοίνυν ὅτι βέλτιον εἶναι μὲν ἰδίας τὰς κτήσεις: τῇ δὲ χρήσει ποιεῖν κοινάς. ὅπως δὲ γένωνται τοιοῦτοι, τῆς νομοθέτου τοῦτ' ἔργον ἐστίν. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἴδιόν τι: μὴ γὰρ οὐ μάτην τὴν πρὸς αὑτὸν αὐτὸς ἔχει φιλίαν ἕκαστος. ἀλλ' ἔστι ταῦτα φυσικόν. τὸ δὲ φίλαυτον εἶναι, λέγεται δικαίως. οὐκ ἔστι δὲ ταῦτα φιλεῖν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον, ἢ δεῖ φιλεῖν, καθάπερ καὶ τὸν φιλοχρήματον, ἐπεὶ φιλοῦσί γε πάντες, ὡς ἐπεῖν, ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἅμα δὲ μὴν καὶ τὸ χαρίζεσθαι καὶ βοηθῆσαι φίλοις, ἢ ξένοις, ἢ ἑταίροις, ἥδιστον, ὃ γίνεται τῆς κτήσεως ἰδίας οὔσης. ταῦτά τε δὴ οὐ συμβαίνει τοῖς λίαν εἰς πολιτείαν ἄγουσι τὴν πόλιν. καὶ πρὸς τούτοις αἱρουῦσιν ὄργανα δυοῖν ἀρεταῖν φανερῶς. σωφροσύνης μὲν, τὸ μηδὲ ταῖς γυναῖκας: ὄργον γὰρ καλὸν ἀλλοτρίας οὔσης ἀπέχεσθαι διὰ σωφροσύνην: ἐλευθεριότητος δὲ, τὸ μηδὲ ταῖς κτήσεις: ἄτε γὰρ ἔσται φανερὸς ἐλεύθερος ὤν, οὔτε φορά ξει φορᾷξειν ἐλευθέριον οὐδὲ μίαν: ἐν τῇ γὰρ χρήσει τῶν κτημάτων τὸ τῆς ἐλευθεριότητος ἔργον ἐστίν. διὰ πρόσωπος μὲν δὴ ἡ τοιαύτη νομοθεσία, καὶ φιλάνθρωπος ἂν εἶναι δόξειεν: ὁ γὰρ ἀκροώμενος ἄσμενος ἀποδέχεται, νομίζων ἔσεσθαί φιλίαν τινὰ θαυμασίαν πᾶσι πρὸς ἅπαντας: ἄλλως τε καὶ ὅταν κατηγορῇ τις τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἐν ταῖς πολιτείαις κακῶν, ὡς νομίων διὰ τὸ μὴ κοινὰ εἶναι τὴν οὐσίαν. λέγω δὲ δίκας τε πρὸς ἀλλήλους καὶ συμβολαίων καὶ ψευδομαρτυριῶν κρίσεις: καὶ πλουσίων κολακείας, ὧν οὐδὲν γίνεται διὰ τὴν ἀκοινωνησίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρίαν. ἐπεὶ καὶ νῦν κοινὰ κεκτημένους καὶ κοινωνοῦντας, πολλῷ διαφερομένους μᾶλλον ὁρῶμεν, ἢ οἷς χωρὶς ταῖς οὐσίας ἐστίν. ἀλλὰ θεωρεῖμεν ὀλίγους τῶν ἐν τῶν κοινωνιῶν διαφερομένους, πρὸς πολλοὺς συμβάλλοντες οἷς κεκτημένοις ἰδίαις ταῖς κτήσεις. ἔτι δὲ δίκαιον μὴ μόνον λέγειν ὅσων σφήγονται κακῶν κοινωνήσαντες, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἀγαθῶν. φαίνεται δ' εἶναι πάμπαν ἀδύνατος ὁ βίος. αἴτιον δὲ τῷ σκληρότητι τῆς παρακρούσεως χρὴ νομίζειν τὴν ἀνόθεσιν, οὐκ οὖσαν ὀρθήν: δεῖ μὲν γὰρ εἶναί πως μίαν καὶ τὴν οἰκίαν ἢ τὴν πόλιν,

Je ... La volonté ...

... ſoit aux ſiens ... aux amis ... ſoit ... ſoit ... ſoit

CAP. III. Agreditur ad inquisitionem de proprietate, utrum ea communis esse, an seiuncta debeat.

Ἐξήμβλυον δὲ τούτων ἔστιν ἐπισκέψασθαι πρὸς τὴν κτῆσιν, πῶς 1
τρόπον δεῖ καταστάζεσθαι τοῖς μέλλουσι πολιτεύεσθαι τὴν ἀρί-
στην πολιτείαν. πότερον κοινήν, ἢ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν κτῆσιν. ἔστω δ' ἄν
τις καὶ χωρὶς σκέψασθαι ἀπὸ τῶν πολλῶν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ
τοὺς ἠθοποιημένους. λέγω δὲ τὰ πολλὰ τὴν κτῆσιν. πότερον κἂν ἡ ἐκεῖ-
νά χωρὶς, καθ' ὃν νῦν τρόπον ἔχει πᾶσι: τάς τε κτήσεις κοινὰς εἶναι
βέλτιον, καὶ τὰς χρήσεις. οἷον, τὰ μὲν γήπεδα, χωρὶς: τοὺς δὲ καρποὺς
εἰς τὸ κοινὸν φέροντας ἀναλίσκειν, ὅπερ εἴωα ποιεῖν τῶν ἐθνῶν: ἢ τοὐ- B
ναντίον: τὴν μὲν γῆν κοινὴν εἶναι, καὶ γεωργεῖν κοινῇ: τοὺς δὲ καρποὺς
διαιρεῖσθαι πρὸς τὰς ἰδίας χρήσεις: λέγουσι δέ τινες καὶ ὅτι οὕτω Barbarorum
τρόπον κοινωνεῖν τῶν βαρβάρων, ἢ καὶ τὰ γήπεδα καὶ τοὺς καρποὺς Germanorum.
κοινούς. ἐτέρων μὲν ὄντων τῶν γεωργούντων, ἄλλος ἂν εἴη τρόπος
καὶ ῥᾴων: αὐτῶν δ' αὐτοῖς διαπονούντων, τὰ πολλὰ τὰς κτήσεις πλεί-
ους ἂν παρέχοι δυσπολίας: καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι καὶ ἐν τοῖς C
ἔργοις μὴ γινομένων ἴσων, ἀλλ' ἀνίσων, ἀναγκαῖον ἐγκλήματα γίνεσθαι
πρὸς τοὺς ἀπολαύοντας μὲν, ἢ λαμβάνοντας πολλὰ, ὀλίγα δὲ πο-
νοῦντας, τοῖς ἐλάττω μὲν λαμβάνουσι, πλείω δὲ πονοῦσιν. ὅλως δὲ
τὸ συζῆν καὶ κοινωνεῖν τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων χαλεπὸν, καὶ μά-
λιστα τῶν τοιούτων. δηλοῦσι δ' αἱ τῶν συσσιτοδημῶν κοινωνίαι: σχε-
δὸν γὰρ αἱ πλεῖστοι διαφορόμενοι εἰσὶ τῶν ἐν ποσὶ καὶ ἐν μικρῶν προ- D
σπίπτοντες ἀλλήλοις: ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τοῖς μάλιστα προ-
σκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυ-
κλίους. τὸ μὲν οὖν κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις, ταύτας τε καὶ ἄλλας τοιαύ-
τας ἔχει δυσχερείας. οὗ δὲ νῦν τρόπον ἔχει, μὴ ἐπιθυμηθὲν ἢ θέσει μὴ Nomine temperiei.
τάξει νόμων ὀρθῶν, οὐ μικρὸν ἂν διοίσειεν: ἔξει γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων
ἀγαθὸν. λέγω δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, τὸ εἶναι μὲν κοινὰς τὰς κτήσεις, μὴ E
δὲ εἶναι ἰδίας: δεῖ γὰρ πως μὲν, εἶναι κοινὰς: ὅλως δ', ἰδίας: αἱ μὲν γὰρ
ἐπιμέλειαι διῃρημέναι τὰ ἐγκλήματα πρὸς ἀλλήλους οὐ ποιήσουσι:
μᾶλλον δ' ἐπιδώσουσιν, ὡς πρὸς ἴδιον ἑκάστου προσιεμένου. δι' ἀρετὴν
δ' ἔσται πρὸς τὸ χρῆσθαι καλὰ τὴν παροιμίαν κοινὰ τὰ φίλων. ἔστι δὲ Proverbium usitatissimum.
καὶ νῦν ἐν τοῦτον τὸν τρόπον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένοις,
καὶ οὐκ οὐ ἀδύνατον. καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις. τὰ μὲν,
ὅτι: τὰ δὲ, γένοιτ' ἄν: ἰδίαν γὰρ ἕκαστος τὴν κτῆσιν ἔχων, τὰ μὲν χρήσι-

I τὸ κοινὰς εἶν τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς φύλαξιν : ἤτ-
ον γὰρ ἔσαι φιλία, κοινῶν ὄντων τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν:
δεῖ δὲ τοιούτους εἶναι τοὺς ἀρχομένους πρὸς τὸ πειθαρχεῖν, καὶ μὴ
νεωτερίζειν. ὅλως δὲ συμβαίνειν ἀνάγκη τοὐναντίον διὰ τὸν τοιοῦτον
νόμον, ὧν προσήκει τοὺς ἐρθῶς κειμένους νόμους αἰτίους γίνεσθαι.
καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁ σωκράτης οὕτως οἴεται δεῖν τάττειν τὰ περὶ τὰ
τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας : φιλίαν τε γὰρ οἰόμεθα μέγιστον εἶναι τῶν
6 ἀγαθῶν ταῖς πόλεσιν : οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα στασιάζοιεν. καὶ τὸ μίαν
εἶναι τὴν πόλιν ἐπαινεῖ μάλιστ' ὁ σωκράτης. ὃ καὶ δοκεῖ, κἀκεῖνος
εἶναί φησι τῆς φιλίας ἔργον. καθάπερ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς λόγοις
ἴσμεν λέγοντα τὸν ἀριστοφάνη, ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα
φιλεῖν, ἐπιθυμούντων συμφῦναι, καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμ-
φοτέρους ἕν. ἐν ταῦθα μὲν δὴ ἀνάγκη ἀμφοτέρους ἐφθάρθαι,
Η ἢ τὸν ἕνα : ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναιρεῖν ὑδαρῆ γίνεσθαι διὰ
τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην. καὶ ἥκιστα λέγειν τὸν ἐμὸν ἢ τὸν πατέ-
ρα, ἢ πατέρα ἐμέ: ὥσπερ γὰρ μικρὸν γλυκὺ εἰς πολὺ ὕδωρ μιχθὲν
ἀναίσθητον ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ τὴν οἰκειότητα
τὴν πρὸς ἀλλήλους, τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τούτων διαφορὰν ἔχειν:
ἥκιστα ἀναιρεῖν οὐ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ τοιαύτῃ. ἢ πατέρα ὡς ἐμέ:
Ι ἢ ἐμὲ ὡς πατέρα. ἢ ὡς ἀδελφοὺς ἀλλήλων : δύο γὰρ ἐστιν ἃ μάλι-
στα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλεῖν : τό τε ἴδιον, καὶ τὸ ἀγα-
πητόν : ὧν οὐδέτερον οἷόν τε ὑπάρχειν τοῖς οὕτω πολιτευομένοις. ἀλ-
λὰ μὴν καὶ πρὸς τῷ μεταφέρειν τὰ γινόμενα τέκνα: τὰ μὲν ἐκ τῶν
γεωργῶν καὶ τεχνιτῶν, εἰς τοὺς φύλακας : τὰ δ' ἐκ τούτων εἰς ἐκεί-
νους, πολλὴν ἔχει παραχλὴν τινα ἔσαι πρόσω : καὶ γινώσκειν
Κ ἀναγκαῖον τοὺς διδόντας καὶ μεταφέροντας τίσι τίνας διδόασιν.
ἔτι δὲ καὶ τὰ πάλαι λεχθέντα μᾶλλον ἂν τούτων ἀναγκαῖ-
ον συμβαίνειν· οἷον, αἰκίας, ὕβρεως, φόνους : οὐ γὰρ ἕλ πρό-
σαγορεύοισιν ἀδελφοὺς, καὶ τέκνα, καὶ πατέρας, καὶ μητέρας, οὔτε
εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας δοθέντες τοὺς φύλακας : καὶ πάλιν οἱ πα-
ρὰ τοῖς φύλαξιν εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας. ὥστ' ὀλιγωρεῖσθαι τῶν
τοιούτων τὸ μὴ πράττειν διὰ τὴν συγγένειαν. περὶ μὲν δὴ τῆς πολλῆς
τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας κοινωνίας, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

λις ἐξὶ. καὶ ὅσῳ διαφέρων· ἄδηλον γὰρ ᾧ σωιέβη γενέσθαι τέκνον, καὶ σωθῆναι γενόμενον. καί τοι πότερον οὕτω κρεῖττον τὸ ἐμοὶ λέγειν ἕκασον, τὸ αὐτὸ μὲν προσχορδύοντας διαλλίων ἢ μειόων, ἢ μᾶλλον ὡς νεῶν ἐν ταῖς πόλεσι τὸ ἐμοὶ λέγοισιν. ὁ μὲν γὰρ, υἱὸν αὐτῷ· ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτῷ προσχορδύει τὸν αὐτόν· ὁ δ' ἀνεψιόν. ἢ κατ' ἄλλω τινὰ συγγένειαν, ἢ πρὸς αἷματος, ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδείαν αὐτῷ πρῶτον ἢ τῶν αὐτοῦ. πρὸς δὲ τούτοις, ἕτερον φράτορα ἢ φυλέτιν· κρεῖττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι, ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. οὐμὲν ἀλλ' οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατὸν τὸ μὴ ἔνιαι ὑπολαμβάνειν ἑαυτῶν ἀδελφούς τε καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ μητέρας· κατὰ γὰρ ταῦτ' ὁμοιότητας, αἰ γίνονται πρὸς τοὺς τέκνοις πρὸς οὓς γεννήσαντας, ἀναγκαῖον λαμβάνειν τοὺς ἀλλήλων ταῖς πίστεις. ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν ἔνιοι τῶν ταῖς τῆς γῆς τοὺς ἐπιδίδους πραγματευομένων· εἶναι γάρ ἔσι τῶν ἄνω λιβύων κοιναῖς ταῖς γυναῖκας, τὰ μέν τοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας. εἰσὶ δὲ ἔνιοι καὶ γυναῖκοι καὶ τῶν ἄλλων ζώων. οἷον, ἵπποι καὶ βόες, αἰ σφόδρα πεφύκασιν ὅμοια ἀποδιδόναι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν. ὥσπερ ἡ ἐν φαρσάλῳ κληθεῖσα δικαία ἵππος. ἔτι δὲ καὶ ταῖς τοιαύτας δυσχερείας οὐ ῥᾴδιον ἐπιλαβέσθαι τοῖς ταύτην κατασκευάζουσι τὴν κοινωνίαν. οἷον, αἰτίας, καὶ φόνους ἀκουσίους· ἐὰν δὲ, ἑκουσίους. καὶ μάχας καὶ λοιδορίας. ὧν οὐδὲν ὅσιον ἔσι γίνεσθαι πρὸς πατέρας, καὶ μητέρας καὶ οὐ μὴ τρέφειν τοὺς συγγενεῖς ὄντας, ὥσπερ πρὸς οὐδ' ἄπαντας. ἀλλὰ καὶ τοιοῦτον συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀγνοούντων, ἢ γνωριζόντων, καὶ γενομένων. τῶν μὲν γνωριζόντων οὐδὲ χέρσαι ταῖς νομιζομέναις γίνεσθαι λύσεις· τῶν δὲ, μυθλερίαν. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ κοινοὺς ποιεῖσθαι τοὺς υἱούς, τὸ σωθῆναι μόνον ἀφελεῖν τῶν ὁρώντων· τὸ δ' ὁρᾶν μὴ κωλῦσαι· μὴ δὲ ταῖς χρήσεις ταῖς ἄλλαις, αἷς πάντες πρὸς υἱὸν εἶναι πάντων ἐξὶν ἀπρεπέσατον, καὶ ἀδελφῷ πρὸς ἀδελφὸν. ἐπεὶ καὶ τὸ ὁρᾶν μόνον. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὴν σωτηρίαν ἀφελεῖν, δι' ἄλλην μὲν αἰτίαν μυθλερίαν· ὡς λίαν δὲ ἰσχυρᾶς τῆς ἡδονῆς γινομένης. ὅτι δ' ὁ μὲν πατὴρ, ἢ υἱὸς· οἱ δ' ἀδελφοὶ ἀλλήλων, μηθὲν διαφέρειν. ἔοικε δὲ μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι χρήσιμον

γενέσθαι. Ἓν αὐτὸν δὴ ἓν τρόπον ἀρξάντων ἕτεροι ἑτέρας ἀρχὰς ἄρξουσιν ἀρχάς. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὡς οὔτε πέφυκε μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν ὥσπερ λέγουσί τινες: καὶ τὸ λεχθὲν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν εἰ ζητοῖς πόλεσιν, ὅλη ζητεῖς πόλεις αἰναιρεῖ, καὶ τοι τό γε ἑκάστου ἀγαθὸν σώζει ἕκαστον. ἔτι δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον φανερὸν, ὅλη τὸ λίαν εἶναι ζητεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἔστιν ἄμεινον: οἰκία μὲν γὰρ αὐταρκέστερον εἶδος: πόλις δ' οἰκίας. καὶ βούλεται γ' ἤδη τότε εἶναι πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνῃ τὴν κοινωνίαν εἶναι τῶν πολιτῶν. ὥσπερ οὖν αἱρετώτερον τὸ αὐταρκέστερον, καὶ τὸ ἧττον τοῦ μᾶλλον, αἱρετώτερον. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' εἰ ῥᾴστον ἀρίστου ἐστὶ, δεῖ μίαν ὅτι μάλιστ' εἶναι τὴν κοινωνίαν, οἱ δὲ τοῦτ' ἀγνοεῖν φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι δεῖ ἐμὸν καὶ τὸ μὴ ἐμοῦ: ἧττον γὰρ οἴεται ὁ σωκράτης σημεῖον εἶναι τοῦ τὴν πόλιν τελέως εἶναι μίαν: τὸ γὰρ πάντες, διττόν: εἰ μὲν οὖν ὡς ἕκαστος, τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον, ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ σωκράτης: ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει δεῖν αὐτὸν: καὶ γυναῖκα δὴ τὴν αὐτὴν, καὶ περὶ τῆς οὐσίας, καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων ὡσαύτως: νυνὶ δ' οὐχ οὕτω φήσουσιν οἱ κοινοῖς χρώμενοι παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις. ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μὲν: οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν. ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμός τίς ἐστι τὸ λέγειν πάντας, φανερὸν: τὸ γὰρ πάντες καὶ ἀμφότερα, καὶ οὐδέτερα καὶ ἅπτα διὰ τὸ διττὸν, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἐριστικοὺς ποιεῖ συλλογισμούς. διὸ ἔστι δ' πάντας, τὸ αὐτὸ λέγειν. ὧδὶ μὲν, καλὸν, ἀλλ' οὐ δυνατὸν: ὧδὶ δ', οὐδὲν ὁμονοητικόν. πρὸς δὲ τούτοις, ἑτέραν ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον: ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν: τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι: τῶν δὲ κοινῶν, ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει: πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἑτέρου φροντίζοντος, ὀλιγωροῦσι μᾶλλον, ὥσπερ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις οἱ πολλοὶ θεραπεύοντες ἐνίοτε χεῖρον ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων. γίνονται δ' ἑκάστῳ χίλιοι τῶν πολιτῶν υἱοὶ. καὶ οὗτοι, οὐχ ὡς ἕκαστος, ἀλλὰ τῶ τυχόντι ὁ τυχὼν ὁμοίως ἔστιν υἱός. ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγωρήσουσιν. ἔτι οὕτως ἕκαστος ἐμὸς λέγει τὸν δεῖνα τοιοῦτον τῶν πολιτῶν ἢ κακῶς, ὁ πόσος τυγχάνει τὸν ἀριθμὸν ὤν. οἷον, ἐμὸς ἢ τῶ δεῖνος. ἧττον τὸν ξένον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων, ἢ ὅσων ἡ πό-

πλάτωνος: ἐκεῖνος μὲν ὁ σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα, καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι, καὶ τὰς κτήσεις. ὅπερ δὴ πότερον ὡς νῦν, οὕτω βέλτιον ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον. ἔχει δὲ δυσχερείας ἄπλως τε πολλὰς, καὶ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινὰς. καὶ διὰ τοῦτο αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν πρόσωπον ὅπερ ὁ σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαῖνον ἐκ τῶν λόγων. ἔτι δὲ πρὸς τὸ τέλος, ὃ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρηται νῦν, ἀδύνατον: πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. λέγω δὲ τὴν μίαν εἶναι τὴν πόλιν πάντων, ὡς ἄριστον ὂν μάλιστα: λαμβάνει γὰρ ταύτην ὑποθέσιν ὁ σωκράτης. καί τοι φανερόν ἐστιν ὡς προϊοῦσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον, οὐδὲ πόλις ἔσται: πλῆθος γάρ τι τὴν φύσιν ὄντιν ἡ πόλις. γινομένη τε μία μᾶλλον οἰκία μὲν ἐκ πόλεως: ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας ἔσται. μᾶλλον γὰρ μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίημεν ἂν, καὶ τὸν εἷς τῆς οἰκίας. ὥστ' εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο ποιῆσαι, οὐ ποιητέον: ἀναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν. οὐ μόνον δ' ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ὄντιν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἴδει διαφερόντων: οὐ γὰρ γίνεται πόλις ἐξ ὁμοίων: ἕτερον γὰρ συμμαχία καὶ πόλις: τὸ μὲν γὰρ τῷ ποσῷ χρήσιμον, κἂν ᾖ τὸ αὐτὸ τῷ εἴδει: βοηθείας γὰρ χάριν ἡ συμμαχία πέφυκεν. ὥσπερ ἂν εἰ σταθμὸς πλεῖον ἑλκύσῃ. διοίσει δὲ τῷ τοιούτῳ καὶ πόλις ἔθνους, ὅταν μὴ κατὰ κώμας ὦσι κεχωρισμένοι τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἷον Ἀρκάδες. ἐξ ὧν δὲ δεῖ συγκεῖσθαι, εἴδει διαφέρει. διόπερ τὸ ἴσον δ' αὖ πιστοῦν θὸς σώζει τὰς πόλεις. ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἐλευθέροις καὶ ἴσοις ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι: ἅμα γὰρ οὐχ οἷόν τε πάντας ἄρχειν. ἀλλ' ἢ κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ κατά τινα ἄλλην τάξιν, ἢ χρόνον. καὶ συμβαίνει δὴ ἐν τόπον τοῦτον, ὥστε πάντας ἄρχειν. ὥσπερ ἂν εἰ μετέβαλλον οἱ σκυτεῖς, καὶ οἱ τέκτονες, καὶ μὴ οἱ αὐτοὶ ἀεὶ σκυτοτόμοι καὶ τέκτονες ἦσαν. ἐπεὶ δὲ βέλτιον οὕτως ἔχειν καὶ τὰ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πολιτικὴν, δῆλον ὡς τὸν αὐτὸν ἀεὶ βέλτιον ἄρχειν, εἰ δυνατὸν. εἰ δὲ μὴ δυνατὸν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας. ἅμα δὲ καὶ δίκαιον, εἴτ' ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάντας αὐτοῦ μετέχειν: εἰ τοῦτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸν ἴσον εἶναι ὁμοίως τοῖς ἐξ ἀρχῆς: ἀεὶ μὲν γὰρ, ἄρχουσιν: οἱ δ', ἄρχονται παρὰ μέρος. ὥσπερ δὴ ἄλλοι γενόμενοι.

ας ἀναγκαῖον ἐπελθεῖν. ἐπεὶ γὰρ οἰκία μέν ἐστι μέρος, μέρος πόλεως: ταῦτα δ' οἰκίας: τὴν δὲ τοῦ μέρους πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δεῖ βλέπειν ἀρετὴν, ἀναγκαῖον πρὸς τὴν πολιτείαν βλέποντας, καὶ δοῦναι καὶ τοῦ παῖδας, καὶ τὰς γυναῖκας. ἔστω δή τι διαφέρει πρὸς τὴν πόλιν εἶναι σπουδαίαν, καὶ τοὺς παῖδας εἶναι σπουδαίους, καὶ τὰς γυναῖκας σπουδαίας. ἀναγκαῖον δὲ διαφέρειν: αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες ἥμισυ μέρος τῶν ἐλευθέρων: οἱ δὲ τῶν παίδων οἱ κοινωνοὶ γίνονται τῆς πολιτείας. ὥστ' ἐπεὶ περὶ μὲν τούτων διώρισται: περὶ δὲ τῶν λοιπῶν οἷς ἄλλοις λεκτέον, ἀφέντες ὡς τέλος ἔχοντας τοὺς νῦν λόγους, ἄλλην ἀρχὴν ποιησάμενοι, λέγωμεν: καὶ πρῶτον ἐπισκεψώμεθα περὶ τῶν ἀποφαινομένων περὶ τῆς πολιτείας τῆς ἀρίστης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Β.

CAP. 1.

ΕΠεὶ δὲ προαιρούμεθα θεωρῆσαι περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, ἣ κρατίστη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ' εὐχήν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκέψασθαι πολιτείας: αἵς τε χρωνταί τινες τῶν πόλεων, καὶ τῶν ὀνομαζομένων λεγομένων: κἂν ἔτι τινὲς ἕτεραι τυγχάνωσιν ὑπάρχουσαι: καὶ δοκοῦμεν καλῶς ἔχειν, ἵνα τό, τ' ὀρθῶς ἔχον ὀφθῇ, καὶ τὸ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ' αὐτὰς ἕτερον, μὴ δοκῇ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦτο ταύτην δοκοῦμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον: ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον, ἧπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως: ἀνάγκη γὰρ, ἤτοι πάντας πάντ' κοινωνεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενός, ἢ τινῶν μὲν: τινῶν δὲ μή. τὸ μὲν οὖν μηδενὸς κοινωνεῖν, φανερὸν ὡς ἀδύνατον: ἡ γὰρ πολιτεία, κοινωνία τίς ἐστι. καὶ πρῶτον ἀνάγκη γε τόπου κοινωνεῖν: ὁ μὲν γὰρ τόπος, ἑνὸς τῆς μιᾶς πόλεως: οἱ δὲ πολῖται, κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως. ἀλλὰ πότερον ὅσων σοὶ δέ χρῆται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰκήσεσθαι πόλιν καλῶς: ἢ τινῶν μὲν: τινῶν δ' οὐ βέλτιον: σοὶ δέ χρῆται γὰρ καὶ τέκνων, καὶ γυναικῶν, καὶ κτημάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις. ὥσπερ σὲ τῇ πολιτείᾳ τοῦ

ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς. ἐπολιπτέον δεῖν μὲν, μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἐκάστῳ πρὸς δ' αὐτὸ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν: τὸ γὰρ ἔργον ἁπλῶς τοῦτο ἀρχιτέκτονος: ὁ δὲ λόγος ἀρχιτέκτων. τῶν δ' ἄλλων ἑκάστου ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. ὥστε φανερὸν ὅτι ἔστιν ἠθικὴ ἀρετὴ τῶν εἰρημένων πάντων. καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρός: οὐδ' ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης. ἀλλ' ἡ μὲν, ἀρχικὴ ἀνδρεία: ἡ δ', ὑπηρετική. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. δῆλον δὲ ποιοῦσι καὶ κατὰ μέρος μᾶλλον ἐπισκοποῦσι: καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξαπατῶσιν ἑαυτούς, ὅτι τὸ οὗ ἔχει τὴν ψυχὴν ἀρετὴν, ἢ τὸ ὀρθοπραγεῖν. ἢ τί τῶν τοιούτων: πολὺ γὰρ ἄμεινον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετὰς ὥσπερ Γοργίας, τῶν οὕτως ὁριζομένων. διὸ δεῖ ὥσπερ ὁ ποιητὴς τὴν εἰρήνην πᾶσι γυναιξὶν, ὅτω νομίζειν ἔχειν πρέπον. = γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. ἀλλ' ἀνδρὶ οὐκ ἔστι τοῦτο. ἐπεὶ δ' ὁ παῖς ἀτελής, δῆλον ὅτι τούτου μὲν καὶ ἡ ἀρετὴ, οὐκ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος, καὶ ὧν ἡγούμενον. ὁμοίως δὲ καὶ δούλου πρὸς δεσπότην: ἔθεμεν δὲ πρὸς τἀναγκαῖα χρήσιμον εἶναι τὸν δοῦλον. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ἀρετῆς δεῖται μικρᾶς, καὶ τοιαύτης, ὅπως μήτε δι' ἀκολασίαν, μήτε διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔργων. ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὸν μὲν εἰρημένον, εἰ ἀληθὲς, ἆρα καὶ τὸν τεχνίτας δεήσει ἔχειν ἀρετήν: πολλάκις γὰρ δι' ἀκολασίαν ἐλλείπουσι τῶν ἔργων. ἢ διαφέρει τοῦτο πολύ: ὁ μὲν γὰρ δοῦλος κοινωνὸς ζωῆς: ὁ δὲ, φαυλότερον, ἧττον τοσοῦτον ἐπιβάλλει ἀρετῆς, ὅσον περ καὶ δουλείας: ὁ μὲν γὰρ βάναυσος τεχνίτης, ἀφωρισμένην τινὰ ἔχει δουλείαν: ἧττον ὁ μὲν δοῦλος τῶν φύσει: οὐκ αὐτοτόμος δ' οὐθὲς, οὐδὲ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν. φανερὸν τοίνυν ὅτι τῆς τοιαύτης ἀρετῆς αἴτιον εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην, ἀλλ' οὐ τὴν διδασκαλικὴν ἕξιν τῶν ἔργων δεσποτικὴν. διὸ λέγουσιν οὐ καλῶς οἱ λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον: νουθετητέον γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους, ἢ τοὺς παῖδας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. περὶ δ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πατρὸς, τίνες τε περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀρεταὶ, καὶ τίνες πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμιλίαι, τί τὸ καλῶς καὶ μὴ καλῶς ἔχει, καὶ πῶς δεῖ, τὸ μὲν εὖ, διώκειν: τὸ δὲ κακῶς, φεύγειν, εἰ τοῖς περὶ τοὺς πολιτεί-

f φύσει γὰρ ἂν βασιλέα διαφέρειν μὲν δεῖ τῷ γένει δ' εἶναι τὸν αὐτὸν, ὅπερ πόλιν τὸ πρεσβύτερον πρὸς νεώτερον: καὶ ὁ γεννήσας πρὸς τὸ τέκνον. φανερὸν δ' ἐκ τούτων ὅτι πλείων ἡ σπουδὴ τῆς οἰκονομίας περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ περὶ τὴν τῶν ἀψύχων κτῆσιν: καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν τούτων, ἢ περὶ τὴν τῆς κτήσεως, οὓς καλοῦμεν πλοῦτον: καὶ τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον, ἢ δούλων. πρῶτον μὲν δὴ περὶ δούλων ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ἔστιν ἀρετή τις δούλου παρὰ τὰς ὀργανικὰς καὶ
6 διακονικὰς ἄλλη βελτιωτέρα τούτων. οἷον, σωφροσύνη, καὶ ἀνδρεία, καὶ δικαιοσύνη: καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕξεων, ἢ οὐκ ἔστιν οὐδεμία παρὰ τὰς σωματικὰς ὑπηρεσίας: ἔχει γὰρ ἀπορίαν ἀμφοτέρως: εἴτε γὰρ ἔστι, τί διοίσουσι τῶν ἐλευθέρων; εἴτε μὴ ἔστιν, ὄντων ἀνθρώπων καὶ λόγου κοινωνούντων, ἄξοπον. σχεδὸν δὲ ταὐτόν ἐστι τὸ ζητούμενον καὶ περὶ γυναικὸς καὶ παιδὸς, πότερα καὶ τούτων εἰσὶν ἀρεταὶ,
4 καὶ δεῖ τὴν γυναῖκα εἶναι σώφρονα καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαίαν. καὶ παῖς ὄντι, καὶ ἀκόλαστος καὶ σώφρων, ἢ οὔ. καὶ καθόλου δὴ τοῦτ' ἔστιν ἐπισκεπτέον περὶ ἀρχομένου φύσει καὶ ἄρχοντος, πότερον ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἢ ἑτέρα: εἰ μὲν γὰρ δεῖ ἀμφοτέρους μετέχειν καλοκἀγαθίας, διὰ τί τὸν μὲν, ἄρχειν δεῖ καὶ ἂν: τὸν δὲ, ἄρχεσθαι καθάπαξ; οὐδὲ γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον οἷόν τε διαφέρειν: τὸ μὲν γὰρ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν, εἴδει διαφέρει: τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὐδέν. εἰ δὲ τὸν μὲν, δεῖ: τὸν δὲ μὴ, θαυμαστόν: εἴτε γὰρ ὁ ἄρχων μὴ ἔσται σώφρων καὶ δίκαιος, πῶς ἄρξει καλῶς: εἴθ' ὁ ἀρχόμενος, πῶς ἀρχήσεται καλῶς: ἀκόλαστος γὰρ ὢν καὶ
1 δειλὸς οὐθὲν ποιήσει τῶν προσηκόντων. φανερὸν τοίνυν ὅτι ἀνάγκη μὲν μετέχειν ἀμφοτέρους ἀρετῆς: ταύτης δ' εἶναι διαφοράς, ὥσπερ καὶ τῶν φύσει ἀρχομένων. καὶ ἔστιν οὕτω φύσει τὸ ἄρχειν: εἰ ταύτην γάρ ἐστι φύσει: τὸ μὲν, ἀρχθήσεται: τὸ δὲ, ἀρχόμενον. ὧν ἕτέραν φαμὲν εἶναι ἀρετὴν. οἷον, τὸ λόγον ἔχοντος, καὶ τὸ ἀλόγου. δῆλον τοίνυν ὅτι τὸν
k αὐτὸν τρόπον ἔχει καὶ ἔοικε τῶν ἄλλων. ὥστε φύσει τὰ πολλὰ ἀρχόμενα καὶ ἀρχόμενα: ἄλλον γὰρ τρόπον τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου ἄρχει, καὶ τὸν μὲν ἄρρεν τοῦ θήλεος, καὶ ἀνὴρ παιδὸς καὶ πᾶσιν ὑπάρχει μὲν, τὰ μόρια τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὑπάρχει διαφερόντως: ὁ μὲν γὰρ δοῦλος ὅλως οὐκ ἔχει τὸ βουλευτικὸν: τὸ δὲ θῆλυ, ἔχει μὲν, ἀλλ' ἄκυρον: ὁ δὲ παῖς, ἔχει μὲν, ἀλλ' ἀτελὲς. ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ περὶ

πολλὰ χρήματα συλλέξαντος, ἐπιδεῖξαι ὅτι ῥάδιον ἐστὶ πλουτεῖν. A
τοῖς φιλοσόφοις ἂν βούλωνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐστὶ περὶ ὃ σπουδάζουσι.
θαλοῦς μὲν οὖν λέγεται ὅτου χάριν ἐπίδειξιν ποιήσασθαι
τῆς σοφίας. ἔστι δ', ὥσπερ εἴπομεν, καθόλου τὸ τοιοῦτον χρηματι-
στικόν, εἴ τις δυνήσεται μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν. διὸ καὶ τῶν
πόλεων εἶναι δοκοῦσι ποιοῦντες τὸν πόρον, ὅταν ἀπορῶσι χρημά-
των· μονοπωλίαν γὰρ τῶν ὠνίων ποιοῦσιν. ἐν Σικελίᾳ δέ τις τεθέντος πρὸς αὐ-
τῷ νομίσματος σιτοπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν σιδηρείων· B
μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο οἱ ἔμποροι οἱ ἄλλοι, ἐπώλει
μόνος, οὐ πολλῷ ποιήσας ὑπερβολῇ τῆς τιμῆς, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς
παροῦσι ταλάντοις, ἐπώλησεν ἑκατόν. δοκοῦσι μὲν οὖν ὁ Διονύσι-
ος αἰσθόμενος, τὰ μὲν χρήματα ἐκέλευσεν ἐκκομίζεσθαι· μὴ μέ-
τοι γ' εἶναι μένειν ἐν συρρακούσαις, ὡς πόρους εὑρίσκοντα τοῖς αὑτοῦ
πράγμασιν ἀσυμφόρους. τὸ μὲν δὴ ὅραμα θαλῆτι καὶ τούτῳ παρ-
όν ἐστιν· ἀμφότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέχνασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. C
χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς· πολλαῖς γὰρ πό-
λεσι δεῖ χρηματισμοῦ καὶ τοιούτων πόρων, ὥσπερ οἰκίᾳ· μᾶλλον
δὲ. διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.

Ἐπεὶ δὲ τέτταρα μέρη τῆς οἰκονομικῆς ἦν. ἓν μὲν δεσποτικὴ, περὶ ἧς
εἴρηται πρότερον· ἓν δὲ πατρικὴ· τρίτον δὲ γαμικὴ· καὶ γὰρ γυναι-
κὸς ἀρχειν καὶ τέκνων, ὡς ἐλευθέρων μὲν ἀμφοῖν· οὐ τὸν αὐτὸν δὲ
τρόπον τινὸς ἀρχῆς, ἀλλὰ γυναικὸς μὲν, πολιτικῶς· τέκνων δὲ, βα- D
σιλικῶς· τὸ, τε γὰρ ἄρρεν, φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον, ἐὰ μή πῃ
συνέστηκεν παρὰ φύσιν, καὶ τὸ πρεσβύτερον καὶ τέλειον τοῦ νεωτέρου
καὶ ἀτελοῦς. ἐν μὲν οὖν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ταῖς πλείοσι με-
ταβάλλει τὸ ἀρχὸν καὶ ὁ ἀρχόμενον· ἐξίσου γάρ ἐστιν βούλεται τὴν
φύσιν καὶ διαφέρειν μηδέν· ὅμως δὲ ὅταν τὸ μὲν, ἄρχῃ· τὸ δὲ, ἄρχη-
ται, ζητεῖ διαφορὰν εἶναι, καὶ σχήμασι, καὶ λόγοις, καὶ τιμαῖς. ὡσπερ E
καὶ Ἀμάσις εἶπε περὶ τοῦ ποδανιπτῆρος λόγον· ὁ δ' ἄρρεν ἀεὶ πρὸς θήλυ
ὁ δ' θήλυ ὅτου ἔχει ἓν πρόσωπον· ἡ δὲ τῶν τέκνων ἀρχὴ, βασιλική· τὸ
γὰρ γεννῆσαν, καὶ κατὰ φιλίαν ἄρχει, καὶ κατὰ πρεσβείαν ὄντι, ὅπερ
ἐστὶ βασιλικῆς εἶδος ἀρχῆς. διὸ καλῶς Ὅμηρος τὸν Δία προσηγόρευ-
σεν εἰπών. = πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε· = ὃν βασιλέα τοῦτ' ἀπάντων·

καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν πολιτῶν, ἢ πλωτῶν, ἀφ' ὅσων ὄφελός ἐστι συνθέσεως. τῆς μὲν οὖν οἰκειοτάτης χρηματιστικῆς, ταῦτα μέρη καὶ πρῶτα: τῆς δὲ μεταβλητικῆς, μέγιστον μὲν ἐμπορία: καὶ ταύτης μέρη τρία: ναυκληρία, φορτηγία, παράστασις: διαφέρει δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων. τῷ τὰ μὲν, ἀσφαλέστερα εἶναι: τὰ δὲ, πλέιω πορίζειν τιμὴν ἐπικαρπίαν: δεύτερον δὲ, τοκισμός: τρίτον δὲ, μισθαρνία: ταύτης δ' ἡ μὲν, τῶν δαναύσων τεχνῶν: ἡ δὲ, τῶν ἀτέχνων, καὶ τῷ σώματι μόνῳ χρησίμων. τέταρτον δὲ εἶδος χρηματιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης: ἔχει γὰρ καὶ τῆς κατὰ φύσιν τὸ μέρος, καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μὲν: χρησίμων δὲ. οἷον, ὑλοτομία τε, καὶ πᾶσα μεταλλευτική: αὕτη δὲ πολλὰ εἴδη πολυειλήφει γένη: πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἐστί. περὶ ἑκάστου δὲ τούτων, καθόλου μὲν εἰρῆσθαι καὶ νῦν: ἔστι δὲ κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι, χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργασίας: φορτικὸν δὲ τὸ διατρίβειν. εἰσὶ δὲ τεχνικώτατοι μὲν τῶν ἐργασιῶν, ὅπου ἐλάχιστον τύχης: βαναυσότατοι δὲ, οἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα: δουλικώτατοι δὲ, ὅπου τοῖς σώμασι πλεῖσαι χρήσεις: ἀγεννέστατοι δὲ, ὅπου ἐλάχιστον προσδεῖ ἀρετῆς. ἐπεὶ δ' ὅδ' ἐστὶν οἷοις γεγραμμένα πολλὰ τούτων. οἷον χαρίεντι μὲν τῷ παρέργῳ, καὶ ἀπολλοδώρῳ τῷ λημνίῳ περὶ γεωργίας, καὶ ἀμύλλις, καὶ πεφυτευμένοις: ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοις περὶ ἄλλων, ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρείτω, ὅτῳ ἐπιμελές. ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα παράδειμα, δι' ὧν ἐπιτετυχήκασιν οἱ χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν: πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ' ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικήν. οἷον καὶ Θάλεω τοῦ μιλησίου: τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά, τι χρηματιστικόν, ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι: τυγχάνει δὲ καθόλου τι ὄν: ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασιν αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων, ἀρραβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργῶν, τῶντ' ἐκμισθώσαντα πάντων, ὀλίγου μισθωσάμενον. ἄτ' ἀθροισθέντος ἐπιβάλλοντος: ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς ἦκε, πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης ἐκμισθωσάμενα οἷς ἤθελεν

πότερον τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐστὶν ἡ χρηματιστική, ἢ οὔ. ἀλλὰ A
δεῖ δῆλον μὲν ὑπάρχειν: ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώπους οὐ ποιεῖ ἡ πολι-
τικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως, χρῆται αὐτοῖς, οὕτω καὶ
τροφὴν τὴν φύσιν δεῖ παραδοῦναι γῆν, ἢ θάλατταν, ἢ ἄλλό τι: ἐκ
δὲ τούτων ὡς δεῖ, ταῦτα διαθεῖναι προσήκει τὸν οἰκονόμον: οὐ γὰρ τῆς
ὑφαντικῆς ὄργια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρήσασθαι αὐτοῖς. καὶ γνῶναι δὲ, τὸ
ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον, ἢ φαῦλον καὶ ἀνεπιτήδειον: καὶ γὰρ ἀπο-
ρήσειεν ἄν τις διὰ τὶ ἡ μὲν χρηματιστικὴ, μόριον τῆς οἰκονομίας: ἡ δ' ἰα-
τρικὴ, οὐ μόριον: καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τὸν κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ βλῦ, B
ἢ ἄλλό τι τῶν ἀναγκαίων. ἐπεὶ δ' ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ ἄρ-
χοντος, καὶ πῶδὲ τῆς ὑγιείας ἰδεῖν: ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τοῦ ἰατροῦ, οὕτω καὶ
πῶδὲ τῶν χρημάτων, ἔστι μὲν, ὡς τοῦ οἰκονόμου: ἔστι δ', ὡς οὔ, ἀλλὰ τῆς
ὑπηρετικῆς. μάλιστα δὲ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, δεῖ φύσει πᾶσιν
ὑπάρχειν: φύσεως γάρ ἐστιν ὄργανον, τροφὴν τῷ γεννηθέντι παρέχειν:
παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται τροφὴ τὸ λειπόμενον ἐστί. διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν C
ἡ χρηματιστικὴ πᾶσιν, ἀπὸ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ζώων: διττῆς δ' οὔσης
αὐτῆς, ὥσπερ ἐλέχθη: καὶ τῆς μὲν, καπηλικῆς: τῆς δ', οἰκονομικῆς: καὶ
ταύτης μὲν, ἀναγκαίας καὶ ἐπαινουμένης: τῆς δὲ μεταβλητι-
κῆς, μεγεμβόλου διὰ καίως: οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἀπ' ἀλλήλων ἐστὶν,
βλασφόρατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατική, διὰ δ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νομίσμα-
τος εἶναι τὴν κτῆσιν, καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπορίσθη: μεταβολῆς γὰρ ἐγένε-
το χάριν: ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ πλεῖον. ὅθεν καὶ τοὔνομα τοῦτ' ἔλαβε-
φυσι: ὅμοια γὰρ τὰ τίκτόμενα τοῖς γεννῶσιν αὐτά ἐστιν: ὁ δὲ τόκος, γί- D
νεται νόμισμα νομίσματος. ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν
χρηματισμῶν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν ἱκανῶς,
τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, τὴν μὲν θεω-
ρίαν ἐλεύθερον ἔχει: τὴν δ' ἐμπειρίαν, ἀναγκαίαν. ἔστι δὲ χρημα-
τιστικῆς μέρη χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπειρον εἶναι: ποῖα E
λυσιτελέστατα, καὶ ποῦ, καὶ πῶς. οἷον, ἵππων κτῆσις ποία τις: ἢ βο-
ῶν, ἢ προβάτων: ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ζώων: δεῖ γὰρ ἔμπειρον
εἶναι πρὸς ἄλληλά τε τούτων τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα σὺν ποίοις
τόποις: ἄλλα γὰρ σὺν ἄλλοις εὐδιωκεῖ χώραις, καὶ τὰ πῶδὲ γεωργίας.
καὶ ταύτης ἤδη μᾶλλόν τε καὶ πῶφυτουργίας, καὶ μελιτουργίας,

7 αὕτη εἶναι: δ' γὰρ νόμισμα στοιχεῖον, καὶ πέρας τῆς ἀλλαγῆς ἐστι. *Numisma principium, et finis commutationis.*
1. καὶ ἄπειρος δὴ οὗτος ὁ πρῶτος ὁ ἀρχὴ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς: ὡς *finitio et mensura in infinitum.* *Vide Scholia. 9.*
πέρας γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι: καὶ ἑκάστη τῶν τε-
χνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον: ὅτι μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βούλονται ποιεῖν.
τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος οὐκ εἰς ἄπειρον: πέρας γὰρ τὸ τέλος πάσαις,
οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέρας. τέ- *finitio sit finis omnium.*
λος δὲ, ὁ βίος οὗτος καὶ χρημάτων κτῆσις. τῆς δ' οἰκονομι-
κῆς, οὐ χρηματιστικῆς ἐστι πέρας: οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. *Oeconomicæ finis non idem qui chrematisticæ.*
6 διὸ τῇ μὲν φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας. Ἐν δὲ *Concludit necessariò ipsa oeconomicæ finem.*
τῶν γινομένων ὁρῶμεν συμβαῖνον τοὐναντίον: πάντες γὰρ εἰς ἄπειρον *eamque omnibus finitam.*
αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι τὸ νόμισμα. αἴτιον δὲ τὸ ἐγγὺς αὐ- *causam dicit, ne mercatores in*
τῶν: ἐπαλλάττει γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ οὖσα ἑκατέρα τῆς χρημα- *finitam pecuniæ acquisitionem*
τιστικῆς: τῆς μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι χρήσεως κτῆσις. ἀλλ' οὐ κατὰ ταυτὸν, ἀλ- *i. e. et Oeconomici, et Mercatores*
λὰ τῆς μὲν, ἕτερον τέλος: τῆς δ', ἡ αὔξησις. ὥστε δοκεῖ τισι τοῦτ' *pecuniæ indigent. illi ut maiorem, videlicet, i. ut minuat, videri*
εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον: καὶ διατελοῦσιν, ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν, ἢ *pecuniæ modum custodire, aut*
8 αὔξειν τὴν τοῦ νομίσματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς *augere.*
διαθέσεως τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν. εἰς ἄπει- *Ita quoniam vitæ, non bene vivendi*
ρον δὴ ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπείρων *est vitæ acquirendi cupiditas infinita*
ἐπιθυμοῦσιν. ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται, τὸ πρὸς τὰς ἀπο- *est.* *εὖ ζῆν. Sanè mihi videtur interpres*
λαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν: ὥστ' ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει *pecuniæ* *indigentiæ delicti, ut ipsi*
φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ διατριβὴ περὶ τὸν χρηματισμόν ἐστι. καὶ *putabant augendæ pecuniæ cupi-*
9 ἕτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν: ἐν ὑπερβο- *ditate, ita etiam omnes qui*
λῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολὴν *intra quas secundum naturam mo-*
ποιητικὴν ζητοῦσι: κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δυνώμεθα πορί- *dum, aut pecuniæ aut quæcunque*
ζειν, δι' ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρώμεθα, ἑκάστη χρώμενοι τῶν δυνάμε- *tantum possidere cupiunt, eo quòd*
ων οὐ κατὰ φύσιν: ἀνδρείας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστιν, ἀλλὰ *ea alia gignendi potentia non*
θαῤῥος: οὐδὲ στρατηγικῆς, καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν, νίκην: τῆς *habeant.*
10 δ', ὑγίειαν. οἱ δὲ, πάντας ποιοῦσι χρηματιστικὰς, ὡς τοῦτο τέλος οὖν: *Ut puta ——— erit alicui*
πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δεῖον ἀπάντων. τοῦτο μὲν οὖν τις τε μὴ *pecuniæ copiosa ingens ita illi ut*
ἀναγκαίας χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι' αἰτίαν τίνα καὶ χρείᾳ ἑκάστῃ *ei illaudabilitas, nec ut pulchritudo*
αὐτῆς, εἴρηται. καὶ τοῦτο τῆς ἀναγκαίας, ὅτι ἕτερα μὲν αὐτῆς: οἰκο- *minutio est. Vide in III. collatio*
νομικὴ δὲ κατὰ φύσιν, ἡ τοῦτο τὴν τροφήν: οὐχ ὡς πέρας αὐτὴ ἄπει- *Corollarii. vide Scholion*
ρος, ἀλλὰ ἔχουσα ὅρον. Δῆλον δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ αὐτῆς. CAP. VII.

κατὰ τὴν ἀλλαγὴν: αὐτὰ γὰρ τὰ χρήσιμα πρὸς αὐτὰ καταλλάττουσι: ἐπωλέον δ' οὐθέν. οἷον οἶνον πρὸς σῖτον διδόντες, καὶ λαμβάνοντες. καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕκαστον. ἡ μὲν οὖν εἰαύτη μεταβλητικὴ, ἔστε παρὰ φύσιν, οὔτε χρηματιστικῆς ἐστιν ἔδος οὐδὲν: εἰς αὐταπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκείας ἦν. ἐκ μέντοι ταύτης ἐγένετο ἐκείνη κατὰ λόγον: ξενικωτέρας γὰρ γινομένης τῆς βοηθείας τῷ εἰσάγεσθαι, ὧν αὐτὸς ἐδεῖτο καὶ ἐξέπεμπεν, ὧν ἐπωλεῖτο ἀναγκαίως ἡ τοῦ νομίσματος ἐπορίσθη χρῆσις: οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκαστον τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων. διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦτόν τι συνέβη τὸ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διδόναι, καὶ λαμβάνειν: ὅ τῶν χρησίμων αὐτὸ ὄν, εἶχε τὴν χρείαν εὐμεταχείριστον πρὸς τὸ ζῆν. οἷον ὁ σίδηρος, καὶ ἄργυρος, κἂν ἔτι τοιοῦτον ἕτερον. τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ: τὸ δὲ τελευταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβάλλοντες, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτούς: ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον. προορισθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς, θάτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς ἐγένετο, τὸ καπηλικόν. τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ἴσως γινόμενον: εἶτα δι' ἐμπειρίας, ἤδη τεχνικώτερον, πόθεν καὶ πῶς μεταβαλλόμενον, πλεῖστον ποιήσει κέρδος. διὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶναι, καὶ ὄργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι πόθεν ἔσται πλῆθος χρημάτων: ποιητικὴ γὰρ εἶναι τοῦ πλούτου καὶ χρημάτων: καὶ γὰρ ὁ πλοῦτον πολλάκις ποιήσασι νομίσματος πλῆθος, διὰ τοῦτ' ἔστιν τὴν χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν: ὅτε δὲ πάλιν λῆρος ἐστὶν δοκεῖ τὸ νόμισμα, καὶ νόμος παντάπασι: φύσει δ', οὐθέν. ὅτι μεταθεμένων τῶν χρωμένων οὐθενὸς ἄξιον: οὔτε χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί. καὶ νομίσματος πλουτῶν πολλάκις ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. καίτοι ἄτοπον τοιοῦτον εἶναι πλοῦτον, οὗ ὑπάρχων, λιμῷ ἀπολεῖται. καθάπερ καὶ τὸν Μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι διὰ τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς, πάντων αὐτῷ γινομένων τῶν παρατεθέντων χρυσῶν. διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χρηματιστικήν, ὀρθῶς ζητοῦντες: ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ χρηματιστικὴ, καὶ ὁ πλοῦτος, ὁ κατὰ φύσιν. ἡ αὕτη μὲν, οἰκονομική: ἡ δὲ καπηλική, ποιητικὴ χρημάτων, οὐ πάντως, ἀλλ' ἡ διὰ χρημάτων μεταβολῆς. ἡ δοκεῖ περὶ τὸ νόμισμα

αὕτη

δεῖ ἢ βι ὑπάρχειν, ἢ ωορίζειν αὐτὴν ὅπως ὑπάρχῃ, ὧν ἐστι θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων, καὶ χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως, ἢ οἰκίας. καὶ ἔοικεν ὄγ' ἀληθινὸς ωλοῦτος εἰ τούτων εἶναι: ἡ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρκεια ωρὸς ἀγαθὴν ζωὴν, οὐκ ἄωειρος ὄσὴν, ὥσωερ σόλων φησὶ ωοιήσας. Πλούτου δ' οὐθὲν τόδ' μα ωεφασμένον ἀνθρώωοις κεῖται: κεῖται γὰρ, ὥσωερ καὶ τοῖς ἄλλαις τέχναις: οὐδὲν γὰρ ὄργανον ἄωειρον οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης: οὔτε ωλήθει, οὔτε μεγέθει: ὁ δὲ ωλοῦτος, ὀργάνων ωλῆθος ὄσὴν οἰκονομικῶν καὶ ωολιτικῶν. ὅτι μὲν τοίνυν ἐστί τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ τοῖς ωολιτικοῖς καὶ δι' ἣν αἰτίαν, δῆλον.

Εστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι: καὶ δίκαιον αὐτ' καλεῖν, χρηματιστικὴν: δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ ωόρρω εἶναι ωλούτου καὶ κτήσεως: ἣν, ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ λεχθείσῃ, ωολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γειτνίασιν. ἔστι δ' οὔτε ἡ αὐτὴ τῇ εἰρημένῃ: οὔτε ωόρρω ἐκείνης. ἔστι δ' ἡ μὲν, φύσει: ἡ δ', οὐ φύσει αὐτῶν. ἀλλὰ δι' ἐμωειρίας τινὸς καὶ τέχνης γίνεται μᾶλλον. λάβωμεν δὲ ωόθεν αὐτῆς τὴν ἀρχὴν σκόωουντες: ἑνὸς γὰρ κτήματος διττὴ ἡ χρῆσις ὄσὴν. ἀμφότεραι δὲ, καθ' αὑτὸ μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὑτό. ἀλλ' ἡ μὲν, οἰκεία: ἡ δ', οὐκ οἰκεία τῷ ωράγματος. οἷον ὑωοδήματος, ἥτε ὑωόδεσις καὶ ἡ μεταβλητική: ἀμφότεραι γὰρ ὑωοδήματος χρήσεις: καὶ γὰρ ὁ ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑωοδήματος, αὐτὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρῆται τῷ ὑωοδήματι, ἡ ὑωόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρῆσιν: οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἕνεκεν γέγονε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόωον ἔχει καὶ ωερὶ τῶν ἄλλων κτημάτων: ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ ωάντων αὐξαμένη μὲν ωρῶτον εἰ τῷ κατὰ φύσιν: τῷ τὰ μὲν, ωλείω: τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν οἷς ἀνθρώωοις. ἡ καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἡ καωηλική: ὅσων γὰρ ἱκανὸν αὐτοῖς ἀναγκαίους εἶναι ωοιεῖσθαι τὴν ἀλλαγὴν. εἰ μὲν οὖν τῇ ωρώτῃ κοινωνίᾳ: οἴκῳ δ' ὄσὴν οἰκία, φανερὸν ὅτι οὐδεμία ἐστὶν ὄργανον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη ωλείονος τῆς κοινωνίας οὔσης: οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνουν ωάντων: οἱ δὲ, κεχωρισμένοι ωολλῶν ωάλιν καὶ ἑτέρων, ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον ωοιῆσθαι τὰς μεταδόσεις. καθάωερ ἔτι ωολλὰ ωοιεῖ καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐθνῶν

νομος δικαιοσύνη μεν ἐστιν δικαιον.

δικαιοσύνη ἐστιν μεσον εν εδοκιμῳ κτησει

δικαιοσύνη ἐστιν πολλοστον ἀσθενειας οικονομικων καὶ πολιτικων. Conclusio. videlabella

CAP. VI. de altero genere quod economicæ seu oeconomicæ dicitur. videlabella

de hac in V. ethic. de justitia commutativa. Pecuniam à 1. genere, de quo nunc agitur, dignoscit, quod illius finis sit pecuniæ incrementum, hujus verò finis sit pecuniæ detrimentum. videlabella

Duo simul bujus capitis exempla habemus.

Duo genera bujus artis.

γνωμη δικαιοσύνη ἐστιν ἐν ἐμφασει ἐκ ἐλαττονος ἐκ ἐλαττονος ἐκ ἐλαττονος

Le propriu exprimit.

Fœminine quod ab initio natum est, propriè est: ea est, quæ commutationem exercet propter divitias. videlabella

quæ ad primum genus pertinet, ad fœminium naturam

commutatio necessaria non pertinet ad fœminium naturam.

commutatio necessaria non pertinet ad fœminium naturam. videlabella

οἱ μὲν δὴ ἀρχόταται, νομάδες εἰσίν: ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων τροφὴ ζώ- A
ων, ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν. ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν
τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομάς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται σιταρκεῖν ἀσ-
θεῖν ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦντες: οἱ δ' ἀπὸ θήρας ζῶσιν: καὶ
θήρας ἕτεροι ἕτερας. οἷον, οἱ μὲν, ἀπὸ λῃστείας: οἱ δ', ἀφ' ἁλιείας,
ὅσοι λίμνας, καὶ ἕλη, καὶ ποταμοὺς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικοῦσιν. οἱ δ' ἀπ' ὀρνίθων, ἢ θηρίων ἀγρίων. ὁ δὲ πολιτικὸς γένος
τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς ζῇ, καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν. οἱ μὲν δὴ B
βίοι τοσοῦτοί εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφυτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν.
καὶ μὴ δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας περίεισι τὴν τροφήν: νομαδι-
κὸς, γεωργικὸς, λῃστρικὸς, ἁλιευτικὸς, θηρευτικός. οἱ δὲ, καὶ μιγνῦ-
ντες ἐκ τούτων ἡδέως ζῶσι προσαναπληροῦντες τὸν ἀνελεύθερον βί-
ον, ἢ τυγχάνει ἐλλεῖπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι. οἷον, οἱ μὲν, νομαδι-
κὸν ἅμα καὶ λῃστρικὸν: οἱ δὲ γεωργικὸν καὶ θηρευτικόν. ὁμοίως δὲ καὶ C
τοὺς ἄλλους ὡς ἂν ἡ χρεία συναναγκάζῃ, ῥᾴδιον τὸν τρόπον διά-
γουσιν. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη κτῆσις ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως δεδομένη
πᾶσιν, ὥσπερ κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν οὕτω καὶ τελειω-
θεῖσι καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τὰ μὲν, συνεκτίκτει
τῶν ζώων τοσαύτην τροφὴν, ὡς ἱκανὴν εἶναι, μέχρις οὗ δύνη-
ται αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν δ' γεννηθέν. οἷον, ὅσα σκωληκοτοκεῖ, ἢ ὠο- D
τοκεῖ: ὅσα δὲ ζωοτοκεῖ, τοῖς γενομένοις ἔχει τροφὴν ἐν αὐτοῖς μέ-
χρι ἕνος, τὴν τοῦ καλουμένου γάλακτος φύσιν. ὥστε ὁμοίως δῆ-
λον ὅτι καὶ γενομένοις οἰητέον, τά τε φυτὰ τῶν ζώων ἕνεκεν εἶναι,
καὶ τἄλλα ζῶα τῶν ἀνθρώπων χάριν: τὰ μὲν ἥμερα, καὶ διὰ
τὴν χρῆσιν, καὶ διὰ τὴν τροφήν: τῶν δ' ἀγρίων, εἰ μὴ πάντα, ἀλ-
λὰ τά γε πλεῖστα τῆς τροφῆς καὶ ἄλλης βοηθείας ἕνεκεν: ἵνα E
καὶ ἐσθὴς, καὶ ἄλλα ὄργανα γίνηται ἐξ αὐτῶν. εἰ δὴ ἡ φύσις
μηθὲν, μήτε ἀτελὲς ποιεῖ, μήτε μάτην, ἀναγκαῖον τῶν ἀνθρώ-
πων ἕνεκεν αὐτὰ πάντα πεποιηκέναι τὴν φύσιν. διὸ καὶ ἡ πολε-
μικὴ, φύσει κτητική πως ἔσται: ἡ γὰρ θηρευτικὴ μέρος αὐτῆς, ἣν δεῖ
χρῆσθαι πρός τε τὰ θηρία καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι, πεφυκότες ἄρ-
χεσθαι, μὴ θέλουσιν, ὡς φύσει δίκαιον οὖσαν τὸν τοιοῦτον πόλεμον. F
μοι οὖν ἔοικε κτητικὴς κατὰ φύσιν τῆς οἰκονομικῆς μόριον εἶναι: ὃ

3 θαι τοὺς δούλους, ἀλλ' οὐ τῷ χρῆσθαι δούλοις. ἔστι δ' αὕτη ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν μέγα ἔχουσα, οὐδὲ σεμνόν: ἃ γὰρ τὸν δοῦλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνον δεῖ ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοὺς κακοπαθεῖν, ἐπίδοσιν λαμβάνει ταύτην τὴν τιμήν: αὐτοὶ δὲ πολιτεύονται, ἡ φιλοσοφοῦσιν. ἡ δὲ κτητικὴ ἑτέρα ἀμφοτέρων τούτων. οἷον, ἡ δικαία: πολεμικὴ γάς οὖσα, ἢ θηρευτικὴ. πρῶτον μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου ἔθετον διορίσθω τὸν τρόπον.

Ὅλως δὲ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν κατὰ 6 τὸν ὑφηγημένον τρόπον. ἐπεὶ πρῶτον καὶ ὁ δοῦλος τῆς κτήσεως μέρος τι ἦν. πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ἡ χρηματιστικὴ ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἐστιν, ἢ μέρος τι, ἢ ὑπηρετικὴ. καὶ εἰ ὑπηρετική, πότερον ὡς ἡ κερκιδοποιϊκὴ τῇ ὑφαντικῇ: ἢ ὡς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιΐᾳ: οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν, ὄργανα παρέχει: ἡ δὲ, τὴν ὕλην. λέγω δὲ ὕλην, τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ τὰ ἀποτελεῖται ἔργον. οἷον, ὑφάντῃ μὲν, ἔρια: ἀνδριαντοποιῷ δὲ, χαλκόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐτὴ οἰκονομικὴ τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον: 4 τίς μὲν γὰρ, διορίσασθαι: τίς δὲ, τὸ χρήσασθαι. τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ τὴν οἰκονομικήν; πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ὄντι τινί, ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισβήτησιν: εἰ γάρ ἐστι τὸ χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι πόθεν χρήματα καὶ κτῆσις ἔσται: ἡ δὲ κτῆσις πολλὰ πολυείληφε μέρη, καὶ ὁ πλοῦτος, ὥστε πρῶτον ἡ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς χρηματιστικῆς, ἢ ἕτερόν τι γένος: καὶ κατὰ 1 δόλου ἡ πολὺ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτῆσις. ἀλλὰ μὴν εἴδη γε πολλὰ τροφῆς. διὸ καὶ βίοι πολλοί, καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν: οὐ γὰρ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τροφῆς. ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς, ποιοὺς βίους ἐποίησαν διαφόρους τῶν ζώων: τῶν τε γὰρ θηρίων, τὰ μὲν, ἀγελαῖα: τὰ δὲ, σποραδικά ἐστιν, ὅπως τέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῖς. διὰ τὸ τὰ μὲν, ζωοφάγα: τὰ δὲ, καρποφάγα: τὰ δὲ, παμφάγα αὐτῶν εἶναι. ὥστε πρὸς τὰς βασιλείας καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν τούτων, ἡ φύσις αὐτὴ βίους αὐτῶν διώρισεν: ἐπεὶ δ' οὐ ταὐτὸ ἡδὺ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων: πολλοῖς γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων βίοι,

σοὶ δύγενέας: αὐτοῦ μὲν γὰρ, οὐ μόνον παρ' αὐτοῖς δύγενεῖς, ἀλλὰ παντα χοῦ νομίζουσι: τοὺς δὲ βαρβάρους, οἴκοι μόνον. ὡς οὖν, εἰ μὲν ἀπλῶς δύγενὲς καὶ ἐλεύθερον: εἰ δ' οὐχ ἁπλῶς. ὥσπερ καὶ ἡ Θεοδέκτου Ἑλένη φησὶ. Θείων δ' ἀπ' ἀμφοῖν ἐκγόνοιν ἐίζωμάτοιν, Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειε λάτριν. ὅταν δὲ τοῦτο λέγωσιν, οὐθενὶ, ἀλλ' ἢ ἀρετῇ καὶ κακίᾳ διορίζουσι τὸ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον. καὶ τὸ εὐγενὲς καὶ τὸ δυσγενές: ἀξιοῦσι γὰρ ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον, καὶ ἐκ θείων γίνεσθαι θεῖον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν, ἀγαθὸν: ἡ δὲ φύσις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις, οὐ μέντοι δύναται. ὅτι μὲν οὖν ἔχει τινὰ λόγον ἡ ἀμφισβήτησις καὶ οὐκ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι: οἷς δ' ἐλεύθεροι, δῆλον: καὶ ὅτι εἴπισι διώρισαι τοιοῦτον, ὧν συμφέρει τῷ μὲν, τὸ δουλεύειν: τῷ δὲ, τὸ δεσπόζειν: καὶ δίκαιον. καὶ δεῖ τὸ μὲν, ἄρχεσθαι: τὸ δ', ἄρχειν, οἷς πεφύκασιν ἀρχὴν ἄρχειν. ὥστε καὶ δεσπόζειν. τὸ δὲ κακῶς, ἀσυμφόρως ὅλοις ἀμφοῖν: τὸ γὰρ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ. ὁ δὲ δοῦλος μέρος τι τοῦ δεσπότου. οἷον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. διὸ καὶ συμφέρον ἐστί τι, καὶ φιλία δούλῳ καὶ δεσπότῃ πρὸς ἀλλήλους, οἷς φύσει τούτων ἠξιωμένοις: οἷς δὲ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλὰ κατὰ νόμον καὶ βιασθεῖσι, τοὐναντίον. φανερὸν δὲ καὶ ἐκ τούτων, ὅτι οὐ ταυτόν ἐστι δεσποτεία καὶ πολιτική: οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαὶ, ὥσπερ τινές φασιν: ἡ μὲν γὰρ, ἐλευθέρων φύσει: ἡ δὲ, δούλων ὄντων. καὶ ἡ μὲν οἰκονομικὴ μοναρχία: μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος: ἡ δὲ πολιτικὴ, ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή. ὁ μὲν οὖν δεσπότης οὐ λέγῳ κατ' ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῷ τοιὸς δ' εἶναι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος. ἐπιστήμη δ' ἂν εἴη καὶ δεσποτικὴ καὶ δουλική. δουλικὴ μὲν, οἵαν περ ὁ σὺ συρακούσαις ἐπαίδευεν: ἐκεῖ γὰρ λαμβάνων τὸν μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. εἴη δ' ἂν καὶ ταύτης πλεῖον τῶν τοιούτων μάθησις. οἷον ὀψοποιϊκὴ, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα γένη τῆς διακονίας: ἔστι γὰρ ἕτερα ἑτέρων: τὰ μὲν, σπουδαιότερα ὄργα: τὰ δ', ἀναγκαιότερα. καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, Δοῦλος πρὸ δούλου: δεσπότης πρὸ δεσπότου. αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πᾶσαι δουλικαὶ ἐπιστήμαί εἰσι. δεσποτικὴ δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ χρησικὴ δούλων: ὁ γὰρ δεσπότης ἐκ τοῦ κτᾶ-

σῶμα μόνον, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες, οὐ προσποιούμενοι πάντες φαῖεν ἂν ἀξίους εἶναι ζῆν οἱ δοῦλοι δουλεύειν. εἰ δ' ἔστι τὸ σώματος τοῦτ' ἀληθὲς, πολὺ δικαιότερον ἔστι τῆς ψυχῆς τοῦτο διωρίσθαι. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ῥᾴδιον ἰδεῖν τό, τε τῆς ψυχῆς κάλλος, καὶ τὸ τοῦ σώματος. ὅτι μὲν τοίνυν εἰσὶ φύσει τινὲς, οἱ μὲν, ἐλεύθεροι: οἱ δὲ, δοῦλοι, φανερὸν, οἷς καὶ συμφέρει τὸ δουλεύειν, καὶ δίκαιόν ἐστιν.

Ὅτι δὲ καὶ οἱ τἀναντία φάσκοντες τρόπον τινὰ λέγουσιν ὀρθῶς, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν: διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν καὶ ὁ δοῦλος: ἔστι γάρ τις κατὰ νόμον δοῦλος, καὶ δουλεύων: ὁ γὰρ νόμος ὁμολογία τίς ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κρατούμενα τῶν κρατούντων εἶναι φασί. τοῦτο δὴ τὸ δίκαιον πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ὥσπερ ῥήτορα, γράφουσι παρανόμων: ὡς δεινὸν εἰ τοῦ βιάζεσθαι δυναμένου, καὶ κατὰ δύναμιν κρείττονος, ἔσται δοῦλον καὶ ἀνδράποδον τὸ βιασθέν. καὶ τοῖς μὲν, οὕτω δοκεῖ: τοῖς δ', ἐκείνως καὶ τῶν σοφῶν. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς ἀμφισβητήσεως, καὶ ὁ τρόπος τοὺς λόγους ἐπαλλάττειν, ὅτι τρόπον τινὰ, ἀρετὴ τυγχάνει ἂν χορηγίας, καὶ βιάζεσθαι δύναται μάλιστα: καὶ ἔστιν ἀεὶ τὸ κρατοῦν ὑπεροχῇ ἀγαθοῦ τινος. ὥστε δοκεῖν μὴ ἄνευ ἀρετῆς εἶναι τὴν βίαν, ἀλλὰ τοῦ δικαίου μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβήτησιν: διὰ γὰρ τοῦτο, τοῖς μὲν, οὐκ εἶναι δοκεῖ τὸ δίκαιον εἶναι: τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δίκαιον, τὸ τὸν κρείττονα ἄρχειν. ἐπεὶ διαστάντων γε χωρὶς τούτων τῶν λόγων, οὔτ' ἰσχυρὸν οὐδὲν ἔχουσιν, οὔτε πιθανὸν ἄντροι λόγοι, ὡς οὐ δεῖ τὸ βέλτιον κατ' ἀρετὴν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἔλως δ' ἀντεχόμενόν τινος, ὡς οἴονται, δικαίου τινός: ὁ γὰρ νόμος δίκαιόν τι, τὴν κατὰ πόλεμον δουλείαν πιθέσθαι δικαίαν. ἅμα δ' οὐ φασὶ: τήν τε γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίαν εἶναι τῶν πολέμων: καὶ ὃν ἀνάξιον δουλεύειν, οὐδαμῶς ἂν φαίη τις δοῦλον εἶναι. εἰ δὲ μὴ, συμβήσεται τοὺς εὐγενεστάτους εἶναι δοκιμωτάτους, δούλους εἶναι καὶ ἐκ δούλων, ἐὰν συμβῇ πραθῆναι λαφθέντας. διόπερ αὐτοὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους, ἀλλὰ τοὺς βαρβάρους. καίτοι ὅταν τοῦτο λέγωσιν, οὐδὲν ἄλλο ζητοῦσιν, ἢ τὸ φύσει δοῦλον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν: ἀνάγκη γὰρ εἶναι τινὰς φαῦλοι: τοὺς μὲν, πανταχοῦ δούλους: τοὺς δ', οὐδαμοῦ. ὃν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ

Vide Gen.

Non enim nobis mihi et corpus et animi pulchritudinem cernere.

Ex clavi. Vide Scalig.

CAP. IIII.

Servitutem etiam videntur alii esse [illegible] Lege similiter ex Cretensium [illegible] [ex quo sit. Is Aristot. et cap. 2?]

Vide Gen.

Nonulli videntur sensum, qui hic legi [illegible] inter sensum alia et id [illegible] minuere videntur non ut Lindan[illegible] cum interpretatione [illegible] [illegible] [illegible]

Reipubl. genimus plurimus.

Lex Atqui dan[illegible] inimo.

Ὅλως Cornelio Gen. Vide

χῆς, καὶ σώματος. ὧν τὸ μὲν, ἄρχον ὅτι φύσει· τὸ δ', ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μάλιστα θεωρητέον, ἐν ᾧ ἔστι τὸ δεσπόζον καὶ τὸ δοῦλον· τῶν γὰρ μορίων ἡ μορίου ἕνεκα ἐστίν, δόξειε δ' ἂν καὶ πολλάκις ἐν σῶμα τῆς ψυχῆς, διὰ δ' φαύλως καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν. ἔστι δ' ἔν, ὥσπερ λέγομεν, πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικῆς ἀρχὴν καὶ πολιτικῆς· ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. ἐν οἷς φανερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον, τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος· τὸ δ' ἐξ ἴσου, ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερὸν πᾶσι. πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ θηρίοις ἄλλοις ζώοις ὡσαύτως· τὰ μὲν γὰρ ἥμερα τῶν ἀγρίων βέλτιω τὴν φύσιν· τούτοις δὲ πᾶσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου· τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕνεκα. ἔτι δὲ ἄρρεν πρὸς θῆλυ φύσει· τὸ μὲν, κρεῖττον· τὸ δὲ, χεῖρον· τὸ μὲν, ἄρχον· τὸ δὲ, ἀρχόμενον. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων. ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον διεστᾶσιν, ὅσον ψυχὴ σώματος· καὶ ἄνθρωπος, θηρίου, διάκεινται οὕτως ἐν ζόωσιν. ὅσων δ' ἐστὶν ὄργανον ἡ τὸ σώματος χρῆσις, καὶ τοῦτ' ἐστ' ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον, οὗτοι μὲν εἰσι φύσει δοῦλοι· οἷς βέλτιον ἐστὶν ἄρχεσθαι τούτῳ τῷ ἀρχῇ, ἔπερ καὶ τοῖς εἰρημένοις. ἔστι γὰρ φύσει δοῦλος, ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι. διὸ καὶ ἄλλου ἐστί. καὶ ὁ κοινωνῶν λόγου ὅσου τοῦτον, ὅσον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἔχειν· τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα οὐ λόγου αἰσθανόμενα, ἀλλὰ παθήμασιν ὑπηρετεῖ. καὶ ἡ χρεία δὲ παραλλάττει μικρόν· ἡ γὰρ πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν· παρά τε τῶν δούλων, καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζώων. βούλεται μὲν οὖν ἡ φύσις καὶ τὰ σώματα διαφέροντα ποιεῖν τὰ τῶν ἐλευθέρων· καὶ τῶν δούλων. τὰ μὲν ἰσχυρὰ, πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν· τὰ δ' ὀρθὰ καὶ ἄχρηστα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλὰ χρήσιμα πρὸς πολιτικὸν βίον. οὗτος δὲ καὶ γίνεται διηρημένος εἴς τε τὴν πολεμικὴν χρείαν, καὶ τὴν εἰρηνικήν. συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ τοὐναντίον· τοὺς μὲν, τὰ σώματ' ἔχειν ἐλευθέρων· τῆς δὲ, τὰς ψυχάς· ἐπεὶ τοῦτό γε φανερόν, ὡς εἰ τοσοῦτον γένοιντο διάφοροι τὸ

γον, ὥσπερ τὰ δαιδάλου φασὶν, ἢ τὸν τῦ Φαίσου τείχισαι, οὓς
» φησιν ὁ ποιητὴς, αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκί-
δες ἐκέρκιζον αὐταί: καὶ τὰ πλήκτρα ἐκίνουν, οὐδὲν δεῖ, οὔτε
τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. τὰ
ε μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα, ποιητικὰ ὄργανά ἐστι: τὸ δὲ κτῆμα, πρα-
κτικόν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος, ἕτερόν τι γίνεται παρὰ τὴν χρῆ
σιν αὐτῆς: ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης, ἡ χρῆσις μόνον. ἔτι
δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποίησις εἴδει, καὶ ἡ πρᾶξις: καὶ δεοῦ δ' ἀμφό-
τεραι ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν διαφοράν: ὁ δὲ
βίος, πρᾶξις, οὐ ποίησίς ἐστι. διὸ καὶ ὁ δοῦλος ὑπηρέτης τῶν πρὸς
ζ τὴν πρᾶξιν. τὸ δὲ κτῆμα λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ μέρος: τό, τε γὰρ
μέρος, οὐ μόνον ἄλλου ὄντι μέρος, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἄλλου. ὁμοίως δὲ
καὶ τὸ κτῆμα. διὸ ὁ μὲν δεσπότης τῦ δούλου δεσπότης μόνον: ἐκεί
νου δ' οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ δοῦλος, οὐ μόνον δεσπότου δοῦλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ
ὅλως ἐκείνου. τὶς μὲν οὖν ἡ φύσις τῦ δούλου: καὶ τὶς ἡ δύναμις, ἐκ
τούτων δῆλον: ὁ γὰρ μὴ αὑτῦ φύσει, ἀλλ' ἄλλου, ἄνθρωπος δὲ οἰ-
η τος φύσει δοῦλός ἐστιν: ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ἂν κτῆμα ᾖ,
ἄνθρωπος ὤν: κτῆμα δὲ, ὄργανον πρακτικὸν καὶ χωριστόν. πότε-
ρον δ' ἔστί τις φύσει τοιοῦτος, ἢ οὔ, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιον
τινὶ δουλεύειν, ἢ οὔ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία παρὰ φύσειν ἐστὶ, μηδὲ ταῦ-
τα σκεπτέον. οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ θεωρῆσαι, καὶ ἐκ τῶν
γινομένων καταμαθεῖν: δεῖ γὰρ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, οὐ μόνον τῶν
ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων ὅτι: καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς
θ ἔνια διέστηκε. τὰ μὲν, εἰς τὸ ἄρχεσθαι: τὰ δ', εἰς τὸ ἄρχειν. καὶ
εἴδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ὅτι. καὶ ἀεὶ βελτίων ἡ ἀρ-
χὴ, ἡ τῶν βελτόνων ἀρχομένων. οἷον ἀνθρώπου, ἢ θηρίου: δ' γὰρ
ἀποτελούμενον ἀπὸ τῶν βελτιόνων, βέλτιον ἔργον. ὅπου δὲ τὸ μὲν,
ἄρχει: τὸ δ', ἄρχεται, ἔστι τι τούτων ὄργον: ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συ-
νέστηκε, καὶ γίνεται ἓν τι κοινὸν, εἴτε ἐκ συνεχῶν, εἴτε ἐκ διηρημένων,
ι ἐκ ἅπασιν ἐμφαίνεται δ' ἄρχον, καὶ δ' ἀρχόμενον. καὶ δοκεῖ ἐκ τῆς
ἁπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέ-
χουσι ζωῆς, ἔστι τις ἀρχὴ. οἷον, ἁρμονίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἴσως
ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως: τὸ δὲ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυ

καὶ ἀρετῇ. οἷς ἔοικε τἀναντία ὅτι χρῆσθαι μάλιστα. διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἀνδρὸς ἀρετῆς: καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χείριστον. ἡ δὲ δικαιοσύνη, πολιτικόν. ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ὅτιν. ἡ δὲ δίκη τοῦ δικαίου κρίσις. Ἐπεὶ δὲ φανερὸν ἐξ ὧν μερίων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀνάγκη πρῶτον οἰκονομίας εἶναι πρότερον: πᾶσα γὰρ πόλις ἐξ οἰκιῶν σύγκειται: οἰκίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αἱ οἰκίαι συνίστανται. οἰκία δὲ τέλειος, ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον ζητητέον. πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας, δεσπότης καὶ δοῦλος: καὶ πόσις καὶ ἄλοχος: καὶ πατὴρ καὶ τέκνα, περὶ τριῶν αὖ τούτων σκεπτέον εἴη, τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι. ταῦτα δ' ὅτι δεσποτική, καὶ γαμική: ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς σύζευξις: καὶ τέκνων ἡ τεκνοποιητική. καὶ γὰρ αὕτη οὐκ ὠνόμασαι ἰδίῳ ὀνόματι. ἔστωσαν δ' αὗται τρεῖς ἃς εἴπομεν. ἔστι δέ τι μέρος, ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν, εἶναι οἰκονομία: τοῖς δὲ, μέγιστον μέρος αὐτῆς. ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον. λέγω δὲ, περὶ τῆς καλουμένης χρηματιστικῆς. πρῶτον δὲ περὶ δεσπότου καὶ δούλου εἴπωμεν: ἵνα τά, τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ἴδωμεν: κἂν εἴ τι πρὸς εὐδαιμονίαν περὶ αὐτῶν δυναίμεθα λαβεῖν βέλτιον τῶν νῦν ὑπολαμβανομένων: τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη τίς ἐστιν ἡ δεσποτεία: καὶ ἡ αὐτὴ οἰκονομία καὶ δεσποτεία, καὶ πολιτικὴ καὶ βασιλικὴ, καθάπερ εἴπομεν ἀρχόμενοι: τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν: νόμῳ γὰρ δ' ὃν μὲν, δοῦλον εἶναι: τὸν δ', ἐλεύθερον: φύσει δ' οὐδὲν διαφέρειν. διόπερ οὐδὲ δίκαιον: βίαιον γάρ. ἐπεὶ δ' ἡ κτῆσις μέρος τῆς οἰκίας ἐστὶ, καὶ ἡ κτητικὴ μέρος τῆς οἰκονομίας: ἄνευ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἀδύνατον καὶ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν. ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς πρακτικαῖς τέχναις ἀναγκαῖον ἂν εἶναι ὑπάρχειν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, εἰ μέλλει ἀποτελεσθήσεσθαι ἔργον, οὕτω καὶ τῶν οἰκονομικῶν: τῶν δ' ὀργάνων, τὰ μὲν, ἄψυχα: τὰ δὲ, ἔμψυχα. οἷον, τῷ κυβερνήτῃ, ὁ μὲν οἴαξ, ἄψυχον: ὁ δὲ πρωρεὺς, ἔμψυχον: ὁ γὰρ ὑπηρέτης ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστίν, οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργανον πρὸς ζωήν ἐστι. καὶ ἡ κτῆσις, πολλῆθος ὀργάνων ἐστὶ: καὶ ὁ δοῦλος κτῆμά τι ἔμψυχον. καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων πᾶς ὁ ὑπηρέτης: εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν, ἢ προαισθανόμενον, ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον,

μὲν ἀπεῖν : γινομένη μὲν οὖν τοῦ ζῆν ἕνεκεν: οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἐστίν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι : τέλος γὰρ αὐτη ἐκείνων : ἡ δὲ φύσις, τέλος ἐστίν. οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως τελειωθείσης , ταύτην φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώπου, ἵππου, οἰκίας . ἔτι τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος , βέλτιστον: ἡ δ' αὐτάρκεια, τέλος , καὶ βέλτιστον . ἐκ τούτων οὖν φανερὸν ὅτι τῶν φύσει ἡ πόλις ἐστὶ : καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον.

Η καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν , ἢ κρείττων, ἢ ἄνθρωπος. ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' ὁμήρου λοιδορηθεὶς Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος: ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος, καὶ πολέμου ἐπιθυμητὴς, ἅτε περ ἄζυξ, ὥσπερ ἐν πεττοῖς . διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον: οὐθὲν γάρ, ὡς φαμὲν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ : λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων: ἡ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον. διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις: μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν ἐλήλυ

L θεν, ὥστε αἰσθάνεσθαι τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος, καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις. ὁ δὲ λόγος ἐστὶ τοῦ δηλοῦν ἐστὶ συμφέρον καὶ βλαβερὸν. ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον: τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησιν ἔχειν: ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. καὶ πρότερον δὴ τῇ φύσει πόλις ἢ οἰκία, καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστι: τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους: ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ ὅλου οὐκ ἔσται ποὺ, οὐδὲ χείρ,

M εἰ μὴ ὁμωνύμως, ὥσπερ εἴπομεν λέγοιτ' ἂν λιθίνη: διαφθαρεῖσα γὰρ ἔσται τοιαύτη: πάντα δὲ τῷ ἔργῳ ὁρίζεται, καὶ τῇ δυνάμει. ὥστε μηκέτι τοιαῦτα οὔτα, ἀ λεκτέον τὰ αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὁμώνυμα. ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις, καὶ φύσει, καὶ πρότερον ἡ ἕκαστος, δῆλον: εἰ γὰρ μὴ αὐτάρκης ἕκαστος χωρισθεὶς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἔξει πρὸς τὸ ὅλον . ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐθὲν μέρος πόλεως: . ὥστε ἢ θηρίον, ἢ θεός. φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐστὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν: ὁ δὲ πρῶτος συνίστας , μέγιστον ἀγαθῶν αἴτιος:

N ὥσπερ γὰρ καὶ τελειωθὲν βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν , οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης , χείριστον πάντων : χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα : ὁ δ' ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει

χῆς τὰ σχήματα φυσμένα βλέψαι, ὥσπερ εἰ ζῆς ἄλλοις, καὶ εἰ ζῆτος κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι. οἷον, θῆλυ μὲν ἡ ἄρσεν, τῆς γενέσεως ἕνεκεν: καὶ τοῦτο οὐκ εἰ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτοῦ τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον. ἄρχει δὲ φύσει καὶ ἄρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν: τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾶν, ἄρχει φύσει, καὶ δεσπόζον φύσει: τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν, ἀρχόμενον καὶ φύσει δοῦλον. διὸ δεσπότῃ καὶ δούλῳ τὼ αὐτὼ συμφέρει. φύσει μὲν οὖν διώρισται τὸ θῆλυ, καὶ ὁ δοῦλον: οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ οἷον οὐ τοὺς Δελφικοὺς μαχαίρᾳ πενιχρῶς, ἀλλ' εἰς πολλοῖς ὄργανοις, ἀλλ' αὐτὸ δοῦλον. ἐν δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ δοῦλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν: αἴτιον δ' ὅτι, τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία αὐτῶν δούλης καὶ δούλου. διὸ φασὶν οἱ ποιηταὶ Βαρβάρων μὲν Ἕλλησιν ἄρχειν εἰκὸς: ὡς τὸ αὐτὸ φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον ὄν. ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν δύο κοινωνιῶν, οἰκία πρώτη. καὶ ὀρθῶς ἡσίοδος εἶπε ποιήσας. Οἶκον μὲν πρῶτα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἄροτῆρα: ὁ γὰρ βοῦς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ὅδιν. ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν, οἶκός ἐστιν: οὓς χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους: ἐπιμενίδης δὲ ὁ κρὴς, ὁμοκάπους. ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία πρώτη, χρήσεως ἕνεκεν μὴ ἐφημέρου, κώμη. μάλιστα δὲ κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι: οὓς καλοῦσι τινὲς ὁμογάλακτας παῖδάς τε, καὶ παίδων παῖδας. διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις. καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη: ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον: πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου. ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει ὅμηρος: = θεμιστεύει δὲ ἕκαστος Παίδων, ἠδ' ἀλόχων: οὐρὰ γὰρ καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον ᾤκουν. καὶ θεοὺς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φαντάζονται βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ: οἱ μὲν, ἔτι καὶ νῦν: οἱ δὲ, τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο. ὥσπερ δὲ καὶ τὰ εἴδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τὸν βίον τῶν θεῶν. Ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, πόλις. ἡ δὴ πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, ὡς ἔπος

Ἐρασθεὶς πάσχειν κακῶς. Ἐπὶ πρῶτα αὐτὸν κακὰ ἐπὶ ἀρχῆς πάσχειν. Et primo ipsum mala in principatu pati. Et primum, quod minima cum malis fuit ei. Corrigia ita scripsit, sed male.

Ut naturalis praecedit semina et primum animalia, ita et primum principii locum in urbe habent reges. Et Homerus primum apud Cyclopas regem facit. Et verum ut in totum magis. Et omnes ergo imperant. Videtur autem Aristo. ipsum et alii judaei similem habuisse.

Ἐκ δὲ τῶν πρώτων διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀφορμὰς, ἐπὶ μικρὰ ἐπιβάλλειν τὸ πρότερον βέλτιον. Ex primis autem propter non habere facultates, ad parva incipere melius. Ex quibus homo consilium ex usu, et Hectorem. Versus Archilochi primi.

Homerus de Cyclopibus.

Homerus. Ἕκαστος δίκην θεμιστεύει τέκνοις ἠδ' ἀλόχοις. Unusquisque jus dispensat liberis et uxoribus.

Thema Aristotelis ad Homerum similiter ut ea quae sunt supra, et nisi ad Hectorem.

Et non ut homo, quae gubernatio vel rectum regimen imperium fuit.

Ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου. Ab antiquitus, et nunc similiter quae in Cyclopibus. Et ipsum vel ipsi Cyclopes ita vivere dicit hos autem imperantes, et deos inde inde vocat Graeci.

Ab Virgil. de Caesare Oct. hunc versum similiter. Cf. l. II.

Ἐμφύλιον πολεμικόν.

ας ἀναγκαῖον ἐπελθεῖν. ἐπεὶ γὰρ οἰκία μὲν πᾶσα, μέρος πόλεως: τοῦτα δ' οἰκίας: τὴν δὲ τοῦ μέρους πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δεῖ βλέπειν ἀρετὴν, ἀναγκαῖον πρὸς τὴν πολιτείαν βλέποντας, παιδεύειν τὴν τοῦ παῖδας, καὶ τὰς γυναῖκας. εἴτε δή τι διαφέρει πρὸς τὴν πόλιν εἶναι σπουδαίαν, καὶ τοὺς παῖδας εἶναι σπουδαίους, τὰς γυναῖκας σπουδαίας. ἀναγκαῖον δὲ διαφέρειν: αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες ἥμισυ μέρος τῶν ἐλευθέρων: ἐκ δὲ τῶν παίδων οἱ κοινωνοὶ γίνονται τῆς πολιτείας. ὥστ' ἐπεὶ περὶ μὲν τούτων διώρισται: περὶ δὲ τῶν λοιπῶν εἰ ἄλλοις λεκτέον, ἀφέντες ὡς τέλος ἔχοντας τοὺς νῦν λόγους, ἄλλην ἀρχὴν ποιησάμενοι, λέγωμεν: καὶ πρῶτον ἐπισκεψώμεθα περὶ τῶν ἀποφηναμένων περὶ τῆς πολιτείας τῆς ἀρίστης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Β'.

ΕΠεὶ δὲ προῃρήμεθα θεωρῆσαι περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, ἣν κρατίστην πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ' εὐχὴν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκέψασθαι πολιτείας: αἵς τε χρῶνταί τινες τῶν πόλεων, καὶ τῶν ὀνομαζομένων λεγομένων: κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν ὀρθῶς εἰρημέναι: ἵνα τό, τ' ὀρθῶς ἔχον ὀφθῇ, καὶ τὸ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ' αὐτὰς ἕτερον, μὴ δοκῇ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ ταύτην δοκοῦμεν ἐπιβάλλεσθαι τὴν μέθοδον: ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον, ἣν περ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως: ἀνάγκη γὰρ, ἤτοι πάντας πάντ' κοινωνεῖν ἢ τοὺς πολίτας, ἢ μηδενός, ἢ ἔνιων μὲν: ἔνιων δὲ μή. τὸ μὲν οὖν μηδενὸς κοινωνεῖν, φανερὸν ὡς ἀδύνατον: ἡ γὰρ πολιτεία, κοινωνία τίς ἐστι. καὶ πρῶτόν ἀνάγκη τόπου κοινωνεῖν: ὁ μὲν γὰρ τόπος, ἰσότης μιᾶς πόλεως: οἱ δὲ πολῖται, κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως. ἀλλὰ πότερον ὅσων οἰόν τε καὶ βέλτιον κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰκήσεσθαι καλῶς πόλιν καλῶς: ἢ τινῶν μὲν: ἔνιων δ' οὐ βέλτιον: οἷόν τε γὰρ καὶ τέκνων, καὶ γυναικῶν, καὶ κτημάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις. ὥσπερ οὖν τῇ πολιτείᾳ τοῦ

ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς. ὑπολαμβάνειν δεῖν μὴ, μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς ἀνὴρ τὸ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν: τὸ γὰρ ἔργον ὅλον ἁπλῶς τοῦ ἀρχιτέκτονος: ὁ δὲ λόγος ἀρχιτέκτων. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. ὥστε φανερὸν ὅτι ἔστιν ἠθικὴ ἀρετὴ τῶν εἰρημένων πάντων. καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρός: οὐδ' ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης. ἀλλ' ἡ μὲν, ἀρχικὴ ἀνδρεία: ἡ δ', ὑπηρετική. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. δῆλον δὲ ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστα μέρος μᾶλλον ἐπισκοποῦσι: καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξαπατῶσιν ἑαυτούς, ὅτι τὸ οὗ ἕνεκα τὴν ψυχὴν ἀρετὴ, ἢ τὸ ὀρθοπραγεῖν. ἢ τί τῶν τοιούτων: πολὺ γὰρ ἄμεινον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετὰς ὥσπερ Γοργίας, τῶν οὕτως ὁριζομένων. διὸ δεῖ ὥσπερ ὁ ποιητὴς εἴρηκε περὶ γυναικὸς, οὕτω νομίζειν ἔχειν περὶ παντός. «γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. ἀλλ' ἀνδρὶ οὐκ ἔστι τοῦτο. ἐπεὶ δ' ὁ παῖς ἀτελής, δῆλον ὅτι τούτου μὲν οὐκ ἡ ἀρετὴ, οὐκ αὐτὸ πρὸς αὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος, καὶ τὸν ἡγούμενον. ὁμοίως δὲ καὶ δούλου πρὸς δεσπότην: ἔθεμεν δὲ πρὸς τἀναγκαῖα χρήσιμον εἶναι τὸν δοῦλον. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ἀρετῆς δεῖται μικρᾶς, καὶ τοιαύτης, ὅπως μήτε δι' ἀκολασίαν, μήτε διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔργων. ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὸ νῦν εἰρημένον, εἰ ἀληθὲς, ἆρα καὶ τοὺς τεχνίτας δεήσει ἔχειν ἀρετήν: πολλάκις γὰρ δι' ἀκολασίαν ἐλλείπουσι τῶν ἔργων. ἢ διαφέρει τοῦτο πολλοῦ: ὁ μὲν γὰρ δοῦλος κοινωνὸς ζωῆς: ὁ δὲ, φαυλότερον, ἧττον τοσοῦτον ἐπιβάλλει ἀρετῆς, ὅσον περ καὶ δουλείας: ὁ γὰρ βαναυσικὸς τεχνίτης, ἀφωρισμένην τινὰ ἔχει δουλείαν: ἔστι δ' οὐδεὶς τῶν φύσει: σκυτοτόμος δ' οὐθείς, οὐδὲ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν. φανερὸν τοίνυν ὅτι τῆς τοιαύτης ἀρετῆς αἴτιον εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην, ἀλλ' οὐ τὴν διδασκαλικὴν ἕξιν τῶν ἔργων δεσποτικήν. διὸ λέγουσιν οὐ καλῶς οἱ λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον: νουθετητέον γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους, ἢ τοὺς παῖδας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. περὶ δ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πατρὸς, τίνες τε περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀρεταὶ, καὶ τίνες πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμιλίαι, τί τὸ καλῶς καὶ μὴ καλῶς ἔχει, καὶ πῶς δεῖ, τὸ μὲν δὺ, διώκειν: τὸ δὲ κακῶς, φεύγειν, εἰ περὶ τοῖς περὶ ταῖς πολιτεί-

7 φύσει γὰρ ἂν βασιλέα διαφέρειν μὲν δεῖ τῷ γένει δ' εἶναι τὸν αὐτὸν, ὥσπερ πέπανθε τὸ πρεσβύτερον πρὸς νεώτερον· καὶ ὁ γεννήσας πρὸς τὸ τέκνον. φανερὸν δ' ἐκ τούτων ὅτι πλείων ἡ σπουδὴ τῆς οἰκονομίας περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ περὶ τὴν τῶν ἀψύχων κτῆσιν· καὶ περὶ τὴν αἰσθητὴν τούτων, ἢ περὶ τὴν τῆς κτήσεως, οὓς καλοῦμεν πλοῦτον· καὶ τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον, ἢ δούλων. πρῶτον μὲν γὰρ δούλων ἀμφισβήτησειεν ἄν τις, πότερον ἔστιν ἀρετή τις δούλου παρὰ τὰς ὀργανικὰς καὶ

6 διακονικὰς ἄλλη τιμιωτέρα τούτων. οἷον, σωφροσύνη, καὶ ἀνδρεία, καὶ δικαιοσύνη· καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕξεων, ἢ οὐκ ἔστιν οὐδεμία παρὰ τὰς σωματικὰς ὑπηρεσίας· ἔχει γὰρ ἀπορίαν ἀμφοτέρως· εἴτε γὰρ ἔστι, τί διοίσουσι τῶν ἐλευθέρων; εἴτε μὴ ἔστιν, ὄντων ἀνθρώπων καὶ λόγου κοινωνούντων, ἄτοπον. σχεδὸν δὲ ταὐτόν ἐστι τὸ ζητούμενον καὶ περὶ γυναικὸς καὶ παιδός, πότερα καὶ τούτων εἰσὶν ἀρεταί,

4 καὶ δεῖ τὴν γυναῖκα εἶναι σώφρονα καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαίαν· καὶ παῖς ὄντι, καὶ ἀκόλαστος καὶ σώφρων, ἢ οὔ· καὶ καθόλου δὴ τοῦτ' ἔστιν ἐπισκεπτέον περὶ ἀρχομένου φύσει καὶ ἄρχοντος, πότερον ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἢ ἑτέρα· εἰ μὲν γὰρ δεῖ ἀμφοτέρους μετέχειν καλοκἀγαθίας, διὰ τί τὸν μὲν, ἄρχειν δέοι ἄν· τὸν δὲ, ἄρχεσθαι καθάπαξ; οὐδὲ γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον οἷόν τε διαφέρειν· τὸ μὲν γὰρ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν, εἴδει διαφέρει· τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὐδέν. εἰ δὲ τὸν μὲν, δεῖ· τὸν δὲ μὴ, θαυμαστόν! ἔστε γὰρ ὁ ἄρχων μὴ ἔσται σώφρων καὶ δίκαιος, πῶς ἄρξει καλῶς; εἰ δ' ὁ ἀρχόμενος, πῶς ἀρχθήσεται καλῶς; ἀκόλαστος γὰρ ὢν καὶ

1 δειλὸς οὐδὲν ποιήσει τῶν προσηκόντων. φανερὸν τοίνυν ὅτι ἀνάγκη μὲν μετέχειν ἀμφοτέρους ἀρετῆς· ταύτης δ' εἶναι διαφοράς, ὥσπερ καὶ τῶν φύσει ἀρχομένων. καὶ ταῦτα δῆλον ὑφηγεῖται καὶ περὶ τὴν ψυχήν· ἐν ταύτῃ γάρ ἐστι φύσει· τὸ μὲν, ἄρχον· τὸ δὲ, ἀρχόμενον. ὧν ἑτέραν φαμὲν εἶναι ἀρετὴν, οἷον, τοῦ λόγου ἔχοντος, καὶ τοῦ ἀλόγου. δῆλον τοίνυν ὅτι ὁμοίως

2 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥστε φύσει τὰ πολλὰ ἄρχοντα καὶ ἀρχόμενα· ἄλλον γὰρ τρόπον τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου ἄρχει, καὶ τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος, καὶ ἀνὴρ παιδὸς καὶ πᾶσιν ὑπάρχει μὲν, τὰ μόρια τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὑπάρχει διαφερόντως· ὁ μὲν γὰρ δοῦλος ὅλως οὐκ ἔχει τὸ βουλευτικὸν· τὸ δὲ θῆλυ, ἔχει μὲν, ἀλλ' ἄκυρον· ὁ δὲ παῖς, ἔχει μὲν, ἀλλ' ἀτελῶς. ὁμοίως τοίνυν ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ περὶ

πολλὰ χρήματα συλλέξαντος, ἐπιδεῖξαι ὅτι ῥάδιον ἐστὶ πλουτεῖν A
τοῖς φιλοσόφοις οὗ βούλονται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐστὶ περὶ ὃ σπουδάζουσι.
θαλοῦς μὲν οὖν λέγεται δόξαν τὸν τρόπον ἐπίδειξιν ποιήσασθαι
τῆς σοφίας. ἔστι δ', ὥσπερ εἴπομεν, καθόλου τὸ τοιοῦτον χρηματι-
στικόν, ἐάν τις δύνηται μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν. διὸ καὶ τῶν
πόλεων ἔνιαι δεῖσθαι ποιοῦνται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορῶσι χρημά των:
μονοπωλίαν γὰρ τῶν ὠνίων ποιοῦσιν. ἐν σικελίᾳ δέ τις τεθέντος παρ' αὐ-
τῷ νομίσματος ἀπεσωρεύσατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν σιδηρείων: B
μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο οἱ ἔμποροι οἱ ἐμπορεύοντες, ἐπώλει
μόνος, οὐ πολλῷ ποιήσας ὑπερβολῇ τῆς τιμῆς, ἀλλ' ὅμως διὰ τοῖς
παροῦσι καὶ τοῖς ἀπολειπομένοις ἐκανὸν. δόξειε μὲν οὖν ὁ διονύσι-
ος ἀνευρίσκειν, τὰ μὲν χρήματα ἐκπέμπουσιν ἐκκωμάζεσθαι: μὴ μέν
τοι γ' ἔλαθεν οὐ συῤῥέοντας, ὡς πόρους δυσίσκοντα τοῖς αὐτῶν
πορεύμασιν ἀσυμφόρους. τὸ μὲν οὖν ὅραμα θάλεω καὶ τούτῳ ταυ-
τόν ἐστιν: ἀμφότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐπέχαλασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. C
χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολίτικοῖς: πολλοῖς γὰρ πό-
λεσι δεῖ χρηματισμοῦ καὶ τοιούτων πόρων, ὥσπερ οἰκίᾳ: μᾶλλον
δὲ. διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.

Ἐπεὶ δὲ τρία μόρια τῆς οἰκονομικῆς ἦν. ἓν μὲν δεσποτικὴ, περὶ ἧς
εἴρηται πρότερον: ἓν δὲ πατρικὴ: τρίτον δὲ γαμικὴ: καὶ γὰρ γυναι-
κὸς ἀρχειν καὶ τέκνων, ὡς ἐλευθέρων μὲν ἀμφοῖν: οὐ μὲν αὐτὸν δὲ
τρόπον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ γυναικὸς μὲν, πολιτικῶς: τέκνων δὲ, βα-
σιλικῶς: τὸ, τε γὰρ ἄρρεν, φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον, εἰ μή τι D
παρὰ φύσιν συνέστηκεν. παρὰ φύσιν, καὶ τὸ πρεσβύτερον καὶ τέλειον τοῦ νεωτέρου
καὶ ἀτελοῦς. ἐν μὲν οὖν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ταῖς πλείσταις με-
ταβάλλει τὸ ἄρχον καὶ ἀρχόμενον: ἐξίσου γὰρ ἐστὸν βούλεται τὴν
φύσιν καὶ διαφέρειν μηδέν: ὅμως δὲ ὅταν τὸ μὲν, ἄρχῃ: τὸ δὲ, ἄρχη-
ται, ζητεῖ διαφορὰν εἶναι, καὶ σχήμασι, καὶ λόγοις, καὶ τιμαῖς. ὥσπερ E
καὶ Ἀμάσις εἶπε περὶ τὴν ποδανιπτῆρος λόγον: ἀεὶ ἄρρεν ἀεὶ πρὸς θῆλυ
ἔστιν ἔχει δὲ τὸν τρόπον: ἡ δὲ τῶν τέκνων ἀρχὴ, βασιλικὴ: τὸ
γὰρ γεννῆσαν, καὶ κατὰ φιλίαν ἄρχειν, καὶ κατὰ πρεσβείαν ὑπάρ-
χει βασιλικῆς εἶδος ἀρχῆς. διὸ καλῶς ὅμηρος τὸν δία προσηγόρευ-
σεν εἰπών. = πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε = βασιλέα τοῦτ' ἀπάντων:

καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν πολλῶν, ἢ πλωτῶν, ἀφ' ὅσων ὄφελός τι γίνεται βοηθείας. τῆς μὲν οὖν οἰκειοτάτης χρηματιστικῆς, ταῦτα μέρεα καὶ πρῶτα: τῆς δὲ μεταβλητικῆς, μέγιστον μὲν ἐμπορία: καὶ ταύτης μέρη τρία: ναυκληρία, φορτηγία, παράστασις: διαφέρει δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων. τῷ τὰ μὲν, ἀσφαλέστερα εἶναι: τὰ δὲ, πολέμῳ προέχειν τὴν ἐπικαρπίαν: δεύτερον δὲ, τοκισμός: τρίτον δὲ, μισθαρνία: ταύτης δ' ἡ μὲν, τῶν βαναύσων τεχνῶν: ἡ δὲ, τῶν ἀτέχνων, καὶ τῷ σώματι μόνῳ χρησίμων. τέταρτον δὲ εἶδος χρηματιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης: ἔχει γὰρ καὶ τῆς κατὰ φύσιν τὶ μέρος, καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μὲν: χρησίμων δὲ. οἷον, ὑλοτομία τε, καὶ πᾶσα μεταλλευτική: αὕτη δὲ πολλὰ εἴδη πολυειδῆ ἐστιν: πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἐστί. περὶ ἑκάστου δὲ τούτων, καθόλου μὲν εἰρῆσθαι καὶ νῦν: ἔστι δὲ κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι, χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργασίας: φορτικὸν δὲ τὸ διατρίβειν. εἰσὶ δὲ τεχνικώτατοι μὲν τῶν ἐργασιῶν, ὅπου ἐλάχιστον τῆς τύχης: βαναυσότατοι δὲ, οἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα: δουλικώτατοι δὲ, ὅπου τοῖς σώμασι πλεῖσαι χρήσεις: ἀγεννέστατοι δὲ, ὅπου ἐλάχιστον προσδεῖ ἀρετῆς. ἐστὶ δ' ὅτιν οἷοις γεγραμμένα περὶ τούτων. οἷον χαίρηπι δὴ τῷ Παρίῳ, καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ Λημνίῳ περὶ γεωργίας, καὶ Μιλτιάδῃ, καὶ Φυτουργοῖς: ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοις περὶ ἄλλων, ταῦτα μὲν οὖν τούτων θεωρείτω, ὅτῳ ἐπιμελές. ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα παραδείγματα, δι' ὧν ἐπιτετυχήκασιν οἷοι χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν: πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ' ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικήν. οἷον καὶ Θάλεω τοῦ Μιλησίου: τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά, τι χρηματιστικόν, ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι: τυγχάνει δὲ καθόλου τὶ ὄν: ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασιν αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων, ἀρραβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργῶν, πάντων ἐκμισθώσαντος μετὰ πολλοῦ ἀργυρίου, ἐπιδόντος δ' ἄλλου καὶ ἄλλου τὸν καιρὸν ἦκα, πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης ἐκμισθωσάντα οὗ τρόπου ἠβούλετο

πότερον τῆς οἰκονομικῆς ἢ πολιτικῆς ἐστὶν ἡ χρηματιστική, ἢ οὐ. ἀλλὰ A
δεῖ ταῦτα μὲν ὑπάρχειν: ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώπους οὐ ποιεῖ ἡ πολι-
τικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως, χρῆται αὐτοῖς, οὕτω καὶ
τροφὴν τὴν φύσιν δεῖ παραδοῦναι γῆν, ἢ θάλατταν, ἢ ἄλλό τι: ἐκ
δὲ τούτων ὡς δεῖ, ταῦτα διαθεῖναι προσήκει τὸν οἰκονόμον: οὐ γὰρ τῆς
ὑφαντικῆς ἔργα ποιῆσαι, ἀλλὰ χρήσασθαι αὐτοῖς. καὶ γνῶναι δὲ, τὸ
ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον, ἢ φαῦλον καὶ ἀνεπιτήδειον: καὶ γὰρ ἀνω-
ρήσειεν ἄν τις διὰ τί ἡ μὲν χρηματιστικὴ, μόριον τῆς οἰκονομίας: ἡ δ' ἰα-
τρικὴ, οὐ μόριον: καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τὸν κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ἔλεγ, B
ἢ ἄλλό τι τῶν ἀναγκαίων. ἐπεὶ δ' ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ ἄρ-
χοντος, καὶ ταὐτὰ τῆς ὑγιείας ἰδεῖν: ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τοῦ ἰατροῦ, οὕτω καὶ
ταὐτὰ τῶν χρημάτων, ἔστι μὲν, ὡς ἂν οἰκονόμου: ἔστι δ', ὡς οὔ, ἀλλὰ τῆς
ὑπηρετικῆς. μάλιστα δὲ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, δεῖ φύσει ταῦτα
ὑπάρχειν: φύσεως γάρ ἐστιν ὄργανον, τροφὴ τῷ γεννηθέντι παρέχειν:
παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται τροφὴ τὸ λειπόμενόν ἐστι. διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν
ἡ χρηματιστικὴ πᾶσιν, ἀπὸ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ζώων: διωρισμένης δ' οὕ- C
σης αὐτῆς, ὥσπερ εἴπομεν: καὶ τῆς μὲν, καπηλικῆς: τῆς δ', οἰκονομι-
κῆς: καὶ ταύτης μὲν, ἀναγκαίας καὶ ἐπαινουμένης: τῆς δὲ μεταβλη-
τικῆς, μεμῳμένης δικαίως: οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἀπ' ἀλλήλων ἐστὶν,
συλλεγόντα τὰ μισεῖται ἡ ὀβολοστατική, διὰ δ' ἀπ' αὐτῶν τῶν νομίσμα-
των ἐστὶν τὴν κτῆσιν, καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπορίσθη: μεταβολῆς γὰρ ἐγένε-
το χάριν: ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ πλεῖον. ὅθεν καὶ τοὔνομα τοῦτ' ἔλα-
βεν: ὅμοια γὰρ τὰ γιγνόμενα τοῖς γεννῶσιν αὐτά ἐστιν: ὁ δὲ τόκος, γί- D
νεται νόμισμα νομίσματος. ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν
χρηματισμῶν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν ἱκανῶς,
τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, τὴν μὲν θεω-
ρίαν ἐλεύθερον ἔχει: τὴν δ' ἐμπειρίαν, ἀναγκαίαν. ἔστι δὲ χρημα-
τιστικῆς μέρη χρήσιμα, ἡ περὶ τὰ κτήματα ἔμπειρον εἶναι: ποῖα E
λυσιτελέστατα, καὶ ποῦ, καὶ πῶς. οἷον, ἵππων κτῆσις ποία τις: ἢ βο-
ῶν, ἢ προβάτων: ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ζώων: δεῖ γὰρ ἔμπειρον
εἶναι πρὸς ἄλληλά τε τούτων τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα σὺν ποίοις
τόποις: ἄλλα γὰρ σὺν ἄλλοις εὐθενεῖ χώραις, ἕτερα πωλεῖ γεωργίας.
καὶ ταύτης ἤδη μελιττουργίας, καὶ περιττουμένης: καὶ μελιττουργίας,

ζ αὕτη ἐστίν: ὁ γὰρ νόμισμα στοιχεῖον, καὶ πόρος τῆς ἀλλαγῆς ἐστι. Numisma principium, et finis commutationis.
καὶ ἄπειρος δὴ οὗτος ὁ πλοῦτος ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς: ὡς Infinitus ex negotiatione ista quæstus.
η πόρρω γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι: καὶ ἑκάστη τῶν τε- Vide Scholiast. 9.
χνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον: ὅτι μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βούλονται ποιεῖν.
τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος οὐκ εἰς ἄπειρον: πόρρω γὰρ τὸ τέλος πάσας, Finitus est finis omnibus artibus
οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πόρρω. τέ- præter istam.
λος δὲ, ὁ βίος οὗτος καὶ χρημάτων κτῆσις. τῆς δ' οἰκονομι- Oeconomicæ quidem finis finitus
κῆς, οὐ χρηματιστικῆς ἐστι πόρρω: οὐ γὰρ ταύτης ἡ οἰκονομικῆς ὅρος. est: non item istius.
θ διὸ τῇ μὲν φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πόρρω. ἐν δὲ Concludit necessario ejus finem
τῶν νομίσμων ὅρωμεν συμβαῖνον τοὐναντίον: πάντες γὰρ εἰς ἄπειρον infinitum omnibus videri.
αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι τὸ νόμισμα. αἴτιον δὲ τὸ ἐγγὺς αὐ- Causam dicit, cur numismatis ea
τῶν: ἐπαλλάττει γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ οὖσα ἑκατέρα τῆς χρηματι- finitio pecuniæ acquisitionem habeat
στικῆς: τῆς μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι χρήσεως κτῆσις. ἀλλ' οὐ κατὰ ταυτὸν, ἀλ- [illegible] ejusdem est usus, [illegible]
λὰ τῆς μὲν, ἕτερον τέλος: τῆς δ', ἡ αὔξησις. ὥστε δοκεῖ τισὶ τοῦτ' pecuniæ augendæ, [illegible]
εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον: καὶ διατελοῦσιν, ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν, ἢ [illegible]
η αὔξειν τὴν τοῦ νομίσματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς matter.
διαθέσεως τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν. εἰς ἄπει- Est autem causa hujus affectionis
ρον δὴ ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπείρων studium vitæ, non bene vivendi.
ἐπιθυμοῦσιν. ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται, τὸ πρὸς τὰς ἀπο- Eo fine. Sunt enim [illegible]
λαύσεις τὰς σωματικὰς ζητεῦσιν: ὥστ' ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει [illegible] voluptates corporis: [illegible]
φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ διατριβὴ περὶ τὸν χρηματισμόν ἐστι. καὶ [illegible] ut videtur, [illegible]
ι ἕτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν: ἐν ὑπερβο- [illegible] [illegible]
λῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολὴν [illegible] [illegible]
ποιητικὴν ζητοῦσι: κἂν μὲν διὰ τῆς χρηματιστικῆς δυνώμεθα πορί- Concludit alium esse artificii
ζειν, δι' ἄλλης αἰτίας ἴσως πειρώμεθα, ἑκάστη χρώμενοι τῶν δυνάμε- genus, quæ ad usum copiarum ex-
ων οὐ κατὰ φύσιν: ἀνδρείας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ad- tendatur, quam ad pecuniæ
θαρσος: οὐδὲ στρατηγικῆς, καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν, νίκην: τῆς δὲ augendæ facultatem, et quæ ad-
κ δ', ὑγίειαν. οἱ δὲ, πάσας ποιοῦσι χρηματιστικὰς, ὡς ἴσον τέλος οὖ: hibenda sunt [illegible]
πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον ἁπάντων. ἴσον μὲν οὖν τις τε μὴ [illegible] [illegible]
ἀναγκαίας χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι' αἰτίαν τίνα καὶ χρεία ἐστὶν [illegible]
αὐτῆς, εἴρηται. καὶ ὅτι τῆς ἀναγκαίας, ὅτι ἕτερα μὲν αὐτῆς: οἰκο- Concludit: [illegible]
νομικὴ δὲ κατὰ φύσιν, ἢ ἴσον τὴν τροφήν: οὐχ ὥσπερ αὐτὴ ἄπει-
ρος, ἀλλὰ ἔχουσα ὅρον. Δῆλον δὲ καὶ ὅ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς. CAP. VII.

κατὰ τὴν ἀλλαγήν: αὐτὰ γὰρ τὰ χρήσιμα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται: ἐπιπλέον δ' οὐθέν. οἷον οἶνον πρὸς σῖτον διδόντες, καὶ λαμβάνοντες. καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕκαστον. ἡ μὲν οὖν δικαία τοιαύτη μεταβλητική, ἔστε παρὰ φύσιν, οὔτε χρηματιστικῆς ἐστιν εἶδος ἀδέν: εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκείας ἦν. ἐκ μέντοι ταύτης ἐγένετο ἐκείνη κατὰ λόγον: ξενικωτέρας γὰρ γινομένης τῆς βοηθείας τῷ εἰσάγεσθαι, ὧν αὐδενὸς ἦν ἐκπίμπειν, ὧν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγκης ἡ τοῦ νομίσματος ἐπορίσθη χρῆσις: οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκαστον τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων. διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦτόν τι συνέθεντο πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διδόναι, καὶ λαμβάνειν: ὅ τῶν χρησίμων αὐτὸ ὄν, εἶχε τὴν χρείαν εὐμεταχείριστον πρὸς τὸ ζῆν. οἷον ὁ σίδηρος, καὶ ἄργυρος, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον. τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ: τὸ δὲ τελευταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβάλλοντες, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτούς: ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον. προορισθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς, θάτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς ἐγένετο, τὸ καπηλικόν. τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ἴσως γινόμενον: εἶτα δ' ἐμπειρίας, ἤδη τεχνικώτερον, πόθεν καὶ πῶς μεταβαλλόμενον, κερδαλεον ποιήσει κέρδος. διὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶναι, καὶ ὄργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι πόθεν ἔσται πλῆθος χρημάτων: ποιητικὴ γὰρ εἶναι τοῦ πλούτου καὶ χρημάτων: καὶ γὰρ ὁ πλοῦτον πολλάκις ποιήσασι νομίσματος πλῆθος, διὰ τοῦτο ἐστὶν ἡ χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν: ὅτε δὲ πάλιν λῆρος ἐστὶν δοκεῖ ὁ νόμισμα, καὶ νόμος παντάπασι: φύσει δ', οὐθέν. ὅτι μεταθεμένων τῶν χρωμένων οὐθενὸς ἄξιον: οὔτε χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί. καὶ νομίσματος πλουτῶν πολλάκις ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. καίτοι ἄτοπον τοιοῦτον εἶναι πλοῦτον, οὗ ὑπάρχων, λιμῷ ἀπολεῖται. καθάπερ καὶν μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι διὰ τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς, πάντων αὐτῷ γινομένων τῶν παρατιθεμένων χρυσῶν. διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χρηματιστικήν, ὀρθῶς ζητοῦντες: ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ χρηματιστικὴ, καὶ ὁ πλοῦτος, ὁ κατὰ φύσιν. ἡ αὕτη μὲν, οἰκονομικὴ: ἡ δὲ καπηλικὴ, ποιητικὴ χρημάτων, οὐ πάντως, ἀλλ' ἡ διὰ χρημάτων μεταβολῆς. καὶ δοκεῖ πλοῦτος τὸ νόμισμα αὐτῶν

δεῖ ἤδη ὑπάρχειν, ἢ ποριζειν αὐτὴν ὅπως ὑπάρχῃ, ὧν ἐστι ἠσαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων, καὶ χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως, ἢ οἰκίας. καὶ ἔοικεν ὁ γ' ἀληθινὸς πλοῦτος εἰς τούτων εἶναι· ἡ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρκεια πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν, οὐκ ἄπειρος ὅσὶν, ὥσπερ σόλων φησὶ ποιήσας. Πλούτου δ' οὐθὲν τόδε μα πεφασμένον ἀνθρώποι κεῖται: κεῖται γὰρ, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις: οὐδὲν γὰρ ὄργανον ἄπειρον οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης: οὔτε πλήθει, οὔτε μεγέθει: ὁ δὲ πλοῦτος, ὀργάνων πλῆθος ὄντων οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν. ὅτι μὲν τοίνυν ἐστί τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ δι' ἣν αἰτίαν, δῆλον.

Ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι: καὶ δίκαιον αὐτὴν καλεῖν, χρηματιστικήν: δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ πόρρω εἶναι πλούτου καὶ κτήσεως: ἣν, ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ λεχθείσῃ, πολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γειτνίασιν. ἔστι δ' οὔτε ἡ αὐτὴ τῇ εἰρημένῃ: οὔτε πόρρω ἐκείνης. ἔστι δ' ἡ μὲν, φύσει: ἡ δ', οὐ φύσει αὐτῶν. ἀλλὰ δι' ἐμπειρίας τινὸς καὶ τέχνης γίνεσθαι μᾶλλον. λάβωμεν δὲ πόθεν αὐτῆς τὴν ἀρχὴν σκοπούμενοι: ἑνὸς γὰρ κτήματος διττὴ ἡ χρῆσις ἐστιν. ἀμφότεραι δὲ, καθ' αὑτὸ μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὑτό. ἀλλ' ἡ μὲν, οἰκεία: ἡ δ', οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος. οἷον ὑποδήματος, ἥ τε ὑπόδεσις καὶ ἡ μεταβλητική: ἀμφότεραι γὰρ ὑποδήματος χρήσεις: καὶ γὰρ ὁ ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος, ἀντὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρῆται τῷ ὑποδήματι, ἢ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρῆσιν: οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἕνεκεν γέγονε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτημάτων: ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάντων αὐτῶν μὲν πρῶτον διὰ τὸ κατὰ φύσιν: τῷ τὰ μὲν, πλείω: τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοῖς ἀνθρώποις. ἡ καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἡ καπηλική: ὅσοις γὰρ ἱκανοὶ αὐτοῖς ἀναγκαῖοι ἦσαν ποιεῖσθαι τὴν ἀλλαγήν. διὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην κοινωνίαν: οὐκέτι δ' ὅτιν οἰκία, φανερὸν ὅτι οὐδεμία ἔστιν ὄργανον αὐτῆς, ἀλλ' ἢ μὴ πλείονος τῆς κοινωνίας οὔσης: οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνουν πάντων: οἱ δὲ, κεχωρισμένοι πολλῶν πάλιν καὶ ἑτέρων, ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον ποιῆσθαι τὰς μεταδόσεις. καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐθνῶν

οἱ μὲν δὴ ἀρχόταται, νομάδες εἰσίν: ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων ζωφὴ ζώων, ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν. ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν τῆς κτήσεσι διὰ τὰς νομάς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦντες. οἱ δ' ἀπὸ θήρας ζῶσιν: ἧς θήρας ἕτερον ἕτερα. οἷον, οἱ μὲν, ἀπὸ λῃστείας: οἱ δ', ἀφ' ἁλιείας, ὅσοι λίμνας, καὶ ἕλη, καὶ ποταμοὺς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικοῦσιν. οἱ δ' ἀπ' ὀρνίθων, ἢ θηρίων ἀγρίων. ὁ δὲ πολὺς γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς ζῇ, καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν. οἱ μὲν δὴ βίοι τοσοῦτοι σχεδόν εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφυτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν. καὶ μὴ δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας περίεστι τὴν ζωφὴν: νομαδικὸς, γεωργικὸς, λῃστρικὸς, ἁλιευτικὸς, θηρευτικός. οἱ δὲ, καὶ μιγνύντες εἰς τούτων ἡδέως ζῶσι προσαναπληροῦντες τὸν σύνεστον βίον, ἢ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι. οἷον, οἱ μὲν, νομαδικὸν ἅμα καὶ λῃστρικόν: οἱ δὲ γεωργικὸν καὶ θηρευτικόν. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὡς ἂν ἡ χρεία συναναγκάζῃ, δεῖ τὸν τρόπον διάγουσιν. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη κτῆσις ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὥσπερ κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν αὐθις, οὕτω καὶ τελειωθεῖσι καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τὰ μὲν, συνεκτίκτει τῶν ζώων τοσαύτην τροφὴν, ὡς ἱκανὴν εἶναι, μέχρις οὗ ἂν δύνηται αὐτὰ αὐτῷ πορίζειν τὸ γεννηθέν. οἷον, ὅσα σκωληκοτοκεῖ, ἢ ᾠοτοκεῖ: ὅσα δὲ ζωοτοκεῖ, τοῖς γενομένοις ἔχει τροφὴν ἐν αὐτοῖς μέχρι ζωῆς, τὴν τοῦ καλουμένου γάλακτος φύσιν. ὥστε ὁμοίως δῆλον ὅτι καὶ γενομένοις οἰκτέον, τά τε φυτὰ τῶν ζώων εἵνεκεν εἶναι, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τῶν ἀνθρώπων χάριν: τὰ μὲν ἥμερα, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν, καὶ διὰ τὴν τροφήν: τῶν δ' ἀγρίων, εἰ μὴ πάντα, ἀλλὰ τά γε πολλὰ τῆς τροφῆς καὶ ἄλλης βοηθείας ἕνεκεν: ἵνα καὶ αἰθὶς, καὶ ἄλλα ὄργανα γίνηται ἐξ αὐτῶν. εἰ δὴ ἡ φύσις μηθὲν, μήτε ἀτελῆ ποιεῖ, μήτε μάτην, ἀναγκαῖον τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν αὐτὰ πάντα ταῦτα ποιῆσαι κέναι τὴν φύσιν. διὸ καὶ ἡ πολεμικὴ, φύσει κτητική πως ἔσται: ἡ γὰρ θηρευτικὴ μέρος αὐτῆς, ἣν δεῖ χρῆσθαι πρός τε τὰ θηρία καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι, πεφυκότες ἄρχεσθαι, μὴ θέλουσιν, ὡς φύσει δίκαιον οὖσαν τὸν πόλεμον. ἡ μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν τῆς οἰκονομικῆς μόριον ὄν: ὃ

3 θαι τοὺς δούλους, ἀλλ' ἐν τῷ χρῆσθαι δούλοις. ἔστι δ' αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν μέγα ἔχουσα, οὐδὲ σεμνόν: ἃ γὰρ χρὴν δοῦλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνον δεῖ ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοῖς κακοπαθεῖν, ἐπίτροπος λαμβάνει ταύτην τὴν τιμήν: αὐτοὶ δὲ πολιτεύονται, ἡ φιλοσοφοῦσιν. ἡ δὲ κτητικὴ ἑτέρα ἀμφοτέρων τούτων. οἷον, ἡ δικαία: πολεμικὴ γὰρ οὐδαμῶς, ἢ θηρευτικὴ. πρῶτον μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου ἴδιον διορίσθω τὸν τρόπον.

Ὅλως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν κατὰ τὸν 6 ὑφηγημένον τρόπον. ἐπεὶ περ καὶ ὁ δοῦλος τῆς κτήσεως μέρος τι ἦν. πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ἡ χρηματιστικὴ ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἐστιν, ἢ μέρος τι, ἢ ὑπηρετικὴ. καὶ εἰ ὑπηρετική, πότερον ὡς ἡ κερκιδοποιϊκὴ τῇ ὑφαντικῇ: ἢ ὡς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιΐᾳ: οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν, ὄργανα παρέχει: ἡ δὲ, τὴν ὕλην. λέγω δὲ ὕλην, τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ τὰ ἀποτελεῖται ἔργον. οἷον, ὑφάντῃ μὲν, ἔρια: ἀνδριαντοποιῷ δὲ, χαλκὸν. ὅλως μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐτὴ οἰκονομικὴ τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον: 14 τῆς μὲν γὰρ, διορίζασθαι: τῆς δὲ, τὸ χρῆσθαι. τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ τὴν οἰκονομικήν; πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ὄν τι, ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισβήτησιν: εἰ γάρ ἐστι τοῦ χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι πόθεν χρήματα καὶ κτῆσις ἔσται: ἡ δὲ κτῆσις πολλὰ πολυειλήφε μέρη, καὶ ὁ πλοῦτος, ὥστε πρῶτον ἡ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς χρηματιστικῆς, ἢ ἕτερόν τι γένος: καὶ καθόλου ἡ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτῆσις. ἀλλὰ μὴν εἴδη γε πολλὰ τροφῆς. διὸ καὶ βίοι πολλοί, καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐστίν: οὐ γὰρ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τροφῆς. ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς, ποιοῦσι τοὺς βίους πολλοὺς καὶ διαφόρους τῶν ζώων: τῶν τε γὰρ θηρίων, τὰ μὲν, ἀγελαῖα: τὰ δὲ, σποραδικά ἐστιν, ὁπωστέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῖς. διὰ γὰ τὰ μὲν, ζωοφάγα: τὰ δὲ, καρποφάγα: τὰ δὲ, παμφάγα αὐτῶν εἶναι. ὥστε πρὸς τὰς βασιλικὰς καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν τούτων, ἡ φύσις τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν: ἐπεὶ δ' οὐ πάνυ ἑκάστῳ ἡδὺ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεσᾶσιν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων: πολλοῖς γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων βίοι.

τοῦ δὲ γένους τὸ μὲν ἐλεύθερον εἶναι, τὸ δὲ δοῦλον, καὶ τοῦτο δίκαιον καὶ συμφέρον· ἕκαστον γὰρ ὃ πέφυκε, τοῦτο ἐστίν· οὐδὲν γὰρ τῶν πεφυκότων ἀτέχνως ἐστὶν ἢ τῶν ἀτέχνων. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνθρώποις ἡ διαφορὰ αὕτη ἐστὶν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γένεσιν, οὗ καὶ τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου διαφέρει φύσει· ἐν οἷς γὰρ ἡ κοινωνία ἀναγκαία διὰ τὸ σῶμα, ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ μὲν ἄρχον τὸ δὲ ἀρχόμενον· καὶ ἐπὶ πάσης ἀνθρωπίνης ἀρχῆς ὑπάρχει, ὅταν κοινωνία γένηται. διὸ καὶ ἐν τῷ πρὸς Πρωτέα γράμματι ὁ Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι οὐκ αἰσχρὸν ἄρχειν τοὺς ἀρίστους τῶν ἀρχομένων· ἐν ἀνάγκῃ γὰρ εἶναι ἄρχειν. ἐν οἷς δὲ μὴ ἀναγκαία ἡ κοινωνία, ἐνταῦθα καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀρχὴ διαφέρει· καὶ γὰρ ἐν τῷ σώματι ἐστὶν ἑκάτερον, καὶ ἐν τούτοις ἐστὶν ἡ κοινωνία πρὸς ἀλλήλους· ὅθεν ἐστὶν ἡ φιλία τοῦ δούλου πρὸς τὸν δεσπότην, ὅταν ἄξιος ᾖ τοῦ ἄρχειν ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἐν τῷ ἴσον μετέχειν. ἐναντίως δὲ ἔχει τοῖς κακοῖς· ἡ γὰρ ἐπὶ τούτοις ἀρχὴ μετὰ βίας καὶ ἐν τῷ ἄνισον μετέχειν. ἐκ τούτων οὖν φανερὸν ὅτι ὅσοι τοσοῦτον διαφέρουσιν ὅσον ψυχὴ σώματος καὶ ἄνθρωπος θηρίου (ἔχουσι δὲ τοῦτο διάκειμενοι ὅσων ἐστὶν ἡ ἐργασία τὸ σῶμα καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐκ τούτων βέλτιστον, οὗτοι μέν εἰσι φύσει δοῦλοι· τοῖς γὰρ τοιούτοις ἄμεινον ἐστὶν ὑπὸ δεσποτικὴν ἀρχὴν εἶναι, ὥσπερ καὶ τοῖς προειρημένοις· φύσει δοῦλός ἐστιν ὁ δυνάμενος τοιοῦτος εἶναι ἄλλου καὶ διὰ τοῦτο ὢν ἄλλου, καὶ κοινωνῶν λόγου τοσοῦτον ὅσον αἰσθάνεσθαι ἀλλ' οὐκ ἔχειν· τὰ γὰρ ἄλλα ζῷα οὐ λόγῳ ὑπηρετεῖ τοῖς αἰσθήμασιν, ἀλλὰ μάλιστα τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν· γίνεται γὰρ ἐκ τούτου μᾶλλον τὸ ἀναγκαῖον ἢ ἐκ τοῦ αὐτοὺς εἶναι τοιούτους οἷοι τὸ σῶμα ἐστὶν ἐλεύθερον, ἵνα μὴ χρήσιμον πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἀλλὰ πρὸς τὸν βίον τὸν εὐπρεπῆ τὸν πολιτικόν· τοῦτον γὰρ διῄρηται καὶ τὸν τοῦ πολέμου καὶ τὸν τῆς εἰρήνης· ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν μὲν ἐλευθέρων καὶ τῶν δούλων τοιαῦτα γίνεται διαφέροντα, τὰ μὲν τῶν δούλων ἰσχυρὰ πρὸς τὸ ἀναγκαῖον χρῆσθαι, τὰ δὲ τῶν ἐλευθέρων ἄχρηστα πρὸς τοιαύτας ἐργασίας, πρὸς δὲ πολιτικὸν βίον διῃρημένα εἰς τε τὰς τοῦ πολέμου καὶ τὰς τῆς εἰρήνης πράξεις· ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ τοὐναντίον συμβαίνει, τοὺς μὲν τὰ τοῦ ἐλευθέρου σώματα ἔχοντας τὰς ψυχὰς ἔχειν τοῦ δούλου, τοὺς δὲ τὰ τοῦ δούλου τὰς τοῦ ἐλευθέρου· ἐπεὶ εἰ μὲν ἦν ὥσπερ τὰ σώματα διηρημένα, τοσοῦτον ἐπιφανῶς, ὥστε καὶ τὰ εἴδη τῶν ψυχῶν εἶναι τοσοῦτον διῃρημένα, καὶ τὸ καλὸν ἐπιφανὲς εἶναι τοῦτο διῃρημένον, ἐν οἷς τὸ σῶμα τὸ τοῦ δούλου καὶ τὸ τοῦ ἐλευθέρου διαφέρει, δῆλον ὅτι δικαίως ἂν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι εἶναι λέγοιντο, οἱ δὲ φύσει ἐλεύθεροι· εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ σώματι μόνον ὑπάρχει τοῦτο διῃρημένον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ δὲ τοῦ ἐλευθέρου καὶ τοῦ δούλου εἶδος ἐν τῇ ψυχῇ μὴ ἔστιν ἐπιφανὲς μηδὲ τὸ καλὸν ἐπιφανὲς εἶναι τοῦτο διῃρημένον, ἐν οἷς τὸ σῶμα τὸ τοῦ δούλου καὶ τὸ τοῦ ἐλευθέρου διαφέρει, δῆλον ὅτι οὐδὲν κωλύει τοὺς μὲν εἶναι φύσει δούλους, τοὺς δὲ φύσει ἐλευθέρους, καὶ τούτοις εἶναι τὸ μὲν συμφέρειν τὸ δὲ δουλεύειν, τὸ δὲ δεσπόζειν· τὸ μὲν γὰρ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι τὸ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν οὐ μόνον ἐστὶν ἐπιστήμη τις, ἀλλὰ καὶ τιμὴ ἐστὶν ἐν τῷ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν· ἐν οἷς γὰρ ἐστὶν ἄρχων καὶ ἀρχόμενον, ἐνταῦθα ἐστὶν ἐπιστήμη τις· ἐν οἷς δὲ μὴ ἐστὶν ἄρχων καὶ ἀρχόμενον, ἐνταῦθα οὐκ ἐστὶν ἐπιστήμη τις· ἀλλὰ τὸ μὲν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν

σῶμα μόνον, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες, οὐ πολεμικοὺς πάν- Vide Gron.
τες φαῖεν ἂν ἀξίους εἶναι ζώγις δουλεύειν. εἰ δ' ἔστι τὸ σώμασις τοῦτ'
ε ἀληθὲς, πολὺ δικαιότερον ἔστι τῆς ψυχῆς τοῦτο διωρίσθαι. ἀλ- Non video satis quale sit argumentum et unde petitum.
λ' οὐχ ὁμοίως ῥᾴδιον ἰδεῖν τό, τε τῆς ψυχῆς κάλλος, καὶ σ' τοῦ σώ-
ματος. ὅτι μὲν οὖν εἰσὶ φύσει τινὲς, οἱ μὲν, ἐλεύθεροι: οἱ δὲ, Q. elegi. vide Schol.
δοῦλοι, φανερὸν, οἷς καὶ συμφέρει σ' δουλεύειν, καὶ δίκαιόν ἐστιν.
Ὅτι δὲ καὶ οἱ τἀναντία φάσκοντες τρόπον τινὰ λέγουσιν ὀρθῶς, οὐ Cap. IIII.
χαλεπὸν ἰδεῖν: διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν καὶ ὁ δοῦλος: ἔστι servitutem enim videntur alii ea
γάρ τις κατὰ νόμον δοῦλος, καὶ δουλεύων: ὁ γὰρ νόμος ὁμολο- † Lege similiorem ex codicibus me
ϐ γία τίς ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κραζόμενα τῶν κραζόντων [ex priori sit. In Not. ad cap. 2.
εἶναι φασὶ. οὗτον δὴ σ' δίκαιον πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ὥσπερ ** Vide Gron.
ῥήτορα, γεγράφονται παρανόμων: ὡς δεινὸν εἰ τοῦ βιάζεσθαι δυνα-
μένου, καὶ κατὰ δύναμιν κρείττονος, ἔσται δοῦλον καὶ ἀρχόμε-
νον τὸ βιασθέν. καὶ τοῖς μὲν, οὕτω δοκεῖ: τοῖς δ', ἐκείνως καὶ τῶν Nonulli videntur sensum, quem hic
σοφῶν. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς ἀμφισβητήσεως, καὶ ὃ ποιεῖ τοὺς nitorem videntur non adsequi
λόγους ἐπαλλάττειν, ὅτι τρόπον τινὰ, ἀρετὴ τυγχάνει οὖσα χορηγίας, eum inclusa sit praestantia virtutis
ϐ καὶ βιάζεσθαι δύναται μάλιστα: καὶ ἔστιν ἀεὶ τὸ κρατοῦν ἐν ὑπερο-
χῇ ἀγαθοῦ τινος. ὥστε δοκεῖν μὴ οὐθὲν ἀρετῆς εἶναι τὴν βίαν, Respicit ad varias significationes.
ἀλλὰ τοῦδὲ τοῦ δικαίου μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβήτησιν: διὰ γὰρ
τοῦτο, τοῖς μὲν, δύνασθαι δοκεῖ τὸ δίκαιον εἶναι: τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δί-
καιον, τὸν κρείττονα ἄρχειν. ἐπεὶ διαστάντων γε χωρὶς τούτων
τῶν λόγων, οὔτ' ἰσχυρὸν οὐθὲν ἔχουσιν, οὔτε πιθανὸν ἄτοποι λό-
γοι, ὡς οὐ δεῖ τὸ βέλτιον κατ' ἀρετὴν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ὅλως
η δ' ἀντεχόμενοί τινες, ὡς οἴονται, δικαίου τινός: ὁ γὰρ νόμος δίκαι- Lex aliquodam iniqua.
ού τι, τὴν κατὰ πόλεμον δουλείαν τιθέασι δικαίαν. ἅμα δ' οὐ † ὅλως emendat Gron. Vide
φασὶ: τὴν τε γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίαν εἶναι τῶν πο-
λέμων: καὶ ὃν ἀνάξιον δουλεύειν, οὐδαμῶς ἂν φαίη τις δοῦλον
εἶναι. εἰ δὲ μὴ, συμβήσεται τοὺς εὐγενεστάτους εἶναι δοκιμωτάτους,
δούλους εἶναι καὶ ἐκ δούλων, ἐὰν συμβῇ πραχθῆναι ληφθέν-
ι τας. διόπερ αὐτοὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους, ἀλλὰ τοὺς βαρβά- Ring inquisitio nullius alii nationis
ρους. καίτοι ὅταν οὕτω λέγωσιν, οὐθὲν ἄλλο ζητοῦσιν, ἢ τοὺς φύσει Q. investigandum quidem esse natu-
δοῦλον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν: ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινας φαμεν:
τοὺς μὲν, πανταχοῦ δούλους: τοὺς δ', οὐδαμοῦ. ὃν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ

χῆς, καὶ σώματος. ὧν τὸ μὲν, ἄρχον ὅτι φύσει: τὸ δ', ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον δ' φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. διὸ καὶ τὸν βέλτιστα διακείμενον καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἄνθρωπον θεωρητέον, ἐν ᾧ δῆλον τῶν γὰρ μοχθηρῶν ἢ μοχθηρῶς ἐχόντων, δόξειεν ἂν ἄρχειν πολλάκις δ' σῶμα τῆς ψυχῆς, διὰ δ' φαύλως καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν. ἔστι δ' ὃν, ὥσπερ λέγομεν, πρῶτον μὲν ζῴου θεωρήσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν: ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. ἐν οἷς φανερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον, δ' ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος: τὸ δ' ἐξ ἴσου, ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερὸν πᾶσι. πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ θηρίοις ἄλλοις ζώοις ὡσαύτως: τὰ μὲν γὰρ ἥμερα τῶν ἀγρίων βελτίω τὴν φύσιν. τούτοις δὲ πᾶσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου: τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕτως. ἔτι δὲ δ' ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει: δ' μὲν, κρεῖττον: τὸ δὲ, χεῖρον. δ' μὲν, ἄρχον: τὸ δὲ, ἀρχόμενον. δ' αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων. ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον διεστᾶσιν, ὅσον ψυχὴ σώματος: καὶ ἄνθρωπος, θηρίου, διάκεινται βέλτιστα δ' τρόπον. ὅσων δ' ἐστὶν ὄργανον ἡ τοῦ σώματος χρῆσις, καὶ τούτων ἐλλείπουσιν, οὗτοι μὲν εἰσι φύσει δοῦλοι: οἷς βέλτιον ἐστὶν ἄρχεσθαι τούτῳ τῷ ἀρχῇ, ὥσπερ καὶ τοῖς εἰρημένοις. ἔστι γὰρ φύσει δοῦλος, ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι. διὸ καὶ ἄλλου ἐστί. καὶ ὁ κοινωνῶν λόγου τοσοῦτον, ὅσον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἔχειν: τὰ γὰρ ἄλογα ζῷα οὐ λόγου αἰσθανόμενα, ἀλλὰ παθήμασιν ὑπηρετεῖ. καὶ ἡ χρεία δὲ παραλλάττει μικρόν: ἡ γὰρ πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν: παρά τε τῶν δούλων, καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζῴων. βούλεται μὲν οὖν ἡ φύσις καὶ τὰ σώματα διαφέροντα ποιεῖν τὰ τῶν ἐλευθέρων: καὶ τῶν δούλων. τὰ μὲν ἰσχυρὰ, πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν: τὰ δ' ὀρθὰ καὶ ἄχρηστα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλὰ χρήσιμα πρὸς πολιτικὸν βίον. οὗτος δὲ καὶ γίνεται διηρημένος εἴς τε τὴν πολεμικὴν χρείαν, καὶ τὴν εἰρηνικήν. συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ τοὐναντίον: τοὺς μὲν, τὰ σώματ' ἔχειν ἐλευθέρων: τοὺς δὲ, τὰς ψυχὰς: ἐπεὶ τοῦτό γε φανερὸν, ὡς εἰ τοσοῦτον γένοιντο διάφοροι τὸ

γον, ὥσπερ τὰ δι' αὐλοῦ φασιν, ἢ οὐ τῷ ἡφαίστου τεύχους, οὓς
φησιν ὁ ποιητὴς, αὐτομάτους θεῖον δύνεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκί-
δες ἐκέκριζον αὐταὶ: καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθαρίζεν, οὐδὲν δεῖ, οὔτε
τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. τὰ
μὲν γὰρ λεγόμενα ὄργανα, ποιητικὰ ὄργανά ἐστι: τὸ δὲ κτῆμα, πρα-
κτικόν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος, ἕτερόν τι γίνεται παρὰ τὴν χρῆ
σιν αὐτῆς: ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης, ἡ χρῆσις μόνον. ἔτι
δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποίησις ἕξει, καὶ ἡ πρᾶξις: καὶ δεῖ δ' ἀμφό-
τεραι ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν διαφοράν: ὁ δὲ
βίος, πρᾶξις, οὐ ποίησίς ἐστι. διὸ καὶ ὁ δοῦλος ὑπηρέτης τῶν πρὸς
τὴν πρᾶξιν. τὸ δὲ κτῆμα λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ μόριον: τό, τε γὰρ
μόριον, οὐ μόνον ἄλλου ὄντι μόριον, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἄλλου. ὁμοίως δὲ
καὶ τὸ κτῆμα. διὸ ὁ μὲν δεσπότης τοῦ δούλου δεσπότης μόνον: ἐκεί
νου δ' οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ δοῦλος, οὐ μόνον δεσπότου δοῦλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ
ὅλως ἐκείνου. τὶς μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ δούλου: καὶ τὶς ἡ δύναμις, ἐκ
τούτων δῆλον: ὁ γὰρ μὴ αὑτοῦ φύσει, ἀλλ' ἄλλου, ἄνθρωπος δὲ οἰ-
κος φύσει δοῦλός ἐστιν: ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ἂν κτῆμα ᾖ,
ἄνθρωπος ὤν: κτῆμα δὲ, ὄργανον πρακτικὸν καὶ χωριστόν. πότε-
ρον δ' ἔστί τις φύσει τοιοῦτος, ἢ οὔ, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιον
τινὶ δουλεύειν, ἢ οὔ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία παρὰ φύσιν ἐστί, μηδὲ τοῦ-
το σκεπτέον. οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ θεωρῆσαι, καὶ ἐκ τῶν
γινομένων καταμαθεῖν: δεῖ γὰρ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, οὐ μόνον τῶν
ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων ὅτι: καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς
ἔνια διέστηκε. τὰ μὲν, τοῦ τὸ ἄρχεσθαι: τὰ δ', τοῦ τὸ ἄρχειν. καὶ
εἴδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ὅτι. καὶ ἀεὶ βελτίων ἡ ἀρ-
χὴ, ἡ τῶν βελτόνων ἀρχομένων. οἷον ἀνθρώπου, ἢ θηρίου: δ' γὰρ
ἀποτελούμενον ἀπὸ τῶν βελτιόνων, βέλτιον ἔργον. ὅπου δὲ τὸ μὲν,
ἄρχει: τὸ δ', ἄρχεται, ἔστι τι τούτων ὄργον: ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συ-
νέστηκε, καὶ γίνεται ἓν τι κοινὸν, εἴτε ἐκ συνεχῶν, εἴτε ἐκ διηρημένων,
ἐν ἅπασιν ἐμφαίνεται δ' ἄρχον, καὶ δ' ἀρχόμενον. καὶ τοῦτο ἐκ τῆς
ἁπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέ-
χουσι ζωῆς, ἔστι τις ἀρχὴ. οἷον, ἁρμονίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἴσως
ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως: τὸ δὲ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυ

καὶ ἀρετῇ. οἷς ἔοικε ταναντία ὄντι χρῆσθαι μάλιστα. διὸ αἰσθητὸν ἔστιν καὶ ἀγριώτατον ἄνδρα ἀρετῆς: καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χείριστον. ἡ δὲ δικαιοσύνη, πολιτικόν. ἡ γὰρ δίκη τῆς πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἔστιν. ἡ δὲ δίκη τὸ δικαίου κρίσις. Ἐπεὶ δὲ φανερὸν ἐξ ὧν μείων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀνάγκη πρῶτον οἰκονομίας εἶναι πρότερον: πᾶσα γὰρ πόλις ἐξ οἰκιῶν σύγκειται: οἰκίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αὖθις οἰκία συνίσταται. οἰκία δὲ τέλειος, ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ δ' ἐν οἷς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον ζητητέον. πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας, δεσπότης καὶ δοῦλος: καὶ πόσις καὶ ἄλοχος: καὶ πατὴρ καὶ τέκνα, τριῶν οὖν τούτων σκεπτέον εἶναι, τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι. ταῦτα δ' ἐστὶ δεσποτικὴ, καὶ γαμικὴ: ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς σύζυξις: οὐ τέκνων ἡ τεκνοποιητικὴ. οὐ γὰρ αὕτη οὐκ ὠνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι. ἔστωσαν δ' αὗται τρεῖς ἃς εἴπομεν. ἔστι δέ τι μέρος, ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν, εἶναι οἰκονομία: τοῖς δὲ, μέγιστον μέρος αὐτῆς. ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον. λέγω δὲ, περὶ τῆς καλουμένης χρηματιστικῆς. πρῶτον δὲ περὶ δεσπότου καὶ δούλου εἴπωμεν: ἵνα τά, τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ἴδωμεν: κἂν ἔτι πρὸς δ' εἰδέναι περὶ αὐτῶν δυνώμεθα λαβεῖν βέλτιον τῶν νῦν προλαμβανομένων: τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη τίς εἶναι ἡ δεσποτεία: καὶ ἡ αὐτὴ οἰκονομία καὶ δεσποτεία, καὶ πολιτικὴ καὶ βασιλικὴ, καθάπερ εἴπομεν ἀρχόμενοι: τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν: νόμῳ γὰρ δ' ὃν μὲν, δοῦλον εἶναι: τὸν δ', ἐλεύθερον: φύσει δ' οὐθὲν διαφέρειν. διόπερ οὐδὲ δίκαιον: βίαιον γάρ. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ κτῆσις μέρος τῆς οἰκίας ἐστὶ, καὶ ἡ κτητικὴ μέρος τῆς οἰκονομίας: ἀνάγκη γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἀδύνατον καὶ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν. ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ὡρισμέναις τέχναις ἀναγκαῖον δεῖ εἶναι ὑπάρχειν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, εἰ μέλλει ἀποτελεσθήσεσθαι ἔργον, οὕτω καὶ τῶν οἰκονομικῶν: τῶν δ' ὀργάνων, τὰ μὲν, ἄψυχα: τὰ δὲ, ἔμψυχα. οἷον, τῷ κυβερνήτῃ, ὁ μὲν οἴαξ, ἄψυχον: ὁ δὲ πρωρεὺς, ἔμψυχον: ὁ γὰρ ὑπηρέτης ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργανον πρὸς ζωήν ἐστι. καὶ ἡ κτῆσις, πλῆθος ὀργάνων ἐστὶ: καὶ ὁ δοῦλος κτῆμά τι ἔμψυχον. καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων πᾶς ὁ ὑπηρέτης: εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν, ἢ προαισθανόμενον, ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ὄργον,

μὴν ἐπεῖν: γινομένη μὲν δὴν τοῦ ζῆν ἕνεκεν: οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἔστιν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι: τέλος γὰρ αὐτη ἐκείνων: ἡ δὲ φύσις, τέλος ἐστίν. οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι πρὸς γενέσεως τελειωθείσης, ταύτην φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώπου, ἵππου, οἰκίας. ἔτι τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος, βέλτιστον: ἡ δ' αὐτάρκεια, τέλος, καὶ βέλτιστον. ἐκ τούτων δὴν φανερὸν ὅτι τῶν φύσει ἡ πόλις ἐστὶ: καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον.

Η καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων, ἢ ἄνθρωπος. ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' ὁμήρου λοιδορηθεὶς Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος: ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος, καὶ πολέμου ἐπιθυμητὴς, ἅτε περ ἄζυξ, ὥσπερ ἐν πεττοῖς. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον: οὐθὲν γὰρ, ὡς φαμὲν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ: λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων: ἡ μὲν δὴν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον. διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις: μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν ἐλήλυθεν, ὥστε αἰσθάνεσθαι τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος, καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις. ὁ δὲ λόγος ἔστι τοῦ δηλοῦν ἐστὶ συμφέρον καὶ βλαβερὸν. ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον: ἔστι γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησιν ἔχειν: ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. καὶ πρότερον δὴ τῇ φύσει πόλις ἡ οἰκία, καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστί: τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους: ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ ὅλου οὐκ ἔσται ποὺς, οὐδὲ χείρ,

Μ εἰ μὴ ὁμωνύμως, ὥσπερ εἴπεις λέγοι τὴν λιθίνην: διαφθαρεῖσα γὰρ ἔσται τοιαύτη: πάντα δὲ τῷ ἔργῳ ὁρίζεται, καὶ τῇ δυνάμει. ὥστε μηκέτι τοιαῦτα οὔτα, ἃ λεκτέον τὰ αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὁμώνυμα. ὅτι μὲν δὴν ἡ πόλις, καὶ φύσει, καὶ πρότερον ἡ ἕκαστος, δῆλον: εἰ γὰρ μὴ αὐτάρκεις ἕκαστος χωρισθεὶς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἕξει πρὸς τὸ ὅλον. ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐταρκειαν, οὐθὲν μέρος πόλεως: ὥστε ἢ θηρίον, ἢ θεός. φύσει μὲν δὴν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἔστι τοιαύτην κοινωνίαν: ὁ δὲ πρῶτος συνίστας, μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος:

Ν ὥσπερ γὰρ καὶ τελεωθὲν βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης, χείριστον πάντων: χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα: ὁ δ' ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρενήσει

χῆς τὰ σεχήματα φυόμενα βλέφειν, ὥσπερ οἱ ζῆς ἄλλοις, καὶ οἱ ζώτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυάζεσθαι ζῶα ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι. οἷον, θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν, τῆς γενέσεως ἕνεκεν: καὶ ζῆτον οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτοῦ τοῦ καταλιπεῖν ἕτερον. ἄρχον δὲ φύσει καὶ ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν: τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾶν, ἄρχον φύσει, καὶ δεσπόζον φύσει: τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν, ἀρχόμενον καὶ φύσει δοῦλον. διὸ δεσπότῃ καὶ δούλῳ ταὐτὸ συμφέρει. φύσει μὲν οὖν διώρισται τὸ θῆλυ, καὶ ὁ δοῦλον: οὐθὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ οἷον τὸν. οἷον χαλκοτύποι τὴν δελφικὴν μάχαιραν πενιχρῶς, ἀλλ' εἰς πολλοὺς ὄργις, ἀλλ' εἷς δοῦλον. οἱ δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ δοῦλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν: αἴτιον δ' ὅτι, τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία αὐτῶν δούλης καὶ δούλου. διὸ φασὶν οἱ ποιηταὶ Βαρβάρων μὲν Ἕλληνας ἄρχειν εἰκὸς: ὡς ταὐτὸ φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον οὖν. οἱ μὲν οὖν ἐκ τούτων τῶν δύο κοινωνιῶν, οἰκία πρώτη. καὶ ὀρθῶς ἡσίοδος εἶπε ποιήσας. Οἶκον μὲν πρῶτα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα: ὁ γὰρ βοῦς αὐτ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ὀστίν. ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν, οἶκός ἐστιν: οὓς χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους: ἐπιμενίδης δὲ ὁ κρὴς, ὁμοκάπους. ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία πρώτη, χάριτος οὕνεκα μὴ ἐφημόδιος, κώμη. μάλιστα δὲ κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι: οὓς καλοῦσι τινὲς ὁμογάλακτας παῖδάς τε, καὶ παίδων παῖδας. διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις. καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη: ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον: πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου. ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει ὅμηρος: = θεμιστεύει δὲ ἕκαστος Παίδων, ἠδ' ἀλόχων: ὡς δὴ καὶ πάλαι ᾤκουν. καὶ οὗ θεὸς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φασὶ βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν, ἔτι καὶ νῦν: οἱ δὲ, ὡς ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο. ὥσπερ δὲ καὶ τὰ εἴδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς βίους τῶν θεῶν. Ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, πόλις. ἡ δὴ πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, ὡς ἔπος 6

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΤΟ Α'.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO E. MANUELE

Iacobi Columnæ.

ΠΑΣΑΝ πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν, καὶ πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν: τὸ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες, δῆλον, ὡς πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται. μάλιστα δὲ, καὶ τὸ κυριώτατον πάντων, ἢ πασῶν κυριωτάτη, καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις, καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτική. ὅσοι μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ δεσποτικὸν, εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐ καλῶς λέγουσι: πολλῷ γὰρ καὶ ὀλιγίστῳ νομίζουσι διαφέρειν, ἀλλ' οὐκ εἶδει, τούτων ἕκαστον. οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότης: ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμος: ἂν δ' ἔτι πλήθους, πολιτικὸν ἢ βασιλικόν. ὡς οὐδὲν διαφέροι σφόδρα μεγάλῃ οἰκίᾳ, ἢ μικρᾷ πόλιν. καὶ πολιτικὸν δὲ καὶ βασιλικόν: ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφίσταται, βασιλικόν: ὅταν δὲ κατὰ λόγους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης, κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρχόμενος, πολιτικόν. ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἀληθῆ. δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐπισκοποῦσι κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις δεῖ τὸν μὲν τῶν ἀσυνθέτων διαιρεῖν: ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα μόρια τοῦ παντός, οὕτω καὶ πόλιν, ἐξ ὧν συγκεῖται σκοποῦντες, ὀψόμεθα. καὶ περὶ τούτων μᾶλλον, τί τε διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ εἴ τις τεχνικὸν ἂν δέχοιτο λαβεῖν περὶ ἕκαστον τῶν ἐνδεόντων. εἰσὶ γὰρ ἐξ ἀρ

A

B

Contra Platon. 1.

Politica Oeconomica Architectonica

poribus te eodem contuleris, cœlíque istius benignitate ac hominum charitate lætus perfruare. Ipse autem, qui commoda fortunasq; tuas aliter adiuuare non possum, precor deum Opt. Max. vt res tuas secundas ornet, atque aduersis auxilium ferat: in primisque odioso morbo leuet, vt diu amicis pręsidio esse possis, atque vti virtute tua sine molestia vlla, siue in studijs literarum, in genuisque artibus colendis, siue in procuratione reip. maximisque rebus gerendis: vtriq;.n. personę sustinendæ maxime idoneus es: & potes ambas has vitas, quæ rarò admodum coniunguntur, summa cum laude gloriáque colere, ac principem etiam in ipsis locum non magno negotio obtinere. Vale, & me, ut facis, ama.

Florentia. Idib. Quint. M. D. LII.

ribus,non altiſſimum dignitatis locum adipiſci. Ignoſces autẽ mihi, ſi hoc vulnus nunc refricui: ut.n.te reliquis bonis inſtructum libenter video, ita hac quóque ſpecie auctum incredibiliter cupio.libri vero hi,qui meritò tibi ſemper cari fuerunt, erunt, vt opinor, nunc gratiores, opera ac ſtudio meo expoliti: et quia omnia mea tibi grata iucundaq; eſſe conſuerunt, & quia multæ inde maculę deletæ ſunt,quæ ſententiarum luminibus officiebant. Eos autem quamuis olim manibus contriueris,crebrò tamen releges:quę.n.lectio iucundior eſſe fructuoſiorq; poteſt ei, qui & honeſto loco in nobiliſſima ciuitate natus ſit:& cũ pectus cognitione bonarum artium munierit, in rep.quóque Chriſtiana tutanda verſatus ſit: pulcherrimamq; ipſius partem ſuſceperit: miſſus. n. nuncius ad Venetorum eximiam, præſtantiſſimamque remp. ab ſapientiſſimo Pontifice, acerrimóque humanorum ingeniorum exiſtimatore, Paulo.III. munus illud integre ſapienterque obiſti:ac teſtimonio grauiſſimorum ciuium: iudicio que prudentiſſimi ſenis laudatus inde diſceſſiſti. Non parua autem laus eſt,vniuerſæ ciuitati, honeſtę pręſertim ac graui, vitã factáque ſua probari:ſummóque viro,atque omni ætate in maximis curis negotijſque verſato, placere. Nam amores illorum ciuium in te: ac quantum ipſi doctrinæ, probitati,morum elegantiæ,comitati tuæ tribuerint, cui notum non eſt? Quæ cauſa in alijs non nullis etiã fuit, vt his miſeris calamitoſiſque tem-

bi copioſe dilargita ſit, hoc vnum moleſtum eſt ac vitam undique beatam uiolat. ſed ut animi bona longe præſtant bonis corporis, ita tu, expletus cumulatuſque illis, æquiore animo tentari te aliquando parte hac ferre debes: præſertim cum diligentia, curáque tua modereris huic incommodo, & continentia impetum morbi coerceas ac frangas. Virtutes autem illę tuæ ſolidæ ac firmæ, quæ vno omnium ore celebrantur, ac mirificos ſui amatores cotidie inueniunt, cum honore non paruo dignitatéque decoratæ ſint, videbantur adhuc altiore gradu dignæ, ut probi viri non ſine cauſa ſæpe queſti ſint tibi eum honorem delatum non eſſe, ad quem alij, minoribus fortaſſe laudibus commendati, facile peruenerunt. Nec tamen non Alexander Farneſius, optimus ac clariſsimus iuuenis, tuíque amantiſſimus, qui plurimum olim in hoc potuit, ac de probitate doctrináque tua egregie ſemper ſenſit, non magnopere pro te laborauit, vt mihi ipſe crebrò, cum apud nos maneret, cõmemorauit: & tibi.n. ipſi honoríque tuo toto animo fauebat, & hanc rem auo ſuo pontifici Max. laudi datum iri intelligebat. ſed vincit ſæpe omnia omnium ſtudia fortunæ iniquitas ac fatum ipſum, quod tibi tũc, non ſine damno ſummi ordinis, contigit: cui, quamuis ampliſſimo ac ſanctiſſimis pluribus honeſtiſſimíſque viris fulgenti, ſplendoris aliquid decorísque virtutibus tuis attuliſſes. Vera tamen laus eſt, dignum ſe præbere maximis hono-

vitio ac culpa retrahendis & Platonis & Aristo-
telis monimenta prosunt : quę diligenter tracta-
sti , vt scripta tua, eruditionis atque elegantię ple
na testantur : nõ. n. facere possum , quin laudem
hanc tuam tangam:ac de mirifica ui ingenij tui lo
quar,cum Latinè soluta oratione Ciceronem ex-
primas: & in lyrico carmine pangendo cum Ho-
ratio certes : vel potius , secutus vestigia Theba-
ni poëtæ , granditatemq; ipsius ac spiritus ade-
ptus , magnopere illum laudatum superes : quam
etiam gloriam in patrio sermone colendo conse-
cutus es : ac geminam hic quoque palmam acce-
pisti : qui noster sermo post Græcum Latinum-
que , primum elegantiæ copiæq; verborum nunc
locum tenet, ac diuinorum ingeniorum moni-
mentis auctus atque illustratus est. Vnde meri-
tò homines tantam naturę tuę uim,seu artem ad-
mirantur : nec cogitare secum possunt , quomo-
do tam diuersis inter se rebus, ac penè repugnan-
tibus efficiendis par esse potueris . Sed vtinam
vt ingenio vales, animíq; robore plurimum pol-
les , ita corpore firmiore esses : maiores nan que
fructus ex doctrina ingenióque tuo caperentur :
qui nũc imbecillitate ualetudinis,articulorũq; do
loribus , sępius quàm vellem te opprimentibus,
impediuntur . Verum humanæ res huiuscemo-
di sunt : nihilque integrum vndique ac vegetum
apud nos inuenitur : cum . n . animi dotibus in
primis floreas , externáque etiam bona fortuna ti

uiq; dum cum aliquo eximio præstantiq; auctore epistolam hanc meam coniungerem, cuius fauore gratiaq; illa adiuuaretur, & tanquam alas ad uolandum caperet. Cum igitur laboribus meis, qui vt tenues atq; humiles sunt, ita fideles vtiles q; non sine causa fortasse dici possunt, libros Aristotelis de optimo statu ciuitatis integriores, vt puto, reddiderim, ac multis labibus expurgarim: eosq; postea, magna adhibita diligentia, imprimendos curarim, ad te illos mittere decreui: teq; ipsum tanquam arbitrum atq; existimatorem facere iudicij sedulitatisq; meę: unoq; tempore cupiditati illi veteri seruire. Huiusce modi namq; est opus hoc, vt quicquid sibi adnexum fuerit, sine vlla dubitatione sit in illustri loco positurum. Iustam autem hoc faciendi illam quoque causam habui, quod à studio diligentiaq; tua in hoc consilio meo adiutus sum: misisti. n. ad me peramanter superiore anno, quæ in his libris accuratè legendis, & cum antiquis exemplaribus conferendis, adnotaras: vt enim totius philosophiæ studio teneris, ita partis huius, quæ ad mores pertinet: viamq; bene ac beate viuendi monstrat, cupiditate flagras: id namq; personæ, quam sustines præcipue conuenire videtur, cum in eo dignitatis gradu locatus sis, vt te ipsum specimen continentię grauitatisq; (ut facis) prębere omnib. debeas: & aliorum vitam factaq; tanquam è specula aliqua intueri. Huic verò etiam muneri fungendo, ac nostris hominibus corrigendis, ab omniq;

PETRVS VICTORIVS IOANNI CASAE ARCHIEPISCOPO BENEVENTANO Salutem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VM Et ipſe præclarè intelligas', quantopere te diligam: ſingulareſque animi tui dotes atq; ingenij magnitudinem admirer: & non pauci præterea alij communes amici, politi ac diſerti uiri, qui ſæpe me & probitatem tuam & doctrinam celebrantem, ac ueris laudibus in cœlum ferentem audiuerunt, iampridem deſiderio quodam incredibili exarſi animum meum erga te cupidis literarum indicandi: ac, quod iudicium fecerim de pluribus ac maximis virtutibus tuis declarandi: quamquam teſtimonio meo illæ non egent, ſed ſuis viribus nixæ per ſe ſatis claræ ſunt, atq; magnificè per omnium ora vagantur. Cum autem non viderem quo modo conſequi poſſem quod vellem: nam genus ſcriptorum meorum huiuſcemodi non eſt, vt longinquas terras peragrare poſſit: citoq; ad aures eruditorum hominum ſua commendatione peruenire, tenui me vſq; ad hoc tempus: expecta-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΑ Ὀ'ΚΤΩ'.

ARISTOTELIS.
DE OPTIMO STATV REIP.
LIBRI OCTO.

FLORENTIAE APVD IVNTAS
M. D. LII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

5. 16 D. 30

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 12. e

68
9 D
34